

**«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І
ТОРГІВЛІ» (ПУЕТ)**

**ЕКОНОМІКА СЬОГОДНІ:
ПРОБЛЕМИ МОДЕЛЮВАННЯ ТА
УПРАВЛІННЯ**

**МАТЕРІАЛИ
XIII Міжнародної науково-практичної
інтернет-конференції**

За загальною редакцією д. е. н., професора М. Є. Рогози, Г. В.
Карнаухової

(м. Полтава, 22–23 листопада 2023 року)

**Полтава
ПУЕТ
2023**

Організаційний комітет

Голова організаційного комітету – Нестуля О. О., Лауреат державної премії України в галузі науки і техніки, заслужений працівник освіти України, ректор Полтавського університету економіки і торгівлі», далі – ПУЕТ (м. Полтава), д.і.н., професор.

Заступники голови організаційного комітету:

Педченко Н. С., перший проректор ПУЕТ (м. Полтава), д.е.н., професор.

Рогоза М. Є. – заслужений діяч науки і техніки України, академік Академії економічних наук України, академік Міжнародної академії біоенерготехнологій, науковий директор громадської спілки "Міжнародний центр досліджень соціально-економічних проблем модернізації та розвитку кооперації", завідувач кафедри економічної кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних систем ПУЕТ (м. Полтава), д.е.н., професор;

Члени організаційного комітету:

Матвієнко Ю.С проректор з науково-педагогічної роботи ПУЕТ (м. Полтава), к.п.н.

Ткаченко А.С., директор Навчально-наукового інституту денної освіти ПУЕТ (м. Полтава), к.т.н., доцент;

Перебийніс В.І., професор кафедри економічної кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних систем ПУЕТ (м. Полтава), д.е.н., професор;

Кононенко Ж.А., заст. завідувача кафедри економічної кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних систем ПУЕТ (м. Полтава), к.е.н., доцент;

Карнаухова Г.В., старший викладач кафедри економічної кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних систем ПУЕТ (м. Полтава);

Стеценко В.В., доцент кафедри управління персоналом, економіки праці та економічної теорії ПУЕТ (м. Полтава), к.е.н., доцент

Діденко Л. М., начальник редакційно-видавничого відділу ПУЕТ (м. Полтава).

У матеріалах конференції розглядаються питання моделювання, прогнозування, управління соціально-економічними системами; цифрові трансформації в економіці, державному управлінні та місцевому самоврядуванні стратегування сталого розвитку; проблеми розвитку громад і територій; модернізації і розвитку кооперації; бізнесу, перспективи електронної освіти, удосконалення освітніх програм з економіки

Матеріали друкуються в авторській редакції мовами оригіналів.
За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідальні автори.

© «Полтавський університет економіки і торгівлі 2023 рік

Програмний комітет:

- **Аймагамбетов Є.Б.**, ректор Карагандинського економічного університету Казспоживспілки, д.е.н., професор (м. Караганда, Республіка Казахстан);
- **Александра Кужер**, заступник декана, завідувач кафедри прикладних суспільних наук, професор. Сілезький технологічний університет (м. Глівіце, Польща);
- **Олексій Квілінський**, д.е.н., професор, Лондонська академія науки і бізнесу, Інститут розвитку міжнародного співробітництва (м. Лондон, Великобританія)
- **Гулієв Е.А.**, ректор Азербайджанського університету кооперації, д.е.н., професор (м. Баку, Азербайджанська Республіка);
- **Статі Статєв**, ректор Університету національної та світової економіки (м. Софія, Республіка Болгарія);
- **Факеров Х.Н.**, ректор Таджикицького державного університету комерції, д.е.н., професор (м. Душанбе, Республіка Таджикистан);
- **Ян Польцин**, д.е.н., професор, Державна вища школа імені Станіслава Сташица в м. Піла (Польща);
- **Вітлінський В.В.**, професор кафедри математичного моделювання та статистики ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» (м. Київ), д.е.н., професор;
- **Вовк В.М.**, д.е.н., професор, заслужений професор Львівського національного університету імені Івана Франка» (м. Львів);
- **Єрмаков О.Є.**, завідувач кафедри економіки праці та соціального розвитку Національного університету біоресурсів і природокористування (м. Київ), д.е.н., професор.
- **Залознова Ю.С.**, член-кореспондент НАН України, академік Академії економічних наук України, директор Інституту економіки промисловості Національної академії наук України (м. Київ), д.е.н., професор;
- **Ляшенко В.І.**, віце-президент Академії економічних наук України , завідувач відділу Інституту економіки промисловості Національної академії наук України (м. Київ), д.е.н., професор;

- **Макшишко Н.К.**, завідувач кафедри економічної кібернетики Запорізького національного університету (м. Запоріжжя), д.е.н., професор;

- **Меркулова Т. В.**, завідувач кафедри економічної кібернетики та прикладної економіки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (м. Харків), д.е.н., професор.

- **Касьянова Н. В.** доктор економічних наук, проф. завідувач кафедри бізнес-аналітики та цифрової економіки, Національного авіаційного університету (м. Київ), д.е.н., професор.

- **Олешко Т. І.**, професор кафедри бізнес-аналітики та цифрової економіки Національного авіаційного університету (м. Київ), д.т.н., професор.

- **Ольховська О.В.**, завідувач кафедра комп'ютерних наук та інформаційних технологій ПУЕТ (м. Полтава), к.фіз.матем.наук.

- **Павлова В.А.**, професор кафедри міжнародної торгівлі та підприємництва Університету імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро), д.е.н., професор;

- **Порохня В. М.**, професор кафедри економіки Класичного приватного університету (м.

Запоріжжя), д.е.н., д.т.н., професор;

- **Рамазанов С. К.**, заслужений діяч науки і техніки України, академік МАІ, МАНЕБ, АЕНУ, ТАУ, АТНУ, професор кафедри інформаційних систем в економіці Київського національного економічний університету, д.т.н., д.е.н., професор;

- **Роскладка А. А.**, завідувач кафедри цифрової економіки та системного аналізу Державного торговельно-економічного університету (м. Київ), д.е.н., професор;

- **Ткаченко В. А.**, академік Академії економічних наук України, заступник директора науководослідного інституту розвитку економіки та суспільства Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро), д.е.н., професор;

- **Харазішвілі Ю.М.**, академік Академії економічних наук України, головний науковий співробітник Інституту економіки промисловості Національної академії наук України, (м. Київ), д.е.н., професор;

- **Харченко О. А.**, декан факультету інформаційних технологій, доцент кафедри програмної інженерії та кібербезпеки Державного торговельно-економічного університету (м. Київ), к.т.н., доцент.

ЗМІСТ

Вітання учасників і гостей XIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Економіка сьогодні: проблеми моделювання та управління»..... 15

СЕКЦІЯ 1 УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ СИСТЕМАМИ, ПРОЦЕСАМИ ТА ЇХ МОДЕЛЮВАННЯ І ПРОГНОЗУВАННЯ..... 19

Абрамович К.І., Фінансова криза як невід’ємна складова процесу розвитку міжнародної економічної системи..... 19

Бакін С.П., Особливості маркетингового управління обслуговуванням клієнтів.....23

Буренко А. С., Карпінський Б. А., Реалізація публічного адміністрування в соціальній сфері 26

Волканова А.В., Соціально-економічні виклики розвитку міжнародного ринку логістичних послуг.....28

Дранченко М., Обліково-аналітична інформація як визначальний чинник у забезпеченні антикризового управління підприємством 32

Залознова Ю.С. , Новікова О.Ф. , Модернізація управління промисловим розвитком у контексті трудоворесерсної безпеки .35

Злотя І. С., Черногор Н. С., Види логістичної діяльності та логістичних функцій 41

Ігнатович О. С., Роль жіночого підприємництва у сучасній економіці та можливості для розвитку гендерної рівності.....46

Камінська Л.В., Куран О.Ю., Супрун А.Ю., Белінська Г.В., Моделювання та управління економікою в Україні 48

Коваленко Л., Особливості актів державного управління.....51

Корінь О.С., Формування фінансово-валютної ситсеми ес в умовах BREXIT 54

Коротенко В.В., Класифікація маркетингових ризиків 60

Кулак А. М., Рогоза М. Є., Особливості процесів в економіці України під час повномасштабної війни 63

Литвин О., Косач О., Вплив міжнародних фінансових центрів на стратегії соціальної відповідальності підприємств.....67

Лядський І.К., Соціальний інтелект в управлінні соціально-економічними системами та процесами.....	70
Ляшевська О.І., Яценко О.А., Моделювання діяльності служби цивільного захисту	72
Ляшевська О.І., Безугла Ю.С., Розрахунок моделювання діяльності служби цивільного захисту	75
Маліновська О.Я., Федоров С.М., Роль державного управління у відновленні фінансової інфраструктури у повоєнний період в Україні	78
Д.Р. Мартиненко, Формування стратегії просування продукції підприємства	82
Олешко Т.І., Лещинський О.Л., Управління проектними ризиками.....	86
Охтень О.О, Дасів., А.Ф., Огляд програмних систем моделювання розвитку смарт-промисловості.....	88
Погребняк А.М., Напрями планування нової продукції на підприємстві.....	95
Подвисоцька В.О., Чугаєв О.А, Розвиток міжнародних інтеграційних процесів азійсько-тихоокеанського регіону в умовах нового регіоналізму.....	98
Попик Н.В., Романюк Д.І., Моделювання розвитку економіки України в умовах військового стану	102
Решетняк Т. В., Комплексна оцінка фінансової стійкості підприємства на основі методів системного економічного аналізу	105
Рибалко-Рак Л.А., Чорнобай Є.П., Дяченко О.С., Формування системи бізнес-процесів підприємства у контексті стійкого розвитку.....	108
Скорик Г. Ю., Намонюк В. Є., Тенденції на міжнародних фінансових ринках.....	110
Сухомлін І.М., Становлення та розвиток екологічного маркетингу	114
Тимкович О. І. Шозда О. М., Характеристика сутності поняття «конкуренція»	117

Стець А.Ю., Беспятюк М.В. Кудельський В.Е., Принципи тейлора в сучасному менеджменті.....	119
Фасолько Т.М., Кубіна А. П., Теорія ігор як універсальний математичний інструмент економіки	121
Харазішвілі Ю.М., Ляшенко В.І., Моделювання впливу інноваційної та науково-технологічної діяльності на економічне зростання та рівень сталого розвитку.....	126
Хижняк І. М. Нормативне забезпечення обліку товарів підприємства	130
Чеверда С.С., Янкін Д.М. Застосування нечіткого моделювання при управлінні проєктами.....	134
Чиженко О.О. Інноваційні стратегії управління та ефективність підприємства	137
Шамардін А.О., Поліщук Л.С. Міжнародна торгівля в умовах збройних конфліктів.....	140
Шевченко О.П., Стратегічні рішення при формуванні позитивного іміджу підприємства	145
Юрченко Т.С., Негода А.В. Міжнародні логістичні центри: особливості функціонування.....	148

СЕКЦІЯ 2. ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ЕКОНОМІЦІ, ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ ТА МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ. ....

Koldovskiy A. Ai-driven cbdc: unlocking transformative synergies in modern monetary systems	152
Бачик В. І. Цифрові трансформації в економіці, державному управлінні та місцевому самоврядуванні.....	155
Белінська Г.В., Порхачов М.О., Ринки електронної комерції та інтернет-платформи як елементи глобальної економіки	160
Будніков Я.Є., Русак Д. М., Цифрові трансформації в економіці та їх вплив на процеси злиття та поглинання підприємств.	165
К.М. Бушинська. Технологічна складова децентралізації глобалічних фінансів.....	167
Вербицька М.О., Вплив цифровізації на управління в міжнародних фінансових центрах	171

Габенко М.М., Яценко В.В., Перспективні технології для розвитку електронної комерції в Україні	174
Дегтярьов І.І., Впровадження цифрових інновацій на міжнародному ринку деривативів.....	176
Доротюк В.В., Захаркевич Н.П., Вплив цифрових технологій на розвиток малого бізнесу в регіонах	178
А.К. Єлісеєв, Комплексний підхід до технічної та фінансової інфраструктури для міжнародної електронної комерції в державному управлінні	181
Коваль Є.В., Фаренюк Н.В. The place and role of artificial intelligence-based fintech startups in the system of decentralized finance	183
Коломієць Я.Р. Роль криптовалютних деривативів у цифровій трансформації економіки	187
Колотило М.Р., Герасименко О.В. Цифрова трансформація державного управління	190
Коритко Т.Ю., Структура управління організацією змін в контексті цифрової трансформації	194
Кришталь Г.О., Панін Є.В. Цифрові трансформації в економіці: відновлення, інновації та зміни	198
Нагорний П.Д. Фактори впливу на якість готівки в обігу	202
Осіпова Л. В., Лозинська А. А., Цифровізація економіки України	207
Литвиненко П.О., Проблеми управління цифровими трансформаціями на підприємствах у сучасних умовах	212
Матвійчук А.Ю., Поліщук Л.С. Тенденції та перспективи застосування цифрових платформ та штучного інтелекту в економіці Сінгапуру.....	216
Найда О. А., Хома С. В. Імплементация європейського досвіду та його гармонізація в контексті нормативно-правового забезпечення криптоактивів в Україні	219
Нечипоренко А.В. Цифрова трансформація фінансової системи України	221

Омельченко Б.В. Міграція висококваліфікованої робочої сили в цифровій економіці	225
Орел А. В. Розвиток інновацій в умовах глобальної цифрової трансформації	228
Плиса В. Й., Плиса З.П., Методи, принципи та технологія управління ризиками інтеграції цифрових технологій у бізнес-процеси страховика	230
Приходько І.С., Негода А.В. Розвиток міжнародних фінансових ринків через призму інновацій	234
Рогоза М. Є., Вівтоніченко Я.В., Євтух А.І., Політика цифровізації економіки та її вплив на стратегування розвитку	238
Поліщук Л.С., Сівковська, К.О., Роль цифрової трансформації в контексті розвитку Європейського енергетичного союзу	241
Namoniuk V., Taranenko K., The digital transformation of finance: impacts on markets, banking and governance	245
Тарануха Т.П., Соціальна сфера в епоху цифрових інновацій: нові горизонти й можливості	248
Товма В.А., Кононенко Ж.А., Цифрові фінансові послуги в Україні	251
Цвілій С.М., Повоєнна цифрова туристична екосистема	254
Черкашина В.В., Кононенко Ж.А., Каарнаухова Г.В., Значення порталу «Дія» в суспільному житті	256
Shtogrin K.V., Savchuk V.O., Navigating digital horizons: Ukraine's transformative role and integration in the eu context	263
СЕКЦІЯ 3. СТРАТЕГУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	268
Андрійшина А.В., Особливості розвитку альтернативної енергетики єс на сучасному етапі становлення глобальної економічної парадигми	268
Воронько-Невіднича Т. В., Прошкін В. С. Особливості стратегічного управління агропродовольчою сферою в умовах воєнного стану	272
О. Ю. Гуда, Інтеграція штучного інтелекту в економіку для досягнення сталого розвитку	275

Дорошук О.В., Зелені облигації як тренд у сучасному економічному середовищі сталого розвитку	278
Льїна М.В., Моделювання резиліентності екосистем до зовнішніх впливів: регіональний аспект	281
Костогриз В.Г., Жнець В.І., Обґрунтування фінансової стратегії розвитку підприємства в умовах війни	284
Мацибора Т.В., Передумови сталого розвитку сільського господарства України.....	287
Микитенко В. В., Оцінювання якості просторового розвитку господарських систем	291
Овецька О.В., Індикатори операційної діяльності підприємств водопостачання та водовідведення в контексті сталого розвитку	294
Ольшанікова О.М., Жалдак Г. П. Підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства на засадах логістики..	297
Папук Д.О. Роль індустріальних парків в індустрії 4.0	300
Полянська А.С., Михайлишин Х.В., Концептуальні засади взаємозв'язку між енергетичним переходом та енергетичною ефективністю підприємств	304
Рогоза М. Є., Козодуб В.С., Максимчук Р.Ю., Шило В.І., Науково-методичні аспекти дослідження регіону та його суб'єктів на засадах стратегії смарт-спеціалізації	307
Станіславова Д.П., Трансформація економіки України внаслідок інтеграції до ЄС	311
Супрун І.С., Сучасна зовнішньоекономічна політика Японії як інструмент стратегування сталого розвитку.....	314
Чайченко В. В. Русак Д. М. Роль суверенних фондів добробуту в досягненні цілей сталого розвитку	316

СЕКЦІЯ 4. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГРОМАД, ТЕРИТОРІЙ, СУБ'ЄКТІВ

ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	320
Beley S.I., Fedorovych I.V., System of factors influencing the competitiveness of the enterprise	320

Бородіна О.А., Бордін В.А., Білогуб Г.А. Децентралізовані фінанси як інструмент забезпечення сталого розвитку громад	323
Булєєв І., Соціально-економічні функції інвестицій у розвитку суб'єктів господарювання	326
Гудзь В.С., Самомотивація менеджера як основа досягнення успіху	328
Погоріла К. Д., Осіпова Л. В. Поведінки споживача в умовах сучасного ринку в Україні	330
Клиба А.І., Кононенко Ж.А., Карнаухова Г.В.Економічні фактори виробничого середовища на підприємстві	334
Копил Є.М., Маркетинг персоналу: функції та принципи	337
Костенко А.С., Сучасні перешкоди сталого розвитку об'єднаних територіальних громад	340
Кужелєв М. О., Вплив військового пдфо на формування доходів місцевих бюджетів в умовах війни	343
Кужим В.А., Кононенко Ж.А. Ділова активність підприємства	346
Лемешко А.Д., Динаміка товарної структури зовнішньої торгівлі одягом	349
Мазур К.В , Юричина І.А., Децентралізація органів місцевого самоврядування	353
Мельник Н.Л., Маліновська О. Я.,Соціально-економічні проблеми розвитку громад в умовах війни	356
Мешал О.Ю., Ринок парфумерно-косметичних товарів та їх якість	359
Миколенко І.Г., Кучіна А.О.,Витрати підприємства та управління ними	362
Мочонов Д.В, Інвестиційна діяльність Китаю на зовнішніх ринках	364
Павлова В.А., Роль бізнесу у розвитку національної економіки	367
Павлюк Т.І., Система державної соціальної підтримки населення у формі субсидій	369

Панько А.Ю., Кононенко Ж.А., Формування фінансових ресурсів підприємств.....	372
Педченко Н.С., Побшибна В.Д. Екологічний рейтинг як детермінанта інвестиційного розвитку регіонів: аналіз та перспективи (на прикладі Полтавської області).....	375
Педченко Н.С., Копошинська М.С. Міжбюджетні відносини України в умовах воєнного стану	381
Перебийніс В.І., Вітрюк Н.М., Управління енергетичною ефективністю торговельних підприємств	387
Перебийніс В. І., Безрук Д. І., Енергетична ефективність бізнес-процесів	392
Пилипенко О.В., Соціально-економічні проблеми малого та середнього підприємництва і розвитку кооперацій в Україні та світі	396
Помаза-Пономаренко А.Л., Стратегування розвитку громад у напрямку забезпечення безбар'єрного розвитку туризму.....	399
Ракуха А. М., Осіпова Л. В. Проблеми міграції та трудової міграції українців.....	403
Рогоза М. Є., Гермаш В.О., Кулак А.М., Кузуб С.В., Підходи формування промислової політики в умовах розвитку економіки знань.....	407
Романюк І.А., Сучасні виклики та можливості у соціально-економічному аспекті туристичного бізнесу	411
Руденко А.А., Кононенко Ж.А., Вплив державної підтримки виробництва товарної продукції	414
Худько Т.Р.Економіка сьогодні: проблеми моделювання та управління	416
Чешко, В.А. Формування маркетингу відносин на підприємстві	419
СЕКЦІЯ 5 СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА І РОЗВИТКУ КООПЕРАЦІЙ.....	423
Ананьїн Д.С., Аналіз поточного стану венчурних інвестицій ..	423

Василенко К.С., Чугаєв О.А., Практичний досвід формування і розвитку промислових кластерів азійського регіону	426
Гавриш Є.О., Основні етапи та методи планування на підприємстві.....	429
Гладун Ю. І., Самарічева Т. А., Економічний зміст та ознаки фінансових ресурсів підприємств	431
Гудовський Р., Основні умови легітимації Діяльності підприємства в Україні	434
Дідківська Л.В., Потенціал кооперації для повоєнного відновлення сільських територій та аграрного виробництва України	436
Дундар Д.С., Проблемні аспекти обліку та оподаткування активів на тимчасово окупованих територіях.....	441
Дятлова В.В., Маліч Л.А., Механізм антикризового управління: нові підходи до формування.....	445
Іванов О. І. Овсієнко Н. В. Використання стратегії диференційованих цін на ринку фіскальної техніки в умовах економічної нестабільності	448
Kravchenko S.A., Credit support for the development of business entities in agriculture in wartime conditions	452
Маліновська О.Я., Крит Д.Р., Формування стратегії розвитку підприємництва в умовах сьогодення	455
Кучеровська В.О., Соціально-економічні проблеми розвитку малого та середнього підприємництва у сучасних умовах	458
Levkovets N.P., Anti-crisis management of mte at the level of management.....	461
Макаревич Д.М., Муха Р.А., Удосконалення процесу обслуговування гостей в закладах готельної індустрії	464
Маліновська О.Я., Соціально-економічні виклики для малих та середніх підприємств в умовах війни в Україні	467
Олійнічук О.В., Дослідження цільових характеристик діяльності підприємства	472
Пономаренко М.О., Соціально-економічні проблеми малого та середнього підприємництва і розвитку кооперації.	474

Систак Д. В.Негода А.В.Соціально-економічні проблеми малого та середнього підприємництва і розвитку кооперації під час світової пандемії.....	476
Пучкова С.І., Проблеми кадрового забезпечення українського ритейлу в умовах війни.....	480
Цетнар О. Б., Муха Р.А., Формування конкурентних переваг закладів ресторанного господарства.....	483
Шляховенко А.Ю., Богацька Н.М.,Ресурсний потенціал підприємства.....	486
Matei V.V., Kononenko M.A. Challenges for smes in implementing ai in financial management.....	488
Маліновська О.Я., Олеськів С.В., Соціально-економічні проблеми малого та середнього підприємництва.....	492
СЕКЦІЯ 6. ПЕРСПЕКТИВИ ЕЛЕКТРОННОЇ ОСВІТИ, ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ	495
Almazova T., The main problems of implementing e-learning and its advantages in the educational process compared to traditional methods	495
Кононець Н.В. Моніторинг ефективності навчальної діяльності студентів під час дистанційного та змішаного навчання	497

ВІТАННЯ УЧАСНИКІВ І ГОСТЕЙ XIII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ «ЕКОНОМІКА СЬОГОДНІ: ПРОБЛЕМИ МОДЕЛЮВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ»

Шановні учасники і гості XIII Міжнародної науково- практичної Інтернет-конференції «Економіка сьогодні: проблеми моделювання та управління» вітаємо Вас з початком роботи уже традиційної інтернет конференції на теренах інформаційного простору.

В конференції приймають участь науковці та практики із України, Польщі, країн Європи, Азії.

Напрями дослідження проблем:

Управління соціально-економічними системами, процесами та їх моделювання і прогнозування.

Цифрові трансформації в економіці, державному управлінні та місцевому самоврядуванні.

Стратегування сталого розвитку.

Соціально-економічні проблеми розвитку громад, територій, суб'єктів господарювання.

Соціально-економічні проблеми малого та середнього підприємництва і розвитку кооперації.

Перспективи електронної освіти, удосконалення освітніх програм підготовки фахівців з економіки, економічної кібернетики, аналітики, комп'ютерних інформаційних технологій та цифрової економіки.

АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДЖУВАНИХ ПРОБЛЕМ ТА ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ЗАВДАНЬ ДОСЛІДЖЕННЯ:

Дослідження нових проблем розвитку та стратегування відновлення економіки надається значної уваги на державному рівні.

Тематичні напрями конференції є різноплановими та передбачають обговорення проблем управління, моделювання, трансформації, модернізації сталого розвитку регіонів та економіки, виділяючи дослідження проблем удосконалення освітніх програм підготовки фахівців, що здатні вирішувати такі задачі. Стратегування економічних та соціальних процесів, підходів при формуванні стратегій передбачає розуміння необхідності майже термінових завдань у структурній модернізації економіки, підняття

рівня інноваційної діяльності підприємств, оскільки частка інноваційно активних підприємств у загальній їх кількості складає лише 8,5%, у промисловості цей показник – 12,9%, що у 6 та 4 рази відповідно менше, ніж в середньому по ЄС, де ця частка знаходиться на рівні понад 50%. Частка витрат на інновації за період 2015-2020 рр. зменшилася з 0,69% до 0,55% ВВП. За Індексом промислової конкурентоспроможності (*Competitive Industrial Performance Index*) ЮНІДО, що визначає спроможність країн виробляти продукцію з високою доданою вартістю та розвивати високотехнологічні виробництва, Україна посідає 69 місце серед 152 країн, знаходячись між Казахстаном і Колумбією [1].

Значного рівня актуальності у розвитку економіки набуває посилення ролі впливу проектів відновлення на національний економічний і соціальний розвиток та їх реалізації на проектних підходах сталого розвитку. У науковому середовищі обговорюються підходи та стратегії промислової політики на основі підґрунтя для сталого розвитку країни в повоєнний період. Залишається актуальним інтелектуальний аналіз даних та знань, механізми і системи формування та прийняття управлінських рішень в економіці, які в сучасних умовах направлені на формування сценарію управління економікою побудованого на логіці дій, механізмів фіксації збитків, котрі дозволять забезпечувати оперативну діяльність під час викликів і ризиків, які супроводжують нинішню фазу агресії. Особливої уваги заслуговує процес структурної перебудови економіки регіонів, управління ризиками і безпекою бізнесу, вирішення проблем повернення людей на звільнені території та достатньої кількості висококваліфікованої робочої сили для розвитку територій і їх економіки.

В процесі наукової дискусії можливо розглянути слабкості/переваги стратегування та систем прийняття управлінських рішень для процесів відновлення, розвитку економіки, цифрових трансформацій в економіці, державному управлінні та місцевому самоврядуванні, використання

---

1 Pidorycheva I., Liashenko V. Structural deformations in the entrepreneurial sector and overcoming them: context of Ukrainian economic recovery. **Journal of European Economy**. July 2023. Vol. 22, No. 2. P. 287-311. <https://doi.org/10.35774/jee2023.02.287>.

індикативного планування, яке спрацювало у країнах з високорозвиненими технологіями таких як Японія, Франція.

Стратегування розвитку в умовах економіки знань потребує адаптації та розробки методики створення інформаційного забезпечення для системи управління суб'єктами, регіонами, територіями на можливих сценаріях розвитку економіки.

Фахівцями кафедри економічної кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних систем запропоновано обговорити питання підготовки фахівців за спеціальністю 051 Економіка навчальні програми «Економічна кібернетика, «Бізнес-економіка».

Презентація результатів наукових досліджень кафедри економічної кібернетики, бізнес економіки та інформаційних систем Полтавського університету економіки і торгівлі разом із Академією економічних наук України, Інститутом економіки промисловості НАН України, Міжнародним центром дослідження проблем модернізації і розвитку кооперації, Спільною економістів України, Університетом імені Альфреда Нобеля (науково-дослідний інститут розвитку економіки та суспільства та кафедрою міжнародної торгівлі та підприємництва (м. Дніпро)), Національним авіаційним університетом (м.Київ), Державним торговельно-економічним університетом (м. Київ), Запорізьським національним університетом (м. Запоріжжя), Класичним приватним університетом (м. Запоріжжя), Київським національним економічним університетом (м. Київ), Сілезьким технологічним університетом - факультет організації та управління та кафедра прикладних соціальних наук (Silesian University of Technology Faculty of Organization and Management Department of Applied Social Sciences), Вищою державною професійною школою ім. Станіслава Сташица в Пилі (Stanislaw Staszic University of Applied Sciences in Piła), з Фондацією «Інститут розвитку міжнародного співробітництва» (Foundation Institute for International Cooperation Development, Poznan, Poland), Institute of Social and Economic Initiatives UA (Україна) надає підстави для оптимістичного сценарію подальшої роботи в рамках міжнародної співпраці в галузі науки та спільних наукових досліджень.

Обговорення матеріалів конференції стане запорукою загальних майбутніх успіхів. Доповіді конференції спрямовані на посилення інтеграції та залучення широких кіл науковців і до вирішення широкого кола питань, пов'язаних з системним підходом до розв'язку задач, що постають перед сучасною економікою у

непростий період світових економічних процесів. Шановні учасники та гості конференції, Ваша енергія, що спрямована на реалізацію нових ініціатив щодо втілення в життя програм оздоровлення економіки, поза всяким сумнівом, послужить зміцненню наукових, ділових зав'язків для розвитку інноваційних та інтеграційних процесів в Україні. Ми впевнені, що результати цьогорічної конференції знайдуть своє втілення в нових проектах і програмах, і, в кінцевому рахунку, слугуватимуть надійною сходиною на шляху до процвітання нашої держави.

Кафедра економічної кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних систем Полтавського університету економіки і торгівлі

Завідувач кафедри економічної кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних систем Полтавського університету економіки і торгівлі, заслужений діяч науки і техніки України, академік Академії економічних наук України та Міжнародної Академії біоенерготехнологій, д.е.н., професор М.Є. Рогоза

1. Управління соціально-економічними системами, процесами та їх моделювання і прогнозування.
2. Цифрові трансформації в економіці, державному управлінні та місцевому самоврядуванні.
3. Стратегування сталого розвитку.
4. Соціально-економічні проблеми розвитку громад, територій, суб'єктів господарювання.
5. Соціально-економічні проблеми малого та середнього підприємництва і розвитку кооперації.

Секція 1 Управління соціально-економічними системами, процесами та їх моделювання і прогнозування.

Абрамович К.І., Фінансова криза як невід’ємна складова процесу розвитку міжнародної економічної системи

*К.І. Абрамович, студентка 1 курсу магістратури
ННІМВ КНУ імені Тараса Шевченка*

ФІНАНСОВА КРИЗА ЯК НЕВІД’ЄМНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

Фінансові кризи є та обов'язковим етапом циклічного розвитку будь-якої економічної системи. Заходи для уникнення криз складають на сьогоднішній день складну систему, яка включає монетарні, фіскальні, ринкові механізми тощо. Фінансова глобалізація робить всі країни вразливими до значних коливань економічної активності, незалежно від рівня їхнього розвитку та географічного розташування. Кризи бувають різними за причинами походження, тривалістю та масштабами [1].

Фінансовий, кредитний, борговий і бізнес цикли знаходяться у взаємозалежності один від одного, можуть відбуватися як паралельно один одному, так і окремо.

Вивчивши теорію бізнес-циклів, підходи до їхнього вивчення і особливості існуючих теорій економічного циклу можна стверджувати, що циклічність – це об'єктивна форма розвитку національної економіки і світового господарства як єдиного цілого. Вона є закономірним явищем, яке відбувається у процесі руху від однієї макроекономічної рівноваги в масштабі економіки в цілому до іншої.

Дослідивши етапи економічного циклу можна стверджувати, що визначальна роль в економічному циклі належить кризі, яка починає і завершує цикл і є певною мірою формуючою для специфіки наступного циклу.

Останні дослідження вчених стверджують, що протягом останніх десятиліть глобальна економіка продемонструвала стале зростання синхронізації бізнес-циклів. Крім того, вони виявили, що головною причиною цього явища у великих промислових країнах і країнах з передовими економіками є зростаюча значущість глобальних економічних потрясінь на економічний стан і фази економічного циклу [2].

Вивчивши фактори впливу на світову економіку і бізнес середовище, зазначені МВФ, можна виокремити наступні: забезпечення тривалого зниження інфляції, стабільна, але готова грошово-кредитна політика, чітка комунікація, урахування уроків минулого, передчасного пом'якшення, моніторинг ризиків, управління ринковою напругою, посилення нагляду, використання глобальної мережі фінансової безпеки, боротьба з валютними коливаннями, нормалізація фіскальної політики, підтримка вразливих верств населення та покращення продовольчої безпеки повсюдно [3].

Основними джерелами економічного тренду є країни з передовими економіками. Або ж можна їх зазначити як учасники блоків G7 та G20. Вивчивши частку економік-членів організації G7, можна зробити висновок, що будь-які трансформаційні зміни в економіках країн G7 значно впливають, фактично створюють більшу частину трендів економіки, і звичайно їхні економічні рішення, зміни у законодавстві, на ринках, тощо, можна розглядати як фактор корекції бізнес-циклів й як фактор руху бізнес-циклів. Загалом вони складають основну вагу економіки світу. Тому вплив криз будемо розглядати з оглядом на події у цих державах.

Проаналізувавши питання трансформаційних змін в економіках країн G7 як фактору корекції бізнес-циклів, можна зробити висновок, що їхній вплив відбувається і як впливових вагомих економік своїх регіонів та світу, і як формації, яка тією чи іншою мірою пов'язана всередині себе і є важливою частиною впливу в рамках економічної циклічності.

Найбільш впливовим фактором економічного ризику в 2023 році є інфляція. З порядку денного Саміту G7, що відбувся навесні 2023 року, можна зробити висновок, що основними трендами економіки

на найближчий час стануть посилення глобальної співпраці і питання кліматичних змін.

Для зручності виокремлення трансмісійних каналів між економічними процесами держав G7 та бізнес циклом розділимо держави-учасниці на умовні три групи: Франція, Німеччина, Італія, Великобританія, а також Європейський Союз – європейська група, Канада і Сполучені Штати – американська група, та Японія – азійська група. Зробивши кореляційний аналіз видозмін показників ВВП між країнами G7, доходимо до висновку, що рівень кореляції дуже високий, хоча варто відмітити різницю ступенів кореляції між членами умовних груп, на які були поділені країни вище, а саме між представником азійської групи, Японією, та іншими двома групами. У цьому випадку рівень кореляції середній. Проте, це не свідчить, що азійська група є більш відокремленою від інших, а лише про конкретно Японію і виключно в рамках кореляції показників G7.

Вивчивши, що коливання показника ВВП є фактично синхронізованим в рамках G7, зазначаємо, що піки і падіння майже ідентичні. Це вказує на взаємозалежність країн одна від одної. Більше того, так як ми розглядаємо зміни в економіках країн G7 щодо фактору корекції бізнес-циклів, і особливо приділяємо увагу рецесії, то на основі кореляційних даних, можемо припустити те, що рецесія однієї країни може вплинути на інші країни і пришвидчити їхні економічні цикли до подібного етапу.

Проблеми у банківському секторі США та ЄС є ризиком загострення ознак рецесії, і це є однозначним. Більше того, сучасні події, хоча й з певними видозмінами, іншими коренями тощо, але, тим не менш, схожі з подіями кризи 2008-2009 рр. Події минулої глобальної кризи повинні були б навчити світ, показати що певні шляхи не є тропами до добробуту, і що у довгостроковій перспективі, вони не будуть ефективними, і навіть, погіршать ситуацію. Деякі дослідники заявляють, що хоча криза 2008-2009 рр. завершилася, але, фактично, ми й досі ще долаємо її наслідки, світова економіка ще не оговталася остаточно від неї [4].

Підсумувавши фактори впливу на найближчий економічний прогноз для країн G7, можна вивести, що загальні проблеми, які можуть не стосуватися окремих країн об'єднання, але впливають на загальні дії, такі: ціни на енергоносії, від'ємні темпи зростання населення, специфічна монетарна політика, відсоткові ставки, банківська криза, продовольча криза, інфляція, недостатність інвестицій, криза нерухомоті, наслідки коронакризи, наслідки

війни в Україні, санкції, торгова війна з Китаєм, деглобалізаційні процеси, скорочення експорту/імпорту, порушення логістичних ланцюгів, порушення ланцюгів доданої вартості, геополітична нестабільність, соціальні видатки і фінансова допомога іншим країнам, майбутні вибори та інші.

Актуальність теми полягає у тому, що світ зараз знаходиться у нестабільному економічному стані через геополітичні, кліматичні та соціальні умови, тому існує необхідність виокремлення ознак, що передують та характеризують економічну рецесію для зменшення її проявів та наслідків, створення прогнозів стосовно подальшого розвитку світової економіки у сучасних умовах, вивчення причинно-наслідкових зв'язків між подіями для вивчення специфічного досвіду, що буде використовуватися у подальших наукових дослідженнях і професійній діяльності.

Список використаних джерел

1. Баторшина А. Ф. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ КРИЗ [Електронний ресурс] / А. Ф. Баторшина, Л. М. Цуприк // Інвестиції: практика та досвід № 12/2010. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: http://www.investplan.com.ua/pdf/12_2010/10.pdf.
2. International Business Cycle Synchronization in Historical Perspective [Електронний ресурс] // NBER. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.nber.org/digest/oct10/international-business-cycle-synchronization-historical-perspective>.
3. World Economic Outlook A ROCKY RECOVERY APRIL 2023 [Електронний ресурс] // INTERNATIONAL MONETARY FUND. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2023/04/11/world-economic-outlook-april-2023>.
4. Ковбель А. Глобальна криза ще не настала . Якою вона буде і чи витримає розбита війною економіка України [Електронний ресурс] / Артем Ковбель // Forbes. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://forbes.ua/inside/globalnyy-krizis-eshche-ne-nastupil-kakim-on-budet-i-vyderzhit-li-razbitaya-voynoy-ekonomika-ukrainy-05082022-7534>.

*С.П. Бакін, магістрант з маркетингу
Сумський національний аграрний університет*

ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГОВОГО УПРАВЛІННЯ ОБСЛУГОВУВАННЯМ КЛІЄНТІВ

Рівень економічних відносин на сучасних ринках товарів та послуг характеризується високим рівнем конкурентної боротьби між виробниками та продавцями, а споживачі є основною ланкою в системі таких відносин. Першочерговим завданням сучасного роздрібного маркетингу є побудова довгострокових партнерських відносин зі споживачами шляхом формування лояльних клієнтів і впливу на їхню поведінку в процесі купівлі, починаючи з разових транзакцій. Тому саме у цьому процесі є важливим сформуванню правильну систему маркетингового управління обслуговування клієнтів підприємства.

Обслуговування клієнтів - це сукупність дій та послуг, які підприємство надає для задоволення потреб і очікувань своїх клієнтів. Основна мета обслуговування клієнтів полягає в створенні позитивного враження від продуктів чи послуг підприємства та підтримки довгострокових відносин з клієнтами. Це важливий аспект успішної бізнес-стратегії, оскільки він спрямований на збереження і привертання клієнтів, покращення їхнього задоволення від продуктів чи послуг та зміцнення взаємовідносин з ними. До основних аспектів необхідності правильного обслуговування клієнтів слід відносити:

- задоволеність клієнтів, адже саме задоволені клієнти стають лояльними та готовими повернутися знову. Якщо клієнт задоволений якістю обслуговування, ймовірність повторних покупок збільшується;

- створення позитивного іміджу - якщо клієнти задоволені взаємодією з підприємством, вони більш схильні рекомендувати його іншим;

- реагування на потреби ринку - систематичний аналіз відгуків клієнтів дозволяє підприємству адаптувати свої продукти та послуги до змін у вимогах ринку;

- збільшення конкурентоспроможності - в умовах сучасного ринку, де конкуренція є великою, якісне обслуговування може стати ключовим конкурентним перевагою [2, 3 с.10].

Маркетингове управління обслуговуванням клієнтів - це стратегічний підхід до організації та вдосконалення процесів обслуговування клієнтів, спрямований на покращення їхнього досвіду та задоволення їхніх потреб. Метою маркетингового управління обслуговуванням клієнтів є створення стратегій та практик, спрямованих на покращення взаємодії з клієнтами з метою задоволення їхніх потреб та побудови довгострокових відносин. Основною ціллю є забезпечення позитивного досвіду клієнтів, що призводить до їхньої лояльності, повторних покупок і позитивного впливу на репутацію бренду. Для реалізації мети та цілі маркетингового управління обслуговуванням клієнтів необхідно визначити ряд завдань, які слід реалізовувати підприємству, а саме: аналіз потреб клієнтів, створення персоналізованого обслуговування, впровадження програм лояльності, оптимізація комунікаційних стратегій, аналіз та реагування на відгуки, забезпечення якості послуг, моніторинг конкуренції [1 с.90].

Впровадження маркетингового управління обслуговуванням клієнтів на підприємстві включає наступний перелік етапів:

1. Аналіз потреб і очікувань клієнтів:

- дослідження ринку - збір та аналіз інформації про ринок, конкурентів і клієнтів;

- визначення цільової аудиторії - розробка профілю ідеального клієнта та сегментація цільової аудиторії.

2. Визначення стратегій обслуговування:

- формування місії та цілей обслуговування клієнтів - визначення, які цілі ви хочете досягти через обслуговування клієнтів та як вони вписуються в місію компанії;

- розробка стратегій персоналізованого обслуговування - визначення, як надавати персоналізоване обслуговування для різних клієнтських сегментів.

3. Впровадження технологічних засобів:

- вибір CRM-системи – вибір та впровадження Customer Relationship Management (CRM) системи для збору та аналізу даних клієнтів;

- використання аналітики - застосування інструментів аналітики для вимірювання ефективності стратегій обслуговування та ідентифікації можливостей для вдосконалення.

4. Розробка програм лояльності - створення програм та заохочень, які стимулюють повторні покупки та активну участь клієнтів.

5. Навчання персоналу - підготовка персоналу з навичок обслуговування клієнтів, комунікації та використання CRM-системи.

6. Розробка плану комунікацій для визначення ефективних каналів комунікації та розробка повідомлень, які відповідають потребам клієнтів, а також впровадження даної стратегії.

7. Моніторинг та оцінка результатів:

- вимірювання KPI та визначення ключових показників ефективності та їхній постійний моніторинг;

- аналіз результатів - оцінка ефективності стратегій та внесення коректив на основі зібраних даних.

8. Постійне вдосконалення - врахування фідбеку від клієнтів та персоналу для постійного вдосконалення стратегій та процесів обслуговування [1 с.91, 2].

Представлені етапи можуть варіюватися в залежності від конкретної сфери діяльності підприємства та його особливостей. Важливо розглядати впровадження маркетингового управління обслуговуванням клієнтів як неперервний процес, що вимагає постійного вдосконалення та адаптації до змін у вимогах ринку та клієнтів.

Таким чином, у дослідженні було проаналізовано особливості обслуговування клієнтів та визначено важливість впровадження системи маркетингового управління обслуговуванням клієнтів підприємства та запропоновано основні етапи впровадження даної системи у діяльність підприємства.

Список використаних джерел

1. Головчук Ю. О., Дибчук Л. В. Маркетинг взаємовідносин як важливий елемент конкурентної маркетингової стратегії. *Причорноморські економічні студії*. 2019. №43. С. 89-92.

2. Красовська О. Ю. Управління споживчим сприйняттям маркетингових інструментів підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7837> (дата звернення: 10.11.2023).

3. Потіха Ю. Концептуальні засади управління відносинами зі споживачами. *Збірник V Ювілейної науково-практичної конференції*. Тернопіль. 2020. С. 10.

Буренко А. С., Карпінський Б. А., Реалізація публічного адміністрування в соціальній сфері

Буренко Анастасія Сергіївна, студент

Карпінський Борис Андрійович, професор

Львівський національний університет імені Івана Франка

РЕАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

Публічне адміністрування відіграє важливу роль у будь-якій державі, особливо, у галузі соціальної сфери. Взаємозв'язки між галузями настільки тісні, що жодна з них не може розвиватися окремо, хоча специфіка кожної галузі очевидна і її не можна ігнорувати. Особливістю соціокультурної галузі є те, що вона зосереджена на окремих питаннях, пов'язаних із забезпеченням і захистом гарантованих конституцією прав і свобод громадян у культурній, соціальній та суміжних сферах. Це, безпосередньо, сфера суспільного життя (нематеріального характеру) людей, пов'язана з їх вихованням, духовним і культурним розвитком, охороною здоров'я, соціальним захистом та задоволенням інших соціально-культурних потреб людини.

Важливо підкреслити, що соціальне управління – це система, що впливає на стан, характер і напрямки розвитку суб'єктів соціального буття, які визначаються процесами історичного розвитку окремої людини, спільноти, групи, організації, установи, села, міста, регіону, держави та суспільства. У зв'язку з цим, насамперед, доцільно наголосити на тому, що соціальне управління є цілісною системою процесів і механізмів, взаємодії усіх основних сторін життєдіяльності суспільства як головної передумовою ви і гармонізації відносин людини і природи, держави і суспільства, суспільства і Всесвіту.

Важливо підкреслити, що в Україні публічне управління у соціальній сфері здійснюється за допомогою прийняття нормативно-правових та індивідуальних адміністративних законів, також шляхом укладання адміністративних договорів та здійснення організаційних заходів, спрямованих на їх виконання. Законодавство у цій сфері передбачає естетико-моральне,

культурно-духовне виховання особи, охорону здоров'я, освіти, соціальне забезпечення.

Аналізуючи сучасну діяльність публічного адміністрування в Україні у соціальній сфері, важливо підкреслити, що наразі до системи входять такі органи виконавчої влади, а саме: Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України; Міністерство культури України; Міністерство соціальної політики. Також важливо підкреслити, що існують певні служби, які мають персональні завдання у сфері соціальної діяльності, наприклад: Державна служба інтелектуальної власності України, Державне агентство України з питань кіно; Державна інспекція України з питань праці; Державний комітет телебачення і радіомовлення України та інші служби.

На місцевому рівні завдання публічного адміністрування у соціальній сфері здійснюються через обласні державні адміністрації, до складу яких переважно входять регіональні підрозділи зазначених центральних органів виконавчої влади, до повноважень яких у сфері соціально-культурного розвитку входять: створення проектів соціального розвитку, розроблення необхідних для соціокультурного управління розвитком предметної території, балансу робіт, матеріальних і фінансових ресурсів тощо.

Характер і зміст функціонування публічного адміністрування у сфері соціального розвитку, звичайно, має свої певні особливості. Варто зазначити, що органи місцевого самоврядування здійснюють свою діяльність за допомогою таких методів як: переконання, організації, рекомендації, стимулювання, творчого заохочення, матеріального та морального заохочення тощо.

Основи державної політики у сфері соціально-культурного розвитку формуються у Верховній Раді України за допомогою закріплення конституційних і законодавчих засад, визначення мети, основних завдань, напрямів, принципів і пріоритетів, визначення нормативів та обсягів бюджетного фінансування, створення відповідної системи кредитно-фінансових, податкових та інших регуляторів, прийняття переліку комплексних і цільових загальнодержавних програм у соціально-культурній сфері.

Необхідно підкреслити, що у такій галузі діяльності гарантом соціальних прав громадян України виступає, безпосередньо, Президент України, який за допомогою системи органів виконавчої влади контролює і забезпечує дотримання політики і законодавства.

Важливо зазначити, що публічне адміністрування у соціальній сфері здійснюється через центральні уповноважені органи виконавчої влади, такі як: агентства, міністерства, служби та інспекції та, безпосередньо, їх територіальні структурні підрозділи.

Отже, можемо зробити висновок, що адміністрування у соціальній сфері відноситься до різновиду публічного адміністрування. Функції цієї галузі здійснюються за допомогою органів державної влади за для управління освітою, культурою, наукою, соціальним захистом населення та охорони здоров'я. Така діяльність є дуже важливою для кожної держави і має дуже складний процес, але кожна високорозвинена держава повинна мати таку сферу діяльності, так як держава відіграє важливу роль і функцію у сфері публічного адміністрування.

Список використаних джерел:

1. Антонюк О. Адміністративний менеджмент: теоретико-методологічні засади [Текст] / О. Антонюк. — // Персонал. – 2007. — №1.
2. Алексеев В. М. Структура публічного управління в Україні: громадські ради / В. М. Алексеев. – Чернівці: Технодрук, 2014. – 76 с.
3. Білозерська Т. О. Реформування публічної адміністрації в Україні як крок до європейської інтеграції [Електронний ресурс] / Т. О. Білозерська // Форум права. – 2007. – № 2. – С. 11-19.

Волканова А.В., Соціально-економічні виклики розвитку міжнародного ринку логістичних послуг

Волканова А.В., студентка

*Навчально-науковий Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету ім.Т.Шевченка*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО РИНКУ ЛОГІСТИЧНИХ ПОСЛУГ

Індустрія міжнародної логістики, забезпечує ефективний рух товарів і послуг від виробника до споживача, та вважається ключовим елементом міжнародної торгівлі. Однак, на шляху розвитку даної галузі стоять численні виклики, які обмежують її

потенціал та впливають на соціально-економічну динаміку країн та регіонів.

В першу чергу, варто зазначити підготовку до економічної невизначеності, спричиненої перебоями в ланцюжках поставок, вищими процентними ставками та скороченням споживчих витрат. Зростання цін на паливо різко впливає на логістичні компанії, яким необхідно шукати альтернативні варіанти планування та маршрутизації, аби зменшити витрати на транспортування.

До того ж, витрати на транспортування запасів можуть продовжувати зростати через нестабільність цін на нафту та невизначені умови ланцюга поставок, включаючи високі збори за зберігання. Зміна клімату, спричинена сильними штормами та іншими природними катаклізмами, додає даній індустрії ще більшої невизначеності. Нові роздрібні торговці виходять на ринок у той час, коли витрати на складські послуги різко зростають, оскільки ціни на оренду промислових приміщень зросли майже на 15% за минулий рік [1].

Багато світових брендів, постачання яких залежить від Китаю, наразі стикаються з дефіцитом поставок через урагани та хвилі спеки, пов'язані зі зміною клімату. Сполучені Штати також стикаються з проблемами зміни клімату, які безпосередньо впливають на транспорт, наприклад, падіння рівня води в річці Міссісіпі. Але, незважаючи на загальну досить песимістичну економічну картину, багато керівників ланцюгів постачання вважають, що найгірші збої у функціонуванні ринку позаду, і очікують, що глобальний ринок нормалізується протягом року.

Також варто зазначити фактор кібербезпеки, який також є викликом для індустрії логістики у світі. Компанії всіх типів і розмірів продовжували зазнавати хакерських атак у 2022 році [2], що зробило захист даних однією з головних проблем логістичної галузі, яка актуальна і у 2023 році. Порушення захисту даних може призвести до втрати важливої інформації, пошкодження та судових позовів від клієнтів або партнерів, конфіденційні фінансові дані яких скомпрометовано. Одне з чітких рішень в рамках даного питання — передати на аутсорсинг досвідченій ІТ-компанії яка є компетентною з питання останніх кіберзагроз і рішень кібербезпеки.

Інші значні виклики галузі міжнародних логістичних послуг включають постійну нестачу робочої сили, яка, як очікується, залишатиметься проблематичною для менеджерів ланцюгів

постачання, оскільки компанії в усьому світі повинні визнати зміну культурних цінностей працівників. Автоматизація допомагає трохи пом'якшити цей процес, але є ймовірність того, що скорочення обсягів доставки також зіграє свою роль.

Традиційно менеджери на нижчому щаблі ланцюгів постачання вирішували проблему нестачі робочої сили, додаючи обов'язки для наявного персоналу, тоді як більші фірми віддавали ці задачі на аутсорс. У поточному робочому кліматі підприємствам довелося змінити принципи роботи, щоб визнати необхідність балансу між роботою та особистим життям [3] (тренд на «work-life balance», який торкнувся і міжнародної логістики). Однією з головних причин масового відтоку працівників, які звільнялися з роботи під час пандемії, було бажання проводити більше часу зі своїми сім'ями та прагнення до більш гнучкого робочого графіку.

Важливим поворотним моментом для логістичних компаній стала трансформація процесу ланцюга постачання, щоб він став більш ефективним за допомогою цифрових рішень. Поява візуалізації даних вже відіграла важливу роль у допомозі транспортним і складським компаніям більш чітко бачити загальну картину. При цьому, цифрові платформи можуть не тільки пришвидшити логістичні процеси за допомогою автоматизації, але й відстежувати дані з точки зору продуктивності, якості та гнучкості. При цьому переваги для постачальників, які переходять на цифрову інфраструктуру, включають прискорення інноваційних розробок, скорочення часу виходу на ринок і скорочення витрат. Цифрові технології підвищують ефективність роботи, і, зрештою, покращують своєчасну доставку та рейтинг задоволеності клієнтів.

Варто зазначити, що кон'юнктура світового ринку логістичних послуг стає менш сприятливою для організацій, яким не вдається зменшити свій вуглецевий слід в епоху, коли екологічні норми та соціальні проблеми зростають. Одним із способів, як транспортні та логістичні операції можуть зробити компанії лідерами нової ери, є прийняття більш екологічних рішень. Одним із нових рішень для логістичних компаній щодо зниження викидів вуглецю є використання мереж пунктів прийому посилок, які скорочують відстань між клієнтами.

Іншим більш екологічним рішенням є придбання парку електромобілів (EV). Уряд штату Каліфорнія вже прийняв закон, який сприяє масовому впровадженню електромобілів до середини наступного десятиліття [4]. Штат зазвичай є лідером у нових

тенденціях і нових способах довгострокового планування сталого розвитку, оскільки інші штати вже наслідують цей приклад. Ось чому такі автовиробники, як General Motors, Ford, Toyota, Honda та багато інших, планують у найближчі роки кілька нових моделей електромобілів для легкових автомобілів, фургонів і вантажівок, щоб конкурувати з Tesla.

Також в рамках аналізу соціально економічних викликів міжнародного ринку логістичних послуг варто зазначити виклики, що стосуються одного з основних інструментів на даному ринку – митного контролю. Митні служби несуть велику відповідальність за зміцнення безпеки ланцюга постачання, а також сприяють соціально-економічному зростанню шляхом збору доходів і сприяння торгівлі. Одним із основних викликів для митних органів є забезпечення ефективного переміщення товарів і досягнення операційної досконалості. Протягом багатьох років митні органи інвестували значні кошти в технологію автоматичної обробки транзакцій, однак все ще існує потреба в одній системі, яка ефективно обробляє мільйони експортних декларацій, автоматично розраховує податки до сплати, квоти, перевіряє дозволи, тощо, без залучення людського ресурсу [5].

Своєчасне та ефективне забезпечення відповідності є ще одним викликом для митниці. Величезна кількість товарів, які щодня перетинають кордони, не дозволяє митниці перевіряти все, що в'їжджає та вивозиться з країни, тож працівники митниці вибирають найбільш підозрілий вантаж для перевірки на основі оцінки ризику. Щоб досягти цього, вони повинні покладатися на передову митну інформацію та технології оцінки ризиків. Аби митні органи могли ефективно забезпечувати відповідність, вони повинні бути в змозі повірити в те, що 95% усіх учасників добровільно дотримуються законів перетину кордону, що дозволяє їм зосередитися на решті 5% порушників і злочинців.

У підсумку, можна констатувати той факт, розвиток логістичної сфери є одним із найважливіших визначальних факторів економічного зростання як серед високорозвинених країн, так і в країнах, що розвиваються. Отже, реалізація політики урядів, які заохочують інвестиції в цю сферу, матимуть позитивний вплив на дану індустрію. Наприклад, послуги, які надає транспортна інфраструктура, яка є важливим аспектом сектору логістики, відіграє істотну роль в економічній діяльності країни. Тоді як інвестиції в цю сферу зменшують транспортні витрати, полегшують

торгівлю за рахунок підвищення мобільності товарів і послуг. Використовуючи інформацію про наявні виклики та аналізуючи методи їх подолання, окремі країни можуть вийти на світовий ринок в якості лідерів та головних логістичних вузлів у світі, забезпечивши собі довгострокове економічне зростання протягом десятиліть.

Список використаних джерел

1. 7 Top Logistics Industry Challenges For 2023 [Електронний ресурс] // Pallet Market Inc.. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.palletmarketinc.com/blog/7-top-logistics-industry-challenges-for-2023>.
2. Transportation and Logistics [Електронний ресурс] // American Petroleum Institute – Режим доступу до ресурсу: <https://edgelabs.ai/industries/transportation-and-logistics/#:~:text=Cyber%20attacks%20are%20plaguing%20the,900%25%20from%202017%20to%202020..>
3. The Future of Work-Life Balance: Innovative Trends & Practices Reshaping 2023 [Електронний ресурс] // shiftbase. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.shiftbase.com/blog/trends-and-best-practices-in-work-life-balance>.
4. Electricity Laws and Incentives in California [Електронний ресурс] // U.S. Department of Energy – Режим доступу до ресурсу: <https://afdc.energy.gov/fuels/laws/ELEC?state=CA>.
5. Jyri Vilko. Impact of COVID-19 on logistics sector companies [Електронний ресурс] / Jyri Vilko, Jukka Hallikas // Emerald Insight. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/IJEOM-10-2022-0057/full/html>.

Дранченко М., Обліково-аналітична інформація як визначальний чинник у забезпеченні антикризового управління підприємством

Михайло Дранченко, студент Західноукраїнський національний університет

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ЧИННИК У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Досвід довів життєздатність і ефективність ринкового механізму в забезпеченні збалансованості економіки, в раціональному використанні трудових, матеріальних і фінансових ресурсів, в створенні гнучких виробництв, сприйнятливих до запитів споживачів і досягненням науково-технічного прогресу. Ринок стимулює підприємства до рішучих дій в оволодінні новими методами господарювання, перебудові своєї діяльності. В умовах ринку підприємство є головним об'єктом господарювання, незалежним товаровиробником, економічний простір для якого практично необмежено, але цілком залежить від уміння працювати безбитково, пристосовуючись до умов економічного середовища, що змінюється.

На основі цих принципів кожне підприємство буде свій фінансовий (ринковий) механізм, прагнучи до отримання як можна більшої суми прибутків – основного джерела прибутку: економічну і юридичну діяльність здійснює самостійно; витрати здійснює за рахунок прибутків і, як правило, забезпечує прибутковість; гарантує матеріальну відповідальність своїм відособленим майном; забезпечує матеріальну зацікавленість працівників в результатах праці.

При переході до ринкової системи економічних відносин в підприємства отримали самостійність в плануванні своєї господарської і економічної діяльності. Перехід на нові форми господарювання тісно пов'язаний із формуванням нового класу власників. Для них важливо знати вартість своєї частки в капіталі підприємства, що потребує грошової оцінки. Значення цього процесу в умовах кризового стану економіки полягає в потребі оздоровлення фінансового стану економіки країни за рахунок закриття збиткових його ланок через механізм банкрутства і санації, продажі підприємств конкретним власникам, які готові взяти на себе всі ризики і відповідальність за управління ними. У цьому випадку визначення ціни підприємства, встановлення реальної вартості майна і виробництва, на нашу думку, стає одним із важливих елементів системи управління фінансами і ринковій економіці.

В економічній літературі наведені різні способи встановлення ціни підприємства, що рівнозначно вартості бізнесу. Саме таким станом речей, можна пояснити наявність наступних видів вартості підприємства:

1. Ринкова вартість. Це виражена в наявних грошах або їх еквівалентах рівнозначна ціна, що задовольняє як продавця, так і

покупця. Іншими словами, грошова оцінка підприємства повинна мати часову і просторову визначеність.

2. Інвестиційна вартість. Передбачає оцінку підприємства для конкретного інвестора або групи інвесторів і розраховується на основі індивідуальних вимог до вкладених засобів.

3. Внутрішня або фундаментальна вартість. Це оцінка внутрішніх можливостей підприємства, яка ґрунтується на прогнозі ринкової ціни його активів і діяльності в майбутньому.

4. Заставна вартість. Це вартість активів, яку кредитор розраховує одержати від їх реалізації у випадку нездатності підприємства виконати взяті зобов'язання.

5. Ліквідна вартість. Визначається у випадку банкрутства як різниця між виручкою від реалізації активів підприємства і затратами по його закриттю.

Для визначення вартості конкретного підприємства потрібно пройти чотири етапи:

1. Грошова оцінка ресурсного (майнового) потенціалу.
2. Визначення ринкової вартості цього потенціалу на основі споживчої зацікавленості шляхом порівняння відносних показників оцінюваного підприємства і середніх по регіону або групі однорідних підприємств, відібраних по якомусь іншому критерію чи ознаці.

3. Коректування прогнозного балансового прибутку підприємства до рівня фінансової стійкості оцінюваного об'єкта.

4. Визначення ринкової ціни підприємства.

Оскільки обліково-аналітична інформація є віддзеркаленням подій та фактів, пов'язаних з забезпеченням фінансової стабільності підприємства, вона повинна відповідати концептуальним засадам щодо здійснення такої діяльності. Тому обліково-аналітична інформація повинна бути репрезентативною, тобто задовольняти вимоги усіх груп зацікавлених користувачів, сприяти ефективному використанню корпоративних ресурсів, мати прогностичний характер, що дозволяв би завчасно оцінювати перспективність прийнятих тактичних і стратегічних управлінських рішень.

Таким чином, в залежності від вимог, що висуваються до обліково-аналітичної інформації, вона може володіти різними комбінаціями притаманних їй якісних властивостей завдяки добре підбраному і вміло використаному аналітичному інструментарію управління вартістю бізнесу, яким наділений економічний аналіз.

Список використаних джерел

1. Антикризове корпоративне управління: теоретичні та прикладні аспекти / С. С. Гасанов, А. М. Штангрет, Я. В. Котляревський та ін. К.: ДННУ “Акад. фін. управління”, 2016. 301 с.
2. Коваленко В. В., Суганяка М. В., Фучеджи В. І. Антикризове фінансове управління в системі суб’єктів економічної діяльності: методи та інструменти оцінювання : монографія. Одеса. 2018. 400 с.
3. Сало А. В. Характеристика сутності та поняття антикризового фінансового управління. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. №22. С. 412 – 418.

Залознова Ю.С. , Новікова О.Ф. , Модернізація управління промисловим розвитком у контексті трудоворесурсної безпеки

Залознова Ю.С. член-кореспондент НАН України, д.е.н, проф., директор Інститут економіки промисловості НАН України, м. Київ, Україна

Новікова О.Ф. д.е.н, проф., заступник директора Інститут економіки промисловості НАН України, м. Київ, Україна

МОДЕРНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ПРОМИСЛОВИМ РОЗВИТКОМ У КОНТЕКСТІ ТРУДОРЕСУРСНОЇ БЕЗПЕКИ

Упродовж останніх двох років, і особливо з початком повномасштабного російського вторгнення на територію України 24 лютого 2022 року, зростає кількість публікацій з безпекової тематики, з посиленням уваги на втратах у трудовій, економічній і соціальній сферах. Чисельність робочої сили в країні постійно скорочувалася ще до повномасштабної війни, також знижувався її якісний рівень. Російська збройна агресія посилила ці загрози, призвела до значних втрат виробничого та трудового потенціалу національної економіки в цілому та промисловості зокрема, до масштабної зовнішньої міграції, зумовила «вимивання» трудового та інтелектуального потенціалу. Несприятлива ситуація із забезпеченням робочою силою промисловості України негативно вплинуло на процеси функціонування та повоєнної розбудови національної економіки.

Незважаючи на наявність значної кількості публікацій з проблем збереження та розвитку трудового і людського потенціалу, інтелектуального капіталу, вони більш спрямовані на оцінку втрат в економічній та соціальній сферах. Управлінських стратегічних рішень з відновлення виробництва та створенням нових робочих місць вкрай недостатньо. Відповідно, бракує досліджень і наукових публікацій з проблематики забезпечення робочою силою промисловості України в умовах воєнного стану та подальшого повоєнного відновлення.

Одночасно активною є позиція інститутів НАН України щодо оцінки стану, тенденцій, диспропорцій та дисбалансів соціально-трудоного розвитку в національній економіці та промисловості. Так, в Інституті економіки промисловості НАН України здійснено оцінку дисбалансів у соціально-трудої сфері в умовах воєнного стану та цифровізації економіки. Комплексно розкрито економічні та соціальні проблеми розвитку вітчизняної промисловості членом-кореспондентом НАН України Ю.С. Залозною [1]. Розроблено концептуальні підходи до збереження, розвитку та відновлення людського капіталу України та здійснено оцінку його втрат в умовах воєнного стану В.П. Антонюк, О.Ф. Новіковою [2, 3, 4]. Досліджено зміни цінностей праці в українському суспільстві під впливом цифрових трансформацій, воєнного стану та наслідків війни [5, 6, 7].

Оцінка потреб промисловості у робочій силі, у створенні нових робочих місць обумовлює змістовне наповнення промислової політики, науково-технічного та інноваційного розвитку. Відрізняються глибиною і системністю результати досліджень Л.О. Збаразської [8], яка розкриває основні тенденції у промисловості України, що характеризують особливості її функціонування й розвитку на тлі аналогічних процесів у світі. При імplementації імперативів соціогуманітарної парадигми розкрито можливості формування мегатрендів пріоритетного включення цілей гуманітарного прогресу у промислові стратегії та політики, переходу до клієнтоорієнтованих моделей організації бізнесу, переорієнтації промислової діяльності, на розширення «зони комфорту (у різних вимірах). Здійснено аналіз поточного етапу розвитку Європейського дослідницького простору, визначено його пріоритети й особливості у контексті нового стратегічного порядку денного ЄС.

Учені Інституту економіки та прогнозування НАН України визначили головні загрози війни для національної промисловості, а

також підготували рекомендації з удосконалення оцінювання збитків, завданих унаслідок воєнної агресії, що використовуються з метою визначення ресурсної бази для стратегування промислового розвитку [9]. Національний інститут стратегічних досліджень поглибив дослідження з проблем промисловості та економічної безпеки [10].

Але загрозливий стан для економічної незалежності України посилюється через незабезпеченість промисловості робочою силою. Саме через брак кадрового потенціалу промисловість не зможе успішно відновлюватись і функціонувати.

Причини, які обумовлюють такий загрозливий стан, носять зовнішній та внутрішній характер і виявляються як небезпеки, ризики, виклики, перешкоди та обмеження. Вони носять і глобальний, і національний характер. У світовій економіці визначаються глобалізацією і цифровізацією, старінням населення, дефіцитом кваліфікованої робочої сили, зростанням інтенсивності міграції, формуванням нових моделей зайнятості тощо.

Внутрішні небезпечні чинники мали місце ще до воєнної агресії, поширилися під час воєнного стану та стануть перешкодою при повоєнному відновленні. До воєнної агресії вітчизняна промисловість потерпала від неprestижності роботи у промисловості, політики дешевої робочої сили, скорочення виробництва і робочих місць, слабкості процесів модернізації та високого рівня тіньової і неформальної зайнятості тощо.

Під час воєнного стану збереглися старі і виникли нові ризики та загрози. Це – фізичні втрати, мобілізація робочої сили із сфери виробництва на воєнні цілі, обмеження працездатності внаслідок інвалідізації, зниження рівня трудових прав і гарантій людини, інтенсивний відтік робочої сили за межі країни тощо.

При повоєнному відновленні знайдуть прояв одночасно всі проблеми і перешкоди залучення робочої сили до промисловості. Більшість ризиків і загроз обумовлені недосконалою системою управління. Не визначена модель, підходи, стратегія, візія розвитку промисловості України. А, відповідно, несформована кадрова політика в промисловості. Наслідки війни вимагають значної державної підтримки промисловості, а інтеграція в нову промислову політику ЄС потребує відмови від підтримки держави при створенні умов для конкуренції за ресурси. Україні необхідно збалансувати ці 2 підходи, визначити зміст промислової політики та забезпечити її реалізацію. Повоєнна розбудова промисловості вимагає підвищення

рівня, якості та ефективності державного управління нею. Але у Верховній Раді України скасовано комітет з промисловості, Мінстратегпром України охоплює лише 6 галузей промисловості, Мінекономіки України побічно відповідає за промисловість. Бракує нормативно-правової бази промислового розвитку (законів, стратегій, програм, планів). Такий стан і обумовлює незкоординованість політики промислового розвитку з трудовою, освітньою, соціальною, цифровою, безпековою, міграційною, регіональною політиками. Стає некерованим процес формування, повернення, використання та розвитку кадрового потенціалу промисловості. Територіальна невизначеність безпечного повоєнного розташування промислових виробництв не дає можливість розв'язувати проблеми та залучення до них робочої сили. У цьому напрямку державних рішень немає.

В цілому, спроможність залучити робочу силу до зайнятості у промисловість є низькою. Нестворені сприятливі умови як для працездатних осіб, так і для ветеранів та інвалідів війни до роботи у промисловості. Стандарти гідної праці та якості трудового життя, а також професійні стандарти реалізуються вкрай обмежено. Дефіцит національної робочої сили потребує залучення кваліфікованої іноземної робочої сили до роботи у промисловості. Міграційна політика України ще не поставила перед собою таке завдання. За прикладом Green-картки США та Блакитної картки ЄС треба створити вітчизняні механізми залучення іноземців, але при цьому враховувати бідність країни.

Вітчизняні освітні ресурси не дають очікуваного ефекту щодо задоволення потреб промисловості у висококваліфікованій робочій силі. Виникає дисбаланс освіти та потреб виробництва. Це було і посилилось зараз. Робота у промисловості є непрестижною. Слабо оновлюється виробництво, низька зарплата, зростає заборгованість зарплати. Старі кадри не тягнуть, молоді – не йдуть. Знизився в умовах війни рівень трудових прав, жінки стали працювати на небезпечних, тяжких і навіть підземних роботах. Вищі навчальні заклади та заклади профосвіти неготові до формування адресних навичок і компетенцій робочої сили для промисловості. Промислова, трудова й освітня політики слабо зкоординовані. Поведінкові важелі щодо зростання мотивації до роботи у промисловості не використовуються. Стимулювання праці неефективне і не дієве. Престижність промислової праці низька.

У системі соціально-трудових відносин знизилась роль та дієвість соціального діалогу. Це призвело до слабкої взаємодії між владою, бізнесом, профспілками, громадськими об'єднаннями з питань кадрової політики взагалі і в промисловості зокрема. В теперішній час Національна служба посередництва та примирення докладає багато зусиль, щоб виправити ситуацію. Але не знаходить підтримки з боку держави. Профспілки в стані очікування. Виявляють активність і є виключенням роботодавці, які мають конструктивну позицію щодо соціального діалогу та кадрової політики.

Найбільш складним завданням є забезпечення промисловості висококваліфікованою конкурентоспроможною робочою силою. Воно потребує задіяності поведінкових чинників, спрямованих на зростання мотивації та престижності роботи у промисловості. Перш за все, це традиційні мотиватори до роботи: реалізація стандартів гідної праці, володіння навичками та компетенціями на високотехнологічних робочих місцях. Новою вимогою у працівника стає і зовнішній безпековий аспект – розташування виробництва на територіях, де менша вірогідність потенційних воєнних загроз.

Невитратним, але дієвим є завдання подолати інерцію, активізувати соціальний діалог, соціальний захист та договірне регулювання соціально-трудових відносин з задіянням інформаційно-комунікативних механізмів. Без його виконання не знайдуть розвитку демократичні процеси в соціально-трудовах відносинах в Україні, а також не будуть досягнуті європейські соціальні та професіональні стандарти. Предметом нової платформи соціального діалогу повинна стати політика забезпечення економіки та промисловості робочою силою.

Удосконалення управління промисловою політикою відбудеться шляхом вбудування в чинну Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року структурного підрозділу «Трудоресурсна безпека», а також розробки правових положень з кадрового забезпечення промисловості в законодавстві з промислової політики. Одночасно необхідно визначити організаційно-управлінські та інституційні механізми упорядкування діяльності та забезпечення конструктивної взаємодії органів управління з питань збереження і розвитку кадрового потенціалу промисловості.

Конкурентоспроможну висококваліфіковану та стійку робочу силу необхідно мати для успішного повоєнного відновлення.

Досягти цього можливо за умов одночасної задіяності до цього системи політик: промислової, освітньої, економічної, трудової, цифрової, регіональної, міграційної. При цьому необхідно визначити та конкретизувати у стратегічних напрямках цих політик мету і завдання забезпечення якісного та кількісного складу кадрового потенціалу промисловості.

Одночасно доцільно використати і договірні механізми через Генеральну угоду, Програму гідної праці, галузеві угоди. А головне – надати пропозиції та рекомендації до проектів «Плану відновлення України» та «Національної стратегії освіти та науки до 2030 року» і плану дій з їх реалізації. Створяться умови та можливості для успішної повоєнної розбудови промисловості, відбудеться позитивний вплив на економіку України, створяться більш сприятливі умови для інтеграційних процесів у Європейський Союз.

Список використаних джерел

1. Залознава Ю.С. Економічні та соціальні проблеми розвитку промисловості: монографія / НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2017. 288 с. URL: <https://iie.org.ua/monografiyi-2017-r/zaloznova-yu-s-ekonomichni-ta-sotsialni-problemi-rozvitku-promislovosti-2017-r/>
2. Антонюк В.П. Втрати людського капіталу внаслідок війни як загроза повоєнній модернізації економіки України. *Економіка України*. 2022. № 8. С. 20-33. DOI: <http://doi.org/10.15407/economyukr.2022.08.020>
3. Новікова О.Ф., Шамілева Л.Л., Хандій О.О. Оцінювання розбалансованості трудової сфери в умовах воєнного стану і можливості її подолання. *Економіка України*. 2023. № 2 (735). С. 17-54. URL: http://economyukr.org.ua/docs/EU_23_02_017_uk.pdf
4. Новікова О., Залознава Ю., Азьмук Н. Відновлення людського капіталу України у післявоєнний період з використанням переваг цифровізації. *Журнал європейської економіки*. 2022. Т. 21. № 4 (83). С. 407-427. URL: <http://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1619>
5. Новак І.М. Витрати на робочу силу: соціальні інвестиції для сталого людського розвитку. *Демографія та соціальна економіка*. 2022. № 1. С. 125-141. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2022.01.125>
6. Новікова О.Ф., Остафійчук Я.В., Новак І.М. Зміни трудового та податкового законодавства України в умовах

воєнного стану: проблеми і перспективи вдосконалення. *Економіка промисловості*. 2022. № 2 (98). С. 75-90. DOI: <http://doi.org/10.15407/econindustry2022.02.075>

7. Панькова О.В., Касперович О.Ю. Український волонтерський рух в умовах збройної російської агресії в контексті національних та глобальних викликів і можливостей післявоєнного відновлення України. *Журнал європейської економіки*. 2022. Т. 21. № 3 (82). С. 277-294. DOI: <https://doi.org/10.35774/jee2022.03.270>

8. Збаразська Л. О. (2023). Сучасні парадигми та мегатренди промислового розвитку. *Економіка промисловості*. № 1 (101). С. 5-30. DOI: <http://doi.org/10.15407/econindustry.2023.01.005>

9. Дейнеко Л.В., Кушніренко О.М., Ципліцька О.О., Гахович Н.Г. Наслідки повномасштабної воєнної агресії РФ для української промисловості. *Економіка України*. 2022. № 5. С. 3-25. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.05.003>

10. Собкевич О.В. Реформи у промисловості України і пріоритети її повоєнного відновлення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 23. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2022.23.26>

Злотя І. С., Черногор Н. С., Види логістичної діяльності та логістичних функцій

І. С. Злотя Студентка Нововолинського електромеханічного фахового коледжу

Н. С. Черногор Викладач економічних дисциплін Нововолинського електромеханічного фахового коледжу

ВИДИ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЛОГІСТИЧНИХ ФУНКЦІЙ

Нині перед підприємствами гостро стоїть проблема раціонального управління поставками, виробництвом і збутом, які повинні будуватися з метою задоволення вимог споживачів за мінімальних витрат. Для цього під час формування системи менеджменту багатьох сучасних організацій все частіше використовуються нові методи і технології управління, які базуються на концепції логістики. Сферою практичної реалізації

логістичної концепції та логістичного підходу виступає логістична діяльність підприємства. Така ситуація вимагає детального дослідження як сутності цього поняття, так і можливостей інтегрування теоретичних положень в побудову ефективної системи менеджменту окремих організацій.

Дослідження змісту логістичної діяльності потребує розгляду її складових. Однак, на даний час немає єдиного підходу до виділення видів логістичної діяльності, логістичних функцій. Зокрема, проф. *Є.В. Крикавський* пропонує проводити класифікацію видів логістичної діяльності за двома ознаками: фазовою та функціональною діяльністю.

Згідно із цією класифікацією видів логістичної діяльності за першою ознакою в межах економічного об'єкта виокремлюють логістику матеріального потоку, логістику фінансів та інформаційну логістику. Для подальшого поділу враховують фази трансформації логістичного потоку, що відповідають функціональним областям логістики (тобто тим областям діяльності, в яких виконуються логістичні дії: функції та операції). Матеріальний потік в межах підприємства може проходити такі фази трансформації: постачання матеріалів, виготовлення виробів, їх збут, повернення тари або неякісних виробів, утилізацію та переробку відпрацьованих виробів, відходів, тари й упаковки. Логістика постачання, збуту та рециркулювання охоплює планування, управління та фізичне опрацювання відповідно потоків матеріалів, готової продукції, відпрацьованої продукції, тари та відходів. Виробнича логістика охоплює планування, керування та реалізацію внутрішньовиробничого транспортування та проміжного складування у виробничих підрозділах.

Згідно із другою ознакою класифікації види функціональної логістичної діяльності визначаються у відповідності із виконанням логістичних завдань та змістом логістичних процесів, і таким чином представляють собою логістичні функції.

Логістична система кожного промислового підприємства є своєрідною, оскільки визначається кількістю логістичних функцій. Логістична функція – це сукупність функціонально однорідних логістичних операцій, призначених для реалізації задач конкретної ланки логістичного ланцюга. Основними логістичними функціями промислового підприємства є постачання, транспортування, складування, виробництво, збут.

Оскільки метою логістичної діяльності є гармонізація інтересів виробників, постачальників і споживачів, то її основними напрямками є вдосконалення параметрів вхідних потоків ресурсів на основі покращення зв'язків з постачальниками; вдосконалення внутрішніх потоків, тобто результатів і погодженості дій підрозділів підприємства; вдосконалення зв'язків зі споживачами, забезпечення найбільш точної відповідності вихідних потоків товарів та послуг їх вимогами

Підприємство може досягти значного успіху в логістиці, маючи високу компетентність в управлінні замовленнями. Діяльність з опрацювання та реалізації замовлення стосується формування інформаційного потоку між замовником і постачальником щодо поставки певних товарів та надання послуг та передбачає виконання таких дій: складання замовлення за певною формою, передача, прийом, розміщення замовлення, формування і передача рахунку, комплектація, відправлення, контроль виконання замовлення

Транспортна логістика включає логістичні функції з планування, організації та керування транспортних процесів: вибір перевізників, експедиторів, видів транспорту, типів транспортних засобів та транспортних маршрутів, а також фізичне транспортування матеріалів, напівфабрикатів, виробів, відходів, тари тощо у супроводі необхідного інформаційного потоку.

Логістична діяльність зі складування охоплює розміщення, організацію та розвиток складського господарства. Базовим об'єктом в системі логістики складування є склад, в якому відбувається прийняття матеріальних ресурсів, їх складування (розміщення), сортування, переміщення і підготовка до відправлення. Важливими логістичними завданнями є визначення кількості, типів, місця розташування складів, проектування складських площ, вибір обладнання та організація роботи складів.

Витрати на транспортування та складування становлять 60-80% загальних логістичних витрат.

Логістична діяльність з пакування охоплює організацію процесу пакування, забезпечення логістичних функцій упаковки (захисних, складських, маніпуляційних та інформаційних), формування логістичних (вантажних) одиниць.

Діяльність з логістичного обслуговування охоплює визначення прийняттого рівня обслуговування, номенклатури послуг та стандартів обслуговування, проектування послуг, організацію та реалізацію процесу обслуговування.

Фазова логістичної діяльності є більш широким поняттям та включає в себе кілька видів функціональної логістичної діяльності (логістичних функцій). Логістичні функції виконуються в усіх функціональних областях логістики (фазах трансформації логістичного потоку).

Види фазової логістичної діяльності поділяються на логістичні функції та процеси, які в свою чергу складаються з логістичних операцій.

Існує й інший підхід, за яким всі логістичні активності поділяють на комплексні (базові, ключові та підтримуючі логістичні функції) та елементарні (логістичні операції).

Цей підхід зводить види фазової логістичної діяльності до логістичних функцій. Базовими логістичними функціями є: постачання, виробництво збут; ключовими — транспортування, управління запасами, управління замовленнями, сервісна та інформаційна підтримка; підтримуючими — складування, вантажопереробка (обробка вантажів), пакування, прогнозування попиту, повернення продукції, збір та утилізація відходів (управління вторинними матеріальними ресурсами) та ін.

З метою налагодження ефективної системи менеджменту організації, ефективного управління логістичними процесами необхідно детально розробити технологію їх здійснення з позиції досягнення заданих критеріїв ефективності. Для вибору конкретних технологій потрібно розробити статичні та динамічні моделі бізнес-процесів, що дають змогу виконати оцінювання їх ефективності. Існують різні методи і засоби моделювання бізнес-процесів, які переважно зводяться або до функціонального (діаграми робочих потоків Oracle Designer 2016, SilverRun, Natural Engineering Workbench, функціональні діаграми Design/IDEF), або до об'єктоорієнтованого моделювання (мова UML, засіб Natural Engineering Workbench). 20 грудня 2017 року випущено нове рішення ERP-класу, а саме "BAS ERP", яке є інноваційним рішенням для побудови комплексних інформаційних систем управління діяльністю багатoproфільних підприємств, розроблене з урахуванням кращих практик автоматизації великого та середнього бізнесу, а також враховує специфіку обліку в Україні.

Узагальнена модель бізнес-процесу. Узагальнена модель бізнес-процесу відображається на рівні інформаційних процесів за допомогою декількох видів моделей, а саме ER-діаграм («сутність – зв'язок») для баз даних; функціональних ієрархій, діаграм потоків

даних і діаграм потоків подій для процедур. Діаграми потоків даних встановлюють інтерфейси програмних процедур з базами даних, вхідними і вихідними формами інформації, а діаграми потоків подій визначають управління переходами між процедурами. Існують різні підходи до відображення моделі бізнес-процесів, серед яких виділяються функціональний та об'єктно-орієнтований підходи. У функціональному підході головним структуроутворюючим елементом є функція (дія), в об'єктноорієнтованому підході – об'єкт. Завдання менеджменту організації полягає в тому, щоби створити такі структури управління логістичних технологій, які найбільш ефективно виконували б інтегрування функцій щодо взаємодії між усіма корпоративними учасниками логістичних ланцюгів. При цьому необхідно мати на увазі, що такі нововведення зустрінуть серйозний опір в інших функціональних службах підприємств та організацій.

Таким чином, вивчення наявних теоретичних підходів до визначення сутності економічної категорії «логістична діяльність» з позицій функціонального, процесного та системного підходів дає змогу визначити логістичну діяльність організації як інтегровану сукупність логістичних елементів (функцій, процесів, процедур та операцій) в межах організації як відкритої системи для оптимізації процесів трансформації матеріальних потоків з метою досягнення максимального синергічного ефекту. Під час проектування організаційних систем за допомогою організаційного інжинірингу базові процеси логістичної діяльності мають бути вихідними в моделюванні системи менеджменту організації. Для досягнення високого ступеня інтеграції логістичних процесів у систему менеджменту перспективним є застосування сучасних інформаційних систем управління ERP-класу.

Список використаних джерел

1. URL:https://pidru4niki.com/68006/logistika/vidi_logistichnoyi_diyalnosti_logistichnih_funktsiy#google_vignette
2. Навчальні матеріали онлайн (pidru4niki.website) © 2010 - 2023 info{at}pidru4niki.com URL http://elar.khmnu.edu.ua/bitstream/123456789/4973/1/rozdil_5.pdf
3. Марченко, В. М. Логістика : підручник / В. М. Марченко, В. В. Шутюк. – 2-ге вид., доповн. – Київ : НУХТ, 2022. – 334 с. URL <https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle/123456789/38000>

4. Окландер М.А. Логістика: підручник. Київ, 2008. 346 с
5. Зяйлик М.І., Вівчар О.В. Парадигма і наукова база логістичного управління. Соціально-економічні проблеми і держава. 2011. Вип. 1 (4). URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11zmfbldm.pdf>.

Ігнатович О. С., Роль жіночого підприємництва у сучасній економіці та можливості для розвитку гендерної рівності

О. С. Ігнатович, студентка Державний торговельно-економічний університет

РОЛЬ ЖІНОЧОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ РОЗВИТКУ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

Жіноче підприємництво відіграє все більш важливу роль у формуванні сучасної економіки. Оскільки все більше жінок у всьому світі починають працювати в бізнесі, їхній внесок стає рушійною силою економічного зростання та інновацій. І хоча останні роки ситуація значно покращується, все одно слід уживати додаткових заходів.

Поточна ситуація:

1. *Зростає кількість жінок-підприємців.* Звіт Global Entrepreneurship Monitor (GEM) показав, що рівень жіночого підприємництва зріс на 13% у всьому світі між 2014 і 2019 роками. [5]

2. *Різноманітні сектори та галузі.* Жінки залишають свій слід у різних секторах, включаючи технології, охорону здоров'я, фінанси та сталий розвиток. Різноманітність галузей, де жінки засновують бізнес, кидає виклик традиційним гендерним нормам і сприяє інклюзивності. [2]

3. *Економічний вплив.* Підприємства, якими володіють жінки, роблять значний внесок в економіку. За даними Міжнародної фінансової корпорації (IFC), малі та середні підприємства (МСП), якими володіють жінки, становлять приблизно 30-37% усіх МСП у світі, що робить значний внесок у зайнятість і ВВП. [4]

Жінки приходять з новими ідеями і стратегіями. Дуже часто нестандартний і найоптимальніший варіант рішення проблемних ситуацій є саме у тих людей, хто поки не встиг стати бізнес-акулою і управлінцем, а такими часто являються саме жінки. Незважаючи на досить непогані показники, ми маємо прагнути гендерної рівності в бізнесі і надалі.

Додаткові заходи і можливості для гендерної рівності:

1. *Доступ до фінансів.* Незважаючи на прогрес, жінки-підприємці все ще стикаються з проблемами доступу до фінансових ресурсів. Ініціативи щодо подолання цього розриву, такі як цільові програми мікрофінансування та інвестиційні фонди, що підтримують бізнес, яким керують жінки, можуть розширити економічні можливості жінок і сприяти усуненню гендерного розриву.

2. *Наставництво та мережа.* Створення програм наставництва та мереж для жінок-підприємців може надати неоціненну підтримку. Поєднуючи досвідчених підприємців із підприємцями, що починають, ці ініціативи сприяють розвитку навичок, передачі знань і розбудові важливих ділових відносин. [1]

3. *Політичні реформи.* Уряди та установи відіграють вирішальну роль у просуванні гендерної рівності у підприємстві. Реалізація політики, спрямованої на боротьбу з гендерними упередженнями, сприяння балансу між роботою та особистим життям і надання податкових пільг для підприємств, очолюваних жінками, може створити середовище, сприятливе для успіху підприємництва жінок.

4. *Освітні ініціативи*. Важливо інвестувати в освітні та навчальні програми для жінок-підприємців. Оснащуючи жінок необхідними навичками та знаннями, ми можемо дати їм змогу впевнено долати виклики ділового світу. [2]

5. *Зміна суспільного сприйняття*. Суспільне ставлення до жінок у бізнесі має змінюватися. Висвітлення історій успіху жінок-підприємців і подолання гендерних стереотипів може сприяти зміні сприйняття, заохочуючи більше жінок до підприємницької діяльності.

Отже, жіноче підприємництво є динамічною силою, що рушійно впливає на економічний прогрес і сприяє гендерній рівності. Вирішуючи такі проблеми, як доступ до фінансування, сприяння наставництву, впровадження політики підтримки, інвестування в освіту та зміна суспільного сприйняття, ми можемо створити середовище, в якому жінки-підприємці процвітають. Прийняття та підтримка ролі жінок у сучасній економіці є не просто економічним імперативом, а кроком до більш справедливого та інклюзивного майбутнього.

Список використаних джерел

1. Марценюк Т. Гендерна рівність та недискримінація на практиці. Київ, 2021. 176 с.
2. Vonney G. In the company of women. Washington, 2020. 360 с.
3. Держстат України. Юридичні особи, керівниками яких є жінки за організаційно-правовими формами господарювання. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 13.11.2023).
4. Міжнародна фінансова корпорація. URL: <https://www.ifc.org/> (дата звернення: 13.11.2023).
5. Global Entrepreneurship Monitor. URL: <https://www.gemconsortium.org/> (дата звернення: 13.11.2023).

Камінська Л.В., Куран О.Ю., Супрун А.Ю., Белінська Г.В.,
Моделювання та управління економікою в Україні

*Камінська Л.В., Куран О.Ю., Супрун А.Ю. Національний
Авіаційний Університет, Україна*

*Белінська Г.В. доцент, к.е. н. Національний Авіаційний
Університет, Україна*

МОДЕЛЮВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ В УКРАЇНІ

Актуалізується сучасне моделювання та управління економікою в Україні. Це складний та багатогранний процес, який впливає на багато аспектів суспільства. Моделювання та управління економікою в Україні є важливим завданням для уряду та економічних аналітиків.

Макроекономічна політика: Україна веде активну макроекономічну політику, спрямовану на стабільність і зростання. Це включає в себе контроль інфляції, підтримку гривні, розвиток фінансового сектору і збалансований бюджет.

Зовнішньоекономічні відносини: Україна розвиває свої економічні відносини з іншими країнами та міжнародними організаціями. Членство в Світовій торговій організації (СТО) та укладення торгових угод з іншими країнами є важливими аспектами зовнішньої економічної політики.

Уряд України активно працює над поліпшенням інвестиційного клімату та сприянням розвитку бізнесу. Це включає в себе заходи з покращення правового середовища для бізнесу, зниження адміністративних бар'єрів і стимулювання інвестицій у важливі сектори[3].

Уряд також зосереджується на соціальних питаннях, таких як забезпечення доступу до освіти, охорони здоров'я та соціального захисту населення. Це важливо для забезпечення рівності і підтримки населення.

Забезпечення стабільності в енергетичному секторі та захист навколишнього середовища стають все більш важливими завданнями. Україна шукає шляхи розвитку відновлюваної енергетики та зменшення залежності від імпорту енергоресурсів.

Боротьба з корупцією і покращення правоохоронної діяльності залишаються важливими завданнями. Уряд і суспільство активно працюють над зміцненням правової системи та вдосконаленням системи правосуддя.

Україна розвиває цифрову інфраструктуру і сприяє цифровій трансформації господарства. Це може сприяти підвищенню конкурентоспроможності та ефективності економіки[4].

Зміцнення освіти та науково-технічного потенціалу є важливими для інноваційного розвитку. Уряд впроваджує реформи в освітній та науковій галузях.[5].

Українська економіка характеризується великою нестабільністю і змінністю. Часті зовнішні і внутрішні фактори, такі як політичні кризи, міжнародні конфлікти та економічні реформи, роблять моделювання і управління економікою складним завданням.

Україна є великою імпортозалежною країною, що робить її економіку вразливою до змін на світових ринках. Зміни цін на сировину, зовнішньоекономічні обмеження і зміни у світовій економіці впливають на українську економіку[1].

Уряд України проводить реформи у різних сферах, таких як бюджет, податкова система, пенсійна реформа та інші. Моделювання цих реформ і їх впливу на економіку є важливим завданням для уряду.

Україна також стикається з фінансовими викликами, такими як інфляція, дефіцит бюджету і державний борг. Управління цими фінансовими питаннями вимагає ретельного аналізу і моделювання[2].

Україна співпрацює з міжнародними фінансовими організаціями, такими як МВФ, Світовий банк і Європейський союз, для отримання фінансової підтримки та економічної допомоги. Моделювання відповідних умов і вимог цих організацій також є важливим завданням для українського уряду.

Україна активно розвиває цифрову економіку та інформаційні технології. Модернізація цього сектору вимагає стратегічного управління та моделювання, оскільки він може стати ключовим джерелом економічного зростання.

Моделювання та управління економікою повинні також враховувати соціальний аспект, включаючи забезпечення соціального захисту, доступ до освіти та охорони здоров'я для всіх громадян.

Висновки

За своїми основними характеристиками туризм не так сильно відрізняється від інших видів економічної діяльності. Таким чином, усі існуючі сучасні умови маркетингу можуть бути повною мірою використані в туристичному секторі.

Список використаної літератури

1. ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ УКРАЇНИ: XXI СТОЛІТТЯ URL: <https://knute.edu.ua/file/MjExMzA=/71b98caa3e46dab7dd15e731093dbd4d.pdf>

2. БОРГОВА СТІЙКІСТЬ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ URL: https://afu.kiev.ua/getfile.php?page_id=449&num=1.

3. ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДИХ ФІНАНСОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a6fb4fee-3a62-4516-9fbc-1cefe029c38b/content>

4. Від проривних технологій до цифрової економіки URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/90242/1/Kubatko_mon.pdf

5. Наукова та науково-технічна діяльність в Україні у 2022 році URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/2023/07/25/Nauk-analit.dopov.Naukova.ta.nauk-tekhn.diyaln.v.Ukr.2022-25.07.2023.pdf>

Коваленко Л., Особливості актів державного управління

Лариса Коваленко, докторка юридичних наук, професорка, доцентка кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого

ОСОБЛИВОСТІ АКТИВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Вимоги що ставляться до актів державного управління (далі – актів) - це офіційно сформульовані суб'єктами державного управління правила (приписи) для підлеглих суб'єктів щодо підготовки, розгляду проектів актів та їх прийняття, відкликання, виконання актів, які тягнуть за собою певні юридичні наслідки при їх недотриманні.

В науці адміністративного права вимоги до актів класифікують за різними критеріями: за формальними та матеріальними вимогами; за суб'єктами, які ці вимоги встановлюють; за законодавством, яке є правовою основою для видання актів; за вимогами, в залежності від виду акту та інші.

Але найбільш практично значущою є класифікація вимог до актів залежно від стадій їх ухвалення. Процедура ухвалення актів

поділяється на такі стадії: підготовка проекту акта; розгляд проектів актів та їх ухвалення; виконання актів; наслідки недотримання вимог що ставляться до актів державного управління.

Така класифікація дає можливість з'ясувати зміст, юридичні властивості, порядок прийняття, відкликання, скасування, оскарження, виконання, співвідношення та відмінності вимог до актів на кожній стадії їх ухвалення.

Вимоги що ставляться при підготовці проекту акту: акт може бути видано у письмовій, усній, електронній, конклюдентній або інших формах; готуються на основі та на виконання Конституції і законів України, підзаконних актів; проекти актів вносяться на розгляд певними посадовими особами органу управління; проект акта та матеріали до нього готуються в електронній формі; проект акта має бути погоджено з усіма заінтересованими особами; додатком до деяких проектів актів має бути пояснювальна записка, порівняльна таблиця, а також довідка; під час опрацювання проекту акта повинні бути вжиті вичерпні заходи для врегулювання розбіжностей; до розроблення проекту акта можуть залучатися за згодою народні депутати України, науковці та інші фахівці, а також представники об'єднань громадян; розробник забезпечує проведення публічних консультацій з представниками заінтересованих сторін щодо проектів актів (наприклад, постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики»)[1; С. 34].

Вимоги при розгляді проектів актів та їх прийняття (ухвалення): проекти актів мають містити обов'язкові додатки (наприклад, проект акта Президента України подається із супровідним листом за підписом Прем'єр-міністра; пояснювальною запискою до проекту акта за підписом керівника органу - головного розробника; довідкою про погодження проекту акта, підписаною Державним секретарем Кабінету Міністрів, із зазначенням посадових осіб, якими погоджено проект; порівняльною таблицею); разі втрати актуальності акт може бути відкликано; щодо деяких обов'язкова антикорупційна експертиза (Закон України «Про запобігання корупції»); деякі акти підлягають обов'язковій державній реєстрації (Указ Президента України від 03.10.1992 р. «Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади»; є проходження етапу оприлюднення та набрання чинності»)[2; С. 14].

Вимоги що стосуються виконання актів: виконання актів забезпечують певні особи (наприклад, виконання актів Президента України та Кабінету Міністрів, забезпечують міністерства, інші центральні та місцеві органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим); для виконання актів готуються відповідні рішення(наприклад, для організації виконання рішень Ради національної безпеки і оборони України, Секретаріат Кабінету Міністрів готує плани організації виконання таких рішень); під час виконання акта орган виконавчої влади, визначений відповідальним за виконання, взаємодіє з іншими органами виконавчої влади; акти, щодо яких визначено строк виконання, виконуються в установлений строк (Положення про контроль за виконанням указів, розпоряджень і доручень Президента України, затверджене Указом Президента України від 19 лютого 2002 р. № 155); для виконання актів здійснюється контроль та моніторинг, інформування (наприклад, органи виконавчої влади письмово інформують Кабінет Міністрів про виконання актів Кабінету Міністрів).

Наслідки недотримання вимог що ставляться до актів державного управління. Наслідками недотримання вимог що ставляться до актів державного управління є їх скасування. Воно може бути в адміністративному або судовому порядку. Видані з порушенням вимог акти є дефектними. Дефектні акти можуть бути нікчемними або заперечними. Нікчемні акти управління – це акти незаконні. Вони не породжують ніяких юридичних наслідків, не повинні виконуватися, їх юридична неспроможність є явною. Наприклад, Президент України скасовує акти Ради міністрів Автономної Республіки Крим. Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України (конституційність) законів України та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Кабінет Міністрів скасовує акти центральних органів виконавчої влади повністю чи в окремі частині у разі їх невідповідності Конституції і законам України, актам Президента України та актам Кабінету Міністрів шляхом прийняття відповідних розпоряджень. Адміністративні суди розглядають адміністративні справи щодо: законності (крім конституційності) постанов і розпоряджень Кабінету Міністрів України, постанов Верховної Ради Автономної Республіки Крим та інші. Вони можуть визнати нормативно-правовий акт протиправним(незаконним чи таким, що

не відповідає правовому акту вищої юридичної сили) та нечинним повністю або в окремі частині. Заперечні акти – це такі акти, що містять певні недоліки, після усунення яких акт визнається правомірним, законним і підлягає виконанню. Наприклад, акт загалом узгоджується з вимогами чинного законодавства, є законним по суті, але має окремі порушення встановленої процедури ухвалення такого акта. Вищезазначене не може бути підставою для визнання його недійсним.

Список використаних джерел:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996 “Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики” : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text>.
2. Закон України «Про запобігання корупції»: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

Корінь О.С., Формування фінансово-валютної системи єс в умовах BREXIT

Корінь О.С., студентка

Навчально-науковий Інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВО-ВАЛЮТНОЇ СИСТЕМИ ЄС В УМОВАХ BREXIT

Саме ріст глобалізації є основною причиною появи фінансово-валютної інтеграції між країнами, адже в міру розвитку світової економіки країнам стає важче досягти економічного та соціального зростання самостійно, що власне і стало причиною створення інтеграційних об'єднань зі власною валютою. Отже фінансово-валютна інтеграція є процесом створення регіональних зон, в межах яких створюються умови для стабільності курсів валют, спільного регулювання валютних взаємозв'язків країн-учасниць та запровадження єдиної валютної політики по відношенню до третіх країн. Отже, пропонуємо визначити основні етапи фінансово-валютної інтеграції країн-учасниць (рис. 1)

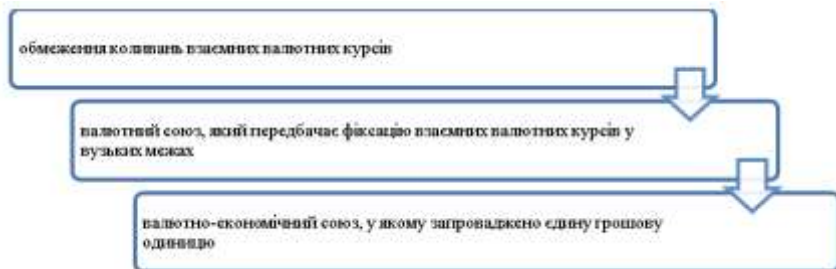

Рисунок 1 – Основні етапи валютно-фінансової інтеграції

Джерело: [1]

Європейська валютно-фінансова система еволюційно переросла до Європейського валютно-фінансової інтеграції, що ґрунтується на єдиній європейській валюті та валютній системі з розвитком відповідної фінансової інфраструктури та інститутів.

Створення Європейського валютного союзу, який часто називають ЄВС-2, відбувалося у три етапи (рис. 2)

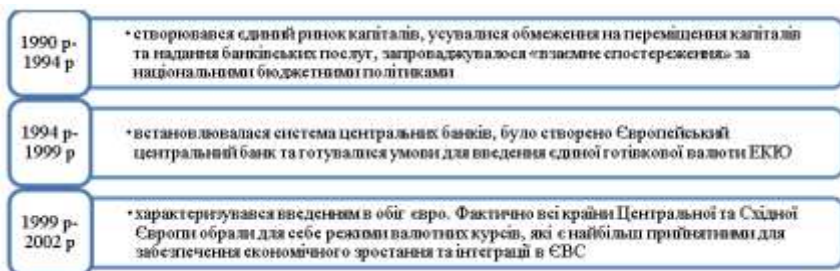

Рисунок 2 – Основні етапи створення Європейського валютного союзу

Джерело: [2]

Європейський валютний союз спирається на три елементи:

– європейська валютна одиниця – євро, яка є офіційною валютою 17 із 27 держав ЄС, відомих також як Єврозона, рідна для понад 322 млн. європейців. У готівковому обігу з 1 січня 2002 р. євро не є валютою Європейського Союзу, оскільки не всі країни ЄС запровадили його;

– інтервенційний курсовий механізм – передбачає чітко визначений коридор коливань ринкових курсів між валютами країн

ЄС. Якщо курс однієї валюти щодо іншої виходить за межі коридору, центральні банки зацікавлених держав вживають відповідних заходів, здійснюючи примусові інтервенції на валютних ринках;

– кредитний механізм – при появі браку коштів для здійснення валютних інтервенцій, центральні банки країн-учасниць використовують взаємну кредитну допомогу.

Серед позитивних наслідків утворення Європейського валютного союзу можна виділити: ліквідацію витрат на обмін валют, усунення курсового ризику в діяльності підприємств та банків, прозорість цін, зростання конкуренції, поглиблення спеціалізації економік окремих держав – членів, злиття національних ринків капіталів, єдиний європейський ринок, закріплення позицій євро як валюти, здатної конкурувати із долларом США.

Міцність європейської валютно-фінансової інтеграції забезпечується стійким положенням європейський банків у світі (рис. 2).

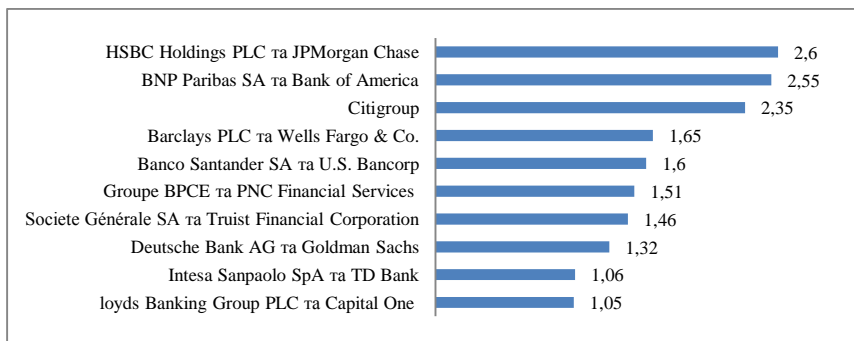

Рисунок 2 – Рейтинг банків ЄС за обсягом фінансових активів станом на 2022, трлн. дол. США
Джерело: [3]

Панівне положення в ЄС належить французьким банкам, вартість активів яких складає 45,9% від загальних активів 10 найбільших банків ЄС.

Наступним визначимо структуру видатків бюджету ЄС на 2021-2027 роки, яка представлена на рисунку 3.

Рисунок 3 – Структура видатків бюджету ЄС на 2021-2027 рр за основними статтями

Джерело: [4]

З аналізу рисунку 3, ми бачимо, що найбільшу частку у структурі витрат посідають витрати на згуртованість, стійкість та цінності – 35%, наступними за часткою витрат є витрати на природні ресурси та навколишнє середовище – 33%. Також досить значними є витрати на новий ринок та інновації – 13% та на Європейське державне управління – 7%. Саме вище перераховані витрати є ключовими витратами бюджету країн ЄС.

Переломним моментом валютно-фінансової інтеграції ЄС став Брекзїт, який був спричинений виходом Великобританії. Ключова зміна в європейській фінансовій архітектурі після виходу Британії з ЄС полягає в тому, що Лондон більше не є спеціалізованим фінансовим центром ЄС з надання багатопрофільних послуг у сферах банківської, страхової, інвестиційної, юридичної, аудиторської та консультативної діяльності. Для створення європейської альтернативи, адекватної за якістю британському сектору фінансових послуг, Європі доведеться докладати значних зусиль.

У свою чергу збереження Лондоном позицій провідного глобального фінансового центру також залежить від того, чи матимуть попит послуги британської фінансової індустрії на європейському континенті в майбутньому. Після виходу Сполученого Королівства зі складу ЄС питання, пов'язані з регулюванням двосторонньої взаємодії у фінансовому секторі, залишаються відкритими. З 1 січня 2021 р. британські фінансові компанії втратили свої так звані «європейські паспорти», які забезпечували їм безперешкодний доступ на європейські фінансові ринки. Відтепер взаємодія Великобританії з ЄС у фінансовій сфері ґрунтується на наданні «еквівалентності».

До середини 2022 р. британське Казначейство ухвалило позитивні рішення щодо надання еквівалентності ЄС та країнам - членам Європейської економічної зони у 28 із 32 сфер сектору фінансових послуг [5]. У свою чергу, з моменту підписання Угоди про торгівлю та співробітництво, ЄС прийняв на користь Великобританії лише два позитивні рішення про еквівалентність, в той час як на користь Швейцарії було прийнято 10 рішень, а на користь Сінгапуру 14 [6]. Подібна позиція обумовлена прагненням європейських політиків у майбутньому будувати відносини з Великобританією відповідно до концепції «відкритої стратегічної автономії». Ця концепція націлена на зниження залежності ЄС від ринкової влади Лондона і має на увазі такий розвиток Союзу ринку капіталів, який дозволить ЄС безпосередньо, без британського посередництва, конкурувати з фінансовими ринками США [7].

Водночас, за даними аналітичного форуму New Financial, частка ЄС на глобальному ринку капіталів скоротилася з 22% до 14% у даний час. У середньому розміри ринків капіталу щодо ВВП у 27 країнах ЄС вдвічі менші, ніж у Великій Британії, відносні розміри ринків якої, у свою чергу, приблизно вдвічі менші, ніж у США. Фінансування більшості компаній у країнах ЄС, як і раніше, сильно залежить від банківських кредитів. Відправною точкою для створення глибоких та ефективних ринків капіталу в ЄС-27 є великі пули довгострокового капіталу, що включають пенсії та страхові активи, а також прямі роздрібні інвестиції. Однак розмір пенсійних активів щодо ВВП у ЄС-27 утричі менший, ніж у Великій Британії. Тому для забезпечення більш стійкого відновлення у довгостроковій перспективі ЄС необхідні масштабні трансформації банківських заощаджень на інвестиції [8].

Забезпечення стійкості функціонування світової валютно-фінансової інтеграції ЄС в сучасних умовах вимагає ґрунтовного опрацювання на концептуальному рівні можливості реалізації наступних заходів:

- створення наднаціонального органу контролю над міжнародним рухом капіталу, фінансовими операціями та цінами стратегічних товарів;
- укладання багатосторонньої міжнародної угоди у сфері регулювання валютних курсів та забезпечення внутрішньої вартості ключових резервних валют;
- концентрації зусиль на формуванні глибших і ефективних ринків капіталу для ослаблення залежності від міжнародних фінансових ринків Лондона та створення реальної конкуренції США.

Список використаних джерел

1. Чугаєв О. А. Валютно-фінансова інтеграція в Європейському Союзі : навч. посіб.. К. : ВПЦ "Київський університет", 2021. – 159 с
2. Козюк В. В. Фіскальна політика в європейському валютному союзі: проблеми автоматичної стабілізації та конвергенції. *Економіка України*. 2006. № 6. с. 57-67
3. Top 10 largest banks in Europe ranked by assets (2022)
URL: <https://businesschief.eu/corporate-finance/top-10-largest-european-banks-by-assets> (дата звернення 10.11.2023)
4. Проект бюджету ЄС на 2021–2027 рр. та його значення для України. URL: https://bintel.org.ua/nash_archiv/archiv-evroatlantichna-integraciya/05_19_eu/ (дата звернення 10.11.2023)
5. HM Treasury. HM Treasury equivalence decisions for the EEA States, 9 November 2020. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/hm-treasury-equivalence-decisions-for-the-eea-states-9-november-2020> (дата звернення 11.11.2023)
6. European Commission. List of Equivalence Decisions taken by the European Commission. URL: https://finance.ec.europa.eu/system/files/2022-11/overview-table-equivalence-decisions_en.pdf (дата звернення 11.11.2023)
7. House of Lords. European Affairs Committee. The UK-EU relationship in financial services, 23 June 2022. URL:

<https://committees.parliament.uk/publications/22728/documents/167235/default> (дата звернення 11.11.2023)

8. New Financial. Report: A new vision for EU capital markets, February 2022. URL: <https://newfinancial.org/report-a-new-vision-for-eu-capital-markets/> (дата звернення 11.11.2023)

Коротенко В.В., Класифікація маркетингових ризиків

***В.В. Коротенко**, магістрант з маркетингу Сумський національний аграрний університет*

КЛАСИФІКАЦІЯ МАРКЕТИНГОВИХ РИЗИКІВ

Сьогодні скорочується життєвий цикл продукту, збільшується кількість торговельних марок, знижується ефективність рекламних кампаній, зменшується значення традиційних засобів масової інформації. У цих умовах зростають ризики в маркетингу.

Маркетингові ризики - це потенційні небезпеки та невизначеності, які можуть виникнути в процесі реалізації маркетингових стратегій та дій. Ці ризики можуть впливати на успішність маркетингових зусиль та призвести до непередбачених наслідків для бізнесу. Маркетингові ризики можна класифікувати за джерелом їх виникнення, найчастіше така класифікація включає в себе три основні групи:

1. Збутові ризики – ризик, пов'язаний з неправильним підбором елементів маркетингового міксу; зміни в попиті та уподобаннях споживачів; ризик невдачі маркетингових кампаній.

2. Дистрибуційні ризики або ризики взаємодії з контрагентами і партнерами в процесі організації продажів продукції – ризик, пов'язаний із порушенням ланцюга постачання; ризик, пов'язаний із змінами в співпраці з дистриб'юторами чи торговими партнерами, а також проблеми зі складськими запасами.

3. Ризики непередбаченої конкуренції – поява нових конкурентів; цінова конкуренція; технологічні або інноваційні зміни конкурентів [2, 3].

Маркетингові ризики можуть змінюватися в залежності від маркетингового середовища, в якому операціонує підприємство. Різні фактори, такі як економічна обстановка, культурні відмінності, технологічні тренди та інші аспекти, можуть впливати на те, які саме

ризика виникають для бізнесу. Внутрішні ризики виникають внаслідок факторів, що знаходяться під контролем самого підприємства, тоді як зовнішні ризики пов'язані з зовнішніми чинниками, на які підприємство може впливати менше.

До внутрішніх маркетингових ризиків слід відносити:

1. Невдалий маркетинговий план - неправильна стратегія маркетингу або поганий аналіз ринку.

2. Проблеми з продуктом чи послугою - несприятливі зміни в якості, дизайні чи інших характеристиках продукту.

3. Недостатня реклама та просування - недостатні ресурси або невдалі стратегії реклами.

4. Проблеми з ціноутворенням - невдале визначення цін або неправильне ціноутворення в порівнянні з конкурентами.

5. Несприятливий бренд чи репутація - проблеми з якістю продукту, погане обслуговування клієнтів.

До зовнішніх маркетингових ризиків можна віднести:

1. Економічні коливання - світові або регіональні економічні кризи.

2. Політичні ризики - політичні конфлікти, зміни в законодавстві.

3. Зміни в споживчих уподобаннях - зміни в культурі або соціальних тенденціях.

4. Конкурентна обстановка - зміни відповідей конкурентів на зміни у маркетинговому середовищі, введення нових гравців.

5. Соціокультурні ризики - зміни в культурних та соціальних уподобаннях споживачів.

6. Технологічні ризики - швидкі технологічні зміни, конкуренція від технологічно спрямованих компаній.

7. Конкурентні ризики - зміна конкурентного середовища, введення нових конкурентів.

8. Екологічні ризики - зміни в екологічних стандартах, екологічні катастрофи [1 с.93, 2].

Маркетингові ризики можуть виникати в різних аспектах комплексу маркетингу. В залежності від стратегії маркетингу та специфічних дій, які підприємство обирає, можуть виникати різні види ризиків, а саме:

1. Продуктовий аспект - невдалий розвиток продукту; проблеми з якістю продукту.

2. Ціновий аспект - цінова конкуренція; неправильне ціноутворення.

3. Промоційний аспект - неефективна реклама; негативна реакція на рекламу.

4. Дистрибуційний аспект - проблеми з логістикою; проблеми з реалізацією [2, 3].

Виявлення маркетингових ризиків є важливою частиною стратегічного планування і дозволяє підприємствам попередньо ідентифікувати та управляти можливими проблемами. Серед основних напрямів виявлення маркетингових ризиків слід виділяти:

1. Проведення регулярних маркетингових досліджень для оцінки змін у попиті, уподобаннях споживачів та конкурентному середовищі.

2. Виконання SWOT-аналізу, що допомагає визначити внутрішні та зовнішні фактори, які можуть вплинути на бізнес.

3. Спостереження за діяльністю конкурентів, аналіз їх стратегій та оцінка можливих впливів на власний бізнес.

4. Слідкування за ринковими тенденціями, новинами та змінами в споживчому попиті, щоб попереджати можливі зміни в сфері бізнесу.

5. Здійснення споживчих опитувань та досліджень для розуміння уподобань, потреб та вражень споживачів від продукту чи бренду.

6. Оцінка ланцюга постачання на предмет можливих ризиків порушень, забезпечення надійності та стабільності постачання.

7. Розробка ризикових сценаріїв та визначення можливих наслідків для бізнесу в разі реалізації певних ризикових подій.

8. Слідкування за відгуками та обговореннями про компанію в інтернеті, соціальних мережах та ЗМІ.

9. Регулярний аналіз ключових маркетингових показників, таких як обсяги продажів, конверсія, витрати на рекламу, для виявлення змін та невідповідностей.

10. Залучення відгуків та думок важливих стейкхолдерів, включаючи клієнтів, співробітників та інвесторів [1 с.95, 2, 3].

Таким чином, у дослідженні було визначено сутність маркетингових ризиків, проведено їх класифікацію у відповідності до джерел виникнення, маркетингового середовища виникнення та функціонування, комплексу маркетингової діяльності. Також було запропоновано перелік основних напрямів, за допомогою яких можливо виявити маркетингові ризики.

Список використаних джерел

1. Бабух І.Б., Фень К.С. Виокремлення ризиків у маркетинговому аналізі підприємства. *Економічний простір*. 2023. Вип. 186. С. 93-96.
2. Лях Я. Ю. Сутність маркетингових ризиків та їх класифікація. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/7.1/185.pdf> (дата звернення 12.11.2023).
3. Шипуліна Ю. С., Тімошова О. Є. Система ризиків в маркетинговій діяльності підприємства. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/14060326.pdf> (дата звернення 12.11.2023).

Кулак А. М., Рогоза М. Є., Особливості процесів в економіці України під час повномаштабної війни

А. М. Кулак, магістр, освітня програма «Економічна кібернетика», Полтавський університет економіки і торгівлі;
М. Є. Рогоза, науковий керівник, завідувач кафедри економічної кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних систем, д.е.н, професор, Полтавський університет економіки і торгівлі

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПОВНОМАШТАБНОЇ ВІЙНИ

До війни Україна була експортноорієнтованою. Значною мірою експорту України була металургійна, аграрна, ІТ промисловість, а також продаж електроенергії з атомних і теплових електростанцій закордон. Після атаки на Україну агресора РФ, більшість територій країни було під окупацією та завдавались численних руйнувань. На початку війни люди змушенні були покидати свої домівки, через загрозу своєму життю з боку рф. Тому досить великий був відтік робочої сили закордон, а також змусило багато підприємств релюкувати на захід України. Багато збитків нанесено руйнуванням інфраструктури підприємств, приватних підприємств та громадян. Добровільна мобілізація чоловіків до територіальних військ створила значну кількість вільних робочих місць. Але темпи зростання безробіття з початком війни були значно більшими ніж рівень вивільнення робочих місць, що впливало на рівень експортної спроможності країни.

Окупація найбільшої атомної електростанції (ЗАЕС) та дефіцит електроенергії через бомбардування агресором у листопаді-грудні

2022 року енергетики України значно вплинула на здатність країни експортувати вільну електроенергію закордон.

Із захопленням та руйнуванням маріупольських "Азовсталі" та "ММК Ілліча" (другий і третій за потужністю металургійні підприємства України до війни), а також обмеженнями у виробництві "АрселорМіттал Кривий Ріг" та "Запоріжсталь" (перше і четверте найбільші металургійні підприємства), експорт металу майже припинився.

За даними Державної митної служби, металургійні підприємства України у січні-квітні 2022 року знизили надходження від експорту чорних металів на майже третину (29,7%), якщо порівнювати із відповідним періодом минулого року, - до \$2,62 млрд млн. Частка металів у загальних надходженнях від експорту також скоротилася - із 19,5% за січень-квітень 2021 року до 15,65% у цьому році [1].

Аграрна промисловість також постраждала досить суттєво через численне мінування аграрних полів окупантами. Аграрії через захоплення територій Херсонської, Запорізької, Сумської, Харківської, Луганської а також Донецької областей аграрних територій змушені були засіювати менш родючі ґрунти Західної та Центральної України. Через досить дефіцитний ресурс землі було вирішено засіяти більшість пшеницею, кукурудзою та гречкою для експорту за кордон, а цукрового буряку зменшити [3].

ІТ-сфера була в країні здебільшого розташована на Західній Україні через досить близькість з територіями Європи в які експортували свої ІТ послуги. Деякі громадяни з сфери ІТ через страх своєму життю переїхало закордон, але після повідомлення про безпечність перебування на Заході України частково повернулись. Як не дивно, ІТ сегмент не постраждав, а ще більше наростив обороти. Часті атаки кіберзлочинців на сайти зумовили збільшення попиту на кіберзахисників у багатьох компаніях країни. Довіра до ІТ працівників України зростає, що збільшило надходження замовлень закордону в цьому сегменті економіки. Завдяки цьому збільшились і податки до держави [2].

Кожна країна повністю не може покрити всі сфери економіки, через брак ресурсів, технологій чи виробничих потужностей. Так найбільшим імпортером в Україну до війни були Китай (15%), РФ (9,1%), Німеччина (8,2%), Білорусь (6,6%), США (4,5%) та Туреччина (4,4%). Наша країна небагата на нафтопродукти та нафту, тому закупили її в РФ та Білорусі [3].

Автотранспорт є одним із основних засобів у перевезеннях між пунктами призначень та логістиці вантажоперевезень, що потребує необхідного рівня його кількості, а у зв'язку з цим рівень його імпорту для економіки є значним. Найбільше закупівель автомобілей за останні роки відбувається з Німеччини [3].

Після початку війни рф-агресором в Україні імпорт різко скоротився в 2 рази. Найбільшими імпортерами в Україну стали Китай (15,1%), Польща (9,9%), Німечина (8,3%), Туреччина (5,2%), США (4,2%) та рф (3,6%). Тому, з початком війни, імпорт з рф різко впав, і наслідком цьому - імпорт нафтопродуктів та нафти із рф скоротився. Розпочався пошук альтернативних постачальників яким стала Польща, через близькість з нашою територією на Заході та виходами Балтійське море для прийому бортів з нафтопродуктами та нафтою. Також разом з рф різке падіння помічасмо імпорту з Білорусі через агресію рф з їх території [3].

Загалом, загальна сума імпорту за 2022 рік склала трохи більше за \$44 млрд порівняно з сумою у \$73,2 млрд у 2021 році. Незмінним залишився імпорт з Італією, Словаччиною та Нідерландами. Спостерігаємо зростання торгового партнерства з Польщею, Туреччиною, США, Чехією та Індією [3].

Таким чином, за 2022 рік найбільше було імпортовано товарів з категорії нафта та нафтопродукти на \$6,8 млрд, що складає 15,6 % [3].

Другу сходинку посіла категорія автомобілі легкові та інші моторні засоби — 5,8% (\$2,5 млрд), замінивши категорію газу та нафтопродукти у 2021 році. Частка цієї категорії газу та нафтові продукти складає 4,1 % (\$1,8 млрд)[3].

Транспортна інфраструктура належить до стратегічно важливих чинників та рушіїв просторового розвитку України та виконує функцію забезпечуваної ланки. Логістика виступає інфраструктурним каркасом економіки країни та її регіонів, транспортна інфраструктура фактично є фундаментом формування логістичної системи та ланцюгів доданої вартості, нарощення транзитної спроможності країни, здійснення експортно-імпортних операцій і, загалом, задоволення потреб економіки та населення у відповідних послугах [4].

В умовах війни транспортна інфраструктура виконує низку надважливих військових, соціальних, гуманітарних та економічних завдань. Реалізація цих завдань полягає у постачанні військової техніки та іншої допомоги фронту, евакуації і переміщенні

населення з небезпечних регіонів, організації та обслуговуванні перевезень вантажів для бізнесу, гуманітарної допомоги тощо. Інфраструктурні об'єкти військово-оборонного комплексу сьогодні найперші зазнають руйнування та знищення і це вимагає певних дій Уряду [4]. На початок травня 2022 року ворогом зруйновано та пошкоджено близько 30% інфраструктури. Збитки завдані ворогом, за оцінками експертів, вже перевищує 100 мільярдів доларів. Зокрема, за час ворожих атак було пошкоджено та зруйновано понад 23 тис. кілометрів доріг, 300 мостів, 10 військових аеродромів, 8 аеропортів та 2 порти. Найбільших втрат об'єктів транспортної інфраструктури зазнали Київська, Чернігівська, Сумська, Харківська, Одеська, Донецька та Луганська області. Слід відзначити, що в умовах ведення бойових дій неможливо оцінити масштаби всіх руйнувань транспортної інфраструктури, тим більше на Сході та Півдні України, де сьогодні ідуть активні бойові дії та зруйновано населенні пункти [4].

Перешкодою ефективної транспортної логістики, яка відбувається за допомогою автоперевезень, є необхідність оминати небезпечні ділянки та використовувати альтернативні дороги, які не пристосовані до переміщення габаритних вантажівок. За цих обставин, ланцюгові маршрути стають довшими. До того ж релокація бізнесу з потенційно небезпечних територій, метою якої є повне та часткове переміщення виробничих потужностей, ускладнює ланцюги постачання та змінює попит на транспортні перевезення.

Важливим рушієм відновлення та розбудови транспортної інфраструктури у повоєнний період має стати вибір стратегії її відновлення і модернізації, яка органічно впишеться в загальну Стратегію відродження України. Міністерство інфраструктури України декларувало, що більшість об'єктів зруйнованої транспортної інфраструктури можна відновити протягом двох років. Вважаємо, що цей час є достатнім лише для вирішення першочергових завдань, наприклад, щодо спорудження тимчасових шляхів сполучення усіх видів транспорту інших дорожніх шляхів на територіях, які зазнали часткового, або повного руйнування.

Інформаційні джерела:

1. Зростання цін та діра в бюджеті. Як виживає Україна під час війни, BBC News Україна, <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61594911>

2. Як українській економіці вдається виживати під час війни, DW, <https://www.dw.com/uk/ak-ukrainskij-ekonomici-vdaetsa-vizivati-pid-cas-vijni/a-65213875>

3. Імпорт та експорт України: вплив війни, YouControl, <https://youcontrol.com.ua/data-research/import-ta-eksport-ukrayiny>

4. Економіка регіонів України в умовах війни: ризики та напрямки забезпечення стійкості: науково-аналітичне видання / наук. ред. Сторонянська І.З. Львів, ДУ « Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН Україн», 2022, 49 ст.

Литвин О., Косач О., Вплив міжнародних фінансових центрів на стратегії соціальної відповідальності підприємств

О. Литвин, к.е.н, доцент

О.Косач, студентка

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ЦЕНТРІВ НА СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Міжнародні фінансові центри є ключовими регуляторами у глобальній економіці та фінансовому секторі, впливаючи на фінансові ресурси, інвестиції та капіталовкладення. Вони мають великий вплив на соціальну відповідальність підприємств.

Глобальна конкуренція за інвестиції створює тиск на підприємства, щоб розвивати та вдосконалювати свої програми соціальної відповідальності. Міжнародні центри допомагають підприємствам реагувати на цей тиск і вдосконалювати свої соціальні ініціативи. Наявність соціально-етичних стандартів ведення бізнесу значною мірою сприяє формуванню позитивного ділового іміджу та підвищує корпоративну конкурентоспроможність. Фінансова підтримка соціальних стартапів через міжнародні фінансові центри є ключовою для стимулювання інновацій та сталого розвитку. Міжнародні фінансові центри можуть створювати фінансові продукти та інструменти, спрямовані на соціальну відповідальність, інвестувати в них та сприяти розвитку цього сектору.

Соціальна відповідальність - це етичні рамки, в яких окремі особи або корпорації несуть відповідальність за виконання свого

громадянського обов'язку та вчинення дій, які приносять користь суспільству. Етика та цінності, що покладаються міжнародними фінансовими центрами, впливають на формування корпоративних культур підприємств[1].

Але не всі бачать лише позитив у запровадженні корпоративної відповідальності підприємств. До прикладу, економіст Мілтон Фрідман стверджував, що "соціальна відповідальність бізнесу" вирізняється аналітичною розкутістю та відсутністю суворості". Фрідман вважав, що почуття соціальної відповідальності може бути притаманне лише окремим людям. Бізнес, за своєю природою, не може. Деякі експерти вважають, що соціальна відповідальність суперечить самій суті бізнесу: прибуток понад усе[4].

Теоретико-методологічну основу інтеграції соціальної відповідальності в стратегію управління компанією становить системно-логічний підхід, згідно з яким інтеграція механізму соціальної відповідальності в стратегію управління компанією - це довгостроковий багатоетапний процес розробки комплексу ключових елементів та їх узгодження з ключовими елементами стратегії компанії. Регулятори у міжнародних центрах можуть встановлювати і надавати правові стандарти та норми для дотримання соціальної відповідальності, що впливає на підприємства, що функціонують у цих регіонах [6].

Британська модель соціальної відповідальності бізнесу здебільшого характеризується як симбіоз американського та європейського підходів, що поєднує ініціативу бізнесу у виборі сфер соціальної відповідальності бізнесу з активною участю держави та інститутів громадянського суспільства у корпоративному соціальному інвестуванні. Її особливостями є: увага фінансового сектору до соціальної відповідальності бізнесу (розвиток фондів соціально відповідального інвестування), значна роль засобів масової інформації, поширення навчальних курсів з соціальної відповідальності бізнесу у системі бізнес-освіти, розвинена система співпраці зі стейкхолдерами. Міжнародні фінансові центри можуть впливати на британську модель соціальної відповідальності бізнесу, сприяючи фінансовій підтримці, інформаційному поширенню, освітнім ініціативам та співпраці з різними стейкхолдерами. Це може сприяти подальшому розвитку та поширенню соціальної відповідальності серед британських підприємств. [7].

Соціальна відповідальність в міжнародних фінансових центрах зобов'язує підприємства, у зв'язку з конкуренцією та високими

стандартами, бути більш відкритими та прозорими щодо своїх діяльностей.

Отже, стратегії соціальної відповідальності включають в себе особливості фінансового середовища міжнародних фінансових центрів. Ці два поняття мають взаємозв'язок та взаємовплив один на одного і регулюють певні тенденції та створюють нові вимоги. Міжнародні фінансові центри грають важливу роль у формуванні та підтримці стратегій соціальної відповідальності підприємств.

Список використаних джерел

1. Corporate Social Responsibility/Rachel Jackson/October/ URL: <https://www.thegivingmachine.co.uk/blog/posts/corporate-social-responsibility-a-simple-guide/>
2. International Corporate Social Responsibility/ Netherlands Enterprise Agency RVO/ – Режим доступу до ресурсу: <https://business.gov.nl/running-your-business/international-business/doing-business-abroad/international-corporate-social-responsibility-icsr/>
3. 5 CSR Strategies Socially Responsible Companies Are Using/ Michael Ledecy/:The bigger picture. Режим доступу: <https://everfi.com/blog/community-engagement/socially-responsible-companies/>
4. TYPES OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY TO BE AWARE OF/Tim Stobiersk/APR 2021/ – Режим доступу до ресурсу: <https://online.hbs.edu/blog/post/types-of-corporate-social-responsibility>
5. Mark Boleat What is an International Finance Centre. URL: <https://financeunlocked.com/videos/what-is-an-international-financial-centre>
6. Filipova, S. (2017). Sotsialna vidpov_dalnist at the strategy i upravleninya v_tchiznyan_p_dpriestvom: problemni nutrition nutrition itinteruvannya mehanizmu. ECONOMICS: time realitie, 2(30). – Режим доступу до ресурсу: <https://economics.opu.ua/files/archive/2017/No2/5.pdf>
7. Olijnik, O. R. (2015). Mizhnarodnij dosvid rozvitku socialnoyi vidpovidalnosti ta mozhlivist jogo zastosuvannya v Ukrayini [International experience of corporate social responsibility and the possibility of its application in Ukraine]. Innovacijna ekonomika: naukovo-virobnichij zhurnal.

8. Mark Boleat What is an International Finance Centre. URL: <https://financeunlocked.com/videos/what-is-an-international-financial-centre>
9. What are financial centers? URL: <https://www.statista.com/statistics/270228/top-financial-centers-on-the-global-financial-centres-index/>
10. Howard C. Reed, “The Ascent of Tokyo as an International Financial Centre”, *Journal of International Business Studies* (1980/3), p. 20.
11. Köck, Robert; Lytvyn, Olena “Stärkung der finanziellen Souveränität Europas mit Hilfe der Kapitalmarktunion”. Sichtweise der Zentralbanken der Europäischen Union / ÖBA BankArchiv. Volume 70, January 2022, Issue 1, pp 33-42.
12. Литвин О.Є. Міжнародний досвід розвитку фінансової інклюзії та її інституційне забезпечення в умовах становлення економіки сталого розвитку / Трансформація забезпечення фінансової стабільності фінансового сектору національної економіки для сприяння сталому розвитку: методологічний аспект : монографія / авт. кол. ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А. Я. Кузнецової, д-ра екон. наук, доц. М. Е. Хуторної. Львів : Університет банківської справи, 2021. С. 439-466.

Лядський І.К., Соціальний інтелект в управлінні соціально-економічними системами та процесами

*І.К. Лядський, докторант, кафедри менеджменту ім. І.А. Маркіної, кандидат с.-г. наук, старший викладач кафедри маркетингу, провідний фахівець відділу маркетингу
Полтавський державний аграрний університет*

СОЦІАЛЬНИЙ ІНТЕЛЕКТ В УПРАВЛІННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ СИСТЕМАМИ ТА ПРОЦЕСАМИ

Фундамент соціальної та економічної незалежності країни — соціально-економічні системи, що в епоху вільних ринкових відносин, залежать від ефективності бізнесу. Саме приватні підприємства, корпорації та фізичні особи-підприємці забезпечують зростання економіки, або її стабілізацію в період катаклізмів, фактично формуючи соціокультурне середовище. Ефективність діяльності цих систем залежить від управлінських рішень, кадрової політики та корпоративної культури. Окрім зовнішніх чинників

важливий вплив виявляють особистісні якості керівництва та працівників, що сприяють гармонізації відносин в колективі, або ускладнюють взаємодію.

Серед різних особистісних якостей та soft-skills, що можуть бути корисними в управлінні соціально-економічними системами та процесами важливе місце займає соціальний інтелект, який дозволяє вибудовувати ефективну комунікацію. Результати власних досліджень та праці закордонних колег доводять, що соціальний інтелект має позитивний вплив на численні корисні для суспільства якості людини, зокрема прагнення до особистісного та професійного саморозвитку ($p < 0,05^{**}$) [2, с. 111-112], соціальне чутливість, соціальне сприйняття, соціальне мислення, емпатію, рефлексію [6, с. 94], що зумовлюють зацікавлення у позитивних змінах суспільства, зокрема через волонтерську діяльність.

Один із найважливіших аспектів соціального інтелекту, що вкрай важливий для підтримки сталості соціально-економічних систем — його вплив на цілий спектр людських якостей особистості, що можна окреслити словом «патріотизм». Стійкість взаємин визначає схильність працівника до відданості компанії, що має відображення у інших проявах прив'язаності, зокрема до родини, країни та ідейних переконань. Попереднє дослідження зв'язку соціального інтелекту серед студентів університетів та коледжів Полтави, а саме Полтавського державного аграрного університету, Полтавського університету економіки та торгівлі, Полтавського національного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка, ВСП «Аграрно-економічний фаховий коледж Полтавського державного аграрного університету», ВСП «Фаховий коледж управління, економіки і права Полтавського державного аграрного університету», ВСП «Полтавський політехнічний фаховий коледж Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» загальною кількістю 283 особи, виявило достовірний вплив на почуття патріотизму серед респондентів ($p < 0,001^{***}$) [5, с. 48].

Логічним продовженням цих досліджень стало виявлення впливу соціального інтелекту співробітників на їх лояльність до компанії, рівень залученості у робочі процеси, що дозволить сформулювати практичні рекомендації для HR-підрозділів стосовно найму та адаптації персоналу, створення належних умов для ефективного внутрішнього маркетингу. Аналіз отриманих результатів довів правильність цього припущення. Дослідження виявило позитивний достовірний зв'язок ($p=0,01^{**}$) між соціальним інтелектом

співробітників та їх лояльністю до компанії, що узгоджується з розумінням індивідуальних психологічних чинників, які формують кадрову безпеку підприємства [1, с. 115-117].

Результати закордонних колег підсилюють переконання щодо важливості соціального інтелекту в управлінні соціально-економічними системами та процесами, завдяки його впливу на ефективність організаційних змін [3, с. 14], формування кар'єрних амбіцій [4, с. 478] , стійкість соціальних відносин [7, с. 33] та готовності до професійного зростання [8, с. 65]. Наведені аргументи свідчать на користь необхідності ретельного дослідження соціального інтелекту як соціокультурного феномену та інструменту для підвищення ефективності функціонування корпоративних систем.

Ляшевська О.І., Яценко О.А., Моделювання діяльності служби цивільного захисту

Ляшевська О.І., к.н.держ.упр., доц., НУЦЗУ, м. Харків
Яценко О.А., к.е.н., доц., НУЦЗУ, м. Харків

МОДЕЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Як відомо, пожежна служба міста має бути організованою таким чином, щоб у будь-який момент часу на будь-яку ситуацію, яка виникає, негайно відреагувати набором сил і засобів, що відповідають характеру даної ситуації. При цьому мають виконуватися дві основні умови (обмеження):

- прибуття пожежно-рятувальних підрозділів до місця виклику має бути своєчасним (тобто укладатися в допустимі часові інтервали, обумовлені фізико-хімічними закономірностями розвитку пожежі);

- загальна кількість сил і засобів пожежно-рятувальної служби в місті не має бути надлишковою (іншими словами, повинна бути економічно виправданою).

Щоб задовільними цим вимогам, необхідно оцінити загальний обсяг роботи підрозділів оперативно-рятувальної служби міста, тенденції його зміни у часі та просторі, а також знати основні параметри і закономірності процесу функціонування пожежно-рятувальної служби.

Основними завданнями оперативно-рятувальної служби цивільного захисту міста є гасіння пожеж, ліквідація наслідків аварій, катастроф та стихійних лих. Дана служба обслуговує місто, яке слід розглядати як навколишнє середовище, в якому виникають ті чи інші надзвичайні події, головним чином пожежі. Виконуючи покладені завдання, оперативно-рятувальна служба вступає у взаємодію з навколишнім середовищем. Результативність даної взаємодії залежить від цілого ряду факторів. В сукупності даних факторів можна виділити фактори внутрішні та зовнішні.

Під внутрішніми факторами будемо розуміти фактори, які властиві самій оперативно-рятувальній службі. До основних з них відносяться:

- чисельність особового складу органів управління та підрозділів, її відповідність конкретним умовам діяльності (оперативній пожежній обстановці);
- кількість і стан пожежної, пожежно-рятувальної та іншої спеціальної техніки;
- загальна технічна озброєність служби;
- боєдатність пожежно-рятувальних та інших підрозділів оперативно-рятувальної служби цивільного захисту у місті;
- склад та чисельність чергових сил (кількість оперативних відділень на пожежних машинах);
- рівень професійної підготовки особового складу;
- розміщення підрозділів на території міста;

Під зовнішніми факторами будемо розуміти ті фактори, які лежать поза межами оперативно-рятувальної служби цивільного захисту як організації, та обумовлені зовнішнім середовищем. До основних з них відносяться:

- площа міста;
- чисельність населення міста;
- щільність населення;
- загальний економічний потенціал, його складові частини;
- характер забудови міста, ступінь вогнестійкості будівель та споруд;
- ступінь розвиненості інфраструктури міста та її упорядкованості (водопостачання, опалення, освітлення, транспортні шляхи та ін.);
- наявність об'єктів підвищеної пожежної небезпеки;
- кліматичні та погодні умови.

Дані фактори мають різний характер та ступінь впливу на стан пожежної небезпеки. Є фактори, зростання яких знижує рівень пожежної безпеки. Прикладами таких факторів є чисельність та щільність населення, кількість об'єктів підвищеної пожежної небезпеки тощо. Інші фактори, навпаки, при зростанні призводять до підвищення рівня пожежної безпеки. Наприклад, ступінь вогнестійкості будівель та споруд, кількість пожежної техніки, рівень боєздатності підрозділів оперативно-рятувальної служби.

Серед усіх факторів є детерміновані, характер впливу яких має визначений прояв. Він не залежить від випадкового збігу обставин. Але більшість факторів носить випадковий характер.

Основним завданням пожежно-рятувальних підрозділів є гасіння пожеж. Крім того, вони виконують інші рятувальні роботи, не пов'язані безпосередньо з пожежами.

Пожежі та інші НС є випадковими подіями. Моменти їх виникнення носять імовірнісний характер. Точно передбачити час та місце їх виникнення неможливо. В той же час пожежі та інші НП є масовими явищами, які можуть бути охарактеризовані методами математичної статистики. Імовірність їх виникнення, як випадкових подій, може бути представлена законами розподілу випадкових величин.

Враховуючи критичність для реагування на пожежі такого показника як час прибуття до місця пожежі, оперативно-рятувальна служба цивільного захисту, як система масового обслуговування, має бути побудованою таким чином, щоб не виникала черга на обслуговування, та не було випадків не обслугованих викликів.

В загальному випадку показниками ефективності системи масового обслуговування є:

- середня кількість заявок, що їх вона обслуговує за одиницю часу;
- середня кількість заявок у черзі;
- середній час очікування обслуговування;
- імовірність відмови (відказу) в обслуговуванні без очікування;
- імовірність того, що кількість заявок у черзі перевищує певне значення тощо.

Тобто, достатньо визначити середню кількість викликів пожежно-рятувальних підрозділів за добу. Такі розрахунки проводяться на основі даних дискретного варіаційного ряду, значення якого представляють собою відомі статистичні дані. Ці дані відображають конкретну реалізацію кількості викликів, яка

породжена збігом усіх факторів (як детермінованих, так і випадкових), що впливали на виникнення пожеж в періоді, який розглядається.

Перспективою подальших досліджень є розробка економіко-математичних моделей та огляд сфери використання методів прогнозування моделювання в процесі розробки рішень.

Список використаних джерел

1. Альбошій О.В., Болотських М.В., Кулешов М.М., Калашніков О.О., Попов В.М., Рашкевич С.А., Рогозін А.С., Садковий В.П., Труш О.О., Шайхлісламов З.Р. Основи управління в органах і підрозділах МНС України. Навчальний посібник. / За ред. канд. психол. Наук, доцента В.П. Садкового. – Х.: УЦЗУ, КП «Міська друкарня», 2009. – 370 с.

2. Основи теорії управління: курс лекцій / Укладачі О.І.Ляшевська: В.В.Тютюник– Х.: НУЦЗУ, 2023. – 178 с.

Ляшевська О.І, Безугла Ю.С., Розрахунок моделювання діяльності служби цивільного захисту

Ляшевська О.І., к.н.держ.упр., доц., НУЦЗУ, м. Харків
Безугла Ю.С., к.т.н., доц., НУЦЗУ, м. Харків

РОЗРАХУНОК МОДЕЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Для розрахунку використовується формула

$$\lambda = \frac{\sum_{k=1}^n x_k \cdot m_k}{\sum_{k=1}^n m_k},$$

де x_k - кількість викликів за добу;

m_k - кількість діб із вказаною кількістю викликів.

Використовуючи дану формулу, ми приймаємо гіпотезу про те, що реальні потоки викликів пожежно-рятувальних підрозділів (дані таблиці) описуються законом розподілу випадкових величин Пуассона.

Теоретичний розподіл кількості діб з тією чи іншою кількістю викликів визначається за формулою:

$$f_k = \left(\sum_{k=0}^n m \right) \cdot P_k(\tau)$$

де $P_k(\tau)$ - теоретична ймовірність тієї чи іншої кількості викликів $k=0,1,2,3\dots n$, в інтервалі часу $\tau = 1$ сутки;

$$P_k(\tau) = \frac{(\lambda \tau)^k}{k!} \cdot e^{-(\lambda \tau)}$$

Розрахуємо середню кількість викликів за добу:

$$\lambda = \frac{0 \cdot 44 + 1 \cdot 112 + 2 \cdot 101 + 3 \cdot 55 + 4 \cdot 31 + 5 \cdot 16 + 6 \cdot 5 + 7 \cdot 1}{44 + 112 + 101 + 55 + 31 + 16 + 5 + 1} = 1,97 \frac{\text{викликів}}{\text{добу}}$$

Розрахуємо теоретичну ймовірність тієї чи іншої кількості викликів в інтервалі часу 1 доба:

$$P_0(\tau) = \frac{(1,97 \cdot 1)^0}{0!} e^{-(1,97)} = 0,139 ;$$

$$P_1(\tau) = \frac{(1,97 \cdot 1)^1}{1!} e^{-(1,97)} = 0,275 ;$$

$$P_2(\tau) = \frac{(1,97)^2}{2!} e^{-(1,97)} = \frac{3,881}{2} e^{-(1,97)} = 0,271 ;$$

$$P_3(\tau) = \frac{(1,97)^3}{3!} e^{-(1,97)} = \frac{7,645}{6} e^{-1,97} = 0,178 ;$$

$$P_4(\tau) = \frac{(1,97)^4}{4!} e^{-1,97} = \frac{15,06}{24} e^{-1,97} = 0,088 ;$$

$$P_5(\tau) = \frac{(1,97)^5}{5!} e^{-1,97} = \frac{29,67}{120} e^{-1,97} = 0,034 ;$$

$$P_6(\tau) = \frac{(1,97)^6}{6!} e^{-1,97} = \frac{58,45}{720} e^{-1,97} = 0,011 ;$$

$$P_7(\tau) = \frac{(1,97)^7}{7!} e^{-1,97} = \frac{115,15}{5040} e^{-1,97} = 0,003$$

Розрахуємо теоретичну частоту викликів.

$$f_0 = \left(\sum_{k=0}^n m \right) \cdot P_0(\tau) = 356 \cdot 0,139 = 50,73 ;$$

$$f_1 = 365 \cdot 0,275 = 100,38 ;$$

$$f_2 = 365 \cdot 0,271 = 98,92 ;$$

$$f_3 = 365 \cdot 0,178 = 64,97 ;$$

$$f_4 = 365 \cdot 0,088 = 32,12 ;$$

$$f_5 = 365 \cdot 0,034 = 12,41 ;$$

$$f_6 = 365 \cdot 0,011 = 4,02 ;$$

$$f_7 = 365 \cdot 0,003 = 1,095 ;$$

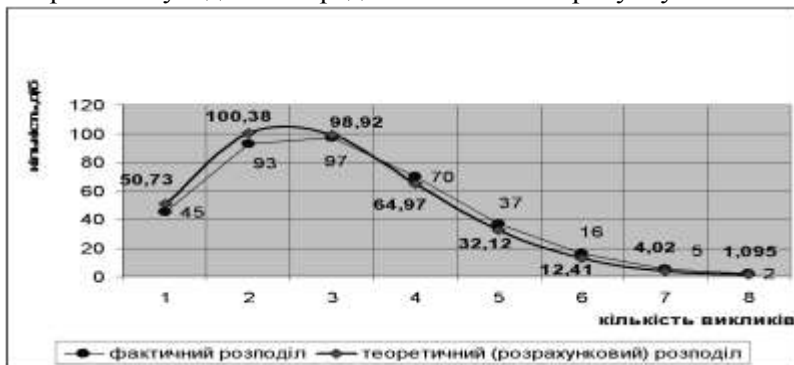
Результати розрахунку представимо в табл.

Таблиця 1

Фактичний та теоретичний розподіли кількості викликів в інтервалі часу 1 доба

Кількість викликів за добу	0	1	2	3	4	5	6	7
Фактична частота викликів	45	93	97	70	37	16	5	2
Теоретична частота викликів	50,73	100,5	98,2	64,97	32,12	12,41	4,02	1,095

На основі вихідних статистичних даних та результатів проведених розрахунків побудуємо полігон розподілу кількості викликів в інтервалі часу 1 доба та представимо його на рисунку.

Рис-1 Розподіл кількості викликів в інтервалі часу 1 доба

В результаті обробки статистичних даних ми побудували математичну модель, яка описує розподіл кількості діб впродовж календарного року, коли мали місце одна – дві – три – чотири – п'ять – шість – сім викликів.

Дана модель має бути перевіреною на адекватність.

Адекватність моделі збіг властивостей (функцій/ параметров /характеристик і т. п.) моделі та відповідних властивостей модельованого об'єкту.

Для перевірки моделі на адекватність треба підтвердити правильність вибору гіпотези про закон розподілу відповідної випадкової величини – кількості викликів пожежно-рятувальних підрозділів в інтервалі часу 1 доба.

Для перевірки гіпотези про пуассонівський характер потоків викликів пожежно-рятувальних підрозділів треба за допомогою відповідних критеріїв узгодженості оцінити ступінь близькості отриманого емпіричного (статистичні дані) розподілу передбаченому теоретичному розподілу (розрахункові дані) – розподілу Пуассона.

Список використаних джерел

1. Альбошій О.В., Болотських М.В., Кулешов М.М., Калашніков О.О., Попов В.М., Рашкевич С.А., Rogozin A.C., Садковий В.П., Труш О.О., Шайхлісламов З.Р. Основи управління в органах і підрозділах МНС України. Навчальний посібник. / За ред. канд. психол. Наук, доцента В.П. Садкового. – Х.: УЦЗУ, КП «Міська друкарня», 2009. – 370 с.

2. Основи теорії управління: курс лекцій / Укладачі О.І.Ляшевська: В.В.Тютюник– Х.: НУЦЗУ, 2023. – 178 с.

Маліновська О.Я., Федоров С.М., Роль державного управління у відновленні фінансової інфраструктури у повоєнний період в Україні

О.Я. Маліновська, к.е.н., доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

С.М. Федоров, здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освіти, Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У ВІДНОВЛЕННІ ФІНАНСОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД В УКРАЇНІ

Фінансова інфраструктура в Україні після воєнних дій стає важливим аспектом для економічного відновлення. Пошкодження банків, ринків та інших складових фінансової системи під час військових дій потребує швидкого відновлення. Державне управління в цьому контексті відіграє вирішальну роль у відновленні фінансової стабільності та сприянні розвитку економіки.

У процесі стратегічного планування Державне управління займає ключову позицію:

Розробка стратегій відновлення фінансової стабільності: Це означає розробку конкретних планів та дій для відновлення функціонування фінансової системи. Вона може включати в себе визначення пріоритетних напрямків відновлення, ресурсів, необхідних для цього процесу, а також стратегій протидії можливим ризикам та викликам.

Формулювання політик та регулятивних механізмів для ефективного відновлення: Державне управління визначає політичні рамки та створює регулятивні механізми, необхідні для впровадження стратегій відновлення. Це може включати у себе прийняття законів, створення нормативно-правових актів, а також регулювання функціонування фінансових установ і ринків.

Ці два аспекти відображають важливість активного участі Державного управління у формуванні стратегій та політик для відновлення фінансової інфраструктури після воєнних конфліктів чи кризових ситуацій[3].

Роль Державного управління у координації дій після конфлікту полягає в організації спільних зусиль різних галузей та установ для відновлення фінансової системи. Це включає сприяння взаємодії між фінансовими установами, урядовими структурами та приватним сектором для оптимального використання ресурсів, розробки спільних стратегій та спрямування зусиль на відновлення економічної стабільності. Державне управління виступає як

координатор, що спрямовує зусилля на вирішення фінансових викликів та ефективне відновлення фінансової інфраструктури після конфлікту або воєнних дій.

У відновленні фінансової інфраструктури після конфліктів або воєнної дії важливу роль відіграє нагляд та контроль за фінансовими процесами. Це включає постійний аналіз функціонування фінансових систем, ринків та установ з метою визначення проблемних моментів та їх вирішення для підтримки стабільності та ефективності фінансового середовища країни. У повоєнний час сам по собі нагляд та контроль за фінансовими процесами можна забезпечити за допомогою створення спеціалізованих комітетів чи комісій, розробки та вдосконалення нормативно-правової бази, постійного моніторингу фінансових установ і сприяння прозорості та відкритості в передачі фінансової інформації. Такі заходи спрямовані на вчасне виявлення можливих ризиків та проблем у фінансовій системі та забезпечення стабільності фінансових процесів у країні[2].

Не можна також забувати, що надзвичайно важливим для забезпечення фінансової стабільності державного апарату у будь-який період є сприяння розвитку фінансової грамотності в Україні, що включає активну участь у проведенні освітніх кампаній, спрямованих на підвищення рівня фінансової освіченості серед населення. Це означає організацію навчальних заходів, семінарів, та розповсюдження інформації про фінансові послуги та правильне використання фінансових інструментів для широкого кола громадян. Такий підхід сприяє підвищенню свідомості громадян щодо фінансових питань та надає можливість отримати доступ до важливої інформації про фінанси для прийняття обґрунтованих фінансових рішень[1].

Одним з найшвидших виходів з будь-якої фінансової кризи - це отримання необхідних для цього ресурсів (в умовах капіталізму цими ресурсами служать , як правило, фіатні гроші) у вигляді прямих чи непрямих інвестицій. Щоб залучати більше інвестицій та сприяти розвитку фінансових інструментів, Україна може активно стимулювати інвесторів та формувати сприятливі умови для бізнесу. Це включає в себе прийняття ряду заходів, спрямованих на зменшення адміністративних бар'єрів для бізнесу, спрощення процедур реєстрації та ведення бізнесу, а також створення прозорих і стабільних правил гри для інвесторів.

Також важливо розвивати нові фінансові інструменти, які сприятимуть відновленню. Це може охоплювати створення фінансових механізмів підтримки відновлення після конфліктів, розробку програм інвестування у відновлення інфраструктури, підтримку інноваційних фінансових інструментів для стимулювання економічного росту. Такий розвиток інвестиційних можливостей та фінансових інструментів може відігравати ключову роль у відновленні після війни або конфлікту[5].

Створення сприятливих умов для розвитку бізнесу та економіки грає надзвичайно важливу роль у підготовці ґла для розвитку підприємництва після кризових ситуацій. Це включає створення регулятивних умов, спрямованих на підтримку та розвиток підприємництва, зменшення адміністративних бар'єрів, стимулювання інновацій та інвестицій, а також сприяння створенню та розвитку бізнес-інфраструктури. Такий підхід сприяє покращенню бізнес-середовища , що в свою чергу підвищить конкурентоспроможність нашої країни.

Соціально-економічний розвиток вважається ключовим для країни, оскільки він відображається не лише у фінансовій стабільності, а й у покращенні якості життя громадян. Урахування впливу відновлення фінансової інфраструктури на цей розвиток виявляється важливим, оскільки вона є фундаментом для функціонування економіки. Поновлення фінансових механізмів не лише забезпечує стабільність банківської системи та ринків, але й має прямий вплив на кредитування бізнесу, розвиток малого та середнього підприємництва, що впливає на зайнятість та соціальний прогрес. Однак важливо розуміти, що відновлення фінансової інфраструктури - це лише один з елементів, які впливають на соціально-економічний розвиток. Урахування цього впливу дозволяє краще зрозуміти важливу роль фінансової системи у формуванні економічного та соціального ландшафту країни[4].

Виходячи з вищесказаного , можна зробити висновок , що саме Державному управлінню надається ключова роль у відновленні фінансової інфраструктури після повоєнного періоду в Україні. Ефективне керівництво та стратегічне планування є необхідними для забезпечення стабільності фінансової системи та сприяють економічному відновленню, що в свою чергу призводить до покращення якості життя громадян. Координація дій, контроль над фінансовими процесами, розвиток нових інструментів та сприяння бізнес-середовищу є важливими складовими для успішного

відновлення фінансової інфраструктури. Це дозволить країні покращити свою економічну та соціальну ситуацію, розбудувати стійкі механізми для подальшого розвитку та сприятиме створенню сприятливого середовища для бізнесу та інвестицій у майбутньому.

Література

1. Olga Malinovska ANTI-CRISIS MANAGEMENT: GLOBAL TRENDS AND NATIONAL PECULIARITIES / Olga Malinovska, Uliana Motorniuk, Marta Terebukh – Kaunas, Lithuania : Vytautas Magnus University, 2022. – 16 p. – ISBN ISBN 978-9934-26-272-2. <http://lvbaltijapublishing/omp/index.php/bp/catalog/book/311/8594/17959-1>.
2. Трансформація моделей управління освітою в територіальних громадах: стан, проблеми перспективи: колективна монографія / За заг. ред. Клясен Н. Л., Пушкарьова Т. О. // Київ : ТОВ НВП «Росток А. В. Т.», 2022. 428 с. Маліновська О. Я., Вітчизняні моделі управління розвитком освітніх програм: правові аспекти (підрозділ 2.2., розділ 2, С. 71 – 89). ISBN 978-617-512-299-0 URL:<https://www.airo.com.ua/transformacziya-modelej-upravlinnya-osvitoyu-v-teritorialnih-gromadah-stan-problemi-perspektivi/>
3. Kornieieva, T., Malinovska, O., Sokolik, L., Bortnikova, M. (2022). SMART management of sustainable development of the region in the context of globalization. International Journal of Sustainable Development and Planning, Vol. 17, No. 6, pp. 1765-1772. URL: <https://doi.org/10.18280/ijstdp.170610>
4. Маліновська О.Я. Сучасні технології вдосконалення процесів управління даними — пілотні дослідження серед польських та українських підприємств /Маліновська О.Я. Нестерак Я., Височанська М.Я.//Науково-практичний журнал Збалансоване природокористування №4 2022 м. Київ С.47-61. URL: <https://journals.uran.ua/bnusing/article/view/275032>
5. Маліновська О.Я. Теоретичні основи ефективності функціонування органів місцевого самоврядування /Маліновська О.Я., Ревуцький А.І. //Науково-практичний журнал Збалансоване природокористування №3 2022 м. Київ С.70-78. URL: <https://journals.uran.ua/bnusing/issue/view/15967>

Д.Р. Мартиненко, Формування стратегії просування продукції підприємства

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ПРОСУВАННЯ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Питання просування та продажу якісної продукції завжди було складним і чи не найважливішим для ефективності підприємницької діяльності. Сьогодні покупці та споживачі знаходяться дуже близько до виробників, що достатнім чином ускладнює розробку стратегії просування продукції, яка є важливою для ефективної діяльності підприємства.

Просування продукції підприємства - це комплекс заходів та стратегій, спрямованих на активне позиціонування, рекламу та стимулювання продажів конкретної продукції чи послуг на ринку. Основною метою просування є створення позитивного іміджу продукції, збільшення її впізнаваності та популярності серед цільової аудиторії. Важливо, щоб просування було спрямовано на досягнення стратегічних цілей підприємства. Напрямки просування продукції підприємства можуть бути різноманітні і варіюватися в залежності від конкретного бізнесу та його стратегії. Однак існують загальні напрямки, які підприємства часто використовують для просування своєї продукції:

- цифрове маркетингове просування - використання Інтернет-маркетингу, включаючи соціальні мережі, контент-маркетинг, електронну комерцію, пошукову оптимізацію та інші цифрові канали;

- споживчий маркетинг - спрямований на індивідуальних споживачів та використовує стратегії, спрямовані на задоволення їхніх потреб і бажань;

- B2B маркетинг - фокусується на продажу продукції іншим підприємствам та організаціям;

- лояльність та знижки - впровадження програм лояльності, знижок та бонусів для залучення та утримання клієнтів;

- екологічно орієнтоване просування - спрямоване на встановлення позитивного екологічного іміджу;

- глобальне просування - формування стратегій для виходу на глобальні ринки та просування продукції за межі національних кордонів;

- спонсорство та партнерство - укладання стратегічних партнерств та спонсорство подій, спрямоване на підтримку іміджу та привертання уваги;

- просування через Мас-медіа - використання традиційних засобів масової інформації;

- взаємодія з клієнтами - забезпечення ефективної комунікації з клієнтами, відповідь на їхні запитання та врахування їхньої думки;

- вивчення та використання трендів - аналіз трендів у галузі та використання їх для розробки стратегій просування [2, 3 с.168].

Стратегії просування продукції підприємства - це комплексні плани та дії, спрямовані на підвищення обігу та популярності продукції на ринку. Вибір конкретної стратегії може залежати від типу продукції, цільової аудиторії, конкурентного середовища та інших факторів, але нижче представлено перелік стратегій для просування продукції:

1. Диференціація продукції - стратегія, що передбачає створення унікальної, відмінної від конкурентів продукції.

2. Цінова стратегія - використання цінових параметрів для залучення споживачів, таких як низькі ціни, акції, знижки, програми лояльності або преміальні пакети.

3. Сегментація ринку - орієнтація на конкретні сегменти ринку та розробка продукції, яка відповідає потребам і побажанням цих сегментів.

4. Маркетингові кампанії - проведення рекламних кампаній та маркетингових заходів для залучення уваги та створення позитивного іміджу бренду.

5. Електронна комерція (E-commerce) - використання онлайн-каналів для продажу продукції та привертання клієнтів через Інтернет.

6. Співпраця та партнерство - укладання стратегічних партнерств з іншими компаніями або брендами для спільного просування та розширення аудиторії.

7. Стратегії знижок та промоцій - використання знижок, акцій, подарунків та інших промоційних стратегій для стимулювання покупок.

8. Стратегія соціальних мереж - активне використання соціальних мереж для взаємодії з клієнтами, розміщення реклами та створення спільноти вокруг бренду.

9. Глобальна експансія - розширення на глобальні ринки та просування продукції за межі національних кордонів.

10. Споживчий захід - акцент на споживчих цінностях, смаках та побажаннях, які важливі для цільової аудиторії [1 с.37].

Стратегія просування продукції включає ряд етапів, які спрямовані на визначення та реалізацію конкретних заходів для підвищення обігу та популярності продукції на ринку. Основні етапи стратегії просування продукції включають:

1. Збір та аналіз інформації про ринок, цільову аудиторію, конкурентів та поточні тенденції для розуміння потреб та можливостей.

2. Визначення конкретних цілей, які підприємство хоче досягти за допомогою стратегії просування, і формулювання завдань для їх досягнення.

3. Визначення та сегментація цільової аудиторії, тобто групи споживачів, які є основною метою стратегії.

4. Визначення того, що робить продукцію унікальною та вигідною для споживачів, і як це може бути використано для вигоди підприємства.

5. Вибір оптимальних маркетингових інструментів та каналів комунікації для досягнення цілей стратегії.

6. Створення ефективної та креативної рекламної кампанії, яка відображає цільові повідомлення та привертає увагу аудиторії.

7. Запуск рекламної кампанії та реалізація маркетингових заходів, а також постійний моніторинг їх ефективності.

8. Взаємодія з клієнтами через різні канали, відповідь на запитання, збір відгуків та створення позитивного досвіду.

9. Аналіз результатів стратегії просування, оцінка досягнення поставлених цілей та визначення можливих покращень.

10. Врахування виявлених недоліків, оптимізація стратегії та коригування плану дій для покращення результатів [2].

Таким чином, у роботі було досліджено питання сутності процесу просування продукції, визначено основні стратегічні напрямки та етапи формування стратегії просування продукції підприємства.

Список використаних джерел

1. Білецька І., Романчукевич М. Маркетингові інструменти просування продукції на ринок. *Modeling the Development of the Economic Systems*. 2023. Вип. 2. С. 34–41.

2. Болотіна І. М., Семенець М. В. Розвиток стратегії просування товарів на зовнішній ринок. *Ефективна економіка*. 2022. № 1. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9893> (дата звернення: 14.11.2023).

3. Закрижевська І., Каткова Т., Карпенко В. Методичний підхід до формування маркетингової стратегії просування продукції на нові ринки. *Innovation and Sustainability*. 2022. Вип. 4. С.160–172.

Олешко Т.І., Лещинський О.Л., Управління проектними ризиками

*Т.І. Олешко, д.т.н., професор,
Національний авіаційний університет
О.Л.Лещинський, к.ф.-м.н., доцент
Національний авіаційний університет*

УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТНИМИ РИЗИКАМИ

Для того, щоб впевнено почувати себе в бізнес-середовищі України на сьогоднішній день, потрібно знати всі загрози й уміти керувати проектними ризиками, оскільки в бізнесі ціна навіть маленької помилки може бути непомірно високою. Середовище бізнесу мінливе, оскільки на нього впливає безліч чинників (правильно підібрана команда, вплив пандемії, кіберзагрози, нестабільність ринку тощо).

Ризик органічно пов'язаний з прийняттям рішень. Рішення приймаються в умовах визначеності (результат рішення відомий), ризику(існує певна ймовірність того, що подія відбудеться і може бути проведена деяка оцінка), невизначеності (ймовірність і наслідки події передбачити неможливо). Процеси прийняття рішень щодо управління проектами відбувається в умовах невизначеності, тобто під впливом факторів: неповним знанням ситуації, наявності випадковості, наявності форс-мажорних обставин. Таким чином, реалізація проекту відбувається в умовах невизначеності і ризиків. Ці дві категорії взаємопов'язані.

Невизначеність – це неповнота чи неточність інформації щодо умов реалізації проекту, в тому числі пов'язаних із ними витратах і результатах.

Джерелами невизначеності є:

стохастичний характер процесів, які відбуваються в господарській діяльності і суспільстві;

брак інформації, необхідної для обґрунтування і прийняття проектних рішень;

вплив суб'єктивних чинників на вироблення рішень (рівень кваліфікації виконавців, їх психологічний стан, свідоме приховання інформації тощо).

Ризик – це можливість чи загроза відхилення результатів конкретних дій від очікуваних.

Управління ризиком – це процес реагування на події та зміни ризиків у процесі виконання проекту.

При цьому важливим є проведення моніторингу ризиків. Моніторинг ризиків включає контроль ризиків протягом всього життєвого циклу проекту. Якісний моніторинг ризиків забезпечує управління інформацією, яка допомагає приймати ефективні рішення до настання ризикових подій.

Найбільш розповсюдженою характеристикою ризику є загроза або небезпека виникнення невдач у тій чи іншій діяльності, небезпека виникнення несприятливих наслідків, змін зовнішнього середовища, які можуть викликати втрати ресурсів, збитки, а також небезпеку, від якої слід застрахуватися.

Проектні ризики - сукупність ризиків, що загрожують реалізації інвестиційного проекту чи можуть знизити його ефективність (комерційну, економічну, бюджетну, соціальну, екологічну тощо); сукупність обставин за яких ймовірність завершення поставлених цілей проекту зменшується або виключається; сукупність ризиків, які зумовлюють загрозу економічній ефективності проекту, що виражається в негативному впливі різних чинників на грошові потоки.

При оцінці проектів найбільш суттєвими є такі види невизначеності та інвестиційних ризиків:

-невизначеність політичної ситуації, ризик несприятливих соціально-політичних змін у країні та регіоні;

-ризик, пов'язаний із нестабільністю економічного законодавства та поточної економічної ситуації, умов інвестування та використання прибутку;

-зовнішньоекономічний ризик (можливість введення обмежень на торгівлю та постачання, закриття кордонів тощо);

-неповнота та неточність інформації про динаміку техніко-економічних показників, параметри нової техніки та технології;

-коливання ринкової кон'юнктури, цін, валютних курсів, невизначеність природно-кліматичних умов, можливість стихійних лих;

-виробничо-технологічний ризик (аварії, виробничий брак);

-невизначеність цілей, інтересів та поведінки учасників;

-неповнота та неточність інформації про фінансовий стан та ділові репутації підприємств-учасників (можливість неплатежів, банкрутств, зривів договірних зобов'язань).

Різні інвестиції забезпечують різний рівень доходу. Якщо справа цілком певна, то важко сподіватись на високі доходи. Але якщо пропонують вкласти гроші у ненадійну або ризикову справу, тоді цілком закономірно вимагати високий дохід. Тобто, інвестори мають одержувати високі доходи.

Малий ризик пов'язаний з низькими доходами, великий – з великими (що пов'язано із компенсацією за високий ризик).

Управління ризиком здійснюється на всіх стадіях життєвого циклу проекту за допомогою моніторингу, контролю та необхідних коригуючих дій.

Список використаних джерел

1. Блага Н. В. Управління проектами : навч. посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021- 152 с.

2. Яковенко О. І. Управління проектами та ризиками: навч. посіб. Ніжин: Лисенко М.М., 2019- 196 с.

3. Ватаманюк О. З. Бізнес-економіка: навчальний посібник / О. З. Ватаманюк. - Львів, ЛНУ імені Івана Франка, 2018. – 324 с.

Охтеня О.О., Дасів., А.Ф., Огляд програмних систем моделювання розвитку смарт-промисловості

О.О. Охтеня, к.е.н. старший науковий співробітник

Інститут економіки промисловості НАН України

А.Ф. Дасів, к.е.н.

Інститут економіки промисловості НАН України

ОГЛЯД ПРОГРАМНИХ СИСТЕМ МОДЕЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СМАРТ-ПРОМИСЛОВОСТІ

Головним напрямом розвитку промисловості у світі протягом останніх десятиліть є впровадження цифрових технологій у виробництво, зокрема, великих даних, розумних датчиків, штучного інтелекту, роботів тощо (що відомо під загальною назвою «смарт-промисловість»). В менш розвинених економіках однією з перешкод на шляху створення смарт-промисловості є неможливість визначити пріоритетні напрямки стимулювання впровадження смарт-технологій за умови обмежених ресурсів. Цю проблему можна вирішити з використанням економіко-математичних моделей, які дозволяють розраховувати наслідки тих чи інших управлінських рішень (зокрема, із розподілу фінансових та інших ресурсів). У цій роботі розглянуто доступні зараз програмні системи моделювання економіки, які можуть використовуватися для визначення напрямків стимулювання розвитку смарт-промисловості.

Energy Policy Simulator від американського аналітичного центру в галузі енергетики та клімату Energy Innovation

Американський аналітичний центр у галузі енергетики та клімату Energy Innovation пропонує у вільному доступі систему «Симулятор енергетичної політики» (Energy Policy Simulator) [1], яка є системно-динамічною моделлю, призначеною для оцінки впливу численних енергетичних та екологічних політик на різні показники, включаючи викиди 12 забруднюючих речовин; зміни грошових потоків для уряду, промисловості та споживачів; структуру генерації електроенергії; використання різних видів палива; запобігання смертності за рахунок скорочення викидів твердих частинок і тощо. Модель включає п'ять основних галузей: транспорт, електропостачання, будівництво, промисловість (включаючи сільське господарство) і землекористування / лісове господарство, кожен з яких містить велику кількість змінних і політик.

Логіка розрахунків моделі починається з «аркуша характеристик палива», на якому задаються основні властивості всіх видів палива та застосовуються політики, що впливають на ціну палива. Інформація про паливо використовується в трьох галузях попиту: транспорті, будівництві та промисловості (включаючи сільське господарство). По цих галузях розраховуються власні викиди від безпосереднього використання палива, тобто спалювання викопного палива у транспортних засобах, будинках та на промислових об'єктах. Для галузей також вказується кількість електроенергії або тепла (енергоносіїв, що постачаються іншими

частинами моделі), яка потрібна в кожному році. Галузі електроенергії та централізованого тепlopостачання споживають паливо для задоволення енергетичних потреб трьох галузей попиту. Модель також включає галузь землекористування та змін у галузі землекористування та лісового господарства, яка відповідає за викиди забруднюючих речовин та уловлювання CO₂ існуючими лісами, заліснення/відновлення лісів, обезліснення та заготівлю деревини тощо.

Як і у випадку забруднюючих речовин, на аркуші «Зведені дані по галузях» підсумовується вплив на грошові потоки по галузях. Грошові потоки розраховуються окремо для конкретних суб'єктів (уряд, неенергетичні галузі, робоча сила та споживачі, а також різні енергопостачальні галузі), при цьому вплив на неенергетичні галузі додатково розподіляється за різними кодами галузей за Міжнародною стандартною галузевою класифікацією (МСГК). На цьому етапі виконується розрахунок змін у витратах (наприклад, на капітальні інвестиції, паливо, експлуатацію та технічне обслуговування). Потім усі прямі фінансові результати вводяться в модель «витрати-випуск» для розрахунку впливу на ВВП, робочі місця та заробітну плату працівників. Також передбачено петлю зворотного зв'язку від моделі «витрати-випуск» до трьох галузей попиту, що дозволяє врахувати споживання енергії та викиди, пов'язані з індукованою (ефект мультиплікатора) та непрямую економічною діяльністю.

У моделі передбачені два компоненти, які впливають на роботу різних галузей: важелі НДДКР, що дозволяють користувачеві вказати покращення в економії палива та зниження капітальних витрат для технологій по галузях, а також модуль уловлювання та зв'язування вуглецю. Ці покращення застосовуються на додаток до покращень у рамках базового сценарію та всіх покращень, розрахованих ендегенним механізмом навчання в рамках політик, що прискорюють впровадження технологій. Модуль уловлювання та зв'язування вуглецю змінює параметри галузей промисловості та електроенергетики, скорочуючи їх викиди CO₂ та збільшуючи споживання ними палива (для забезпечення роботи енергоємного процесу) та впливаючи на їх грошові потоки.

Незважаючи на те, що описана системно-динамічна модель орієнтована, перш за все, на оцінку наслідків тих чи інших керуючих впливів (політик) на викиди забруднюючих речовин і, у ширшому розумінні, на енергетичну компоненту економіки, вона також

розраховує грошові потоки за іншими галузями, і навіть вплив на ВВП, і ілюструє можливості системно-динамічного підходу до моделювання економіки. Потенційно при відповідній адаптації (за рахунок включення змінних і потоків, що характеризують смарт-промисловість) модель може використовуватися для оцінки тих чи інших сценаріїв розвитку смарт-промисловості. Слід зазначити, що системно-динамічний підхід загалом, і описана модель зокрема, дозволяє оцінити поширення ефектів у системі, проте ці ефекти мають бути задані в моделі екзогенно, наприклад, необхідно спочатку знати, як ті чи інші політики вплинуть на ключові параметри (наприклад, використання того чи іншого палива чи інвестиції в ті чи інші галузі), а вже потім модель покаже їх вплив на різні галузі (наприклад, витрати), тобто подібні моделі повністю залежать від якості вхідних даних та точності відображення покладених в основу залежностей.

Siforeca від Інституту економіки промисловості НАН України

Колективом Інституту економіки промисловості НАН України було створено систему промислового прогнозування та форсайтингу Siforeca, яка є цифровою модульною платформою, що спеціалізується на науково-аналітичній роботі у сфері економіки промисловості. Система призначена для професійного аналізу, прогнозування та форсайтингу розвитку промисловості України. Її функціонал спроектований таким чином, щоб досліджувати промислове минуле, а також складати ймовірні сценарії майбутнього, виявляти його нові можливості та виклики та, виходячи з цього, обґрунтовувати шляхи подальшого розвитку національної промисловості.

Основними елементами системи Siforeca є: спеціалізована база даних (БД) про промисловість, що автоматично оновлюється, а також супутні інформаційні та науково-аналітичні матеріали; комплекс економіко-математичних моделей окремих аспектів індустріального розвитку, які використовують БД як джерело даних; програмна оболонка смарт-системи для взаємодії користувача з функціями програми в Інтернеті. У БД включені дані про економіку в цілому та промисловість щодо основних галузей по Україні та 130 інших країн, що дозволяє не лише аналізувати дані по Україні, а й порівнювати їх зі світовими тенденціями. Передбачено як ручне, так і автоматизоване наповнення бази даних із інтернет-ресурсів статистичних служб. У систему інтегрований комплекс економіко-

математичних моделей: довгострокова модель розвитку промисловості за секторами (переробна промисловість, видобувна промисловість, сільське господарство); модель розвитку людського капіталу у промисловості; модель екологізації промисловості. Моделі використовують БД системи як джерело даних для розрахунків. Однією з найважливіших функцій модуля роботи з моделями є можливість роботи зі сценаріями, включаючи введення вхідних даних для окремих сценаріїв (у форматі наборів значень показників або тенденцій їх зміни у часі в залежності від конкретного сценарію), виконання розрахунків та порівняння сценаріїв між собою, у тому числі у графічному вигляді.

Перевагою системи Siforeca є можливість реалізації різних моделей, тобто розробники моделей та користувачі не прив'язані до якоїсь конкретної моделі. З погляду фінансово-економічного стимулювання розвитку смарт-промисловості особливий інтерес представляє реалізована у системі модель довгострокового розвитку промисловості [2], призначення якої полягає у побудові сценаріїв розвитку національної промисловості за ключовими галузями з метою виявлення нових можливостей та загроз її розвитку. Для моделювання вибрано три основні галузі, які в сукупності та взаємодії визначають потенціал національного виробництва: переробну промисловість, видобувну промисловість та сільське господарство.

«Ядром» моделі, яке «розкручує» спіраль економічних процесів, що моделюються, є виробнича функція, що включає в якості факторів такі класичні складові виробничих функцій як праця і капітал, але адаптована до умов Четвертої промислової революції за рахунок включення вартості програмного забезпечення і баз даних як окремого чинника виробництва. Залежною змінною є додана вартість, створена галуззю. Також розроблено окремі моделі для розрахунку кожного з основних факторів на основі динаміки інвестицій з урахуванням рекурсивного впливу доданої вартості, схильності до інвестування, стану світової економіки та інших специфічних факторів.

У контексті проблеми стимулювання ця модель, реалізована в системі Siforeca, дозволяє оцінювати вплив тих чи інших стимулюючих заходів на результати роботи окремих галузей. Таким чином, якщо відомо, як конкретний захід вплине на вхідні параметрах моделі (наприклад, на обсязі інвестицій, чисельності зайнятих, вартості основних фондів тощо), то можна буде оцінити її

вплив на обсяги доданої вартості і, рекурсивно, але інших параметри з часом. Тим не менш, залишається відкритим питання, як оцінити цей вплив (наприклад, як конкретно позначиться на розмірі інвестицій у цифровізацію той чи інший фіскальний чи монетарний захід).

Global Industry Model від консалтингової компанії Oxford Economics

Глобальна модель промисловості (Global Industry Model) від консалтингової компанії Oxford Economics [3], що доступна на платній основі, визначає та відображає зв'язки в ланцюжку поставок між галузями економіки окремих країн та регіонів та пов'язує їх з макроекономічними факторами попиту, забезпечуючи жорстке та послідовне представлення виробництва та інвестицій у розрізі галузей.

В системі використовуються моделі «витрати-випуск», що включають ключові показники, такі як обсяг виробництва, інвестиції та прибуток для широкого кола галузей, включаючи транспортне обладнання, хімічну промисловість, виробництво машин та промислового обладнання, видобуток нафти та природного газу, виробництво електроенергії та комунальні послуги, будівництво та виробництво будівельних матеріалів, виробництво товарів народного споживання, виробництво електроніки та високотехнологічних товарів, а також понад 10 сфер послуг.

Інтегрована модель охоплює понад 100 секторів виробництва та послуг у 77 основних країнах та євроні (Україна до цих країн не входить), використовуючи як основні вхідні дані компоненти макроекономічного попиту (споживчі витрати, інвестиції та державні витрати). Як основний результуючий показник обрана додана вартість по галузях.

Загальна структура моделей однакова для різних країн із поправками, що відображають специфічні для країни фактори, такі як залежність від сировинних товарів, режим обмінного курсу та гнучкість ринку праці. Ключові відносини між показниками в типовій моделі ґрунтуються на таких припущеннях: споживчі витрати визначаються реальним доходом, багатством та відсотковими ставками; інвестиції визначаються прибутковістю інвестицій та змінами у використанні виробничих потужностей; експорт залежить від світового попиту та конкурентоспроможності; заробітна плата змінюється разом з інфляцією, продуктивністю

праці та рівнем безробіття щодо природного рівня; ціни є надбавкою до питомих витрат, а розмір прибутку є функцією від розриву між фактичним і потенційним обсягом виробництва; моделі грошово-кредитної політики відображають поведінку центрального банку; обмінні курси визначаються відносною продуктивністю праці та чистими зовнішніми активами у довгостроковій перспективі та змінами відносних процентних ставок у короткостроковій перспективі.

Графічна оболонка, доступна у вигляді програмного засобу або хмарного сервісу, дозволяє створювати сценарії, експортувати дані, завантажувати наперед задані сценарії та представляти дані у вигляді діаграм, теплових карт та інформаційних панелей.

Система Global Economic Data & Forecasts від консалтингової компанії Moody's Analytics

Система Global Economic Data & Forecasts [4] надається консалтинговою компанією Moody's на платній основі і призначена швидше для практиків, ніж для наукових досліджень: основні сфери застосування результатів макроекономічного моделювання включають дотримання нормативних вимог банками та страховими компаніями, оцінку кредитних ризиків тощо. Вона надає прогнози за більш ніж 100 країнами, засновані на структурній глобальній макроекономічній моделі, що охоплює понад 12 000 змінних, включаючи ринки праці, нерухомість, відсоткові ставки тощо. Базові прогнози та альтернативні сценарії оновлюються щомісяця, а горизонт прогнозування становить 30 років.

У системі використовується поєднання економетричних, статистичних моделей та моделей машинного навчання. Економетричні моделі використовуються для аналізу та прогнозування економічних взаємозв'язків між різними змінними, такими як ВВП, інфляція, відсоткові ставки та безробіття. Моделі часових рядів застосовуються для прогнозування майбутніх значень змінних, таких як ВВП, інфляція і безробіття, на основі їх минулих значень. Вони засновані на статистичних методах, таких як авторегресійне інтегроване ковзне середнє (ARIMA) та експоненційне згладжування. Структурні моделі використовуються для моделювання наслідків змін у економічній політиці, нормативних положеннях чи інших екзогенних ефектів на економіку (ВВП, інфляцію та зайнятість). Структурні моделі використовують математичні рівняння для опису поведінки різних економічних агентів, таких як домогосподарства, компанії та уряди.

Моделі машинного навчання використовують алгоритми виявлення закономірностей і взаємозв'язків у великих наборах даних. Вони застосовуються як для прогнозування економічних показників, таких як зростання ВВП, інфляція та зайнятість, так і для аналізу впливу на економіку різних факторів, таких як зміни в торговельній політиці, стихійні лиха чи геополітичні події.

Таким чином, розглянуто деякі доступні зараз програмні системи моделювання економіки в контексті визначення напрямків стимулювання розвитку смарт-промисловості, встановлено їх широкі можливості, але закритий характер моделей. Напрямами подальших досліджень є розробка моделей для конкретних цілей або адаптація існуючих систем до конкретних задач.

Список використаних джерел

1. Energy Policy Simulator / Energy Innovation Policy & Technology LLC <https://us.energypolicy.solutions/scenarios/home>

2. Охтеня О.О., Дасів А.Ф. (2022) Економіко-математичне моделювання довгострокового розвитку національної промисловості в умовах цифровізації з використанням виробничої функції. Економіка промисловості, № 4 (96), с. 5-20. DOI: 10.15407/econindustry2021.04.005

3. Global Industry Model / Oxford Economics. <https://www.oxfordeconomics.com/service/subscription-services/industries/global-industry-model>

4. Global Economic Data & Forecasts / Moody's Analytics. <https://www.moodyanalytics.com/product-list/global-economic-data-forecasts>

Погребняк А.М., Напрями планування нової продукції на підприємстві

*А.М. Погребняк, магістрант з маркетингу
Сумський національний аграрний університет*

НАПРЯМИ ПЛАНУВАННЯ НОВОЇ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У сучасних умовах, коли потреби споживачів постійно зростають, розробка нових продуктів має велике значення для

підприємств. Розробка нової продукції вважається однією з основних складових товарної політики підприємства. Здатність створювати нові продукти є ознакою ефективно працюючого бізнесу, що у сучасних умовах є основним для діяльності підприємства.

Нова продукція підприємства визначається як випуск товару або послуги, які раніше не були присутніми в асортименті або лінійці продукції даного підприємства. Це може включати в себе інноваційні продукти, нові версії існуючих продуктів, розширення асортименту або введення на ринок повністю нових товарів або послуг. Важливо враховувати, що визначення "нової продукції" може відрізнитися в залежності від галузі та контексту, а саме:

- інноваційна продукція - якщо продукт включає в себе інноваційні технології або концепції, які раніше не були використані на ринку, його можна вважати інноваційною новою продукцією;

- розширення асортименту - додавання нових варіацій або модифікацій до існуючих продуктів також може бути визнано як нова продукція, особливо якщо це робить продукцію більш різноманітною або відповідає зміни в смаках або потребах споживачів;

- введення на ринок нових товарів або послуг - якщо підприємство представляє зовсім новий продукт або послугу на ринку, це може вважатися новою продукцією [2 с.158, 3].

Впровадження нової продукції може бути стратегічно важливим етапом для розвитку підприємства, сприяючи привертанню нових клієнтів, зміцненню конкурентоспроможності та розширенню ринкової долі. Тому слід виділити такі причини чому підприємство може бажати або потребувати вводити нову продукцію: розширення асортименту, стимулювання продажів, конкурентоспроможність на ринку, відповідь на зміну уподобань та попиту споживачів, реагування на інновації та технологічний прогрес, наявність ринкових можливостей, модернізація бренду, управління життєвим циклом продукту.

Планування нової продукції — це процес, який включає в себе ретельне вивчення та створення стратегії для випуску нового товару чи послуги на ринок. Цей процес вимагає ретельного аналізу, визначення цілей та завдань, а також розроблення конкретних кроків для втілення ідеї в реальність.

Напрями планування нової продукції можуть включати різні аспекти бізнесу та розробки продукту, а саме:

1. Стратегічне планування (визначення місії та цілей, аналіз SWOT).
  2. Маркетингове планування (дослідження ринку, позиціонування продукту).
  3. Фінансове планування (бюджетування, прогноз продажів та прибутку).
  4. Виробниче планування (вибір технологій та обладнання, організація ефективного ланцюга постачання сировини та компонентів).
  5. Технічне планування (проектування продукту; тестування та вдосконалення).
  6. Маркетингова стратегія (комунікаційний план; канали реалізації).
  7. Ланцюг постачання (організація постачання, визначення постачальників, логістичних аспектів та складського управління).
  8. Планування розвитку продукту (розробка планів на майбутнє вдосконалення та розвиток продукту) [1 с.119, 2 с.159].
- Представлені напрями взаємодіють і взаємопов'язані, і успішне планування нової продукції вимагає комплексного підходу до усіх аспектів бізнесу.
1. Аналіз ринку - дослідження споживчого попиту, оцінка конкурентів та виявлення сучасних та майбутніх тенденцій ринку.
  2. Визначення цілей і завдань - формулювання чітких мети та завдань, які підприємство сподівається досягти за допомогою нової продукції.
  3. Розробка стратегії - визначення унікальних характеристик та переваг нового продукту порівняно з іншими на ринку, встановлення оптимальних цін на продукт, визначення методів просування та реклами нового продукту.
  4. Розробка продукту - створення технічних специфікацій та дизайну продукту, а також випробування продукту на різних етапах розробки для виявлення можливих проблем та покращень.
  5. Виробництво та постачання - обрання постачальників для отримання необхідних матеріалів та ресурсів, розробка графіка виробництва та ланцюга постачання.
  6. Розробка стратегії рекламування та маркетингу нового продукту.
  7. Визначення каналів реалізації та планування стратегії продажів.

8. Постійний аналіз продажів, реакції споживачів та конкурентної обстановки.

9. Коригування стратегії [2 с.156, 3].

Планування нової продукції дозволяє підприємствам максимізувати шанси на успіх та зменшити ризики, пов'язані із запуском нового продукту на ринок.

Таким чином, у дослідженні було проаналізовано сутність нової продукції та процесу планування нової продукції, встановлено основні напрямки та етапи планування нової продукції на підприємстві.

Список використаних джерел

1. Апарова О.В. Важливість процесу планування та організації створення нового товару в маркетингу інновацій. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Випуск 28-1. С. 117-121.
2. Онопрієнко І.М., Шумкова О.В. Стратегічне планування нової продукції в маркетинговій діяльності промислового підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2021. № 6(33) С. С.155-161.
3. Чернишевич Д. Р., Жигалкевич Ж. М. Особливості впровадження нової продукції на підприємстві. *IV Міжнародна науково-практична конференція "Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи"*. 2023. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/279866> (дата звернення 13.11.2023).

Подвисоцька В.О., Чугаєв О.А, Розвиток міжнародних інтеграційних процесів азійсько-тихоокеанського регіону в умовах нового регіоналізму

Подвисоцька В.О., студентка, Навчально-науковий Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Чугаєв О.А., д.е.н., Професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Навчально-наукового Інституту міжнародних відносин

РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ АЗІЙСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКОГО РЕГІОНУ В УМОВАХ НОВОГО РЕГІОНАЛІЗМУ

Сучасний стан світової торгівлі та політики характеризується турбулентністю та швидкою трансформацією, при цьому, він стикається з різними комплексними викликами. Повільний темп переговорів у рамках СОТ, вплив пандемії Covid-19, посилення суперництва між США та Китаєм, війна в Україні, геополітичні конфлікти в Тайванській протоці тощо призвели до різноманітних форм протекціонізму та порушень у глобальних ланцюгах поставок. У відповідь на ці виклики виникла нова форма азійського регіоналізму з метою побудови власної регіональної архітектури.

Важливим тут є контекстуалізувати новий азійський регіоналізм у міжнародному контексті. В епоху після Другої світової війни можна виділити три хвилі глобального регіоналізму.

«Першим регіоналізмом» можна вважати період, коли торговельні ініціативи почали ширитися в 1950-х і 1960-х роках. Однак ці зусилля з лібералізації рідко давали ефект створення торгівлі через політичне втручання. Єдиним винятком може бути Європейське економічне співтовариство (ЄЕС), яке, ймовірно, дало поштовх ідеї заснування АСЕАН у 1967 році і ознаменувало початок азійського регіоналізму.

Під час Уругвайського раунду у 1980-х і 1990-х роках відбулася друга хвиля глобального регіоналізму. Тоді в Азії стрімке зростання закордонних інвестицій Японії, швидке зростання "чотирьох маленьких драконів" (включаючи Гонконг, Південну Корею, Сінгапур і Тайвань), а також економічне піднесення Китаю прискорили регіоналізацію на основі бізнесу. Тим часом, АТЕС та АСЕАН стали локомотивами державного регіоналізму в регіоні. Заснований у 1989 році, АТЕС - це форум "м'якого права", який не є ані міжнародною організацією, ані зоною вільної торгівлі, визначеною законодавством СОТ. Він оперує правилами та рішеннями, які слугують найкращими практиками, але технічно не є обов'язковими до виконання. На відміну від АТЕС, економічна інтеграція АСЕАН є більш "традиційною". Успіх ЄС і НАФТА та конкуренція з боку Китаю підштовхнули АСЕАН до створення зони вільної торгівлі АСЕАН.

Період "третього регіоналізму" є останньою хвилею глобального регіоналізму, яка розвивається з часів Дохійського раунду переговорів СОТ з 2000-х років. Фундаментальні економічні та геополітичні зміни в Третньому регіоналізмі вплинули на нормативний розвиток нового азійського регіоналізму.

Ми виділяємо три всеохоплюючі нові риси «третього регіоналізму» та їхній глибокий вплив на Азійсько-тихоокеанський регіон.

По-перше, це велика кількість угод про вільну торгівлю, яка зросла більш ніж у чотири рази за час «третього регіоналізму», і майже 40% з них були укладені країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону [3].

По-друге, міжрегіональні економічні угоди та механізми є новою рисою «третього регіоналізму», про що свідчать приклади СРТРР та РСЕР. Як процес, очолюваний АСЕАН, лише на РСЕР припадає 30% світового ВВП [4].

Крім того, міжрегіональні ЗВТ є новою особливістю міжнародних інтеграційних процесів Азійсько-тихоокеанського регіону. Так, торговельні та інвестиційні угоди Брюсселя з Сінгапуром і В'єтнамом є будівельним матеріалом для укладення ЗВТ між ЄС та АСЕАН. Крім того, ЄС веде переговори або вивчає можливість укладення торговельних та інвестиційних пактів з Австралією, Індією, Індонезією, Новою Зеландією та Тайванем. Крім того, угоди Австралії та ЄС з окремими країнами АСЕАН демонструють «гібридний або квазі-інтеррегіоналізм», що означає інституціоналізовану структуру між регіоном та однією або кількома державами іншого регіону.

Відмінною рисою є і те, що всеосяжні ЗВТ стали нормою. Торговельні угоди більше не зосереджуються лише на лібералізації тарифів та послуг. Про комплексність ЗВТ можна судити за їхніми положеннями "СОТ-плюс" та додатковими положеннями, які стосуються правил і зобов'язань, що перевищують чинні стандарти СОТ і виходять за межі зобов'язань СОТ.

Нарешті, Азійсько-Тихоокеанському регіону притаманний саме відкритий регіоналізм, який визначається як «усунення перешкод та сприяння регіональному співробітництву без упереджень щодо аутсайдерів», що дозволяє брати участь в інтеграційних процесах будь-якій нації з щирим наміром дотримуватись її норм.

Щодо сучасних процесів інтеграції регіону, то, за індексом регіональної інтеграції серед азійських субрегіонів Південно-Східна Азія, за якою слідує Східна Азія, досягли найвищого загального індексу за весь період (індекс склав 0,52 та 0,51 відповідно). Центральна Азія та Південна Азія, хоча й мають низький індекс порівняно з іншими субрегіонами, з 2006 по 2018 рік демонстрували тенденцію до зростання регіональної інтеграції (індекс виріс з 0,32

до 0,38 та з 0,4 до 0,42 відповідно) [5]. Загалом за всім Азійсько-Тихоокеанським регіоном прослідковується тенденція до збільшення регіональної інтеграції.

Важливим аспектом є також здійснення аналізу динаміки частки вартості торгівлі всередині найбільших інтеграційних об'єднань Азійсько-тихоокеанського регіону від загальної вартості їх експорту з метою дослідити, чи є викривлення торгівлі. Так, у період з 2018 по 2020, спостерігалось скорочення для АСЕАН з 23,4% до 20,7%, для ТПП з 14,4% до 13,8% одночасним зростанням для АТЕС з 69% до 70,3% [6]. Тобто ефект відхилення торгівлі яскраво виражається для АТЕС. Низька частка внутрішньорегіональної торгівлі АСЕАН пояснюється тим, що виробляється відносно однакова продукція, наприклад, видобувна, сільськогосподарська та обробна продукція з низькою доданою вартістю, наприклад, текстиль, яка в подальшому продається на ринки Європи, Японії, Китаю та інших країн [7].

Отже, вищезрозглянутий розвиток інтеграційних процесів Азійсько-Тихоокеанського регіону знаменує собою фундаментальну зміну парадигми в міжнародному економічному порядку і, як очікується, матиме значні наслідки для багатосторонньої торговельної системи, оскільки продовжує формуватися потужний азійський альянс, дослідження якого, таким чином, є важливим для розуміння світового порядку.

Список використаних джерел

1. Pasha L. Hsieh. Introduction: New Asian Regionalism as a Global Paradigm Shift, in *New Asian Regionalism in International Economic Law* / Pasha L. Hsieh // Cambridge University Press 2021/22. – 2021. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3863744
2. The Dynamics of the New and Open Regionalism and Economic Integration in Asia and the Pacific Regions. *Expert Journal of Business and Management* 11(1) - pp. 1-13. - 2023. URL: <https://business.expertjournals.com/23446781-1101/>
3. Julien Chaisse. Rethinking Asia-Pacific regionalism and new economic agreements / Julien Chaisse, Pasha L. Hsieh // *Asia Pacific Law Review* Volume 31, 2023 - Issue 2. – 2023. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10192557.2023.2216056>
4. Summary of the Regional Comprehensive Economic Partnership Agreement. – 2020. – URL: <https://asean.org/summary-of-the-regional-comprehensive-economic-partnership-agreement/>

5. Asia-Pacific Regional Cooperation and Integration Index Enhanced Framework, Analysis, and Applications // Asian Development Bank. – 2021. – URL: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/732076/asia-pacific-rci-index-enhanced-framework.pdf>

6. ASEAN: Statistics // GlobalEdge – URL: <https://globaledge.msu.edu/trade-blocs/asean/statistics>

7. Сурпянюк Анто Сурпянюк. Intra-ASEAN Trade Remains Stagnant / Сурпянюк Анто Сурпянюк // Kompas. – 2023. URL: <https://www.kompas.id/baca/english/2023/01/30/intra-asean-trade-remains-stagnant>

Попик Н.В., Романюк Д.І., Моделювання розвитку економіки України в умовах військового стану

Н.В. Попик, к.е.н.

Національний авіаційний університет

Д.І.Романюк, студентка

Національний авіаційний університет

МОДЕЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Після повномасштабного військового вторгнення росії на територію нашої держави всі ланки економічної системи зазнали непоправних втрат. Скоротились обсяги виробництва основних видів продукції, що складають основу експортного потенціалу України. В результаті блокування українських портів значно знизилися обсяги зовнішньої торгівлі. В ході проведення військових дій руйнується транспортно-логістична, соціальна, маркетингова та інженерна інфраструктура цілих регіонів. Відбувається постійних відтік кадрів за кордон та їх часткова передислокація на захід держави, що тимчасово викидає з активного економічного життя сотні тисяч, або й мільйони людей [1].

Аналіз динаміки та моделювання змін в діяльності галузей економіки України під час війни обумовлена економічними наслідками війни, підвищеними ризиками та можливостями для бізнесу, впливом на відносини з міжнародними партнерами. Аналіз динаміки змін бізнес-активності української економіки під час війни є важливим інструментом для усвідомлення економічних аспектів,

обумовлених військовим конфліктом, і може допомогти бізнес-лідерам та інвесторам розробити відповідні стратегії для успішної роботи в умовах війни. Тому кількісний аналіз та моделювання процесів, що пов'язані з розвитком вітчизняного бізнесу під час війни з врахуванням множини чинників, які мають різне походження, є надактуальним й надважливим завданням.

Розроблення прогнозних сценаріїв зміни показників економічного розвитку галузей економіки під час війни ускладнюється високим ризиком невизначеності та залежністю цих показників від терміну тривалості активних бойових дій, який не підлягає точному визначенню. З огляду на це моделювання доцільно проводити на основі розрахунків прогнозних показників ВВП та обсягів ПІП, прийнявши за умову закінчення активної фази війни в Україні до кінця 2025 р.[2]

В умовах війни має бути в максимально можливому ступені забезпечено цілеспрямоване функціонування та організація всієї економічної діяльності у країні. Функціонування економічної системи має підкорятися досягненню наступних цілей:

- забезпечення військового споживання збройних сил та всіх інших сфер діяльності, пов'язаних з забезпеченням ведення війни;

- життєзабезпечення населення;

- забезпечення функціонування економіки в цілому (в т.ч. функціонування базових галузей та процесів відновлення).

Функціонування економіки країни у воєнний час можна відобразити у вигляді економіко-математичної моделі з розвиненими внутрішніми зв'язками балансового типу та обмеженнями, більша частина яких пов'язана з факторами позаекономічного характеру. Для відображення та аналізу економічних зв'язків та процесів доцільне використання лінійних залежностей. Це дозволяє застосовувати при практичній реалізації таких моделей методи лінійного програмування і використовувати потужні та добре розроблені програмні продукти.

Основні тенденції розвитку економіко-математичного моделювання щодо вивчення функціонування економіки в умовах воєнного часу характеризуються:

- необхідністю використання даних про основні об'єкти економічної системи;

- підвищенням ролі експертних оцінок функціонування систем;

- технологіями громадянської безпеки;

- необхідністю врахування зниження керованості в умовах війни;

посиленням уваги до відображення специфіки сучасної війни.

В рамках дослідження Центру економічного відновлення було проведено моделювання прогнозу зростання ВВП на період до 2032 року за певними базовими припущеннями. [3] Згідно з прогнозом протягом 10 років українська економіка пройде 3 основні фази:

1 фаза – Відновлення - 2023-2025 рр. – пов'язана з фінансуванням найбільш гострих соціально-економічних проблем та відновлення найбільш постраждалих регіонів. Темпи зростання реального ВВП будуть коливатися в межах 1-2% на рік.

2 фаза - Поступовий розвиток - 2026-2030 рр. – характеризується збільшенням обсягів інвестицій, розвитком виробництва та підвищенням продуктивності праці, що пришвидшить темпи зростання реального ВВП від 2% до 5% на рік.

3 фаза - Швидкий розвиток - 2031-2032 рр. – буде пов'язана з повною інтеграцією в ЄС. Темпи зростання реального ВВП становитимуть від 5% до 8% на рік.

У випадку, навіть якщо війна триватиме ще два роки, ВВП України у 2032 році може сягнути 280 мільярдів доларів, що дасть можливість принаймні балансувати на рівні бюджету мирного часу. Зростання валового експорту – у 1,5 рази по відношенню до довоєнного 2021 року зі збільшенням частки продукції з вищою доданою вартістю у найбільших галузях економіки.

Для того, щоб такий прогноз відновлення та економічного зростання став реальним, Україна мусить вирішити такі основні проблеми:

- необхідно запровадити державну політику стимулювання працездатних українців залишатися на ринку праці, здійснювати відповідні заходи щодо заохочення вимушених мігрантів повертатися додому, залучати іноземців до відвідування та проживання в Україні;

- необхідно зберегти функціонування та підтримку мікро-, малих та середніх підприємств, створити комфортний бізнес-клімат, переглянути сфери державного нагляду і контролю, роботу податкової та митниці;

- варто удосконалити інструменти доступного фінансування українських підприємств - впровадити норми стійкості та посилити моніторинг кредитних позик.

Отже, для ефективного функціонування і відновлення економіки уряд нашої повинен створити відповідні сприятливі умови для ведення бізнесу та верховенства права. Такі кроки та чіткий підхід

до формування стратегії відновлення з урахуванням впливу війни на економіку країни сприятимуть сталому розвитку, зміцненню стійкості держави та дозволять успішно пройти процес повоєнного відновлення. А використання методів економіко-математичного моделювання відкриває додаткові можливості для відображення процесів функціонування економічної системи країни та врахування впливу різних факторів.

Список використаних джерел

1. Куропась О. Економіка війни та повоєнний економічний розвиток України: проблеми, пріоритети, завдання. Громадський простір. 2022. URL.: <https://www.prostir.ua/?news=ekonomika-vijny-ta-povojennyj-ekonomichnyj-rozvytok-ukrajiny-problemy-priorytety-zavdannya/>
2. Бабець І. Моделювання впливу прямих іноземних інвестицій на економіку України в умовах повоєнної відбудови / І. Бабець // Галицький економічний вісник. — Т. : ТНТУ, 2023. — Том 80. — № 1. — С. 131–143.
3. Сценарії розвитку різних секторів української економіки до 2032 року. Економічна правда. 2023. URL.: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/10/19/705648/>

Решетняк Т. В., Комплексна оцінка фінансової стійкості підприємства на основі методів системного економічного аналізу

*Т. В. Решетняк, старший викладач
Національний авіаційний університет*

КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ МЕТОДІВ СИСТЕМНОГО ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

Фінансово-економічний аналіз у ринковій економіці є однією з найважливіших функцій ефективного управління. Опанування методів системного комплексного фінансово-економічного аналізу є органічною частиною професійної підготовки економістів-менеджерів, аудиторів, бухгалтерів, фінансистів.

Насьогодні існує велика кількість наукових праць [1-3], що присвячених дослідженню різних методів фінансово-економічного аналізу. Аналіз цих літературних джерел дозволив зробити висновок, що найпоширенішим методом є факторний аналіз.

Під економічним факторним аналізом розуміють поступовий перехід від вихідної факторної системи (результативний показник) до кінцевої факторної системи (або навпаки), розкриття повного набору прямих, кількісно вимірних факторів, що впливають на зміну результативного показника [1].

Розроблено різні методи виявлення впливу факторів [2], причому різні методи дають різні факторні розкладання.

Найбільш поширеними методичними прийомами є метод виявлення ізольованого впливу факторів та метод ланцюгових підстановок.

Метод виявлення ізольованого впливу факторів полягає у визначенні ступеня впливу фактору за інших рівних умов, тобто коли інші фактори є незмінними. Недоліком є те, що цей метод не дає повного розкладання. Серед переваг методу можна виділити те, що при його використанні не потрібно встановлення черговості вимірювання факторів і він є найпростішим універсальним методом.

Метод ланцюгових підстановок, навпаки, дає повне розкладання, але потребує встановлення черговості зміни факторів.

Усі перелічені та інші методи факторного аналізу вирішують одну проблему – проблему повного розкладання приросту результативного показника за чинниками при їх незалежному розгляді. Цим зумовлено ускладнення розрахунків в порівнянні з методом виявлення ізольованого впливу чинників. Тут слід наголосити, що насправді проблема повного (точного в метричному сенсі) розкладання має виключно теоретичне значення, тому що для прийняття практичних рішень важливо визначити тенденції зміни та порівняльну значущість факторів у динаміці результативного показника, а не точне їхнє значення.

І все-таки основним недоліком традиційного (несистемного) аналізу є ізольованість, націленість на один фактор.

Тому метою цієї статті є пошук такого методу системного економічного аналізу, який би забезпечував розгляд господарських процесів у їхньому взаємозв'язку, взаємозалежності та взаємозумовленості.

Таким методом є метод факторного аналізу під час використання ординальної шкали.

Шкала, за якою порядок елементів за рівнем прояву деякої властивості суттєвий, а кількісний вираз відмінності не суттєвий або марний, називається ординальною (ранговою) або шкалою порядку. Зміна в ординальній шкалі дозволяє встановити, що об'єкт має

розглянуту властивість більшою або меншою мірою в порівнянні з іншими об'єктами. Це найпростіша форма кількісної оцінки величин. Відповідно до ординальної шкали об'єкти ранжуються, тобто поділяються на класи та впорядковуються.

Розглянемо застосування цього методу з метою оцінки фінансової стійкості підприємства.

Під стійкістю підприємства, фірми розуміють такий фінансовий стан підприємства, господарська діяльність якого забезпечує в нормальних умовах виконання всіх його зобов'язань перед працівниками, іншими організаціями, державою завдяки достатнім доходам та відповідності доходів та витрат [1].

З використанням традиційного економічного аналізу з метою оцінки стійкості підприємства розраховується ряд показників виходячи з бухгалтерської звітності. Далі розглядається ізольовано один від одного вплив кожного показника на стійкість підприємства. Ця ізольованість розгляду впливу показників на стійкість є недоліком традиційного методу аналізу.

Використання системного економічного аналізу дозволяє виявити такі властивості системи (у разі фінансової стійкості), які у окремо взятих її елементів (показників).

За допомогою методу факторного аналізу з використанням ординальної шкали оцінимо вплив кожного фактору на приріст оцінки фінансової стійкості підприємства.

Приріст оцінки стійкості оцінюється наступним чином:

$$\Delta Y_i = \frac{m_i^6 - m_i^3}{n(n-1)}$$

де ΔY_i - приріст оцінки стійкості, що викликаний динамікою співвідношень темпів росту i -го показника з іншими;

m_i^6, m_i^3 - кількість інверсій i -го показника у фактичному (базисному та звітному, відповідно) упорядкуванні показників у відношенні до нормативного;

n - кількість показників, що використовується для оцінки фінансової стійкості;

i - ранг (номер) показника.

Враховуючи все вище зазначене, можна зробити наступний висновок: факторний аналіз з використанням ординальної шкали дозволяє упорядкувати показники з точки зору того, на що менеджеру підприємства необхідно звернути увагу насамперед для

вжиття заходів щодо підвищення фінансово-економічної стійкості підприємства.

Список використаних джерел

1. Купалова Г.І. Теорія економічного аналізу/ Г.І. Купалова – К. : Знання, 2008. – 639 с.
2. Сірко А. Ю. Теоретико-методологічний підхід до аналізу фінансової стійкості підприємства [Електронний ресурс] / А. Ю. Сірко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. - 2017. - Вип. 27(2). - С. 134-138
3. Стригуль Л. С. Економіко-методичне забезпечення оцінки достатності фінансових ресурсів підприємства в сучасних умовах господарювання / Л. С. Стригуль // Глобальні та національні проблеми економіки : електрон. наук. вид. – 2016. – Вип. 10. – С. 516-520.

Рибалко-Рак Л.А., Чорнобай Є.П., Дяченко О.С., Формування системи бізнес-процесів підприємства у контексті стійкого розвитку

Л.А. Рибалко-Рак, к.е.н., доцент кафедри менеджменту
Є.П. Чорнобай, магістрант освітньої програми «Менеджмент і адміністрування»
О.С. Дяченко, магістрант освітньої програми «Менеджмент і адміністрування»
Полтавський університет економіки і торгівлі

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА У КОНТЕКСТІ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ

Інтеграцію системи менеджменту якості підприємства із загальною системою менеджменту можливо забезпечити через впровадження процесного підходу до управління. Саме цей підхід визнано основою сучасного інструментарію в теорії управління для вирішення різноманітних управлінських завдань.

Теоретико-методичні та практичні аспекти щодо управління системою бізнес-процесів, визначення ефективності та

результативності системи бізнес-процесів, пошуку напрямів її удосконалення були досліджені Андерсеном Б., Беккером Й., Біннером Х. Ф., Виноградовою О. В., Дейвентпортом Т. Х., Есселінгом К. С., Зіндером Е. З., Козаченко А. В., Кравченко К. А., Кузьмінім О. Є., Лепейко Т. І., Портером М., Хаммером М., Харрінгтоном Дж., Чампі Д., Шеєром А. В. та іншими. Їх наукові праці зробили значний внесок у розвиток управління на засадах процесного підходу для підвищення ефективності систем менеджменту. Процесний підхід дозволяє представити процеси у взаємозв'язку та взаємозалежності, проаналізувати таку взаємодію та узгодженість із метою оптимізації. Також, процесний підхід до управління дозволяє здійснювати постійний моніторинг всієї послідовності бізнес-процесів підприємства [1].

Упровадження процесного управління передбачає впровадження таких заходів: встановлення процесів, необхідних для функціонування системи, визначення їх послідовності та взаємозв'язку, критеріїв їх оцінки, ресурсного забезпечення для реалізації процесів, організація та проведення моніторингу, систематичний аналіз процесів, забезпечення результативності процесів та їх постійне поліпшення.

Процеси системи управління підприємства можливо розподілити на наступні взаємопов'язані групи:

базисні процеси, що орієнтовані на задоволення потреб споживачів, їх безпосереднім результатом є виробництво продукції чи надання послуг;

забезпечувальні процеси, що обслуговують діяльність базисних процесів, їх результатом є створення необхідних умов;

процеси менеджменту на основі якості, орієнтовані на виконання управлінських функцій, їх результат – підвищення результативності й ефективності базисних і забезпечувальних процесів, їх постійний розвиток і вдосконалення.

Процесний підхід вимагає застосування спеціальних засобів для встановлення процесів, що формують систему підприємства, та встановлення між ними взаємозв'язків. Управління процесами підприємства розвивається, керуючись новими технологіями та потребами бізнесу. Відповідно традиційне програмне забезпечення також розвивається, отримуючи інтелектуальні можливості, такі як штучний інтелект, щоб працювати незалежно від участі людини. Інструменти управління процесами підприємства швидко розвиваються, оскільки їх розробники додають інтелектуальні

засоби автоматизації, розширюють набір можливих функцій. Розвиток інформаційних технологій породжує динамічний процес розробки програмного забезпечення для управління системою процесів підприємства, тому перед суб'єктом управління, який приймає управлінське рішення про вибір інструментів створення процесної моделі свого підприємства, постає важливе і складне завдання стратегічного характеру [2].

Ефективна діяльність підприємства залежить від правильної ідентифікації об'єкту управління – системи процесів, що дасть змогу підприємству не тільки розвивати внутрішній потенціал, а й орієнтуватися у складному бізнес-середовищі, прогнозувати і врахувати появу та вплив негативних факторів. Тому одним із основних завдань підприємства щодо удосконалення процесного управління є аналіз та впровадження інформаційних технологій в управління його бізнес-процесами із метою підвищення ефективності діяльності.

Список використаних джерел

1. Козирева О. В., Євтушенко В. А., Світлична К. С., Абдулаєв М. Організаційне забезпечення побудови процесно-орієнтованої системи менеджменту якості на підприємстві. *Economic Synergy*. 2022. Вип. 4. С. 104–117.

2. Рибалко-Рак Л.А., Білан Л.П., Держій Р.П., Кужель Н.Л. Процедура прийняття рішення щодо вибору сучасних інформаційних технологій у концепції процесного підходу до управління підприємством. *Бізнес Інформ*. 2023. № 1. С. 184-190. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-1-184-190>

Скорик Г. Ю., Намонюк В. Є., Тенденції на міжнародних фінансових ринках

Г. Ю. Скорик, студентка

В. Є. Намонюк, к.е.н., науковий керівник, Навчально-науковий інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ТЕНДЕНЦІЇ НА МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ РИНКАХ

Міжнародний/світовий фінансовий ринок – це систематизована сукупність фінансових установ, організацій, компаній та окремих

осіб, які діють у фінансовій сфері та здійснюють операції з різними видами інструментів та активів на міжнародній арені. Іншими словами, це система ринкових відносин, яка забезпечує акумуляцію та перерозподіл міжнародних фінансових потоків. Міжнародний фінансовий ринок є надзвичайно важливим компонентом світової економіки та системи міжнародних економічних відносин, адже він має велике значення для підтримки міжнародного руху товарів та послуг, а також інвестиційної діяльності [1].

Світовий фінансовий ринок традиційно поділяється на міжнародні валютні ринки, міжнародні боргові ринки, міжнародні ринки цінних паперів, кожен з яких включає євrorинки (ринки євродепозитів, ринки єврокредитів, ринки євро акцій, облігацій, векселів тощо) [1]. Існує й інша модель фінансового ринку, коли за критерієм строків реалізації прав власності фінансовий ринок поділяється на ринок грошей (короткострокових зобов'язань, які мають високу ліквідність) і ринок капіталу або фондовий ринок (довгострокових зобов'язань, тривалі терміни продажу цінних паперів).

На мою думку, доцільно розглянути тенденції на валютному, грошово-кредитному та фондовому ринках як на трьох ключових складових.

Щодо валютного ринку, то на ньому зараз відбуваються доволі цікаві явища, адже 2022-2023 роки відіграли поворотну роль для стабільності основних валют. Наприклад, після історичного підйому минулого року номінальний індекс долара впав майже на 7% у період з листопада 2022 року по січень 2023 року. Така слабкість відображає зворотну тенденцію від надзвичайного зростання долара у 2022 році. Починаючи з січня 2023, відбуваються коливання, але валюта залишається досить нейтральною з переважанням спадних тенденцій [2]. Якщо згадати не менш важливу валюту – євро, то можна зазначити, що у 2022 році євро послабився на 17% порівняно з долларом протягом року, вперше за два десятиліття в липні впавши нижче паритету. Однак очікувалось, що нижчі ціни на газ і позитивна динаміка зростання в регіоні підвищать статки євро в 2023 році [5]. Проте, через російсько-українську війну прогнози не можна вважати повністю виправданими, адже через фінансові санкції картина радикально змінилася.

На грошово-кредитному ринку 2022 рік був нестабільним, що підвищило волатильність, інвестування в безпечні активи, зміни в обсягах торгів та інтервенції центральних банків. Дуже яскраво такі

тенденції можна простежити, наприклад, у США, адже саме там після нульової ставки протягом 2020-2022 років ФРС розпочала агресивну кампанію боротьби з інфляцією, змінивши ставку федеральних фондів із діапазону від 0% до 0,25% на початку 2022 року до діапазону від 4,25% до 4,50% до кінця року. У 2023 році, скоріш за все ми підійшли до кінця циклу посилення ставок ФРС [4]. Через очікування таких посилень терміни операцій зараз залишаються дуже короткими, оскільки спеціалісти готові до додаткових підвищення ставок і шукають вигідні ринки для купівлі довгострокових цінних паперів і фіксації прибутковості для акціонерів фонду з часом.

Розглядаючи фондовий ринок можна сказати, що Індекс VIX, що показує рівень волатильності залишається на приблизно стабільному рівні з невеличкими коливаннями [6], і в 2022 та 2023 роках має загальні значення від 17 до 30, і порівняно з 2020 роком, коли він сягав 66 і більше – це дуже хороші показники [3]. Якщо ж взяти один з найпопулярніших індексів NASDAQ Composite, то відповідно до коливань, простежується, що від 2020 року тенденції є позитивними, хоча порівняно з 2022 роком зараз, у 2023, значення індексу знизилась влітку, а зараз потроху покращуються [7].

Якщо ж говорити про фінансові ринки загалом, то на них можна простежити зростання обсягів торгівлі фінансовими послугами. Дана тенденція відбувається на тлі глобалізації безпосередньо фінансового ринку та підвищення інтересу до фінансових інструментів як таких, а особливо – як інвестиційного і торгового засобу.

Стосовно впливу повномасштабної війни росії проти України, то цей вплив проявляється у глобальному русі акцій, фінансових санкціях, перебоях у ланцюгах постачання та завищених цінах на сировинні товари, що призводить до серйозних економічних наслідків. Спочатку російське вторгнення в Україну не мало значного впливу на світовий фінансовий ринок, ймовірно, через низьку інтенсивність. Однак триваюча геополітична напруженість створює певні ризики. Перебої в торгівлі та ланцюгах поставок можуть призвести до зростання виробничих витрат на товари та послуги, що спричинить зростання інфляції. У відповідь на це центральні банки можуть підвищити процентні ставки для боротьби з інфляційним тиском.

Крім того, невизначеність, спричинена геополітичною напруженістю, може непропорційно впливати на окремі сектори

фінансового ринку. Наприклад, перебої в постачанні нафти можуть вплинути на акції енергетичних компаній, тоді як акції технологічних компаній можуть зіткнутися з проблемами через посилення регуляторного моніторингу. Як наслідок, інвестори можуть стати більш обережними, що ми загалом і спостерігаємо зараз, і не схильними до ризику, що змусить їх переглянути свої інвестиційні стратегії і шукати безпечніші активи або зменшити вкладання в регіони, що постраждали від конфлікту. Така зміна настроїв інвесторів може спричинити значні коливання цін на акції та інші фінансові активи, що сприятиме загальній нестабільності фінансового ринку.

Отже, підсумувавши все вищезазначене можна переконатися у важливості дослідження тенденцій на міжнародних фінансових ринках та проблематики впливу різних факторів, зокрема, російсько-української війни на них, адже вони є складовою сучасної системи світового господарства та міжнародних економічних відносин, і такі дослідження сприяють комплексному аналізу та дають можливість зробити дуже важливі висновки. На основі цих висновків можна розробляти рекомендаційну політику для впровадження майбутніх фінансових стратегій та подальшого стійкого та довгострокового економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Варич А.П. Економічна сутність, функції та значення фінансового ринку / А.П. Варич // Продуктивні сили і регіональна економіка. — К., 2005. — Ч. 2. С.245—250.
2. Ben Clay «Top Forex Trends For 2023», Blueberry Markets. URL: <https://blueberrymarkets.com/market-analysis/news/top-forex-trends-2023/>
3. David Saito-Chung «Stock Market Forecast For The Next Six Months: After Big Gains In Tech Stocks, Eye These Caution Signs», Investor's business daily, 24 October 2023. URL: <https://www.investors.com/news/stock-market-forecast-for-the-next-six-months-flashes-caution-signs-after-tech-stocks-big-gains/>
4. First American Funds «Money Market Funds: Current Outlook and What to Expect in 2023», 27 February 2023. URL: <https://www.firstamericanfunds.com/index/OurInsights/InsightsCommentary/MoneyMarketFundsCurrentOutlookandWhattoExpectin2023.html>
5. J.P. Morgan «Currency Volatility: Will a Strong US Dollar Return? », 3 February 2023. URL:

<https://www.jpmorgan.com/insights/global-research/currencies/currency-volatility-dollar-strength>

6. Sam Taube «Stock Market Outlook: November 2023», NerdWallet, 2 November 2023. URL:

<https://www.nerdwallet.com/article/investing/stock-market-outlook>

7. Wayne Duggan «November 2023 Stock Market Forecast», Forbes Advisor, 2 November 2023. URL:

<https://www.forbes.com/advisor/investing/stock-market-outlook-and-forecast/>

Сухомлін І.М., Становлення та розвиток екологічного маркетингу

І.М. Сухомлін, магістрант з маркетингу

Сумський національний аграрний університет

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО МАРКЕТИНГУ

Одним з найважливіших елементів сталого розвитку є екологізація бізнесу на основі концепцій соціально-етичного маркетингу та екологічного маркетингу. Оскільки питання, які пов'язані з захистом навколишнього природного середовища та нешкідливості підприємства і його продукції стоять на першому місці у споживача та суспільства. Тому для сучасного підприємства, яке хоче забезпечити свою ефективну та конкурентоспроможну діяльність є важливим у процесі своєї діяльності запроваджувати та використовувати інструментарій екологічного маркетингу.

Саме у сучасному світі екологічний маркетинг виконує ключову роль у сучасному бізнесі, особливо в умовах зростаючого усвідомлення споживачів щодо екологічних проблем та сталого розвитку, оскільки він є необхідним інструментом для бізнесу, який допомагає не лише задовольняти потреби споживачів, а й відповідати на виклики збереження навколишнього середовища та сталого розвитку.

Екологічний маркетинг (часто відомий як "зелений маркетинг" або "еко-маркетинг") — це стратегія маркетингу, спрямована на просування товарів та послуг, які виробляються та реалізуються з особливим акцентом на екологічність та соціальну відповідальність. Головною метою екологічного маркетингу є задоволення попиту споживачів на екологічно безпечні та стало-орієнтовані товари та

послуги. Екологічний маркетинг визнає важливість екологічної відповідальності та допомагає підприємствам висвітлювати свою позитивну роль у збереженні навколишнього середовища, а також привертати та утримувати споживачів, які цінують екологічні цінності [2, 3 с. 103].

Поява екологічного маркетингу визначається рядом передумов та факторів, які вплинули на світову економіку та суспільство серед яких зростаюча увага до екологічних потреб, споживацька усвідомленість, розвиток соціальної відповідальності та запровадження стратегій корпоративної соціальної відповідальності, глобальні екологічні кризи, дефіцит енергоресурсів, розвиток зеленої технології та підвищення конкуренції на ринку. Екологічний маркетинг став можливим завдяки змінам у світових цінностях, усвідомленості та вимогах споживачів, а також розвитку технологій та законодавства, спрямованого на захист навколишнього середовища [2].

Історія екологічного маркетингу можна відслідкувати впродовж останніх десятиліть, починаючи з початку усвідомлення світового спільнотою проблем екології та природних ресурсів. Ключовими етапами становлення та розвитку екологічного маркетингу є:

Ранні 70-ті - початок свідомого сприйняття проблем екології. У 1970 році в США відбулась перша "День планети", а також була створена Агентство з охорони навколишнього середовища (EPA). Ці події стали каталізаторами для свідомості щодо проблем екології.

Пізні 70-ті - 80-ті - впровадження перших екологічних лейблів. В цей період з'явилися перші екологічні лейбли на продукції, такі як "Зелений листок" від Whole Foods та інші. Компанії стали визначати свою продукцію як екологічно чисту.

90-ті - зростання інтересу до екологічного виробництва. З початком 90-х років компанії все більше стали використовувати екологічні аспекти в своїх маркетингових стратегіях. Також в цей час було створено численні неприбуткові організації, що займались оцінкою екологічності товарів та послуг.

2000-ті - зростання попиту на сталість та зелені вироби. З початку 21 століття споживачі все більше почали вимагати від компаній екологічно чистих та сталих продуктів. Багато компаній розпочали програми сталого розвитку та зменшення впливу на довкілля.

2010-ті - поширення екологічного маркетингу. Сучасні компанії активно використовують екологічний маркетинг для залучення споживачів. Екологічні ініціативи, відновлювана енергія,

використання вторинної сировини та інші аспекти екологічності стають важливою частиною брендів.

2020-ті - ріст вимог до екологічного маркетингу. В сучасних реаліях споживачі стають все більше освідомленими та критичними щодо екологічної відповідальності підприємств. Екологічний маркетинг включає в себе не лише ствердження про екологічність, але й демонстрацію конкретних дій та досягнень [1 с.103, 2].

Перспективи розвитку екологічного маркетингу визначаються кількома ключовими напрямками, що включають у себе не лише ріст попиту на екологічно чисті товари та послуги, але й трансформацію стратегій підприємств у напрямку сталого розвитку та відповідального споживання. Тому, важливим є виділення таких перспектив розвитку екологічного маркетингу: стійкість; конкурентна перевага; вимоги до прозорості та відповідальності; ефективність використання ресурсів; розвиток зелених технологій; сталі інновації та дослідження; зростання впливу соціальних мереж; поширення еко-сертифікації; вплив розвитку міжнародних стандартів; зростання популярності "зелених" ініціатив [3 с.156].

Загалом, розвиток екологічного маркетингу визначатиметься тим, наскільки компанії зможуть адаптуватися до ростучих вимог споживачів та впроваджувати сталі та екологічно чисті практики у свою діяльність, оскільки існує ряд викликів та можливостей для компаній у сфері екологічного маркетингу.

Підсумовуючи, у дослідженні було визначено сутність екологічного напрямку, передумови його виникнення, охарактеризовано основні історичні етапи розвитку даного виду маркетингу та спрогнозовано перспективи розвитку екологічного маркетингу за ключовими напрямками діяльності підприємств та суспільства.

Список використаних джерел

1. Плахотнікова Л.О., Булах Т.М. Екологічний маркетинг у системі формування соціальної відповідальності бізнесу. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2019. № 4. С. 101-108.
2. Ращенко А. В. Сутність та тенденції розвитку екологічного маркетингу. *Ефективна економіка*. 2021. № 2. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8650> (дата звернення: 13.11.2023)

3. Рябова Т. А., Рябов І. Б. Проблеми та перспективи екологічного маркетингу в Україні. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2019. № 3 (108). С. 155-159.

Тимкович О. І. Шозда О. М., Характеристика сутності поняття «конкуренція»

Тимкович О. І. к.е.н., доц.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Шозда О. М., магістр

Відокремлений структурний підрозділ

«Інститут інноваційної освіти КНУБА»

ХАРАКТЕРИСТИКА СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «КОНКУРЕНЦІЯ»

Сучасна економічна система існує завдяки постійній конкурентній боротьбі між учасниками ринкової взаємодії. Конкуренція як економічне суперництво підприємств за кращі умови виробництва та збуту продукції можлива за передумови досягнення ними високого рівня конкурентоспроможності та вміння реалізувати у ринковому середовищі конкурентні переваги.

Поняття «конкурентний потенціал підприємства» розглядалось в теоріях більшості економічних шкіл, оскільки становить основу категорійного апарату для ідентифікації товарного виробництва, а як наслідок ринкової економічної системи.

Науково-теоретичні аспекти конкуренції були започатковані та узагальнені А. Смітом у своїй праці «Багатство народів». Подальше дослідження «конкуренції», як економічної категорії, проводили Дж. Робінсон, Й. Шумпетер, Ф.А. Хайєк, К.Р. Макконел та С.Л. Брю, М. Е. Портер.

Й.А. Шумпетер у праці «Теорія економічного розвитку» проаналізував ринковий механізм як позитивну взаємодію сил конкуренції і монополії на протигагу неокласичному принципу протиставлення конкуренції і монополії. Конкурентні переваги він розглядав через призму інноваційного розвитку економічних систем. Вивів поняття «ефективна конкуренція» і спроектував його із врахуванням необхідності здійснення інноваційного розвитку підприємств. Тим самим Й. Шумпетер вивів одну із можливих

конкурентних переваг у діяльності підприємств і як наслідок національної економіки: інноваційну діяльність.

В свою чергу М. Портер у праці «Конкурентна стратегія» розглядав поняття «конкуренція» через призму стратегічного розвитку підприємств. Його теорія конкуренції визначалась аналізом різноманітності ринків та галузей, виявленням цінностей та можливостей підприємства, його соціальних та ринкових очікувань.

У Законі України «Про захист економічної конкуренції» конкуренція визначається як «змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку» [1].

Вивчення поняття «конкуренція» може здійснюватись за трьома основними підходами (рис. 1).

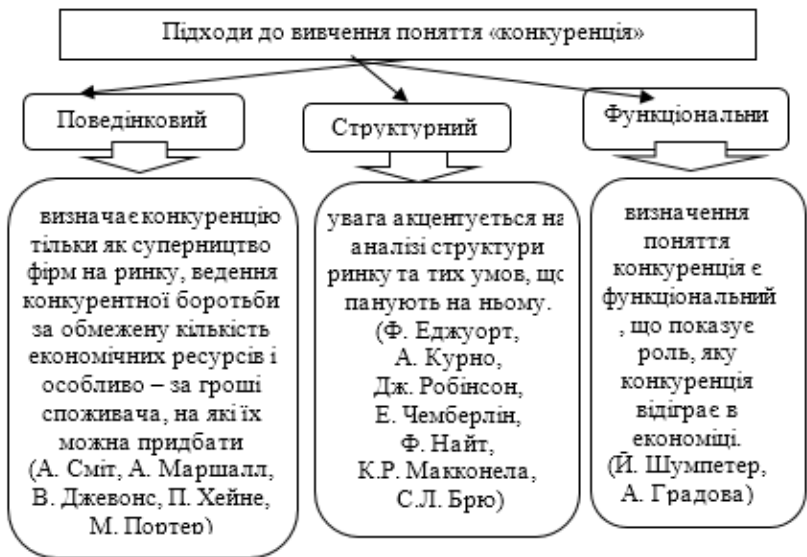

Рис. 1. Підходи до визначення поняття «конкуренція»

Успіх функціонування підприємства на ринку та перспективи його подальшого функціонування залежать від значного спектра

чинників і визначаються його потенціалом. При цьому потенціал відображає можливості підприємства у різних сферах функціонування, які можуть бути реалізованими або ж нереалізованими [2].

Список використаної літератури

1. Закон України «Про захист економічної конкуренції» № 935-VIII від 26.01.2016 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/935-19>
2. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Діагностика потенціалу підприємства. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. Випуск № 1, 2011 р. С. 155-166.

Стець А.Ю., Беспятюк М.В. Кудельський В.Е., Принципи тейлора в сучасному менеджменті

Стець Ангеліна Юрївна здобувачка вищої освіти I курсу факультету управління та економіки, спеціальність 073 «Менеджмент» Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Беспятюк Марія Вікторівна здобувачка вищої освіти I курсу факультету управління та економіки, спеціальність 073 «Менеджмент» Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

Науковий керівник: Кудельський Віталій Едуардович, к. е. н., доцент Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

ПРИНЦИПИ ТЕЙЛОРА В СУЧАСНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ

У ХХІ столітті ніхто не може уявити підприємство, чи будь-яку організацію без керівника чи управлінця. Адже посада менеджера є дуже розповсюдженою. Для того, щоб управлінці могли сприяти продуктивності та покращенню якості роботи чи кінцевого продукту виробництва, вони мають навчатись це робити у ВНЗ. Саме досвід минулих поколінь та вивчення цієї теми науковцями сприяють підвищенню кваліфікації менеджерів та уникненню помилок. Використання досвіду минулих дослідників, таких як Фредерік Тейлор, в сучасному менеджменті може бути корисним, оскільки їхні ідеї щодо ефективності виробництва та налагодження

робочих процесів залишаються актуальними. Адаптація та модернізація їхніх принципів може сприяти оптимізації бізнес-процесів та досягненню більшої продуктивності в організації.

Фредерік Уїнслоу Тейлор був американським інженером та вченим, який жив у другій половині XIX - початку XX століття. Він вважається одним з основоположників науки управління та теорії виробництва, а також відомий своєю системою, що була названа як "принцип тейлоризму" або "наукове управління".

За роки дослідження менеджменту науковець виокремив чотири принципи управління:

1. Наукове вивчення кожного окремого виду праці: цей підхід спрямований на максимізацію продуктивності та ефективності кожного етапу виробництва через науковий аналіз і оптимізацію робочих процесів.

2. Відбір робітників за науковими ознаками: включає в себе використання наукових методів та об'єктивних критеріїв для визначення придатності кандидатів до конкретної посади. Детальний розгляд, аналіз функцій та обов'язків, пов'язаних із конкретною посадою. Застосування стандартизованих тестів та методів оцінки, щоб об'єктивно оцінити навички, здатності та потенціал кандидата.

3. Навчання робітників: працівник сам обирає спеціальність і тренувався у ній. Таким чином він розвивав свою індивідуальність, особисто вибираючи ті знаряддя та методи, які йому до вподоби. Впровадження роботодавцем тренінгів для співробітників, що сприятимуть змістовному та якісному навчанні персоналу. Тейлор розглядав робітника як продовження машини та вважав головним завданням повну синхронізацію людини з машиною.

4. Тісна, дружня співпраця між адміністрацією та робітниками: він вважав що успіх підприємства залежить від можливості домогтися ініціативи від робітників. Адміністрація займалася стимулюванням працівників. Реалізація ініціативи залежала від складання адміністрацією планів і завдань робітникам. [1, 2].

Такі аспекти тейлоризму як стандартизація процесів, дбайливий відбір, навчання працівників та фокус на підвищенні продуктивності знаходять відображення і в сучасних підходах. І ось чому: ідея встановлення чітких стандартів і процедур для досягнення оптимальної ефективності виробництва залишається актуальною; аспекти тейлоризму, пов'язані з обранням та навчанням робітників для виконання конкретних завдань, можуть

спостерігатися в системах сучасного управління персоналом; фокус на підвищення продуктивності, що досі є актуальними в сучасному менеджменті.

Отже, внесок Фредеріка Уінслоу Тейлора у науку управління та менеджменту загалом полягає у тому, що він просунув загальну систему управління, об'єднавши ідеї філософії багатьох інших. Науковець сприяв використанню та синтезу управління, новаторським використанням досліджень часу, поділу праці на основі функцій, систем контролю витрат, письмових інструкцій для працівників, планування та стандартизованого обладнання. Проте концепції Тейлора критикуються за відсутність уваги до соціальних та психологічних аспектів роботи. Саме тому сучасні менеджери часто поєднують ідеї Тейлора з більш гнучкими та людськими підходами для досягнення успіху в управлінні.

Список використаних джерел:

1. Воронкова В. Г., Ажажа М. А., Нікітенко В. О. Концепції та моделі сучасного менеджменту: Науково-методичний посібник для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії у галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент». Запоріжжя: ЗНУ. 2022. - 202 с.

2. Ситник Й.С. Інтелектуалізація систем менеджменту підприємств. Концепція, системний моніторинг та моделювання : монографія. Нац. Ун-т «Львів.політехніка». Львів: Вид-во Львів. Політехніки. 2017.217 с.

Фасолько Т.М., Кубіна А. П., Теорія ігор як універсальний математичний інструмент економіки

Фасолько Т.М., к.е.н. доцентка, доцентка кафедри фінансів, банківської справи страхування та фондового ринку, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Кубіна А. П.,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальність 072 Фінанси банківська справа та страхування Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ТЕОРІЯ ІГОР ЯК УНІВЕРСАЛЬНИЙ МАТЕМАТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІКИ

Дії інших людей практично завжди впливають на рішення, які нам доводиться приймати. Науковці постійно вдосконалюють методи та інструменти у пошуку ефективних стратегій прийняття рішень та аналізу взаємодії учасників економічного процесу. Одним із важливих та універсальних математичних інструментів, який знаходить своє застосування в економічній науці, є теорія ігор. Теорія ігор виникає з ідеї взаємодії різних учасників, які приймають стратегічні рішення, враховуючи взаємовідносини та інтереси. Цей математичний підхід дозволяє аналізувати співпрацю та конфлікти, прогнозувати розвиток подій та розробляти оптимальні стратегії для досягнення оптимальних результатів.

Теорія ігор є універсальним математичним інструментом, який може бути застосований до широкого спектру проблем. Це пояснюється тим, що вона базується на загальних принципах, які використовуються в усіх ситуаціях, коли агенти приймають рішення в умовах невизначеності [1, с. 162]. Теорія ігор, що виникає з математичного апарату та моделей стратегічного взаємодії, стає ключовим інструментом для розуміння та аналізу взаємодії різних агентів в економічних системах.

Одним із ключових принципів теорії ігор є принцип раціональності, який означає, що агенти приймають рішення, які вони вважають найкращими для себе, з урахуванням інформації, якою вони володіють. Іншим важливим принципом теорії ігор є принцип неантагонізму, який означає, що агенти не мають на меті мінімізувати прибуток інших агентів, а навпаки, вони прагнуть максимізувати свій власний прибуток, враховуючи поведінку інших агентів [2, с. 40]. Таким чином, теорія ігор, враховуючи ці принципи, є практичним інструментом для аналізу та моделювання стратегічних взаємодій в економіці, надаючи можливість проникнути в глибину прийняття рішень та взаємодії агентів в умовах невизначеності та конкуренції.

Одним із найвідоміших прикладів застосування теорії ігор в економіці є дилемма в'язня, коли два в'язні підозрюються у скоєнні злочину. Якщо обидва в'язні відмовляться співпрацювати, вони будуть засуджені до короткого терміну ув'язнення, проте якщо один в'язень співпрацює, а другий ні, то співпрацюючий в'язень буде звільнений, а інший отримає довгий термін ув'язнення. А в ситуації коли обидва в'язні співпрацюють, вони отримують середній термін ув'язнення.

На конкурентному ринку фірми знаходяться в ситуації, подібній до дилеми в'язня. Уявімо, що на ринку існує дві фірми, які виробляють однаковий товар і можуть встановити будь-яку ціну на свій товар.

Якщо, обидві фірми встановлять високу ціну, то вони отримають однаковий прибуток у розмірі 200 грошових одиниць. Однак, у разі коли одна фірма встановить нижчу ціну, то вона отримає прибуток у розмірі 150 грошових одиниць, а інша фірма отримає прибуток у розмірі 50 грошових одиниць.

З точки зору раціональності, кожній фірмі вигідно встановити низьку ціну, тому, що у ситуації коли одна фірма встановить низьку ціну, а інша фірма не встановить, то перша фірма отримає прибуток у розмірі 150 грошових одиниць, а друга фірма отримає прибуток у розмірі 0 одиниць. Однак, якщо обидві фірми встановлять низьку ціну, то вони отримають менший прибуток, ніж якщо б вони встановили високу ціну. Це тому, що обидві фірми отримають прибуток у розмірі 150, а не 200 грошових одиниць. У результаті, в такій ситуації обидві фірми, швидше за все, встановлять низьку ціну, через те, що кожен гравець прагне максимізувати свій власний прибуток, навіть якщо це означає, що інший гравець отримає менший прибуток.

Теорія ігор використовується і для аналізу ефективності рекламних кампаній. У цій ситуації два гравці (фірми) можуть інвестувати в рекламу або не інвестувати. Якщо одна фірма інвестує в рекламу, а її конкуренти ні, то перша фірма отримає конкурентну перевагу. Однак, якщо обидві фірми інвестують в рекламу, то вони обидві отримають менший прибуток, ніж якби вони не інвестували в рекламу. Теорія ігор передбачає, що в цій ситуації обидві фірми, швидше за все, будуть інвестувати в рекламу, через те, що кожна фірма прагне максимізувати свій власний прибуток, навіть якщо це означає, що інші фірми також отримають конкурентну перевагу.

Також, дана теорія використовується для розробки стратегій конкурентної боротьби, аналізу справедливості розподілу ресурсів, торговельної політики та інших різних економічних та соціальних явищ. У ситуації жорсткої конкуренції, підприємства можуть переживати дилему вибору між підтриманням високої якості продукції та конкурентоспроможністю цін. Якщо всі підприємства знижують витрати, включаючи якість продукції, це може привести до загального зниження якості на ринку. З іншого боку, якщо одне

підприємство вирішує підвищити якість, це може призвести до втрат конкурентоспроможності в умовах конкуренції.

Теорія ігор має своє відображення і в простій загальновідомій грі «камінь, ножиці, папір». В неї грають двоє гравців, кожний з яких може вибрати один з трьох символів: камінь, ножиці або папір. Складемо матрицю платежів гри та представимо в таблиці 1. Можна зауважити, що для кожного гравця існує два оптимальні вибори: вибір каменю, якщо гравець хоче перемогти з максимальною ймовірністю та вибір ножиць, якщо гравець хоче уникнути програшу з максимальною ймовірністю.

Якщо обидва гравці грають оптимально, то гра закінчиться внічию, через те, що кожен гравець має однакову ймовірність перемогти, програти або зіграти внічию. Однак, на практиці, гравці часто не грають оптимально та можуть вибирати символи на основі випадковості, інтуїції або інших факторів і у цьому випадку, результат гри може бути непередбачуваним.

Таблиця 1 Матриця платежів для гри "камінь, ножиці, папір"

Вибір гравця 1	Вибір гравця 2	Гравець 1	Гравець 2
Камінь	Камінь	Нічия	Нічия
Камінь	Ножиці	Гравець 1 перемагає	Гравець 2 програє
Камінь	Папір	Гравець 2 перемагає	Гравець 1 програє
Ножиці	Камінь	Гравець 2 перемагає	Гравець 1 програє
Ножиці	Ножиці	Нічия	Нічия
Ножиці	Папір	Гравець 1 перемагає	Гравець 2 програє
Папір	Камінь	Гравець 1 перемагає	Гравець 2 програє
Папір	Ножиці	Гравець 2 перемагає	Гравець 1 програє
Папір	Папір	Нічия	Нічия

Джерело: складено авторами

Гра "камінь, ножиці, папір" - це класичний приклад гри з нульовою сумою, яка означає, що сума платежів для всіх гравців завжди дорівнює нулю. Також, можна розглянути стратегії, які не є оптимальними, але все ж можуть бути ефективними. Наприклад, гравець може вибрати стратегію, яка передбачає перевагу одного символу над іншими. Така стратегія може дати гравцеві перевагу над гравцями, які грають випадково. Дана гра використовується для ілюстрації різних принципів теорії ігор, наприклад, для того, щоб показати як гравці можуть досягати рівноваги, навіть якщо вони прагнуть до протилежних цілей [3, с. 3-5].

Позначимо: А - вибір Гравця 1 (К, Н, або П) , В - вибір Гравця 2 (К, Н, або П).

Матриця виграшу виглядатиме наступним чином:

$$A = \begin{matrix} & 0 & -1 & 1 \\ 1 & 1 & 0 & -1 \\ -1 & -1 & 1 & 0 \end{matrix}$$

де a_{ij} представляє виграш (або втрату) Гравця 1, коли він обирає A_i , а Гравець 2 обирає B_j . Природньо, що гравець обирає стратегію, яка максимізує його виграш враховуючи стратегію опонента.

Таким чином, в економічному контексті теорія ігор виступає як інструмент для аналізу процесів прийняття рішень та взаємодії різних агентів, особливо в умовах обмежених ресурсів та невизначеності. За допомогою математичних моделей ця теорія допомагає спростити стратегічні взаємодії, виявляючи аспекти конфліктів та можливості співробітництва між учасниками економічних процесів. Висновки досліджень в цьому напрямку не тільки поліпшують розуміння різноманітних сценаріїв, що впливають на економіку, але також надають конкретні практичні рекомендації для вдосконалення стратегічного управління та ефективного прийняття економічних рішень.

Список використаних джерел

1. Колоша В.М. Застосування теорії ігор до аналізу процесів злиття та поглинання. *Міжнародний форум «Економіка. Фінанси. Бізнес. Управління. Зміни. Адаптація. Нова економіка»*. 2021. С. 161-163
2. Коцюра І.К., Нежива М.О. Теорія ігор як універсальний математичний інструмент економіки. Сучасні світові

тенденції розвитку інформаційних технологій, економіки і права. Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції ЧПБП МНТУ імені академіка Ю. Бугая. Чернігів, 18 квітня 2019 року. С. 40-42

3. Барановська Л.В. Теорія ігор: курс лекцій. Навчальний посібник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 245 с.

Харазішвілі Ю.М., Ляшенко В.І., Моделювання впливу інноваційної та науково-технологічної діяльності на економічне зростання та рівень сталого розвитку

*Ю.М. Харазішвілі, д.е.н., с.н.с., академік АЕНУ,
Інститут економіки промисловості НАН України, м. Київ
Національний інститут стратегічних досліджень, м. Київ
В.І. Ляшенко, д.е.н., проф., академік АЕНУ,
Інститут економіки промисловості НАН України, м. Київ*

МОДЕЛЮВАННЯ ВПЛИВУ ІННОВАЦІЙНОЇ ТА НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ ТА РІВЕНЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Інноваційні фактори впливу є найбільш перспективними та довгостроковими, від яких залежать новітні технологічні розробки та перехід до вищого технологічного укладу [1]. Можна стверджувати, що ніяка країна або уряд не може бути конкурентноздатним без наукової підтримки, а це, у свою чергу, досягаються відповідним фінансуванням НДР, видатками на інноваційну діяльність та освіту. Тому, знання оцінення внеску інноваційних факторів і науково-технологічної діяльності та розроблення відповідних заходів їхньої ефективності набуває першочергового значення в політиці економічного зростання.

Основним засобом оцінення ролі та інноваційного внеску в економічне зростання є модель функції сукупної пропозиції, зазвичай, на базі виробничої функції Кобба–Дугласа. У зв'язку з цим набуває особливої актуальності розроблення модифікації функції Кобба–Дугласа для оцінення інноваційного внеску в економічне зростання, зокрема старопромислових регіонів України.

Для врахування інноваційних факторів економічного зростання пропонується наступна модифікація виробничої функції Кобба–Дугласа [2] (1):

$$V_t^S(P_t) = e^{\gamma t} \left[N_{ef,t}(P_t) \frac{W_t}{P_t} k_{sn} \right]^{a_t} (\mathcal{G}_t K_t)^{1-a_t-\beta} \left(\frac{G_{in,t}}{P_t} \right)^\beta; \quad (1)$$

де V – реальний випуск; $e^{\gamma t}$ – науково-технологічний прогрес НТП); γ – темп НТП; $N_{ef,t}$ – ефективна чисельність платників податків; ξ_t – частка чисельності платників податків у загальній зайнятості; N_t – загальна зайнятість; W – середньорічна номінальна заробітна плата найманих працівників; k_{sn} – коефіцієнт соціальних навантажень; $\mathcal{G}$ – коефіцієнт завантаження капіталу; K – затрати капіталу; α – коефіцієнт еластичності при затратах праці; β – коефіцієнт еластичності при інноваційних затратах; $1-\alpha-\beta$ – коефіцієнт еластичності при затратах капіталу; P_t – дефлятор ВВП; G_{in}^β – номінальні інноваційні витрати.

Отже, у виробничій функції (1) поряд з затратами праці та капіталу пропонується відокремлення затрат на інноваційні фактори, які включають: обсяги валових внутрішніх витрат на НДР, обсяг витрат на інноваційну діяльність та обсяг загальних витрат на освіту (2):

$$G_{in,t} = (G_{НТР,t} + G_{іннов,t} + G_{освіт,y,t}), \quad (2)$$

де $G_{НТР,t}$ – номінальний обсяг валових внутрішніх витрат на НДР; $G_{іннов,t}$ – номінальний обсяг витрат на інновації; $G_{освіт,y,t}$ – номінальний обсяг загальних витрат на освіту.

Для визначення формалізованого рівняння внеску макрофакторів в економічне зростання, використовується метод ”залишку Солоу” [3] через логарифмування та отримання логарифмічних похідних до рівняння (1), наприклад, інноваційних факторів (3)[2]:

$$Tempo\_Innov = \dot{\beta}(\ln G_{inn} - \ln P) + \beta \left(\frac{\dot{G}_{inn}}{G_{inn}} - \frac{\dot{P}}{P} \right), \quad (3)$$

де $\dot{\beta}$ - похідна коефіцієнта еластичності; $\dot{G}_{inn}/G_{inn}$, $\dot{P}/P$ - темпи змінних.

Аналогічним чином можна отримати формули внеску в економічне зростання всіх інших макрофакторів [2].

Виконані розрахунки за методом "залишку Солоу" виробничій функції (1) дають можливість визначити середньорічний (за 21 рік) внесок факторів виробництва за період 2001-2021 рр. в економічне зростання Харківської області (табл. 1).

Таблиця 1. Середньорічні значення внеску факторів виробництва у приріст ВРП*

Регіон	ВРП	НТ П	Прац я	Капіта л	Технологічність виробництва	Інноваційний внесок
Харківська область	2,53 5	- 3,15	3,565	1,217	0,508	0,3937

* Розрахунки авторів

Виконані розрахунки свідчать, що найбільший вплив в зростання ВРП Харківської області мають макрофактори у наступній послідовності: затрати праці, затрати капіталу, технологічність виробництва та, насамкінець, на жаль, інноваційні фактори. Науково-технологічний прогрес, один із головних чинників якісних змін економічної системи, визнаний в усьому світі як найважливіший чинник економічного розвитку, на жаль, мав негативний внесок, якій за 21 рік у середньому зменшував віддачу від макрофакторів (в $e^{-0,03148} = 0,969$ разу).

Стратегування сталого розвитку Харківської області за трьома сценаріями (інерційний, реалістичний, оптимістичний) [4] методом "науково-стратегічного форсайтингу"[5] дає можливість визначити необхідні рівні фінансування НДР, інноваційної діяльності та освіти для забезпечення виконання заявлених сценаріїв сталого розвитку (рис.1).

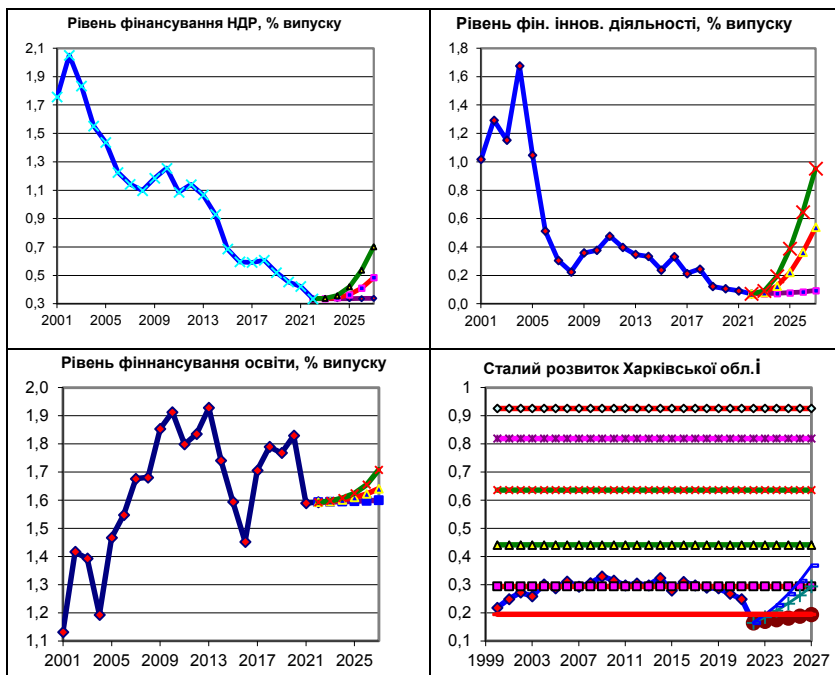

Рис. 1. Динаміка необхідних рівнів фінансування НДР, інноваційної діяльності та освіти для сценаріїв сталого розвитку.

А ефективність інновацій можна визначити як відношення обсягів реалізованої інноваційної продукції ($Q_{inn,t}$) до загальних витрат на інноваційні фактори ($G_{inn,t}$):

$$Ef_t = Q_{inn,t} / G_{inn,t} . \quad (4)$$

На превеликий жаль, за останні 20 років ефективність інновацій була менше одиниці – порогу відтворення інноваційних вкладень ((рис.2)), що свідчить про недостатність як загальних інноваційних витрат, так і витрат на науково-технологічну діяльність

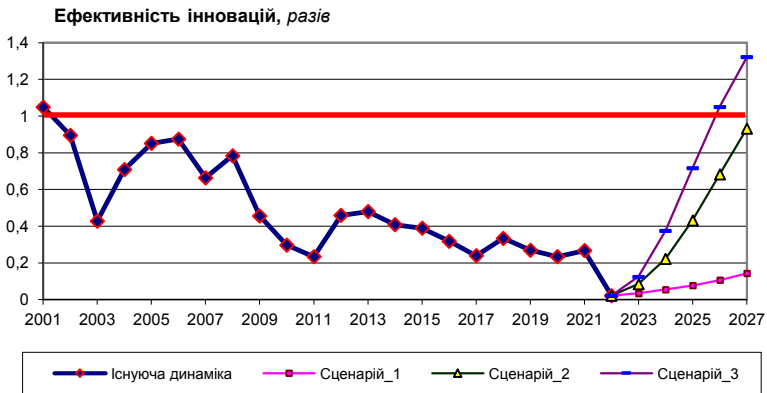

Рис. 2. Ефективність інноваційних вкладень.

Дотримання повоєнного стратегічного плану за сценаріями відновлення траєкторії сталого розвитку стосовно інноваційних витрат (фінансування НДР – 2,0 %, фінансування інноваційної діяльності – 1,5 %, фінансування освіти – 2,5 % випуску) дозволить суттєво покращити ефективність інноваційних вкладень.

Список використаних джерел

1. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін.; НАН України. – К., 2015. – 336 с.
2. Харазішвілі Ю.М., Ляшенко В.І. Врахування інноваційних факторів економічного зростання у виробничій функції Кобба–Дугласа. *Економіка промисловості*. – 2021. – № 1 (93). С. 5-19. DOI: <http://doi.org/10.15407/econindustry2021.01.005>
3. Solow R. M. Technical change and the aggregate production function // *The review of Economics and Statistics*. – 1957. – P. 312-320.
4. Харазішвілі Ю.М. Стратегічні сценарії повоєнного відновлення сталого розвитку Харківської області. *Економічний вісник Донбасу*, № 2(68), 2022. С. 142-153. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-2\(68\)-142-153](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-2(68)-142-153)
5. Yu Kharazishvili *et al.* 2021. Strategizing for sustainable development of transport systems in the safety dimension. *IOP Conf. Ser.: Earth Environ. Sci.* **915** 012025. pp. 1-13. doi:10.1088/1755-1315/915/1/012025.

Хижняк І. М. Нормативне забезпечення обліку товарів підприємства

НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ ТОВАРІВ ПІДПРИЄМСТВА

Законодавчі акти, що діють на території України, направлені на те, щоб суб'єкти підприємницької діяльності мали однакові умови для її здійснення, незалежно від організаційних форм та форм власності підприємств.

На сьогодні в Україні питанню бухгалтерського обліку та контролю приділяється особливо велика увага [1]. При здійсненні бухгалтерського обліку товарів важливим є встановлення факту дотримання підприємствами наступних нормативних документів (табл. 1.).

Таблиця 1.

Характеристика нормативних документів, що використовуються під час обліку товарів підприємства

№ п/п	Найменування нормативного документу	Коли і ким виданий	Короткий зміст
1.	Конституція України	Верховна Рада (ВР) України, 28.06.96 р.	Основа правової бази України, на якій будується діяльність всіх підприємств незалежно від форм власності.
2.	Закон України «Про підприємництво»	постанова ВР України № 785-12, 26.02.91 р.	Визначає загальні правові, економічні та соціальні засади здійснення підприємницької діяльності на території України, встановлює гарантії свободи підприємництва та його державної підтримки

№ п/п	Найменування нормативного документу	Коли і ким виданий	Короткий зміст
3.	Закон України «Про господарські товариства»	постанова ВР України № 769 / 97 23.12.97 р.	Визначає поняття, види господарських товариств, правила їх створення, діяльності, а також права, обов'язки їх учасників і засновників
4.	Господарський кодекс України	постанова ВР України № 436-IV 16.01.2003 р.	Визначає види і організаційні форми підприємств, правила їх створення, реєстрації, реорганізації і ліквідації, організаційний механізм здійснення ними підприємницької діяльності в умовах переходу до ринкової економіки.
5.	Закон України про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні	постанова ВР України № 996-XIV від 16.07.99	Визначає правові засади регулювання, організації, ведення бух.обліку та складання фін. звітності в Україні
6.	П(С)БО 3 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	наказ МФУ № 73 від 07.02.13	Цим положенням визначаються зміст і форма Звіту про фінансові результати, а також загальні вимоги до його статей.
7.	П(С)БО 16 «Запаси»	№ 751/4044 від 02.11.1999	Це Положення визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про запаси і

№ п/п	Найменування нормативного документу	Коли і ким виданий	Короткий зміст
			розкриття її у фінансовій звітності.
8.	П(С)БО 16 «Витрати»	№27/4248 від 19.01.2000	Це положення визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття в фінансовій звітності.
9.	Порядок обліку осіб, які здійснюють операції з товарами	наказ МФУ № 552 від 15.06.2015	Порядок визначає вимоги щодо процедур обліку Державною фіскальною службою України та митницями ДПС осіб, які здійснюють операції з товарами.
10.	Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань	наказ МФУ № 879 02.09.2014	Положення визначає порядок проведення інвентаризації активів і зобов'язань та оформлення її результатів.

Зробивши аналіз нормативної бази з питань бухгалтерського обліку та контролю можна відзначити, що на сьогодні ці аспекти широко освітлені.

Недоліком цих актів є те, що вони не мають постійний характер, так як до них вносяться багаточисленні зміни і доповнення, що вимагає від фахівців з бухгалтерського обліку додаткового часу і зусиль для майже щоденного ретельного оперативного аналізу нормативної бази.

Список використаних джерел

1. Бухгалтерський облік : навч. посібн. / В. Й. Плиса, З. П. Плиса. – Київ : Каравела, 2010. – 480 с.

Чеверда С.С., Янкін Д.М. Застосування нечіткого моделювання при управлінні проектами

С.С. Чеверда, докторант

Д.М. Янкін, магістр

Запорізький національний університет

ЗАСТОСУВАННЯ НЕЧІТКОГО МОДЕЛЮВАННЯ ПРИ УПРАВЛІННІ ПРОЕКТАМИ

Один із засобів досягнення ефективних результатів, що допомагає успіху та прибутковості в різних секторах економіки все частіше стає проектне управління. Саме така методологія найбільш частіше застосовується в аутсорсингових підприємствах при виконанні ІТ-проектів. Управління проектом з розробки інформаційних продуктів – це величезна, ресурсозатратна та складна робота, яка потребує високої компетентності залучених експертів. Головна різниця між ІТ-проектом та проектами в інших галузях (будівництво, виробництво тощо) полягає в тому, що управління проектом у сфері інформатизації взаємодіє з нематеріальними результатами.

Вирішення питань у контексті ІТ-проектів відбувається при недостатній інформації та нечітких специфікаціях, що ускладнює досягнення високої якості інформаційного продукту. Додатково, менеджеру проекту слід враховувати людський аспект, оскільки якість інформаційного продукту, його вартість та навіть прибуток ІТ-компанії залежать від досвіду та знань розробників. Це робить завдання ділення обов'язків та ресурсів одним із найбільш важливих у роботі менеджера проекту [1].

Це завдання належить до класу багатокритеріальних задач, де критерії не завжди виражені кількісно. Тому застосування традиційних математичних методів може бути неефективним. Підвищення ефективності призначення задач розробникам може бути досягнуто за допомогою інструментів, що базуються на методах нечітких систем. У зв'язку з цим, в управлінні ІТ-проектами актуально розробляти методи для оптимального розподілу задач серед учасників.

Системи управління задачами у проектах широко представлені на ринку. Існує велика численність комерційних та безкоштовних

програм. До найбільш відомих можна віднести Asana, Basecamp, JIRA, Redmine, Бітрікс24, Trello, MS Project тощо. Аналіз показав, що програмне забезпечення для управління задачами зосереджене переважно на моніторингу виконання задач [2]. Тим часом питання про те, чому певна задача доручена конкретному фахівцю, залишається нерозв'язаною та вирішується за інтуїтивно менеджером проєкту на підставі його досвіду.

З технічного боку автоматизація управління задачами виглядає простою. Основний виклик полягає в правильному відображенні моделі та стилю управління, прийнятого в організації. Тому програми управління задачами мають бути адаптовані під конкретний підхід до управління людськими ресурсами. Важливо пам'ятати, що проста наявність системи управління задачами не гарантує підвищення продуктивності тому, що ключові проблеми комунікації та контролю задач залишаються.

Процес розподілу задач – це складне завдання з багатьма критеріями, яке полягає у розподілі ресурсів за видами робіт і визначенні виконавців, враховуючи їх завантаженість, кваліфікацію та спеціалізацію. Традиційні методи такі, як теорія ігор або задача про призначення з подальшим вирішення її за допомогою угорського алгоритму у реаліях управлінської практик часто не прийнятні. Традиційні методи теорії ігор у специфічних умовах ІТ-проєктів також неприйнятні, оскільки немає можливості збору статистичних даних для кожної альтернативи вирішення задачі.

Задачі, пов'язані з управлінням проєктом характеризуються, високою відповідальністю менеджера, змінної структури проєкту, як системи з невизначеністю і суперечливістю інформації. Команді проєкту потрібно вирішувати невизначені та слабо структуровані проблеми, для яких важко застосувати стандартні методи та моделі. У таких умовах нечітка логіка стає інструментом вирішення цих проблем.

Основу для створення нечітких систем є інструментарій нечіткого моделювання, який спирається на методи формалізації та аналізу слабоструктурованої та неповної інформації, що виникає через властиву об'єктам та процесам складність. Унікальність нечітких систем полягає в використанні лінгвістичних змінних для опису діяльності модельованої системи, які базуються або на висновках фахівців у даній галузі, або на попередньому дослідженні статистичних даних.

У рамках вирішення завдання управління задачами розглядається проблема оцінки ефективності виконання задач розробниками. Інших учасників проекту не беремо до уваги, оскільки в кожному проекті на такі ролі, як менеджер проекту, аналітик, технічний автор, тестувальник, зазвичай припадає один співробітник. Тому при появі конкретної задачі (написання документації, аналітичне завдання, тестування тощо) вона може бути доручена лише співробітнику з потрібною спеціалізацією. У рамках проекту задач, орієнтованих на розробку інформаційних продуктів, завжди в кілька разів більше, ніж розробників, тому однією з ключових проблем, яка стоїть перед менеджером проекту, є правильне призначення їм задач.

Були виділені наступні вхідні лінгвістичні змінні та їхні множини:

- complexity {low, average, high} – складність {низька, середня, висока};
- laborintensity {low, average, high} – трудомісткість {низька, середня, висока};
- novelty {new, rare, typical} – новизна завдання {нове, рідкісне, типове};
- priority {non-critical, urgent, critical} – пріоритет завдання {не пріоритетне, термінове, критичне};
- developer {Junior, Middle, Senior} – професійний рівень розробника {молодший, середній, старший};
- employment {low, average, high, very high} – завантаженість {низька, середня, висока, дуже висока}.

Як вихідну змінну було використано змінну result {unsatisfactory, satisfactory, successful} "результат" {незадовільно, задовільно, успішно} – успішність виконання завдання.

В результаті аналізу експертами було сформульовано 81 найбільш значуще правило. Для побудови системи нечіткого виводу використано пакет Fuzzy Logic Toolbox системи Matlab [3].

Оцінювання ефективності виконання кожної окремої задачі є індивідуальним. Методика нечіткого моделювання допоможе менеджеру проекту визначити позитивні та негативні аспекти вирішення задачі у випадку призначення її конкретному виконавцю та внести необхідні корективи у своє рішення.

Аналіз процесу управління IT-проектом загалом та процесом виконання задач зокрема виявила наявність невизначеності, слабоструктурованих та суб'єктивних даних, що заважає досягти бажаного кінцевого результату. Запропонована нечітка модель системи управління задачами є гнучкою, тобто менеджери проектів

можуть вносити в неї нові вхідні параметри, характерні для певного ІТ-проєкту, що призведе лише до зміни кількості правил, зберігаючи логіку моделі.

Практична цінність отриманих результатах полягає в тому, що застосування математичного інструментарію нечіткої логіки надасть можливість менеджеру проєкту працювати з параметрами, вираженими якісними категоріями, без звертання до середніх показників, що в кінцевому підсумку зменшить суб'єктивність прийнятих рішень.

Список використаних джерел

1. Pressman, R.S. (2005) Software Engineering: A Practitioner's Approach. Palgrave Macmillan, London.
2. Schwalbe, K. (2018). Information Technology Project Management. Cengage Learning.
3. Ross, T.J. (2009). Fuzzy Logic with Engineering Applications. Wiley.

Чиженко О.О. Інноваційні стратегії управління та ефективність підприємства

Чиженко О.О., здобувач вищої освіти

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах швидкої технологічної зміни та глобалізації, підприємства постійно шукають нові методи управління для підвищення своєї конкурентоспроможності. Сьогодні змінюються пріоритети і концептуальні підходи щодо оцінки ефективності інвестування. В умовах директивної економіки обсяги і напрями формування інвестиційних ресурсів суворо регламентувалися. Тому основне завдання в оцінці ефективності зводилося до вибору варіантів інвестиційних проєктів під заплановані фінансові ресурси. Сьогодні у сфері інвестування основним повинно бути інше питання. Воно стосується доцільності спрямування ресурсів у даний конкретний інвестиційний проєкт

Зміна акцентів у напрямі від оцінки порівняльної ефективності варіантів до оцінки економічної ефективності конкретних проєктів викликана кількома обставинами:

встановленими пріоритетами у розвитку економіки України, за якими визначено найбільш перспективні галузі і сфери вкладення капіталу;

розгалуженою системою підприємництва, до якої входять власники і акціонери, фізичні особи та підприємства, державні і приватні структури, вітчизняні зарубіжні інвестори. Різноманітність можливостей, інтересів згаданих реальних і потенційних інвесторів вимагає індивідуального підходу до оцінки кожного проекту і не допускає зрівнялівки;

широким спектром інвестиційних ресурсів, які має можливість залучити будь-який інвестор проекту. Це стосується, перш за все, залучених за відповідну плату коштів у вигляді позики, випуску цінних паперів, фінансового лізингу тощо. Західного інвестора, безперечно, більше цікавить ефективність і віддача проекту, ніж його ціна. За відсутності власних ресурсів він має можливість за відповідну плату в необмеженій кількості залучати зовнішні джерела [1].

На відміну від екстенсивного і інтенсивного варіантів розвитку, орієнтованих на збільшення обсягів виробництва і відповідно зниження витрат, інноваційний розвиток спрямований на збільшення доходів за рахунок покращення якісних показників. Орієнтація суб'єкта підприємницької діяльності на інноваційний розвиток дозволяє йому адаптуватися до змін умов зовнішнього середовища і тривалий час утримуватися на ринку за рахунок активізації процесів пошуку та реалізації на нових напрямках діяльності та посиленої мотивації розвитку. Таким чином інноваційний розвиток характеризується постійним оновленням не тільки асортименту продукції, впровадженням нових технологій, постійним удосконаленням системи виробництва і збуту відповідно до змін зовнішніх умов господарювання, а й постійною мотивацією розвитку. Інноваційний розвиток проявляє себе цілеспрямованим та незворотнім внаслідок циклічного переходу на якісно новий рівень. Найбільш повне використання перетворюючих можливостей основних сучасних факторів прогресу стає визначальним фактором для стратегії економічного зростання. Окрім того, інноваційна стадія економічного зростання має великий запас міцності і спроможна чинити опір макроекономічним змінам та зовнішньому тиску. Це дозволяє стверджувати, що інноваційна складова моделі розвитку є не лише перспективною, але й раціонально необхідною в

умовах сучасного розвитку економіки, а отже, потребує поглиблення досліджень в напрямі визначення її сутності [2].

Відомо, що провідні компанії та корпорації світу, щоб не втрачати позицій на ринку та досягати нових висот постійно шукають шляхи вдосконалення своєї продукції та послуг.

Для створення покращеного, інноваційного продукту необхідна рушійна сила - інноваційний персонал. Це персонал, який не боїться кидати виклики, бути творчим, створювати нове, пропонувати керівництву своє бачення майбутнього підприємства та при всьому цьому залишатись клієнто-орієнтованим. Підприємство повинно сприяти цьому різними методами, мотивувати, а не пригнічувати ініціативи. Для створення покращеного, інноваційного продукту необхідна рушійна сила – інноваційний персонал. Це персонал, який не боїться кидати виклики, бути творчим, створювати нове, пропонувати керівництву своє бачення майбутнього підприємства та при всьому цьому залишатись клієнто-орієнтованим. Підприємство повинно сприяти цьому різними методами, мотивувати, а не пригнічувати ініціативи [3].

Фінансова діяльність підприємства спрямована на вирішення таких основних завдань, як: забезпечення фінансовими ресурсами поточної операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства; пошук резервів збільшення доходів, прибутків і рентабельності підприємства; забезпечення виконання фінансових зобов'язань перед діловими партнерами, бюджетом і цільовими фондами; фінансове забезпечення виробничого і соціального розвитку підприємства; контроль за ефективним розподілом і цільовим використанням фінансових ресурсів [4].

Створення на підприємстві відділу стратегічного управління та утворення взаємозв'язку із відділом маркетингу потребує відповідної зміни організаційної структури управління і встановлення нових функціональних зв'язків між підрозділами підприємства. Так як і відділ стратегічного управління, відділ маркетингу буде підлеглий безпосередньо генеральному директору. Таким чином відділ маркетингу і стратегічного управління будуть стояти на одному рівні та взаємодіяти один з одним. Усю необхідну інформацію дані відділи доносять до лінійних керівників підприємства, які в свою чергу доносять інформацію до всіх інших підрозділів. Тоді кожен працівник буде знати цілі та плани підприємства і крім того володіти усією необхідною інформацією для ефективної роботи [6].

Отже, тема актуальна, оскільки допомагає вивчати сучасні тенденції управління підприємствами та їхній вплив на успішність в умовах постійних змін.

Список використаних джерел

1. Язлюк Б.О., Здреник В.С. Теорія і практика оцінки економічної ефективності інвестиційно-інноваційного бізнес-портфеля. *Вісник ЖДТУ*. 2011, №1 (55). С.199-200. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/9960/1/64984-136374-1-PB.pdf>
2. Рогоза М. Є. Стратегічний інноваційний розвиток підприємств: моделі та механізми : монографія. Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011. 136 с.
3. Касич А.О., Бурба О.А. Інноваційні підходи в практиці управління персоналом конкурентноспроможного підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvuumevcg_2017_16\(1\)_31.pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvuumevcg_2017_16(1)_31.pdf)
4. Нагорна Д.В., Богацька Н.М. Планування фінансової діяльності підприємства. *ЛОГОС. ОНЛАЙН*. 2020. №16. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/2663-4139/article/view/6209>
6. Продіус Ю.І. к.е.н., доц., Богословов В.Б. Інноваційний підхід в організації стратегічного управління на українських підприємствах. *Економіка: реалії часу*. 2015. № 6. URL: <http://dspace.op.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1310/1/78.pdf>

Шамардін А.О., Поліщук Л.С. Міжнародна торгівля в умовах збройних конфліктів

Шамардін А.О., студент, Навчально-науковий Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Поліщук Л.С. д.е.н. кандидат економічних наук; доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин

МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Міжнародна торгівля в умовах збройних конфліктів є складним та багатограним явищем, яке впливає на різні аспекти економіки, політики та гуманітарних питань країн, залучених у конфлікт, а також на прилеглі території. Розглянемо більш детально кожен з розділів, що були вказані раніше:

1. Вплив збройних конфліктів на економічні відносини між країнами

Збройні конфлікти мають різноманітний та значущий вплив на економічні відносини між країнами. Перший і найбільш очевидний аспект - це економічні збитки, що виникають внаслідок знищення інфраструктури, підприємств та ресурсів. Руйнування може спричинити значне зменшення виробництва та послаблення економічної активності в задіяних країнах.

Другий аспект - це обмеження в торгівлі. Введення санкцій, торгових обмежень та інших заходів може призвести до зменшення обсягів експорту та імпорту, що впливає на економічну взаємодію між країнами. Також, конфлікт може створити невизначеність для підприємців і зменшити інтерес іноземних інвесторів.

Третій аспект - це зміни в інвестиційному кліматі. Інвестори, оцінюючи ризики, можуть відкладати або припиняти інвестиції в країні, що перебуває в стані конфлікту, що призводить до втрати потенційних джерел капіталу для розвитку.

Четвертий аспект - це валютні коливання. Невизначеність в економіці під час конфлікту може викликати зміни в валютних курсах, що впливає на міжнародні фінансові відносини.

П'ятий аспект - гуманітарні наслідки. Переміщення населення, біженці, голод і хвороби можуть вимагати великих витрат ресурсів на гуманітарну допомогу, що знову ж таки може вплинути на економічні можливості країн.

Шостий аспект - це післяконфліктне відновлення. Після завершення конфлікту відновлення економіки вимагає значних зусиль і ресурсів, які можуть бути взяті з розвитку інших секторів.

Узагальнюючи, відсутність стабільності та безпеки, яка є наслідком збройного конфлікту, суттєво впливає на економічні відносини між країнами, і цей вплив може залишатися відчутним протягом тривалого періоду.

2. Торговельні обмеження та санкції в умовах конфліктів

Торговельні обмеження та санкції, використовувані в умовах конфліктів, є складними інструментами зовнішньої політики,

спрямованими на тиск і вплив на країни чи групи, які порушують міжнародні стандарти чи правила. Ці заходи можуть включати обмеження торгівлі товарами та послугами, блокування інвестицій, заборону обміну технологіями та в'їзду для представників уряду. Ефекти санкцій можуть виявлятися на економічному, політичному та гуманітарному рівнях.

Економічний тиск може проявлятися через обмеження торгівлі та інвестицій, що призводить до зменшення можливостей країни-конфліктанта. Політичний тиск здійснюється через заборону технологічного обміну та в'їзду для представників уряду, впливаючи на його інноваційність та політичні процеси. Гуманітарні наслідки можуть включати харчові санкції та заборони на постачання медичних засобів, що загрожує здоров'ю населення.

Дипломатичні аспекти включають заборону дипломатичних відносин та виведення посольств, що може поглибити ізоляцію країни. Міжнародна співпраця часто виявляється у введенні санкцій через рішення міжнародних організацій, таких як ООН.

Важливо враховувати, що застосування таких заходів потребує обережного розгляду, оскільки вони можуть призвести до негативних наслідків для населення та вимагають уважного балансу між політичним тиском і гуманітарними аспектами.

3. Гуманітарні аспекти торгівлі під час конфліктів

Гуманітарні аспекти торгівлі під час збройних конфліктів є складним і важливим аспектом, оскільки вони прямо впливають на життя людей, які опинилися в зоні конфлікту. Економічні обмеження та санкції можуть викликати нестачу харчових продуктів та медикаментів, погіршуючи гуманітарну ситуацію. Експлуатація природних ресурсів, таких як нафта та мінерали, може фінансувати збройні групи, подальше поглиблення конфлікту та призвести до екологічних проблем.

Торгівля зброєю грає важливу роль у підтримці конфліктів, і постачання зброї може відбуватися як офіційно, так і через нелегальні канали. Це створює загрозу безпеці людей і може призводити до збільшення числа жертв. Гуманітарна допомога, яка намагається полегшити страждання цивільного населення, може бути ускладненою через блокади та обмеження у торгівлі.

Крім того, корупція часто зростає в умовах збройних конфліктів, і торгівля може сприяти цьому явищу. Корупційні практики ускладнюють розв'язання конфлікту та можуть відбитися на рівні гуманітарної допомоги та реконструкції.

Для розв'язання цих проблем важливо встановлювати міжнародні механізми контролю за торгівлею та розробляти стратегії, спрямовані на забезпечення гуманітарного доступу та захисту прав людини в умовах конфлікту. Спільні зусилля спільноти країн, міжнародних організацій та громадянського суспільства є ключовим елементом для забезпечення миру, стабільності та поліпшення гуманітарної ситуації в умовах збройних конфліктів.

4. Роль міжнародних організацій у регулюванні торговельних відносин під час конфліктів

Міжнародні організації відіграють важливу роль у регулюванні торговельних відносин під час збройних конфліктів. Організації, такі як ООН і ЄС, мають можливість вводити санкції проти країн, які порушують міжнародні стандарти або беруть участь у конфліктах, що може включати обмеження на торгівлю. Вони також можуть брати участь у миротворчій діяльності та сприяти відновленню стабільності через розвиток економічних програм та підтримку відновлення торгівлі.

Гуманітарна допомога від організацій, таких як Червоний Хрест і Всесвітній продовольчий програма, може надавати допомогу постраждалим від конфліктів. Міжнародні організації також грають роль у встановленні правил і норм міжнародного права, регулюючи торговельні відносини під час конфліктів, наприклад, визначаючи обмеження для торгівлі з країнами, що порушують правила гуманітарного права.

Дипломатичні зусилля та посередництво міжнародних організацій можуть сприяти досягненню мирних угод та розвитку торговельних відносин як інструменту для підтримки мирного врегулювання конфліктів. Усі ці елементи допомагають міжнародним організаціям впливати на економічні відносини під час збройних конфліктів, сприяючи миру, стабільності та гуманітарній допомозі в умовах непокою.

5. Перспективи вирішення конфліктів та їх вплив на міжнародну торгівлю

Вирішення збройних конфліктів має суттєвий вплив на міжнародну торгівлю та геополітичну стабільність. Зокрема, дипломатичні зусилля та мирні переговори можуть сприяти укладанню стабільних угод із залученими сторонами, що сприяє покращенню торгових відносин та інвестиційного клімату. Міжнародні санкції, накладені на конфліктуючі сторони, можуть викликати тиск для пошуку мирного вирішення, а також

стимулювати політичні та військові зміни. Міжнародна співпраця, зокрема через взаємодію міжнародних організацій, може зміцнити миротворчі заходи та підтримати врегулювання конфліктів. Гуманітарні заходи, такі як надання гуманітарної допомоги та полегшення гуманітарних криз, можуть сприяти стабілізації ситуації та відновленню торговельних потоків. Внутрішні реформи в конфліктному регіоні можуть створити умови для економічного розвитку та покращення умов для міжнародної торгівлі.

Остаточне вирішення збройних конфліктів є ключовим для забезпечення безпеки та стабільності, а також для створення сприятливого клімату для розвитку світової економіки через поширення вільної та розширеної міжнародної торгівлі.

Висновок

Міжнародна торгівля в умовах збройних конфліктів включає в себе складні економічні, політичні та гуманітарні аспекти. Економічні збитки внаслідок знищення інфраструктури та обмежень у торгівлі та інвестиціях можуть призвести до серйозних наслідків для країн, залучених у конфлікт. Торговельні обмеження та санкції можуть викликати нестачу харчових продуктів та медикаментів, погіршуючи гуманітарну ситуацію.

Також важливими є аспекти торгівлі зброєю, яка може підтримувати конфлікти, та роль міжнародних організацій у регулюванні торговельних відносин під час конфліктів. Міжнародні організації, такі як ООН і ЄС, можуть впливати на ситуацію через введення санкцій та участь у миротворчій діяльності.

Гуманітарні аспекти торгівлі під час конфліктів включають нестачу харчових продуктів та медикаментів, експлуатацію природних ресурсів для фінансування конфліктів та загрозу безпеці через торгівлю зброєю. Крім того, корупція може зростати в умовах конфлікту, що впливає на гуманітарні програми та реконструкцію.

Для вирішення цих проблем важливо встановлювати міжнародні механізми контролю за торгівлею та розвивати стратегії для гуманітарного доступу та захисту прав людини. Мирні переговори, дипломатичні зусилля та роль міжнародних організацій можуть сприяти вирішенню конфліктів та відновленню стабільності, що в свою чергу позитивно впливає на міжнародну торгівлю.

Також важливо враховувати, що після вирішення конфлікту необхідно провести внутрішні реформи, які сприятимуть економічному розвитку та поліпшенню умов для міжнародної торгівлі. Узгоджені зусилля спільноти країн, міжнародних

організацій та громадянського суспільства важливі для забезпечення миру, стабільності та покращення гуманітарної ситуації в умовах збройних конфліктів.

Список використаних джерел

1. ВПЛИВ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ НА ДІЮ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ - <file:///C:/Users/User/Downloads/324-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-627-1-10-20200616.pdf>
2. Вплив збройних конфліктів на дію міжнародних договорів - http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/24733/1/%D0%96%D1%83%D0%BA%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20_%D0%AF.%D0%9C._%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf
3. Воєнно-політичні конфлікти та міжнародна безпека - <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/336/files/fl eb24e2-deff-4a31-ad06-9848419f8d2c.pdf>

Шевченко О.П., Стратегічні рішення при формуванні позитивного іміджу підприємства

*О.П. Шевченко, магістрант з маркетингу
Сумський національний аграрний університет*

СТРАТЕГІЧНІ РІШЕННЯ ПРИ ФОРМУВАННІ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ПІДПРИЄМСТВА

Важливим завданням для всіх підприємств є підвищення конкурентоспроможності шляхом створення сприятливого іміджу на ринку. Імідж відіграє важливу роль в оцінці конкурентоспроможності підприємства, а недостатня увага до його формування може призвести до негативних наслідків і збитків.

Імідж підприємства — це сукупність уявлень, думок та вражень, які мають споживачі, клієнти, партнери та інші зацікавлені сторони щодо цього підприємства. Імідж відображає загальне сприйняття компанії, його репутацію та визначає, як вона виглядає в очах громадськості.

Основні аспекти іміджу підприємства включають:

- бренд — це унікальна ідентичність та ім'я, які асоціюються з підприємством.

- репутація — це загальний оцінковий відгук про підприємство, який складається з думок та вражень від споживачів, клієнтів, партнерів, конкурентів та громадськості.

- спілкування та маркетинг - як підприємство комунікує зі своєю аудиторією, як воно представляє себе на ринку, як використовує рекламу, PR-кампанії та інші інструменти для формування свого іміджу.

- продукти та послуги - якість, інновації, дизайн та інші характеристики продуктів чи послуг, які пропонує підприємство.

- корпоративна культура - це цінності, етика та стиль управління в компанії, які формують сприйняття працівниками та громадськістю щодо підприємства.

- співробітництво та відносини з громадськістю як підприємство взаємодіє зі спільнотою, які відносини воно буде з громадськістю, як воно вирішує соціальні питання та приймає участь у благодійних ініціативах.

- керівництво та лідерство - сприйняття компанії також визначається рішеннями керівництва, його стилю управління та здатністю бути лідером в своїй галузі.

- соціальна відповідальність - активна участь у соціальних та екологічних ініціативах [1, 3].

Позитивний імідж підприємства є важливим активом, оскільки він сприяє привертанню та утриманню клієнтів, стимулює розвиток відносин з партнерами, залучає талановитих працівників та сприяє загальному успіху компанії. Основні характеристики позитивного іміджу підприємства включають: добру репутацію, сильний бренд, лояльність клієнтів, привабливий робочий клімат, стійкі відносини з партнерами, ефективний маркетинг, громадську відповідальність, успішні спроби виправдати очікування, емоційне заангажування.

Формування позитивного іміджу підприємства — це складний та постійний процес, який включає ряд етапів. Загальні етапи формування позитивного іміджу підприємства включають:

1. Оцінка поточного стану іміджу підприємства. Аналізується репутація, бренд, відносини з клієнтами та інші фактори, які впливають на сприйняття компанії громадськістю.

2. Визначення конкретних цілей, які підприємство хоче досягти в контексті свого іміджу. Ці цілі можуть включати підвищення впізнаваності бренду, збільшення лояльності клієнтів та інші аспекти.

3. Розробка стратегії спілкування та PR, яка відображає ключові повідомлення, цілі та способи взаємодії з аудиторією.

4. Створення сильного бренду, який відображає цінності та особливості підприємства, що включає розробку логотипу, слоганів, корпоративного стилю та інших елементів бренду.

5. Укладання стратегічних партнерств та співробітництво з іншими компаніями чи організаціями.

6. Виконання соціально відповідальних ініціатив, що сприяють створенню позитивного враження про компанію у громадськості.

7. Використання Інтернету для будівництва та підтримки іміджу, таких як веб-сайт, блоги, соціальні мережі та інші онлайн-ресурси.

8. Систематичне відстеження відгуків та реакцій на імідж підприємства та реакція на них.

9. Постійне адаптування стратегій формування іміджу відповідно до змін в суспільстві, ринкових умовах та потребах клієнтів [2 с. 68, 3].

Формування позитивного іміджу підприємства вимагає стратегічного підходу та цілеспрямованих дій, серед яких є:

1. Забезпечення високої якості продукції чи послуг, оскільки якість є основною платформою для відданості клієнтів та задоволення їх очікувань.

2. Розробка сильного бренду та корпоративної ідентичності, які відображають цінності та стиль підприємства, що створює впізнаваність та відчуття приналежності.

3. Установлення відкритого каналу комунікації з клієнтами, партнерами та громадськістю, що допомагає у будівництві довіри.

4. Активна участь у соціальних та екологічних ініціативах.

5. Розвиток стратегічних партнерств.

6. Активне управління репутацією підприємства в онлайн та офлайн просторах.

7. Створення ефективних маркетингових стратегій, які висвітлюють сильні сторони та переваги продукції чи послуг підприємства.

8. Забезпечення гармонійної робочої атмосфери та надання персоналу можливостей для розвитку.

9. Бережливе впровадження технологічних інновацій, що вказує на передовий рівень та готовність до змін.

10. Розробка програм лояльності та винагород за постійне вибір продукції чи послуг підприємства [1, 3].

Важливо усвідомлювати, що імідж є динамічним та може еволюціонувати з часом, тому підприємству важливо постійно проводити адаптацію стратегій щодо формування та підтримки іміджу у відповідності до вимог ринку.

Отже, було визначено сутність іміджу та його основних складових, сутність позитивного іміджу підприємства, важливості його формування, встановлено основні етапи даного процесу та запропоновано ряд стратегічних ініціатив, які може використати підприємство у своїй діяльності для створення та підтримки позитивного іміджу.

Список використаних джерел

1. Рябова Т. А., Воєдило Н. Ю. Роль іміджу у забезпеченні ринкового успіху підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8451> (дата звернення: 12.11.2023).
2. Колокольчикова І.В. Стратегічне управління та формування позитивного іміджу суб'єктів господарювання. *Інфраструктура ринку*. 2021. Випуск 56. С.67-70.
3. Костюк Г. В., Сторожук В. В. Формування позитивного іміджу підприємства. URL: <https://en.knutd.edu.ua/publications/pdf/Visnyk/2014-1/176-181.pdf> (дата звернення 12.11.2023).

Юрченко Т.С., Негода А.В. Міжнародні логістичні центри: особливості функціонування

Юрченко Тетяна Сергіївна, студентка

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин КНУ ім. Т.Шевченко

Негода Анна Вікторівна, к.е.н., доцент

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин КНУ ім. Т.Шевченко

МІЖНАРОДНІ ЛОГІСТИЧНІ ЦЕНТРИ: ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Міжнародна логістика стає все більш важливою дисципліною для світової економіки, оскільки все більше компаній використовують її для зниження витрат і використання переваг вузькоспеціалізованих можливостей у різних галузях і регіонах по всьому світу.

У бізнесі міжнародна логістика - це вивчення, планування та реалізація того, як підприємство переміщує фізичні товари та матеріали від постачальника до клієнта таким чином, що передбачає перетин щонайменше одного міжнародного кордону.

Практично в усіх галузях і регіонах виробники спільно докладають зусиль для підвищення прибутковості, шляхом скорочення витрат. В цьому контексті виробники використовують глобальні джерела постачання, як засіб прискорення досягнення цієї мети.

Логістичні центри є ключовими елементами для виробничих та дистриб'юторських компаній. Це місце, де товари кожного замовника та клієнта приймаються, а потім розподіляються серед роздрібних та оптових продавців. Ці центри є посередниками між клієнтами та виробниками. Тому дуже важливо, щоб усі процедури проходили безперебійно та ефективно. Вони повинні мати швидкі терміни доставки, а також гнучкість, забезпечуючи розумне регулювання поставок товарів.

Існує кілька типів логістичних центрів, а саме відвантажувальний, розподільчий, обробно-розподільчий центр та центр виконання замовлень.

Основна функція відвантажувального центру - класифікувати товари і негайно відправляти їх до наступного пункту призначення. Зберігання товарів тут не здійснюється.

Мета розподільчих центрів - зберігати та управляти складськими запасами, розподіляючи товари за регіонами, типами продукції тощо. Далі товари відправляються в роздрібні магазини або кінцевим споживачам. Це стандартний логістичний центр.

До їх основних функцій відносять:

- відвантаження товарів
- відбір товарів.
- підготовка інформації (тип упаковки, дистрибуція).
- пакування та нанесення етикеток.

Обробно-розподільчий центр працює як розподільний центр з певними відмінностями. Наприклад, вони використовуються для переробки та розподілу м'яса та риби, а також для збірки та монтажу різних комплектуючих.

Вони розташовані близько до заводів, щоб мати можливість швидко добиратись до них аби виконати останні штрихи перед тим, як виріб або деталь буде готова. Ці логістичні центри значно збільшують додану вартість, бо вони потребують пилонепроникних,

неслизьких і ударостійких приміщень, в яких контролюється температура тощо.

Зростання онлайн-продажів надзвичайно вплинуло на логістику. Завдяки цьому з'явилися центри виконання замовлень - місця, де здійснюється управління, збір та доставка товарів електронної торгівлі. Ці центри отримують замовлення від кінцевого споживача і автоматично готують його до відправки.

Тут здійснюються всі наступні види діяльності: управління запасами товарів, обробка скарг, процес оплати, управління поверненнями, даними клієнтів тощо.

Через поступову зміну структури імпорту та експорту та їх постійний зріст, аби залишатись конкурентоспроможними на світовому ринку, компаніям потрібно розширювати потужності своїх складів. Саме тому європейські країни почали будувати великі індустріальні парки, щоб впорядкувати свою логістичну систему. Наступний еволюційний крок – створення ХАБів, які виглядають як величезні склади, які можуть обробляти величезні обсяги вантажів. Логістичний ХАБ - це величезна логістична мережа складів, де компанії можуть виконувати повний спектр операцій з обробки вантажів. Деякі такі логістичні парки можуть обробляти понад 1 мільйон TEU (двадцятифутовий еквівалент, який використовується для опису місткості контейнера). Площа логістичного хабу може становити понад 1 мільйон квадратних метрів. Тенденція будівництва величезних логістичних комплексів популярна в усьому світі.

Оскільки в логістичних центрах товари зберігаються, обробляються та перерозподіляються між складами, будівництво хабу є чудовим рішенням для консолідації матеріальних потоків. Інша особливість такої логістичної мережі полягає в тому, що вантажі можуть розвантажуватися з автомобільного, залізничного, морського та навіть авіаційного транспорту. Так само, як і завантажувати товари.

Логістичний хаб - це ціле місто зі своїми робочими площами, депо технічного обслуговування транспорту, відстійниками, пунктами митного оформлення, пакувальними цехами, парковками, офісними приміщеннями тощо. Інфраструктура хабів залежить від потреб бізнесу.

Великі логістичні компанії, які працюють по всьому світу, будують логістичні комплекси площею в кілька мільйонів

квадратних метрів. Витрати на будівництво та утримання таких об'єктів сягають мільйонів доларів.

Отже, міжнародна логістика набуває все більшого значення для глобальної економіки, допомагаючи компаніям оптимізувати витрати та використовувати глобальні ресурси для підвищення прибутковості. Логістичні центри виконують ключову роль у цьому процесі, забезпечуючи ефективну роботу та швидку доставку товарів. Різні типи логістичних центрів виконують різні функції, що допомагає виробникам та дистриб'юторам оптимізувати їхні операції. Також, будівництво логістичних хабів і великих логістичних комплексів стає популярним явищем, що відображає розвиток і удосконалення логістичної інфраструктури в умовах зростання глобальної торгівлі та економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Міжнародна логістика та глобальні ланцюги постачань: навчальний посібник у схемах / Негода А., Русак Д. – К., 2023. – 268 с.
2. Негода А.В. Міжнародна логістика у схемах. Навчальний посібник . – К.: ВПЦ «Київський університет», 2020. – 192 с.
3. Корнієцький О. В. Міжнародна логістика: поняття та напрями розвитку в сучасному світі. Наукові праці чорноморського державного університету ім. Петра Могили. серія: економіка. 2014. Вип. 235, т. 247. С. 66–71.
4. Logistics centers | what are they? - types | BECOSAN®. BECOSAN®. URL: https://www.becosan.com/logistics-centers/#What_are_logistics_centers
5. Logistics distribution centre: what it is, its advantages and functions | AR racking. AR Racking | Sistemas de Almacenaje Industrial y Estanterías Industriales. URL: <https://www.ar-racking.com/en/blog/logistics-distribution-centre-what-it-is-advantages-and-functions/>
6. What is international logistics? Components, process, channels and examples. Oracle NetSuite. URL: <https://www.netsuite.com/portal/resource/articles/inventory-management/international-logistics.shtml>
7. What is logistics hub? The largest logistics facilities of the world. WareTeka. URL: <https://wareteka.com.ua/en/blog/what-is-logistics-hub-examples-and-differences-from-warehouses/>

Секція 2. Цифрові трансформації в економіці, державному управлінні та місцевому самоврядуванні.

Koldovskiy A. Ai-driven cbdc: unlocking transformative synergies in modern monetary systems

Artem Koldovskiy

PhD in Economics, Senior lecturer

Department of International Management and Marketing, WSB Merito University (Poland)

Instructor of international online courses at Global Talent International (USA)

AI-DRIVEN CBDCS: UNLOCKING TRANSFORMATIVE SYNERGIES IN MODERN MONETARY SYSTEMS

The amalgamation of Artificial Intelligence (AI) with Central Bank Digital Currencies (CBDCs) is an intersection marked by immense promise and nuanced challenges. Building upon the findings of this study, a set of comprehensive recommendations emerges, aiming to capitalize on the potential benefits while effectively addressing the intricacies inherent in AI-driven CBDCs.

Establishment and refinement of regulatory frameworks stand as a cornerstone in navigating the integration of AI within CBDC systems. Such frameworks should encompass policies that explicitly delineate the responsible use of AI algorithms, data privacy protection measures, and mechanisms ensuring transparent, fair, and secure operations. These regulations should evolve with technological advancements, striking a balance between fostering innovation and safeguarding against potential risks.

The emphasis on fostering collaboration among various entities such as central banks, technological innovators, academic institutions, and regulatory bodies holds significant importance in the realm of AI-driven

CBDCs. By bringing together experts from different sectors, there's an opportunity to pool knowledge and resources. Collaboration among technological innovators, academics, and central banks allows for continuous research and development, which is vital for enhancing the technical robustness of AI-powered CBDCs. This ensures that these digital currencies are not only cutting-edge but also adaptable to changing technological landscapes.

Regulatory bodies play a crucial role in ensuring that these AI-driven CBDCs adhere to established standards and regulations. Collaborating with these bodies helps in understanding and addressing any technical complexities while ensuring compliance with these standards. This collaboration also aids in creating a regulatory framework that accommodates innovation while ensuring the stability and security of these digital currencies.

An open exchange of knowledge and expertise among these diverse entities allows for innovation that is not only technologically advanced but also aligned with the needs of society. This collaboration can identify and address societal needs, ensuring that the development of CBDCs is purposeful and addresses real-world challenges and requirements.

Overall, the synergy created by this collaborative effort helps in navigating the complexities, ensuring compliance, and fostering innovation in a way that benefits society while maintaining the integrity and functionality of AI-driven CBDCs.

Ethical considerations must be at the forefront of integrating AI into CBDC infrastructures. Transparent and accountable AI algorithms are crucial in avoiding biases and ensuring fair and equitable access to financial services (Chen, Zhu, 2021). Continual assessment and auditing of these algorithms are necessary to identify and rectify biases or inadvertent discriminatory patterns, fostering a system that is accessible to all segments of society.

The use of AI-driven CBDCs requires continuous observation and assessment methods to be established. These mechanisms are essential for evaluating how well these systems are performing, how secure they are, and what societal effects they may have. To keep up with the ever-changing technological environment, it's crucial for both regulatory bodies and developers to be adaptable and responsive.

Regular evaluations serve multiple purposes. They not only help identify any weaknesses or vulnerabilities in the system but also aid in improving how the system functions. This process is critical for ensuring that these AI-driven CBDCs can withstand and respond to emerging

threats. Additionally, it's important to ensure that these systems stay in line with the evolving needs of the economy and society. The idea is to create a robust, adaptable system that is both secure and responsive to the demands of the world it operates within.

A comprehensive public education initiative is fundamental for the acceptance and understanding of AI-driven CBDCs (Wang, Li, Wu, 2020). Providing clear, accessible information about the functionalities, benefits, and safeguards of these systems will foster public trust. Engagement efforts should encourage feedback and open dialogues, allowing for public concerns to be addressed and integrated into the development and governance of AI-driven CBDCs.

In summary, the fusion of AI with CBDCs promises a range of game-changing opportunities. By combining these technologies, we can expect significant improvements in transactional speed and accuracy. Furthermore, the amalgamation of AI with CBDCs opens doors to predictive analysis, enabling tailored and personalized financial services. However, to truly capitalize on these advantages, it's crucial to strike a balance between innovation and risk management. Successful implementation requires a careful blend of pioneering ideas and strategies to mitigate potential risks. Governance plays a pivotal role, as does collaboration across various sectors. Integrating AI ethically into financial systems is vital. This ensures that while leveraging its potential, ethical considerations are at the forefront.

Continuous research is essential, it allows for ongoing adaptation of regulatory frameworks to keep pace with the evolving landscape. Additionally, involving the public in meaningful ways is crucial for widespread acceptance and understanding. This approach will help in shaping a future where AI-powered CBDCs play a positive role in ensuring financial inclusivity and fostering economic progress. The goal is to maintain transparency, fairness, and accessibility for all participants in the financial ecosystem.

References

1. Chen, X., & Zhu, Y. (2021). Securing Central Bank Digital Currencies: Challenges and Solutions. *Journal of Digital Finance*, 2(1), 45-59.
2. Wang, Q., Li, J., & Wu, H. (2020). AI-Driven Anomaly Detection for Central Bank Digital Currency Transactions. *Journal of Financial Technology*, 4(2), 76-88.

Бачик В. І. Цифрові трансформації в економіці, державному управлінні та місцевому самоврядуванні

Бачик В. І.

Студентка групи УФП-41с ЛНУ ім. Івана Франка

ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ЕКОНОМІЦІ, ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ ТА МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ

З кожним роком темпи цифрових інновацій стрімко зростають, саме тому, їх впровадження та використання у всіх сферах життєдіяльності є важливим для розвитку економіки. Це дає змогу значно підвищити ефективність та продуктивність праці на підприємствах шляхом використання комп'ютерних технологій. Цифрова економіка має на меті пристосування ринкових умов до змін, що забезпечить збільшення конкурентоспроможності держави у цифровому середовищі. Проте, втілення цифрових технологій у навколишнє середовище принесло із собою як і позитивні, так і негативні враження. В основному, цифровізація посприяла підвищенню гнучкості виробничого процесу на підприємствах; доступність до великого асортименту товарів та послуг за нижчими цінами; розумному використанню часу та людського ресурсу і найголовніше - це доступність всіх можливих товарів та послуг в електронному вигляді. З негативних наслідків, можна назвати роботизацію та автоматизацію виробництв, а саме - зменшення потреб у людському ресурсі.

Трансформація цифрової економіки, в основному, базується на практиці, що виходить з основних вимог та обставин, які складають загально визначені правила. Важливість використання цифрових технологій у світовій економіці можна підкреслити щорічним підвищенням рівня ВВП на 20%, у розвинених державах показник сягає близько 7%. Як приклад, можна назвати країни, які за 5 років позитивно пройшли етап впровадження цифровізації в економіку держави, а саме: Швеція, Південна Корея, Естонія, Ісландія та Ізраїль, де показник ВВП складає 20%.

На сьогодні, Великобританія є однією з країн із найрозвинутішою цифровою економікою - показник ВВП становить 12,4%, натомість у країнах G20 цей показник складає 5,3%.

У 2013 р. було визначено «Програму переходу до цифрової економіки у Німеччині, головна мета якої подолання економічних криз шляхом створення виробництв з цифровими технологіями. Вагомий внесок у розвиток цифрової економіки зробило й США, де зараз діють понад 9 тис. повністю автоматизованих виробництв і всього 870 промислових роботів на 10 тис. робочих місць, натомість 400 в Японії, 270 в Південній Кореї та 32 в Китаї. В Україні цей показник не перевищує й 3.

Можна сказати, що розвиток цифрової економіки в Україні розпочався у 2013 р. коли КМУ видав розпорядження «Про схвалення стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» і вже через 2 роки Україна була присутня у Декларації 1-го засідання міністрів «Східного партнерства ЄС» з питань цифрової економіки. У 2017 р. прийнято Закон України «Про електронні довірчі послуги». У 2018 р. Уряд схвалив Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердив план заходів щодо її реалізації. У даній Концепції розвитку було визначено такі основні цілі:

1. Прискорення економічного зростання та залучення інвестицій;
2. Трансформація секторів економіки в конкурентоспроможні;
3. Технологічна та цифрова модернізація промисловості та створення високотехнологічних виробництв;
4. Розвиток цифрової індустрії та автоматизованого підприємництва.

Забезпечення цифрового розвитку у державному управлінні полягає у взаємодії основних елементів з чітко поставленими цілями та пріоритетами з дотриманням визначених принципів, які не порушують права та свободу громадян. Головним органом що становлять систему органів виконавчої влади є Міністерство цифрової трансформації України, яке забезпечує життєдіяльність державній політиці у сфері цифровізації, технологічних інновацій, електронного врядування та електронної демократії тощо. Цифровізація в державному управлінні повинна охопити не лише Україну в цілому, але й на місцевому рівні, визначивши пріоритети цифрового розвитку у всіх сферах діяльності. На сьогодні цифровізація вже поглинула освіту, медицину, управління, економіку, проте, її розвиток має пройти ще довгий і плідний шлях.

Міністерство цифрової трансформації України визначило основні цілі, які необхідно реалізувати до 2024 року, до яких входить:

1. Повна онлайн доступність до публічних послуг громадянам та бізнесу;
2. Доступ до високошвидкісного Інтернету усіх населених пунктів та транспортній інфраструктурі;
3. Залучення громадян до програми розвитку цифрових навичок;
4. Зростання показника ВВП країни завдяки ІТ сфері.

Проте, аби досягти поставлених цілей та удосконалити процес розвитку цифровізації в Україні необхідно перш за все позбутись головних проблем, серед яких:

- Високий рівень кіберзлочинності в інформаційних системах з персональними даними;
- Незахищеність ідентифікаційних даних фізичних та юридичних осіб в інформаційній системі державних органів та приватного сектору;
- Неможливість підтвердження ідентифікаційних даних;
- Відсутність контролю у доступі до інформаційних систем електронного впізнання тощо.

Цифрова трансформація державного управління в Україні становить напрями реформування держави в цілому і є наочним прикладом для громадян у використанні цифрових технологій. Україна досить успішно пройшла етап цифровізації держави та вже має багато позитивного досвіду у використанні цифрових технологій, зокрема у сфері державних закупівель через систему PROZORRO.

У 2020 р. КМУ затвердив стратегію регіонального розвитку на 2021-2027 роки в якій описано, що наразі рівень цифровізації та цифрової обізнаності регіонів є порівняно низьким, тому в розставленні пріоритетів стоїть завдання забезпечити регіональне населення доступом до онлайн послуг. Так держава підкреслює важливість диджиталізації у життєдіяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Для покращення та розширення рівня цифрових трансформацій в Україні на регіональному рівні діють різні програми. До прикладу, програма EGAP, яка спрямована на цифровізацію регіонів та сприяє розвитку інституційної спроможності органів місцевого самоврядування та компетентного надання послуг громадянам;

покращення комунікації між органами державної влади та суспільством; збільшення ефективності роботи ЦНАПів; забезпечення цифрової безпеки та грамотності.

Безпосередньо при формуванні матеріально-технічної бази, реєстрів й інших інформаційних платформ на регіональному рівні можуть виникати як переваги, так і недоліки. Однією з основних переваг можна назвати швидке та легке пристосування молодого покоління до навколишніх змін у цифровому середовищі. Також до переваг можна віднести:

1. Зручність отримання послуг;
2. Прозорість надання послуг;
3. Автоматизована послідовність виконання завдань;
4. Ефективна комунікація між інстанціями;
5. Розумний розподіл витрат;
6. Електронна демократія.

Не можна заперечити й той факт, що цифровізація може бути не лише корисною, але й серйозним викликом для певних груп населення. Загалом, це може бути спричинено сукупністю недоліків при впровадженні цифровізації:

1. Більшість сільських та селищних місцевостей недостатньо оснащені (або взагалі не оснащені) доступом до швидкісного Інтернету;
2. Необізнаність старшого покоління цифровими технологіями;
3. Повільний перебіг місцевих органів до цифрової трансформації у роботі;
4. Недостатньо безпечний захист даних, внутрішніх систем.

Отже, цифрова економіка відіграє важливу роль у становленні показника ВВП країни і все тому, що бізнес значно ефективніший ніж держава. Цифровізація економіки досить ефективно себе проявила, проте, не варто забувати й про негативні аспекти впровадження цифрових технологій, а навпаки робити все можливе для покращення її розвитку. Для перебігу до цифрової трансформації державного управління необхідно реалізувати ефективну державну політику та ефективну роботу органів влади. Якщо Україна буде дотримуватись поставлених цілей та пріоритетів у цифрових трендах, то зовсім скоро, процес цифрового розвитку дасть змогу вийти на новий технологічний етап та забезпечить рівноправне позиціонування України серед інших, більш розвинутих країн.

На сьогодні питання цифровізації місцевого самоврядування є доволі актуальним, адже суспільство все більше використовує цифрові технології в усіх сферах життєдіяльності, в тому числі й у взаємодії з державою.

Саме тому, цифрові технології – основа сталого добробуту України; нового світу з новими можливостями; сфера, що суттєво впливає на трансформації в країні для покращення життя, роботи, творчості, навчання та відпочинку українців.

Список використаних джерел

1. Olga Malinovska ANTI-CRISIS MANAGEMENT: GLOBAL TRENDS AND NATIONAL PECULIARITIES / Olga Malinovska, Uliana Motorniuk, Marta Terebukh – Kaunas, Lithuania : Vytautas Magnus University, 2022. – 16 p. – ISBN 978-9934-26-272-2. <http://lvbaltijapublishing/omp/index.php/bp/catalog/book/311/8594/17959-1>.
2. Трансформація моделей управління освітою в територіальних громадах: стан, проблеми перспективи: колективна монографія / За заг. ред. Клясен Н. Л., Пушкарьова Т. О. // Київ : ТОВ НВП «Росток А. В. Т.», 2022. 428 с. Малиновська О. Я., Вітчизняні моделі управління розвитком освітніх програм: правові аспекти (підрозділ 2.2., розділ 2, С. 71 – 89). ISBN 978-617-512-299-0 <https://www.airo.com.ua/transmacziya-modelej-upravlinnya-osvitoyu-v-teritorialnih-gromadah-stan-problemi-perspektivi/>
3. Kornieieva, T., Malinovska, O., Sokolik, L., Bortnikova, M. (2022). SMART management of sustainable development of the region in the context of globalization. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, Vol. 17, No. 6, pp. 1765-1772. <https://doi.org/10.18280/ijstdp.170610>
4. Малиновська О.Я. Сучасні технології вдосконалення процесів управління даними — пілотні дослідження серед польських та українських підприємств /Малиновська О.Я. Нестерак Я., Височанська М.Я.//Науково-практичний журнал Збалансоване природокористування №4 2022 м. Київ С.47-61. <https://journals.urau/bnusing/article/view/275032>
5. Малиновська О.Я. Теоретичні основи ефективності функціонування органів місцевого самоврядування

- /Маліновська О.Я., Ревуцький А.І. //Науково-практичний журнал Збалансоване природокористування №3 2022 м. Київ С.70-78. <https://journals.uran.ua/bnusing/issue/view/15967>
6. Постанова КМУ Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, електронне посилення: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
  7. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 року № 67-р. Електронне посилення: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/%2067-2018-%D1%80#Text>
  8. Електронне урядування та електронна демократія : навч. посіб.: у 15 ч. / за заг. ред. А. І. Семенченка, В. М. Дрешпака. Київ, 2017. Ч. 2. 72 с. URL: https://onate.edu.ua/wp-content/uploads/2018/05/Part_002_Feb_2018.pdf.
  9. Бородін Є., Піскоха Н., Демощенко Г. Проблеми і переваги цифровізації місцевого самоврядування. Аспекти публічного управління. 2021. № 4. Т. 9. С. 95 – 103.

Белінська Г.В., Порхачов М.О., Ринки електронної комерції та інтернет-платформи як елементи глобальної економіки

Белінська Г.В., к.е.н., доцент

Порхачов М.О., студент

Національний авіаційний університет

РИНКИ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ ТА ІНТЕРНЕТ-ПЛАТФОРМИ ЯК ЕЛЕМЕНТИ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Сучасна глобальна економіка визначається численними економічними, технологічними, цифровими і соціокультурними трансформаціями. У цьому контексті тема дослідження ринків електронної комерції та інтернет-платформ має велике значення та важливість. Електронна комерція і інтернет-платформи перетворили торгівлю, дозволяючи підприємствам та споживачам легко обмінюватися товарами та послугами через кордони, що сприяє зростанню міжнародної торгівлі та є ключовим чинником глобалізації економіки. Вони є важливими джерелами інновацій, що сприяють впровадженню нових технологій та підвищенню

ефективності в бізнесі. Це відображається на зростанні продуктивності та конкурентоспроможності національних економік. Окрім цього, електронна комерція розширює доступ до глобальних ринків для підприємств будь-якого розміру, навіть для тих, що розташовані у віддалених регіонах, що дозволяє зменшити географічні обмеження і сприяє рівномірному розподілу можливостей.

Вищевказані фактори демонструють, що дослідження ринків електронної комерції та інтернет-платформ є важливим та актуальним завданням, щоб розуміти сучасні тенденції у глобальній економіці, реагувати на них та розробляти стратегії для подальшого розвитку і забезпечення стійкості світової економіки.

На сьогоднішній день, ринки електронної комерції виявляються дуже динамічними та різноманітними. Відомі онлайн-роздрібні магазини, такі як Amazon, Alibaba, та інші, мають значний обсяг продажів і високу прибутковість. Окрім того, інтернет-платформи для послуг та маркетплейси для інтернет-торгівлі продовжують набирати популярність. Зі зростанням ринків електронної комерції збільшується конкуренція. Багато компаній, включаючи традиційні роздрібні мережі, розширюють свою онлайн-присутність, щоб забезпечити конкуренцію з інтернет-платформами.

Інтернет-платформи є різноманітними за своєю природою і функціями. Основні види інтернет-платформ включають наступні категорії:

Онлайн-маркетплейси:

1. Електронні ринки (B2C/B2B): Маркетплейси для продажу товарів та послуг, які об'єднують продавців та покупців. Прикладами є Amazon, eBay, Alibaba.

2. Маркетплейси для послуг: Маркетплейси, спеціалізовані на наданні послуг або знаходженні фахівців для різних завдань. Прикладами є Upwork, Airbnb.

Соціальні мережі:

1. Загальні соціальні мережі: Платформи для спілкування, обміну інформацією та спільнотами. Прикладами є Facebook, Twitter, Instagram.

2. Професійні мережі: Мережі для професійного спілкування та створення бізнес-контактів, такі як LinkedIn.

Хмарні обчислення та хмарні платформи:

1. Інфраструктура як послуга (IaaS): Платформи, які надають доступ до обчислювальної інфраструктури, такої як віртуальні сервери та облікові записи для обчислення.

2. Платформи для розробників (PaaS): Середовища для створення, тестування і розгортання програм та додатків.

3. Програмне забезпечення як послуга (SaaS): Платформи для надання програмного забезпечення як сервісу через інтернет.

Фінансові і платіжні платформи:

1. Платіжні шлюзи: Платформи для обробки онлайн-платежів, включаючи кредитні картки і електронні гроші.

2. Криптовалютні біржі: Платформи для купівлі, продажу та обміну криптовалют, такі як Bitcoin та Ethereum.

Освітні платформи:

1. Онлайн-курси та MOOC (Massive Open Online Courses): Платформи, що надають доступ до навчальних ресурсів та курсів для дистанційного навчання.

2. Електронні бібліотеки та ресурси: Платформи, які дозволяють доступ до електронних книг, журналів, відеоматеріалів та інших навчальних ресурсів.

Медіаплатформи:

1. Відеострімінгові сервіси: Платформи для перегляду інтернет-відео та стрімінгу медіа, такі як YouTube, Netflix, Disney+.

2. Медіапортали та новинні сайти: Платформи для публікації та споживання новин та вмісту.

Гральні платформи:

1. Онлайн-гральні платформи: Платформи для ігор та розваг через Інтернет, включаючи інтернет-казино, онлайн-ігри та ігрові консолі.

Це лише декілька прикладів основних видів інтернет-платформ. Кожен з них має свої унікальні функції та характеристики, і їх роль у сучасному інтернет-екосистемі значуща. Підприємства і споживачі використовують ці платформи для різних цілей, від продажу товарів до спілкування та розваг.

Проте, оскільки наука глобалістики розглядає причини, тенденції світової глобалізації та одним з основних завдань полягає у розробці рекомендацій щодо подолання кризових ситуацій, потрібно також розглянути проблеми та виклики, які виникають при стрімкому розвитку ринків електронної комерції та інтернет-платформ.

По-перше, збільшення конкуренції на світовому ринку. З одного боку, інтернет-платформи створюють можливості для різних

підприємств вступити на ринок і конкурувати на рівних з великими гравцями. За допомогою онлайн-маркетплейсів і соціальних мереж, навіть маленькі підприємства можуть залучити клієнтів.

Проте, існують побоювання щодо можливості монополізації ринків інтернет-платформами, тому також виникає проблема монополізації ринку. Деякі великі платформи можуть мати переваги, які ускладнюють конкуренцію. У таких випадках, важливо встановити механізми антимонопольної регуляції для забезпечення рівних умов для всіх гравців.

Ще один виклик це загроза контролю за даними. Великі інтернет-платформи мають доступ до великих обсягів даних користувачів. Це може створити конкурентні переваги в контексті персоналізованої реклами та аналізу ринку. Питання про захист даних і конфіденційність стають важливими у контексті конкуренції. Також пов'язана з цим викликом потреба у регуляції. З метою забезпечення конкуренції та захисту споживачів, регулятори та уряди різних країн вводять правила та закони, спрямовані на контроль над інтернет-платформами. Це може включати антимонопольні заходи, захист даних та правила щодо реклами.

Загальна мета полягає в тому, щоб забезпечити баланс між стимулюванням конкуренції та запобіганням монополізації, щоб споживачі та підприємства могли користуватися перевагами інтернет-платформ у справедливих умовах. Таким чином, відповідна антимонопольна політика та регулювання можуть відігравати ключову роль у забезпеченні конкурентоспроможності ринків електронної комерції.

Отже, дослідження ринків електронної комерції та інтернет-платформ свідчить про їхню величезну важливість та вплив на сучасну глобальну економіку. Електронна комерція та інтернет-платформи стали не просто додатковими каналами продажу, але й каталізаторами трансформації бізнес-моделей та способів взаємодії між підприємствами та споживачами. У цьому контексті можна виділити кілька ключових висновків:

1. Зростання глобальної торгівлі: Електронна комерція та інтернет-платформи розширюють можливості міжнародної торгівлі, стимулюючи зростання економік різних країн та підприємств.

2. Збільшення конкуренції: Вони створюють умови для більшої конкуренції на ринку, дозволяючи навіть малому та середньому бізнесу конкурувати з великими корпораціями.

3. Підвищення доступності та ефективності: Електронна комерція сприяє підвищенню доступності товарів та послуг для споживачів та підвищенню продуктивності та ефективності підприємств.

4. Загроза монополізації: Важливо враховувати можливість монополізації ринків інтернет-платформами та розробляти ефективні антимонопольні політики.

5. Необхідність регулювання: Регулювання та нормативи стають важливими для забезпечення ефективного функціонування цих ринків та захисту прав споживачів та конкуренції.

Усі ці аспекти вказують на те, що ринки електронної комерції та інтернет-платформи залишаються однією з найбільш важливих галузей у сучасній глобальній економіці. Подальші дослідження у цій галузі мають на меті розкрити нові можливості, вирішити виклики та сприяти стійкому розвитку цих ринків для досягнення більш справедливої та інноваційної економічної системи.

Список використаних джерел

1. Береза А.М., Козак І.А., Левченко Ф.А. (2012). Електронна комерція: навч. посібник. К.: КНЕУ. 326с.
2. Грінько, І. М. ГЛОБАЛЬНА ЕКОНОМІКА (2020) [Електронний ресурс] : підручник для студ. спеціальності 051 «Економіка», спеціалізації «Міжнародна економіка», «Економічна кібернетика», «Економіка бізнес-підприємства»; КПІ ім. Ігоря Сікорського.
3. Плескач В. Л., Затонацька Т. Г. Електронна комерція : підручник. Київ : Знання, 2007. 535 с.
4. "10 of the Largest Ecommerce Markets in the World by Country". – 2017. – [Електронний ресурс]. // Business. – 2017. – Режим доступу: <https://www.business.com/articles/10-of-the-largestecommerce-markets-in-the-world-b/>
5. Rolfe A. The fastest growing global e-commerce markets [Електронний ресурс] / Alex Rolfe // Payment Card Yearbooks. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.paymentscardsandmobile.com/the-fastest-growing-global-e-commerce-markets/>.
6. International E-Commerce: A Comprehensive Guide [Електронний ресурс] // Flow Commerce. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.flow.io/international-e-commerce/>. The article

“State of e-commerce: global outlook 2016-21. – [Електронний ресурс].
– Режим доступу: <https://www.ipc.be/sector-data/e-commerce/articles/global-ecommerce-figures-2017>

Будніков Я.Є., Русак Д. М., Цифрові трансформації в економіці та їх вплив на процеси злиття та поглинання підприємств.

Будніков Ярослав Євгенійович, магістр, КНУ ім. Тараса Шевченка
Русак Денис Миколайович, к.е.н., проф., КНУ ім. Тараса Шевченка

ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ЕКОНОМІЦІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПРОЦЕСИ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ ПІДПРИЄМСТВ.

Стрімкий розвиток цифрових технологій відкрив еру безпрецедентних змін у різних галузях, переосмислюючи способи ведення бізнесу, взаємодії з клієнтами та конкуренції на світовому ринку. Водночас ця цифрова революція зазнала значного впливу на сферу злиття та поглинання (M&A). У цих тезах я досліджую глибокий вплив цифрової трансформації на діяльність у сфері злиттів та поглинань, а також з'ясовую, як ця динаміка змінила економіку та бізнес-стратегії.

По суті, цифрова трансформація - це стратегічне впровадження та використання технологічних досягнень для оптимізації операцій, підвищення продуктивності та впровадження інновацій в організаціях. Цей трансформаційний шлях передбачає комплексну переоцінку бізнес-моделей, процесів та взаємодії з клієнтами, щоб задовольнити мінливі вимоги цифрової епохи. Компанії, які стають на цей шлях, надають пріоритет гнучкості, інноваціям та клієнтоорієнтованості, прагнучи не лише адаптуватися, але й лідувати в постійно мінливому цифровому ландшафті.

У рамках цієї парадигми діяльність зі злиття та поглинання вийшла за рамки традиційних мотивів розширення або консолідації ринку. Вони стали інструментом досягнення цифрових цілей та збереження конкурентних переваг. У прагненні до цифрової трансформації організації часто беруть участь у злиттях і поглинаннях, щоб придбати спеціалізовані технології, висококваліфіковані кадри або власну інтелектуальну власність. Стартапи та інноваційні фірми, що розвиваються, є особливо привабливими об'єктами, оскільки вони часто володіють

передовими рішеннями, новими підходами та гнучкими структурами, які відповідають цифровим цілям компанії-покупця.

Ці більше того, поява цифрової трансформації розмила межі між галузями, каталізуючи безпрецедентне зближення та співпрацю між секторами. Це трансформаційне явище сприяє зростанню кількості угод зі злиття та поглинання, оскільки компанії прагнуть диверсифікувати свої продуктові портфелі, вийти на нові ринки або швидко адаптуватися до мінливих споживчих уподобань. Нетрадиційні гравці все частіше виходять у раніше незвідані галузі, збільшуючи масштаб і складність угод зі злиття та поглинання в сучасному бізнес-ландшафті.

В основі цифрової революції лежить всюдисуща важливість даних. У гонитві за конкурентними перевагами організації активно вивчають можливості злиття та поглинання, щоб отримати доступ до багатих на дані компаній або до складних аналітичних можливостей. Стратегічне придбання надійних наборів даних у поєднанні з передовими технологіями штучного інтелекту є визначальним фактором, що впливає на оцінку вартості злиттів і поглинань та прийняття стратегічних рішень. Компанії визнають, що використання аналітики даних має вирішальне значення для підтримання актуальності та впровадження інновацій в умовах економіки, яка все більше залежить від даних.

Крім того, цифрові підриви створюють екзистенційні загрози для усталених бізнес-моделей. Щоб запобігти підриву або пережити його наслідки, компанії беруть участь у злиттях та поглинаннях, щоб швидко адаптуватися до мінливого ландшафту. Ця діяльність дає змогу існуючим компаніям наповнити свою діяльність інноваціями та гнучкістю від фірм, що є вихідцями з цифрових технологій.

Оцінка цифрових компаній в угодах зі злиття та поглинання передбачає складну взаємодію матеріальних і нематеріальних активів. Унікальні фактори, такі як база користувачів, технологічні інновації, вартість бренду та потенціал зростання, суттєво впливають на процес оцінки. Крім того, інтеграція розрізаних цифрових культур, технологій та робочої сили створює складні виклики, що вимагає ретельного планування та виконання для реалізації запланованої синергії та переваг від придбання.

Отже, симбіоз цифрової трансформації та угод зі злиття та поглинання докорінно змінив економічний ландшафт. Компанії все частіше використовують злиття та поглинання як стратегічний

інструмент для подолання цифрових потрясінь, отримання конкурентних переваг та посилення своїх цифрових можливостей. Оскільки цифрова революція продовжує розгортатися, синергія між цими двома сферами продовжуватиме переосмислювати бізнес-стратегії, переформатовувати галузі та стимулювати інновації у світовій економіці. Успішна навігація на цьому перетині стане ключовим фактором для організацій, які прагнуть не лише вижити, але й процвітати в динамічну цифрову епоху.

Джерела

1. Digitalisation and IT - an opportunity within M&A processes | Deloitte Sverige. Deloitte Sweden. URL: <https://www2.deloitte.com/se/sv/pages/mergers-and-acquisitions/articles/digitalisation-and-it-an-opportunity-within-ma-processes.html>.
2. Digitalising M&A – Financier Worldwide. Financier Worldwide. URL: <https://www.financierworldwide.com/digitalising-ma>.
3. Digitizing Mergers & Acquisitions (M&A) | Accenture Strategy. Accenture Österreich | Strategy, Consulting, Digital, Technology and Operations. URL: <https://www.accenture.com/us-en/insights/strategy/digitizing-mergers-acquisitions>.
4. Klawon M. The Importance of Digitalizing M&A Processes in 2023. Digital Mergers & Acquisitions Solution | smartmerger.com. URL: <http://www.smartmerger.com/blog/importance-of-digitalizing-ma-processes>.

К.М. Бушинська. Технологічна складова децентралізації глобалічних фінансів

К.М. Бушинська, студентка

Київський інститут міжнародних відносин національного університету ім. Т.Г. Шевченка

ТЕХНОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ГЛОБАЛІНИХ ФІНАНСІВ

В умовах глобалізації з'явилися нові транснаціональні корпорації, що виробляють і поширюють товари й послуги через світові мережі, а вже існуючі транснаціональні компанії розширили свою діяльність на міжнародному рівні шляхом злиття з іноземними компаніями або їхнього поглинання. Транснаціональні корпорації перетворилися на висококонцентровані точки світової економіки та основні ринки збуту товарів і послуг. Своєю діяльністю вони пов'язують національні та регіональні ринки, формуючи цілісність світового господарства. Майже всі фінансово-промислові гіганти є активними учасниками фінансових ринків, випускаючи облігації, акції та інші боргові інструменти.[1] При цьому потужні корпорації створюють мережі філій, дочірніх компаній та представництв майже в усіх країнах світу, скуповують контрольні пакети акцій перспективних та інвестиційно привабливих компаній, що займаються іншими видами економічної діяльності. Транснаціональні компанії активно залучають до своїх ланцюгів поставок компанії-посередники, зареєстровані в низькоподаткових або безподаткових юрисдикціях.

Розвиток інформаційних та комп'ютерних технологій полегшив учасникам ринку та державним органам збір та обробку інформації, необхідної для вимірювання, моніторингу та управління фінансовими ризиками; ціноутворення та торгівлю новими складними фінансовими інструментами; а також управління великими обсягами транзакцій, розподіленими між міжнародними фінансовими центрами в Азії, Європі та Західній півкулі. Глобалізація фінансового посередництва частково є відповіддю на попит на механізми, що опосередковують транскордонні потоки, а частково - на зниження бар'єрів у торгівлі фінансовими послугами та лібералізацію правил, що регулюють вихід іноземних фінансових установ на внутрішні ринки капіталу.

Пандемія COVID-19 прискорила діджиталізацію економіки та вплинула на пропозицію праці та капіталу. У світі спостерігається тенденція до зростання значення електронної комерції та пов'язаних з нею послуг, хмарні технології для зберігання та обміну інформацією, розвиток штучного інтелекту. Хмарні сервіси, створені цифровими гігантами, такими як Amazon, Google Inc, Microsoft Corp, Oracle та Salesforce, дозволяють організувати роботу в багатьох видах економічної діяльності, зокрема в будівництві, без прив'язки до конкретного офісу та/або робочого часу. Як наслідок,

спостерігається світова тенденція до збільшення частки інвестицій у нематеріальні активи в загальному обсязі інвестиційних потоків.

З розвитком цифрових технологій і логістичних послуг, транснаціональним корпораціям більше не потрібно відкривати офіси для продажу продукції в певних юрисдикціях. Тому навіть в рамках останніх нововведень BEPS 2.0 запроваджується оподаткування прибутку в юрисдикціях, де реалізуються товари та послуги.[6] Конкуренція між постачальниками послуг зростає завдяки технологічному прогресу та фінансовій лібералізації. Регуляторні органи багатьох країн змінили правила, що регулюють фінансове посередництво, щоб дозволити ширшому колу установ надавати фінансові послуги, і з'явилися нові класи небанківських фінансових установ, включаючи інституційних інвесторів.[2] Інвестиційні банки, компанії з торгівлі цінними паперами, компанії з управління активами, взаємні фонди, страхові компанії та компанії з торгового фінансування, хедж-фонди і навіть телекомунікаційні компанії, компанії, що займаються розробкою програмного забезпечення та продуктів харчування, починають надавати послуги, подібні до тих, що традиційно надаються банками.

Революція фінтех має величезний вплив на всі фінансові установи світу. Банківські картки з розумним чіпом, що значно допомогли мінімізувати фінансові втрати, біометричні датчики разом зі сканерами райдужної оболонки ока, автоматизована клірингова палата, що допомагає ефективно обробляти всі електронні міжбанківські платежі, такі як - страхові внески, заробітну плату, виплати дивідендів, векселі та прямі дебетові платежі за іпотечними кредитами є технологічними досягненнями цієї сфери. Фінансові послуги фінтеху трансформують усю банківську систему від процесу, орієнтованого на відділення, до різних цифрових каналів, таких як Інтернет та мобільні телефони. Це також зменшує залежність банку від його традиційних відділень. Фінтех-провайдери також розробили чат-ботів для обслуговування клієнтів, обробки запитів і перенаправлення клієнтів до потрібних відділів, надання інвестиційних порад своїм клієнтам, як це робить чат-бот Erica від Bank of America тощо. Ще одним із прикладів є система електронних платежів M-Pesa, яка працює в Кенії, Танзанії та інших країнах і є однією з найбільших історій успіху фінтеху з моменту її появи лише десять років тому. Ефективно перетворивши мобільні телефони на платіжні рахунки, M-Pesa розширила фінансовий доступ для людей, які раніше не користувалися

послугами банків, і є чудовим прикладом того, як фінтех змінив фінансовий сектор і підвищив ефективність економіки в цілому.[5]

З роками штучний інтелект став невід'ємною частиною банківських послуг фінтех, яку банки використовують для виявлення шахрайства. Платформи збирання даних можуть враховувати дані та аналізувати неструктуровані транзакції, щоб запропонувати 360-градусне бачення клієнта, що сприяє швидшій перевірці транзакцій. Крім того, за допомогою алгоритмів машинного навчання банки можуть використовувати історичні дані для прогнозування та визначення шахрайських атак. У звіті McKinsey Global Institute зроблено висновок, що широке впровадження та використання цифрових фінансів може збільшити ВВП усіх країн, що розвиваються, на 6%, або загалом на 3,7 трильйона доларів США, до 2025 року - що забезпечить доступ до ринку для 1,6 мільярда людей, які не мають банківських рахунків, дозволить додатково видати 2,1 трильйона доларів США кредитів фізичним особам та малому бізнесу, збільшити податкові надходження до бюджету та збільшити баланси фірм, що надають фінансові послуги, на 4,2 трильйона доларів США. [5]

Квазікриптовалюти з розподілом капіталу на основі алгоритмів, згенерованих штучним інтелектом, кидають виклик інтерфейсу 20-го ст. між ЦБ та приватними фінансовими установами, який забезпечує створення більшості капітальних активів та грошових зобов'язань на фінансових ринках. Варто згадати, що електронні платіжні системи, що використовують цифрові валюти, такі як біткойн, і токени, засновані на зашифрованих рахунках в електронних книгах, спочатку просувалися як більш ефективні замітники банкнот, банківських депозитів або банківських переказів.[4] Однак ці інновації мають потенціал витіснити банківські зобов'язання як домінуючий засіб платежу і загрожують доходам традиційних банківських установ.

Отже, процеси фінтеху надають доступ до ринку фінансових операцій тим, хто попередньо його не мав. Метою має бути використання переваг нових технологій та усунення нестабільності, притаманної існуючій інституційній структурі.

Список використаних джерел

1. Philip G.Cerny. The dynamics of financial globalization: Technology, market structure, and policy response. December 1994. Режим доступу:

- <https://link.springer.com/article/10.1007/BF01000063#:~:text=After%20looking%20briefly%20at%20a,while%20at%20the%20same%20time>
2. International Monetary Fund. Gerd Häusler. The Globalization of Finance. Volume 39, Number 1. March 2002. Режим доступу:
<https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2002/03/hausler.htm>
  3. International Monetary Fund. Fintech and Financial Services: Initial Considerations. 2017. Режим доступу:
<https://www.imf.org/en/Publications/Staff-Discussion-Notes/Issues/2017/06/16/Fintech-and-Financial-Services-Initial-Considerations-44985>
  4. ECONSTOR. ZBW. Kregel Jan A., Savona Paolo. The impact of technological innovations on money and financial markets & Public Policy Brief, No. 150. 2020. Режим доступу:
<https://www.econstor.eu/bitstream/10419/251474/1/ppb-150.pdf>
  5. Common Market for Eastern and Southern Africa. Ibrahim A. Zeidy. The role of Financial Technology in changing financial industry and increasing efficiency in the economy. 2022. Режим доступу: <https://www.comesa.int/wp-content/uploads/2022/05/The-Role-of-Financial-Technology.pdf>
  6. Universal Journal of Accounting and Finance. Svitlana Y.Korol, Olena I.Nykyforuk, Ulyana V.Pelekh, Nataliia S.Barabash, Olha M.Romashko. 2022. Режим доступу:
<https://www.hrpub.com/download/20211230/UJAF23-12225466.pdf>

Вербицька М.О., Вплив цифровізації на управління в міжнародних фінансових центрах

М.О. Вербицька, студентка

*Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка
Науковий керівник – доц. Фаренюк Наталія Вікторівна*

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА УПРАВЛІННЯ В МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ЦЕНТРАХ

Разючі технологічні зміни ХХІ століття стають модифікацією інфраструктури глобальних фінансів. Заради підвищення

ефективності фінансової системи актори вдаються до різносторонніх новацій, що традиційно обрамлюються терміном «цифровізація», тобто впровадження технологічних рішень для покращення фінансових операцій та управління потоками коштів.

Основні напрямки цифровізації фінансів включають поширення технології блокчейну, появу в обігу криптовалют, використання штучного інтелекту, надання електронних банківських послуг, автоматизацію аналізу інформації, прогнозування трендів. Варто зазначити також Insurtech – впровадження технологічних інновацій у сфері страхування для полегшення процесів підписання полісів та вирішення страхових випадків та Regtech – використання технологій для дотримання стандартів регулювання й безпеки. У 2015 році експертами Міжнародного економічного форуму були виділені основні сектори фінансової діяльності, де відбулися технологічні зміни: система платежів і розрахунків, залучення депозитів і кредитування; страхування; управління інвестиціями; залучення капіталу та організація і забезпечення торговельних ринкових угод.

Окремо варто зазначити розвиток фінтех-компаній – установ, що активно використовують технології для надання фінансових послуг. Це може включати платіжні системи (електронні та криптоплатежі) кредитування, онлайн-банкінг тощо. Найвідомішими фінтех-компаніями є PayPal, Stripe, Revolut, FTX.

Безперечно такий всеосяжний вплив діджиталізації має місце і в міжнародних фінансових центрах – головних осередках фінансових потоків. Глобальний фінансовий центр – це місто або регіон, де розташована велика кількість установ, що надають фінансові послуги. Відповідно, фінансові хаби є центром прийняття рішень, які напряму впливають на глобальну фінансову інфраструктуру, а водночас є чутливими до будь-яких коливань глобальної економіки. Не винятком є і тенденція до діджиталізації, що спочатку приходить до осередків фінансових операцій.

Прикладами пристосування фінансових центрів до діджиталізації є видання ліцензій на цифровий банкінг у Сінгапурі, видача електронних комерційних кредитів у Шанхаї та активне тестування там цифрового юаня, спроби запровадження технології блокчейну на Австралійській фондовій біржі тощо.

Варто зауважити, що фінансові центри прийнято класифікувати на традиційні, що утворилися на перетині фінансових шляхів за рахунок розвитку інфраструктури, та ті, що виникли внаслідок

транснаціоналізації і офшоризації фінансів. Такі фінансові центри, як от Бермудські острови, Гонконг, Кіпр тощо поступово втрачають свій вплив через діджиталізацію, поширення технологій блокчейну та електронних гаманців, адже створення систем для відстеження транзакцій зменшують можливості для відмивання, а отже, і привабливість офшорних юрисдикцій.

Ступінь залучення класичних фінансових центрів у процеси діджиталізації змінює процес регулювання в таких регіонах. Перший напрям, який зазнає трансформацій – кібербезпека та довіра. Зростаюча кількість кіберзагроз вимагає відповідної надійності цифрових інфраструктур. Зламання безпекових бар'єрів може призвести до фінансових втрат, порушення конфіденційності інформації та підірвати довіру до фінансових установ. Впровадження технологій, таких як інтелектуальні системи виявлення вторгнень, системи управління захистом від витоку даних та штучний інтелект, є кроком у забезпеченні стійкості до кібератак, а відтак, управління у світових фінансових центрах фокусується на переорієнтацію для залучення безпекових ресурсів.

Наступним напрямком зміни підходу до управління є перехід до цифрових платіжних систем. Успішне впровадження таких технологій стає складовою конкурентоспроможності світових фінансових центрів і привертає інноваційних гравців. Електронні гроші в глобальних фінансових центрах, що стають майданчиками для тестування рішень, роблять їх більш інтегрованими в глобальну систему. Прикладами можуть слугувати платіжна система Faster Payments, запущена в Лондоні в 2008 році, що дозволяє здійснювати перекази в реальному часі між банками або те, як у Токіо значну увагу приділяють розвитку QR-платежів.

Найбільш всеосяжним є напрям змін щодо створення нових нормотворчих актів. У фінансових центрах діє система, спрямована на регулювання цифрових технологій у секторі. Наприклад, Сінгапур та Лондон, використовують концепцію «регуляторних пісочниць», що надає інноваційним компаніям можливість тестувати свої продукти в реальному середовищі з привілеями. У фінансових центрах, де розглядається питання криптовалют та Initial Coin Offerings, має місце правове регулювання цих технологій. Наприклад, Амстердам та Париж вивчають підходи до регулювання цифрових активів для захисту інвесторів. Уваги заслуговує міжнародна регуляторна співпраця для уніфікації підходів та спрощення формальних процедур для акторів.

Наприклад, Чикаго та Лондон взаємодіють з метою встановлення стандартів у галузі цифрового регулювання та підтримки стартапів.

Отже, повсюдна діджиталізація має вирішальний вплив на фінансові послуги в усіх їхніх формах і в цьому процесі центральне положення займають глобальні фінансові центри, адже є, з одного боку, чутливими до зовнішніх коливань та нововведень, а з іншого, задають тренд для розвитку фінансової системи як сукупності.

Новизна даного дослідження полягає в приділенні уваги не лише процесам діджиталізації, а й впливу тенденцій на фінансові центри та зміни в підході до управління в них. Ці модифікації є фундаментальними, оскільки саме через ці регіони проходить більша частина фінансових транзакцій глобального ринку, а отже релевантність вищенаведеного дослідження є неспростовною.

Список використаних джерел

1. How disruptive innovations are reshaping the way financial services are structured, provisioned and consumed. WEF. Final report. 2015. 176 p. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_The_future_of_financial_services.pdf
2. Hayder & Zhang (2020). The Financial Technology (Fintech) and cybersecurity. *International Journal of Research in Business and Social Science* (2147- 4478). 9. 123-133. URL: https://www.researchgate.net/publication/346508094_The_Financial_Technology_Fintech_and_cybersecurity
3. Pinteа M. O. The challenges of finance digitalization – 2020. – Т. 13. – №. 1. – С. 58-63. URL: <https://www.proquest.com/openview/bff3243a77be4150a3395ecbe3dd4ccd/1?pq-origsite=gscholar&cbl=1606337>
4. Warnock F. E., Cleaver C. Financial centres and the geography of capital flows // *International Finance*. – 2003. – С. 27-59. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1468-2362.00111>
5. Ciuriuc A. Digital tools for floating offshore wind turbines (FOWT): A state of the art // *Energy Reports*. – 2022. – С. 1207-1228. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2352484721014736>

Габенко М.М., Яценко В.В., Перспективні технології для розвитку електронної комерції в Україні

*Габенко М.М., магістрантка
Сумський державний університет
Яценко В.В., канд. техн. наук, доцент
Сумський державний університет*

ПЕРСПЕКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В УКРАЇНІ

Електронна комерція, або e-commerce, стала важливим елементом сучасної економіки, дозволяючи покупцям та підприємствам взаємодіяти та здійснювати торгівлю через Інтернет. Україна, яка стежить за світовими трендами, впроваджує передові технології для поліпшення електронної комерції та забезпечення конкурентоспроможності на глобальному ринку. Низка перспективних технологій здатних революціонізувати цей сегмент включає в себе штучний інтелект та машинне навчання, розширену реальність та віртуальну реальність, Інтернет речей, блокчейн та голосові технології.

Штучний інтелект та Машинне навчання. Впровадження персоналізованих рекомендацій за допомогою алгоритмів машинного навчання сприятиме підвищенню конверсій та задоволенню покупців. Автоматизація процесів обробки замовлень, зокрема використання штучного інтелекту, не лише прискорить доставку, але й оптимізує ефективність та точність операцій.

Розширена реальність та Віртуальна реальність. Застосування розширеної реальності (AR) для інтерактивного перегляду товарів перед покупкою підвищить довіру покупців. Створення віртуальних магазинів за допомогою віртуальної реальності (VR) розширює можливості онлайн-торгівлі, дозволяючи клієнтам переживати унікальний досвід покупок

Інтернет речей (IoT). Використання IoT для створення зручних електронних середовищ для покупців, які взаємодіють з товаром та оточенням, сприятиме підвищенню задоволення від покупок. З'єднані пристрої, які становлять Інтернет речей, можуть забезпечити неймовірно зручний та ефективний досвід покупок. Наприклад, уміння взаємодіяти з домашніми пристроями через мобільний додаток, або автоматичне поновлення запасів за допомогою датчиків. Ці технології не тільки полегшать життя

покупців, але й забезпечать більшу точність управління запасами для підприємств.

Блокчейн. Технологія блокчейн гарантує безпеку та довіру в електронних транзакціях. Впровадження систем відстеження ланцюга постачання на базі блокчейну дозволить підтримувати високу якість товарів та уникнути ризиків шахрайства.

Голосові технології. Розвиток голосового пошуку та замовлення полегшить взаємодію з електронними платформами. Використання голосових технологій для персоналізованих оповіщень та рекламних кампаній підвищить впізнаваність брендів та залучить увагу покупців. Голосові асистенти, такі як Siri чи Google Assistant, можуть допомагати користувачам швидше знаходити продукти та здійснювати покупки через голосові команди. Чат-боти можуть відповідати на запитання покупців, допомагати у виборі товарів та надавати інформацію про статус замовлення.

Мобільна комерція та платіжні системи. Зростання використання смартфонів та планшетів робить мобільну комерцію вкрай важливою. Розвиток платіжних систем, таких як Apple Pay, Google Pay та місцеві альтернативи, дозволяє здійснювати покупки швидко та безпечно. Додатково, можливість здійснювати платежі через соціальні мережі стає все більш популярною.

Загальний розвиток технологій не тільки змінює спосіб, яким ми робимо покупки, але і надає підприємствам нові можливості для залучення та задоволення клієнтів. Електронна комерція в Україні перебуває на стадії активного розвитку, а впровадження перспективних технологій може прискорити цей процес. Використання AR, VR, AI, IoT, блокчейну та мобільних технологій може стати ключем до створення інноваційного та конкурентоспроможного електронного бізнесу. Українські підприємства мають унікальну можливість взяти лідерство в цьому напрямку, допомагаючи підняти електронну комерцію на новий рівень ефективності та зручності для споживачів.

Дегтярьов І.І., Впровадження цифрових інновацій на міжнародному ринку деривативів

І.І. Дегтярьов, магістрант

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ІННОВАЦІЙ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ ДЕРИВАТИВІВ

Ключові слова: Цифрова трансформація, ринок деривативів, глобальна економіка, технологічні інновації, управління ризиками.

Вступ. Ринок деривативів, що є наріжним каменем світових фінансів, переживає глибоку цифрову трансформацію під впливом нових технологій. У цьому дослідженні розглядаються наслідки, можливості та виклики, які створює ця цифрова еволюція в глобальній економіці.

Опис досліджуваної проблеми. Швидка інтеграція таких технологій, як блокчейн, штучний інтелект та аналіз big data, змінює торгівлю деривативами у всьому світі. В цьому контексті постає завдання проаналізувати багатогранний вплив цифрової трансформації на динаміку ринку, практики управління ризиками та залучення стейкхолдерів на міжнародному ринку деривативів.

Мета дослідження. Основна мета полягає у всебічному аналізі впливу діджиталізації на ринок деривативів та наданні стратегічних рекомендацій учасникам ринку, регуляторам та політикам, які орієнтуються на цю зміну парадигми. Дослідження також має на меті окреслити можливості та виклики, що випливають з конвергенції цифрових інновацій та фінансових ринків.

Припускається, що інтеграція цифрових технологій значно підвищить ефективність, прозорість та доступність ринку деривативів. Однак ця трансформація також створить складнощі, пов'язані з кібербезпекою, нормативно-правовою базою та єдиних ринкових правил для усіх сторін.

Результати дослідження. Цифрові технології справді здійснили революцію у торгівлі деривативами, що призвело до спрощення процесів, зниження транзакційних витрат та покращення ліквідності ринку.

Застосування штучного інтелекту та машинного навчання сприяло створенню більш досконалих стратегій управління ризиками, уможлививши аналіз у режимі реального часу та проактивне прийняття рішень.

Виклики залишаються, особливо щодо вразливості кібербезпеки, потреби в адаптивній нормативно-правовій базі та забезпечення справедливого та інклюзивного доступу до ринку для всіх учасників.

Висновки. Цифрова трансформація на ринку деривативів створює ландшафт, сповнений можливостей, але пронизаний викликами. Для зацікавлених сторін вкрай важливо впроваджувати інновації, водночас вдало вирішуючи проблеми регулювання, безпеки та інклюзивності. Основний висновок – необхідність спільних зусиль учасників ринку, регуляторів та політиків для створення стійкого, адаптивного та технологічно досконалого ринку деривативів, який підтримуватиме свою цілісність у глобальній економіці.

Оскільки цифрові інновації продовжують змінювати умови взаємодії на фінансових ринках, прийняття цих змін та вирішення пов'язаних з ними викликів є ключовим фактором для створення надійного, гнучкого ринку деривативів, який тісно інтегрований в сучасні технологічні процеси. Адаптація до цих трансформаційних сил – це не просто вибір, а важлива стратегія для навігації на мінливому середовищі світових фінансів.

Список використаних джерел

1. Butler T. What's next in the digital transformation of financial industry / Tom Butler., 2020. – 5 с.
2. Scott O'Malia. The Future of Derivatives Markets: A Roadmap for Innovation / Scott O'Malia., 2022. – (ISDA).
3. The Future of Derivatives Contracting Through Digital Transformation [Електронний ресурс] // DocuSign. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.docusign.com/>.
4. Crypto derivatives are becoming a major digital asset class [Електронний ресурс] / Greg Damalas, Ramy Abouseif, Kerry O'Brien, Aaron Stafford // EY. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ey.com/>.

Доротюк В.В., Захаркевич Н.П., Вплив цифрових технологій на розвиток малого бізнесу в регіонах

*Доротюк В.В., студентка 3 курсу спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова*

Науковий керівник: Захаркевич Н.П., к.е.н., доцент, завідувач кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових

ВЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК МАЛОГО БІЗНЕСУ В РЕГІОНАХ

Цифрові технології здійснюють все більший вплив на всі сфери життя, в тому числі це стосується економіки та розвитку малого бізнесу в регіонах. Цифрові інструменти допомагають малим підприємствам вдосконалювати свою діяльність, підвищувати продуктивність, розширювати ринки збуту та залучати нових клієнтів. Розвиток цифровізації відкриває нові можливості для процвітання малих підприємств в віддалених регіонах.

Безпосередньо, процес цифровізації бізнесу та використання у бізнесі цифрових технологій є предметом значної кількості наукових досліджень. Так, у роботах Н. Капітонова, В. Буrow, Ж. Тумунбаярова, Є. Дондокова, Н. Кайбаліна зосереджують увагу на факторах, що визначають готовність малих форм підприємництва користуватися цифровими сервісами у різних бізнес-процесах. При цьому наголошується, що дефіцит ресурсів (інформаційних, трудових, фінансових) у малому бізнесі може суттєво загальмувати процес діджиталізації. У працях В. Паріди (Vinit Parida), Й. Сенамора (Javier Senamor), Й. Вінсента (Joakim Wincent) аналізується взаємозв'язок між показниками ефективності малого бізнесу та використанням цифрових платформ. У працях Н. Іванченко, О. Голобородька, Ж. Кудрицької, К. Рекачинської, Н. Краус та К. Краус висвітлюються особливості використання цифрових бізнес-моделей. Вітчизняні науковці також зосереджують свою увагу на специфічні для України фактори (зокрема, це низький рівень кібер-безпеки, недостатнє нормативно-правове регулювання цифровізації тощо), Це в свою чергу, знижує зацікавленість малого підприємництва у цифровізації бізнес-процесів [1].

До основних переваг розвитку цифровізації в малому бізнесі можна віднести:

підприємство може використовувати програму для автоматизації процесу пошуку продуктів, які найбільш користуються попитом. Ця програма може сканувати дані продажів і виявляти продукти, які мають найбільший попит. Це може допомогти підприємству оптимізувати свої маркетингові зусилля та спрямувати свої ресурси на продукти, які мають найбільший потенціал для продажів;

удосконалення процесів обслуговування клієнтів, які зараз в основному очікують найширших можливостей онлайн-сервісу [2];

оцифрування документів та перенесення їх до хмарного сховища. Часто буває таке, що паперові документи можуть бути легко пошкоджені або взагалі втрачені, внаслідок випадкових подій, таких як пожежа або затоплення. Тому процес перенесення документів із паперового вигляду в електронний варіант є важливим, адже оцифровані дані можна легко відновити в разі втрати або пошкодження. Крім того, дані, які зберігаються в хмарі, зазвичай захищені від несанкціонованого доступу;

використання Digital-маркетингу. Мова йдеться про безкоштовне просування продукції малого підприємства через соціальні мережі та онлайн-платформи. Близько 77% мешканців України різного віку та статі є користувачами багатьох соціальних мереж і це означає, що підприємства одразу отримують велику кількість потенційних клієнтів [2].

ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку) вказує на той факт, що використання цифрових технологій може принести багато значних переваг для підприємств. Цифровізація сприяє зменшенню транзакційних витрат при одночасному підвищенні продуктивності праці, пропонуючи кращий і швидший доступ до інформації та спілкування між персоналом, постачальниками та мережами. Крім того, це може допомогти малим підприємствам інтегруватися в глобальні ринки за рахунок скорочення витрат, пов'язаних з транспортом і митними операціями. Цифровізація полегшує доступ підприємств до ресурсів, включаючи фінансові ресурси, навчання та канали найму персоналу, включаючи державні послуги, які все частіше стають доступними в Інтернеті.

В Україні цифрова інфраструктуру підтримки малого бізнесу представлена різними складовими, до яких можна віднести:

онлайн-платформи взаємодії «держава-бізнес»;

онлайн-платформи взаємодії «бізнес-бізнес», зокрема, «Bepartner», Enterprise Europe Network, Xing, LinkedIn та інші;

цифрові консалтингові сервіси, в тому числі державні («Дія.Бізнес»);

онлайн-навчання та підвищення рівня цифрової грамотності.

Таким чином, цифровізація, безсуперечно, є важливим напрямом розвитку малого бізнесу в регіонах. Представники малих підприємств мають всі можливості і передумови для активного

використання передових інформаційно-комунікаційних технологій в своїй діяльності. Розвиток цифрової інфраструктури підтримки малого бізнесу має сприяти зниженню трансакційних витрат, підвищенню рівня довіри між бізнесом, суспільством, державою, а отже і зростанню підприємницької активності українських громадян.

Список використаних джерел

1. Овсієнко О. Цифрова інфраструктура підтримки малого бізнесу в Україні. *Ефективна економіка*. 2021. № 2.
URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.2.84>
2. Бойчук Н., Косарь Є. Вплив діджиталізації на розвиток можливостей малого та середнього бізнесу в Україні. «*Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи*»: Міжнар. науково-практ. конф., 8 груд. 2022 р. С. 162.
URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/271611>.

А.К. Єлісеєв, Комплексний підхід до технічної та фінансової інфраструктури для міжнародної електронної комерції в державному управлінні

А.К. Єлісеєв, магістрант

Київський Національний Університет ім. Тараса Шевченка

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ТЕХНІЧНОЇ ТА ФІНАНСОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ДЛЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ

У сучасній глобальній економіці міжнародна електронна комерція відіграє ключову роль у розвитку торговельних відносин та економічному зростанні. Оскільки бізнес виходить за межі кордонів, потреба в надійній технічній та фінансовій інфраструктурі стає першочерговою. Державне управління, як ключовий регулятор економічної діяльності, має активно сприяти розвитку та підтримці цієї інфраструктури, щоб забезпечити безперерйне функціонування міжнародної електронної комерції.

Міцна технічна база є основою будь-якої успішної системи міжнародної електронної комерції. Органи державного управління повинні інвестувати в передові інформаційно-технологічні системи,

заходи кібербезпеки та цифрові комунікаційні мережі, щоб сприяти безпечному та ефективному здійсненню транскордонних транзакцій. Впровадження передових технологій, таких як блокчейн для прозорих і захищених від підробки транзакцій, може підвищити довіру до екосистеми електронної комерції.

Крім того, державному управлінню необхідно встановити міжнародні стандарти і протоколи для забезпечення сумісності між різними системами. Така стандартизація впорядкує процеси, зменшить тертя в транзакціях і створить більш гармонізоване глобальне середовище електронної комерції. Співпраця з міжнародними організаціями та органами, що встановлюють стандарти, стає необхідною для досягнення загальноприйнятої структури технічної інфраструктури електронної комерції.

Фінансова основа міжнародної електронної комерції включає в себе механізми для безпечних і швидких транскордонних транзакцій. Органи державного управління повинні працювати над створенням середовища, яке сприятиме безперешкодному міжнародному переказу коштів, мінімізації транзакційних витрат і забезпеченню дотримання фінансових норм.

Впровадження та підтримка загальновизнаних цифрових платіжних систем може значно підвищити ефективність міжнародних транзакцій. Заохочення використання криптовалют або вивчення цифрових валют центральних банків можуть бути шляхами для вивчення, за умови, що вони відповідають світовим регуляторним стандартам.

Органи державного управління також повинні сприяти співпраці з фінансовими установами для розробки інноваційних фінансових продуктів, пристосованих до потреб учасників міжнародної електронної комерції. Це включає інструменти для зменшення ризиків, фінансування торгівлі та валютного хеджування для забезпечення стабільного фінансового середовища для підприємств, що беруть участь у транскордонній торгівлі.

Синергія між технічною та фінансовою інфраструктурою має вирішальне значення для успіху міжнародної електронної комерції. Блокчейн, наприклад, не лише забезпечує цілісність транзакцій, але й надає децентралізовану та прозору систему обліку, яка може бути корисною для оптимізації фінансових процесів. Крім того, передова аналітика і штучний інтелект можуть бути використані для виявлення шахрайських дій і підвищення загальної безпеки фінансових операцій.

Спільні зусилля органів державного управління, приватних підприємств і міжнародних організацій мають важливе значення для подолання складнощів цієї взаємодії. Регулярні діалоги, спільні дослідницькі ініціативи та обмін передовим досвідом сприятимуть розвитку стійкої екосистеми, здатної протистояти викликам, пов'язаним з динамічним характером міжнародної електронної комерції.

Таким чином, технічна та фінансова інфраструктура міжнародної електронної комерції є спільною відповідальністю, яка вимагає активної участі органів державного управління. Інвестуючи в передові технології, сприяючи стандартизації та просуваючи фінансові інновації, органи державної влади можуть створити середовище, яке дасть змогу бізнесу процвітати на глобальному ринку, тим самим сприяючи економічному зростанню та міжнародному співробітництву.

Список використаних джерел

1. Квін Т. Ф. From bricks to clicks Generating global growth through eCommerce expansion [Електронний ресурс] / Томас Ф. Квін // Deloitte. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://www2.deloitte.com/us/en/pages/consumer-business/articles/from-bricks-to-clicks-retail-global-ecommerce.html>.
2. Exploring Cross-Border and Domestic Payment and Contracting Platforms, Speech by Tobias Adrian [Електронний ресурс] // IMF. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2023/06/19/sp061923-exploring-cross-border-and-domestic-payment-and-contracting-platforms>.
3. Information technology — Artificial intelligence — Guidance for AI applications Assessment of machine learning classification performance [Електронний ресурс] // ISO. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.iso.org/ics/35.020/x/>.
4. E-commerce [Електронний ресурс] // WTO. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc12_e/briefing_notes_e/bfecom_e.htm.

Коваль С.В., Фаренюк Н.В. The place and role of artificial intelligence-based fintech startups in the system of decentralized finance

Є.В. Коваль, студентка

Н.В. Фаренюк, науковий керівник

КНУ ім. Т. Шевченка, ННІМБ

THE PLACE AND ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE-BASED FINTECH STARTUPS IN THE SYSTEM OF DECENTRALIZED FINANCE

Defining the role which AI-based FinTech startups play in the development of the system of decentralized finance is essential in understanding the effect of such startup-companies on the modern financial ecosystem. Consider the following figures: the global market in the abovementioned industry is expected to be valued at \$61.3 billion by the year 2031. Furthermore, in accordance with the latest Summit of The Talent Route, 40% of the EU-based FinTech projects are based on AI. It can be derived from this information that most startup-companies all over the world (especially those with prospects to become unicorns) increasingly strive for applying AI in their operations wherever they can (and wherever it is truly necessary, of course). AI-based systems greatly facilitate the process of managing portfolios, constantly analyzing risk, offering valuable advice to clients and much more. It is understandable that if FinTech startups are to stay competitive in the highly volatile finance market – it is necessary for them to eliminate unnecessary costs and manage their operations more effectively. Next, I will discuss what reasons help AI-based FinTech startups (hereinafter referred to as AIBFTS) to stand apart from other companies in the system of decentralized finance.

Firstly, it is essential to define what decentralized finance (DeFi) is. Simply put, DeFi is a new kind of financial system which is built on the foundation of blockchain technology. That is, DeFi aims to reduce the reliance on traditional financial intermediaries in the system of finance. This means that banks or brokerages are not crucial for the functioning of this system anymore. In FinTech, alternative methods of interaction are now possible: mobile and digital banking, peer-to-peer lending, smart contracts – the list goes on and on. DeFi is what makes such methods safer, more efficient, and transparent, creating an open and permissionless ecosystem for financial services. However, with these benefits a great deal of challenges arises. It is arguable that a blockchain-based finance system will pose a significant threat to the already-

established business models. All aspects of the companies' operations will be influenced: accounting records, transactions, customer service, HR etc. This is a new step for global financial systems, in which AIBFTS have taken their place and will continue to evolve.

Secondly, it is worthwhile to analyze how AIBFTS may be integrated with the ecosystem of decentralized finance. It may be appropriate to quote Anthony Cerullo, Chief Communications Strategist at Walbi, here: "AI algorithms will be especially useful in analyzing blockchain transaction data but if we look even further, we will see improvements in assessing borrower credit history, collateral information, market data and macroeconomic indicators. When combined, AI can create instant insights that help DeFi lenders assess risks for their clients and for themselves". It can be added that credit assessment powered by AI may be able to exceed the traditional credit scores. AI is able to build a more understandable model of the financial behavior of, for instance, the transaction history of a particular borrower. Based on this model, further critical decisions may be made which will benefit not only the individual, but also the company. For individuals and businesses which do not possess a necessary credit history (but actively participate in DeFi), this will be a huge boost.

Thirdly, another reason why AI-based startups are so successful is being useful in evaluating the value of collateral assets (provided to secure loans by borrowers) as well as their authenticity. It is a simple process of identifying the ownership and the value respectively, which will greatly reduce the risk of defaults for financial institutions in the future.

Fourthly, it is worth noting that chatbots based on AI have become increasingly popular amongst AI-based startups in the last couple of years and greatly contribute to setting these startups apart from others – at least, in the context of DeFi. These are applications able to interact with human users in the form of conversations in their language. By integrating and using chatbots in FinTech, companies are able to automate numerous tasks: starting with answering frequently asked questions (which might take managers quite some time if no help from chatbots is used), scheduling appointments and finishing with an ultimate goal of such applications – helping companies increase their efficiency and providing more consistent information while making fewer mistakes.

Finally, I would like to explain why the upward trend in AI-driven fintech persists, and the most essential reason for this, in my opinion, is

the availability of opportunities for emerging participants. There are 4 main industries in which AIBFTS can build up their operations.

1) Digital banking. Established financial institutions face challenges from competitors aiming to overthrow them. Neobanks typically provide superior interest rates, reduced fees, and increased transparency regarding fund transactions.

2) Regtech. Adhering to regulations and completing required documentation is a time-intensive task susceptible to human errors. Therefore, investing in automated compliance software proves to be a valuable decision.

3) Maintenance of financial records. These types of applications aid in the management of individual finances by monitoring expenditures, bills, bank accounts, and other financial assets and obligations.

4) Robo-advisors. The convenience and accessibility of this software make it particularly favored by young people. With this generation now having financial responsibilities, the need for AI-guided advice is increasing.

In conclusion, the impact of AIBFTS on the contemporary financial ecosystem underscores the need to acknowledge and assess their influence as we navigate the ever-changing landscape of financial technology. As technology continues to advance, the symbiotic relationship between AI and FinTech is likely to shape the future of decentralized finance, influencing how individuals and institutions interact with and participate in the global financial system.

Список використаних джерел

1. N.-iX. AI in fintech: get ready for a massive shift in financial service. Software Development Company - N-iX. URL: <https://www.n-ix.com/ai-in-fintech/> (date of access: 20.10.2023).
2. European Big Data Value Forum. Big data and ai for the financial sector: challenges and opportunities. 3rd ed. Valencia, 2022. 101 p.
3. Clarke A. Unleashing the power of AI in decentralized finance: opportunities and challenges. URL: <https://www.nasdaq.com/articles/unleashing-the-power-of-ai-in-decentralized-finance-opportunities-and-challenges> (date of access: 28.10.2023).
4. Koteshov D. AI in fintech 2023 | EPAM startups & smbs. EPAM Anywhere: Work On Your Own Terms | EPAM Anywhere. URL:

<https://anywhere.epam.com/business/ai-in-fintech> (date of access: 09.11.2023).

5. How is AI used in fintech | Merge Development. UX first SaaS and Fintech | Merge Development. URL: <https://merge.rocks/blog/how-is-ai-used-in-fintech-and-how-does-it-affect-its-progress> (date of access: 09.11.2023).

Коломієць Я.Р. Роль криптовалютних деривативів у цифровій трансформації економіки

Я.Р. Коломієць, студентка

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЛЬ КРИПТОВАЛЮТНИХ ДЕРИВАТИВІВ У ЦИФРОВІЙ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Будучи авангардною інновацією, технології блокчейну відкрили нові перспективи та методології в сфері бізнесу, зокрема сприяючи розвитку сектору цифрових активів. Саме вони можуть бути рушієм якісних змін у сфері традиційних фінансів, а отже, і чинити вплив на економіку. Основні цифрові активи, такі як криптовалюти та стейблкоїни, на сучасному етапі є рушійною силою ринкових інновацій. Проте останніми роками ринок похідних інструментів на основі цифрових активів значно зріс. Деривативи, які отримують вартість від базових активів, таких як товари, валюти, облігації та акції, тепер також мають цифрові аналоги. Ці похідні продукти відіграють вирішальну роль на фінансових ринках, керуючи ризиками, забезпечуючи кредитне плече та пропонуючи доступ до ринку учасникам галузі.

Похідні інструменти на основі цифрових активів, таких як криптовалюти, служать аналогією традиційним деривативам. До відомих продуктів у цій категорії входять ф'ючерси та опціони на біткоїн та ефір, які пропонують такі платформи, як Binance, FTX і Чиказька товарна біржа. Зростання деривативів на основі цифрових активів випередило базовий спотовий ринок криптовалют, досягнувши глобального обсягу торгів понад 32 трильйони доларів лише ф'ючерсами на біткоїн та ефір у жовтні 2021 року. Також помітним є плавний спад відкритого інтересу по ф'ючерсах як на біткоїн так і ефір у 2022-2023 рр. (Рис. 1) Це пов'язано із «крипто

зимою», явищем, спричиненим падінням вартості криптовалютних активів і обсягу торгів за певний період. У 2022 році вартість популярних криптовалют стрімко впала через низку драматичних подій. Це включало збій кількох стейблкоїнів, таких як TerraUSD і Luna в травні, і крах FTX у листопаді того ж року [1].

Та незважаючи на згадані потрясіння, тенденція до зростання обсягу криптодеривативів, ймовірно, відновиться, оскільки інституційні інвестори використовують ці деривативи для хеджування позицій, отримуючи вплив на зміни цін або створюючи структуровані ризики з кредитним плечем під час управління основним ризиком [2].

Рисунок 1

Сукупний відкритий інтерес по ф'ючерсах на біткоїн

Сукупний відкритий інтерес по ф'ючерсах на ефір

Джерело: [3].

Зростання криптовалютних деривативів означає значний крок в еволюції класу активів, демонструючи їх зрілість. Подібно до того, як ф'ючерсні контракти дозволяють фермерам зафіксувати ціни в майбутньому та захеджувати свої прибутки, криптодеривативи забезпечують подібну стабільність для біткоїн-майнерів та інших великих гравців ринку.

Крім того, ці деривативи розширюють можливості трейдерів, дозволяючи їм брати участь у коротких продажах, кредитному плечі та хеджуванні своїх активів. Серед фахівців галузі побуває думка, що ця функція підвищує ефективність і ліквідність ринку, а також відіграє важливу роль у залученні більшої кількості інституційних учасників і в пом'якшенні внутрішньої волатильності, яка часто спостерігається в цінах на криптовалюту [4].

Крім того, похідні інструменти відіграють ключову роль у розширенні екосистеми цифрових активів. Вони необхідні для зростання кредитування та диверсифікації супровідних послуг, виступаючи каталізатором для розвитку та цифровізації економіки.

Ландшафт діяльності з використанням криптодеривативів можна загалом розділити на три групи: ринки США, ринки за межами США та ринки DeFi. Американські та неамериканські ринки підпадають під класифікацію «централізованого фінансування», що охоплює як біржову, так і позабіржову (OTC) діяльність.

DeFi, скорочення від *англ.* decentralized finance, представляє фінансову екосистему, що розвивається, яка надає традиційні фінансові послуги, включаючи послуги з використанням похідних інструментів, за допомогою публічної інфраструктури блокчейну та смарт-контрактів. Децентралізовані деривативні протоколи (DDP) відіграють ключову роль у випуску, обслуговуванні, торгівлі та розрахунках за різними деривативами на основі цифрових активів за допомогою смарт-контрактів. Вибір DDP замість традиційних бірж має певні переваги, але також пов'язаний з певними ризиками [5].

Однією з переваг DDP є те, що транзакції відбуваються безпосередньо між користувачами за допомогою смарт-контрактів на блокчейні, що зменшує потребу в посередниках і пом'якшує деякі з цих вразливостей, пов'язаних з централізованими біржами.

Однак, незважаючи на ці переваги, DDP мають свій власний набір ризиків. Однією з головних проблем є їх відносна неврегульованість і пов'язана з цим невизначеність. Така неврегульованість може призвести до потенційних вразливостей, таких як вразливість смарт-контрактів, відсутність правового

захисту в разі виникнення спорів або вразливість до експлуатації через відсутність стандартизованих правил і механізмів нагляду.

Розвиток ринку криптовалютних деривативів є ключовою ланкою у цифрових трансформаціях економіки. В умовах зростаючої якості та різноманітності цифрових активів, спотові цифрові активи та деривативи на їх основі стають важливими інструментами на фінансових ринках, привертаючи увагу інституційних інвесторів. Підвищення ліквідності та зниження ризиків викликають інтерес до цього сегменту ринку. Однак, перехід до децентралізованих деривативних протоколів (DDP) вносить нові можливості та виклики. Це створює потребу у подальших дослідженнях та розвитку нормативно-правового середовища. Вдосконалення правового регулювання та технічна стабільність допоможуть забезпечити сталість і надійність в цьому сегменті ринку, сприяючи подальшій цифровій трансформації економіки через інноваційні фінансові інструменти та розширення можливостей для учасників ринку.

Список використаних джерел:

1. Kerner, S. M. (2023, June 9). *What is crypto winter? Everything you need to know*. WhatIs.com. <https://www.techtarget.com/whatis/feature/Crypto-winter-explained-Everything-you-need-to-know>
2. Damalas, G., Abouseif, R., O'Brien, K. C., & Stafford, A. B. (2022). *Crypto derivatives are becoming a major digital asset class*. www.ey.com. https://www.ey.com/en_us/financial-services/crypto-derivatives-are-becoming-a-major-digital-asset-class
3. The Block. (n.d.). *Futures*. <https://www.theblock.co/data/crypto-markets/futures>
4. *Are Crypto Derivatives the Next Step for Digital Assets?* (2023, October 17). <https://www.techopedia.com/are-crypto-derivatives-the-next-step-for-digital-assets>
5. Akhlaghi, R. (2023, July 20). *The Evolution of DeFi and the Emergence of DeFi Derivatives*. *CoinDesk*. <https://www.coindesk.com/coindesk-indices/2023/03/02/the-evolution-of-defi-and-the-emergence-of-defi-derivatives/>

Колотило М.Р., Герасименко О.В. Цифрова трансформація державного управління

*М.Р. Колотило, здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня освіти*

О.В. Герасименко, к.е.н., доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Процес впровадження цифрових технологій здатен призвести до вагомих змін в державному управлінні та вдосконалення функціонування суспільства та держави в цілому. У сучасному інноваційному суспільстві сфера цифровізації впливає на розвиток взаємовідносин між населенням та сектором державного управління, забезпечує доступ до інформації та надає можливості для обміну знаннями та досвідом.

На сьогодні неможливо побудувати ефективну модель сучасних управлінських процесів без використання цифрових технологій. Тому застосовуються нові підходи до управління, які є альтернативою традиційним способам з використанням бюрократичних процедур. В результаті здійснюється надання якісних публічних послуг з мінімальними витратами ресурсів та максимальною ефективністю [1].

Подібну концепцію розвитку цифрової економіки було схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 року № 67-р, в якому зазначається, що «при системному державному підході «цифрові» технології будуть значно стимулювати розвиток відкритого інформаційного суспільства як одного з істотних чинників розвитку демократії в країні, підвищення продуктивності, економічного зростання, а також підвищення якості життя громадян України» [2].

Основні принципи цифровізації:

забезпечення кожному громадянину рівний доступ до послуг, інформації та знань, які надаються на основі інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій;

створення переваг у різних сферах повсякденного життя;

цифровізація – механізм економічного зростання завдяки приросту ефективності та збільшенню продуктивності використання цифрових технологій;

сприяння розвитку інформаційного суспільства та ЗМІ;

цифровізація повинна орієнтуватися на міжнародне, європейське та регіональне співробітництво з метою інтеграції України до ЄС, виходу на європейський і світовий ринки;

стандартизація – основа цифровізації України, один із ключових факторів її успішної реалізації. Стандарти посилюють конкуренцію, дозволяють знизити витрати і вартість продукції, гарантують сумісність, підтримку якості, збільшують ВВП країни;

інформаційна безпека, кібербезпека, захист персональних даних, недоторканність особистого життя та прав користувачів цифрових технологій, зміцнення та захист довіри у кіберпросторі є передумовами одночасного цифрового розвитку та відповідного попередження, усунення та управління супутніми ризиками;

цифровізація є об'єктом фокусного та комплексного державного управління [2].

Відповідно до Концепції розвитку цифрових компетенцій від 3 березня 2021 року основними цілями є: формування та розвиток цифрових компетентностей в суспільстві; забезпечення правового регулювання у сфері розвитку цифрових компетентностей громадян; внесення змін до законодавства, що визначає цифрову освіту та навички у всіх сферах життя; визначення вимог до рівня володіння цифровими навичками; забезпечення координації дій на рівні органів виконавчої влади з питань розвитку цифрових компетентностей; моніторинг стану їх розвитку; підвищення рівня обізнаності громадян щодо небезпек в Інтернеті [2].

Важливими законодавчими та інституційними кроками стали:

- створення Міністерства цифрової трансформації України. Новостворене Міністерство забезпечує: формування та реалізацію державної політики у сфері цифровізації;

- формування та реалізація державної політики у сфері розвитку цифрових навичок та цифрових прав громадян;

- формування та реалізація державної політики у сфері відкритих даних, розвитку національних електронних інформаційних ресурсів, розвитку інфраструктури широкосмугового доступу до Інтернету та телекомунікаційних мереж, електронної комерції та бізнесу;

- формування та реалізація державної політики у сфері надання електронних та адміністративних послуг;

- формування та реалізація державної політики у сфері електронних довірчих послуг;

- формування та реалізація державної політики у сфері розвитку IT-індустрії;

- виконання функцій центрального засвідчуваного органу через забезпечення створення умов для функціонування суб'єктів правових відносин у сфері електронних довірчих послуг [3].

Вдалим прикладом застосування цифрових технологій з наголосом саме на сервісну орієнтацію публічного управління є проєкт Міністерства цифрової трансформації України «Цифрова держава», в рамках якого створено портал онлайн послуг та мобільний застосунок Дія. Дія досить швидко розвивається, додаються нові послуги як для громадян, так і для бізнесу [4].

Також важливо зазначити низку проблем на шляху цифрової трансформації держави. Цифрові технології мають бути доступними для всіх верств населення України. З цього випливає перша та найважливіша проблема. На жаль, в Україні все ще існує проблема з доступом до швидкісного Інтернету у малих містах та сільських місцевостях. За дослідженнями Мінцифри більше 4 мільйонів українців проживають у населених пунктах, де немає жодного працюючого оптичного провайдера, більше 65% сіл не покриті широкопasmовим доступом до Інтернету [5].

Також виникає проблема з недостатнім рівнем цифрової грамотності як населення, так і публічних службовців. Саме тому було створено постанову від 9 жовтня 2020 року «Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України». Цифрову грамотність додано як обов'язкову компетенцію для держслужбовців [6]. На платформі «Дія. Цифрова освіта» вже є декілька освітніх серіалів із цифрової грамотності для державних службовців. Окрім цього публічні службовці мають можливість вдосконалювати цифрові навички за допомогою курсів підвищення кваліфікації, онлайн-курсів та інших освітніх проєктів.

Не зважаючи на проблеми, цифрова трансформація держуправління сприяє ефективному розвитку держави, а саме: зниженню витрат ресурсів, часу та бюджету держави; підвищенню продуктивності праці держапарату і його оптимізації; підвищенню прозорості та відкритості діяльності органів публічної влади.

Отже, цифровізація державного управління є важливим напрямком усіх сфер діяльності та складним відповідальним завданням, яке спрямоване на реалізацію активної державної політики та ефективної роботи всіх державних інституцій, особливо новоствореного Міністерства цифрової трансформації України. Цифрова реформація відкриває нові можливості в управлінні державою, оптимізує діяльність виконавчих органів, сприяє

розвитку безпечного середовища, підвищує залученість громадян. Успішна цифровізація призводить до цифрової трансформації публічного управління та переходу до цифрового врядування.

Список використаних джерел

1. Писарев Ю., Костенюк Н. (2021). Діджиталізація публічного управління як чинник цифрової трансформації України. Актуальні проблеми державного управління. Т. 2. № 83. С. 93.
2. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>
3. Питання Міністерства цифрової трансформації: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 січня 2019 року
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#Text>
4. Макарова І., Пігарев Ю., Сметаніна Л. (2021). Цифровізація публічного управління на регіональному та міському рівнях. С. 88
5. Більше 65% сіл не покриті широкопasmовим доступом до інтернету – Мінцифри.
<https://www.epravda.com.ua/news/2020/07/30/663522/>
6. Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України № 856 від 18.09.2019 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF>

Коритко Т.Ю, Структура управління організацією змін в контексті цифрової трансформації

Т.Ю Коритко, к.е.н., доцент

Інститут економіки промисловості НАН України

СТРУКТУРА УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЄЮ ЗМІН В КОНТЕКСТІ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

За останнє десятиліття у бізнес-середовищі відбулося зростання рівня цифровізації, яке є безперервним потоком нових технологій, інтегрованих у бізнес-моделі підприємств. В результаті поведінка клієнтів змінилася, що змушує підприємства проводити зміни, інтегровані з технологіями, щоб зберегти своє місце на ринку.

Цифрова трансформація (ЦТ) може призвести до виявлення перешкод та ризиків для підприємства через властиві ЦТ її двозначності, невизначеності та складності, що поєднується з високою ймовірністю ризику [1].

Підприємство слід розглядати як складну систему діяльність, яка призначена для того, щоб люди могли виконувати свої дії спільно для досягнення встановленої мети та індивідуальних цілей. Зміну можна визначити як перехід до нового або іншого стану справ. Організаційні зміни є постійним явищем діяльності підприємства, як на етапі операційної, так і операційної діяльності [2].

Ефективне керування змінами вимагає переведення підприємства з його поточного стану у майбутній бажаний стан з мінімальними витратами, тому процес управління змінами, який протікає постійно дозволяє їм бути більш успішними та стійкими у кризових ситуаціях, оскільки вони мають успішні практики щодо управління змінами, підтримують певний рівень стабільності при різних кризових умовах.

Аналіз досвіду управління змінами показує, що адаптація бізнесу до змін ринку починається з етапу оцінки сфер, які потребують змін та виявлення організаційних змін, що надають найбільш значний вплив на становище підприємства. Таким чином, керівництво на постійній основі має проводити виявлення не лише сфер, які вимагають змін, але і, їх покращень, що допомагає зберегти підприємствам стійке фінансове становище та конкурентоспроможність.

Здатність керувати змінами в організації стає найактуальнішою в сучасних умовах. Зміна, як свого роду модифікація структури чи процесу системи, може бути як позитивним, і негативним.

До основних типів організаційних змін відносяться: зміни розвитку; трансформаційні зміни; перехідні зміни.

Зміни розвитку підприємства спрямовані на покращення та оптимізацію існуючих на підприємстві процесів, стратегії та процедур прийняття управлінських рішень.

Трансформаційні зміни змінюють організаційну культуру та цінності.

Перехідні зміни – переводять підприємства з одного стану в інший, що дозволить вирішити виявлену на даний момент проблему (наприклад, цифровізація чи зміна організаційно-правової форми).

У сучасних умовах найважливішим фактором успіху в управлінні змінами стає здатність підприємства в короткі терміни мобілізувати всі наявні ресурси (фінансові, управлінські, технологічні тощо) для забезпечення процесу змін.

У нових економічних реаліях процес управління змінами пов'язаний з такими труднощами, як:

1. Складність у своєчасному визначенні цілей. Зміни здійснюються для покращення поточних процесів, продуктів, послуг або організаційної культури, при цьому важливо визначити чіткі цілі та основні етапи.

2. Відсутність узгодженості дій на підприємстві. Керівництву важко вносити зміни та залучати співробітників до роботи за відсутності впевненості у перевазі даних перетворень, що проявляється у неузгодженості дій співробітників через відсутність чітко поставлених завдань на рівні керівництва.

3. Проблеми у визначенні ресурсів необхідних для успішного здійснення змін на підприємстві. Процес змін починається з визначення всіх видів ресурсів (фінансових, кадрових, інформаційних, матеріальних тощо), які є ресурсами, що забезпечують процес керування змінами.

4. Відсутність гнучкості у системі управління та повільний процес затвердження програми змін. Багато погоджень уповільнює процеси реалізації змін. Необхідно спростити процедури погоджень, але при цьому розробити чіткі регламенти щодо кожної процедури.

5. Відсутність чіткого плану реалізації програми змін. Для кожного процесу управління змінами має бути розроблений чіткий план, з тимчасовими рамками та ув'язаними етапами змін.

6. Неefективна комунікація на робочому місці. Порушення процесу комунікацій між співробітниками підприємства призводить до порушення процесів управління змінами та відхилення від термінів реалізації програми розвитку. Усі зміни мають бути вчасно задокументовані та передані співробітникам для ознайомлення.

Сьогодні адаптація як керівників, так і співробітників відбувається миттєво, при цьому всі чудово знають, що програма управління змінами зазвичай займає не менше двох років, щоб забезпечити згодом успішну реалізацію (забезпечити плавний процес від моменту впровадження нової технології, її запуску та зміни організаційної структури). Так, успішне впровадження змін щодо цифрової трансформації має перевищувати цей термін.

Прискорюється процес обміну інформацією, що вимагає від підприємства більшої зосередженості персоналу на поставлених завданнях, що входять у програму його розвитку. Виникає необхідність створення інформаційного середовища, яке дозволяє більш мобільно зв'язуватися з усіма своїми співробітниками, незалежно їх місцезнаходження та поєднати внутрішній зв'язок.

Ефективність управління процесами змін будується за принципом перерозподілу ризиків та ліквідності, оцінюється поточна та майбутня стійкість підприємства, включаючи розробку короткострокових планів щодо забезпечення стабільності та стратегічних планів, що створюють потенціал для майбутнього розвитку та інвестування у нові можливості.

Спостерігається зміна моделі споживчого попиту, змінюються глобальні ланцюжки поставок товарів, тому підприємства повинні постійно адаптуватися до нових та невизначених ринкових умов. На даний момент нова реальність складається не тільки зі складнощів, невизначеності, але і з можливостей, скористатися якими змогли тільки підприємства з гнучкими структурами. Управління змінами стало одним із найважливіших факторів успіху будь-якого бізнесу в умовах постійних змін. Зовнішнє оточення змінюється швидкими темпами. Таким чином, процес управління змінами в нових економічних умовах включає заходи з адаптації та вимагає збільшення інвестицій у ключові технології, процеси та кадри.

Список використаних джерел

- 1 Schoemaker, P. J. H., Heaton, S., & Teece, D. (2018). Innovation, dynamic capabilities, and leadership. *California Management Review*, 61(1), 15–42.
- 2 Крук О. М., Коритько Т.Ю. Моделювання впливу інвестиційної активності підприємств на рівень сталого розвитку регіону з використанням апарату нечіткої логіки. *Економіка промисловості*. 2021. № 4(96). С. 41-56

Кришталь Г.О., Панін Є.В. Цифрові трансформації в економіці: відновлення, інновації та зміни

Г.О. Кришталь, *д.е.н., професор*

Міжрегіональна Академія управління персоналом

Є.В. Панін, *аспірант*

Черкаський державний технологічний університет

ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ЕКОНОМІЦІ: ВІДНОВЛЕННЯ, ІНОВАЦІЇ ТА ЗМІНИ

В сучасному світі, де технології стрімко розвиваються, економіка стає сценою для цифрових трансформацій, що визначають нові стандарти для підприємництва та інновацій. Ця динамічна зміна не лише підсилює існуючі галузі, а й спонукає до виникнення нових, відкриваючи шляхи для розвитку та ефективного управління ресурсами. У даних тезах пропонуємо дослідити ключові аспекти цифрових трансформацій в економіці та їх вплив на бізнес-середовище.

1. Ера Змін: Відновлення та Адаптація

В епоху змін, цифрові трансформації виступають як каталізатор для відновлення та адаптації традиційних галузей економіки. Це відкриває широкі можливості для підприємств, які шукають способи оптимізації своєї діяльності та підвищення конкурентоспроможності. Впровадження Штучного Інтелекту (ШІ) перетворює аналітику та прийняття рішень. Системи ШІ можуть ефективно аналізувати величезні обсяги даних, роблячи точні прогнози і надаючи бізнесу можливість діяти заздалегідь. Наприклад, в галузі фінансів, ШІ допомагає управляти портфелем, роблячи точні прогнози щодо ринкових тенденцій.

Інтернет Речей (ІР) перетворює спосіб, яким об'єкти взаємодіють між собою. У виробничому секторі, ІР дозволяє віддалено моніторити та управляти обладнанням, зменшуючи час простою та збільшуючи ефективність виробничих процесів. Впровадження технології блокчейн створює безпеку та довіру у трансакціях. В фінансовому секторі, блокчейн використовується для покращення систем переказів, забезпечуючи швидкі та безпечні фінансові операції. Цифрові трансформації також спрямовані на оптимізацію бізнес-процесів та ефективне використання ресурсів. Впровадження

інноваційних технологій дозволяє підприємствам пристосовуватися до змін у реальному часі та вдосконалювати виробничі процеси.

Цифрові трансформації у ері змін – це не лише відновлення та адаптація, але й безмежний потенціал для створення інновацій та підняття бізнесу на новий рівень. Підприємства, які активно впроваджують цифрові рішення, будуть мати можливість лідерувати у конкурентному світі та забезпечувати стабільність у змінному економічному середовищі.

2. Інновації у Бізнес-Моделях

Цифрові трансформації відіграють ключову роль у перетворенні традиційних бізнес-моделей, надаючи їм гнучкість у стратегічному плануванні. Цей епохальний зсув не тільки адаптує компанії до нових реалій ринку, а й відкриває безліч можливостей для новаторського підходу до надання продуктів та послуг.

Однією з визначальних особливостей цифрових трансформацій є активне використання електронної комерції. Компанії відкривають для себе нові способи взаємодії з клієнтами, використовуючи онлайн-платформи для продажу та маркетингу. Це дозволяє підприємствам розширювати охоплення та оптимізувати процеси замовлення. З впровадженням хмарних технологій, компанії можуть не тільки зберігати великі обсяги даних в безпечних сховищах, але і ефективно керувати та обробляти ці дані. Аналітика, заснована на хмарних рішеннях, дозволяє отримувати цінні інсайти, які полегшують прийняття стратегічних рішень.

Цифрові трансформації дозволяють створювати персоналізовані рішення для клієнтів на основі аналізу їхнього поведінкового патерну та вподобань. Відповідно до цього, компанії можуть точно адаптувати свої продукти та послуги до індивідуальних потреб кожного клієнта, що підвищує рівень задоволеності клієнтів. Цифрові трансформації вносять гнучкість у стратегічне планування, дозволяючи компаніям швидко адаптуватися до змін у ринкових умовах. Це особливо важливо в умовах швидко змінюючогося економічного середовища, де гнучкість може бути ключовим фактором успіху.

Цифрові трансформації не лише змінюють бізнес - вони створюють нову реальність, де інновації та технологічний прогрес визначають правила гри. Підприємства, які усвідомлюють цей факт і активно впроваджують цифрові стратегії, мають всі шанси стати лідерами у своїй галузі та впевнено крокувати в майбутнє.

3. Зміни в Клієнтському Досвіді

Цифрові інновації не обмежуються лише внутрішніми процесами підприємств; вони також революціонізують клієнтський досвід, забезпечуючи нові та захопливі способи взаємодії із споживачами.

З ростом використання мобільних додатків, компанії забезпечують клієнтам миттєвий доступ до своїх продуктів та послуг. Мобільні додатки стають потужним інструментом для залучення та утримання клієнтів, дозволяючи їм здійснювати покупки та взаємодіяти із брендом з будь-якого місця та у будь-який час.

Віртуальна реальність (VR) та розширена реальність (AR) дозволяють створювати унікальні іммерсивні досвіди для клієнтів. Від віртуальних примірочних кімнат до інтерактивних рекламних кампаній - ці технології піднімають рівень взаємодії та роблять бренди неперевершеними в очах клієнтів.

Завдяки персоналізації та аналітиці, компанії можуть краще розуміти своїх клієнтів. Аналіз даних дозволяє створювати індивідуальні підходи до кожного клієнта, пропонуючи персоналізовані пропозиції та послуги. Це підвищує рівень задоволеності та лояльності клієнтів. Цифрові інновації створюють можливості для інтерактивної взаємодії. Від голосових асистентів до соціальних медіа-кампаній - компанії знаходять нові способи взаємодії та відкривають канали зв'язку, які сприяють споживчій участі.

4. Зростання Кібербезпеки

Зі зростанням використання цифрових технологій, підприємства стають вразливішими до кібератак, що ставлять під загрозу конфіденційність та стабільність їхніх операцій. Захист від кіберзагроз стає невід'ємною складовою стратегії компаній, які оперують в цифровому просторі.

Підприємства повинні вдосконалювати свої системи кібербезпеки, щоб вчасно виявляти та запобігати кібератакам. Використання сучасних антивірусних програм, вогнететів та систем виявлення вторгнень стає невід'ємною частиною захисного комплексу. Захист від кіберзагроз також залежить від свідомості персоналу. Підприємства повинні регулярно навчати своїх співробітників правилам кібербезпеки та проводити тестування на доступність фішингових атак.

Планування випадків кібернападів, включаючи регулярне резервне копіювання даних та готовність до їхнього відновлення, є важливою стратегією для забезпечення неперервності бізнесу під

час інцидентів. Підприємства можуть збільшити свій рівень захисту, співпрацюючи з експертами з кібербезпеки та обмінюючись інформацією про потенційні загрози. Це сприяє швидкому виявленню нових методів атак та ефективній реакції на них. З урахуванням того, що кіберзагрози постійно змінюються, підприємства повинні постійно вдосконалювати свої стратегії та заходи безпеки, адаптуючи їх до нових викликів та технологічних рішень.

Захист від кібератак стає невід'ємною складовою успішної цифрової стратегії. Підприємства, які приділяють достатню увагу кібербезпеці, не лише зменшують ризик інцидентів, але й стають більш стійкими та впевненими в своїй цифровій екосистемі.

5. Ефективніше Управління Ресурсами

Цифрові трансформації, основані на використанні великих обсягів даних (Big Data) та аналітичних інструментів, відкривають нові горизонти для управління ресурсами у підприємств. Це дозволяє компаніям зробити крок у майбутнє, роблячи процеси більш ефективними та прозорими.

Великі дані дозволяють компаніям аналізувати велику кількість інформації з різних джерел. Це включає дані про попит, погоду, економічні тенденції та інші фактори. Аналітичні інструменти допомагають створювати точні прогнози, що є критичним для ефективного управління ресурсами. Використання аналітичних інструментів дозволяє компаніям раціонально керувати запасами. Можливість точного прогнозування попиту дозволяє уникнути перевитрат на зберігання непотрібних запасів та забезпечити належний рівень товарів для задоволення попиту. Аналіз великих обсягів даних дозволяє виявляти неефективності та шляхи їх вирішення. Підприємства можуть зменшувати втрати, вдосконалюючи процеси та виявляючи можливості для оптимізації використання ресурсів [1].

Цифрові інновації роблять управління ресурсами більш гнучким та адаптивним. Здатність аналізувати та використовувати дані в реальному часі дозволяє підприємствам ефективно реагувати на зміни у ринкових умовах та швидко адаптуватися до нових викликів. Цифрові інновації сприяють створенню прозорих систем управління ресурсами. Великі дані та аналітичні інструменти надають компаніям можливість отримувати детальну інформацію про використання ресурсів, що робить процеси більш прозорими та контрольованими [2].

Усі ці фактори разом роблять використання великих даних та аналітичних інструментів невід'ємною частиною успішного управління ресурсами в ері цифрових інновацій. Компанії, що інтегрують ці технології, отримують конкурентну перевагу та забезпечують сталіший та ефективніший бізнес.

Висновок. Цифрові трансформації в економіці стали необхідністю для виживання та розвитку підприємств. Вони вносять новий рівень інновацій та відкривають шляхи до ефективнішого використання ресурсів. Зростання кібербезпеки та наголос на вдосконаленні клієнтського досвіду стають важливими аспектами цього етапу економічного розвитку. Ті, хто готові адаптуватися до цих змін, матимуть можливість зайняти лідируючі позиції на ринку в епоху цифрового економічного росту.

Список використаних джерел

1. Апалькова В.В. Концепція розвитку цифрової економіки в Євросоюзі та перспективи України. Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Менеджмент інновацій. 2015. Вип. 4. С. 9-18.
2. Коляденко С. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні і у світі. Економіка. Фінанси. Менеджмент. 2016. № 6. С. 106-107. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua. Начало формы

Нагорний П.Д. Фактори впливу на якість готівки в обігу

П.Д. Нагорний, доцент кафедри фінансів, обліку та аудиту, к.т.н., доцент
Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЯКІСТЬ ГОТІВКИ В ОБІГУ

Запровадження Національним банком України тарифу на здавання комерційними банками надлишків придатної готівки національної валюти до Національного банку України (далі – НБУ) та збільшення тарифу на підкріплення банків придатною готівкою значно зменшило обсяг цих операцій та перевело їх у зону прямих міжбанківських відносин.

Після переходу на частково делеговану модель організації грошового обігу частка готівки НБУ у підкріпленні банків скоротилася до 11%.

До 2016 року в Україні діяла контрольована модель. В той період підкріплення операційних кас банків здійснювалось за тарифами значно нижчими діючих. Враховуючи, що здавання готівки до Національного банку було безкоштовним, основні обсяги надлишків придатної та несортованої готівки надходили до регулятора. Натомість уже в 2019 році частка готівки, що оброблялась НБУ, становила вже 67% [1].

Саме таке завдання ставив НБУ, запроваджуючи модель делегованого (частково делегованого) грошового обігу. При цьому планувалось за рахунок впровадження на ринку готівкового обігу роботи уповноважених банків та СІТ-компаній зменшити витрати на обробку готівки безпосередньо в НБУ, забезпечуючи при цьому обсяги обробки готівки уповноваженими банками та її якість в обігу поза касами комерційних банків.

Сьогодні можна відмітити, що зменшення витрат на обробку готівки безпосередньо НБУ досягнуто: практично в Україні залишилось лише п'ять регіональних відділів грошового обігу Департаменту грошового обігу НБУ (у Дніпрі, Львові, Одесі, Харкові, Хмельницькому), які забезпечують організацію грошового обігу.

Щодо забезпечення якості готівки на ринку послуг, то офіційної інформації НБУ з цього питання не публікує, тому висновок можна зробити лише за інформацією фахівців банківської справи та пересічних громадян.

Проте, однозначно можна стверджувати, що якість готівки в обігу сьогодні залежить від якості роботи в першу чергу уповноважених банків, на плечі яких за їх згодою перекладені функції обробки готівки, що надходить від комерційних банків, та збереження готівки з запасів НБУ, яка випускається ними в обіг через операційні каси або продається на міжбанку.

Не дивлячись на те, що питома вага безготівкових розрахунків в загальному обсязі цих операцій щорічно збільшується, одночасно збільшується і сума готівки в обігу. Так, за даними НБУ станом на 01.01.2017 у готівковому обігу країни перебувало готівки на загальну суму 341,1 млрд. грн., у тому числі банкнот – 339 млрд. грн. (2,98 млрд. шт.) та монет – 2 млрд. грн. (12,7 млрд. шт.) [2], то на 01.01.2023 в готівковому обігу країни перебувало 716,1 млрд грн, в

т.ч. 2,9 млрд. банкнот на суму 710,5 млрд. грн. та 14,2 млрд. монет на суму 5,5 млрд грн. Тільки за останній рік сума готівки в обігу збільшилась на на 69,1 млрд. грн. або на 12,4% [3].

Сьогодні у питаннях забезпечення грошового обігу міжбанк є основним, який формує якість готівки в обігу. Та не тільки якість, а і її кількість. Причин в цьому декілька:

- кількісний обмін готівкою, при яких в кінцевому результаті вона має бути обробленою та придатною до випуску поза кас комерційних банків;

- якість обробки готівки;

- введення НБУ тарифів на приймання надлишків придатної готівки від комерційних банків та підвищення тарифу на їх підкріплення.

Кількісний обмін готівкою.

В 2017 році при частковій передачі уповноваженим банкам функцій зберігання запасів НБУ, приймання надлишків готівки від комерційних банків, її обробки доля обсягу операцій, що виконував НБУ скоротилась на 17 %. Отже, з контрольованого НБУ сектору вона автоматично перейшла на міжбанк. На жаль, сьогоднішній нормативно-правовий статус контролю за якістю готівки при її випуску в обіг (за межі кас комерційних банків) не є достатньо жорстким.

Інструкцією про порядок організації касової роботи банками та проведення платіжних операцій надавачами платіжних послуг в Україні, затвердженої Постановою НБУ № 103 зобов'язано комерційні банки повторно випускати в обіг готівку, оброблену тільки на автоматичних машинах [4]. Проте, не зважаючи на те, що НБУ чітко визначено критерії налаштування параметрів придатної готівки, питання приведення налаштувань обладнання до визначених критеріїв не вирішено до кінця і практично це питання є складним, адже різномірність техніки та фірм, що налаштовують автоматичні машини, достатньо велика. Крім того, необхідно врахувати факт відсутності у комерційних банках потужної автоматичної техніки на зразок НБУ, що в останні роки придбав для відділів у регіонах чотири автоматизовані системи оброблення банкнот BPSM7-4SB-33 у версії BPS M7U з допоміжним обладнанням за ціною 878 тис. євро. Сума проекту впровадження автоматизованих машин оцінюється у 2 891 тис.євро [5]. І навіть, якщо комерційний банк придбає таку автоматизовану систему, то вона зможе обслуговувати відділення лише декількох областей, в

іншому разі логістика перевезень готівки практично з'їсть доходи від її продажу після обробки. Звичайно, є набагато дешевша техніка, але і її вартість достатньо значна для комерційного банку. Тим більше багато банків відмовляються від інкасування, перевезень та обробки готівки, вважаючи, що ці функції для них є збитковими. Відповідно, усе зазначене сьогодні напряму впливає на кінцевий результат - якість готівки в обігу.

Якість обробки готівки.

Класика обробки готівки комерційними банками:

1. **ЯІСТЬ ВИСОКА**, відповідає вимогам НБУ. Це готівка, яка готується і передається НБУ як надлишки. Тут банк сортує готівку як придатну, зношену або значно зношену.

Навіть у разі здавання невідсортованої готівки до НБУ, комерційний банк має:

по-перше, виділити значно зношену готівку, і недопускати її наявності у не віддсортованій, придатній та зношеній готівці;

по-друге, готівка має бути відсортована за номіналами та зразками без розподілу на придатну і зношену, якщо мова йде про невідсортовану готівку, і з розподілом на придатну і зношену, якщо мова йде про здавання готівки сортованої. Зі сторони НБУ встановлений 100 % контроль за якістю готівки, що надходить до НБУ. За порушення якості обробки готівки комерційними банками визначено штрафні санкції.

2. **ЯКІСТЬ ВИСОКА З МОЖЛИВИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ ВІДСТУПУ**. Банк готує готівку для завантаження в АТМ-пристрої. За вимогами НБУ в АТМ-пристрої має завантажуватись готівка, оброблена з використанням автоматичних сортувальних машин. Практика показує, що не завжди комерційні банки дотримуються цих вимог.

3. **ЯКІСТЬ СЕРЕДНЯ**. Комерційний банк готує надлишок готівки для реалізації на міжбанку. Тут вимоги сортування визначаються умовами договорів (контроль НБУ відсутній).

4. **ЯКІСТЬ СЕРЕДНЯ**. Мова йде про готівку, яка залишається у комерційному банку для розрахунків зі своїми клієнтами. Якість не контролюється незалежними контролерами, у більшості варіантів вона і не може бути проконтрольованою, оскільки процес приймання-видачі готівки може бути одночасним.

Введення НБУ тарифів на приймання надлишків придатної готівки від комерційних банків та підвищення тарифу на їх підкріплення.

Основний мотив введення плати за приймання надлишків готівки та збільшення тарифу на підкріплення кас комерційних банків, задекларований НБУ – це «стимулювати банки України самостійно перерозподіляти готівку у власній мережі, між банками та уповноваженими банками, уникати зустрічних перевезень готівки та сприятиме розширенню безготівкових форм розрахунків» [6]. Варто відмітити, що введення тарифів стосується тільки комерційних банків, уповноважені банки отримують підкріплення із запасів НБУ, що знаходяться в них на збережені, без оплати комісії, навіть якщо ці кошти використовуються для підкріплення власних операційних кас.

Тобто, запровадження тарифів на послуги (операції), що надаються (здійснюються) Національним банком України у сфері розрахунково-касового обслуговування однозначно перерозподіляє грошові потоки в зону міжбанківських відносин з відповідними наслідками якості самої готівки.

Висновки. Переведення грошових потоків на міжбанківський ринок (сортуння, купівля-продаж надлишків готівки, підкріплення операційних кас комерційних банків із запасів готівки, що зберігаються в уповноважених банках) вимагає більш дієвих заходів зі сторони регулятора щодо контролю за якістю готівки.

Список використаних джерел

1. Частка НБУ у підкріпленні банків готівкою зменшилась на 90% з 2016 року. Сайт «Українська правда». URL : <https://www.epravda.com.ua/news/2020/11/4/666926/> (дата доступу 10.11.2023).

2. Національний банк України спільно із банками контролюватиме якість готівки в обігу. URL : <https://bank.gov.ua/ua/archive-news/all/43805332-natsionalniy-bank-ukrayini-spilno-iz-bankami-kontrolyuvatime-yakist-gotivki-v-obigu> (дата доступу 10.11.2023).

3. Обсяг готівки в обігу в 2022 р. зріс на 14,1%, найпоширенішою стала купюра 500 грн – НБУ. Інформаційне агенство Interfax-Україна. URL : <https://interfax.com.ua/news/economic/884063>. (дата доступу 10.11.2023).

4. Інструкція про порядок організації касової роботи банками та проведення платіжних операцій надавачами платіжних послуг в Україні, затв. Постановою НБУ від 25.09.2018 № 103. URL :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0103500-18#Text> (дата доступу 10.11.2023).

5. НБУ відписав німецькому виробнику 4 мільйони євро на нові системи обробки грошей. URL : <https://nashigroshi.org/2020/07/28/nbu-vidpysav-nimets-komu-vyrobnnyku-4-mil-yony-ievro-na-novi-systemy-obrobky-hroshey/> (дата доступу 10.11.2023).

6. З 01 вересня 2020 року Національний банк змінює тарифи на касове обслуговування банків та інкасаторських компаній. URL : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/z-01-veresnya-2020-roku-natsionalniy-bank-zminyuye-tarifi-na-kasove-obslugovuvannya-bankiv-ta-inkasatorskih-kompaniy> (дата доступу 10.11.2023).

Осіпова Л. В., Лозинська А. А., Цифровізація економіки України

Л. В. Осіпова, канд. екон. наук, доцент

А. А. Лозинська, здобувач вищої освіти

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Для забезпечення різних потреб суспільства, що з року в рік динамічно розвивається, економічна система повинна постійно оновлюватися, аби відповідати часовим вимогам, які супроводжуються стрімкою модернізацією, глобалізацією, інформатизацією та цифровізацією поряд із зростаючими стандартами. Тому наразі в Україні необхідно забезпечувати сучасні механізми реалізації на національному, регіональному та локальному рівнях.

На сьогоднішній день ми маємо значно пришвидшену модель цифрових технологій, розвитку якої передувала масштабна пандемія COVID-19. Як наслідок, суспільство було вимушене трансформувати ринки купівлі-продажу товарів і послуг, та прискорити розвиток цифрових інструментів. Відбулося впровадження автоматизації, робототехніки та штучного інтелекту. Згідно з дослідженням Deloitte, близько половини опитаних у 2018 році керівників компаній визнали, що реалізують проекти з автоматизації бізнесу: 24 % використовують ІІІ та робототехніку для виконання рутинних завдань, 16 % – для підвищення кваліфікації персоналу і 7 % – для повної реструктуризації

діяльності компанії. Але на фоні низки позитивних факторів, відображаються негативні соціально-економічні тенденції: бідність, безробіття та соціальна нерівність, що призводять до формування незвичних умов життя і діяльності в населених пунктах України.

Враховуючи обставини, що склалися, необхідно посилити роль органів влади задля врегулювання процесів соціально-економічного розвитку суспільства на основі широкої інклюзії різних верст населення та інтегрування ідей, дій, ініціатив та програм, що забезпечуватимуть умови для користування цифровими технологіями в різних сферах економічної діяльності [1].

Також, Концепцією розвитку цифрової економіки та суспільства в Україні передбачено створення ринкових стимулів, мотивацій, попиту та формування потреб у використанні цифрових технологій, продуктів та послуг для підвищення ефективності, конкурентноспроможності та національного розвитку українського промислового сектору і сфери життєдіяльності, бізнесу та суспільства задля зростання обсягів виробництва високотехнологічної продукції та національного добробуту.

Концепція передбачає набуття громадянами цифрової компетентності на рівних засадах, визначає сфери цифровізації та стимулювання внутрішнього ринку виробництва за використання та споживання цифрових технологій [2].

Загалом, цифрові технології є невід'ємною частиною життя кожної людини. З одного боку, вони впливають на розвиток соціально-економічних процесів на макро- та мікрорівнях кожної країни світу, підіймаючи економічну систему на якісно новий рівень. З іншого боку вони вимагають висококваліфікованої кадрової підготовки для забезпечення умов модернізації економіки відповідно до сучасних вимог. Важливим фактором даного процесу є компетентність працівників, стратегічне і креативне мислення, володіння технічними навичками або вміння швидко опанувати ключові завдання.

Впровадження цифрових технологій підприємства допомагає вдосконалювати усі сфери його діяльності, розширює можливості для інформаційно-комунікаційної взаємодії між контролюючими органами, спрощує логістичний ланцюг постачання. Для цієї реалізації важливо залучити ІТ- спеціалістів та кібернетиків, підготувати персонал до роботи у «цифровому» режимі та забезпечити підприємства необхідними технологіями з ефективною системою захисту даних [2].

Динамічна діджиталізація та цифровізація технологій призводить до значних перетворень у всіх сферах суспільної діяльності. Як одним із результатів, спостерігається прояв Четвертої промислової революції (4ПР) - розвиток і злиття автоматизованого виробництва, обміну даних і виробничих технологій в єдину саморегульовану систему, з як найменшим або взагалі відсутнім втручанням людини у виробничий процес. Вона включає в себе такі складники Industry 4.0 як: кіберфізична система, автоматизоване підприємство, інтернет-послуги та інтернет-взаємодія. Для вітчизняних підприємств, які впроваджують досягнення цієї революції, з'являється можливість отримання конкурентних переваг на світових ринках.

За прогнозами економічних форумів, більшість технологій 4ПР стануть загальнодоступними у 2027 році. Вважається, що це стане початком нової ери штучного інтелекту, як сприятливого періоду для більш комфортних умов праці населення, забезпечення їх від монотонних і ризикованих завдань. Інноваційний метод в економіці здатний збільшити задоволеність клієнтів і покращити якість, але посилить конкурентну боротьбу та підвищить вимоги до персоналу. Попри це, суттєвим недоліком промислової революції являється перехід до автоматизації виробничих процесів, що в подальшому призведе до втрати багатьох робочих місць. На сьогоднішній день світові експерти удосконалюють технологічний процес, покращують роботів для підвищення рівня когнітивних здібностей при обов'язковому збереженні соціального благополуччя, та задля зростання економічних показників [3, с. 8-9].

У 2023 році характерним є перехід від ринкової економіки до цифрового бізнес-середовища у всіх секторах національної економіки. Все тому, що створення сучасного цифрового простору та відповідної для нього інфраструктури є вигідним для всіх верств населення. На даний момент активний розвиток українських підприємств в умовах ринкових відносин передбачає вихід на зовнішні ринки, що в свою чергу впливає не лише на рівень особистої конкурентоспроможності, а й на конкурентоспроможність економіки країни на міжнародній арені в цілому, адже кожна країна повинна реалізувати свій потенціал не лише за рахунок внутрішньоекономічної діяльності, але й зовнішньої. Досвід роботи вітчизняних підприємств на зовнішніх ринках передбачає великі технологічні розриви (виробничих, технологічних, управлінських процесів) у порівнянні із

закордонними підприємствам. Їх подолання можливе завдяки запровадженню і використанню новітніх цифрових технологій. Цифровізування надає можливості підприємствам дистанційно дізнаватися про актуальні потреби зовнішнього ринку та швидко на них реагувати. [4, с. 2-3]. Зовнішньоекономічна діяльність є важливою умовою її економічного зростання, оскільки інтенсивного розвитку набувають процеси інтеграції, транснаціоналізації, поділу праці, глобалізації світового господарства в сучасних умовах тощо [5, с. 158]. Значну роль у міжнародних відносинах країни відіграє експортний потенціал як одна із гарантій економічної стабільності та безпеки. Національна економіка є експортоорієнтованою і більше третини ВВП України (34,01%) у 2021 році було сформовано за рахунок надходжень від експортних операцій [6, с. 51]. Вагомим кроком у розвиток цифровізації економіки країни також стає впровадження цифровізації у міжнародній торгівлі, що відбувається за рахунок електронної комерції, інформаційно- комунікаційних послуг, цифрові платформи електронних комунікацій.

Однією із суттєвих проблем модернізації, цифровізації та економічного спаду в Україні стала війна. Лише за перший місяць український бізнес зазнав більших збитків, ніж за два роки пандемії, тому наразі триває оцінка масштабу пошкоджень та можливих довгострокових наслідків. Серед проблем у веденні бізнесу та отриманні доходів на сьогоднішній день визначено: нестачу замовлень через низку ризиків та збільшення термінів виконання, логістичну проблему, нестачу сировини, брак працівників спричинений вимушеним виїздом населення закордон, пошкодження чи повне зруйнування потужностей тощо [7, с. 229].

Але попри це бізнес знаходить шляхи розвитку, і завдяки цифровим технологіям співпрацює з іноземними компаніями та брендами, відновлює експортну діяльність, попри черги на західних митних кордонах та неможливістю здійснювати експорт морем, просуває українські продукти і послуги на зовнішніх ринках, шукає нові напрями та можливості для роботи. Повільне відновлення експорту почалося з травня 2022 року, завдяки розблокуванню українських портів. Загалом, за 9 місяців 2022 року, Україна експортувала товарів на суму 33 млрд дол. США, що на 31,5% менше, ніж обсяг за аналогічний період 2021 року. Експорт за вересень склав 4 млрд 144 млн доларів і став найкращим результатом з лютого 2020 року. Для порівняння, у серпні 2022 обсяг експорту склав 3 млрд 363 млн доларів [6, с. 52].

Отже, цифрові технології відіграють надзвичайно важливу роль в умовах сьогодення, а перспективи вивчення можливостей цифрового розвитку сприятимуть зміцненню соціально-економічного потенціалу України та зменшенню різних видів нерівностей, підноситимуть потенціал країни у внутрішньоекономічній та зовнішньоекономічній діяльності, виховуватимуть нове висококваліфіковане покоління фахівців, IT-працівників та кібернетиків, і зрештою, змінюватимуть майбутнє сильної незалежної Держави на краще.

Список використаних джерел

1. Кожина А. Застосування цифрових технологій при інклюзивному місці розвитку. URL: <http://surl.li/mknyu>
2. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>.
3. Тельнов А., Решміділов С. Тенденції розвитку маркетингового менеджменту персоналу в умовах четвертої промислової революції. *Вісник Хмельницького національного університету*. №6. Том 2. С. 7- 12. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/01/2022-312-62-01.pdf>
4. Нагірна М. Я. Особливості впливу цифровізування на розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах війни та післявоєнний період: плановий аспект. *Економіка та суспільство*. Випуск # 54. 2023. URL: <http://surl.li/moawm>
5. Ільченко М.О., Зарецька Л. М., Кулініч О. А., Федоренко Н.М. Проблеми запровадження цифрової економіки та її вплив на розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств України. 2021. Вип. 1(33). С. 155-165. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/3325/1/%2b%d1%80%d0%b5%d0%bf.14.pdf>
6. Осіпова Л. Динаміка експорту України в умовах повномасштабної війни: проблеми та можливі шляхи їх усунення в контексті євроінтеграції. *Вісник Хмельницького національного університету*. №6. Том 2. С. 50- 55. URL: <http://surl.li/mngbb>

7. Шевчук В. Міжнародний бізнес в Україні під час війни. Управління та адміністрування в умовах протидії гібридним загрозам національній безпеці: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 22 листопада 2022 року). К. : ДУІТ, ХНУРЕ. 2022. С. 229-231. URL: <https://surl.li/enebc>

Литвиненко П.О., Проблеми управління цифровими трансформаціями на підприємствах у сучасних умовах

*П.О. Литвиненко, к.е.н., старший викладач
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ЦИФРОВИМИ ТРАНСФОРМАЦІЯМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Управління цифровими трансформаціями бізнесу становить надзвичайно актуальний виклик для компаній та їх менеджменту по всьому світу. Проте теорія і практика управління цифровими трансформаціями знаходяться, можливо, у різних площинах. Кількість та якість досліджень вказують, що інтерес дослідників до теми цифрових трансформацій дуже сильно зріс, особливо після 2019 року. Але поки що дослідницький простір у цьому напрямку залишається фрагментованим, що створює багато можливостей для майбутніх досліджень. Можна окреслити низку викликів перед дослідниками цифрових трансформацій. По-перше, досі відсутнє універсальне, загальновизнане визначення цифрових трансформацій у контексті менеджменту та підприємництва, що може викривлювати розуміння дослідників та практиків менеджменту щодо об'єкту та предмету своїх досліджень та діяльності. По-друге, потрібно більше досліджень питання, як саме цифрові трансформації впливають на діяльність різних видів та форм підприємницької діяльності. Є різні емпіричні докази впливу цифрових трансформацій на великі підприємства чи багатонаціональні компанії, проте варто також дослідити вплив на малі та середні підприємства, підприємства на різних етапах свого розвитку, індивідуальних підприємців тощо. У цьому контексті також важливо досліджувати цифрові технології у діяльності бізнес-

моделей B2B і B2C, галузевих відмінностях та відмінностях у ринках діяльності компаній (наприклад, відмінності цифрових трансформацій у країнах з розвинутими ринками та країн з ринками, що формуються). По-третє, необхідні дослідження чинників запровадження цифрових трансформацій, оскільки зовнішні та внутрішні фактори можуть по різному впливати на ці процеси. Крім того, цифрові трансформації мають потенціал змінювати парадигму підприємницької діяльності та мати широкий вплив на суспільство, що теж може становити предмет подальших досліджень.

Інноваційний процес є досить складним. Створення інновацій потребує залучення великих обсягів ресурсів, часу, обміну знань та взаємодії різних зацікавлених сторін. А отже, впровадження інновацій, у тому числі і цифрових трансформацій, є досить нерівномірним процесом. Варто зазначити, що згідно з дослідженням консалтингової компанії McKinsey за 2018 рік, підприємства які успішно впроваджують у себе цифрові трансформації бізнесу, застосовують відразу декілька різних видів цифрових інновацій [3]. На перший погляд може здаватися, що використання різних видів інновацій одночасно може ускладнювати управління бізнесом та негативно впливати на ефективність діяльності. Проте, як виявляється, ситуація складається навпаки. Одночасне застосування кількох інструментів дозволяє створити синергетичний ефект та сприяти швидшій трансформації бізнесу.

Звісно, впровадження цифрових трансформацій потребує розуміння потенційних переваг та недоліків цього процесу, а також його вплив на прибуток підприємства. Е. Астуті та ін. вивчають, як впровадження цифрових технологій для інновацій впливає на продуктивність малих і середніх підприємств [1]. Автори встановили, що організаційна готовність, стратегічна орієнтація та спрямованість культури компанії на інновації та деякі інші характеристики фірми є важливими чинниками впровадження цифрових технологій для інновацій серед малих і середніх підприємств. Крім того, впровадження цифрових технологій для інновацій має суттєвий позитивний вплив на ефективність діяльності бізнесу. Автори також пропонують впровадження програм державної підтримки і політики, які сприяють поширенню інформації, стимулюють інновації та підтримують впровадження цифрових трансформацій. Дослідження показує, що для малих і середніх підприємств промислового сектору у все більш конкурентному та цифровому бізнес-середовищі вже недостатньо

зосереджуватися лише на якості та ціні. Застосування цифрових інновацій та підвищення цифрових компетенцій фірми має важливе значення для вивчення нових можливостей, створення нових продуктів і послуг і, зрештою, покращення діяльності компанії. Можна сказати, що компаніям потрібно створювати екосистеми, які будуть заохочувати інноваційне зростання та економічний розвиток.

Компанії, які впроваджують цифрові інновації, можуть працювати в абсолютно відмінних секторах економіки. Наприклад, С. Халатур та ін. розглядають цифрові трансформації у фінансових секторах України, Латвії та інших країн [2]. Автори досліджують вплив таких технологій як мобільні гроші, однорангове кредитування, криптовалюти, штучний інтелект і хмарні сервіси на фінансові послуги. Вони доходять висновків, що цифрові трансформації сприяють кращому розвитку фінансового сектору, розширюють доступ споживачів до фінансових інструментів, підвищують рівень безпеки споживачів, конфіденційності інформації та збільшують швидкість фінансових транзакцій. Автоматизація процесів, використання роботехнологій дозволяють скоротити рівень середніх витрат та створювати більш індивідуалізовані рішення для споживачів.

Також для ефективного впровадження цифрових трансформацій потрібно мати на увазі особливості територіального та регіонального розподілу бізнесу, який хоче використовувати цифрові інновації. Наприклад, Дж. Рейсенен та Т. Туовінен досліджують питання поширення цифрових інновацій серед мікропідприємств у сільській місцевості [4]. Автори доходять висновку, що сільські громади часто стикаються з цифровою нерівністю через нерозвинену інфраструктуру, повільний доступ до мережі Інтернет і високі транзакційні витрати. Вони пропонують створення центрів (програм) поширення інновацій, які сприятимуть впровадженню цифрових трансформацій на мікропідприємствах у сільській місцевості. Автори розробили короткострокову навчальну програму на основі теорій поширення інновацій, а потім оцінили її ефективність на практиці. Навчальна програма сприяла поширенню інформації, розвитку позитивного ставлення місцевих підприємців до цифрових інновацій та допомагала у плануванні інноваційного розвитку бізнесу. Ключовими факторами успіху стали довіра та комунікації. Дані по розвитку бізнесу після проведення програми засвідчили, що такі навчальні тренінги є ефективними для сприяння поширенню інновацій, хоча залишаються проблеми у підтримці

бізнесу на етапі впровадження цифрових інновацій. Дослідження підкреслює важливість володіння підприємцями цифровими навичками і розглядає цифровий розрив між підприємцями у сільській місцевості і підприємцями у містах як критичну проблему для широкого розповсюдження цифрових трансформацій. Враховуючи той факт, що Україні потрібно розвивати підприємництво у регіонах і сільській місцевості, то це дослідження має важливі імплікації і для українського бізнесу.

Питання цифрових трансформацій є надзвичайно актуальним для бізнесу у сьогоднішні часи. Тому, відповідно, академічні дослідження цього процесу мають дати відповідь на потреби підприємців по всьому світу. Хоча кількість досліджень цифрових трансформацій у менеджменті та підприємстві постійно зростає, все ще існує значна кількість прогалин та можливостей для більш комплексних та різноманітних досліджень. Напрямки майбутніх досліджень можуть бути спрямовані, зокрема, на поглиблення загального розуміння наслідків цифрових трансформацій, їх застосування та ширшого впливу на суспільство, держави, компанії та окремі індивіди. Складність інноваційного процесу потребує комплексних зусиль із цифрових трансформацій бізнесу.

Список використаних джерел

1. Astuti, E. S., Sanawiri, B., & Iqbal, M. (2020). Attributes of innovation, digital technology and their impact on SME performance in Indonesia. *International Journal of Entrepreneurship*, 24(1), 1-14.
2. Khalatur, S., Pavlova, H., Vasilieva, L., Karamushka, Danileviča, A. 2022. Innovation management as basis of digitalization trends and security of financial sector. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 9(4), 56-76.
3. McKinsey (2018). Unlocking success in digital transformations. Survey. URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/people-and-organizational-performance/our-insights/unlocking-success-in-digital-transformations>
4. Räisänen, J., & Tuovinen, T. (2020). Digital innovations in rural micro-enterprises. *Journal of rural studies*, 73, 56-67.

Матвійчук А.Ю., Поліщук Л.С. Тенденції та перспективи застосування цифрових платформ та штучного інтелекту в економіці Сінгапуру

А.Ю. Матвійчук, студент

*Науковий керівник: Поліщук Л.С., канд. екон. наук, доцент
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЕКОНОМІЦІ СІНГАПУРУ

Впровадження цифрових платформ та систем штучного інтелекту (ШІ) в економіках країн стало невід'ємною складовою стратегії сучасного розвитку. Ці технології відкривають нові перспективи для підвищення продуктивності, оптимізації бізнес-процесів та стимулювання інноваційного зростання.

Відповідно до останніх досліджень, цифровізація та впровадження ШІ на всіх рівнях у регіоні країн АСЕАН характеризується швидким ростом, і особливо відзначається різким зростанням починаючи з 2020 року. Серед лідерів цього процесу у регіоні виділяється Сінгапур.

Сінгапур має визначальну роль у фінансовому секторі у регіоні Південно-Східної Азії та є одним з ключових фінансових центрів світу. Фінансові ринки Сінгапуру, такі як Singapore Exchange (SGX), грають важливу роль у торгівлі акціями, облігаціями та деривативами, крім того Сінгапур є місцем розміщення регіональних штаб-квартир численних світових банків.

Основним рушієм цифровізації державних та економічних процесів у Сінгапурі є концепція «Розумної нації» (Smart Nation), яка визначає стратегічний підхід до використання інновацій та технологій. Розробка ініціатив здійснюється у межах національної Програми зі створення цифрової держави (Digital Government Blueprint), яка спрямована на розвиток цифрової економіки країни і створення розумного цифровізованого суспільства. Впровадження ініціатив програми призвело до стабільно високого рейтингу Сінгапуру у глобальному рейтингу цифрових урядів [1; 2].

Сінгапур є однією з передових країн у цифровізації фінансових технологій. Капіталовкладення у ШІ у фінансовому секторі країни останні роки стрімко зростає і станом на 2022 рік перевищує розміри

інвестицій у ШІ в інших секторах економіки. У країні велика увага приділяється інноваціям та розвитку цифрових фінансових послуг [3].

Варто відзначити дві інноваційні системи серед електронних платіжних систем Сінгапуру. Перша – NETS (Network for Electronic Transfers Singapore) – надає можливість безконтактних та цифрових платежів, а також онлайн-платежів через мобільні додатки. NETS Solutions розробляє інноваційні рішення для фінансового ринку, що сприяє платіжним, кліринговим та розрахунковим системам. Друга – SGQR (Singapore Quick Response Code) – єдиний стандартизований QR-код, що об'єднує різні платіжні системи для спрощення оплати для компаній та споживачів [2].

Щодо інших фінансових сфер діяльності країни, то у банківському секторі лідерами з цифровізації фінтеху є DBS Bank, що є одним з провідних банків, що активно впроваджує цифрові технології та розвиває фінтех-рішення, та Grab Financial Group - мобільна платформа, що підтримує використання цифрових та криптовалют у країні та надає страхові та інші фінансові послуги. У країні стрімко розвивається сфера застосування технології блокчейн у розробці криптовалют, зокрема Project Ubin, що є державною ініціативою Сінгапуру. Також уряд Сінгапуру запустив проекти Regulatory Sandbox та APIX (API Exchange), щоб сприяти інноваціям у фінансовому секторі, дозволяючи компаніям випробовувати свої рішення у контрольованому середовищі [1].

Сінгапур - п'ятий за розміром світовий експортний центр у нафтопереробній сфері та глобальний лідер у виробництві напівпровідників та точного машинобудування. Завдяки стратегічному розташуванню та висококваліфікованій робочій силі, він є привабливою платформою для американських компаній, що прагнуть увійти на ринок АСЕАН.

Щоб позиціонувати Сінгапур як стійку передову виробничу базу в АСЕАН, урядом Сінгапуру впроваджується міжнародний проект цифровізації промисловості Industry 4.0, що передбачає впровадження цифрових інструментів для моніторингу, аналізу та оптимізації виробничих процесів, використання Інтернету речей (ІоТ) для сполучення контролюючих пристроїв та виробничого обладнання у середовищі машинобудування, впровадження технологій кіберзахисту та загальна роботизація промисловості [4; 5].

В межах програми Industry 4.0 урядом Сінгапуру було засновано Інноваційний район Джуронг (Jurong Innovation District), що за планом має стати центром дослідження та розробки нових технологій у виробництві, а також промисловим районом, побудованим відповідно до цілей сталого розвитку, де розроблені технології одразу б впроваджувалися. Район наразі у процесі розбудови, на даний момент вона дещо відстає від попереднього плану. Тим не менш, на сьогодні окрім технологічного інституту в Інноваційному районі Джуронг вже ведуть свою діяльність такі компанії, як Spectronik, ARTC, SIMTech, Bosch та Hyundai [6].

Щодо перспектив, то Сінгапур зосереджує свій потенціал розвитку та впровадження ШІ у нафтохімічній промисловості. Очікується, що ініціативи у рамках проекту Industry 4.0 зміцнять промисловість Сінгапуру до 2035 року. Ці ініціативи спрямовані на переосмислення виробництва та ланцюгів поставок у більш сталий спосіб, а також впровадження ШІ, цифрової аналітики даних та Інтернету речей (IoT). Очікується, що з'являться нові можливості у галузі машинобудування та виробництва напівпровідників, особливо у контексті передових виробничих технологій, таких як 3D-друк і робототехніка. Прогнозоване зростання виробництва у Сінгапурі за використанням ШІ у 2035 році збільшиться на 40%: це 101,1 мільярда доларів США порівняно з 71,3 мільярда доларів США без ШІ [3].

Отже, Сінгапур визначається як передова країна у цифровізації фінансових технологій, зі стрімким зростанням капіталовкладень у секторі ШІ, перевищуючи інші галузі економіки. Удосконалення електронних платіжних систем, таких як NETS та SGQR, підкреслює розвиток інновацій у фінансовому секторі. Створений Інноваційний район Джуронг сприяє цьому розвитку, зокрема працюючи з високотехнологічними компаніями. У контексті Industry 4.0 Сінгапур активно впроваджує цифрові інструменти для оптимізації виробничих процесів та підвищення ефективності використання ресурсів, завдяки чому прогнозується зміцнення промисловості Сінгапуру до 2035 року.

Список використаних джерел

1. How AI is Reshaping Banking in 2023 - Ребека Оі [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://fintechnews.sg/75367/ai/how-artificial-intelligence-is-reshaping-the-financial-industry-in-2023/>

2. How Singapore is using artificial intelligence - Шарлота Труман, Крістіна Лаго [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.cio.com/article/221994/how-singapore-is-using-artificial-intelligence.html>
3. Artificial Intelligence (AI) in Singapore - statistics and facts [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.statista.com/topics/11058/artificial-intelligence-ai-in-singapore/#topicOverview>
4. National Artificial Intelligence Strategy - Smart Nation Digital Government Office [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.smartnation.gov.sg/files/publications/national-ai-strategy.pdf>
5. SINGAPORE INDUSTRY 4.0 - Адміністрація міжнародної торгівлі США [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.trade.gov/market-intelligence/singapore-industry-40>
6. Jurong Innovation District - JTC Corporation [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://estates.jtc.gov.sg/jid/about#overview>

Найда О. А., Хома С. В. Імплементация европейского досвіду та його гармонізація в контексті нормативно-правового забезпечення криптоактивів в Україні

О. А. Найда здобувач вищої освіти ступеня магістра ОПП «Облік і оподаткування» спеціальності «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: к.е.н, доц. Хома С. В.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ТА ЙОГО ГАРМОНІЗАЦІЯ В КОНТЕКСТІ НОРМАТИВНО- ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИПТОАКТИВІВ В УКРАЇНІ

Використання криптоактивів є досить поширеною практикою серед населення України, про що свідчить дослідження Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) за 2021 рік, згідно якого Україна посідає перше місце за часткою володіння ними (13%). Також, криптовалюта грає велику роль для держави в контексті

воєнного стану. За підрахунками аналітиків з початку повномасштабного вторгнення Росії України вдалось згенерувати близько 225 мільйонів доларів допомоги криптовалютою. Проблема у тому, що у зв'язку із відсутністю чітких правил щодо правової регуляції криптоактивів, операції з ними як для бізнесу, так і для фізичних осіб є досить ризиковими та вимагають застосування складних схем. Тому доречним є врегулювання питання легалізації криптоактивів в Україні та їх оподаткування, що, з одного боку, дозволить створити сприятливі умови для подальшого розвитку такого виду активів, а з іншого – сформувати додаткове джерело бюджетних доходів [1].

Отож, першими конкретними кроками назустріч введенню криптоактивів у нормативно-правове поле України стало підписання Президентом України 17 лютого 2022 року Закону України № 2074-IX «Про віртуальні активи», який, за планом, мав набути чинності одночасно із Законом України № 7150 «Про внесення змін щодо оподаткування операцій з віртуальними активами». Проте цей процес дещо загальмувався у зв'язку із початком війни, а згодом – із потребою у гармонізації законодавства щодо віртуальних активів із європейськими нормами в рамках обов'язкової умови євроінтеграції, над чим працює Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку разом із представниками міжнародної аудит-консалтингової компанії «Ernst & Young». Єдині правила регулювання криптоактивів затверджено Радою Європейського Союзу у вигляді збірки «Markets in Crypto Assets» («MiCA») [2].

Оскільки Україна набула статус кандидата на членство в Європейському Союзі, курс на повне впровадження європейського регулювання є досить логічним. За словами члена Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку Юрія Бойка на панельній дискусії «Європейське регулювання ринку криптовалют: імплементація в Україні», що відбулась в рамках VII Харківського міжнародного юридичного форуму, однією із важливих переваг стане потенційна можливість пропозиції криптокомпаніям вести бізнес в юрисдикції України за єдиними європейськими правилами, що впливає із положень «MiCA» [3].

Проте, нюанс полягає в «потенційній можливості». На думку заступника міністра цифрової трансформації з питань розвитку IT-сфери Олександра Борнякова, вищеописаний «паспортний режим» не зможе надати подібні переваги вітчизняним криптокомпаніям,

оскільки Україна наразі не є повноправним членом ЄС, що суттєво зменшить нашу «криптовалютну» привабливість [4].

Побоювання щодо повної імплементації норм «МіСА» у вітчизняне законодавство щодо криптоактивів є небезпідставними, оскільки, зважаючи й на високі кваліфікаційні вимоги до криптобірж та емітентів, існує суттєвий ризик зменшення криптоінвесторів, відсутності криптокомпаній, що були б зареєстрованими в Україні, та подальшого росту і розвитку ринку віртуальних активів.

Можемо зробити висновок, що прийнятий Україною курс на повну гармонізацію нормативно-правових норм щодо віртуальних активів з «МіСА» наразі є досить ризиковим. Вважаємо доречним застосувати адаптований підхід до введення європейських норм, із вибірковим залученням лише тих положень, які будуть дієвими в контексті актуального стану економіки та дозволять сформувати в Україні потужний «хаб» для крипто- та блокчейн-інновацій.

Список використаних джерел

1. UNCTAD spells out actions to curb cryptocurrencies in developing countries. United Nations Conference on Trade and Development. 2022. URL: unctad.org/news/unctad-spells-out-actions-curb-cryptocurrencies-developing-countries (дата звернення: 10.11.2023).
2. «Про віртуальні активи»: Проект Закону України від 17 лют. 2022 р. № 2074-IX. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text (дата звернення: 09.11.2023).
3. Юрій Бойко розповів про новий законопроект щодо запуску ринку віртуальних активів в Україні. Кабінет Міністрів України. 2023. URL: kmu.gov.ua/news/yurii-boiko-rozpoviv-pro-novyi-zakonoproekt-shchodo-zapusku-rynku-virtualnykh-aktyviv-v-ukraini (дата звернення: 08.11.2023).
4. Борняков О. Європейський Регламент МіСА — чи на часі його імплементація? Економічна правда. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/08/4/702908/> (дата звернення: 11.11.2023).

Нечипоренко А.В. Цифрова трансформація фінансової системи України

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

У сучасному світі швидкими темпами розвивається цифровізація, що впливає на функціонування всіх систем. Надзвичайно важливу роль цифрові технології відіграють в розвитку економіки. Сучасна економіка все більше стає цифровою і заснованою на інформації.

Фінансова система також зазнає значних трансформацій, що відбуваються в умовах цифровізації фінансових відносин між основними економічними агентами. Цифрові технології відіграють ключову роль у трансформації сфери фінансових послуг, що призводить до кардинальних змін у системі обслуговування споживачів цих послуг і формуванні нового підходу до надання фінансових послуг. Однак й інші сфери та ланки фінансової системи також зазнають впливу цифровізації та поступово змінюються за рахунок впровадження нових технологій. У результаті таких процесів фінансова система переходить на новий якісний рівень розвитку, в основі якого визначну роль починають відігравати саме цифрові інновації. Потім у межах такої системи зароджуються нові інститути та інституції, які розвиваються, асимілюються й забезпечують передумови для модернізації фінансової системи будь-якої країни [1, с. 91].

Цифрова трансформація фінансової системи України є важливим завданням, яке в сучасному світі стає дедалі більш актуальним. Ця ініціатива спрямована на забезпечення доступності фінансових послуг для всіх верств населення, підвищення ефективності фінансових операцій та ризик-менеджменту, а також на створення сприятливого середовища для фінансових інновацій та розвитку стартапів.

Розглянемо зміни, що відбуваються внаслідок впливу цифрових технологій у сферах фінансової системи країни [1–4]:

1) Публічні фінанси: активне впровадження системи електронного врядування; використання цифрових платформ для проведення тендерів; використання програмних інструментів у сфері оподаткування, що видається можливим завдяки інноваційним цифровим технологіям.

2) Фінанси підприємств: новітні та водночас зручні програмні сервіси для сплати податків та зборів, інтернет-банкінг, доступність та швидкість отримання кредитних послуг, нові види активів для збереження коштів, нові можливості інтернет-маркетингу для здійснення продажу фінансових продуктів, застосування цифрових рішень для автоматизації бухгалтерського обліку, аналізу даних та прогнозування фінансових результатів.

3) Фінанси домогосподарств: зміна сфери фінансових послуг, трансформація моделі фінансового обслуговування громадян, швидкість отримання фінансових послуг, здійснення розрахунків за допомогою смартфонів та відповідно зростання популярності онлайн-платежів.

4) Міжнародні фінанси: доступність інформації про інвестиційні проекти в різних країнах, формування світового ринку криптовалют та нові можливості здійснення інвестицій.

5) Фінансовий ринок: активний розвиток сфери FinTech у всіх секторах фінансового ринку, розвиток віртуальних валют та цифрових активів, використання програмних продуктів для здійснення оцінки ризиків.

Впровадження цифрових технологій, зокрема у фінансову сферу, значно залежить від інституційного середовища країни, наявності в ній суттєвих перекривлень формальних і неформальних інститутів. Тому Україні необхідно виважено і поступово втілювати новітні цифрові технології, мінімізуючи при цьому ризики і загрози цього процесу для економіки і суспільства [5, с. 88].

Для успішної реалізації цифрової трансформації фінансової системи України необхідна ефективна регуляторна сфера, що сприяє розвитку фінансових технологій та інновацій, а також встановлення ефективного регулювання та нагляду у фінансовій сфері.

Ця ініціатива також передбачає підвищення рівня фінансової грамотності населення та навчання громадян використанню цифрових фінансових інструментів. Для бізнесу та громадян це вносить ряд переваг, зокрема зручність та доступність фінансових послуг через мобільні додатки та онлайн-платформи, а також можливість отримання кредитів та інших фінансових послуг без відвідування банківських відділень та зменшення витрат на операції та комісії.

Проте в цьому процесі існують також й різноманітні виклики та ризики, зокрема потреба в забезпеченні кібербезпеки фінансових

даних та інфраструктури, а також в ефективному регулюванні новітніх фінансових технологій та запобіганні фінансовому шахрайству.

Для досягнення успіху в цифровій трансформації фінансової системи України необхідна також співпраця з міжнародними організаціями та державами для впровадження міжнародних стандартів у фінансовій сфері та для залучення іноземних інвестицій для підтримки цього процесу.

Отже, підсумовуючи слід зазначити, що цифрові трансформації нині відбуваються в усіх ланках та сферах фінансової системи країни. Це означає, що даний процес є незворотнім і в подальшому відбудеться проникнення цифрових технологій у фінансові системи усіх країн. Фінансова галузь постійно адаптується до нових технологій, оскільки вони сприяють покращенню ефективності та доступності фінансових послуг. В переважній більшості випадків упровадження таких інноваційних технологій відбувається значно швидше, аніж розвивається інституційне забезпечення для регулювання наслідків від їх реалізації в межах фінансової системи. Цифрові технології сприяють відповідно формуванню нових інституцій та інститутів. Це, в свою чергу, викликає необхідність визначення положень інституційного регулювання для забезпечення стійкості фінансової системи країни до сучасних викликів та загроз.

Список використаних джерел

1. Дубина М., Попело О., Тарасенко О. Інституційні трансформації фінансової системи України в умовах розвитку цифрової економіки. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2021. №1(25). С. 91–110.
2. Нечипоренко А. В., Чернишова Т. О. Напрями вдосконалення системи управління публічними фінансами в Україні. Управління публічними фінансами та проблеми забезпечення національної економічної безпеки : збірник тез Податкового конгресу, 12 грудня 2019 р. Ірпінь: УДФСУ, 2019. С. 353–356.
3. Кужелев М. О. Механізм реалізації регіональних інвестиційних програм як фінансовий інструмент стимулювання регіонального розвитку. Схід. 2017. Вип. 6 (152). С. 22–27.
4. Онишко С. В. Регулятивний потенціал фінансового ринку в умовах глобальних викликів : монографія / за заг. ред. д.е.н.,

професора С. В. Онишко. Ірпінь: Видавництво Національного університету ДПС України, 2016. 452 с.

5. Нікіфоров П. Розвиток цифрової трансформації фінансової системи України. Економіка. Фінанси. Бізнес. Управління : матеріали II Міжнародного форуму. Київ, 2021. С.86–88.

Омельченко Б.В. Міграція висококваліфікованої робочої сили в цифровій економіці

Б.В. Омельченко, студент

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МІГРАЦІЯ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНОЇ РОБОЧОЇ СИЛИ В ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Сьогодні цифрові технології є постійним складником життя людей і їхньої діяльності, зі смартфонами, глобальними інформаційними мережами та ШІ як стандартними складовими повсякденного життя. Це призводить до того, що суспільство в цілому стає значно залежним від цифрових технологій та їхніх конкретних інфраструктур. Цифровізація трансформує існуючі робочі місця, вимагаючи нових навичок для виконання нових завдань, що може означати необхідність перекваліфікації або заміни нинішньої робочої сили працівниками, які вже володіють цими навичками.

В епоху цифрової економіки компетентність та якість людського капіталу набувають нових вимірів, про що свідчить низка досліджень. Серед нових вимог і компетенцій, необхідних для людського капіталу в сучасну епоху, можна виділити наступні:

- Підвищення рівня освіти, оскільки технологічні зміни вимагають нових кваліфікацій через спеціалізовану освіту;
- Цифрові навички для відбору, скорочення, синтезу та оцінки величезної кількості інформації у статистичній формі, графічній або описовій інформації;
- Ряд технічних навичок пошуку інформації, усвідомлення того, що користування Інтернетом передбачає його відповідальне використання в кіберпросторі.

- Навчання навичкам розуміння перспектив або різних точок зору, набуття критичних навичок для аналізу та оцінки достовірності інформації, набуття досвіду доступу до різних форм інформації, ознайомлення з цифровим середовищем, розуміння цифрових технологій та адаптації до цього віртуального середовища, враховуючи тривалий час, проведений в Інтернеті[1].

Одним із відчутних результатів технологічного прогресу стало збільшення обсягу інформації про трудову міграцію в Інтернеті та послуг електронного урядування, спрямованих на підтримку мігрантів. Прикладом можуть слугувати освітні послуги, зокрема мовні курси, які перейшли в онлайн, і, як наслідок, призвели до збільшення можливостей для віддалених працівників і зменшення витрат на проекти.

Крім того, дедалі більше мігрантів знаходять свою першу роботу через платформи, які фільтрують кандидатів за знаннями та компетенціями, а потім підбирають їм клієнтів, у тому числі й у фізично віддалених регіонах. За останні роки кількість таких сервісів серйозно зросла і включає такі платформи, як Uber, Wolt, Just Eat, Glovo та Bolt для доставки їжі та замовлення автомобілів; Distributed, Nerdapp, Topcoder та Ework для фахівців з конкретними ІТ-навичками; Appjobs, Upwork та Fiverr для осіб з більш широким спектром навичок; а також TalentPools, Sigma Software та EmployUkraine для компаній, які шукають українські таланти за допомогою цифрових технологій. Більшість платформ вимагають лише підключення до Інтернету, смартфон або комп'ютер із встановленим додатком, щоб почати заробляти гроші без необхідності володіти глибокими мовними навичками та кваліфікацією місцевого ринку або проходити адміністративні процедури[5].

Електронні платформи з пошуку роботи мають значний вплив на ринки праці в Європі та Центральній Азії. У 2020 році доходи від цих платформ становили приблизно 20 мільярдів євро. Тільки в Європейському союзі існує понад 500 цифрових платформ для праці, на яких зайнято понад 28 мільйонів працівників. Прогнозується, що до 2025 року їхня кількість зросте до 43 мільйонів осіб[4].

На додаток до послуг з підбору персоналу, зростає попит на отримання віз онлайн, щоб мігранти могли легально працювати в країнах призначення, особливо з огляду на те, що час очікування на видачу віз є значним у Європі та Центральній Азії. Завдяки

діджиталізації існує прагнення зробити процеси подання візових заявок більш безпечними і менш вразливими до крадіжок і шахрайства, а також простішими для заявників. В ЄС це проявляється у прийнятті пропозиції щодо модернізації Візової інформаційної системи, постійному розвитку систем в'їзду-виїзду та ETIAS. Хоча в деяких випадках заявникам може знадобитися особисто з'явитися до консульства - наприклад, тим, хто подає заяву вперше, або особам, яким необхідно оновити біометричні дані, - прийом можна забронювати онлайн.

Попри безліч переваг, які цифровий перехід приносить усім учасникам трудової міграції, стрімкий технологічний прогрес водночас виявляє прогалини та слабкі місця, які системам, країнам і мігрантам необхідно подолати, щоб повністю використати його потенціал. Визнання кваліфікацій, а також навичок і талантів, якими володіють трудові мігранти, є серйозною проблемою, оскільки його відсутність впливає на їхню здатність бути працевлаштованими. Компанії та організації не завжди розуміють, що можуть запропонувати мігранти, а уряди та органи державної влади не мають процесів або засобів для визнання навичок і вмій, набутих в інших країнах. Багато експертів говорять про потенціал діджиталізації для вирішення проблеми визнання навичок, але існує низка перешкод, які необхідно подолати, перш ніж це стане реальністю[2].

Підсумовуючи, у контексті цифрової економіки та міграції висококваліфікованої робочої сили важливо визначити, що цей процес не лише трансформує ринок праці, а й вимагає нових компетенцій від працівників. Зростаюча залежність від цифрових технологій підкреслює необхідність підвищення рівня освіти та розвитку цифрових навичок. За останні роки спостерігається значний вплив цифрових платформ на ринки праці, що дозволяє мігрантам знаходити роботу через онлайн-сервіси.

Список використаних джерел

1. Human Capital in Digital Economy: An Empirical Analysis of Central and Eastern European Countries from the European Union / A. Grigorescu et al. Sustainability. 2021. URL: <https://doi.org/10.3390/su13042020>.

2. Přívara A., Masárová T., Tupá M. Migration and Labour Market Competitiveness: The Case of EU. *Journal of competitiveness*. 2023. No. 1st Revision. URL: <https://doi.org/10.744/joc.2023.01.08>.
3. Artecona R., Chau T. Labour issues in the digital economy. ECLAC. 2017. *Studies and Perspectives - Washington, D.C, N° 17*.
4. Service M. R. Digital platform workers: EU rules one step closer. Epthinktank. URL: <https://epthinktank.eu/2023/06/22/digital-platform-workers-eu-rules-one-step-closer/>.
5. Bearson D., Kenney M., Zysman J. Measuring the Impacts of Labor in the Platform Economy. *Denk Fabrik*. 2021. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3363003.

Орел А. В. Розвиток інновацій в умовах глобальної цифрової трансформації

А. В. Орел, студент

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Питання розвитку інновацій в умовах цифрової трансформації є як ніколи нагальними й актуальними. Особливо гостро означена проблематика відчувається в нашій державі, яка вимушена захищатись від масштабної збройної агресії рф. І хід військових дій у найбільшій мірі буде залежати насамперед від технічного прогресу й впровадження інновацій у військовій сфері та застосування таких на полі бою.

Сучасні технологічні, соціальні та геополітичні тенденції радикально змінюють умови ведення бізнесу, методи управління ним, відкривають нові можливості та створюють значні виклики. Відповідно до аналізу Бостонської консалтингової групи «цифровізація є ключовим драйвером зростання ВВП». За прогнозними оцінками IDC FutureScape, глобального постачальника аналітичних даних, до 2025 року 65% світового ВВП буде переведено в цифровий формат і понад 6,8 трлн дол. прямих інвестицій буде спрямовано в цифрову трансформацію. Сьогодні більше 70% світових компаній працюють над розробкою стратегії цифрової трансформації та активно її впроваджують. Проте, за даними Глобального центру цифрової трансформації бізнесу IMD,

87% цифрових трансформацій не відповідають очікуванням. Потрібно відмітити, що процес цифрової трансформації компаній є стратегічно складним, тривалим та суперечливим, оскільки потребує цифрової грамотності, а також переосмислення існуючих бізнес-моделей та створення інноваційних цифрових. Сьогодні більше 70% світових компаній працюють над розробкою стратегії цифрової трансформації та активно її впроваджують. Проте, за даними Глобального центру цифрової трансформації бізнесу IMD, 87% цифрових трансформацій не відповідають очікуванням [1].

Основними складовими цифрової трансформації організацій виокремлено такі: 1) цифрова стратегія, 2) ділова спритність, 3) інновації та амбідекстрія, 4) структура бізнесу, 5) цифрова культура, 6) підтримка вищого керівництва, 7) відповідна ІТ-інфраструктура, 8) цифрові навички, 9) переосмислення та зміна бізнес-моделей [2].

Щодо цифровізації вітчизняного бізнесу, то, компанії намагаються застосовувати інноваційні технології та проривні стратегії, проте більшість великих та середніх компаній в Україні не мають чіткого бачення та розуміння значимості «цифрової трансформації». Основні перешкоди: відсутність цифрових компетенцій (55%), не готовність до зміни бізнес-моделі (27%), відсутність розуміння «дорожньої карти цифрової трансформації» (23%), відсутність інвестицій (18%) та інші [3].

Чинниками, що сприяють появі інноваційних бізнес-моделей є такі:

- 1) *Цифрові технології та Інтернет;*
- 2) *Аналітика великих даних і штучний інтелект;*
- 3) *Цифрові платформи* (вихід на величезні ринки цифрових технологій без кордонів, доступ до цілої екосистеми, участь на платформах спільного створення та використання інновацій);

- 4) *Індустрія 4.0;*

- 5) *Зміна поведінки клієнта*, оскільки споживачі все більше підключаються до цифрових технологій, посилюється їх взаємодія. Зростає популярність економіки спільного використання та бізнес-моделей з оплатою по мірі використання таких товарів, як автомобілі, сільськогосподарське обладнання, авіаційні двигуни. За оцінками Центру відчуттів і розробки майбутнього VCG, до 2025 року глобальна економіка спільного використання буде коштувати 480 мільярдів доларів щорічно [1].

Отже, масштаб і глибина тих змін, які відчувають сьогодні усі держави, а Україна – особливо, включаючи і надшвидкі

трансформації у сфері цифровізації, а також масштаб та швидкість, з якою вони відбуваються, призводять до неминучої появи інноваційних бізнес-моделей. Втім, такі моделі, спрямовані на створення довгострокових переваг, мають бути підкріплені компетенціями як трансформаційного лідерства, так і технологічними компетенціями, зміною культури й обов'язковими адекватними організаційними структурами, що в реаліях України наразі все ж краще щоб мали і державну інклюзію, адже спрямовані насамперед на нашу спільну перемогу саме воєнним шляхом.

Список використаних джерел

1. Смоляр Л. Г. Цифрова трансформація та розвиток інноваційних бізнес-моделей. Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи». 2023. <https://orcid.org/0000-0002-5626-40432>.
2. Van Veldhoven, Z. and Vanthienen, J. (2023), «Best practices for digital transformation based on a systematic literature review», Digital Transformation and Society. <https://doi.org/10.1108/DTS-11-2022-0057>.
3. Стадник В., Йохна В., Наскальний С. Функціонал діджиталізації у формуванні підприємницького середовища: перспективи та проблеми розвитку в Україні. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2022. № 4, т. 1. С. 68–75.

Плиса В. Й., Плиса З.П., Методи, принципи та технологія управління ризиками інтеграції цифрових технологій у бізнес-процеси страховика

*В. Й. Плиса, професор, кандидат економічних наук,
професор кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту*

*З.П. Плиса, доцент, кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і аудиту*

Львівський національний університет імені Івана Франка

МЕТОДИ, ПРИНЦИПИ ТА ТЕХНОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ІНТЕГРАЦІЇ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У БІЗНЕС-ПРОЦЕСИ СТРАХОВИКА

У даний час сформувалося декілька моделей онлайнового страхового бізнесу. Це *Internet*-представництво традиційного (офлайнового) страховика, який доповнює мережу філій і телефонних центрів; *Internet*-страховик, заснований офлайновим страховиком у вигляді самостійної юридичної особи зі своєю торговою маркою; агрегатор електронного фінансового супермаркету (здійснює *Web*-продажі як своїх, так і пропонованих іншими фінансовими інститутами послуг).

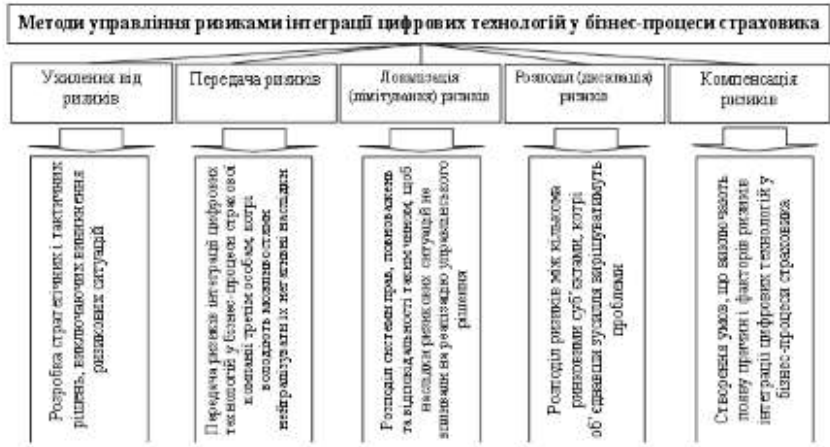
Найпоширенішими є перші дві моделі, причому *Internet*-представництво зазвичай використовують для операцій на внутрішньому фінансовому ринку, а *Internet*-страховика – для виходу за кордон (у першу чергу на ринки країн, що розвиваються), оскільки саме він забезпечує необхідну для зарубіжної діяльності гнучкість у використанні фінансових інструментів, встановлення тарифів та відборі клієнтів.

Сфера цифрових технологій, яка пов'язана зі страховими процесами, характеризується досить високою невизначеністю. Це стосується технологічної основи головних напрямків страхової діяльності: внутрішніх бізнес-процедур (серед низки електронних рішень у таких областях, як бухгалтерський облік, документообіг, система актуарних оцінок тощо необхідно обрати ті, які не виявляться через кілька років тупиковими й несумісними з іншими платформами), управління відносинами з клієнтами для забезпечення їхньої лояльності (потрібно забезпечити клієнтам можливість використовувати новітні електронні засоби взаємодії зі страховиком, остаточні перспективи застосування яких сьогодні залишаються ще незрозумілими). Тому відповідальність страхових топ-менеджерів за правильну оцінку стратегічного ризику, контроль за його рівнем і моніторинг пов'язаних з ним змін вельми велика.

Використання того чи іншого метода управління ризиками інтеграції цифрових технологій у бізнес-процеси страховика багато в чому визначається цілями та задачами, які ставить перед собою страховик, а також ситуації на ринку та в самій страховій організації. Разом з тим ризик-менеджер повинен володіти певним набором методів управління ризиками, потрібним для страхової компанії у даній ситуації.

До числа основних методів управління ризиками інтеграції цифрових технологій у бізнес-процеси страховика відносимо (рис.1): ухилення від ризиків; передача ризиків (трансферт

партнерам); локалізація (лімітування) ризиків; розподіл ризиків; компенсація ризиків.

Рис. 1. Методи управління ризиками інтеграції цифрових технологій у бізнес-процеси страховика

У цілому процес управління ризиками інтеграції цифрових технологій у бізнес-процеси страхової компанії доцільно представити у вигляді трьохетапного комплексу процедур (рис. 2): визначення цілей управління ризиками; аналіз й оцінка ризиків; розробка заходів зі зниження ризиків у процесі реалізації прийнятого рішення.

Вивчивши досвід управління ризиками інтеграції цифрових технологій у бізнес-процеси у банківській сфері та на фінансовому ринку ми сформулювали принципи управління ризиками цифрової трансформації бізнес-процесів страхової компанії, згрупувавши їх у такі три групи. 1. „Нагляд з боку вищого керівництва страхової організації” (створення ефективної системи спостереження за операціями, що проводяться електронним способом; впровадження всебічної процедури контролю над підтриманням необхідного рівня інформаційно-технологічної безпеки; організація спостереження за партнерами, яких залучають до супроводження цифрової трансформації окремих бізнес-процесів страхової компанії). 2. „Забезпечення безпеки у сфері інформаційних технологій” (автентифікація клієнтів (страхувальників), котрі користуються електронними каналами обслуговування; недопущення відмови від

зобов'язань за онлайн-овими транзакціями та сувору відповідальність за їх проведення; розмежування функцій, виконуваних працівниками страхових компаній у процесі роботи в системах сфери електронних страхових послуг (e-страхування), з базами даних і додатками; ефективний контроль над процедурою авторизації і отримання доступу до системи e-страхування, бази даних і прикладними програмами; забезпечення цілісності даних щодо операцій і записів в сфері онлайн-ових страхових послуг; своєчасне, повне та достовірне облікове відображення транзакцій, що здійснюються електронним способом; збереження конфіденційності ключової страхової інформації). 3. „Управління правовим і репутаційним ризиком” (розкриття необхідної інформації електронного страхового сервісу на Web-сайті страхової організації; запобігання несанкціонованого доступу до клієнтської інформації; утримання систем e-страхування у постійній експлуатаційній готовності; створення ефективного механізму реагування на несподівані інциденти – зовнішні і внутрішні атаки на системи сфери електронних бізнес-процесів страхової компанії (e-страхування)).

Рис. 2. Технологія управління ризиками інтеграції цифрових технологій у бізнес-процеси страховика

Досліджуючи проблеми управління ризиками інтеграції цифрових технологій у бізнес-процеси страховиків у подальшому потрібно: здійснити науковий аналіз теоретичних і практичних підходів до дослідження механізму управління ризиками інтеграції

цифрових технологій у бізнес-процеси страхової компанії; виявити специфіку основних етапів та розкрити основні закономірності генези цифрової трансформації бізнес-процесів страхової компанії; розробити методiku оцінки ефективності та виробити конкретні рекомендації щодо підвищення ефективності у сфері управління ризиками інтеграції цифрових технологій у бізнес-процеси страхової компанії.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації. Розпорядження КМУ від 17 січня 2018 р. № 67-р. – Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>
2. Плиса В.Й. Страховий менеджмент : навч. посіб. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 378 с.

Приходько І.С., Негода А.В. Розвиток міжнародних фінансових ринків через призму інновацій

І.С. Приходько, студент Науково-навчального інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

А.В. Негода, кандидат економічних наук, доцент Науково-навчального інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ІННОВАЦІЙ

Фінансові інновації мають значний вплив на розвиток міжнародних фінансових ринків, що змінює їх функціонування та динаміку. Однією з найбільш відомих фінансових інновацій є розширення фінансових продуктів та послуг, що забезпечує збільшення ліквідності ринку та зниження його ризиків. Технологічні інновації, такі як використання штучного інтелекту та блокчейн-технологій, дозволяють покращити ефективність та безпеку операцій на міжнародних фінансових ринках, що сприяє збільшенню їх прозорості та довіри до них.

У результаті цих інновацій, міжнародні фінансові ринки стають більш конкурентоспроможними, привабливими та доступними для різних категорій інвесторів, що може викликати збільшення їх обсягів та ліквідності. Однак, також можуть виникнути нові ризики та виклики, які потребують ефективного регулювання та нагляду за фінансовими ринками.

Крім того, існує потреба в належному управлінні інноваційними (технологічними або фінансовими) рішеннями, оскільки неефективне управління інноваціями може перешкоджати фінансовому розвитку. Чим більше країна та окремі суб'єкти фінансових ринків покладаються на вдосконалення інституційних процесів та інновації у фінансовому розвитку, тим більше вони отримують можливості задовольнити майбутні потреби і залишатися конкурентоспроможними на міжнародних ринках. Довгострокового підвищення темпів економічного зростання можна досягти шляхом заохочення фінансових інновацій. Інвестиції в технології та інфраструктуру для сприяння фінансовим інноваціям можуть бути одним із способів допомогти фінансовому сектору поширювати та засвоювати нові ідеї. Державні регулятори повинні сприяти фінансовим інноваціям, підтримуючи та формулюючи інституційну та фінансову політику.

Ефективне використання різних складних банківських технологій, а також застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у банківських операціях стало однією з причин переміщення депозитних коштів банків у бік неочікуваного покращення організації банківських продуктів та різних інструментів. Різноманітні фінансові інноваційні продукти, такі як веб-/інтернет-банкінг, банкомати та мобільний банкінг, є життєво важливою силою для диверсифікації банків, отримання доходів та зменшення витрат як для банків, так і для клієнтів, оскільки клієнти можуть отримати доступ до своїх рахунків через вищезгадані фінансові інноваційні продукти.

В епоху глобалізації технологічний прогрес і розвиток не лише збільшили кількість банківських установ, що працюють по всьому світу, але й підвищили рівень складності фінансових продуктів, які банки використовують для задоволення потреб і запитів своїх клієнтів. Таким чином, ця епоха створила потужну конкуренцію між банківськими установами, оскільки розвиток платіжних систем створив альтернативу твердій валюті, таким чином вплинувши на ключову частину банківських операцій.

Дослідники встановили зв'язок між фінансовими інноваціями та ефективністю банківської галузі як для розвинених країн, так і для країн з перехідною економікою по всьому світу. Банківський сектор у країнах, що розвиваються, зміцнюється завдяки фінансовим інноваціям у різних платіжних методах/системах.

Розвиток міжнародних фінансових ринків через призму інновацій відкриває нові можливості для інвесторів та компаній, що бажають розширити свої бізнес-можливості в міжнародному масштабі. Розвиток міжнародних фінансових ринків з урахуванням запроваджених фінансових інновацій має макроекономічні наслідки для світової економіки. З одного боку, це сприяє зростанню економічної активності та розвитку нових індустрій, що в свою чергу забезпечує зростання ВВП та створення нових робочих місць. З іншого боку, можуть виникнути нові ризики та виклики, такі як залежність від нових фінансових інструментів та технологій, збільшення фінансових ризиків та нестабільності на ринках, а також збільшення можливостей для фінансової злочинності.

Криптовалюти змінюють традиційну систему фінансових взаємовідносин та надають можливість здійснювати безпечні та анонімні грошові перекази. Це може стимулювати зростання міжнародної торгівлі та збільшувати обсяги обороту на фінансових ринках. Іншим прикладом фінансових інновацій є розробка нових інструментів фінансового управління, таких як ризикові фонди та деривативні інструменти. Ці інструменти можуть допомогти інвесторам зменшити ризики та збільшити прибутковість своїх інвестицій. Вони також можуть забезпечити більш гнучкий та ефективний спосіб управління ризиками на фінансових ринках.

Водночас, впровадження нових фінансових інновацій може створювати виклики та ризики для фінансової системи. Наприклад, недавній приклад збою на ринку акцій компанії GameStop показав, як нові фінансові інструменти, такі як масові покупки акцій на платформі Reddit, можуть викликати негативні наслідки для фінансової стабільності. Тому, важливо ретельно вивчати та аналізувати наслідки нових фінансових інновацій та вживати заходів для зменшення ризиків та збереження стабільності фінансової системи.

Одним з прикладів успішних фінансових інновацій є платіжна система PayPal, що дозволяє людям та компаніям здійснювати онлайн-платежі та перекази грошей без необхідності використовувати традиційні банківські послуги. [13] Ця інновація

прискорила електронну комерцію та забезпечила більш зручний та ефективний спосіб здійснення оплати. Ще одним прикладом є використання блокчейн-технологій для створення криптовалют та токенів. Блокчейн-технології дозволяють створювати безпечні та швидкі транзакції без посередництва традиційних банків. Крім того, вони можуть допомогти вирішувати проблеми безпеки та ідентифікації у різних сферах.

У контексті міжнародних фінансових ринків, фінансові інновації можуть прискорити інтеграцію та забезпечити більш ефективний обмін капіталу та ресурсами між різними країнами. Наприклад, міжнародні платіжні системи та електронні гроші можуть зменшити витрати на переказ грошей між країнами та забезпечити швидку та зручну сплату за товари та послуги.

Підсумовуючи, можна зазначити, що фінансові інновації змінюють не лише процеси, а й цілі системи, що функціонують на міжнародних фінансових ринках.

Поява нових або певних чином переосмислених фінансових інновацій є проявом якісного розвитку фінансового середовища та міжнародної економічної спільноти.

Виникнення та впровадження фінансових інновацій як нового інструменту в економіці дозволили значно поліпшити фінансову систему та забезпечити її ефективне її функціонування. Фінансові інновації можуть стати каталізатором для зміни старих та застарілих моделей бізнесу та фінансових систем.

Фінансові інновації можуть стати ключовим інструментом для забезпечення стійкого економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності та розвитку міжнародних фінансових ринків. Запровадження нових інструментів та продуктів дозволяє забезпечити більш ефективну та прозору фінансову систему, зменшити ризики та забезпечити доступ до фінансових ресурсів для широкого кола користувачів. Однак, необхідно також забезпечити правильне регулювання та контроль за фінансовими інноваціями для запобігання потенційним ризикам та забезпечення стабільності фінансової системи.

Список використаних джерел

1. Негода А.В. Кон"юнктурні дослідження світових ринків. Методологія дослідження галузевого ринку. Лекція у слайдах. - <https://www.calameo.com/read/00605243897af7d32b642>

2. A cashless society [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://sweden.se/life/society/a-cashless-society>.
3. Central bank digital currencies: foundational principles and core features. // Bank for International Settlements. – 2020.
4. Santiago Carbó Valverde. FINANCIAL INNOVATIONS IN BANKING: IMPACT ON REGIONAL GROWTH / Santiago Carbó Valverde, Rafael López del Paso, Francisco Rodríguez. – 2022.
5. Dorofeiev D. A. THE ESSENCE AND CLASSIFICATION OF FINANCIAL INNOVATIONS IN THE FINANCIAL SECTOR / Dorofeiev D. A.. – 2018.

Рогоза М. Є., Вівтоніченко Я.В., Євтух А.І., Політика цифровізації економіки та її вплив на стратегування розвитку

Рогоза М. Є., д.е.н., професор,

ORCID 0000-0002-5654-7385;

Вівтоніченко Я.В., аспірант,

Полтавський університет економіки і торгівлі;

Євтух А.І., аспірант,

Полтавський університет економіки і торгівлі.

ПОЛІТИКА ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СТРАТЕГУВАННЯ РОЗВИТКУ

Процеси стратегування об'єкта управління в умовах цифрової платформізації економіки (як суб'єкта управління) [1] потребують значного рівня модернізації змісту у системі методів, використовуваних для відслідковування інформації та організації інформаційних процесів [2,3]. Процеси у досліджуваних об'єктах управління можуть формуватися або вже бути сформованими на підставі ідентифікації, збирання, обробки інформації, відслідковуванням та отримання інформації, яка є підставою для створення механізмів управління [2,3].

Проте, складність у вирішенні проблем розвитку будь-якого економічного об'єкта проявляється завжди, коли необхідно вирішувати завдання розвитку не тільки в оперативній перспективі, а головне - у стратегічній. Дослідниками пропонується вирішення завдань стратегічного характеру шляхом упровадження всеохоплюючого інституту стратегування, використовуючи для

цього розбудову цифрової системи стратегічного управління. Але на сьогодні залишаються до кінця не вирішеними завдання розбудови такої системи, оскільки це перебуває тільки на етапі формування з визначеними ознаками фрагментарності та низкою проблем, пов'язаних з якістю стратегічного планування, підготовкою і ефективністю виконання стратегічних документів [1, с. 318]. Також необхідно відзначити, що у дослідженнях із стратегічного управління науковцями переважно приділялось увагу на аспекти прикладного внутрішнього характеру, залишаючи поза увагою потенціал стратегування та можливості стратегічного управління щодо його впливу безпосередньо на інституційне середовище [1, с.318] та впливу цих змін інституційного середовища на процеси стратегування об'єкта розвитку.

Логічно постає питання визначення впливу політики цифровізації економіки на процеси стратегування об'єкта розвитку. Але в умовах турбулентності процесів конкурентної боротьби та значного рівня динаміки технічного та технологічного розвитку виробництва стратегування розвитку технологічного потенціалу для будь-якого економічного об'єкта необхідно розглядати як основним інструмент у забезпеченні їх конкурентоздатності [4].

Стратегування в умовах можливих тенденції розвитку та формування під впливом нестабільності зовнішнього оточення передбачає розуміння процесів, що знижують внутрішній економічний потенціал вітчизняних суб'єктів господарювання. В умовах формування політики цифровізації економіки одним із наслідків негативного впливу на процеси стратегування є сповільнення процесів інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, що значним чином впливає на формування їх науково-технологічного потенціалу, що, в свою чергу, потребує розробку та впровадження системно організованої методики управління вказаними процесами [4].

Розуміння підходів формування процесів стратегічного управління матиме позитивний ефект тоді, коли є управління розвитком на основі цілей [1, с.330], що забезпечує соціально-економічний розвиток. Стратегування розвитком економічних суб'єктів та регіонів, в умовах упровадження цифрової трансформації в державі, має характер неоднозначності та значний рівень складності його проведення [1], що ставить завдання створення механізмів вибору управлінських рішень для управління бізнес-процесами, організації процесів контролю їхнього

виконання, регулювання та аналіз результатів підсумків реалізації, а головне - виконання прогнозу майбутніх результатів діяльності. Даний процес в управлінні бізнес-процесами має безліч недоліків, які значно знижують рівень ефективності таких процесів управління та стратегування [2].

Стратегування розвитку об'єкта управління та удосконалення його процесу стратегічного управління можливе шляхом вирішення розглянутих проблем із використанням потенціалу цифрових технологій. Так, процеси цифровізації та удосконалення процесу стратегування є наскрізними для всіх напрямів [1] в організації і управлінні діяльністю економічного об'єкта, які пов'язані із поділом технологій виконання роботи на окремі, які не зв'язані між собою, а, по-друге, у виконанні фрагментів робіт окремими підрозділами організаційної структури для створення системного опису технологій виконання інформаційного забезпечення та визначенні відповідального за кінцевий результат і контроль за технологією управління інформаційними потоками [2]. Відзначаючи роль ризиків в процесах стратегування необхідно визначити системність інформаційної підтримки, неефективність якої може бути обумовлена наявністю несистемної автоматизації діяльності структурних підрозділів та неефективне упровадження корпоративних інформаційних систем [2].

Домінуюча тенденція формування економіки знань в умовах цифровізації економіки об'єктивно підкреслює важливість формування інтелектуальних ресурсів для розробки ними інноваційних стратегій розвитку. При цьому необхідно підкреслити важливість способів формування процесів на підставі розуміння особливостей прогнозування управління економічним об'єктом на основі розвитку науково-технологічного потенціалу, що вирішує проблеми впливу технологічних змін у стратегічній перспективі.

Практична значущість результатів дослідження визначається знаннями про вимоги зі сторони керуючої системи до процесів стратегування, рівня організації інформаційних потоків у забезпеченні інформацією необхідною при стратегічному управлінні на основі автоматизації процесів діяльності та скорочення кількості рівнів ухвалення управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Вишневський О.С. Цифрова платформізація процесу стратегування розвитку національної економіки: монографія / НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2021. 449 с. ISBN 978-966-02-9657-2 (електронне видання)-
<https://iie.org.ua/monografiyi/cifrova-platfornizacija-procesu-strateguvannja-rozvitku-nacionalnoi-ekonomiki/>.

2. Рогоза М.Є., Вівтоніченко Я.В., Інформаційне забезпечення управління критичними бізнес-процесами економічного об'єкта/М.Є. Рогоза, Я.В. Вівтоніченко / Економіка сьогодні: проблеми моделювання та управління : матеріали XII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 17–18 листопада 2022 року) / за заг. ред. М. Є. Рогози, Г. В. Карнаухової. – Полтава : ПУЕТ, 2022. – 236 с. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). – Текст укр. та англ. мовами. ISBN 978-966-184-434-5–С.24-26.- <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/12512>.

3. Рогоза М.Є., Вівтоніченко Я. В., Модернізація процесів інформаційного забезпечення управління конкурентоспроможністю економічного об'єкта./Формування механізмів управління якістю та підвищення конкурентоспроможності підприємств. Матеріали XIV міжнародної науково-практичної інтернет конференції молодих вчених та студентів. 5 квітня 2023 року, м. Дніпро, Університет імені Альфреда Нобеля -С. 199-201.-
https://duan.edu.ua/images/News/UA/Departments/Entrepreneurship/2023/14_konf_zbirnyk.pdf.

4. Рогоза М.Є., Євтух А.І., Сучасні тенденції розвитку управління економічним об'єктом на основі розвитку науково-технологічного потенціалу /М.Є. Рогоза, А.І. Євтух/ Економіка сьогодні: проблеми моделювання та управління : матеріали XII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 17–18 листопада 2022 року) / за заг. ред. М. Є. Рогози, Г. В. Карнаухової. – Полтава : ПУЕТ, 2022. – 236 с. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). – Текст укр. та англ. мовами. ISBN 978-966-184-434-5–С.75-78.- <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/12512>.

Поліщук Л.С., Сівковська, К.О., Роль цифрової трансформації в контексті розвитку Європейського енергетичного союзу

Л.С. Поліщук, к. е. н., доцент

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

РОЛЬ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЕНЕРГЕТИЧНОГО СОЮЗУ

Російська агресія проти України стала значним сигналом для ЄС та актуалізувала питання досягнення енергетичної незалежності. Цифрова трансформація відіграє центральну роль у забезпеченні переходу до зеленої енергетики та вирішенні існуючих проблем енергетичного ринку. Для подолання цих проблем необхідні рішучі дії, широке державне та приватне партнерство, відхід від традиційних енергетичних моделей та впровадження нових підходів виробництва та споживання енергії. Перехід від викопного палива до відновлюваних джерел енергії створює складнощі в управлінні енергосистемою через зростання волатильності і непередбачуваності ринку.

В рамках Європейського енергетичного союзу значний пріоритет надається розвитку інформаційного суспільства та цифрової енергетики. Хоча наразі існує велика кількість цифрових інструментів і технологій для підвищення енергоефективності, їх кількість все ще недостатня для повної трансформації енергетичного сектору. Європейський Енергетичний Союз сприяє взаєморозумінню та співпраці між державами-членами, урядами, приватним сектором, громадянським суспільством та окремими споживачами для подолання спільних загроз та створення економічних можливостей та послуг у секторі цифрової енергетики. З метою забезпечення рівних умов для всіх компаній, що виробляють товари або надають послуги в сфері цифрових технологій у межах Європейського Союзу необхідно усунути національні бар'єри та розширювати співпрацю. Створення об'єднаного цифрового ринку може призвести до додаткового зростання економіки Європи на суму до 250 млрд євро [1].

Основні перешкоди на шляху прогресу в діджиталізації енергетичного сектору полягають у недостатній підготовці до інтеграції низьковуглецевих і цифрових енергетичних технологій в існуючу систему. Необхідно сприяти ефективній взаємодії між енергетичним сектором, виробниками обладнання, розробниками та

споживачами. Енергетичний союз працює над посиленням багатостороннього управління інноваціями і одночасно вирішує проблему існуючої фрагментації на національному рівні, як з точки зору державних, так і приватних науково-дослідних програм і фінансування. Для підтримки розвитку впровадження інновацій та сприянні розвитку енергетичного сектора необхідними є спеціалізовані ініціативи та програми ЄС.

Для подолання енергетичної залежності ЄС та досягнення нульового рівня викидів необхідно розробити комплексну загальноєвропейську стратегію. Такий підхід передбачає узгодження цифрової та зеленої політики в різних секторах бізнесу і державного управління. Успіх у розвитку відновлюваних джерел енергії та чистих технологій залежить від активної участі широкого кола зацікавлених сторін, включаючи держави-члени, енергетичні компанії, IT-компанії, транспортну та будівельну галузі, енергоємні європейські підприємства та побутових споживачів. Скоординовані зусилля з гармонізації законодавства та ефективна імплементація існуючих положень в енергетичній та цифровій сферах мають вирішальне значення для досягнення енергонезалежності. З цією метою необхідні точкові зміни в законодавстві, зокрема перегляд Правил ринку електричної енергії, Промислового плану Зеленого курсу, Директиви про енергоефективність, Плану дій з цифровізації енергетичної системи ЄС, Регламенту про захист даних та законодавства в сфері кібербезпеки. На європейському рівні необхідно узгодити цілі Стратегії єдиного цифрового ринку з заходами, передбаченими Європейським енергетичним союзом [2].

Одним з кроків, що були прийняті Європейською Комісією для сприяння розширенню прав і можливостей споживачів, стало затвердження в червні 2023 року імплементаційного Регламенту про інформаційну взаємодію для доступу до даних обліку та споживання електроенергії. Це в свою чергу дозволить розпочати кампанію заходів спрямованих на захист та залучення споживачів до трансформації енергетичного сектору. Цей регламент є ключовим для розвитку та впровадження цифрових послуг: він дозволить споживачам отримати безперешкодний доступ до необхідної інформації та інструментів для активної участі на енергетичному ринку та оптимізує діяльність роздрібних компаній та системних операторів. Цей регламент є першим із серії, які передбачаються статтею 24 Директиви (ЄС) 2019/944 Європейського Парламенту та Ради від 5 червня 2019 року про спільні правила внутрішнього ринку

електроенергії та внесення змін до Директиви 2012/27/ЄС, а його цілі узгоджуються з Планом дій з цифровізації енергетичної системи ЄС. Наразі відбувається підготовка нормативних документів, завдяки яким буде врегульовано питання потреб споживачів, реагування на попит тощо. Комісія залишається відданою тісній співпраці з державами-членами та системними операторами для сприяння ефективному впровадженню цих технічних правил [3].

Для вирішення проблеми зростаючої децентралізації у майбутньому, необхідне розширення інтеграційних процесів в енергетичній системі ЄС: потрібно посилити здатність електричних мереж відповідати на виклики та провести реформи енергетичного ринку. Для розвитку чистої та ефективної енергетичної системи знадобляться значні інвестиції у розподільчі мережі, що дозволить забезпечити взаємозв'язок та адаптацію до децентралізованого виробництва, реагування на попит та проникнення великої частки дешевої відновлюваної енергії. Також зростатиме роль штучного інтелекту в управлінні та оптимізації майбутньої енергетичної системи ЄС. Зі зростанням цифровізації енергетичної системи зростає ризик кібератак, що вимагає прийняття відповідних заходів із захисту даних.

Цифрова трансформація, гнучкість та реагування на попит відіграватимуть ключову роль у функціонуванні ефективної енергетичної системи. ЄС прийняв всеосяжну законодавчу базу для вирішення цих завдань. Комісія представила структурну реформу ринку електроенергії в умовах енергетичної кризи. Це допоможе зменшити залежність цін на енергоносії від викопного палива та сприятиме впровадженню ефективніших і гнучкіших рішень. Тим не менш, для впровадження моделей цифрової трансформації залишаються значні бар'єри. Подальша інтеграція роздрібних ринків може вимагати інноваційних інструментів і стимулів для прискорення діджиталізації енергетичного ринку. З цією метою ЄС повинен співпрацювати з усіма учасниками ринку, щоб сприяти активній участі та мобілізації повного потенціалу інтегрованих енергетичних ринків.

Список використаних джерел

1. Andoura S., Vinois J.-A. From the European Energy Community to the Energy Union - a policy proposal for the short and the long term. Notre Europe – Jacques Delors Institute, 2015. 130 с. URL:

<https://institutdelors.eu/wp-content/uploads/2020/08/energyunion-andouravinois-jdi-jan15.pdf> (дата звернення: 11.11.2023).

2. DIGITALEUROPE's roadmap for Europe's energy ecosystem digital transformation - The time to transform is now. DIGITALEUROPE, 2023. 22 с. URL:

<https://cdn.digitaleurope.org/uploads/2023/06/DIGITALEUROPEs-roadmap-for-Europes-energy-ecosystem-digital-transformation.pdf> (дата звернення: 11.11.2023).

3. State of the Energy Union Report 2023. Brussels : The European Commission, 2023. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2023:650:FIN&qid=1698237100377> (дата звернення: 11.11.2023).

Namoniuk V., Taranenko K., The digital transformation of finance: impacts on markets, banking and governance

V. Namoniuk, Assoc. Prof. in International Finance

K. Taranenko, student

Taras Shevchenko National University of Kyiv

THE DIGITAL TRANSFORMATION OF FINANCE: IMPACTS ON MARKETS, BANKING AND GOVERNANCE

In recent years, the financial services industry has witnessed a significant digital transformation catalyzed by the adoption of advanced technologies including artificial intelligence, machine learning, big data analytics, and blockchain. This has led to the emergence of a concept known as "digital finance", which refers to the utilization of these new technologies across financial services. According to the European Commission, digital finance encapsulates the impacts of technologies such as APIs, cloud computing, and digital identity systems on the financial sector [8].

Digitalization has resulted in innovative new financial products, processes, business models and market structures. Tasks that were previously manual have been automated, improving efficiency. New mobile and web applications have also increased accessibility and transparency for consumers. For instance, digital payments like Apple Pay and Google Pay have gained mainstream adoption [7].

One area experiencing profound changes is capital markets and trading activities. Algorithmic high-frequency trading (HFT) now accounts for over half of all transactions in equity markets in the United States and Europe [4]. HFT relies on sophisticated algorithms and automation to execute millions of orders per second and

capitalize on minute price discrepancies. While providing benefits such as enhanced liquidity and price discovery, HFT also raises regulatory concerns regarding risks of flash crashes, unfair advantages, and potential market manipulation. Events such as the 2010 Flash Crash, where the Dow Jones Industrial Average plummeted over 1,000 points within minutes due to HFT systems gone awry, highlight the need for safeguards and oversight [5].

In addition, digital platforms have enabled commission-free retail investing and trading by individual investors. For instance, Robinhood pioneered user-friendly mobile applications that made investing more accessible to millennials and first-time investors. However, practices like gamification have also elicited criticism for encouraging excessive trading and addiction-like behaviors [6].

The rise of cryptocurrencies and decentralized finance (DeFi) represents another major digital transformation of finance. In DeFi, transactions like borrowing, lending, and trading are executed directly between peers using blockchains and smart contracts without intermediaries. Over \$100 billion is now locked in DeFi applications across lending, exchanges, derivatives and more. The overall crypto asset market cap recently exceeded \$2 trillion, underlining the exponential growth [2].

While expanding access, DeFi also raises concerns around volatility, security breaches, governance, and the use of cryptocurrencies for nefarious activities due to their pseudo-anonymity. Recent crashes in major coins like Bitcoin and Luna highlight risks from the lack of oversight and regulation around cryptocurrencies. Governments are grappling with the challenges of regulating these rapidly evolving digital asset markets.

In addition to markets, the banking industry has undergone a sea change towards digital channels and interfaces. According to surveys, over 58% of bank customers in Europe regularly utilize mobile banking applications for their transactions, rather than bank branches [1]. Digital banking provides customers the ability to access accounts, check balances, transfer funds, deposit checks, and apply for loans anytime through their smartphones.

New entrants known as neo banks like Revolut and N26 have also emerged - fully digital banks providing mobile app-based financial services without physical branches. While primarily targeting tech-savvy, younger demographics, neobanks are making significant inroads. In the United States, neobanks such as Chime and Varo have rapidly grown their customer bases and valuations [1]. Open banking regulations like PSD2 have also enabled third-party financial applications to aggregate and analyze customer data across accounts with consent.

For incumbent banks, the digital transformation has centred around modernizing legacy IT systems, shifting services online, and leveraging data analytics for personalization. Key benefits include substantial cost savings and higher customer

satisfaction from digitalization. However, increased reliance on websites and applications also exposes the sector to heightened cybersecurity risks, IT failures, and service outages. Critical challenges remain around data privacy, lack of digital skills among some customers, and responsible usage of artificial intelligence as finance becomes digitalized.

Governments too are accelerating the digitalization of their financial systems, regulations, and public financial services. India's Unified Payments Interface processed over 4 trillion rupees in transactions since its launch in 2016 [7]. The adoption of mobile-based real-time payments has boosted financial inclusion. Ukraine's Diia app provides digital IDs and enables citizens to access financial and other public services online safely and easily.

Tax administrations are leveraging technologies like cloud, AI, and analytics to uncover fraud and errors in filings through automated reviews and risk scoring. Customs and border agencies are using blockchain and the Internet of Things to track cross-border trade faster and more transparently [7]. The emergence of cryptocurrencies poses major challenges related to taxation, consumer protection, monetary control, and illicit activities.

In response, the Financial Stability Board has formulated global crypto asset regulations [3]. However, the lack of harmonization across jurisdictions persists. Moreover, increased partnerships between governments and digital payments providers also raise concerns about surveillance, commercialization of public services and vendor dependencies.

Thus, the financial industry has undergone significant digital transformation through adopting new technologies like AI and blockchain. This has enabled innovations ranging from high-frequency trading algorithms to mobile banking apps and cryptocurrency growth. While digital finance has increased efficiency, accessibility, and convenience, it has also created concerns around volatility, cyber risks, and ethics. Policymakers face challenges regulating rapidly evolving decentralized finance ecosystems and managing stability. Overall, realizing the full potential of digital finance requires prudent governance to balance benefits versus risks across markets, banking, and public systems.

Sources:

1. Consumer digital payments: Already mainstream, increasingly embedded, still evolving. *McKinsey & Company*. URL: <https://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/banking-matters/consumer-digital-payments-already-mainstream-increasingly-embedded-still-evolving> (date of access: 07.11.2023).
2. Ehrlich S. Six Numbers That Defined Crypto's Dismal 2022. *Forbes*. URL: <https://www.forbes.com/sites/stevenehrlich/2022/12/30/six-numbers-that-defined->

cryptos-dismal-2022/?sh=10c36e301916 (date of access: 07.11.2023).

3. FSB global regulatory framework for crypto-asset activities. 2023, July 17. URL: <https://www.fsb.org/2023/07/fsb-global-regulatory-framework-for-crypto-asset-activities/> (date of access: 07.11.2023).

4. Kern S., Loiacono G. High frequency trading and circuit breakers in the EU. *Global Algorithmic Capital Markets*, 2018. 308-331. doi:10.1093/oso/9780198829461.003.0012.

5. Kevin O'Connell Has Regulation Affected the High Frequency Trading Market? 27 *Cath. U. J. L. & Tech* 145, 2019. URL: <https://scholarship.law.edu/jlt/vol27/iss2/7> (date of access: 07.11.2023).

6. Majbour B. Council Post: Taking A Look At The Digital Investing Landscape. *Forbes*. URL: <https://www.forbes.com/sites/forbesbusinesscouncil/2021/09/16/taking-a-look-at-the-digital-investing-landscape/?sh=76e14e0c6892> (date of access: 07.11.2023).

7. The Global State of Digital Payments and Fintech: Voice of the Consumer. *Payments Trends & Articles | Discover Global Network Insights*. URL: <https://insights.discoverglobalnetwork.com/insights/the-global-state-of-digital-payments-and-fintech> (date of access: 07.11.2023).

8. What is digital finance?. *Finance*. URL: https://finance.ec.europa.eu/digital-finance/what-digital-finance_en (date of access: 07.11.2023).

Тарануха Т.П., Соціальна сфера в епоху цифрових інновацій: нові горизонти й можливості

*Т.П. Тарануха, здобувач вищої освіти
Черкаський державний технологічний університет*

СОЦІАЛЬНА СФЕРА В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ ІННОВАЦІЙ: НОВІ ГОРИЗОНТИ Й МОЖЛИВОСТІ

Цифрові технології в останні десятиліття суттєво змінили чимало аспектів нашого життя. Сфера соціального забезпечення не стала винятком та отримала істотні можливості для вдосконалення своїх процесів завдяки використанню цифрових інструментів. Цифровізація сфери соціального забезпечення полягає в застосуванні технологій, які спрощують та автоматизують процеси управління, аналізу та надання послуг. Від переходу до електронних систем управління до впровадження інтерактивних онлайн-

платформ для звернень, цифрові технології дозволяють оптимізувати роботу установ соціального забезпечення.

Важливим кроком у розвитку цифрової трансформації є проєкт Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери, розроблений Міністерством соціальної політики та ухвалений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2020 року «Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери» [1].

Цифрова трансформація системи соціального забезпечення населення дозволить зробити наступне: запровадити єдину систему управління, розподілу та контролю за цільовим використанням соціальних видатків; створити єдине інформаційне середовище, зокрема єдиного обліку надавачів та отримувачів соціальних послуг та виплат і запровадити систему їх верифікації; уніфікувати ділові процеси соціальної сфери, більшість з них автоматизувати з метою зменшення паперового документообігу; спростити, удосконалити та автоматизувати сервіси при зверненні громадян за соціальною підтримкою, що, в свою чергу, знизить корупційні ризики; запровадити ефективні системи моніторингу та контролю ділових процесів соціальної сфери [2].

Одним з напрямів цифрової трансформації є Цифрова трансформація соціальної політики, а саме впровадження єдиної інформаційної системи соціальної сфери (ЄІССС). Яка включає в себе: комплексну автоматизацію соціальної сфери за єдиними стандартами, спрощення ділових процесів та усунення дублювання, запровадження електронних послуг у сфері соціальної політики, у тому числі призначення або надання адресної допомоги, пільг, пенсій, соціальних послуг тощо. Ця система надає можливість кожному громадянину, який потребує соціальної підтримки, швидко отримати будь-який вид допомоги через фронт-офіс у територіальній громаді та ЦНАПі, або через електронні сервіси Порталу «Дія». ЄІССС є важливою складовою у забезпеченні успішної цифровізації соціальної сфери [3].

Виплати та допомоги для ВПО, запровадження та розвиток централізованого призначення, нарахування та виплати допомоги для ВПО в ЄІССС дозволило забезпечити: зручне та швидке отримання послуги, у тому числі завдяки автоматичній верифікації особи; збереження всіх персональних даних на центральному рівні, що зробило неможливим втрату або несанкціоноване використання цих даних, зокрема, на місцевому рівні у випадку бойових дій чи окупації території; paperless – створення та передання електронних

справ замість паперових, автоматичне фіксування в ЄІССС всіх змін даних, внесених співробітниками органів соцзахисту на місцях; легкий перехід на обслуговування від одного до іншого органу соцзахисту в разі зміни місця фактичного перебування ВПО. Цифровізація цього пакету послуг не зупиняється ні на мить – це дозволяє реалізовувати спільний проєкт Мінсоцполітики та Мінцифри щодо отримання ВПО соцпослуг онлайн в Дії, без залучення держслужбовців та необхідності відвідування органів соцзахисту при кожному переїзді на нове місце, збирання довідок та застосування іншої бюрократії. Тепер через Дію можливо: оформити статус ВПО та виплат; змінити місце проживання, якщо особа переїхала до іншого міста України; скасувати статус ВПО, якщо особа повернулась на місце постійного проживання. Наразі вже понад 1,5 мільйона людей скористались цим сервісом.

Цифровізація в ЄІССС соціальних допомог, що була розпочата торік, позитивним чином вплинула на підвищення прозорості системи виплат, зокрема було впроваджено виплату 6 найбільш затребуваних серед населення соціальних допомог у Рівненській та Житомирській областях, а саме: допомоги на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування; на дітей, хворих на тяжкі захворювання, яким не встановлено інвалідність; при усиновленні дитини; малозабезпеченим сім'ям; на дітей самотніми матерям; особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю.

З 16 лютого 2023 року в Єдиній інформаційній системі соціальної сфери було впроваджено розділ Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг, що забезпечує накопичення, зберігання та використання даних про надавачів та отримувачів соціальних послуг, визначених законодавством. Реєстр об'єднує державних і приватних надавачів на одній платформі. Для надавачів соціальних послуг Реєстр є підґрунтям для прозорого ринку та здорової конкуренції. А для громадян – це змога в режимі онлайн за допомогою дашборду знайти необхідні соціальні послуги у своєму регіоні [4].

Отже, можна зробити висновок, що цифрова трансформація соціальної сфери є дуже важливою, адже вона дозволить значно поліпшити соціальні сервіси для громадян незалежно від того, де вони проживають; покращить адресність державної допомоги та підтримки; мінімізує корупційні прояви. Для держави цифрова трансформація соціальної сфери є одним з визначальних напрямів державної цифрової стратегії, яка спрямована на створення

ефективної сервісної цифрової держави. Практична новизна роботи полягає у впровадженні ЄІСС та сприянні розвитку цифрової трансформації системи соціального забезпечення для створення більш інклюзивного та ефективного середовища в цій сфері, що допоможе підвищити якість життя громадян та забезпечити більш широкий та рівний доступ до соціальних послуг у сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Стратегічні аспекти цифрової трансформації соціальної сфери. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20211\(147\)/sep20211\(147\)_027_MalynovskyV.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20211(147)/sep20211(147)_027_MalynovskyV.pdf)
2. Мінсоцполітики розроблено проект Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери. URL: <https://www.vinrda.gov.ua/news/ostanni-novyny/minsotspolityku-rozrobleno-proekt-stratehii-tsyfrovoi-transformatsii-sotsialnoi-sfery>
3. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/19671.html?PrintVersion>
4. Єдина інформаційна система соціальної сфери – основа цифрової трансформації надання соціальної допомоги громадянам. URL: <https://www.ioc.gov.ua/eisss/>

Товма В.А., Кононенко Ж.А., Цифрові фінансові послуги в Україні

В.А. Товма, ЗВО ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»

Ж.А. Кононенко, доцент, к.е.н.

Полтавський університет економіки і торгівлі

ЦИФРОВІ ФІНАНСОВІ ПОСЛУГИ В УКРАЇНІ

Розвиток цифрових фінансових послуг в умовах є актуальним та значущим, оскільки цифрові фінансові послуги є одним з ключових факторів модернізації фінансового сектору, покращення доступності та якості фінансових послуг для населення та бізнесу, забезпечення конкурентоспроможності країни на світовому ринку.

Увагу приділено особливостям, перевагам, проблемним питанням та перспективам розвитку цифрових фінансових послуг в Україні та роль фінтех-компаній у цьому процесі.

Вектор нашого питання направлений на узагальнення інформації щодо сутності цифрових фінансових послуг, що є важливим інструментом підвищення ефективності та інноваційності фінансового сектору; на розуміння змісту та характеристики потенціалу для розвитку цифрових фінансових послуг на рівні країни; на визначення особливостей фінтех-компанії, які є активними учасниками та лідерами ринку цифрових фінансових послуг і пропонують новаторські рішення та моделі надання фінансових послуг.

Для покращення ситуації на ринку цифрових фінансових послуг в нашій державі актуальним є наявність сприятливого інвестиційного клімату, партнерства між державою, банками та фінтех-компаніями.

Отже, цифрова економіка – це економіка, яка базується на створенні, обміні і використанні цифрової інформації за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Вона характеризується такими особливостями: глобальний характер, мережева структура, висока швидкість обробки і передачі даних, низькі транзакційні витрати, висока конкуренція, інноваційний потенціал. Цифрова економіка вимагає нових форм надання і споживання фінансових послуг. Останні – це фінансові послуги, які надаються за допомогою цифрових платформ і технологій, таких як інтернет, мобільні пристрої, блокчейн, штучний інтелект, біг-дата тощо. Сутність цифрових фінансових послуг полягає в тому, що вони дозволяють здійснювати фінансові операції безпосередньо між учасниками ринку без посередництва традиційних фінансових інститутів, таких як банки, страхові компанії, пенсійні фонди тощо .

Цифрові фінансові послуги на сьогодні класифікуються за різними критеріями. Прикладом може бути наступна:

- 1) за типом послуг (платежі, кредитування, інвестування, страхування тощо);
- 2) за типом платформи (веб-сайти, мобільні додатки, соціальні мережі тощо);
- 3) за типом провайдера (фінтех-компанії, банки, телекомунікаційні компанії тощо).

Особливості цифрових фінансових послуг полягають в тому, що вони мають такі переваги: висока доступність, зручність, швидкість, низька вартість, персоналізація, безпека; але також такі недоліки: високий ризик кіберзлочинності, недостатня правова регуляція, низький рівень довіри та фінансової грамотності споживачів.

Світовий ринок цифрових фінансових послуг зазнав значного росту та розвитку в останні роки. За даними Всесвітнього банку, у 2020 році близько 1,7 млрд людей не мали доступу до фінансових послуг, але 1,1 млрд з них мали мобільний телефон. Це свідчить про великий потенціал цифрових фінансових послуг для фінансової інклюзії та боротьби з бідністю. За прогнозами, до 2025 року обсяг ринку цифрових фінансових послуг складе 26,5 трлн доларів, що у 2,5 рази більше, ніж у 2019 році.

Основними драйверами росту ринку є: поширення інтернету та мобільних пристроїв, попит на зручні та дешеві фінансові послуги, підтримка влади та міжнародних організацій, інновації та конкуренція на ринку.

Однак ринок цифрових фінансових послуг також стикається з деякими проблемами та викликами, такими як: недостатня правова регуляція та нагляд, високий ризик кіберзлочинності та шахрайства, низький рівень довіри та фінансової грамотності споживачів, нерівномірний доступ до цифрових фінансових послуг у регіонах та серед різних груп населення. Для подолання цих проблем та викликів необхідно застосовувати комплексний підхід, який передбачає співпрацю всіх зацікавлених сторін: держави, банківського сектору, фінтех-компаній, споживачів та громадянського суспільства. Також необхідно враховувати міжнародний досвід та найкращі практики у сфері цифрових фінансових послуг.

Фінтех-компанії є активними учасниками та лідерами ринку цифрових фінансових послуг, оскільки вони пропонують новаторські рішення та моделі надання фінансових послуг, які відрізняються від традиційних за такими параметрами: більша доступність, зручність, швидкість, низька вартість, персоналізація, безпека. Фінтех-компанії – це компанії, які використовують цифрові технології для надання фінансових послуг або поліпшення функціонування фінансового сектору. Фінтех-компанії можна класифікувати за різними критеріями, наприклад: за типом послуг (платежі, кредитування, інвестування, страхування тощо); за типом технології (блокчейн, штучний інтелект, біг-дата тощо); за типом співпраці з банками (конкуренти, партнери, постачальники тощо).

Приклади фінтех-компаній: PayPal, Revolut, Monzo, TransferWise, Klarna, Stripe, Robinhood, Lemonade тощо. Інноваційні моделі надання цифрових фінансових послуг фінтех-компаніями базуються на таких принципах: цифрова ідентифікація клієнтів,

мобільна доставка послуг, аналітика даних та машинне навчання, децентралізація та довіра, гаміфікація та соціальна взаємодія. Ці моделі дозволяють фінтех-компаніям залучати та задовольняти потреби різних сегментів ринку, зокрема молодого покоління, малого та середнього бізнесу, непробанкованих та недобанкованих груп населення тощо.

Список використаних джерел

1. Шевченко О.М., Рудич Л.В. Розвиток фінансових технологій в умовах цифровізації економіки України. *Ефективна економіка*, 2020, № 7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2020/63.pdf
2. Кудь А.А. Феномен віртуальних активів: економіко-правовий аспект. *Міжнародний журнал освіти та науки*, 2020, № 3. URL: https://culturehealth.org/ijes_archive/IJES.2020.3.3.pdf
3. Соляник Л.Г, Замковий О.І, Водоп'янов В.С. Гроші, фінанси та кредит. *Ринок FintechI-послуг в Україні: тенденції розвитку і поширення на тлі оптимізації банківських ризиків* Випуск 70. 2021 С. 143-150

Цвілій С.М., Повоєнна цифрова туристична екосистема

Цвілій С.М., к.е.н., доцент
Національний Університет «Запорізька політехніка»

ПОВОЄННА ЦИФРОВА ТУРИСТИЧНА ЕКОСИСТЕМА

Відновлення, розвиток туристичної екосистеми визначаються на основі конкурентних переваг і можливостей, які можуть бути реалізовані для досягнення екологічних, соціальних та економічних результатів, з урахуванням слабких сторін, загроз, які слід усунути.

Стратегічний повоєнний розвиток туристичної екосистеми України має базуватися на першорядній ролі цифрових технологій. Розширення їх впливу ототожнює процеси трансформації всього комплексу послуг, що забезпечує функціонування галузі туризму, в електронній формат [1]. Пріоритетним завданням, спрямованим на реалізацію заходів з розвитку внутрішнього і в'їзного туризму, стає створення умов формування повоєнної туристичної екосистеми, що об'єднає сукупність сервісів, які забезпечать у повоєнному періоді

просування туристичного продукту, підвищуючи привабливість та ефективність використання ресурсів туристичних дестинацій [2].

У якості основних механізмів функціонування туристичної екосистеми доцільно виділити такі: розширення цифрової мережі туристичних маркетплейсів (1); насичення цікавою інформацією мультимовних сервісів для туристів (2); розробка та реалізація сучасної електронної туристичної картки гостя й переведення її в мобільний додаток (3); організація електронної системи оцінки якості туристичних послуг (4); формування унікального рейтингу туристичних послуг та об'єктів (5); реалізація проектів доповненої реальності (6); розвиток систем відкритих даних, технологій великих даних та штучного інтелекту в туризмі (7); розширення спектра впливу роботи туристичних агрегаторів, що здійснюють побудову туристичних маршрутів в режимі реального часу (8); розробка мультимедійних програм для об'єктів показу, сервісів аудіо- та відеогідів з можливістю інтеграції з GPS-навігацією, використанням QR-кодів для своєчасного формування запитів (9).

Повоєнна цифрова туристична екосистема – на рисунку 1.

В цілому, очевидним є неминучий перехід індустрії туризму у цифровий простір. Мандрівники давно обирають тури онлайн та оплачують авіаквитки в додатках. Віання останніх років пов'язано з впровадженням VR-презентацій, роботою штучного інтелекту, чат-ботів та інших цифрових рішень [3]. На допомогу туристичним фірмам у період повоєнного відновлення туристичної екосистеми придуть технології віртуальної реальності з певним просуванням туристичних продуктів за допомогою ефекту присутності. VR-/AR-рішення та їх залучення в туризм візуалізує туристичні об'єкти для здійснення споживачем раціонального свідомого вибору пропозиції за одночасного формування привабливого продукту компаніями.

Повоєнна цифрова туристична екосистема – на рисунку 1.

Рисунок 1 – Цифрова туристична екосистема

Створення умов розробки цифрової туристичної екосистеми, що об'єднує сукупність інтегрованих сервісів щодо забезпечення просування туристичних продуктів, привабливість та ефективність використання ресурсів туристичних дестинацій має бути головним завданням розвитку внутрішнього і в'їзного туризму в повоєнному періоді. Наукова новизна полягає у групуванні елементів цифрової туристичної екосистеми щодо її відновлення в повоєнному періоді.

Список використаних джерел

1. Цвілій С.М., Жилко О.В., Зайцева В.М. Використання цифрових технологій в післявоєнному відновленні індустрії туризму. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Науковий журнал. Серія «Економіка і менеджмент»*. Суми : СНАУ; Одеса ВД «Гельветика». Випуск 3 (95), 2023. С. 21-25.
2. Tsviliy S., Gurova D., Zhilko O., Zaitseva V. The role of information technologies in the restoration of the domestic tourism industry in the post-war period. *Artificial intelligence: an era of new threats or opportunities?: monograph. Part I* ; Edited by I. Tatomyr, Liubov Kvasnii. Czech Republic. Praha: OKTAN PRINT, 2023. P. 179-189.
3. Журавльова С., Гурова Д., Цвілій С., Кукліна Т., Михайлик Д. Технології віртуального інформаційного простору в індустрії гостинності. *Science, innovations & education: problems & prospects. Proceedings of the 14th International scientific and practical conference. (August 25-27, 2022)*. CPNPublishingGroup. Tokyo. 2022. P. 425-430.

Черкашина В.В., Кононенко Ж.А., Каарнаухова Г.В., Значення порталу «Дія» в суспільному житті

В.В. Черкашина здобувач вищої освіти ОПП «Управління персоналом міжнародних корпорацій»

Полтавський університет економіки і торгівлі

Ж.А. Кононенко, к.е.н., доцент

Полтавський університет економіки і торгівлі

Г.В.. Каарнаухова, ст.викладач

Полтавський університет економіки і торгівлі

ЗНАЧЕННЯ ПОРТАЛУ «ДІЯ» В СУСПІЛЬНОМУ ЖИТТІ

Важливим досягненням у середовищі цифрових платформ в нашій державі є створення та втілення системного порталу «Дія» (що скорочено від «Держава і я»). Ця система складається із інтернет-порталу, мобільного застосунку та цифрових платформ. «Дія» являє собою інформаційно-аналітичну систему та платформу, що була створена українським урядом для поліпшення надання державних послуг та забезпечення взаємодії між державою та громадянами, а також для забезпечення ефективного управління державними ресурсами [2].

Сутність програми «Дія» включає ряд аспектів, що мають невід’ємний вплив на суспільне життя. А саме централізована платформа «Дія» об’єднує в одному місці доступ до різноманітних державних послуг та ресурсів. Громадяни та бізнес можуть отримати доступ до цих послуг онлайн через веб-сайт або мобільний додаток. «Дія» надає доступ до різних електронних сервісів, таких як замовлення паспорта, реєстрація транспортних засобів, подання декларацій тощо. Це дозволяє спростити та прискорити багато адміністративних процедур [1].

Кожен громадянин має можливість створити свій електронний кабінет на платформі «Дія». Це дає змогу здійснювати онлайн-звернення до органів влади, відслідковувати статуси звернень та виконувати інші адміністративні процедури. Взаємодія з органами влади дозволяє громадянам та бізнесу подавати скарги та пропозиції, слідкувати за відповідями та реагувати на них.

Велике значення в інформаційному середовищі має доступ до можливості отримати аналітичні дані та мати до них доступ. Платформа надає аналітичні дані для покращення управління державними ресурсами та послугами. Дані також робляться

відкритими для громадськості з метою забезпечення більшої прозорості та відповідальності [3].

Зауважимо, що на сьогоднішній день є проблемні питання, які пов'язані з доступністю до інтернету. Не всі громадяни мають доступ до стабільного Інтернету, що ускладнює їх можливість користуватися програмою. Питання доступності: Наявність доступних інтерфейсів для людей з інвалідністю і осіб похилого віку.

Таблиця 1

Описова характеристика необхідності впровадження порталу «Дія»

Аспекти	Опис	Актуальні проблеми
Централізована платформа	Об'єднує в одному місці доступ до різних державних послуг та ресурсів.	Низька цифрова грамотність деяких громадян, що може обмежувати доступ до послуг
Електронний кабінет громадянина	Дає можливість громадянам створити електронний кабінет для онлайн-звернень та інших процедур	Потреба у забезпеченні конфіденційності та захисту даних громадян
Електронні сервіси	Надає доступ до різних електронних послуг та адміністративних процедур	Обмеженість інтеграції старих і нових інформаційних систем для надання послуг
Взаємодія з органами влади	Надає можливість електронного зв'язку з органами влади, подавати скарги та пропозиції	Потреба в удосконаленні механізмів відповіді на звернення громадян
Аналітика та відкриті дані	Надає аналітичні дані для покращення управління та робить дані відкритими для громадськості	Потреба в покращенні аналітичних інструментів та збору більшої кількості даних

«Дія» залишається важливим інструментом для сучасної України, але вирішення цих проблем стає ключовим завданням для подальшого розвитку та покращення її функціоналу та доступності.

Акцент робиться на збільшенні цифрової грамотності через призму запровадження програми навчання цифрової грамотності для громадян, особливо серед старшого населення, щоб полегшити їхній доступ до електронних послуг. Вирішуються питання інклюзивності шляхом забезпечення доступності та інклюзивності платформи «Дія» для людей з обмеженими можливостями. Активно залучається громадськість у процес вдосконалення платформи «Дія», враховуються їхні пропозиції та відгуки для подальшого розвитку.

Ці та інші дії націлені на допомогу у забезпеченні подальшого успіху та розвиток програми «Дія».

Список використаних джерел

1. Офіційна сторінка платформи «Дія». URL: <https://center.diia.gov.ua/>

2. Парушевські А.Я. Розвиток цифрових платформ в Україні. Міжнародна науково-практична конференція «Цифрова економіка як фактор інноваційного розвитку суспільства». 11 листопада 2020 року, м. Тернопіль. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/34046/2/TSEFIRS_2020_Parushevski_A_Y-Development_of_digital_32-33.pdf

3. Цифрові трансформації в Україні: чи відповідають вітчизняні інституційні умови зовнішнім викликам та європейському порядку денному? URL: http://eap-csf.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/Research_DT_PF_WG2_ua-1.pdf

Чорна О.А., Чинники трансформації управління підприємств в умовах цифровізації економіки, проблем і загроз воєнного часу

*Чорна О.А., кандидат економічних наук
Інститут економіки промисловості
НАН України, м. Київ*

ЧИННИКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ, ПРОБЛЕМ І ЗАГРОЗ ВОЄННОГО ЧАСУ

Функціонування українських підприємств в умовах воєнного стану породило багато проблем і загроз, із якими стикаються

підприємства усіх галузей. За даними дослідження щодо функціонування бізнесу в умовах війни [1], у 2022 р. 31,7% підприємств повністю або майже повністю припинили роботу з 24 лютого 2022 р. Повністю або частково зупинили роботу 84% у галузі туризму, 58% - у будівництві, 50% - у машинобудуванні. Також постраждало сільське господарство – 40% та сфера операцій з нерухомим майном – 53%. Найменше постраждали сфера охорони здоров'я, легка промисловість, інформаційні технології (ІТ). У 2023 р. щодо прогнозу оборотів бізнесу на 2023 р. (порівняно із 2022 р.) дослідження [2] показує, що очікування залишилися майже на рівні 2022 р. Середньозважений очікуваний показник оборотів бізнесу у 2023 р. знизився з 17,3% у листопаді 2022 р. до (-0,7)% у червні 2023 р. Більше третини опитаних (38,4%) у дослідженні бізнесів очікує на зростання оборотів у поточному 2023 р. Не бачать перспектив у збільшенні оборотів 24,3% підприємств.

Через війну в Україні багато підприємств промисловості в результаті бойових дій припинили свою роботу, у багатьох розірвано ланцюги створення доданої вартості, багато підприємств вимушені релокуватись. Ринок праці в Україні перебуває у стані кризи через евакуацію населення за кордон (переважно жінок) [3, с. 18-20], а також через потребу йти захищати країну, через що виникає нестача спеціалістів і робітників на підприємствах.

Разом із цим з початку повномасштабної війни в країні пришвидшились процеси цифровізації, впровадження та використання цифрових інструментів і рішень на всіх рівнях: індивіда і домогосподарств, підприємств і організацій, держави. Все це зумовлює трансформації різного характеру: поширюються і набирають популярність нові умови і моделі співпраці і комунікації (інноваційні екосистеми, віртуальні платформи та платформна економіка, гіг-економіка та економіки «вільного заробітку», «спільного споживання», шерінгова); трансформується система господарювання у бік інформаційно-мережевої, цифрової, що і сприяє поширенню мережевих структур; посилюється впровадження ІКТ у діяльність суб'єктів економічних відносин, підприємств різних галузей.

Отже, вищенаведене у сукупності впливає на діяльність підприємств, які мають змінювати управління, адаптуючи його до умов цифровізації економіки і воєнного стану.

Трансформацію управління на підприємствах і формування нового управлінського мислення в умовах цифрової економіки

досліджують вітчизняні і зарубіжні науковці: Duan Yasha, Meryem Aybas, William B. Rouse, Marietta L. Baba, George J. Borjas and Richard B. Freeman, Ф. Котлер, Johnny Långstedt, A. Karasek; Н.М. Дашенко, Г.Ю. Олійник, В.В. Баранов, С.В. Савчук, О.В. Таранич, В.А. Фостолович, О.В. Шаповалова, Л.С. Шевченко, А.В. Стріжкова, С.В. Глібок та ін.

Проведене дослідження дозволило виділити і систематизувати основні чинники трансформації управління на підприємствах в Україні, які представлено на рис. 1.

Основою цифровізації є цифрові технології, у тому числі цифрові данні і цифрові платформи. Вміння використовувати і застосовувати цифрові технології стануть конкурентними перевагами нового типу управління і чинниками трансформації управління на підприємствах. Цифрова трансформація полягає у використанні підприємствами цифрових технологій для підвищення продуктивності, модернізації виробництва, економії затрат, безперервності та ефективності ведення бізнесу, створення нових продуктів, просування товарів і послуг на ринок, формування і просування власного бренду, зберігання і розвитку людського капіталу, взаємодії із клієнтами, пошуку нових ринків.

Цифровізація проникає майже в усі сфери і сектори економіки змінюючи правила і характер ведення бізнесу. Нестабільність в світі, яка глобально зачіпила усіх у часи пандемії Covid-19, спонукала до нових дистанційних моделей праці та розвитку людського капіталу із застосуванням цифрових технологій. Віддалена праця в умовах загроз і ризиків воєнного часу також дозволила багатьом підприємствам зберігати своїх співробітників і продовжувати роботу. Не можна не враховувати глобальні тенденції розвитку сучасного бізнесу із урахуванням цілей сталого розвитку, принципів ERG, які вимагають від сучасного бізнесу інтегрувати підходи сталого розвитку у свої бізнес-моделі, що відображається і на управлінні підприємством. Нові види бізнесу і нові сектори економіки спонукають підприємства до відповідних змін і адаптації діяльності і управління підприємством для зберігання власної конкурентоспроможності.

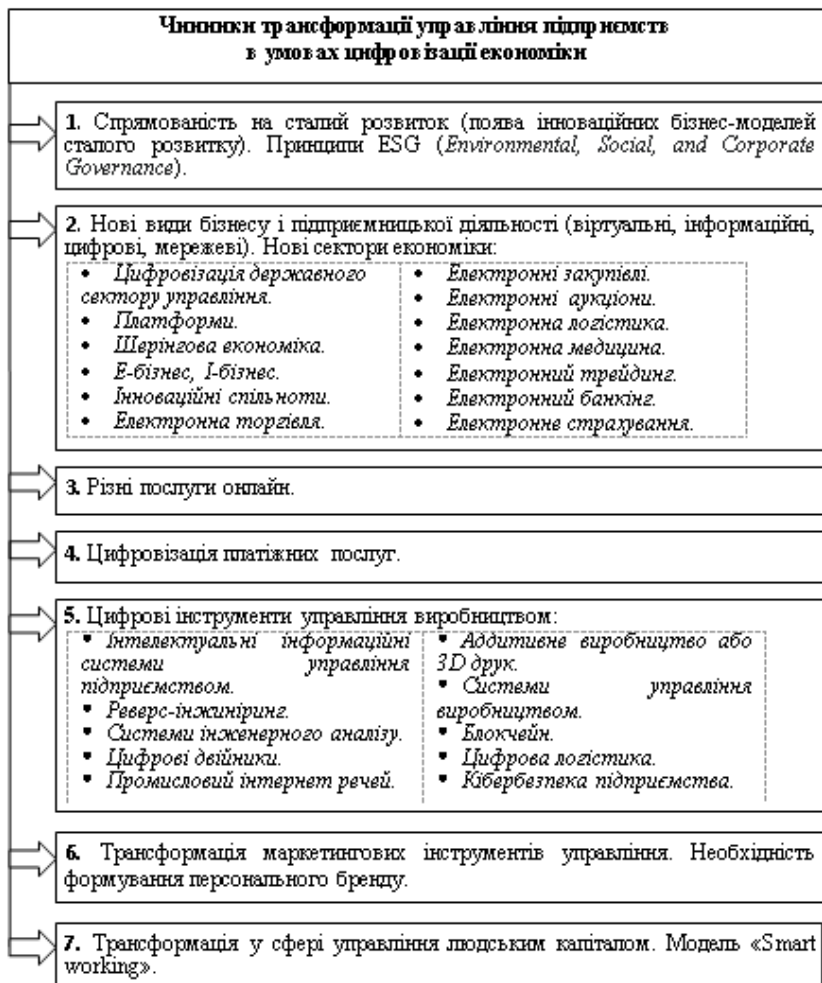

Рис. 1. Основні чинники трансформації управління підприємств в умовах цифровізації економіки (складено автором)

Функціонування підприємств в умовах воєнного стану в Україні додають до переліку вимог цифрової економіки необхідність адаптуватись до складних і небезпечних реалій економіки воєнного часу. Дослідження показують [1], що представники бізнесу не бачать сенсу у необхідності формування стратегії або бізнес-плану в умовах воєнного стану. Найбільш підготовленими до кризи виявились підприємства зі сфери фінансової та страхової діяльності,

ЗМІ, професійні послуги: маркетинг, консалтинг, дизайн – більше 21%, 16% та 15% мають як адаптовані стратегії, так і конкретні бізнес-плани. Основними перешкодами для відновлення та роботи бізнесу в Україні в умовах воєнного стану у 2023 р. залишається непрогнозованість розвитку ситуації [2]. Тому необхідність формування адаптаційних стратегій на підприємствах України в умовах воєнного стану потребують додаткових досліджень.

Список використаних джерел

1. Дослідження стану та потреб бізнесу в Україні. Листопад 2022. Центр розвитку інновацій, Офіс з розвитку підприємництва та бізнесу, Дія. Бізнес і Advanter Group. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/novini/stan-ta-potrebi-biznesu-v-umovah-vijni-rezultati-opituvanna-v-listopadi-2022-roku>.
2. Дослідження стану бізнесу в Україні. Червень 2023. Центр розвитку інновацій, Офіс з розвитку підприємництва та бізнесу, Дія. Бізнес і Advanter Group. URL: https://business.diia.gov.ua/uploads/6/32044-biznes_2023_hvila_12.pdf
3. Чорна О.А., Брюховецький Я.С. Мобілізаційна економіка в Україні: огляд державних пріоритетів та можливостей використання цифрових інструментів. Економічний вісник Донбасу. 2022. № 3 (69). С. 15-26.

Shtogrin K.V., Savchuk V.O., Navigating digital horizons: Ukraine's transformative role and integration in the eu context

K.V. Shtogrin, Assistant Professor

V.O. Savchuk, student

Taras Shevchenko National University of Kyiv

NAVIGATING DIGITAL HORIZONS: UKRAINE'S TRANSFORMATIVE ROLE AND INTEGRATION IN THE EU CONTEXT

In an era defined by the rapid evolution of technology, the digital landscape serves as the frontier for nations aspiring to redefine their global standing. Among these, Ukraine emerges as a dynamic force, navigating the intricate web of digital transformations with a keen focus on sectoral integration into the European Union's (EU) Digital Single Market (DSM).

The primary global assessments gauging the advancement of information and communications technology, as well as the regulatory landscape of nations, include United Nations e-Government Development Index (EGDI) and Network Readiness Index (NRI).

According to the EGDI index for 2020, Ukraine ranks 46th among 193 countries (with a total score of 0.8148) (Table 1). Ukraine received the lowest scores for Telecommunications Infrastructure (0,727), and the highest for Human Capital (0,8669) [5].

Compared to the previous EGDI rating (2020), in 2022 Ukraine improved its position from 69th to 46th rank. Nevertheless, Ukraine is lagging behind its neighbouring EU Member States, belonging to the group of countries with very high levels of e-government development. However, Ukraine falls behind its neighbouring EU Member States, which are part of the group of nations with a notably high level of e-government development. This group includes Poland, Hungary, Slovakia, Romania, Bulgaria, Latvia, and Lithuania, among others [6].

Table 1. Ukraine in the international digital development rankings

	Ukraine's spot	Position of the EU and other neighbouring countries
United Nations E-Government Development Index EGDI, 2022	46 position among 193 countries (69 position in 2020)	Estonia – 8, Lithuania – 24, Poland – 34, Czech Republic – 45, Latvia – 49, Croatia – 44, Turkey – 48, Romania – 57.
Network Readiness Index, 2022	50 position among 121 countries (63 position in 2020)	Estonia – 22, Czech Republic – 25, Lithuania – 33, Poland – 34, Latvia – 39, Croatia – 45, Turkey – 48, Romania – 52.

In the NRI ranking for 2022, Ukraine ranked 50th among 121 countries compared to its 63rd position in 2020. Ukraine lags regarding the following indicators: Future Technologies (45th), ICT Use by Government, and Online Government Services (57th) [4].

As we can see, leading countries are also members of the EU, which can be explained by the framework of the EU's Digital Single Market. It is a great opportunity to implement initiatives to digitize various sectors of the economy. Recognizing this, the Ukraine-EU Summit on October 6, 2020, underscored the crucial role of the digital sector in enhancing economic integration under the Association Agreement.

The EU navigates a complex tech geopolitical landscape amid two contrasting powers with divergent tech development approaches. ChinaПочаток форми pursues a centralized approach to becoming the global AI leader, expanding its influence through surveillance technology exports and infrastructure investments. In contrast, the United States has cultivated a powerful tech industry through market-driven innovation, exerting influence through lobbying and soft power while shaping global technological standards.

Ukraine, navigating this dynamic landscape, must carefully consider its strategic positioning in this increasingly competitive technological arena. Based on the outcomes of the year 2022, the ICT sector contributed \$7.35 billion or 4.5% of the GDP to Ukraine's economy. The adoption of technologies such as AI, big data, and the Internet of Things is transforming the way businesses operate and make decisions. The main challenge there is the high financial cost of such advancement. This includes not only acquiring software and hardware but integrating it into the economic system. AI, which is now also used in innovative weapons during the war, on average costs around 400,000 U.S. dollars annually for purchasing and maintenance [3].

Last year, Ukraine joined the seven-year "Digital Europe" program with a fund of €6 billion. Its goal is to accelerate economic recovery and digital transformation. The participation of countries in the program involves the payment of contributions. However, the EU exempted Ukraine from paying them in 2021-2022 and provided a 95% discount on financial contributions during 2023-2027.

Cybersecurity has emerged as another critical challenge, particularly in the light of the war. Since 2014 and particularly since the run-up to its full-scale invasion in February 2022, Russia has directed cyberattacks against Ukraine's government institutions and vital infrastructure such as telecommunications, electricity, and data storage systems. Throughout 2022, the State Special Communications Service documented over 2,000 cyber incidents and an even higher number of cyberattacks in Ukraine resulted in 1,79 billion U.S. dollars loss [1].

In March 2022, Ukraine became a member of the Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence, a NATO-accredited institution dedicated to cyber defense research. Critical aspects of this partnership are the exchange of "threat indicators" and collaborative training exercises for cyber defense professionals. Ukraine should leverage its expertise in such collaborations to establish a distinct area of focus – cyber diplomacy [7].

Last but not least, even though Ukraine's startup scene is rapidly gaining international recognition, the vast majority of new ventures need financial support. According to the Ukrainian Startup Fund, beginning enterprises are trying to adapt to new working conditions during martial law: 24,3% of startups – continue to work, 46,7% – partially work (mostly remotely), 28% – do not work at all, and 1% – have changed the scope of their activities [8].

Investments in growth and secondary deals, which usually account for the better part of deal volumes, fell dramatically. In contrast, early-stage investment in Ukrainian companies maintained a relatively high level, highlighting their resilience during the ongoing war. Moreover, Ukraine is experiencing a surge in innovation hubs and tech clusters, nurturing collaboration and knowledge sharing within specific regions, such as Lviv and Kyiv [2].

Aligning with this backdrop, the Digital Decade Policy Programme aims to double the number of unicorns in the EU by 2030 and ensure 90% of SMEs achieve a basic digital intensity by the decade's end. For this reason, engaging in EU funding initiatives, including the European Innovation Council Accelerator and the Horizon Europe program, can offer substantial financial backing for promising startups in Ukraine [8].

To sum up, Ukraine's digital journey reflects resilience, innovation, and a commitment to EU integration through programs like Digital Europe. While progress is evident, competition and geopolitical challenges persist in technology. Aligning with the EU's Digital Single Market remains vital for economic integration and strategic advancement.

References

1. Cyberattacks in Ukraine during 2022. URL: <https://cip.gov.ua/en/news/statistika-kiberatak-na-ukrayinsku-kritichnu-informaciinu-infrastrukturu-15-22-bereznya>
2. Investments in Ukrainian startups in 2022. URL: <https://uadn.net/2023/05/30/investment-in-ukrainian-startups-fell-by-nearly-80-in-2022/>

3. How much does AI cost? URL: <https://www.suffescom.com/blog/how-much-does-artificial-intelligence-cost>
4. The Network Readiness Index 2022. URL: <https://networkreadinessindex.org/countries/>
5. The UN Department of Economic and Social Affairs. "E-Government Survey 2022", pp. 70-72
6. Ukrainian Center for European Policy. P. Iavorskyi, S. Taran, O. Shepotylo, O. Hamaniuk "Ukraine's integration into the EU's Digital Single Market", 2020, pp. 8-12
7. Ukraine's integration with the EU's digital market. URL: <https://prismua.org/en/english-eus-and-ukraines-approaches-to-digital-diplomacy-in-the-geopolitics-of-technologies/>
8. Ukraine's startup ecosystem. URL: <https://ucluster.org/en/blog/2022/06/usf-continues-to-work-to-save-ukraines-startup-ecosystem/>

Секція 3. Стратегування сталого розвитку.

Андрійшина А.В., Особливості розвитку альтернативної енергетики ЄС на сучасному етапі становлення глобальної економічної парадигми

А.В. Андрійшина, студентка

Київський національний університет імені Т. Г. Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ ЄС НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ СТАНОВЛЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПАРАДИГМИ

Загальновідомим є факт, що людство з кожним роком потребує все більше і більше енергетичних ресурсів. Нестача ресурсів є ключовою проблемою для людей всього світу. Це пов'язано перш за все із процесом індустріалізації, глобалізації, урбанізації та зростання кількості населення на планеті. Революція двадцятого століття, а саме індустріалізація стала ключовим фактором, що сприяв ширшому використанню енергетичних ресурсів людьми.

Розвиток чистої енергетики життєво важливий для боротьби зі зміною клімату та обмеження його найбільш руйнівних наслідків, як для всього світу, так і для Європейського Союзу. Відновлювані джерела енергії передбачають використання безперервних природних енергетичних потоків (таких як сонячне світло, вітер, хвилі, падіння води, океанічні течії та припливи та відливи) або відбір природних запасів енергії, темпи поповнення яких порівняно швидші за рівень використання їх людиною. Звичайно, потенційно-відновлювальний запас ресурсів, який експлуатується із занадто великими темпами, може бути вичерпаний.

Енергетичні послуги для опалення та охолодження, приготування їжі, освітлення, транспорту та виробництва є життєво важливими для функціонування суспільства. Протягом останніх двох десятиліть виробництво та споживання відновлюваної енергії

стрімко зросло в ЄС у відповідь на цілеспрямовану політику та заходи, а також завдяки швидкому технологічному прогресу. У результаті викиди парникових газів у всій енергетичній системі ЄС неухильно зменшувалися з 1990 року, а в 2020 році ЄС досяг своєї мети у 20% відновлюваної енергії. 22,5% енергії, спожитої в ЄС у 2022 році, було вироблено з відновлюваних джерел [1].

Розглядаючи виробництво відновлювальної енергії, можна виділити динаміку зростання показників у більшості перелічених країн. Лідерами у виробництві альтернативної енергії є такі країни: Німеччина із показником 224,1 ТВт/год станом на 2022 рік, Франція – 54,9 ТВт/год, Італія – 67,6 ТВт/год, Іспанія – 77,5 ТВт/год та Велика Британія із показником 113,4 ТВт/год. У той же час аутсайдерами є такий перелік країн: Угорщина – 4,3 ТВт/год, Швейцарія – 4,1 ТВт/год, Україна – 5,0 ТВт/год та Швейцарія із показником 4,1 ТВт/год. Проте, хоч досить малі показники виробництва країни мають достатньо швидку динаміку зростання показників. Спостерігається тенденція до зростання частки альтернативної енергетики, виходячи із статистики показників приросту [2]. Однією із найвагоміших характеристик відновлювальних джерел енергії є їх енергетичний потенціал – показник, що показує кількість енергії, властиву певному виду джерела альтернативної енергії. Досліджуючи тему реалізації концепції альтернативної енергетики на сучасному етапі становлення глобальної енергетичної парадигми, не можна не згадати про паливно енергетичний баланс, тобто систему показників, яка характеризує кількісну рівність між прибутком і витратою енергії та відбиває структуру виробництва і споживання енергії в економіці, співвідношення між потребою у паливі в межах відповідної регіональної чи виробничої одиниці (країни, території, регіону, області, району, галузі, підприємства тощо) за певний період. Для прикладу, розглянемо енергетичний баланс Західної Європи та Японії у динаміці (1950-2030 рр.), слід зауважити, що представлені регіони є одними із найбільш розвиненими, у світі.

Таблиця 1– Зміна структури енергетичного балансу
Західної Європи та Японії, % від загального споживання,
1950-2030 рр.

Паливо та енергія	1950 р.	1975 р.	2000 р.	2030 р.
Нафта	12,3	57	42	23
Природний газ	0,1	12	9	8
Вугілля	84,7	27	18	25
Ядерна енергія	-	2	26	29
Гідро- та інші види енергії	2,9	2	5	5
У млрд т у.п.	0,7	2,1	4,8	8,1
У тому числі імпорт	0,2	1,7	1,9	2,4

Джерело: складено на основі [3]

Нині інновації є шляхом до національного прогресу, нові технології важливі для подолання глобальних проблем, наприклад такі як: зміна клімату та обмеженість ресурсів. Європейський Союз є одним із головних ініціаторів формування та застосування інноваційних стратегій розвитку, не лише для країн-членів ЄС, а і для інших країн, що розташовані на європейському континенті. Сучасні стратегії мають на меті такі завдання, як формування відкритої економіки, зменшення кількості вуглекислого газу у повітрі, стале управління природними ресурсами, ядерна безпека, розвиток системи безпечних технологій у енергетичній галузі більше споживання чистої енергії. Проаналізувавши поточний стан ринку альтернативної енергетики України, треба зауважити, що ми маємо досить втішний прогноз щодо подальшого розвитку та можемо спостерігати тенденцію зростання частки ВДЕ у загальній енергетичній структурі держави. Готовність ЄС інвестувати не лише у країни-члени Європейського Союзу дає можливість Україні підтримку та майбутнє фінансування з їх боку. Проте, Україні варто дотримуватися певних рекомендацій (табл. 2) , для створення привабливого інвестиційного клімату у галузь альтернативної енергетики.

Таблиця 2 - Рекомендації щодо впровадження та розвитку галузі альтернативної енергетики згідно досвіду ЄС

Законодавчі	<p>Реформувати законодавчу базу, зокрема механізми та інструкції надання пріоритетності компаніям, які працюють на альтернативних джерелах енергії та механізмів надання державних пільг потребують спрощення для забезпечення прозорості ринку.</p> <p>Спростити процедуру реєстрації енергокомпаній, що працюють на альтернативних джерелах енергії, у спеціальному Державному реєстрі, згідно з яким компанія може отримати пільги у вигляді звільнення від податку на прибуток, також слід сформувати реєстр імпортованої продукції для альтернативної енергетики, що виробляється за межами України, на яку поширюється пільга у вигляді скасування ввізного мита.</p> <p>Врегулювати питання компенсації витрат енергокомпаній, що працюють на альтернативних джерелах, за підключення до єдиної електромережі. Необхідно визначити процедуру досягнення домовленостей з облenergo, які знаходяться у приватній власності, стосовно підключення виробників енергії з альтернативних джерел до загальної електромережі.</p>
Економічні	<p>Необхідно забезпечити пріоритетний доступ до пільгових кредитів для компаній-виробників обладнання, що продукує енергію з відновлювальних джерел, а також енергокомпаній, працюючих на альтернативних джерелах енергії для населення, що використовує альтернативні джерела енергії також, розвивати державне програмування за окремими видами альтернативними джерелами і їх комплексу в цілому, встановлення прогресивних технічних стандартів енергоспоживання і часткою в ньому цих джерел.</p> <p>Створення державно-приватних партнерств для вирішення техніко-виробничих завдань, пільги для відновлювальних джерел енергії при розміщенні державного замовлення і в рамках правил конкуренції, енерго і екоаудит, маркування відновлювальних енергетичних джерел і оборот «зелених сертифікатів» їх застосування.</p> <p>Підвищити державне фінансування і дотування НДДКР і їх впровадження в даній сфері, пільгові ціни і тарифи на нетрадиційну енергію, придбання та монтажу обладнання для їх використання, податкові, інвестиційні, амортизаційні та інфраструктурні пільги, компанії з роз'яснювальної роботи з населенням, а також заходи стимулювання експорту та захисту внутрішнього ринку альтернативної енергії, розширити пільгові режими реєстрації підприємств, ліцензування їх діяльності, підключення.</p>
Просвітницькі	<p>Здійснювати просвітницьку роботу серед населення з метою усвідомлення особистісної відповідальності за зменшення екологічного навантаження на планету, що формує загальносуспільне «зелене» мислення, провокує виникнення нових ідей і прогресивних поглядів і як результат дає поштовх для подальшого поступу в галузі альтернативної енергетики.</p>

Джерело: складено на основі [4]

Основними формами розвитку та впровадження досвіду ЄС у сфері відновлювальної енергетики України повинні стати: проекти, що реалізовуватимуться державними та приватними підприємствами, або у формі приватно державних партнерств. Це дозволить реалізувати такі концептуальні засади: вирішення проблеми енергетичної, економічної, соціальної та політичної напруженості в державі; збалансування паливно енергетичного балансу країни; забезпечення охорони навколишнього середовища; зниження ймовірності екологічних катастроф, створення нових робочих місць; стимулювання розвитку інших галузей промисловості.

Список використаних джерел

1. European Environment Agency. URL: <https://www.eea.europa.eu/en/topics/in-depth/renewable-energy>
2. Renewable Energy Prospects for the European Union URL: https://www.irena.org/-/media/Files/IRENA/Agency/Publication/2021/Jan/IRENA_REmap_EU_preview_2021.pdf
3. Electricity generation by source. International Energy Agency. URL: <https://www.iea.org/data-and-statistics?country=WORLD&fuel=Energy%20supply&indicator=ElecGenByFuel>
4. Альтернативна енергетика: міжнародний досвід, проблеми та перспективи в Україні URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA009783

Воронько-Невіднича Т. В., Прошкін В. С. Особливості стратегічного управління агропродовольчою сферою в умовах воєнного стану

*Т. В. Воронько-Невіднича, к.е.н., доцент, завідувач кафедри менеджменту ім. І. А. Маркіної,
В. С. Прошкін, здобувач вищої освіти
Полтавський державний аграрний університет*

ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЮ СФЕРОЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

За сучасних умов оцінка стратегічного управління підприємствами агропродовольчою сферою є важливим компонентом забезпечення результативності управління та передумовою досягнення стійкої конкурентної переваги в довгостроковій перспективі.

Очевидно, що завданням стратегічного управління є визначення цілей і стратегій, розробка системи планів як інструментів реалізації стратегічних орієнтирів удосконалення діяльності підприємства та його окремих підсистем, а також забезпечення їх виконання, що є основою довгострокової конкурентоспроможності підприємства.

Багато українських компаній не вважають розробку стратегії доцільним та ефективним інструментом для подальшої роботи та розвитку [3].

Експерти зазначають, що важливим питанням для підприємства є його розвиток, оскільки він є основною передумовою, що забезпечує можливості виходу на нові ринки чи утримання своїх позицій на вже існуючих [2].

В сучасних умовах викликів зовнішнього середовища, наслідків кризових явищ, спричинених воєнним станом в Україні, надзвичайно актуальним є використання практичних інструментів стратегічного управління.

Однією з найважливіших складових механізму стратегічного управління в умовах війни є діагностика, аналіз та оцінка поточного стану підприємства агропродовольчої сфери та його ключових характеристик, які максимально відповідають вимогам його розвитку. Достовірний, якісний аналіз важливий для надання менеджерам детальної інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень, подальшого коригування стратегії розвитку, збалансування внутрішніх параметрів і забезпечення стабільності роботи.

Стратегічна система управління розвитком суб'єкта господарювання агропродовольчої сфери включає сукупність функціональних стратегій, розроблених за його підсистемами та їх взаємодії, реалізація яких дозволяє спрямовувати діяльність навіть у воєнних умовах на досягнення поставлених цілей.

Зрозуміло, що війна в Україні змусила багато підприємств, зокрема, і господарств агропродовольчої сфери, призупинити або нівелювати повністю (або певну частину) стратегічні плани.

Сучасні глобалізаційні економічні та політичні процеси формують нові виклики та змінюють умови здійснення економічної діяльності на світовому ринку, тобто зовнішнє оточення підприємства постійно змінює свої форми та набуває нових рис [4, с. 138].

Нещодавнє дослідження, що досліджувало впливі російсько-української війни на глобальне бізнес-середовище та корпоративну діяльність, включало в себе опитування топ-менеджерів й інших директорів. Зокрема, серед висновків даного аналізу впливу воєнного стану України варто зазначити [1]:

- війна сприяє інфляції. Генеральні директори та інші керівники вищої ланки вважають, що війна сприяє інфляції через нестабільні

ціни на енергоносії та високу вартість обмежених ресурсів. Ця ситуація провокує зростаюче занепокоєння щодо зменшення маржі;

- очікування економічного спаду є високим. Понад 60 % опитаних генеральних директорів заявили, що очікують рецесії до кінця 2023 року або раніше, і інші менеджери також погоджуються із думкою. 15 % менеджерів зауважують, що їхні регіони вже перебуває в рецесії;

- зростання кіберризиків. Є великі побоювання, що війна посилиться, особливо за рахунок кібератак. Це означає, що члени правління та вище керівництво повинні знати про пов'язані з цим ризики та переконатися, що їхні організації вживають посилені заходів безпеки;

- ризик виникнення конкуруючих економічних блоків. Керівники компаній кажуть, що зростання напруженості між світовими лідерами США та Китаєм матиме потенційно значний вплив на бізнес-процеси протягом наступних місяців. Менеджери серйозно стурбовані формуванням конкурентних блоків у світовій економіці. Конкуруючі блоки можуть мати значний негативний вплив на світову торгівлю та економічне зростання протягом багатьох років;

- відновлювана енергетика є одним із ключових сегментів довгострокової стратегії зростання, але пов'язані з війною коливання цін на енергоносії змусили компанії розглядати відновлювану енергетику як частину своєї довгострокової стратегії зростання. При цьому, початкові інвестиційні витрати можуть бути значними;

- стабільність ланцюгів постачань є головним пріоритетом. Акцент на сталих і більш екологічно та соціально відповідальних ланцюгах постачань, визначених менеджерами як важлива відповідь на конфлікт, ймовірно, набере обертів, оскільки інвестори зосереджуються на цих питаннях;

- під час війни пріоритети зацікавлених сторін змінюються. Погляди стейкхолдерів, найважливіші для визначення відповіді на війну, включають погляди клієнтів, рад директорів і регуляторів. Робітники відігравали меншу роль у формуванні корпоративної реакції на міжнародний бізнес, ніж у вирішенні внутрішніх і соціальних проблем, не пов'язаних з війною.

Варто зазначити, що кожен із зазначених аспектів має і матиме значний вплив на забезпечення стратегічного управління агропродовольчою сферою за сучасних умов зовнішніх викликів.

Список використаних джерел

1. Mitchell, A. Ozyildirim, D. Peterson, R. Ray. C-Suite View of Volatility, War, Risks, and Growth for Global Business. *The Conference Board*. 2022. URL: <https://www.conference-board.org/pdfdownload.cfm?masterProductID=39487>
2. Воронько-Невіднича Т., Коваль О., Колода О. Управління розвитком підприємства як необхідна умова досягнення цілей сталого розвитку. *Економіка та суспільство*. 2021. № 25. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-80>.
3. Джусов О., Прокоф'єва А. Стратегічні альтернативи розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств. *European Journal of Management Issues*. 2014. 22 (3). С. 24-31. <https://doi.org/10.15421/191404>.
4. Хромушина Л. А. (2020). Аналіз зовнішнього середовища в процесі менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємства. *Економічний простір*. 2020. № 154. С. 137-140. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/154-25>.

О. Ю. Гуда, Інтеграція штучного інтелекту в економіку для досягнення сталого розвитку

О. Ю. Гуда, студентка 2 курсу

Львівський національний університет імені Івана Франка

ІНТЕГРАЦІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЕКОНОМІКУ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

В сучасному світі, де виклики сталого розвитку набувають все більшої актуальності, вивчення теми про сприяння цілям сталого розвитку за допомогою штучного інтелекту стає одним із ключових напрямків досліджень. Нові досягнення у впровадженні штучного інтелекту в економіці держав розвиваються. Штучний інтелект має здатність аналізувати обсяги великих даних, виявляти закономірності, приймати рішення та автоматизувати рутинні процеси, що відкриває нові можливості для підвищення ефективності та розвитку економіки.

Штучний інтелект відкриває нові горизонти для вирішення складних економічних завдань і врахування аспектів сталого розвитку. Однією з ключових переваг є його здатність аналізувати об'ємні дані, швидко виявляти закономірності та робити прогнози.

Це надає можливість ефективного управління ресурсами та оптимізації виробничих процесів з урахуванням аспектів сталого розвитку. Таким чином, використанні ШІ допоможе суттєво знизити витрати, пов'язані з роботою над великим об'ємом інформації та спрямувати ці кошти на підвищення якості товарів чи послуг, а також забезпечити більший простір для маневрів у напрямку досягнень цілей сталого розвитку.

До прикладу, вже зараз Tesla використовує технології штучного інтелекту в системах автопілоту для підвищення ефективності та безпеки автомобілів. Це сприяє розвитку та популяризації електромобілів, сприяючи зменшенню викидів шкідливих газів. Також Google використовує ШІ для оптимізації роботи своїх дата-центрів, що дозволяє зменшити витрати енергії та сприяти зеленій енергетиці. Окрім ШІ, За даними світового економічного форуму (2019 р.) 84% технологій інтернету речей, з проаналізованих 643, вже зараз можуть активно застосовуватись для досягнення Цілей сталого розвитку ООН.

Вже зараз можна навести безліч прикладів застосування ШІ для досягнень ЦСР. У сільському господарстві ефективно забезпечується моніторинг сільськогосподарських робіт одразу на полі, за допомогою робота; точність деяких дронів, що створені для розпізнавання різних видів відходів для їх точного сортування досягла 98%; іноземні підприємства визначають оптимальний обсяг виробництва для скорочення відходів за допомогою технологій ШІ.

Також один із визначних прикладів – це елімінація бідності, де аналіз даних, підсилений AI, може надати інформацію про зразки бідності та спонукати до цілеспрямованих втручань. Штучний інтелект може виявляти нелінійні зв'язки та особливості в розподілі бідності, що дозволяє урядам та неприбутковим організаціям ефективніше розробляти програми та ініціативи для боротьби з цим явищем.

Штучний інтелект можна використовувати для підвищення точності діагностики, просування персоналізованої медицини та оптимізації надання медичних послуг. Аналізуючи величезні обсяги медичних даних, алгоритми штучного інтелекту можуть виявляти закономірності та визначати потенційні ризики, що призводить до раннього виявлення та покращення результатів лікування. Тож за допомогою аналізу даних та глибокого машинного навчання можна вдосконалити процеси дослідження в сфері медичних інновацій.

Крім того, технології штучного інтелекту можуть бути впроваджені для запобігання корупції. Штучний інтелект використовує алгоритми обробки природної мови для структурованого аналізу різноманітних текстових документів. Це дозволяє виявляти ключові слова та фрази, що можуть свідчити про недоліки, угоди чи інші форми корупції, сприяючи більш ефективному виявленню аномалій. Штучний інтелект застосовується для автоматизованого аналізу фінансових транзакцій з метою виявлення нестач, незвичайних варіацій у фінансових потоках та інших аномалій. Такі розвинені країни, як США, Фінляндія та Сінгапур активно впроваджують інструменти штучного інтелекту для аналізу даних у фінансових справах та виявлення потенційних випадків корупції.

Компанія Palantir, базована у США, спеціалізується на зборі та аналізі даних з різних джерел, включаючи як закриті, так і відкриті. За допомогою своїх технологій, вони створюють залежності між даними, виявляють аномалії та розкривають різноманітні зв'язки. Клієнтами компанії є широкий спектр правоохоронних органів і армії Штатів. Органи використовують рішення Palantir для виявлення пов'язаних осіб, розкриття змов, виявлення прихованих альянсів, перевірки достовірності наданих даних та вирішення інших завдань.

Тож, вивчення теми впливу штучного інтелекту на досягнення цілей сталого розвитку має багато аспектів і є надзвичайно важливим та перспективним напрямком. Штучний інтелект, здатний аналізувати великі обсяги даних, виявляти закономірності та приймати ефективні рішення, стає ключовим інструментом для розв'язання складних завдань у різних галузях, від економіки до сільського господарства та протидії корупції. Впровадження штучного інтелекту не лише підвищує продуктивність у різних галузях, але й сприяє досягненню Цілей сталого розвитку ООН. Конкретні приклади успішного впровадження штучного інтелекту в компаніях та країнах підтверджують його потенціал у вирішенні глобальних викликів, що стоять перед сучасним суспільством.

Список використаних джерел

1. The Global Competitiveness Report 2019 [Електронний ресурс]. – URL : http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf.

2. URL:<https://nv.ua/ukr/opinion/cifrovoy-robokop-kak-ii-mozhet-poborot-korruptsiyu-50059689.html>

3. URL:
<https://ts2.space/uk/%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D0%B0%D0%BD-cmu-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B0%D0%B3%D1%83%D1%94-%D1%88%D1%82%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82-%D1%83-%D0%B4%D0%BE/#gsc.tab=0>

Дорошук О.В., Зелені облігації як тренд у сучасному економічному середовищі сталого розвитку

О.В. Дорошук, студентка

Науково-навчальний інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗЕЛЕНІ ОБЛІГАЦІЇ ЯК ТРЕНД У СУЧАСНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Дослідницька група з питань «зелених» фінансів G20 визначає «зелені» фінанси як фінансові інвестиції, що приносять екологічні вигоди в більш широкому контексті сталого розвитку. «Зелені» фінанси були розроблені для збільшення фінансових потоків з державного, приватного та некомерційного секторів на пріоритети сталого розвитку, спрямовані на збільшення «зелених» інвестицій та зменшення шкоди навколишньому середовищу.

«Зелена облігація», в свою чергу, - це борговий цінний папір, випущений організацією з метою фінансування або рефінансування проектів, які позитивно впливають на навколишнє середовище та/або клімат. «Зелені» облігації за своєю суттю не відрізняються від звичайних облігацій: це позика, яку інвестор надає організації для фінансування проекту, при цьому інвестор отримує основну суму в кінці терміну дії позики, а також відсотки (залежно від умов позики) протягом усього терміну дії позики. Ключовою відмінністю між «зеленою» облігацією та звичайною облігацією є основний проект, який фінансується за рахунок отриманих коштів. «Зелені» облігації випускаються виключно для фінансування проектів, які позитивно впливають на навколишнє середовище, як наприклад проекти з енергоефективності, відновлюваної енергетики, запобігання та

контролю забруднення, управління природними ресурсами та землекористуванням, екологічно чистого транспорту тощо.

У 2008 році Світовий банк випустив свою першу «зелену» облигацію у відповідь на такий зростаючий попит. З моменту випуску першої зеленої облигації ринок значно зріс, на сьогодні понад 50 країн випустили «зелені» облигації, при цьому США є найбільшим емітентом. Глобальний випуск «зелених» облигацій у 2020 році оцінюється в 350 мільярдів доларів.

Популярність «зелених» облигацій значно зростає, що зумовлено, насамперед, інтересом інвесторів до соціально відповідального інвестування, а не кращим потенціалом ризику та доходності порівняно зі звичайними облигаціями. Разом з тим, «зелені» облигації можуть пропонувати податкові пільги (залежно від емітента та юрисдикції), такі як звільнення від сплати податків та податкові кредити. Це робиться для того, щоб залучити інвесторів до фінансування проектів, які приносять користь навколишньому середовищу та/або клімату.

Розвиток тренду використання «зелених» облигацій прослідковується у статистичних даних наведених нижче. У період з 2014 по 2022 рік випуск зелених облигацій в ЄС значно збільшився - з 0,6% до 8,9% від загального обсягу випущених облигацій. Це свідчить про зростаючий попит на фінансування сталих інвестицій, частково зумовлений Європейським зеленим курсом та необхідністю фінансування переходу до низьковуглецевої, зеленої економіки.

Зелені облигації можуть випускатися різними типами суб'єктів господарювання, і темпи, з якими ці суб'єкти нарощують випуск зелених облигацій, різняться. В останні роки випуск «зелених» облигацій юридичними особами стрімко збільшився з 4,7% від загального обсягу випущених корпоративних облигацій у 2020 році до 8,3% у 2021 році та 11,0% у 2022 році. Випуск "зелених" облигацій наднаціональними органами (наприклад, Європейською комісією, Європейським інвестиційним банком) також суттєво збільшився, досягнувши 9,2% у 2021 році, після чого дещо знизився до 8,6% у 2022 році. Випуск "зелених" облигацій муніципалітетами та установами, такими як державні підприємства, особливо стрімко зріс у 2018-2019 роках і відтоді залишається на відносно високому рівні.

У найближчі роки «зелені» облигації, ймовірно, становитимуть дедалі більшу частку від загального обсягу випущених облигацій з

кількох причин. По-перше, попит на «зелені» облигації залишатиметься високим, не в останню чергу через амбітні екологічні та кліматичні цілі Європейського зеленого курсу. По-друге, Європейська Комісія має намір випустити більше зелених облигацій для фінансування до 250 мільярдів євро (або 30%) свого плану відновлення NextGenerationEU. Рамкові умови для сталого фінансування також змінюються. Наприклад, план дій ЄС щодо фінансування сталого зростання, який включає Європейський стандарт зелених облигацій (EUGBS) і таксономію ЄС для сталої діяльності, спрямований на стимулювання стійких інвестицій і, таким чином, випуск зелених облигацій.

Швидкість, з якою розвиваються і стають зрілими національні ринки «зелених» облигацій, залежить від багатьох змінних, включаючи політичні та регуляторні фактори, ринкові умови і тенденції фінансування. Подальше зростання випуску «зелених» облигацій в ЄС стикається з низкою проблем, включаючи нерозвиненість національних ринків облигацій, недостатню кількість стандартизованих «зелених» проєктів, готових до фінансування за допомогою «зелених» облигацій, відсутність загальноприйнятих стандартів і визначень «зелених» облигацій, а також загальну невідповідність між малими проєктами і великими інституційними інвесторами. Проте незважаючи на ці факти, випускаючи «зелені» облигації, можна потенційно залучити нове джерело інвесторів. Оскільки випуски «зелених» облигацій піддаються посиленому контролю та регуляторним вимогам до звітності, успішний випуск «зелених» облигацій значно підвищує репутацію емітента на ринку. З точки зору інвесторів, можна досягти бажаної прибутковості при одночасному досягненні екологічних та соціальних цілей. Оскільки «зелені» облигації вимагають постійної звітності перед регуляторними органами, підвищується прозорість у використанні та управлінні доходами, що стає додатковим інструментом управління ризиками. І також, як і зазначалось раніше, у більшості країн «зелені» облигації отримують податкові пільги, що збільшує потенційну дохідність після сплати податків для інвесторів.

Список використаних джерел

1. Green Bond. *Corporate Finance Institute*. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/esp/green-bond/>.

2. Green Bonds: How do they work and are they right for your project? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pwc.co.uk/services/sustainability-climate-change/insights/green-bonds.html>.
3. Green bonds [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/green-bonds-8th-eap#:~:text=The%20issuance%20of%20green%20bonds,falling%20to%204.4%20%25%20in%202022..>
4. GREEN BOND TRENDS AND HEADWINDS [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://insight.factset.com/green-bond-trends-and-headwinds>.

Льїна М.В., Моделювання резилїентностї екосистем до зовнїшнїх впливїв: рїгїональний аспект

М.В. Льїна, д.е.н., с.н.с.

Інститут демографїї та проблем якостї життїя НАН України

МОДЕЛЮВАННЯ РЕЗИЛІЄНТНОСТІ ЕКОСИСТЕМ ДО ЗОВНІШНІХ ВПЛИВІВ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Резилїентнї екосистеми характеризуєтьсї стїйкїстю, адаптивнїстю і трансформативнїстю. Стїйкїсть системи означає здатнїсть функціонувати в мїнливих умовах, не змїнюючи при цьому своїх ключових рис та характеристик. Адаптивнїсть є властивїстю змїнюватися в частинї елементїв та реакцїй, реорганїзувати систему і взаємозв'язки залежно від зовнїшнїх умов та внутрїшнїх обмежень, зберїгаючи при цьому основнї функцїї. Натомїсть трансформативнїсть означає здатнїсть системи змїнювати свої ключовї риси, характеристики, зв'язки і набувати нових функцїй в умовах нового стану стабїльностї і рївноваги. Це здатнїсть не лише змїнювати структуру та функцїї, але й переходити від одного типу системи до їншого.

Оцїнка ризикїв та загроз резилїентностї екосистем має здїйснюватися на основї монїторингу комплексу їндикаторїв, що характеризуватимуть процеси, якї вїдбуваютьсї у навколишньому природному середовищї. Для якостї атмосферного повїтря найбїльшу загрозу становлять викиди стацїонарних джерел забруднення, а також зростання викидїв від пересувних джерел. Загрозами для збереження земельних ресурсїв є застарїлї технологїї

землеробства та його екстенсивний характер. Зростає геохімічне забруднення водних басейнів важкими металами та мінеральними добривами, продовжуються скиди стічних вод, забруднення ґрунтових вод. Недосконалі технології будівництва й експлуатації свердловин, затоплення шахт призвело до забруднення водоносних горизонтів і втрати частини обсягу питної води. Ліси України зазнають надмірних рубок, потерпають від пожеж, шкідників та браку вологи. Зазначений перелік показників для оцінки основних ризиків та загроз відтворенню природно-ресурсного потенціалу може бути доповнений показниками стійкості та резилієнтності екосистем, екологічної місткості територій, питомих витрат на відновлення навколишнього природного середовища за регіонами.

Ресурсно-екологічну місткість регіону окрім власне природних ресурсів, виробничих потужностей, соціально-економічного становища визначає наявність екологічної мережі (територій та об'єктів особливої охорони). Саме ресурсно-екологічна місткість території зумовлює вибір оптимального режиму використання природно-ресурсного потенціалу. Останній складається з мінерально-енергетичних, земельних, водних, лісових, рекреаційних ресурсів, особливостей їх розташування, а також організації процесів природокористування.

Найбільші ризики та загрози для відтворення природно-ресурсного потенціалу становлять ті явища і процеси, що впливають на здатність не одного, а відразу декількох секторів економіки підтримувати резилієнтність суспільного розвитку, мають кумулятивні, неявні або відкладені у часі негативні наслідки, є незворотними або важко змінюваними, мають синергетичний ефект, що навіть при незначних коливаннях стійкості окремих елементів системи здатні призвести до її суттєвої руйнації. Визначення таких «складних» ризиків потребує кількісного оцінювання наслідків тих або інших негативних явищ, ідентифікації спільних для різних секторів поточних викликів, визначення загроз, специфічних для окремих галузей економіки та суспільних секторів.

Методологічний підхід до оцінки резилієнтності стану екосистем полягає у співставному аналізі відносних показників якості навколишнього природного середовища та обсягів природоохоронних заходів в окремому регіоні та в Україні в цілому. Для аналізу стану довкілля обрано показники, що стосуються природно-заповідного фонду, викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення,

використання водних ресурсів, внесення добрив і застосування пестицидів для вирощування сільськогосподарських культур, утворення відходів та поводження з ними, охорони і використання лісових ресурсів, витрат на охорону навколишнього природного середовища.

Резилієнтність стану екосистем Черкаської області слід оцінювати як нижчу за середню по країні. Поодинокі перевищення середніх по країні показників якості стану довкілля є спорадичним та випадковим, і не забезпечує належне збереження та відтворення ресурсів і функцій екосистем, що є запорукою їх резилієнтності. Наприклад, кількість заповідників та національних природних парків у регіоні в розрахунку на одиницю площі та населення є більшою, аніж у середньому по країні, однак на Черкащині такі об'єкти є значно меншими за площею. Якість атмосферного повітря у Черкаській області за обсягами викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення не становить загрози резилієнтності її екосистем. Однак у регіоні надмірні у порівнянні з середніми показниками по країні показники викидів суспендованих твердих частинок, діоксиду азоту, метану і особливо – аміаку.

Показники використання води у розрахунку на одиницю площі в цілому для Черкаської області також не перевищують середні по країні. Водночас стан екосистем регіону можна вважати загрозливим через окремі показники, розраховані на 1 особу. Зокрема це стосується показників забору води з природних водних об'єктів та використання свіжої води. Цей індикатор особливо важливий з огляду на можливе збільшення експлуатаційного навантаження на водні екосистеми внаслідок переміщення великої кількості громадян з регіонів України, вражених воєнними діями. Показники обсягів внесення добрив і застосування пестицидів для вирощування сільськогосподарських культур у підприємствах Черкаської області свідчать про загрозу для резилієнтності екосистем ситуацію. Відповідні показники суттєво перевищують середні по Україні в розрахунку на площу та населення. Натомість за показниками утворення відходів та поводження з ними ситуацію в регіоні можна вважати цілком задовільною.

Не є резилієнтним стан екосистем Черкаської області і за показниками охорони та використання лісових ресурсів (практично за всіма видами порід обсяг заготівлі деревини перевищує середні показники по Україні). Так само в області значно більше, ніж в

середньому по країні, реалізується ділового круглого лісу та паливної деревини. Стан довкілля здатна погіршувати і практика лісових господарств області застосовувати хімічні методи захисту лісових насаджень замість біологічних. Низькі показники відтворення лісів, лісорозведення та лісовідновлення не дають змоги очікувати посилення резилієнтності екосистем регіону у майбутньому. Про відносну резилієнтність стану лісових екосистем свідчить невелика площа загиблих лісових насаджень та доволі значна площа переведення лісових культур у вкриті ліською рослинністю землі. В цілому подальші перспективи поліпшення стану довкілля регіону та, відповідно, підвищення резилієнтності екосистем, є незначними через вкрай малі витрати на охорону навколишнього природного середовища, які є значно нижчими за середні по Україні.

Список використаних джерел

1. Льїна М.В., Шпильова Ю.Б. Перспективи повоєнного розвитку громад і територій України. Ефективна економіка. – 2023. – № 5.
2. Довкілля України. 2022: стат. зб. / Держ. служба статистики України. – Київ, 2023. – 142 с.

Костоґриз В.Г., Жнець В.І., Обґрунтування фінансової стратегії розвитку підприємства в умовах війни

Костоґриз В.Г., к.е.н., доцент

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

Жнець В.І., магістрант

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

ОБґРУНТУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

Умови воєнного стану надають особливого характеру процесу формування стратегії розвитку підприємства: фінансові аспекти стають набагато більш важливими і складними в умовах їх критичної недостатності. Повномасштабна війна в Україні спричиняє розрив зв'язків з ключовими ринками і партнерами, що може суттєво обмежити доступ до фінансування. Також, небезпека збільшення ризиків фінансового характеру стає більшою в умовах воєнного стану. Важливо правильно вибрати джерела фінансування

і ефективно їх використовувати, оскільки це може вплинути на стабільність та успішність підприємства в довгостроковій перспективі. Окрім цього, підприємство повинно бути готове адаптуватися до зміни економічних, фінансових та ринкових умов, що супроводжують воєнний конфлікт.

Таким чином, метою дослідження є виявлення і оцінка основних викликів, які спіткали підприємства в умовах воєнного стану, а саме: недостатність фінансових ресурсів, зміна ринкових умов, ризики та нестабільність і їх вплив на формування стратегії розвитку. Саме ці виклики ускладнюють процеси розробки стратегічних планів підприємства, що покликані забезпечити його стійкість та успішність у важких умовах воєнного конфлікту.

Основні ризики та складнощі, котрі супроводжують підприємницьку діяльність в умовах воєнного стану охоплюють [1]:

1. Недостатність фінансових ресурсів, що виникає як наслідок обмежень у доступі до фінансування, такого як кредити, інвестиції або дотації. Це може призвести до обмежень у здійсненні стратегічних планів розвитку підприємства.

2. Зміна ринкових умов, яка охоплює зміни в попиті, цінах, кон'юктурі ринку, що може вимагати перегляду фінансових прогнозів і коригування стратегії розвитку, з урахуванням ринкових можливостей та конкурентоспроможності.

3. Ризики та нестабільність в бізнес-середовищі, зокрема політичні, економічні та соціальні чинники, що можуть стати суттєвими чинниками в умовах воєнного конфлікту.

4. Руйнування інфраструктури, енергетики та самого підприємства, що робить будь-які інвестиції в Україні високоризиковими.

У таких надзвичайних умовах існують і нетрадиційні ризики, такі як втрати від військових дій, зміна регуляторного середовища та втрата доступу до ринків. Ці ризики впливають на процес реалізації стратегії розвитку підприємства і вимагають впровадження заходів у сфері ризик-менеджменту. Крім того, виникають виклики у забезпеченні безпеки та логістики, зокрема в охороні працівників, активів, постачанні сировини та доставці готової продукції. Це може спричинити збільшення витрат підприємства та обмежити його здатність виконувати стратегічні плани.

Організація логістики та забезпечення безпеки стають ключовими аспектами у формуванні стратегії розвитку в умовах воєнного стану. Згідно з даними Міністерства економіки, з початку

воєнного конфлікту в Україні, більше ніж 761 підприємство перемістило свої виробничі потужності за програмою релокації, запровадженою державою (станом на початок 2023 року). Серед цих підприємств, які вже успішно відновили свою діяльність на новому місці, найбільший відсоток представляють підприємства у сфері оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів (40,24%). За місцезнаходженням, більшість з цих підприємств вибрали Львівську (30%) та Закарпатську (17%) області [2].

Ці дії свідчать про важливість планування логістики та забезпечення безпеки для підприємств, які опиняються в умовах воєнного конфлікту, і демонструють їхню готовність до впровадження стратегій розвитку, спрямованих на забезпечення стійкості та успішності в таких складних умовах.

Враховуючи складні виклики в умовах воєнного стану, формування стратегії розвитку підприємства може потребувати наступних аспектів [3]:

1. Аналіз впливу воєнного стану: перед тим, як створювати стратегію розвитку, необхідно провести аналіз і оцінку впливу військових дій на бізнес-середовище, фінансову стійкість, ринкові умови, доступ до фінансових ресурсів, а також ідентифікувати можливі ризики і виклики, пов'язані з безпекою та логістикою.

2. Оцінка ринкових можливостей і конкурентоспроможності: важливо визначити нові можливості на ринку та визначити рівень конкурентоспроможності підприємства, щоб розробити стратегію, яка забезпечить його успішне функціонування в умовах воєнного конфлікту.

3. Диверсифікація джерел фінансування: враховуючи обмежений доступ до фінансових ресурсів, підприємствам слід розглядати можливість диверсифікації джерел фінансування. Це може включати привернення інвестицій з різних джерел, розгляд альтернативних фінансових інструментів, таких як лізинг чи факторинг, а також розширення співпраці з партнерами.

4. Забезпечення логістики і безпеки: це критичні аспекти при формуванні стратегії розвитку в умовах воєнного конфлікту. Планування поставок, захист працівників і виробничих об'єктів, а також заходи з відвернення можливих загроз можуть впливати на виробничі витрати, строки поставок та здатність відповідати вимогам клієнтів.

5. Ефективне управління ресурсами: в умовах воєнного стану ресурси, такі як енергія, вода, сировина тощо, обмежені. Тому ефективне управління цими ресурсами, включаючи їхню економію, використання альтернативних джерел та оптимізацію процесів, може стати важливим компонентом стратегії розвитку підприємства.

Отже, фінансові аспекти виявляються критичними в процесі формування стратегії розвитку підприємства в умовах воєнного стану. Воєнний конфлікт суттєво впливає на фінансову стійкість та ресурси підприємства. Забезпечення фінансової безпеки стає важливим компонентом фінансової стратегії підприємства в умовах воєнного конфлікту, оскільки необхідно мати достатній резерв фінансових ресурсів для забезпечення життєздатності в умовах воєнного стану. Мінімізація ризиків фінансових втрат визначається як суттєве завдання при розробці фінансової стратегії підприємства в умовах військових конфліктів. Важливо створити ефективні механізми захисту фінансових ресурсів від можливих негативних наслідків військової ситуації.

Список використаних джерел:

1. Семенча І.С., Гордієнко С.О. Формування стратегії розвитку бізнесу з урахуванням умов воєнної економіки України. *Економічний простір*. 2022 (181). 143–150.
2. Міністерство економіки України. Статистичні дані. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=ukUA> (дата звернення 24.08.2023).
3. Бруслиновська І.В., Матвійчук В.І. Теоретичні аспекти формування фінансової стратегії підприємства. *Економіка і організація управління*. 2018 (31). 100–111.

Мацибора Т.В., Передумови сталого розвитку сільського господарства України

Т.В. Мацибора, к.е.н., с.н.с.

Національний науковий центр „Інститут аграрної економіки”

ПЕРЕДУМОВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Під сталим розвитком розуміють розвиток, який задовольняє потреби сьогодення, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх

покоління задовольняти свої потреби. Сталий розвиток – це не фіксований стан гармонії, а скоріше процес змін, у якому експлуатація ресурсів, напрямок інвестицій, орієнтація технологічного розвитку та інституційні зміни здійснюються відповідно як до майбутніх, так і до поточних потреб [1].

У сільському господарстві економічна діяльність тісно пов'язана з живими організмами та біологічними процесами. До того ж земля є не лише просторовою базою для розміщення сільськогосподарських підприємств, але й головним засобом виробництва. Сталий розвиток сільського господарства передбачає організацію господарської діяльності у взаємодії з природним навколишнім середовищем. Ключовими умовами забезпечення сталого розвитку сільського господарства є дбайливе ставлення до навколишнього середовища, гармонійне співіснування агробізнесу і природи.

Інтенсивний розвиток сільського господарства в Україні, який здебільшого базується на активному, а подекуди й надмірному використанні природних ресурсів, призводить до виснаження природних ресурсів, порушення цілісності та саморегуляції агроєкосистем. Інтенсивне використання землі в сільському господарстві, недотримання сівозмін, монокультуризація, широке застосування пестицидів та агрохімікатів призводить до зменшення родючості, виснаження та ерозії ґрунтів, що значною мірою обмежує сталий розвиток сільського господарства України.

Глобальні зміни клімату, зневоднення та деградація земель негативно впливають на довкілля та сільську економіку. За оцінками ФАО близько 20 % сільськогосподарських земель України зазнали суттєвої деградації, а решта знаходиться під загрозою. Дегуміфікація, зниження вмісту поживних елементів, фізична деградація, ерозія, пестицидні забруднення – все це призвело до того, що за останні 130 років українські землі втратили 30 % гумусу [2].

Війна з росією завдала значної шкоди сільському господарству України та посилила негативний вплив глобального й локального характеру на навколишнє середовище. Зокрема, ушкоджені та забруднені значні площі земель. За оцінками експертів, 470 тис. га земель сільськогосподарського призначення заміновано, а розмінування може тривати більше 20 років [3].

Зазнало негативного впливу також органічне землеробство. Лише за рік повномасштабної війни площі земель з органічним статусом зменшились в Україні на 37,4 % (рис.).

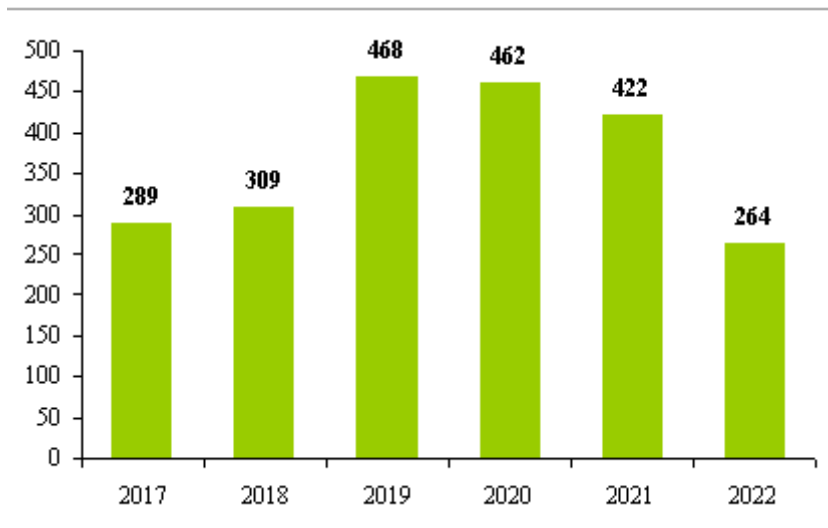

Рис. Площі земель з органічним статусом в Україні, тис. га
Джерело: [4; 5].

Екологічні наслідки війни матимуть довгостроковий вплив на навколишнє середовище через необхідність утилізації токсичних відходів, небезпечних для людей та довкілля. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України повідомляє, що від початку повномасштабного вторгнення рф в Україні вже утворилося понад 670 тис. т відходів від руйнувань, які завдають значної шкоди навколишньому середовищу, забруднюють ґрунти, воду, повітря [6].

Глобальною екологічною катастрофою є підрив Каховської ГЕС, наслідком якої стало масове знищення рослинного та тваринного світу, середовища проживання людей та порушення екосистем. Це не лише кардинально змінить сільське господарство півдня України та інших регіонів, але й негативно позначиться на країнах Чорноморського басейну.

Повномасштабна війна та екологічні злочини рф посилюють вплив деструктивних процесів в аграрному виробництві. Порушення екосистем та агроекосистем ускладнюватиме сталий

розвиток сільського господарства багатьох регіонів. Тож в умовах, що склалися, забезпечення сталого розвитку сільського господарства України потребуватиме тривалого часу, значних зусиль, інноваційних підходів та довгострокових інвестицій.

Список використаних джерел

1. IMPERATIVES Strategic. Report of the World Commission on Environment and Development: Our common future. Accessed Feb, 1987, 10: 1-300. URL: <http://www.ask-force.org/web/Sustainability/Brundtland-Our-Common-Future-1987-2008.pdf> (дата звернення 14.11. 2023).
2. Деградовані ґрунти, або Чому чверть земної поверхні непридатна для землеробства. URL : <https://.com/reportazhy/149-degradovani-runti-abo-chomu-chvert-zemnoyi-poverhni-nepriyatna-dlya-zemlerobstva> (дата звернення 14.11. 2023).
3. В Україні заміновано 470 тис. га земель сільськогосподарського призначення – на розмінування може піти 20 років. URL : <https://www.unn.com.ua/uk/news/2024498-v-ukrayini-zaminovano-470-tis-ga-zemel-silskogospodarskogo-priznachennya#:~:text=%D0%92%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96%20%D0%B7%D0%B0%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE%20470%20%D1%82%D0%B8%D1%81,23%20%D0%BA%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%8F%202023%2C%2011%3A54> (дата звернення 14.11. 2023).
4. Площі земель з органічним статусом за п'ять років зросли на 133 тис. га. URL : <https://agrotimes.ua/agronomiya/ploshhi-zemel-z-organichnym-statusom-za-pyat-rokiv-zrosly-na-133-tys-ga/> (дата звернення 14.11. 2023).
5. В Україні зменшилась площа земель виділених під органічне землеробство. URL : <https://eco.rayon.in.ua/news/640962-v-ukraini-zmenshilas-ploshcha-zemel-vidilenikh-pid-organichne-zemlerobstvo> (дата звернення 14.11. 2023).
6. Від початку повномасштабного вторгнення рф в Україні вже утворилося понад 670 тисяч тонн відходів руйнації. URL : <https://mepr.gov.ua/vid-pochatku-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-rf-v-ukrayini-vzhe-utvorylosya-ponad-670-tysyach-tonn-vidhodiv-rujnatsiyi/> (дата звернення 14.11. 2023).

*В. В. Микитенко, головний науковий співробітник відділу Проблем перспективного розвитку ПЕК, д.е.н., проф.,
Інститут економіки промисловості НАН України, м. Київ.*

ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСЬКИХ СИСТЕМ

Визначаючи пріоритетність місця та ролі природно-ресурсних активів (ПРА) у формуванні оновлених господарських відносин в Україні в умовах постійного нарощення різної природи загроз і ризиків сталому розвитку, деталізуємо основні фактори якості просторового генетичного розвитку, з якими стикається національна соціально-економічна система (табл. 1).

Таблиця 1 – Основні фактори якості просторового розвитку господарських систем України *

Фактори якості/рейтинг	Основні показники та індикатори якості просторового розвитку господарських систем
I. Економічний розвиток	Рівень економічного зростання, виробництва, інвестицій та зайнятості в регіоні. Валовий внутрішній продукт (ВВП) та валовий регіональний продукт (ВРП), ВВП /ВРП на душу населення, інвестиції в реальний сектор, експорт та імпорт товарів та послуг.
II. Інфраструктура	Розвиток транспортних зв'язків і транспортної мережі, комунікаційної та енергетичної інфраструктури, енергетичних мереж та іншої критичної інфраструктури, доступ до освітніх та медичних закладів.
III. Соціальний розвиток	Рівень життя населення, доступ до освіти, охорони здоров'я та соціальних послуг, рівень безробіття та бідності.
IV. Інноваційність	Рівень науково-технічного розвитку, інноваційність господарських процесів та технологій. Кількість зареєстрованих патентів, обсяг інноваційної діяльності, дослідження та розвиток нових технологій.
V. Підприємництво та бізнес-клімат	Підтримка підприємництва, легкість відкриття та ведення бізнесу, рівень підприємницької активності. Кількість зареєстрованих підприємств, рейтинг легкості здійснення бізнесу, рівень корупції.

Фактори якості/рейтинг	Основні показники та індикатори якості просторового розвитку господарських систем
VI. Безпека та стабільність	Рівень безпеки, стабільності та захищеності прав власності. Рівень злочинності, стабільність політичної та соціальної ситуації, захищеність прав власності.
VII. Екологічна стійкість	Збалансований підхід до використання природних ресурсів та довкілля, зменшення викидів та забруднення. Кількість викидів парникових газів, забруднення довкілля, площа лісів та зелених зон.
VIII. Туризм та культурний розвиток	Розвиток туристичної індустрії, збереження та популяризація культурної спадщини. Кількість туристичних об'єктів, культурних подій та заходів, прибутковість туристичної індустрії.
IX. Регіональна співпраця	Розвиток співпраці між різними регіонами та громадами для досягнення спільних цілей. Рівень співпраці між регіонами та громадами, обмін досвідом, спільні проекти.
X. Геополітичне значення	Географічне розташування та роль регіону/ території в міжнародних геополітичних відносинах, геополітична стійкість.
XI. Цифрові технології та новації	Рівень впровадження цифрових технологій у різних сферах економіки, кількість стартапів, рейтинг інноваційності.
XII. Інклюзивний розвиток	Рівень рівноправності та рівного доступу до можливостей, соціальна інтеграція малозабезпечених груп населення.
XIII. Управління водними і земельними ресурсами	Рациональне використання водних та земельних ресурсів, стан забезпеченості водними ресурсами, якість ґрунтів.
XIV. Аграрна політика	Стабільність та ефективність аграрної політики, розвиток сільського господарства, обсяги сільськогосподарської продукції.
XV. Енергетична безпека	Стабільність та надійність енергетичних систем, енергоефективність, мінімізація рівня енергетичної залежності.

Джерело* Визначено, деталізовано та систематизовано автором.

Такі фактори якості просторового розвитку господарських систем (ГС) як розвиток цифрових технологій та новацій, інклюзивний розвиток, управління земельними ресурсами, аграрна політика та енергетична безпека є надважливими для відновлення, стимулювання економічного зростання, забезпечення сталості й

стійкості, впровадження сучасних реформ. Урахування суб'єктами управління (див., табл. 1) соціо-екологічних і економіко-генетичних факторів і генерування синергетичного ефекту при їх взаємозалученні, покращить якість просторового розвитку та сприятиме забезпеченню сталого господарювання в Україні.

З цього, пропонуємо до використання узагальнений інтегральний показник якості просторового розвитку ГС (УП_{ЯПРГС}) в якості комплексного показника, що має об'єднувати різноманітні фактори. Його використання допоможе уникнути зосередження діяльності на окремих аспектах розвитку та забезпечить комплексне бачення ситуації і динаміку. УП_{ЯПРГС} формується за урахування вагових коефіцієнтів інтегральних показників, значення яких охоплюватиме вказані у табл. 1 сфери господарської діяльності та соціального розвитку (коефіцієнт вагомості встановлено за використання методу логічного проектування (МЛП) [1]) в залежності від важливості кожного просторового аспекту для конкретної господарської системи.

В якості формалізованого прикладу розрахунку УП_{ЯПРГС} пропонуємо формулу вигляду (1) за урахування дванадцяти найбільш вагомих факторів для Київського регіону.

$$\begin{aligned}
 Q_{\text{ГС}} = & 0,20 ED_{\text{ГС}} + \\
 & +0,15 I_{\text{ГС}} + 0,10 SD_{\text{ГС}} + 0,10 In_{\text{ГС}} + 0,10 EnS_{\text{ГС}} + \\
 & 0,05 T\_CD_{\text{ГС}} + +0,05 RCo_{\text{ГС}} + 0,05 DT\_I_{\text{ГС}} + 0,05 IncD_{\text{ГС}} + \\
 & 0,05 M\_VrLr_{\text{ГС}} + +0,05 AP_{\text{ГС}} + 0,05 ES_{\text{ГС}} \quad (1)
 \end{aligned}$$

де, $Q_{\text{ТУ}}$ – узагальнений інтегральний показник якості просторового розвитку певної господарської системи;

інтегральні показники: $ED_{\text{ГС}}$ – економічного розвитку; $I_{\text{ГС}}$ – інфраструктури; $SD_{\text{ГС}}$ – соціального розвитку; $In_{\text{ГС}}$ – інноваційності; $EnS_{\text{ГС}}$ – екологічної стійкості; $T\_CD_{\text{ГС}}$ – туризму та культурного розвитку; $RCo_{\text{ГС}}$ – регіональної співпраці; $DT\_I_{\text{ГС}}$ – цифрових технологій та новацій; $IncD_{\text{ГС}}$ – інклюзивного розвитку; $M\_VrLr_{\text{ГС}}$ – управління водними і земельними ресурсами; $AP_{\text{ГС}}$ – аграрної політики; $ES_{\text{ГС}}$ – енергетичної безпеки.

Застосування УП_{ЯПРГС} в управлінській діяльності дозволить звести великий обсяг інформації до зрозумілого та зручного для аналізу формату та спростити процес прийняття рішень,

використовуючи обґрунтований комплекс організаційно-економічних заходів у напрямі покращення якості просторового розвитку господарських систем і забезпечення сталого господарювання в ресурсних обмеженнях.

Таким чином, розроблено, в якості прикладу, універсальну модель оцінювання якості просторового розвитку господарських систем за форматом розрахунку узагальненого інтегрального показника в якості єдиного критерію, формалізованого за: а) дванадцятьма інтегральними показниками найбільш вагомих факторів просторового розвитку (економічного розвитку; інфраструктури; соціального розвитку; інноваційності; екологічної стійкості; туризму та культурного розвитку; регіональної співпраці; цифрових технологій та новацій; інклюзивного розвитку; управління водними і земельними ресурсами; аграрної політики; енергетичної безпеки); б) урахування вагових коефіцієнтів для кожної потенційно-факторної детермінанти, які встановлено методом логічного проєктування (МЛП).

Список використаних джерел

1. Микитенко В. В. Формування комплексної системи управління енергоефективністю в галузях промисловості. Київ: Об'єднаний інститут економіки НАН України, 2005. 337 с.

Овецька О.В., Індикатори операційної діяльності підприємств водопостачання та водовідведення в контексті сталого розвитку

Овецька О.В., канд. економ. наук, доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ІНДИКАТОРИ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

В офіційному документі ООН «Звіт про цілі сталого розвитку 2023» [1], який відстежує глобальний прогрес щодо виконання завдань сталого розвитку до 2030 року (статистична система ООН складається з понад 50 міжнародних і регіональних агенцій на основі даних із понад 200 країн і територій), зазначено, що хоча відсутність прогресу є загальною, найбільш та найуразливіші

верстви населення світу відчують найгірші наслідки безпрецедентних глобальних викликів (кліматичної кризи, слабкої світової економіки, тривалих наслідків пандемії COVID-19, війни в Україні). ООН тісно співпрацює з міністерствами й урядовими органами над оцінкою пошкоджень і збитків у низці ключових секторів та в розрізі тематичних питань (Звіт про результати роботи ООН за 2022 рік: Зусилля з раннього відновлення України [2]). Ці оцінки надали Урядові дані про пошкодження в секторах, вразливі групи населення й групи, які найбільше постраждали внаслідок війни, зокрема з розбивкою за географічними регіонами. Вони стали інформаційним підґрунтям планів відновлення й реагування у ключових секторах, зокрема секторі водопостачання та водовідведення.

Серед Глобальних Цілей Сталого Розвитку ООН [3] 6 ціль “Чиста вода та належні санітарні умови” в адаптованій для України національній системі ЦСР представлена 5 стратегічно важливими завданнями та 13 індикаторами розвитку [4]. Серед ключових показників - завдання 6.1 «Забезпечити доступність якісних послуг з постачання безпечної питної води, будівництво та реконструкцію систем централізованого питного водопостачання із застосуванням новітніх технологій та обладнання» деталізовано в 6 індикаторах (зокрема, 6.1.5 та 6.1.6 - частка сільського та частка міського населення, яке має доступ до централізованого водопостачання). Відповідно до наявної узагальненої на національному рівні інформації (Національна доповідь про якість питної води та стан питного водопостачання та водовідведення в Україні у 2022 р. [5]), в цілому, у 2022 році (порівняно із 2021 та 2020 роками) по країні у розрізі населених пунктів (без урахування Донецької, Запорізької, Луганської, Херсонської обл.) ситуація не змінилась: забезпечено централізованим водопостачанням - 98,7 % міст, 90,3 % смт та 23,4 % сільських населених пунктів (відсутнє у 16995 сільських населених пунктах); централізованим водовідведенням - 95,9 % міст, 67,2 % смт та 1,5 % сільських населених пунктів (відсутнє у 21857 сільських населених пунктах). Результати аналізу індикаторів 6.1.5 та 6.1.6 для областей Західного регіону України наведено у таблиці 1. Найвищий рівень забезпечення населення міст централізованим водопостачанням мають Тернопільська (98,3%), Івано-Франківська та Львівська області (92,7%); рівень забезпечення населення міст централізованим водовідведенням - Тернопільська (96,1%) та Львівська області (94,5%).

Таблиця 1

Забезпечення населення централізованим водопостачанням та централізованим водовідведенням (у % до загальної чисельності населення)

№	Область	водопостачання			водовідведення		
		міста	сmt	села	міста	сmt	села
1	Вінницька	76,9	69,1	6,5	68,5	59,0	2,1
2	Закарпатська	86,0	48,5	14,6	83,5	38,9	1,3
3	Івано-Франківська	92,7	36,7	6,5	84,6	38,3	5,7
4	Львівська	92,7	68,2	9,8	94,5	42,0	2,0
5	Рівненська	86,1	57,8	13,5	72,4	40,1	1,5
6	Тернопільська	98,3	88,4	1,7	96,1	58,7	0,3
7	Чернівецька	70,2	70,7	3,8	65,9	31,5	0

Проте, як показав проведений аналіз, лише 18,5 % сільського населення мали доступ до централізованого водопостачання: серед досліджуваних областей найвищий рівень забезпечення сільського населення централізованим водопостачанням мають Закарпатська (14,6%), а найнижчий (1,7%) - Тернопільська область. У 2022 році найбільші обсяги піднятої та поданої у мережу води у системах водопостачання протягом року було забезпечено, відповідно, у наступних областях: Вінницька (39,70 та 35,90 млн м³); Закарпатська (20,84 та 20,52 млн м³) та Львівська – (лідер з досліджуваної вибірки - 104,09 та 100,49 млн м³ відповідно). Найменші обсяги піднятої та поданої у мережу води у системах водопостачання протягом 2022 року спостерігаються, відповідно, в областях: Тернопільська (17,96 та 17,77 млн м³); Закарпатська (20,84 та 20,52 млн м³); Волинська (24,33 та 23,32 млн м³). Протягом 2022 року уся піднята вода (100%) знезаражувалась у Івано-Франківській, Чернівецькій областях; у 4 областях знезаражувалось від 90 до 99 % піднятої води (Тернопільська, Львівська, Волинська, Вінницька).

Отже, зважаючи на проблеми з якістю води, що існували ще до повномасштабної війни, ситуація з питною водою та санітарією у багатьох громадах залишається критичною. Слід також зауважити, що системи централізованого водопостачання та водовідведення перебувають у критичному стані і потребують модернізації та заміни. Тому нагальним є пошук ефективних рішень для забезпечення позитивної динаміки досягнення цілей сталого розвитку за ключовими індикаторами та надання послуг

гарантованого якісного водопостачання і водовідведення для населення в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. The Sustainable Development Goals Report 2023: Special Edition (2023). Вилучено з:

https://unstats.un.org/sdgs/report/2023/?_gl=1*1ysyp85*_ga*NzcxNzI5MzU5LjE2OTk5Njc1NzU.*_ga_TK9BQL5X7Z*MTcwMDIxODA4MS4yLjEuMTcwMDIxODA5NS4wLjAuMA

2. UN Annual Results Report 2022: Early Recovery Efforts in Ukraine (2023). Вилучено з: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2023-05/UN_report_2023%28English%29.pdf

3. SDG Indicators. Global indicator framework for the Sustainable Development Goals and targets of the 2030 Agenda for Sustainable Development. (2023). Вилучено з: <https://unstats.un.org/sdgs/indicators/indicators-list/>

4. Департамент економічної стратегії та макроекономічного прогнозування. (2017). Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна». Міністерство економіки України. Вилучено з: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=6f446a44-9bba-41b0-8642-8db3593e696e&title=NatsionalnaDopovid-tsilStalogoRozvitku-Ukraina->

5. Національна доповідь про якість питної води та стан питного водопостачання та водовідведення в Україні у 2022 р. (2022). Міністерство розвитку громад та територій України. Вилучено з:

<https://mtu.gov.ua/content/nacionalna-dopovid-pro-yakist-pitnoi-vodi-ta-stan-pitnogo-vodopostachannya-v-ukraini.html>

Ольшанікова О.М., Жалдак Г. П. Підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства на засадах логістики

О.М. Ольшанікова магістрантка

Г. П. Жалдак к.е.н., доцент – науковий керівник
НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського»

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ЗАСАДАХ ЛОГІСТИКИ

Поглиблення кризових тенденцій, які зараз набувають все більшого поширення на вітчизняних підприємствах зумовлюють

пошук нових напрямів здобуття конкурентних переваг суб'єктами господарювання. Поряд із цим логістика є тим інструментом, який може допомогти підвищити рівень конкурентоспроможності як тих українських підприємств, які працюють на внутрішньому ринку, так і тих, які розгортають свою діяльність на міжнародному.

Під конкурентоспроможністю розуміють комплексну характеристику, що визначає спроможність підприємства задовольняти потреби споживачів краще за конкурентів, отримуючи при цьому задовільний фінансовий результат. Логістику спочатку розглядали як практичний інструмент управління військовими переміщеннями, але згодом вона набула більш універсального значення як наука про оптимальне управління матеріальними, інформаційними та фінансовими потоками в економічних системах [2].

Завдяки впровадженню логістики в діяльність підприємства з'являється можливість інтегрувати такі важливі функціональні сфери як постачання, виробництво, маркетинг, фінанси тощо. За рахунок того, що логістика виступає об'єднуючою ланкою між ними, підтримується загальна системна стійкість фірми. Крім того, логістика оптимізує прийняття внутрішніх рішень на підприємстві, допомагає уникнути протиріч між окремими функціональними сферами [1].

Мету логістики можна описати завдяки правилу 8R - забезпечити переміщення потрібного продукту, в потрібне місце, у потрібній кількості, належної якості, вчасно, з мінімальними витратами, для конкретного споживача, з належним сервісом [4].

Одним з шляхів використання логістики як інструмента підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства є впровадження в свою діяльність однієї з логістичних концепцій [3]:

JT (Just-in-Time) – концепція, спрямована на мінімізацію складських запасів за рахунок зниження обсягів виробленої продукції у відповідності до попиту.

Kanban – концепція організації виробництва, при якій кожен підрозділ виготовляє продукцію відповідно до потреб наступного підрозділу.

DRP (Distribution Requirements Planning) – організація виробництва та збуту товарів на основі спрогнозованих обсягів потреб та попиту.

Lean Production – концепція, спрямована на оптимізацію виробничого процесу для мінімізації всіх видів втрат.

Quick Response – концепція, що дозволяє оперативно реагувати на попит за рахунок швидкого обміну інформацією в ланцюгу поставок.

Automatic Replenishment – автоматичне поповнення запасів у міру їх витрачання за допомогою інформаційних технологій.

E-Logistics – використання інтернет-технологій в логістиці для обміну інформацією та управління ланцюгами поставок.

Green Logistics – концепція, що передбачає мінімізацію негативного впливу логістики на навколишнє середовище.

Впровадження логістичних концепцій надає можливість істотно підвищити рівень конкурентоспроможності підприємства, створюючи значні переваги як для самого підприємства, так і для кінцевих споживачів його продукції. Для бізнесу це можливості зниження витрат, підвищення ефективності виробництва, скорочення термінів виконання замовлень, підвищення фінансової стійкості та покращення взаємодії між внутрішніми функціональними складовими підприємства. Для клієнтів - швидка і своєчасна доставка, висока якість продукції, розширений асортимент, індивідуальний підхід тощо [5].

Отже, застосування логістики є ефективним шляхом розвитку і підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Завдяки впровадженню логістичних концепцій підприємство отримає ефект у вигляді прискорення оборотності запасів, скорочення виробничих циклів, підвищення якості продукції, зниження витрат і своєчасного реагування на попит споживачів.

Список використаних джерел

1. Н.Б. Ільченко. Логістика, як фактор підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Київський національний торговельно-економічний університет. 2008. С. 138 - 140. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/55294737.pdf>
2. Є.В. Крикавський. Логістика. Основи теорії. *підручник* Львів: Інтелект-Захід. 2004. 414 с.
3. І.В. Перезовова, А.Ж. Сакун. Логістична концепція виробничо-промислового підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. №14, ч.2. С. 58-64. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/14_2_2017ua/14.pdf

4. С.В. Смерічевська, С.В. Маловичко, М.В. Жаболенко. Маркетинг і логістика: концептуальні основи та стратегічні рішення. *навч. посібник*. Львів: "Магнолія-2006". 2013. 548 с.
5. О.В. Солодка. Логістична складова конкурентоспроможності промислового підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2009. № 640. С. 393-399. URL: https://vlp.com.ua/files/57_2.pdf

Папук Д.О. Роль індустріальних парків в індустрії 4.0

Д.О.Папук аспірант

Інститут економіки промисловості НАН України

РОЛЬ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ В ІНДУСТРІЇ 4.0

З початком реалізації концепції «Четвертої промислової революції» (Індустрія 4.0) Україна зіткнулась з необхідністю формування інфраструктурних умов та стимулів трансформації промисловості, виробництва та всього суспільства.

Однією з умов такої трансформації є прискорення "цифровізації" української промисловості та виробництва, що у свою чергу вимагає застосування нових економічних, регулятивних та преференційних інструментів, які забезпечили б системні, глибокі, кардинальні та швидкі зміни.

Обмеженість ресурсів та дефіцитні можливості впровадження передових технологій призводить до того, що країни світу не завжди спроможні відразу створити бізнес-середовище або побудувати сприятливу інфраструктуру по всій країні. Як альтернатива, уряди встановлюють «спеціальну територію», обладнану необхідною інфраструктурою для створення сприятливого ділового середовища шляхом усунення критичних обмежень, що перешкоджають потокам інвестицій.

Світовий досвід демонструє, показує, що одним з дієвих механізмів створення комфортних економічних умов і ефективним засобом прискорення індустріалізації економіки та модернізації промисловості шляхом застосування підходів, спрямованих на оптимізацію використання ресурсів та впровадження циркулярної економіки є індустріальні парки.

Після ухвалення Закону України "Про індустріальні парки"[Закон], сподівання на їх динамічний розвиток в нашій країні

не справдився, що можна пояснити повільною економічною активністю в них, яка зумовлюється відсутністю фокусу влади на індустріальні парки як драйвера індустріалізації країни. Під фокусом ми розуміємо, перш за все, державні гарантії для резидентів, створення діючих преференцій на зразок світових, державні гарантовані закупівлі та фінансування необхідних інституцій з підтримки та розвитку ІІ в цілому.

У національній економічній стратегії до 2030 року визначено стратегічний напрям державної політики, що спрямований на збільшення інвестиційної привабливості країни. Цей напрям включає розширення та створення нових індустріальних парків, а також створення умов для бізнесу в межах цих парків. Згідно зі стратегічною ціллю Індустрії 4.0 "Створення нових виробничих потужностей через стимулювання інноваційної діяльності підприємств у всіх регіонах країни із використанням конкурентних переваг кожного з них" до 2030 року цільовим індикатором є залучення фінансових інвестицій через механізм індустріальних парків. Реалізації цієї мети передбачає виконання наступних завдань:

- забезпечення створення та розвитку індустріальних парків як інвестиційних майданчиків з відповідною інженерно-транспортною інфраструктурою;
- створення стимулів для залучення інновацій резидентами індустріальних парків;
- пріоритетний розвиток мережі індустріальних парків у регіональних стратегіях розвитку та їх включення до планів реалізації відповідних заходів;
- співпраця у плануванні та створенні синергії між розвитком громад та парками;
- забезпечення електрифікації територій, де створюються індустріальні парки та їх приєднання до електричних мереж;
- забезпечення цілодобового водопостачання з акцентом на повторне використання стічних вод;
- створення інтегрованої системи енергопостачання (електроенергія, газ, тепло) та їх підключення до мереж з гарантією цілодобового енергопостачання, спрямовану на виробництво власної енергії з відновлюваних джерел енергії.

Індустріальні парки є спеціальними промисловими територіями з облаштованою і адаптованою інженерно-транспортною інфраструктурою, набором необхідних сервісів, спрощеними

регуляторними процедурами та пакетом інвестиційних стимулів для виробничих та науководослідних підприємств.

Структура функціонування індустріального парку:

Структура індустріальних парків має розглядатись як система місцевих виробничо-економічних об'єднань, які мають дотримуватись встановлених критеріїв державного регулювання та стимулювання, тісно пов'язаних з основною стратегією територіального та державного розвитку.

Згідно дослідження UNIDO (ООН) мотивація розвитку індустріальних парків включає наступні стимули:

- Надання земельних ділянок на пільгових умовах;
- Спрощені регуляторні процедури (єдине вікно) для ініціаторів та резидентів;
- Кредити за спеціальними пільговими ставками; -Звільнення від деяких податків та мит; -Субсидювання оренди;
- Субсидювання тарифів на електрику та воду; -Преференційні тарифи на телекомунікаційні послуги;
- Коллективне використання послуг та активів;
- Створення житлової та комунальної інфраструктури для працівників.

Розвиток індустріальних парків і фокус влади:

У сучасному світі Індустріальні парки знаходяться в багатьох країнах світу та є важливим елементом інфраструктури для розвитку промисловості та стимулювання економічного зростання.

Основна ідея «індустріального парку» полягає в тому, що це інструмент промислової політики, розроблений урядом для залучення інвестицій з кінцевою метою досягнення зростання та розвитку.

Для позначення такої території використовуються різні терміни, включаючи зони вільної торгівлі (ЗВТ), зони експортної обробки (ЗЕП), спеціальні економічні зони (СЕЗ), високотехнологічні зони, вільні порти, зони підприємництва тощо. Такі відмінності в термінології, серед інших причин, є результатом відмінностей у цілях, функціях або формах цих парків, а також бажання певних індустріальних парків або програм виділити себе.

Основне обґрунтування впровадження індустріальних парків полягає в тому, щоб дати можливість суб'єктам економічної діяльності розміститися та розвиватися в конкретному місці, яке облаштоване для цієї мети. Індустріальні парки призначені для

залучення інвестицій, створення робочих місць і збільшення експорту шляхом подолання обмежень, які перешкоджають процесам індустріалізації, таких як обмежений доступ до інфраструктури, технологій і фінансів, а також високі виробничі та транзакційні витрати, що виникають через відсутність інфраструктури та слабкі інституції. за межами парків.

Державна промислова політика має надавати пріоритет інтеграції цифрових технологій у процеси

виробництва або так званій "цифровізації" промисловості. У цьому процесі держава повинна відігравати ключову роль, створюючи необхідні умови та сприяючи бізнесу в модернізації та переході до технологій Індустрії 4.0+.

Структура індустріальних парків має розглядатись як система місцевих виробничо-економічних об'єднань, які мають дотримуватись встановлених критеріїв державного регулювання та стимулювання, тісно пов'язаних з основною стратегією територіального та державного розвитку.

Підвищення технологічного рівня національної економіки в рамках впровадження сучасних технологічних підходів концепції «Індустрія 4.0+» передбачає стимулювання заходів, спрямованих на створення і розвиток індустріальних парків.

За думкою Павлюка А. П. метою створення індустріальних парків здебільшого є залучення інвестицій в економіку міста, забезпечення сприятливих умов для розвитку виробництва, підвищення інвестиційного іміджу міст, забезпечення економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності території.

Цей механізм індустріалізації економіки, залучення інвестицій, збільшення зайнятості населення, збалансованого регіонального розвитку, підтримки місцевих виробників та сприяння малому та середньому підприємству є перевіреним часом та міжнародним досвідом.

Отже, в Україні вже реалізуються деякі з основних напрямів державної політики стимулювання розвитку Індустрії 4.0+, передбачених у проекті Цифрової адженди України – 2030. Однак, наразі необхідно визнати міжнародні стандарти, що є загально визнаною основою Індустрії 4.0 – 5.0, створити функціонуючі механізми державного стимулювання індустріальних парків та трансферу технологій в Україні.

Список використаних джерел:

1. Про індустриальні парки : Закон України від 21 черв. 2012 р. № 5018- VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5018-17/paran288#n288>
2. Цифрова адженда України – 2020: проект. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>.
3. Павлюк А. П. Розвиток індустриальних парків в Україні: проблеми та напрями стимулювання / А. П. Павлюк // Сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського НАН України. – 2015. – 21 квітня. – Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin>

Полянська А.С., Михайлишин Х.В., Концептуальні засади взаємозв'язку між енергетичним переходом та енергетичною ефективністю підприємств

А.С. Полянська, д. е. н., професор;

Х.В. Михайлишин, аспірантка

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ ЕНЕРГЕТИЧНИМ ПЕРЕХОДОМ ТА ЕНЕРГЕТИЧНОЮ ЕФЕКТИВНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

Глобальна енергетика перебуває на етапі прогресивної трансформації, що вимагає від суб'єктів на енергетичних ринках швидкої адаптації за рахунок впровадження нових технологій та активного розвитку. Згідно з планом REPowerEU майбутнє європейської енергетики націлено на досягнення стійкої енергетичної системи і безпеки енергопостачання на онові енергетичного переходу та забезпечення енергетичної ефективності.

Метою даної публікації є дослідження взаємозв'язку концепцій, які сьогодні набувають особливої вагомості у сфері енергетичного менеджменту, а саме енергетичного переходу та енергетичної ефективності. Виходячи із змісту поняття «концепція» (від лат. *conceptio*) як системи поглядів, ідей, понять про ті чи інші явища або процеси, спосіб їхнього розуміння, тлумачення, а також загальне системне уявлення шляхів переходу від поточного положення

об'єкта управління до бажаного [1;2], розглянемо зазначені концепції у їх взаємозв'язку.

Концепція енергетичного переходу (англ. energy transition) базується на довгострокових структурних змінах в енергетичних системах шляхом глобальних зусиль, що спрямовані на перехід від викопних видів палива, включаючи нафту та вугілля, до більш чистих енергетичних ресурсів з відновлюваних джерел енергії, таких як вітер, сонце та вода. [3]

Відповідно до Закону України «Про енергетичну ефективність» енергетична ефективність – це кількісне співвідношення між роботою, послугами, товарами або енергією на виході та витраченою енергією на вході, а енергія – усі види палива та енергії, які використовуються в національній економіці, у тому числі природний газ, вугілля, нафта, нафтопродукти, скраплений газ, відновлювані джерела енергії, тепла енергія, електрична енергія та будь-які інші форми енергії. [4] Таким чином, концепція енергетичної ефективності базується на ідеології ощадного та ефективного використання енергетичних ресурсів на всіх рівнях управління.

Хоча зміст концепцій енергетичного переходу та енергоефективності базуються на відмінних ідеях, їх цілі взаємопов'язані та спрямовані на удосконалення енергетичного менеджменту на усіх рівнях управління та зменшення антропогенного впливу споживання енергії на навколишнє середовище. Відтак важливо проаналізувати цей взаємозв'язок, що, на нашу думку, сприятиме пошуку та оптимізації зусиль щодо організації та управління стійкої та ефективної енергетичної системи.

Таблиця 1 – Порівняння концепцій енергетичного переходу та енергоефективності

Критерій	Енергетичний перехід	Енергетична ефективність
Напрямок діяльності, підхід	Спрямований на перехід до більш сталих та менш витратних джерел енергії, скорочення споживання	Енергетична ефективність спрямована на скорочення використання ресурсів шляхом оптимізації вже існуючих процесів і впровадження енергоощадних технологій, в тому числі за рахунок переходу до ВДЕ

Критерій	Енергетичний перехід	Енергетична ефективність
Рівень управління (масштаб)	Енергетичний перехід здійснюється на глобальному і національному рівнях, так як потребує стратегічних рішень на високому рівні уряду і міжнародних організацій	Енергетична ефективність може бути реалізована на різних рівнях, включаючи підприємства, громади, приватні домогосподарства тощо
Тривалість реалізації	Енергетичний перехід є довготривалим процесом, що може реалізовуватись десятиліттями	Заходи з підвищення енергоефективності можуть бути впроваджені швидко і сприяти до зменшень витрат енергії та ефективності в короткотривалій перспективі
Споживання енергії	Обидві концепції спрямовані на зміну підходу до споживання енергії та збереження ресурсів	
Можливість залучення кінцевих споживачів до реалізації цілей	У контексті розвитку енергетичного переходу і ефективності споживачі можуть бути активними учасниками. Наприклад, вони можуть встановлювати власні відновлювальні джерела енергії, приймати участь у програмах з енергозбереження, що допомагає змінювати підходи до споживання енергії та сприяє сталому енергетичному переходу	
Зв'язок з цілями сталого розвитку	Обидва концепти мають спільні цілі сталого розвитку, що включають в себе зменшення викидів парникових газів, підвищення енергетичної безпеки та зменшення залежності від несталих джерел енергії тощо	
Вплив на енергетичну безпеку	Як енергетичний перехід, так і енергетична ефективність спрямовані на врахування	

Критерій	Енергетичний перехід	Енергетична ефективність
	енергетичної безпеки, а також допомагають зменшити вразливість до коливань цін на паливе та інші зовнішні чинники	

Складено авторами

Отже, концепції «енергетичного переходу» та «енергетичної ефективності» спрямовані на досягнення цілей щодо сталого розвитку, підвищення енергетичної безпеки, зниження споживання енергії, переходу до відновлювальних джерел енергії, зменшення антропогенного впливу на довкілля, однак рівень управління та тривалість їх реалізації різні. Також варто зазначити, що напрями діяльності в межах розглянутих концепцій є подібними, однак шляхи досягнення цілей частково відрізняються. Відтак, на нашу думку, енергетична ефективність є невід’ємною частиною концепції енергетичного переходу, що також співставно з оцінкою концепцій за такими критеріями, як рівень управління та тривалість реалізації, де енергетичний перехід – глобальний процес перебудови енергетичної система, а енергетична ефективність – один з важливих цільових напрямків його реалізації.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія сучасної України. Концепція. URL: <https://esu.com.ua/article-3256>
2. Коваленко М., Сікало М. Запровадження Концепції розвитку ринку зерна України. Публічне управління та адміністрування. 2019. № 2(20). С. 73-78
3. S&P GLOBAL. What is Energy Transition? URL: <https://www.spglobal.com/en/research-insights/articles/what-is-energy-transition>
4. Закон України «Про енергетичну ефективність» від 23.06.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1818-20#Text>

Рогоза М. Є., Козодуб В.С., Максимчук Р.Ю., Шило В.І., Науково-методичні аспекти дослідження регіону та його суб’єктів на засадах стратегії смарт-спеціалізації

Рогоза М. Є., д.е.н., професор,

ORCID 0000-0002-5654-7385;

Козодуб В.С., аспірант,

Полтавський університет економіки і торгівлі;

Максимчук Р.Ю., аспірант,

Полтавський університет економіки і торгівлі,

Шило В.І., аспірант,

Полтавський університет економіки і торгівлі

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕГІОНУ ТА ЙОГО СУБ'ЄКТІВ НА ЗАСАДАХ СТРАТЕГІЇ СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ

Визначення впливу смарт-спеціалізації як національної або регіональної інноваційної стратегії на процеси економічного характеру регіону потребує розуміння значення процесів розвитку суб'єктів економіки регіону, перспектив та можливостей підприємницького пошуку регіональних органів влади та підприємницьких структур, які зацікавлені у розвитку таких процесів, а головне, формування мотивацій для співпраці сторін, таких як університети, наукові установи, представників бізнесу, промисловості, влади.

Розглядаючи поняття, що включає визначення у офіційному трактуванні Smart Specialisation Platform (далі – S3 Platform) (у прийнятих документах Європейських країн), використаємо трактування змісту смарт-спеціалізації як стратегію формування інноваційного підходу, який має на меті стимулювати економічне зростання регіону та розвитку конкурентних переваг, створюючи робочі місця, розвиток інфраструктури та соціально-економічний розвиток [1].

За результатами аналізу напрямків впровадження інвестицій можна стверджувати, що головне спрямування було - на зростання та створення робочих місць, а також - посилення територіальної співпраці як основної мети ЄС на 2014-2020 роки [2]. Ставлячи п'ять амбітних цілей – таких як зайнятість, інновації, освіта, соціальна інтеграція та клімат / енергетика, політика регіонального розвитку, завжди спрямовувались на стале, розумне та інклюзивне зростання. В основі формування таких аспектів використовувались результати у розробці національних та регіональних дослідницьких та інноваційних стратегій розумної спеціалізації (RIS3), основною увагою яких було спрямування на: - цільове згуртування та

підтримку структурних фондів та стратегічний комплексний підхід для сприяння розумному зростанню і поширенню економічних знань по всій Європі [2].

Вивчаючи наукові джерела закордонних дослідників необхідно відзначити дослідження у сфері можливостей поширення смарт-спеціалізації їх більш прикладну спрямованість та прикладний характер у спеціалізованості:

- дослідження впливу смартспеціалізації на посилення регіональної економіки та особливості практичного впровадження принципів смартспеціалізації в регіонах Європи [3].

- вивчення особливостей складності та наслідків у процесах запровадження смартспеціалізації у різних регіонах світу [4];

- вивчення та систематизація факторів сприяння формуванню смартспеціалізації у різних за рівнем соціально-економічного розвитку регіонах Європи [5];

- дослідження процесів управління територіальним підприємництвом у стратегії поширення смарт-спеціалізації регіонами світу [6];

- дослідження переваг процесів об'єднання спеціалізованих інновацій на підставі використання платформи RIS3 [7].

Водночас при реалізації смарт спеціалізації регіону необхідно акцентувати увагу на дослідженнях політики формування інноваційних процесів, коли необхідно зробити інновації пріоритетом для регіону. В рамках такої політики увага зосереджувалась на інвестиціях та створенню синергію між політикою прийняття рішень та фінансуванням на підставі доповнення національних, регіональних та приватних інвестицій [2]. Крім того, для покращення інноваційного процесу, управління та посилення залучення зацікавлених сторін принципів смарт-спеціалізації на платформі RIS3 необхідно акцентувати увагу на формуванні партнерських довготермінових процесів відносин органів місцевої влади, бізнесу, кооперації науки, суб'єктів господарювання, підприємств [8].

Метою досліджень було обрано також дослідження впливу смарт-спеціалізації регіону для визначення аспектів дослідження суб'єктів регіону та конкретизації сутності смарт-спеціалізації як інструмента регіонального управління. У зв'язку із поставленими завданнями дослідження було запропоновано звернути увагу на процеси можливого впливу на види діяльності та розвитку суб'єктів регіону. Такий розвиток впливу на суб'єкти економіки регіону

можливий, оскільки національні або регіональні дослідницькі та інноваційні стратегії розумної спеціалізації (стратегії RIS3) представляють собою як інтегровані програми економічних перетворень, розроблені з урахуванням місцевих умов [8]. Політика підтримки та інвестиції на ключових регіональних пріоритетах, викликах та потребах щодо розвитку, передбачає формування на знаннях. Це, в першу чергу, забезпечує формування платформи знань для даного регіону, що, в свою чергу, може формувати конкурентні переваги, як регіону так і його суб'єктів, а також забезпечується підтримка технологічних та практичних інновацій, які будуть спрямовані на стимулювання інвестицій приватного сектору, формування зацікавленості учасників та заохочення інноваційних змін і експериментів розвитку [2]. Складність цього процесу пов'язується із формування переваг такої стратегії, її аргументація, ґрунтовні системи моніторингу та оцінки впливу на всіх учасників.

Отже, детальне дослідження наукових публікацій із вирішення проблем по визначенню смарт-спеціалізації як національної або регіональної інноваційної стратегії надає можливості розуміння напрямку соціально-економічного розвитку регіону, формування дієвих інструментів регіонального управління у підвищенні рівня інноваційності, інтелектуалізації та знань економіки регіону та його суб'єктів.

Практична значущість результатів дослідження визначається знаннями про процеси можливого впливу на види діяльності та розвитку суб'єктів регіону. Такий розвиток знань економіки регіону базується на дослідженнях смарт-спеціалізації регіону.

Список використаних джерел

1. What is smart specialisation? / Smart Specialisation Platform. URL: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/what-is-smart-specialisation-> (дата звернення: 20.10.2023)
2. Дослідницькі та інноваційні стратегії розумної спеціалізації (RIS3) в контексті політики регіонального розвитку в Україні. Роберт Гірейко Київ, травень 2018.- <http://kyiv-heritage.com/sites/default/files/pictures/2020-05/%D0%94%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D1%96%20%D1%82%D0%B0%20%D1%96%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%86%D1%96%>

D0%B9%D0%BD%D1%96%20%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D1%83%D0%BC%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%20(%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F)%2046c.pdf.

(дата звернення: 20.10.2023)

3. Healy, A. (2016). Smart specialization in a centralized state: Strengthening the regional contribution in north east Romania. *European Planning Studies*, 24 (8), 1527–1543. doi: 10.1080/09654313.2016.1184233.

4. Kroll, H. (2015). Efforts to implement smart specialization in practice – Leading unlike horses to the water. *European Planning Studies*, 23 (10), 2079–2098. doi: 10.1080/09654313.2014.1003036.

5. Sotarauta, M. (2018). Smart specialization and place leadership: Dreaming about shared visions, falling into policy traps? *Regional Studies, Regional Science*, 5 (1), 190–203. doi: 10.1080/21681376.2018.1480902.

6. Aranguren, M.J., Magro, E., Navarro, M., & Wilson, J.R. (2019). Governance of the territorial entrepreneurial discovery process: looking under the bonnet of RIS3. *Regional Studies*, 53:4, 451-461. doi: 10.1080/00343404.2018.1462484.

7. Cooke, P. (2016). Four minutes to four years: The advantage of recombinant over specialized innovation – RIS3 versus ‘Smartspec’. *European Planning Studies*, 24 (8), 1494– 1510. doi: 10.1080/09654313.2016.1151482.

8. Слин'юк М. Ю. Інноваційний розвиток регіону через запровадження технології смарт-спеціалізації. The process and dynamics of the scientific path: coll. of sci. papers «SCIENTIA» with Proc. of the I Int. Sci. and Theor. Conf. Vol. 1. (Athens, Febr. 26, 2021). Athens: Hellenic Republic: European Scientific Platform, 2021. P. 14–15.

Станіславова Д.П., Трансформація економіки України внаслідок інтеграції до ЄС

Д.П. Станіславова, студентка
Київський національний університет імені Т.Г. Шевченка

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ВНАСЛІДОК ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄС

Європейська інтеграція, задекларована як стратегічний напрям розвитку України, є не лише зовнішньоекономічним вектором, а й орієнтиром цінностей для всього українського суспільства. Інтеграцію України до ЄС сьогодні підтримують усі структури влади та все українське населення. Однак у цьому стратегічному напрямі розвитку нашої держави виникає багато труднощів об'єктивного і суб'єктивного характеру. Причому їх подолання залежить не тільки від України, а й від зовнішніх чинників, які знаходяться за її межами.

Реальність європейської інтеграції України вимагає поглибленого аналізу і порівняння законодавчо-правових, економічних, соціальних та інших вимірів нашої країни з партнерами ЄС, а також оцінки їх відповідності євроінтеграційним принципам. Об'єктивний аналіз такої відповідності є однаково актуальним як для України, так і для Європейського співтовариства, оскільки навіть простфізичне збільшення системи ЄС ускладнює її, вимагаючи нових додаткових регуляторів, кожен з яких має обмежені можливості. З погляду некерованості системи її розширення повинно мати розумні межі. Адже економічний зміст інтеграції полягає у включенні нових елементів до старої, усталеної системи та в її кооперації з цими елементами для поліпшення її життєдіяльності.

Для України європейська інтеграція – це шлях модернізації її економіки, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, впровадження внутрішніх реформ. У політичному аспекті європейська інтеграція детермінує модернізацію правового поля української держави, наповнення демократичним змістом її політичної консолідації та інституціональної системи. Співпраця з ЄС сприятиме наближенню соціальних умов України до високих європейських стандартів, підвищенню рівня життя та статків населення. Європейський Союз визнав створення нашої держави однією з найважливіших подій в історії сучасної Європи та висловив переконання, що демократична сильна Україна зможе зробити значний внесок у загальну європейську стабільність. Про це було зазначено у спільній позиції країн членів Євросоюзу в листопаді 1994 року. До того ж Європейський Союз висловив свій намір підтримувати незалежність, територіальну цілісність і суверенітет

України у своєму Плані дій для України, розробленому на той час [1].

Водночас виникають певні складнощі у реалізації євроінтеграційних прагнень України. Просуванню нашої країни в напрямі ЄС заважають як зовнішні, так і внутрішні чинники. Зовнішні пов'язані з тим, що сучасний стан Європейського Союзу можна охарактеризувати як серйозну кризу кількісного та якісного зростання спільноти. Внутрішні чинники виражаються у протистоянні всередині владних структур, браку кадрового і фінансового забезпечення у проведенні європейської інтеграції. В Україні не створена ефективна ринкова економіка, не ведеться ефективна боротьба з корупцією, не забезпечена незалежність та прозорість судової влади тощо. І все це відбувається в умовах, коли наша країна несе великі матеріальні, людські і моральні втрати, пов'язані з агресією Росії. У контексті вищевикладеного Україна має великі проблеми в інтеграційному процесі з Європейським Союзом. За роки суверенітету нашої держави її частка в світовій економіці скоротилася втричі. За прогнозами Світового банку, у 2023 році український ВВП збільшиться на 3,5%, поліпшено також прогноз на 2024 рік - до 4,0%, що на 0,5 відсоткового пункту вище за червневі показники. Водночас прогноз зростання економіки України 2025 року поки що збережено на рівні 6,5%. [2]. Зовнішній економічний борг України становить 52,7% ВВП.

У нашій країні сформувалася деструктивна модель економіки, яка проявляється в тому, що у структурі української економіки зменшується питома вага промисловості і зростає частка вироблених товарів із низькою доданою вартістю. Як наслідок – високий ступінь деіндустріалізації нашої країни, високі валютні ризики та гостра чутливість платіжного балансу до кон'юнктури міжнародних сировинних ринків. Концентрація на експорті сировини, напівфабрикатів і продукції з низькою часткою доданої вартості сама по собі приводить до зменшення віддачі від масштабів виробництва. Економіка України майже не виробляє сучасного обладнання, яке вітчизняні підприємства змушені купувати переважно за кордоном. Це створює додаткове навантаження на платіжний баланс, хронічне від'ємне сальдо, яке періодично приводить до девальвації національної валюти. Динаміка та тренд таких процесів спрямовують Україну до так званої пастки бідності. Це парадоксальний феномен, що виникає в країнах (часто багатих на природні ресурси) внаслідок вибору ними неправильної моделі

розвитку. Пастка бідності являє собою порочне коло: відсутність надійних прав власності породжує ефект короткостроковості інвестицій, виведення капіталу; злиття бізнесу та влади генерує модель консервації структури слабкої економіки, низьких доходів населення, стиснення внутрішнього ринку і, нарешті, збільшення політичних, економічних і соціальних проблем.

Отже, можна зробити висновок, що інтеграція України до ЄС вимагає глибокої трансформації її економіки відповідно до принципів сталого розвитку та європейських стандартів. Це потребує адаптації законодавства, реформування інституцій, модернізації інфраструктури, податкової системи, бюджетної сфери. Важливими напрямками є підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості економіки, розвиток людського капіталу, впровадження інноваційних технологій, "озеленення" виробництва, скорочення регіональних диспропорцій. Успішна інтеграція до ЄС на засадах сталого розвитку дасть можливість підвищити добробут населення та посилити позиції України у глобальному економічному середовищі.

Список використаних джерел

1. Вовканич І. С. Досвід країн Центральної та Південно-східної Європи на шляху інтеграції в Євросоюз і НАТО [Текст] / І. С. Вовканич // Актуальні аспекти реалізації євроінтеграційних прагнень України : [збірник наук. праць]. – Ужгород, 2008. Ст. 6. URL: <https://www.worldbank.org/en/region/eca/publication/europe-and-central-asia-economic-update>

Супрун І.С., Сучасна зовнішньоекономічна політика Японії як інструмент стратегування сталого розвитку

І.С. Супрун, магістрант

Київський Національний Університет ім. Тараса Шевченка

СУЧАСНА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ЯПОНІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТРАТЕГУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сучасна зовнішньоекономічна політика Японії спрямована на забезпечення доступу до ресурсів, ринків збуту та технологій, а також на захист навколишнього середовища. Ці напрями мають значний вплив на сталий розвиток країни.

Забезпечення доступу до ресурсів є одним із найважливіших напрямів зовнішньоекономічної політики Японії. Країна залежить від імпорту енергоносіїв, сировини та продовольства. Тому Японія активно розвиває співпрацю з країнами-експортерами ресурсів. Країна укладає угоди про постачання енергоносіїв, сировини та продовольства. Японія також інвестує в розробку ресурсів у країнах-партнерах.

Розширення ринків збуту для японських товарів та послуг є ще одним важливим напрямом зовнішньоекономічної політики Японії. Японський ринок є одним з найбільших у світі, але його зростання сповільнюється. Тому Японія є активним учасником міжнародної торгівлі. Країна укладає угоди про вільну торгівлю з іншими країнами. Японія також інвестує в розвиток ринків у країнах-партнерах.

Захист навколишнього середовища є одним із пріоритетів зовнішньоекономічної політики Японії. Країна прагне до розвитку економіки з урахуванням інтересів майбутніх поколінь. Тому Японія активно розвиває співпрацю з іншими країнами в галузі охорони навколишнього середовища. Країна є учасником міжнародних угод про клімат, охорону морського середовища та інші екологічні проблеми. Японія також інвестує в розвиток технологій захисту навколишнього середовища.

Глобалізація, стає зростання та зміна клімату є факторами, які впливають на розвиток зовнішньоекономічної політики Японії.

Глобалізація створює нові можливості для розвитку міжнародної торгівлі та інвестицій. Це сприяє розширенню ринків збуту для японських товарів та послуг, а також сприяє забезпеченню доступу до ресурсів.

Стає зростання є одним із пріоритетів зовнішньоекономічної політики Японії. Країна прагне до розвитку економіки з урахуванням інтересів майбутніх поколінь. Цей напрям зовнішньоекономічної політики сприяє розвитку зеленої економіки та зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище.

Зміна клімату є однією з найважливіших проблем сучасності. Японія прагне до активної участі у міжнародному співробітництві щодо боротьби зі зміною клімату. Цей напрям

зовнішньоекономічної політики сприяє захисту навколишнього середовища та сталому розвитку країни.

У майбутньому Японія буде прагнути до:

Подальшого розширення доступу до ресурсів, зокрема з країнами Азії, Африки та Латинської Америки.

Розширення ринків збуту для японських товарів та послуг, зокрема шляхом укладання нових угод про вільну торгівлю та інвестиції.

Посилення міжнародного співробітництва в галузі охорони навколишнього середовища, зокрема щодо боротьби зі зміною клімату.

Таким чином, сучасна зовнішньоекономічна політика Японії є важливим інструментом стратегування сталого розвитку країни.

Список використаних джерел

- 1) Rumi Aoyama. Stability and Fragility in Japan-China Relations [Електронний ресурс] / Rumi Aoyama. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.jstor.org/stable/48717993>.
- 2) Elif C. Arbatli Saxegaard. Policy uncertainty in Japan [Електронний ресурс] / Elif C. Arbatli Saxegaard, Steven J. Davis, Naoko Miake. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0889158322000028>.
- 3) Research Programs (FY2020-2023) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.rieti.go.jp/en/projects/program_2020/.
- 4) IMF. JAPAN 2023 ARTICLE IV CONSULTATION—PRESS RELEASE; STAFF REPORT; AND STATEMENT BY THE EXECUTIVE DIRECTOR FOR JAPAN / IMF., 2023.

Чайченко В. В. Русак Д. М. Роль суверенних фондів добробуту в досягненні цілей сталого розвитку

Чайченко Володимир Володимирович

Магістр, КНУ ім. Тараса Шевченка

Русак Денис Миколайович

к.е.н., проф., КНУ ім. Тараса Шевченка

РОЛЬ СУВЕРЕННИХ ФОНДІВ ДОБРОБУТУ В ДОСЯГНЕННІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Для того, щоб досягти Цілей сталого розвитку (ЦСР), необхідно спрямувати значний обсяг довгострокового інвестиційного капіталу в сектори, які можуть допомогти каталізувати покращення в тих сферах, де було виявлено потребу в цьому. Теоретично існує значна кількість довгострокового капіталу, доступного для вирішення деяких з найбільш нагальних проблем, з якими ми стикаємося в суспільстві сьогодні, але практично складно сфокусувати достатню кількість ресурсів до точок які вимагають такого фінансування. На глобальному рівні суверенні фонди добробуту (СФД) є одним з основних джерел капіталу, який має потенціал для довгострокового інвестування в сектори, які цього відчайдушно потребують.

Однак існує низка проблем, що перешкоджають притоку капіталу в сектори сталого розвитку. Це питання, пов'язані з тим, як створюються самі фонди, і з процесами, пов'язаними з інвестуванням. Існують також проблеми з боку уряду та державної політики щодо забезпечення того, щоб довгостроковий капітал СФД міг вливатися в довгострокові екологічні проекти, які потребують інвестицій.

Зараз, суверенні фонди можуть інвестувати на державних або приватних ринках, у боргові інструменти або акції. Інвестиції на державному ринку зазвичай мають вторинний вплив на ЦСР, тоді як інвестиції на приватному ринку мають більше можливостей для масштабного впливу на ЦСР. Однак схильність СФД інвестувати в альтернативні класи активів значною мірою залежатиме від схильності цих інвесторів до ризику. Спосіб доступу до цих приватних ринкових інвестицій також визначає ефективність суверенних фондів для інвестування в ЦСР.

Уряди можуть сприяти залученню суверенного капіталу для досягнення ЦСР, створюючи суверенні фонди розвитку з конкретним мандатом на інвестування в інфраструктурний сектор, такі як Національний фонд інвестицій та інфраструктури (NIF) в Індії. Уряди також можуть "скидати" активи досвідченим інституційним інвесторам, як це відбувається в Австралії та Канаді з їхніми СФД. Політичні та структурні реформи в уряді необхідні для забезпечення надходження необхідних інвестицій у сектори, які надають суспільству основні послуги. Відкриття об'єктів інфраструктури та житлового фонду для приватних інвесторів було політично чутливим питанням, що створювало бар'єри для інвестицій. Однак з'являються інноваційні та комплексні сталі

технології, які вимагають значних інвестицій, через які уряди визнають доцільність прямого партнерства з довгостроковими інституційними інвесторами, такими як суверенні фонди.

ООН визначає найважливіший елемент у сприянні сталим інвестиціям зі сторони Суверенних інвестиційних фондів - стабільне звітування СФД щодо своїх інвестицій в сталі проекти. За 2022 рік такі звіти стали частішими. Якщо в 2019 про свою сталу діяльність звітувало лише 4 СФД, то в 2022 таких стало 6. Це, однак, недостатній рівень звітування, оскільки він складає всього 30% всіх СФД в підбірці ООН.

Фонди, що звітують, стають дедалі чутливими до кліматичних ризиків: понад чотири з п'яти фондів розробили кліматичну стратегію або стратегію скорочення викидів CO₂, і стільки ж звітують про використання міжнародної системи звітності зі сталого розвитку, наприклад, TCFD. Однак, залишається велика частка неточностей у звітності, і немає єдиного, загальноприйнятого стандарту такого звітування.

Фонди, що звітують, також визначають кліматичні цілі для своїх інвестиційних рішень та стратегій інтеграції сталого розвитку, причому понад дві третини найбільших СФД використовують конкретні кліматичні цілі, наприклад, чисті викиди. Однак лише один з п'яти фондів використовує процес аудиту або сертифікації для оцінки своєї звітності для інтеграції ESG.

Таким чином, суверенні фонди мають значні можливості для інвестування в сфері, що сприяють досягненню ЦСР. Можна стверджувати, що в сектори ЦСР вже було здійснено значний обсяг інвестицій, хоча це переважно робилося на вторинній або пасивній основі. Ключова рекомендація щодо фінансування розвитку полягає в тому, щоб звернути увагу на розробку стійких і вимірюваних показників та стандартів ЦСР, які СФД могли б включити у свій інвестиційний процес та стимулювання розкриття звітностей по їхнім інвестиціям. Це може бути застосовано до всіх інвесторів, незалежно від їхнього розміру, складності або схильності до ризику. Уряди мають відігравати важливу роль у створенні можливостей для інвесторів у масштабованих, високоефективних і привабливих сталих секторах. Політичні рекомендації мають зосереджуватися на тому, щоб уряди заохочували інвесторів, які продемонстрували значну прихильність до ЦСР, шляхом партнерства з ними у великих інвестиційних проектах, які можуть досягти значних масштабів та

впливу, таких як великі інфраструктурні проекти з нуля особливо в країнах з економікою, що розвивається.

Джерела

1. Global SWF. Sovereign Wealth Funds and Public Pension Funds Data Platform - Global SWF. URL: <https://globalswf.com/reports/2023annual> .
2. SOVEREIGN WEALTH FUNDS INVESTMENT IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT SECTORS. UN. URL: https://www.un.org/esa/ffd/high-level-conference-on-ffd-and-2030-agenda/wp-content/uploads/sites/4/2017/11/Background-Paper_Sovereign-Wealth-Funds.pdf.
3. Sustainability integration by public pension and sovereign wealth funds, 2022. UNCTAD. URL: <https://unctad.org/publication/sustainability-integration-public-pension-and-sovereign-wealth-funds-2022> .
4. How Public Pension and Sovereign Wealth Funds Mainstream Sustainability - IIPSD. IIPSD. URL: <https://sdginvestors.net/document/how-public-pension-and-sovereign-wealth-funds-mainstream-sustainability/> .

Секція 4. Соціально- економічні проблеми розвитку громад, територій, суб'єктів господарювання.

Beley S.I., Fedorovych I.V., System of factors influencing the competitiveness of the enterprise

S.I. Beley, master-student

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

I.V. Fedorovych, Ph.D., Associate Professor of Applied Economics

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

SYSTEM OF FACTORS INFLUENCING THE COMPETITIVENESS OF THE ENTERPRISE

Competitiveness is a market category that has a dynamic, changing nature. With unchanged quality characteristics of the product, its competitiveness can vary widely depending on the market situation, actions of competitors, price changes, advertising measures, etc. [1].

The competitiveness of the enterprise should be ensured by such indicators as high production efficiency, which is realized thanks to modern equipment, technologies, qualified employees and the ability to win and maintain stable positions in the market for a long time, which is ensured thanks to the effective use of marketing management principles.

We believe that the main conditions for ensuring competitiveness are:

- 1) application of scientific approaches to strategic management;
- 2) ensuring the unity of the development of engineering, technology, economy, management;
- 3) application of modern methods of research and development (programmatic and target planning, decision-making theory, etc.);
- 4) consideration of interrelationships of management functions of any process at all stages of the object's life cycle;

5) formation of a system of measures to ensure the competitiveness of various facilities.

Analysis of the enterprise's competitiveness on the market involves the study of factors affecting the attitude of buyers to the enterprise and its products. We agree with scientist S.I. Savchuk, that the factors-symptoms of competitiveness are its factors - the phenomena and processes of the production and economic activity of the enterprise and the socio-economic life of society, which cause a change in the level of competitiveness of the organization [2]. We believe that in view of this, the management of the organization's competitiveness means ensuring the optimal ratio of the components (factors) of competitiveness in the process of carrying out production and economic activities.

All factors of competitiveness can be conditionally divided into external and internal.

The factors of the external environment are extremely heterogeneous in their sources of origin, and are divided into three groups:

1) sectoral (these include mechanisms of intra-sectoral regulation, methods and level of intra-sectoral competition, state of demand, etc.);

2) macroeconomic (these include the general economic situation, the state and dynamics of solvent demand, mechanisms of state regulation of the economy, the availability and level of development of market infrastructure, etc.);

3) factors of the world economy (these include the state of world markets, the international division of labor, the dynamics of exchange rates, international agreements in the field of foreign trade, etc.).

Depending on the field of origin, external factors of competitiveness can be classified as follows:

1) scientific and technical factors - characterize the state and dynamics of scientific and technical progress, the level of equipment and technology, productivity and reliability of equipment, flexibility of production processes, etc.;

2) organizational and economic factors – reflect the general economic and industry situation, methods and mechanisms of economic activity regulation at the level of the state, regions and industries;

3) social factors – reflect the state and dynamics of social processes occurring at the macro and micro levels;

4) environmental factors – characterize the relationship between the enterprise's production and economic activity and the state of the environment;

5) political factors exert a significant influence on the level of competitiveness of the enterprise, which is most clearly manifested when the enterprise's products are sold on foreign markets, or when purchasing imported resources.

Internal factors are controlled factors of the company's activity.

These include:

1. Activities of the management and management apparatus of the enterprise (organizational and production structures of management, professional and qualified level of management personnel, etc.).

2. System of technological equipment. Updating equipment and technologies, i.e. replacing them with more advanced ones, ensures an increase in the competitiveness of the enterprise, strengthens the internal flexibility of production.

3. Raw materials, materials and semi-finished products. The quality of raw materials, the completeness of its processing and the amount of waste significantly affect the competitiveness of the company.

4. Sales of products, their volume and sales costs. The influence of this factor is essential for increasing the competitiveness of the enterprise. The company is trying to implement effective sales due to the sale of products that are in demand on the market, stimulation of the increase in sales volumes, expansion of sales markets.

The analysis of internal factors of influence is closely related to the analysis of the economic activity of the enterprise.

Therefore, when evaluating, forecasting and managing the competitiveness of a firm, it is necessary to take into account the entire set of internal and external factors that have influenced or can potentially influence its formation.

Thus, the concept of enterprise competitiveness includes a large complex of economic, legal, and other characteristics that determine the enterprise's position on the industry, regional, or global market. This complex may include product characteristics determined by the field of production, as well as factors that shape the overall economic conditions of production and sales of products. The level of competitiveness of a company is a mirror that reflects the overall results of the work of almost all its services, as well as the state of the external environment.

References:

1. Kadyrus I.H. Enterprise competitiveness and factors influencing it / I.H. Kadyrus // Effective economy. - 2014. - No. 5. - P. 24-28.

2. Competitiveness of the enterprise: assessment of the level and directions of improvement: Monograph / in general. ed. O.H. Yankovo – Odesa: Atlant, 2018.–470 p.

Бородіна О.А., Бордін В.А., Білогуб Г.А. Децентралізовані фінанси як інструмент забезпечення сталого розвитку громад

О.А. Бородіна, к.н.з держ.упр,

с.н.с. Інституту економіки промисловості НАНУ,

В.А. Бордін, аспірант Інституту

археографії та джерелознавства НАНУ,

Г.А. Білогуб, магістрант Університету

митної справи та фінансів

ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНІ ФІНАНСИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД

Питання ефективності та підвищення стійкості місцевих бюджетів є важливою проблемою сучасного регіонального соціально-економічного розвитку. Одним із завдань місцевого самоврядування є прагнення побудови збалансованих бюджетів, в яких розміри доходів та видатків корелюють. Найчастіше існує розрив між витратною частиною та прибутковими можливостями щодо реалізації повноважень. В результаті формується вертикальний дисбаланс, що покривається за рахунок фінансової допомоги державного бюджету і робить місцеві територіальні утворення штучно дотаційними, «вимиваючи» кошти з державного бюджету. Даний дисбаланс вимагає формування різних механізмів щодо його згладжування. У багатьох країнах стійкість місцевого бюджету забезпечується за допомогою бюджетного вирівнювання. Використання в умовах повоєнного відновлення економіки України досвіду європейських країн, особливо Польщі, з питань фіскальної децентралізації, оскільки саме децентралізація передбачає не розділення країни, а створення можливостей для згуртованості всього державного простору на основі повноважень територіальних громад як джерела місцевої влади, незалежної від державної.

Досвід бюджетного регулювання Польщі для України вкрай важливий як з точки зору географічної близькості та адміністративно-територіальної ідентичності устрою, так і з точки зору макроекономічних показників. На момент розпаду СРСР

український ВВП перевищував польський. Зараз його можна порівняти з ВВП Мазовецького воєводства. Місцеве самоврядування в Польщі базується на трирівневій структурі, що складається з 16 воєводств, 314 повятів і 2478 гмін [1]. Органи місцевого самоврядування відповідають за третину всіх державних витрат. Динаміка бюджетної спроможності для регіональних та місцевих бюджетів Польщі у розрізі співвідношення власних доходів, дотацій та субвенцій для усіх рівнів адміністративно-територіального устрою (далі-АТУ) наступна (Рис. 1):

Рис. 1. Динаміка співвідношення частки джерел доходів регіональних і місцевих бюджетів у Польщі, (млрд.PLN) [2]

Децентралізовані фінанси в Польщі дозволили постійно підвищувати питому вагу власних доходів у регіональних та місцевих бюджетах. Кореляційна тотожність з польським територіальним устроєм дає Україні можливість врахувати позитивні наслідки та проводити економічне стратегування власного розвитку з урахуванням іноземного досвіду.

Для України необхідним є розширення функціоналу місцевого самоврядування щодо переходу до самоокупного стану, що дозволяє забезпечити виконання національних соціальних стандартів і вихід на рівень сталого розвитку із критеріальними показниками – рівнем бюджету на одного мешканця громади (Рис. 2).

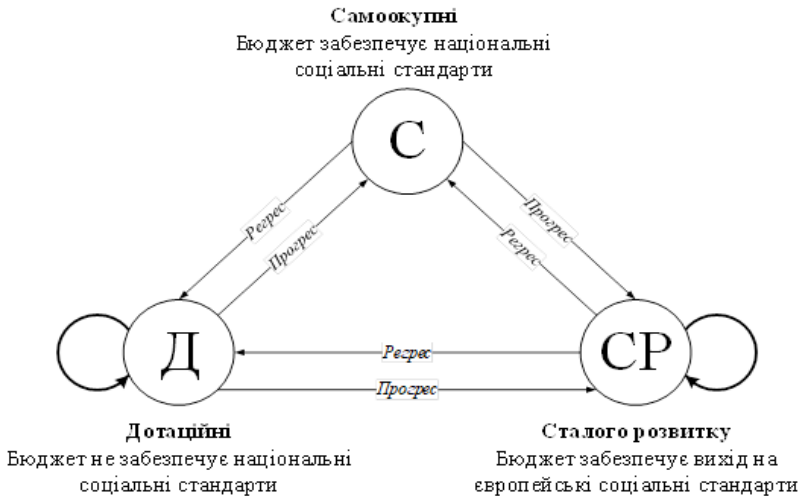

Рис. 2. Моделі динаміки розвитку просторових утворень на прикладі територіальних громад [3]

При цьому критеріями досягнення можуть бути показники бюджету громади на душу населення та орієнтирами – аналогічні показники для територіальних рівнів адміністративної децентралізації у Польщі.

Актуальний стан економічного розвитку вимагає новий етап децентралізації, характерними ознаками якого повинні бути:

- нові фіскальні механізми адміністрування місцевих податків;
- надання місцевому самоврядуванню додаткових повноважень, які дозволять йому покращувати фінансове становище громад до самоокупного рівня та, у перспективі, до рівня сталого розвитку (доведення їх до європейських соціальних стандартів);
- регуляторні новації для джерел розвитку місцевого, субрегіонального та регіонального рівня;
- децентралізовані фінанси у сенсі надання доступу до фінансових послуг до можливостей децентралізованого кредитування, торгівлі та інвестування;
- заходи системного ланцюга «адміністративна-бюджетна-енергетична» децентралізація;

- регуляторне стимулювання сталого розвитку просторових утворень усіх рівнів тощо.

Окрім того, принцип «Build Back Better» (BBB) - відбудувати краще, чим було, - має стати одним із керівних принципів відновлення країни.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Міністерства фондів розвитку та регіональної політики Польщі. URL: <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony>
2. Офіційний сайт Національної служби статистики Польщі URL: <https://stat.gov.pl/>
3. Бородіна О.А., Ляшенко В.І. Ліщук О.В. Податок на виведений капітал як спеціальний режим стимулювання реінвестицій в індустріальних парках повоєнної України / О.А. Бородіна, В.І. Ляшенко, О.В. Ліщук // ЕВД: науковий журнал. - Київ-Полтава: ІЕП НАНУ. - №3(69), 2022. - С.108-123.

Булєєв І., Соціально-економічні функції інвестицій у розвитку суб'єктів господарювання

Булєєв Іван, д-р екон. наук, професор

Інститут економіки промисловості НАН України

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ФУНКЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙ У РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1. Категорія «інвестиції» в науці, у людській практиці є однією з найбільш поширених, частіше всього використовується у часі і просторі. Під різними назвами вони були відомі із перших часів виробничої діяльності людства, у науці – з перших етапів розвитку економіки як науки (XVII-XVIII ст., Європа). Відтоді розвиток суспільства визначає економіка, базисом суспільного розвитку визнаються економічні відносини. Інші суспільні відносини сприймалися як надбудовні. Реальний сектор економіки майже до другої половини XX ст. був домінуючим у провідних країнах світу, а тісний зв'язок інвестицій із економікою, розвитком суспільства не

викликав сумнівів. Категорія «інвестиції» посіла одне із провідних місць в економічній науці.

2. Із середини ХХ ст. випереджаючими темпами розвивається сфера послуг, яка у наш час у світі в цілому складає більше 60% валового внутрішнього (національного) продукту, у тому числі в США - 80%, Великобританії - 74%, Німеччині - 62%, Україні - 52%. Пов'язувати інвестиції лише із реальним виробництвом, як це все ще залишається у деяких публікаціях і навіть у нормативній документації [1; 2; 3], у цих умовах не є коректним. Недостатнім у наш час стало зведення мети та функцій інвестицій до отримання прибутку, як це роблять автори багатьох досліджень, монографій, підручників.

3. Інвестиції є загальнонауковою категорією, що використовується у всіх гуманітарних та суспільних науках [4; 5]. Вона характеризує важливі аспекти розвитку, відтворення, трансформацій виробничих, суспільних, духовних, політичних, фінансових процесів та відносин.

4. Основні сучасні функції інвестицій: виробнича; соціальна; політична; економічна; фінансова; духовна; морально-етична. Суб'єкти інвестицій: приватні особи; малі об'єднання та групи людей; підприємства (малі, середні, великі); об'єднання, корпорації національного рівня; держава: державні та місцеві органи управління; наднаціональні корпорації, організації, об'єднання. Якщо це стосується реального сектору економіки, то інвестиції можуть іменуватися капітальними вкладеннями. Розвиток сфери послуг (наука; освіта; охорона здоров'я і довкілля; культура; виховання; відпочинок) також мають пряме відношення до інвестицій.

До інвестицій не доцільно включати вкладення у розвиток військово-промислового комплексу (ВПК), товарів та послуг на розвиток і підтримку виробництв і небезпечних для людини і суспільства. Не можуть бути віднесені до інвестицій ресурси, що направлені на порушення Конституційних прав людини, спільноти.

5. Джерелами інвестицій мають бути переважно внутрішні та залучені ресурси суб'єктів господарювання: частка доданої вартості, прибутку; внески працівників суб'єктів господарювання; залучені ресурси та внески стейкхолдерів; іноземні інвестиції; кредити банків та інших фінансових суб'єктів господарювання (місцевих, регіональних, державних).

Важливим джерелом інвестування мають стати в Україні грошово-емісійні системи фінансування конкретних програм та проєктів розвитку соціального, духовного та високотехнологічного напрямів. Для цього необхідна стабільність національної фінансової та грошової системи. Банківські ставки мають бути нижче рівня інфляції.

6. Проблема забезпечення достатньої ефективності інвестицій потребує внесення змін: у програми загального і професійного навчання; у визначення категорії інвестиції як форми реалізації стратегічних планів розвитку не лише у виробництві та економіці, а й у інших сферах діяльності суспільства (політичної, соціальної, культурної, духовної, безпеки тощо); переглянути показники оцінювання ефективності інвестицій суб'єктів господарювання та статистичну звітність, пов'язану із інвестуванням; уточнити нормативну та законодавчу документацію інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання України.

Список використаних джерел

1. Макконел К., Брю С. Економікс: принципи, проблеми і політика. Пер. з англ. Київ: Хагар-Демос, 1993. – 785с.
2. Экономическая энциклопедия. Политическая экономия / гл. ред. А.М. Румянцев. М: Сов. Энциклопедия. Т.1., 1972 – 560с.
3. Господарський кодекс України (ГКУ, ГК) №436-IV від 16.01.2003.
4. Економічна енциклопедія: у трьох томах / редкол. С.В. Мочерний та ін. Т.1. Київ, Академія, 2000. – 884с.
5. Інвестиційна активність підприємств з виробництва продукції з високою доданою вартістю в умовах обмежених ринків: парадигма та механізми забезпечення: монографія / Н.Ю. Брюховецька, І.П. Булеєв та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2019. - 388 с.

Гудзь В.С., Самомотивація менеджера як основа досягнення успіху

В.С. Гудзь, студентка

Хмельницький університет управління та права імені Л.Юзькова

САМОМОТИВАЦІЯ МЕНЕДЖЕРА ЯК ОСНОВА ДОСЯГНЕННЯ УСПІХУ

На сьогодні здатність менеджера самостійно знаходити стимули для свого професійного росту, навіть у складних і відповідальних ситуаціях є одним із основних показників успішності його діяльності.

Самотивація - це здатність людини працювати без зовнішнього спонукання, прагнучи максимально реалізувати свій потенціал. Вона є не лише важливою характеристикою працівника, а й життєвою позицією. В бізнесі самотивація особливо цінується, оскільки вона дозволяє працівникам досягати високих результатів навіть у складних умовах. Вона найчастіше зустрічається у керівників вищої та середньої ланки управління, а також у спеціалістів з високим професійним рівнем. Здатність до самотивації є ознакою того, що людина любить свою роботу і готова до саморозвитку.

Успішність менеджера при високій самотивації виявляється у таких аспектах:

- Самотивований менеджер є лідером для своєї команди. Його внутрішній ентузіазм і енергія можуть передаватися співробітникам, підвищуючи їхню продуктивність.

- Самотивовані менеджери здатні більше концентруватися на стратегічних аспектах своєї роботи, що сприяє розвитку бізнесу та досягненню довгострокових цілей.

- Самотивовані лідери постійно працюють над своїм особистим розвитком та набуттям нових навичок, що сприяє збереженню конкурентоспроможності.

- Коли менеджер самостійно мотивований, це може впливати на створення позитивної корпоративної культури та сприяти високому рівню задоволеності працівників.

- Самотивований менеджер може краще спілкуватися з вищим керівництвом, демонструючи свої успіхи та внесок у досягнення цілей компанії.

Тобто, вміння знаходити натхнення на шляху досягнення цілей допомагає менеджеру навчатися, розвиватися та кар'єрно зростати.

Рівень самотивації менеджера залежить від так званої «сімки»:

1. Цінності – якщо цінності менеджера співпадають із ціннісними орієнтирами команди та організації, це вже запорука успіху та високого рівня лояльності.

2. Постановка життєвих та професійних цілей відповідно до цінностей (власних, організаційних).

3. Самоактивізація, самоконтроль, самодисципліна – полягає у виконанні завдань (життєві, професійні) з найменшими затратами енергії, емоцій, праці.

4. Емоційний інтелект та чуйність. Здатність менеджера усвідомлювати власні емоції та емоції інших, розуміти їх; збереження емоційного балансу; уміння формувати ефективні комунікації.

5. Уміння визначати пріоритети та делегувати завдання.

6. Винагорода має бути неодмінним складником особистісних та професійних досягнень. Коли менеджер навчиться винагороджувати себе за будь-які власні досягнення, він усвідомить важливість винагородження інших.

7. Позитивність та проактивність. Мається на увазі ведення обліку власних успіхів, позитивний розвиток (цитати, мотивуюча література, біографії успішних людей, мотивуючі фільми), оточення себе приємними людьми, уникнення негативу, гумор. Проактивність менеджера – уміння висувати та реалізувати власні ініціативи, активний спосіб життя, приймати перешкоди як додаткове завдання, яке необхідно вирішити на шляху до успіху.

Отже, досягнення успіху на професійному шляху менеджера залежить від його самомотивації, яка полягає у його цілеспрямованості, самодисципліні та самоконтролі, спонукає інших до наслідування. Для підвищення рівня самомотивації, менеджеру варто розвивати свою так звану «сімку»: власні цінності, відповідність життєвих цілей професійним, вміння розуміти почуття інших, бути активним та позитивно сприймати різні ситуації.

Список використаних джерел:

1. Болотіна І.М. Методи самомотивації та їх значення для підвищення ефективності діяльності менеджера. *Економіка та суспільство*, 2022. Випуск №43. С.56-62.
2. Сазонова Т.О., Богданова В.С., Проскура О.С. Роль самомотивації у професійній діяльності менеджера. *Економіка та підприємництво*, 2022. Випуск № 1. С. 89-93.

Погоріла К. Д., Осіпова Л. В. Поведінки споживача в умовах сучасного ринку в Україні

К. Д. Погоріла, здобувач вищої освіти

*Л. В. Осінова – науковий керівник, канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ*

ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧА В УМОВАХ СУЧАСНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Україна на сьогоднішній день перебуває в стані економічної та політичної кризи, що були зумовлені рядом макро- та мікроекономічних факторів. В цих умовах поведінка споживачів зазвичай змінюється та на ці зміни потрібно швидко реагувати, продуктово – ринкову стратегію необхідно підлаштовувати до потреб споживачів. Адже маркетингова концепція будується на поведінці споживача. Знання та розуміння поведінки споживачів – ключ до успішного ведення маркетингової діяльності. Відмінний результат стратегічного розвитку компанії може бути досягнутий завдяки розуміння мотивів потенційних споживачів, грамотного аналізу процесу прийняття рішень щодо придбання послуг та товарів споживачами [1, с. 2]/

На жаль, в Україні дослідження та вивчення поведінки споживачів не набули належної уваги. Це зумовлено відсутністю розуміння та можливостей фінансування такого роду процесів українськими підприємствами, що не усвідомлюють можливості, які дає використання механізмів поведінки для повноцінного впливу на процес прийняття рішень споживачами щодо купівлі послуг та товарів.

Події, які зараз відбуваються, зокрема війна та наслідки локдауну COVID-19 в Україні, змінили реалії життя українців, відповідно у споживачів змінилися вимоги до товарів і послуг. Сьогодні як виробникам так і споживачам необхідно адаптуватися до нових реалій життя.

Дослідженням поведінки споживачів займалася велика кількість науковців таких як: К. В. Бажеріна, О. В. Чорненко, К. О. Афанасьєва [1], Н. С. Косар, М. М. Мамчин., А. О. Баран [2], Г. П. Жалдак, А. М. Яценко [3]. Але сьогодні є необхідність в аналізі поведінки покупців на споживчому ринку в умовах воєнного стану, яка значно впливає на попит ринку і змушує продавців та виробників адаптувати свої пропозиції до зміни попиту [2, с.2].

Навіть маючи однаковий дохід, споживачі мають різні потреби та вподобання відповідно при цьому можуть приймати різні рішення

щодо придбання тієї чи іншої послуги або товару. Тобто було б неправильно враховуючи результати тільки досліджень, розробляти стратегію підприємства, що буде однаковою для всіх споживачів. Неможливість дослідження і передбачення споживацької поведінки абсолютно всіх суб'єктів ринку – це основна складність досліджень мікроекономічної теорії. Саме по цій причині підприємства вимушені керуватися такими стратегіями продажу, які будуть задовольняти принаймі більшу частину населення [3, с. 2].

Компанія Info Sapiens провела дослідження «Споживчі настрої в Україні», де визначила, що індекс настрою споживачів в наслідок пандемії та ведення війни значно погіршився. Тобто, індекс споживчих інтересів України у квітні 2022 р. зменшився на 6,8 пункти, досягнувши 85,6 пункти. Дане падіння спричинене зменшенням усіх його складових, таких як індекс поточного матеріального становища населення України, який продовжує стрімко знижуватись від початку війни та індекс очікуваного розвитку економіки. Це зумовлено тим, що українські споживачі знаходяться зараз в скрутних економічних умовах, тому свій вибір роблять виважено та обдуманно. В умовах зростання цін на послуги та товари переважна більшість громадян України змушує заощаджувати свої кошти. Кількість людей, що втратили роботу на кінець липня 2022 р. зросла до 39% (за результатами опитування українців, проведеного за методологією Міжнародної організації праці), в той час як на Сході України показник сягнув 57% людей. Варто зазначити, що за підрахунками НБУ у II кварталі 2022р. ВВП в Україні зменшився приблизно на 40% в порівнянні з таким самим періодом 2021 р [2, с. 6].

В таких умовах набуває неабиякого значення підтримка з боку держави, а саме державна політика ціноутворення. Держава, особливо в умовах війни. Інших кризових явищ не має стояти осторонь і вводити політику регулювання цін особливо на продовольчому ринку Ці методи і механізми впроваджуються в тій або іншій мірі в усьому світі [4].

В умовах пандемії та воєнного стану значно зріс попит і на лікарські препарати та медичні засоби. В цей час в пріоритеті для людей опинилися препарати для лікування хронічних захворювань а також заспокійливі препарати. Якщо розглядати категорію одягу та взуття, то середній чек залишився на рівні довоєнного часу. Але середній чек на товари для дітей виріс на 12% від лютого 2022 р. Найшвидше зростання в онлайні відновила категорія зоотоварів,

середній чек якої виріс на 10%. З березня 2022 р. така категорія як косметика та господарські товари скоротилася, але згодом почала зростати, так як люди почали пристосовуватися до потреби догляду за собою. В основному середній чек на ці товари зріс на 80%. Також помітно зріс попит і на побутову техніку та електроніку. Це сприяло переміщенням багатьох підприємств та людей у нові регіони проживання. Варто відзначити, що на поведінку споживачів у процесі закупівлі ними товарів впливають і маркетингові комунікації. Сьогодні споживачі довіряють відгукам інших покупців в інтернеті а також рекомендаціям родичів чи знайомих. При закупівлі товарів вони враховують також підтримку продавцями армії України, звертають увагу на продавців, які роблять внесок в економіку країни та ЗСУ. При виборі товарів у процесі закупівлі споживачами онлайн враховують і час доставки.

Отже, наразі населення України відчуває на собі негативні наслідки пандемії COVID-19 та воєнного стану, що значною мірою впливає на купівельну спроможність та власних потребах. Наслідки цих подій суттєво позначилися на економічному розвитку України. В наслідок високого безробіття скоротилися доходи громадян, а їх потреби змінилися у напрямок безпеки та здоров'я, також суттєво попит людей зменшився на предмети розкоші, туристичний відпочинок. Варто зазначити також на ріст закупівель онлайн. В таких умовах виробникам та продавцям товарів необхідно вносити зміни у свій асортимент, перерозподіляти логістичні та маркетингові бюджети на регіони, до яких переїхали українці, вибудовувати цінову політику; розвивати комунікаційну та збутову діяльність у напрямі використання важелів цифрового маркетингу, взявши до уваги зміну настроїв, потреб та мотивів закупівлі споживачами товарів [2, с. 7].

Список використаних джерел

1. Бажеріна К. В., Чорненко О. В., Афанасьєва К. О. Зміна споживчої поведінки в умовах кризи. (2018) URL : http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/4_2018/64.pdf
2. Косар Н. С., Мамчин М. М., Баран А. О. Дослідження зміни поведінки в сучасних умовах. (2022) URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1978/1905>
3. Жалдак Г. П., Яценко А. М. Аналіз факторів та моделей поведінки споживача. (2021) URL: <http://ppb.khadi.kharkov.ua/article/view/244315>

4. Державне регулювання цін на продовольчі товари / Л. В. Осіпова // Науковий вісник Чернівецького університету. Економіка. - 2015. - Вип. 730-731. - С. 33-36. URL : file:///C:/Users/User/Downloads/Nvchu_ec_2015_730-731_9.pdf

Клиба А.І., Кононенко Ж.А., Карнаухова Г.В. Економічні фактори виробничого середовища на підприємстві

А.І. Клиба, здобувач вищої освіти ОПП «Бізнес-економіка»

Ж.А. Кононенко, доцент, к.е.н.

Г.В. Карнаухова, ст. викладач

Полтавський університет економіки і торгівлі

ЕКОНОМІЧНІ ФАКТОРИ ВИРОБНИЧОГО СЕРЕДОВИЩА НА ПІДПРИЄМСТВІ

У сучасних умовах ефективно виробниче середовище на підприємстві є ключовим фактором для забезпечення його конкурентоспроможності та стабільності на ринку. Економічні чинники впливають на усі аспекти діяльності підприємства, включаючи виробничі процеси, фінансову стійкість та прибутковість. Назвемо основні етапи, на які потрібно орієнтуватися при формуванні відповіді на визначену тему.

Економічні фактори виробництва визначаються як ключові складові економічної системи підприємства. Вони включають фінансові ресурси, людський потенціал, сировинну базу, технічне оснащення та ринкові умови. Фінансовий капітал та людські ресурси впливають на ефективність виробничого процесу. Сировина та технічне обладнання визначають можливості виробництва. Ринкова кон'юнктура та політичні чинники впливають на конкурентоспроможність підприємства [2]. Оптимальне управління цими факторами сприяє успіху та стійкості підприємства. На ефективність виробничого середовища також мають вплив макроекономічні чинники та складові і забезпеченість внутрішніми ресурсами. Аналіз цих факторів дозволяє виявляти потенційні можливості для оптимізації та покращення продуктивності підприємства.

Наступним ключовим етапом у розвитку підприємства є оптимізація виробничого середовища. Останнє включає в себе раціональне використання ресурсів, впровадження інноваційних

технологій та управлінських підходів [1]. В свою чергу формування ефективних фінансових стратегій, управління витратами та впровадження інновацій сприяють підвищенню продуктивності та конкурентоспроможності підприємства.

Обґрунтована система таких підходів дозволяє підвищити результативність та конкурентоспроможність підприємства в сучасних умовах глобального ринку [3].

В підсумку можемо означити, що економічні фактори є ключовими складовими ефективного виробничого середовища на підприємстві. Оптимізація цих факторів сприяє покращенню конкурентоспроможності та стійкості підприємства в умовах сучасної економічної динаміки.

Рис. 1. Етапи вивчення економічних факторів виробничого середовища на підприємстві

Джерело: [узагальнено авторами]

Наведена послідовність в запропонованому рисунку дає орієнтир на послідовне вивчення основних етапів, що можуть слугувати основою для практичної реалізації в управлінні підприємством економічними аспектами виробничого середовища.

Список використаних джерел

1. Заїка Ю.А. Фактори впливу на економічну поведінку промислового підприємства. Reporter of the priazovskyi state technical university. Section: Economic sciences. 2016, Issue 31, Volume 2. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/74515415.pdf>

2. Ковтуненко Ю.В., Олексійчук А.Г., Васалатій Т.М. Фактори зовнішнього середовища, які впливають на вибір стратегії виробничого підприємства. Інвестиції: практика та досвід. № 11, 2016. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/11_2016/13.pdf

3. Шашина М.В., Мосійчук Д.О. Параметричні характеристики сталого розвитку підприємства. Ефективна економіка. № 3, 2022. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2022/4.pdf

Копил Є.М., Маркетинг персоналу: функції та принципи

*Є.М. Копил, магістрант з маркетингу
Сумський національний аграрний університет*

МАРКЕТИНГ ПЕРСОНАЛУ: ФУНКЦІЇ ТА ПРИНЦИПИ

Сьогодні найважливішим ресурсом кожної організації є її працівники, а їхня задоволеність організацією визначає продуктивність праці та плінність кадрів. Вирішити питання, яке пов'язане із залученням та утриманням професійних кадрів можна шляхом створення та просування привабливого бренду роботодавця, який будується за допомогою інструментів маркетингу персоналу.

Маркетинг персоналу - це підхід до управління персоналом, який використовує принципи маркетингу для взаємодії з внутрішніми та зовнішніми аспектами організації в контексті управління людськими ресурсами. Основна ідея полягає в тому, щоб розглядати співробітників як «внутрішніх клієнтів» та застосовувати стратегії маркетингу для підвищення їхнього задоволення, залученості та продуктивності.

Метою маркетингу персоналу є створення привабливого образу роботодавця, привертання та утримання висококваліфікованих та мотивованих працівників, а також забезпечення оптимального використання людських ресурсів для досягнення стратегічних цілей підприємства.

Маркетинг персоналу є необхідним для багатьох організацій з різних причин, а саме: конкурентоспроможність на ринку праці,

збереження ключових кадрів, формування позитивного іміджу роботодавця, ефективний рекрутинг, створення унікальної пропозиції роботи, управління репутацією, адаптація до змін у ринковому середовищі, покращення робочого середовища [3 с.27].

Маркетинг персоналу включає ряд функцій та завдань, спрямованих на забезпечення ефективного управління людськими ресурсами в організації. Основні функції маркетингу персоналу включають (таблиця 1).

Таблиця 1 – Функції та завдання маркетингу персоналу

Напрямок	Функція	Завдання
1	2	3
Рекрутинг та відбір	Привертання та відбір кваліфікованих та підходящих кандидатів для вакантних посад	Розробка ефективних стратегій рекрутингу, створення привабливого образу роботодавця, проведення інтерв'ю та відбір оптимальних кандидатів
Бренд роботодавця	Створення та підтримка позитивного іміджу компанії серед потенційних працівників	Розробка маркетингових кампаній, які демонструють переваги роботи в компанії, підтримка онлайн-присутності роботодавця
Освіта та розвиток	Забезпечення навчання та розвитку працівників для підтримки їхнього постійного професійного росту	Розробка програм навчання, проведення тренінгів, стимулювання активної участі у навчальних програмах
Мотивація та збереження персоналу	Створення умов для залучення та утримання висококваліфікованих працівників	Розробка систем мотивації, бонусних програм, стимулювання та винагородження за високі результати
Внутрішні комунікації	Забезпечення ефективної внутрішньої комунікації в організації	Розробка інформаційних каналів, організація регулярних брифінгів та спільних заходів для покращення комунікації між працівниками та керівництвом
Адаптація та інтеграція нових працівників	Забезпечення гладкої адаптації нових працівників та їхньої швидкої інтеграції в колектив	Розробка програм адаптації, призначення менторів, забезпечення підтримки на перших етапах роботи
Оцінка та звітування	Здійснення оцінки ефективності персоналу та звітування про результати	Визначення ключових показників ефективності, проведення регулярних оцінок, аналіз результатів та розробка планів вдосконалення

* джерело: систематизовано автором на основі [1, 2 с.40]

Принципи маркетингу персоналу включають основні підходи та стратегії, спрямовані на ефективне управління людськими ресурсами в організації, а саме: розуміння цільової аудиторії, створення привабливого бренду роботодавця, індивідуалізація маркетингових підходів, активна взаємодія зі співробітниками, фокус на задоволенні та збереженні персоналу, створення привабливих умов роботи, слідкування за тенденціями на ринку праці, використання модерних технологій, визначення та розробка унікальних пропозицій роботи, сприяння розвитку кар'єри [1].

Реалізація маркетингу персоналу включає кілька етапів, кожен з яких важливий для успішного управління та залучення персоналу в організації:

1. Проведення дослідження та аналізу цільової аудиторії, тобто потенційних кандидатів на роботу.
2. Створення або вдосконалення образу компанії як привабливого роботодавця.
3. Створення плану залучення та відбору персоналу.
4. Розробка інфраструктури для навчання та розвитку персоналу.
5. Впровадження системи стимулювання та мотиваційних програм для працівників.
6. Організація системи ефективної внутрішньої комунікації.
7. Постійний моніторинг та оцінка ефективності маркетингових стратегій персоналу.
8. Зміна чи підтримка стратегій відповідно до змін в компанії або на ринку праці [2 с.41].

Представлені етапи допомагають побудувати ефективну систему маркетингу персоналу, яка сприяє привертанню та утриманню висококваліфікованого персоналу в організації.

Отже, у результаті дослідження було встановлено сутність маркетингу персоналу, його мету, функції та принципи, визначено основні фактори важливості запровадження та розвитку маркетингу персоналу на підприємстві та згруповано етапи впровадження та реалізації маркетингу персоналу.

Список використаних джерел

1. Макаренко Ю. П., Кульбач А. А. Маркетинг персоналу як головний чинник забезпечення зростання конкурентоспроможності підприємств китаю. *Ефективна економіка*. 2021. № 1. URL:

<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8507> (дата звернення: 14.11.2023).

2. Торяник Ж., Савіна А., Торяник І. Маркетинг персоналу як інструмент формування ефективного бренду роботодавця. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2022. Т. 1, № 4. С. 34–47.

3. Цимбалюк С. О. Бренд роботодавця: методологія дослідження та практика формування: монографія. Київ, КНЕУ, 2018. 227 с.

Костенко А.С., Сучасні перешкоди сталого розвитку об'єднаних територіальних громад

А.С. Костенко, студентка ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», м. Полтава

СУЧАСНІ ПЕРЕШКОДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Однією з складних проблем наразі в нашій країні є розвиток місцевих територіальних громад. У 2014 р. був прийнятий закон про децентралізацію влади, але щодо його сумлінного виконання сьогодні виникають питання [1].

Одним з ключових аспектів децентралізації була передача повноважень та ресурсів органам місцевого самоврядування з метою кращого задоволення соціальних потреб місцевих жителів і забезпечення взаємодії між населенням та місцевими органами влади для ефективного контролю та відстеження дій місцевої влади.

У цьому контексті фіскальна та адміністративно-політична децентралізація призводить до значних соціальних переваг для розвитку громад, регіонів та держави загалом. Серед них – підвищення рівня довіри до владних структур та їх відповідальності перед громадянами, підвищення рівня дотримання законів населенням, розвиток громадянського суспільства, а також формування та розвиток місцевих політичних лідерів. Однак завдяки зовнішнім та внутрішнім чинникам виникли численні проблеми, що заважають сталому розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні.

Перший з внутрішніх чинників – зростання кількості ОТГ без одночасного збільшення фінансування на розвиток інфраструктури призводить до зниження зацікавленості громад у процесі об'єднання

та обмежує їхні можливості для соціально-економічного зростання [2]. Другий – у 2017 р. збільшили загальний обсяг субвенцій на розвиток інфраструктури ОТГ, але розподілили їх між більшою кількістю громад. Це означає, що кожна громада отримує менше коштів, ніж раніше, що може загрожувати їхньому розвитку. Третім чинником є неузгодженість у розподілі повноважень між місцевими органами самоврядування та органами виконавчої влади. Це ускладнює ефективне управління та розвиток громад. Четвертий – в ОТГ відчутний дефіцит кваліфікованих кадрів для виконання нових функцій, що призводить до неефективного використання коштів. П'ятий – в контексті високого ризику корупції у використанні бюджетних коштів, важливо впроваджувати контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування.

Для вирішення цих питань потрібно [3]: забезпечити ефективний державний контроль за діяльністю органів самоврядування; зробити роботу місцевих владних органів максимально прозорою та доступною для контролю громадськості. Та попри складнощі на локальному рівні, як і будь-який соціальний аспект – розвиток ОТГ також залежить напряду від світового розвитку: соціального права, економіки, клімату також, тощо.

Клімат, зокрема, можна назвати однією з найбільш вагомих причин повільного розвитку місцевих громад. Сьогоднішні погодні аномалії здатні перешкоджати покращуватися певним територіям: завдяки впливу природних лих, таких як повені, урагани та посухи, місцеві громади мусять витратити ресурс на створення стратегій адаптації й приборкування природи під свої потреби. Проте різноманітні шляхи вирішення таких задач як от програми з енергоефективності – збільшення використання відновлюваних джерел енергії та поліпшення управління водними ресурсами – навпаки, сприяють в боротьбі громад за своє вдосконалення.

Такі проблеми як економічна нестабільність та соціальна нерівність приносять чимало шкоди процесу розвитку місцевих громад. Глобальні фінансові кризи і зміни в світовій економіці впливають на економічний стан незалежних осередків. Проблеми світової економіки здатні спричинити проблеми з доступом до освіти, охорони здоров'я, можливостей працевлаштування і інших ресурсів. В XXI ст. набуває популярності цифрова нерівність, що призводить до розділення місцевих спільнот, які мають доступ до технологій, і тих, які залишаються відсталими.

Соціальна нерівність призводить до нерівного розподілу благ та відповідно до соціальної нестабільності, посилюючи загальну кризу та утворюючи замкнене коло, некорисне для сталого розвитку. Для боротьби з цим викликом, місцеві громади повинні працювати над створенням умов для рівного доступу до освіти, медичних послуг і можливостей працевлаштування для всіх своїх мешканців.

Проте, найбільший негативний вплив на розвиток громад мають демографічні зміни, зокрема міграція. Міграції можуть призвести до змін у складі населення і соціальній структурі місцевих громад. Місцеві громади повинні розробляти політику і програми для інтеграції мігрантів, забезпечення їхніх прав, економічних можливостей – що разом сприятиме умовам для сталого розвитку місцевих спільнот.

Взагалі, розвиток соціального капіталу в місцевих спільнотах може сприяти вирішенню багатьох викликів. Для цього громади могли б ділитися ресурсами, взаємодіяти над економічними ініціативи, що в перспективі могло б покращити якість життя та розвинути декілька громад [3].

Так, розвиток сільського господарства при залученні декількох громад міг би зменшити їх залежність від імпорту та забезпечити місцевих якісною та доступною їжею. Програми підтримки сільського господарства, розвитку сільських територій і стимулювання земельних реформ можуть значно покращити рівень життя громад. Спільні інвестиції в освіту також можуть сприяти як розвитку окремих територій й їх мешканців, так і подоланню більш масштабних, світових проблем з браку спеціалістів. Розробка програм навчання, підвищення кваліфікації вчителів та створення доступних можливостей для отримання освіти допомагають підвищити рівень грамотності та конкурентоспроможності населення.

Отже, у цифрову епоху змін та час посиленних природних негод місцеві громади борються за досягнення власного сталого розвитку. Для цього їм потрібно активно адаптуватися до нових економічних, освітніх та соціальних викликів, зокрема, важливу роль в цьому грає опір світовим кризам, в чому їм може допомогти, наприклад, поєднання ресурсів з іншими громадами. Та об'єктивною є роль кожного мешканця громади в таких складних процесах – лише особисто працюючи разом з громадськими організаціями, бізнесом і владою, місцеві громади можуть здійснити важливий внесок у

сталість розвитку, а також забезпечити життєвий комфорт для себе у змінному світі.

Список використаних джерел

1. Верменич Я.В., Андрощук О.В. Зміни адміністративно-територіального устрою України ХХ-ХХІ ст. – К.: Інститут історії України НАН України, 2014. – 182 с
2. Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми та перспективи: збірник матеріалів 11-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції / за наук. ред. проф. Ю. М. Бардачова, І. П. Лопушинського, Р. М. Плюща. – Херсон: ХНТУ, 2020. – 208 с.
3. Децентралізація та ефективне місцеве самоврядування: навчальний посібник для посадовців місцевих та регіональних органів влади та фахівців з розвитку місцевого самоврядування. Київ: ПРООН/ МПВСР. - 2007. - 269 с

Кужелев М. О., Вплив військового пдфо на формування доходів місцевих бюджетів в умовах війни

*Кужелев М. О., д.е.н., професор, професор кафедри фінансів
Національний університет «Кієво-Могилянська академія»*

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОГО ПДФО НА ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Під час дії воєнного стану в Україні одним з завдань збереження економічної та соціальної стабільності в суспільстві є забезпечення фінансовими ресурсами місцеві бюджети. Саме забезпечення фінансової спроможності територіальних громад на певному рівні дозволяє, в умовах активних бойових дій, вирішувати базові питання відповідного рівня, фінансувати ліквідацію наслідків руйнування об'єктів критичної інфраструктури, підтримувати муніципальні підприємства, стабілізувати міграційні процеси всередині країни, розпочати відбудову звільнених після окупації територій [1–3]. Можна констатувати, що прийняті останнім часом зміни до бюджетного законодавства дозволяють органам місцевого самоврядування вирішувати поточні питання та здійснювати комплекс заходів щодо протидії та спротиву російській армії.

Однак все частіше з'являється інформація про резонансні

закупівлі деяких місцевих органів управління незрозумілих товарів та ще й за неадекватними цінами: закупівля хокейного устаткування у Херсоні, капітальні ремонти стадіонів, тендер на барабани та пательні для бомбосховищ Києва тощо. Причиною такої поведінки очільниками окремих місцевих рад стало різке зростання надходжень податку на доходи фізичних осіб від військовослужбовців ЗСУ. Так, якщо до 24 лютого 2022 року кількість військових становила близько 250 тис. осіб, то станом на 1 січня 2023 року у лавах ЗСУ служило близько 700 тис. осіб. Крім того, зросло й грошове забезпечення військовослужбовців в умовах війни, а витрати на утримання ЗСУ було найбільшою статтею видатків Державного бюджету України у 2022 році. Аналогічна ситуація спостерігається й у структурі видатків держбюджету у 2023 році.

Згідно чинного законодавства 60% ПДФО зараховується до доходної частини територіальних громад, 15% – до обласних бюджетів та 25% – до державного бюджету. Як наслідок, військовий ПДФО тільки за 8 місяців 2023 року зріс майже у 7 разів у порівнянні з мирним 2021 роком (96 млрд грн у 2023 році проти 12 млрд грн у 2021 році) [4]. У результаті за підсумками 2022 року бюджети місцевого рівня стали в цілому профіцитними, а деякі місцеві керманічі почали активно «освоювати» кошти на власний розсуд та далеко не на користь громад. Все це відбувається на фоні тотального дефіциту державного бюджету країни, який фактично фінансує видаткову частину за рахунок грантів від країн-партнерок. Станом на 21 вересня 2023 року найбільшим донором українського бюджету за час повномасштабної війни є США (21,75 млрд дол допомоги), а країни ЄС сумарно допомогли на суму близько 21 млрд дол [4].

Саме тому Кабмін та Верховна Рада ініціювали внесення змін до Бюджетного кодексу України з метою перерозподілу військового ПДФО на користь державного бюджету з 1 жовтня 2023 року. За попередніми оцінками Міністерства фінансів та НБУ мова йде про 25,8 млрд грн вже у 2023 році та про близько 93,7 млрд грн у 2024 [4].

Звісно, що такі новації викликали гвалт незадоволення з боку очільників місцевого рівня, які вже звикли до такого суттєвого джерела доходів. Але на підтримку такого рішення центральних органів влади можна надати наступні аргументи:

- системні зловживання з боку окремих очільників місцевої влади стосовно профіцитних надходжень треба припинити;

- зростання військового ПДФО не є заслугою окремих громад, а є наслідком війни і мають допомагати ЗСУ та українському суспільству перемогти ворога;

- передбачається за рахунок цієї частини ПДФО фінансувати налагодження виробництва власної зброї та загалом системно перевести національну економіку на «воєнні рейки»;

- закупівля військової зброї та обладнання на рівні держави відбувається більш системно та ефективно.

З іншого боку є певні аргументи й проти таких змін у розподілі військового ПДФО:

- місцеві органи самоврядування мобільніші у прийнятті оперативних рішень щодо допомоги ЗСУ та краще знають проблеми територіальної оборони;

- прийняття таких змін всередині 2023 бюджетного року суперечить Бюджетному кодексу України;

- військовий ПДФО не відрізняється від ПДФО цивільних, а, отже, порушується принцип цілісності бюджетної та податкової систем;

- більшість територіальних громад на сході та півдні України, на яких відбуваються бойові дії або які поруч з лінією фронту «виживають» виключно за рахунок цього джерела доходів.

Отже питання розподілу ПДФО та його військової складової залишається доволі складним, адже система управління публічними фінансами має базуватися на таких принципах, як прозорість діяльності, стабільність й довгострокова стійкість бюджету, ефективна та справедлива система міжбюджетних відносин [5; 6]. У сучасних умовах боротьби українського суспільства за незалежність, свободу та територіальну цілісність зміни у розподілі військового ПДФО – це, з одного боку, об’єктивна необхідність, яка дозволить посилити обороноздатність країни, а з іншого – складне дискусійне питання щодо життєздатності окремих територіальних громад і головною умовою таких трансформацій бюджетного законодавства має стати прозорість використання бюджетних коштів та обов’язкове повернення військового ПДФО до місцевих бюджетів одразу після перемоги України.

Список використаних джерел

1. Реформування податкової системи України: сучасні виклики та орієнтири: монографія / за заг. ред. П. В. Пашка, Л. Л. Тарангул. Київ : Новий друк, 2015. 570 с.

2. Кужелев М. О., Нечипоренко А. В. Фінансові інструменти стимулювання регіонального розвитку: практика використання в Україні : монографія. Київ : «Центр учбової літератури», 2019. 224 с.
3. Nechyporenko A. Financial resources of public sector of economy in ensuring realization of financial policy of the country. Association agreement: driving integrational changes : collective monograph. Accent Graphics Communications Chicago, Illinois, USA, 2019. P. 374–385.
4. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>
5. Кужелев М. О. Управління публічними фінансами в умовах реформування економіки України. Стратегія і практика інноваційного розвитку фінансового сектору України : зб. матер. III Міжнар. наук.-практ. конф., 26-27 березня 2020 р. Ірпінь, 2020. С. 42–44.
6. Rekunen I., Kuzheliev M., Nechyporenko A., Nemsadze G. Discretionary budget expenditure in the system of state regulation of the country's socioeconomic development. Public and Municipal Finance. 2018. № 7. P. 8–18.

Кужим В.А., Кононенко Ж.А. Ділова активність підприємства

В.А. Кужим, магістр ОП Економіка підприємства

Ж.А. Кононенко, к.е.н., доцент

Полтавський університет економіки і торгівлі

ДІЛОВА АКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Ділова активність є комплексною категорією, яка виражається через систему взаємопов'язаних економічних показників із використанням для її оцінки визначеної сукупності кількісних та якісних критеріїв. Аналіз ділової активності здійснюється з врахуванням ефективності здійснення господарської діяльності, яка поєднує у собі виробничу, фінансову та комерційну.

Управління діловою активністю є одним із важливих завдань керівництва розвитком підприємства, в рамках якого формуються позитивні результати й генерується ефективність операційної діяльності [3].

Структурні елементи системи управління розвитком підприємства поєднують необхідність забезпечення підприємства

коштами та майном, в отриманні позитивних результатів, у підтримці стійкого положення й активного прояву виробничо-збутових та інших його потенційних можливостей.

В цілому система управління підприємством, що керується концепцією управління діловою активністю, є комплексом принципів, функцій, методів, які використовуються з метою прийняття оптимального управлінського рішення.

Серед загальних функцій управління діловою активністю виділяють економічний аналіз, який дозволяє покращити рівень планування та робить його науково обґрунтованим [1].

Концепція управління діловою активністю підприємства передбачає групування усіх видів ресурсів, що використовуються в господарській діяльності у визначені сукупності: виробничі, комерційні, інвестиційні, управлінські, фінансові, маркетингові.

Під час поточного аналізу в якості критеріїв ділової активності найчастіше використовують такі показники, як обсяг реалізації продукції, товарів, наданих послуг, прибуток, величина капіталу, авансованого в активи підприємства

Наукові дослідження обґрунтовують необхідність застосування певного набору об'єктивних показників, у тому числі фінансових коефіцієнтів, з можливістю виведення інтегрованого кінцевого показника, за яким можна присвоїти суб'єкту господарської діяльності певний рейтинг та порівнювати підприємства між собою.

Таблиця 1

Види ресурсів та їх складових в контексті управління діловою діяльністю підприємства

Вид	Складові
Виробничі	Людські ресурси (кваліфікація, навички, досвід)
	Матеріальні ресурси (сировина, матеріали, обладнання)
Комерційні	Ринкові ресурси (інформація про ринок, конкурентів)
	Торговельні зв'язки (взаємодія з партнерами, постачальниками)
Інвестиційні	Фінансові ресурси (грошові кошти, кредити)
	Капітальні активи (інвестиції в технології, обладнання)
Управлінські	Лідерські кадри (керівники та виконавчий персонал)

Вид	Складові
	Організаційна структура (система управління та процедури)
Фінансові	Капітал (грошові кошти та інші активи)
	Фінансові інструменти (акції, облігації, кредити)
Маркетингові	Бренд та імідж (визнаність та довіра споживачів)
	Маркетингові стратегії (реклама, продажі, ціноутворення)

Ділову активність підприємства оцінюють із використанням показників ефективності використання основних засобів, оборотних активів, робочої сили та ін. Показниками, що характеризують ділову активність підприємства у фінансовій сфері, є оборотність засобів і джерел їх утворення, яка розраховується з використанням таких коефіцієнтів: коефіцієнт оборотності активів; коефіцієнт завантаження; тривалість одного обороту в днях; коефіцієнт оборотності виробничих запасів; коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості; коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості та інші [2].

Використовуючи наведені коефіцієнти і додаткове інформаційне забезпечення, проводять також факторний аналіз змін, які відбулися в активах із визначенням величини економії чи перевитрат цих активів.

В умовах ринкової економіки саме ділова активність забезпечує в значній мірі стабільність фінансового стану підприємства, оскільки вона безпосередньо пов'язана з розширенням ринків збуту продукції, його діловою репутацією в бізнесовому середовищі, рівнем виконання плану за основними показниками господарської діяльності, величиною ефективності використання наявних і залучення нових ресурсів та стабільністю економічного зростання [3].

Показники ділової активності підприємства – це, перш за все, критерії розумного використання фінансових ресурсів, тому вони ідентифікуються як характеристики ефективності діяльності керівництва у фінансовій сфері.

Аналіз ділової активності підприємства, здійснюючи оцінку ефективності використання суб'єктом господарювання ресурсного потенціалу, формує необхідну інформаційну базу для прийняття

управлінських рішень, спрямованих на досягнення позитивних результатів діяльності.

Список використаних джерел

1. Адонін С.В., Калашнікова Ю.М., Смолянський А.А. Управління діловою активністю підприємства в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. № 12. 2021. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9739> (дата звернення: 19.11.2023). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.12.88

2. Воронко Р.М., Воронко О.С. Аналіз ділової активності в системі управління розвитком підприємства. *Підприємництво і торгівля*, № 23, 2018. с. 64-69. <https://doi.org/10.36477/2522-1256-2018-23-11>

3. Кашена НБ., Горошанська Т.В., Польова Т.В. Ділова активність підприємства: сутність та методика аналізу: монографія. Х.: Видавництво Іванченка І.С., 2016. 196 с.

Лемешко А.Д., Динаміка товарної структури зовнішньої торгівлі одягом

А.Д. Лемешко, магістр

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

ДИНАМІКА ТОВАРНОЇ СТРУКТУРИ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ОДЯГОМ

Для дослідження динаміки товарної структури зовнішньої торгівлі (2018-2022 рр.) нами було обрано товарні групи: одяг та додаткові речі до одягу трикотажні; одяг та додаткові речі до одягу текстильні; інші готові текстильні вироби, коди і назви яких відповідають Українській класифікації товарів ЗЕД [1]. Динаміку зазначених товарів наведено в табл. 1 [2].

Таблиця 1

Динаміка товарної структури зовнішньої торгівлі одягом

Код і назва товарів	Експорт, тис. дол.				
	2018	2019	2020	2021	2022
Одяг та додаткові речі до одягу трикотажні	136222,2	123988,1	109632.2	135320.2	121883.9
Одяг та додаткові речі до одягу текстильні	404169,6	391722,2	338557.3	332358.5	286868.4
Інші готові текстильні вироби	141965,0	153411,3	165125.4	199096.6	140717.8
Код і назва товарів	Імпорт, тис. дол.				
	2018	2019	2020	2021	2022
Одяг та додаткові речі до одягу трикотажні	260661,8	398652,9	358557.4	461946.5	402141.5
Одяг та додаткові речі до одягу текстильні	242132,5	370320,5	349154.4	401463.5	704211.2
Інші готові текстильні вироби	270110,2	354970,5	367243.0	356303.7	282471.7

Кількісні показники дозволяють візуально відобразити зміни обсягів експорту-імпорту в межах досліджуваних товарних груп (рис. 1-3).

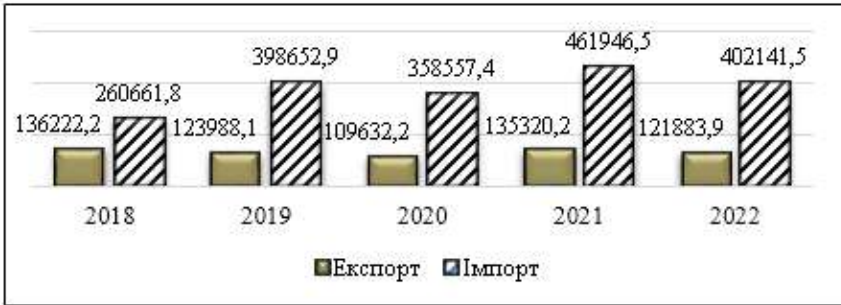

Рис. 1. Обсяг експорту-імпорту одягу та додаткових речей до одягу трикотажних, тис. дол. США

Як видно за рис. 1, сальдо зовнішньоторговельного балансу одягу та додаткових речей до одягу трикотажних є від’ємним протягом 2018-2022 рр., зокрема, у 2018 р. воно становило 124439,6 тис. дол.; у 2019 р. – 274664,8 тис. дол.; у 2020 р. – 248925,2 тис. дол.; у 2021 р. – 326626,3 тис. дол.; у 2022 р. – 2741191,4 тис. дол.

Тож, можна дійти висновку, що за цією товарною позицією спостерігається перевищення імпорту над експортом, що впливає на індекс стану балансу (співвідношення в зовнішньоторговельному обороті між експортом і імпортом становить близько 20% до 80%).

Що стосується групи «Одяг та додаткові речі до одягу текстильні», то, як видно з рис. 2, обсяги експорту зменшуються, а імпорту – зростають.

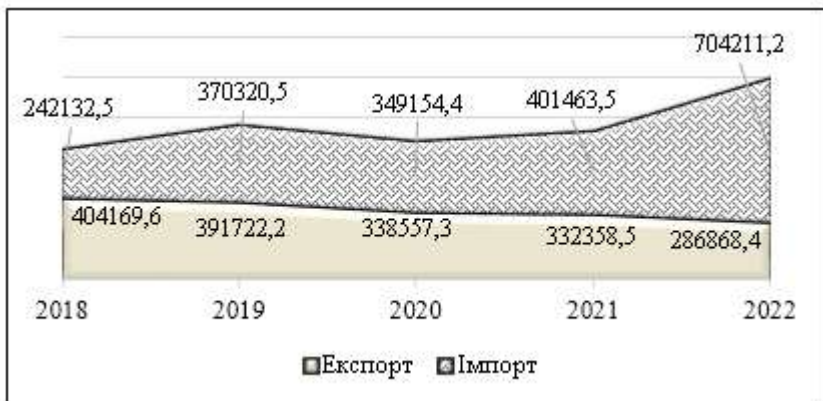

Рис. 2. Обсяг експорту-імпорту одягу та додаткових речей до одягу текстильних, тис. дол. США

Обсяги експорту-імпорту показують, що ринок одягу та додаткових речей до одягу текстильних у 2018-2019 рр. мав позитивне сальдо зовнішньоторговельного балансу, а, починаючи з 2020 р. сальдо стає від'ємним. Стан балансу має стрибкоподібний характер. Виникає необхідність вивчення факторів, що вплинули на зміну покриття імпорту експортом.

Динаміка експорту-імпорту інших готових текстильних виробів (рис. 3) свідчить про коливання їх обсягів у 2018-2022 рр.

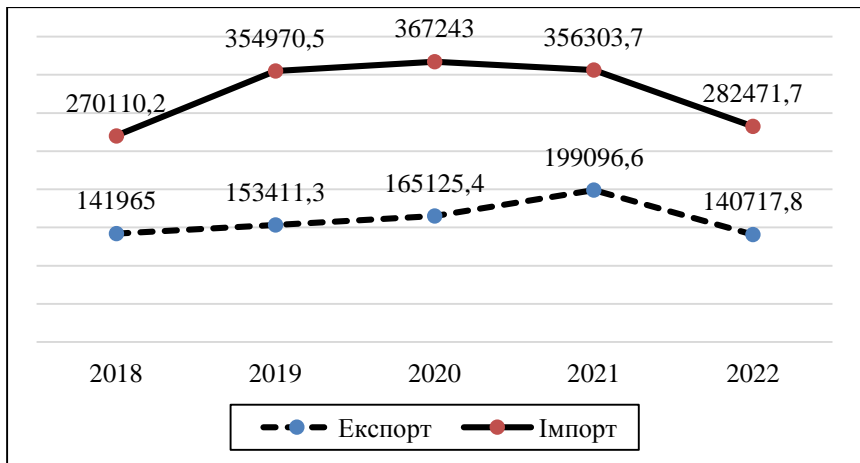

Рис. 3. Обсяг експорту-імпорту інших готових текстильних виробів, тис. дол. США

Сальдо зовнішньоторговельного балансу досліджуваної групи є від'ємним протягом 2018-2022 рр., а саме: у 2018 р. – 128145,2 тис. дол.; у 2019 р. – 201559,2 тис. дол.; у 2020 р. – 128382,4 тис. дол.; у 2021 р. – 157207,1 тис. дол.; у 2022 р. – 141753,9 тис. дол.

У січні-серпні 2023 р. сальдо зовнішньоторговельного балансу за усіма групами є від'ємним, а темпи зростання експорту становили 47,1%, 38,7% та 73,0%, відповідно.

Отже, динаміка обраних для дослідження товарних груп показує, що імпорт суттєво перевищує експорт. Це пов'язано зі специфікою розвитку національної економіки, пріоритетністю експорту окремих

галузей, формуванням попиту на імпорتنу продукцію, впливом непередбачуваних факторів зовнішнього середовища.

Список використаних джерел

1. Українська класифікація товарів ЗЕД. URL: <https://qdpro.com.ua/uk/uktzed>
2. Статистична інформація. Зовнішньоекономічна діяльність. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Мазур К.В, Юричина І.А., Децентралізація органів місцевого самоврядування

*Мазур К.В, студентка 3 курсу спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Науковий керівник – Юричина І.А., асистента кафедри публічного управління та адміністрування, Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

На сучасний момент питання децентралізації місцевого самоврядування є важливим в аспекті формування держави, починаючи від періоду проголошення незалежності України. Особливу актуальність це питання отримало в 2014 році, оскільки до цього часу існувала висока ступінь централізації.

Тривалий час питанням децентралізації органів місцевого самоврядування було присвячено значну кількість праць науковців, серед яких: О. Батанова, О. Бориславська, І. Заверуха, Е.Захарченко, С.Серьогіної, К. Білоус, Г.Бондар, Т. Куценко, О. Нижник, Я. Сіренко, Ю. Набатова, В.Гладій, В. Борденюк, М. Їжа, Я. Брюкнер, П. Трачук та ін.

Мета даної роботи полягає в аналізі особливостей децентралізації органів місцевого самоврядування та визначенні шляхів удосконалення цього процесу.

Основна ідея децентралізації полягає в передачі органам місцевого самоврядування повноважень, пов'язаних з місцевими потребами, оскільки саме на місці місцева влада може краще оцінити виникаючі потреби та ефективніше їх вирішувати.

Тобто децентралізація означає розширення та посилення прав і повноважень місцевого та регіонального самоврядування у плані самостійного прийняття та виконання рішень, що були делеговані державною владою.[3]

Головною метою децентралізації влади є вирішення політико-правових питань, пов'язаних з місцевим самоврядуванням. Це досягається переважно через розширення повноважень та фінансових ресурсів територіальних громад і, відповідно, їхніх представницьких органів, з метою перетворення місцевого самоврядування на фінансово стійкий, ефективний та відповідальний орган публічної влади. [4]

Отже, основною метою децентралізації місцевого самоврядування є надання їм можливостей незалежно, використовуючи власні ресурси, розв'язувати питання місцевого значення.

Реформа децентралізації об'єднує інтереси органів влади та територіальних громад, які бажають мати більше можливостей у власному розвитку. Важливо відзначити, що територіальна громада не є єдиним суб'єктом місцевого самоврядування, оскільки в Конституції України закріплено, що місцеве самоврядування може здійснюватися як безпосередньо територіальною громадою, так і через органи місцевого самоврядування (сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи). Загальні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст виражаються через районні та обласні ради. [1, ст. 140]. Ця реформа передбачає об'єднання територіальних громад в єдину цілісну структуру, з метою запобігання марнотратства коштів на утримання адміністративних апаратів і забезпечення їх ефективного використання для більш масштабних проектів місцевого самоврядування. Однак об'єднання територій має свої межі, щоб у надзвичайних ситуаціях можна було негайно вирішити проблему, забезпечивши швидку допомогу протягом 30 хвилин, оскільки з часом вона стає менш ефективною.[2]

Процес децентралізації в Україні пройшов два етапи: від 2014 до 2019 року та з 2020 по 2021 рік.

На поточному етапі децентралізація в Україні відбувається в умовах значних внутрішніх та зовнішніх труднощів, таких як недосконалість законодавства, присутність корупції серед влади, економічна криза, поглиблена пандемією COVID-19, тривалі воєнні дії на сході країни та російське вторгнення в Україну.

Стан державотворення в Україні в сучасний період характеризується інтенсивним пошуком оптимальної моделі організації державної влади. Забезпечення балансу між загальнодержавними інтересами та потребами населення регіонів і територіальних громад є критичною умовою для стабільного розвитку суспільства та ефективної функціонування держави.

Ця проблема стає особливо актуальною для України через несистемність державної політики та реальних дій у цьому напрямку, що призвело до структурної кризи влади. Ця криза виявилася в надмірній централізації влади, зростанні територіальної нерівності та рівня економічного розвитку в різних регіонах, а також дисбалансі загальнодержавних інтересів і потреб регіонів.

Дефіцит відповідної нормативно-правової бази у взаємодії між центром і регіонами сприяє негативним тенденціям у розвитку. Демократизація суспільства та будівництво громадянського суспільства в Україні вимагають проведення децентралізації і деконцентрації державних функцій, а також реалізації принципів ефективного місцевого управління.

На даний момент Україна залишається однією з найбільш централізованих держав в Європі, і система регіонального управління тільки починає справжній шлях розвитку.

Децентралізація є характерним явищем у сучасному державному управлінні і виникає внаслідок об'єктивних і суб'єктивних факторів. Україна стикається з проблемою децентралізації через нескоординованість розподілу управлінських функцій та повноважень між органами виконавчої влади на різних рівнях організаційно-правової структури. Дійсне здійснення державного управління виступає як невіддільна взаємодія централізації та децентралізації.

Головними метою децентралізації є підвищення ефективності державного сектору та поліпшення якості життя населення. Децентралізація розглядається як необхідний елемент стратегії вирішення проблем, які виникають у зв'язку з зростанням вимог до діяльності державних органів та збільшенням очікувань населення стосовно більш ефективного виконання своїх функцій державними установами. З політичного погляду, децентралізація має сприяти покращенню планування та більш ефективній роботі державних служб і органів, одночасно враховуючи місцеві потреби та умови і досягаючи регіональних та національних цілей.

Можна зробити висновок, що децентралізація є ефективним інструментом для розвитку територіальних громад, а завдяки цій реформі країна рухається в напрямку демократизації та народовладдя.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. Документ 254к/96-ВР, Редакція від 01.01.2020, підстава – 27- IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Суть реформи органів місцевого самоврядування (децентралізація) URL: https://icps.com.ua/assets/uploads/images/files/verstka_decentralizaciya.pdf
3. Гнидюк І.В., Гороховська Ю.І. Децентралізація в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. «Молодий вчений» № 5 (20). Частина 1, травень, 2015 р.
4. Кремена О.Л. Проблеми децентралізації в Україні. «Молодий вчений» № 12 (15) грудень, 2014 р.

Мельник Н.Л., Маліновська О. Я., Соціально-економічні проблеми розвитку громад в умовах війни

Н.Л. Мельник, здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освіти, спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування,
Науковий керівник: к.е.н., доцент **Маліновська О. Я.**,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів, Україна

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГРОМАД В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна завжди визначала шляхи розвитку суспільства. Сьогодні, у світі, де військові конфлікти залишаються актуальним явищем, особливу увагу слід приділяти розгляду соціально-економічних проблем, які виникають під впливом воєнних дій. Регіони, які потрапили в зону бойових дій стикаються не лише з безпосередніми втратами, але й зі складністю відновлення економічної стабільності. У даному дослідженні ми розглянемо проблеми розвитку громад не тільки в контексті економічних втрат та руйнувань інфраструктури,

а й прослідкуємо взаємозв'язок цих факторів із соціальними аспектами, такими як: втрата людського капіталу, міграції, психологічні виклики тощо.

Громада – це група людей, які об'єднані спільними інтересами, цінностями та територією проживання. Громада може мати різні форми організації та містити в собі різноманітні соціокультурні, етнічні, політичні та економічні аспекти. Найважливішою складовою громади є взаємодія людей, яка в умовах війни надзвичайно ускладнюється. Перш за все, військові конфлікти призводять до руйнувань інфраструктури, включаючи дороги, мости, енергетичні об'єкти тощо. Такі руйнування створюють труднощі для відновлення економічної активності, оскільки ключові елементи інфраструктури необхідні для нормального функціонування економіки. Другим важливим аспектом є зниження кількості підприємств, що в результаті породжує втрати у виробництві. Для розв'язання цього питання українська влада вирішила запустити програму релокації. Дана програма передбачає переміщення підприємств з територій, що наближені або знаходяться у зоні бойових дій, в безпечні регіони Західної України. До програми може долучитися будь-яке підприємство, здійснивши повну або часткову релокацію своїх потужностей. Втрата підприємств сприяє масовому безробіттю серед працівників громади. Своєю чергою, зменшення робочих місць призводить до зниження рівня доходів населення, що впливає на загальний економічний добробут громади. Також варто звернути увагу на торговельні перешкоди. Війни призводить до проблем з експортом та імпортом, що теж негативно впливає на економіку регіону. Всі ці економічні проблеми перешкоджають інвестиціями, зокрема міжнародним. Мало хто захоче вкладати кошти в регіон, який знаходиться в зоні бойових дій або взагалі під окупацією. В такому випадку, держава створює програми фінансової допомоги та залучає волонтерські організації. В цілому, розв'язувати економічні проблеми в умовах війни варто за допомогою комплексного підходу та ефективних стратегій відновлення.

Ми вважаємо, що найважливішими соціальними проблемами, які постають перед громадою в умовах війни є проблеми безпеки та якості життя. Військові конфлікти створюють серйозні загрози безпеці громадян. Саме тому, громада повинна забезпечувати належні умови захисту. Такі умови передбачають створення укриттів, надання медичної допомоги тощо. Постійна загроза

безпеки може викликати психологічний стрес та тривожність, внаслідок чого стан громадян буде погіршуватися. Найбільше це стосується вразливих груп населення, таких як діти та ветерани. З огляду на це громада повинна розробляти програми психологічної реабілітації для відновлення психічного здоров'я населення. Не слід забувати й про проблеми з доступом до медичної допомоги. Руйнування медичних установ призводить до загрози здоров'ю та життю людей. Втрата лікарень обмежує можливість надання необхідної медичної допомоги, особливо в умовах екстрених ситуацій. Також варто наголосити на проблемах втрати освітніх установ. Руйнування шкіл призводить до припинення освітнього процесу, що має серйозні наслідки для майбутнього розвитку громадян. Діти втрачають можливість здобути якісну освіту, що негативно впливає не тільки на їхній успіх в майбутньому, а й на добробут держави в цілому. Подолання цих проблем вимагає не тільки відновлення фізичних структур, але й впровадження стратегій забезпечення якісної освіти та медичної допомоги.

Військові дії змушують людей залишати свої домівки та шукати притулок в інших регіонах. Внаслідок цього, міграція в країні значно зростає. На приймаючі регіони покладається надмірне навантаження, оскільки потрібно забезпечувати житло, освіту, медичну допомогу та інші соціальні послуги для новоприбулих людей. Окрім цього, біженці, які шукають притулок можуть стикатися з культурними та соціальними різницями в новому середовищі, що значно ускладнює їхню інтеграцію та адаптацію на новому місці. Не слід забувати й про проблеми працевлаштування. Окрім того, що громада має створювати робочі місця для своїх корінних громадян, війна змушує її працевлаштовувати ще й внутрішньо переміщених осіб. З вищесказаного можна зрозуміти, що міграційні потоки створюють для громади великі фінансові збитки.

Втрата ефективної системи управління та контролю в громаді – це проблема, яка породжує корупцію. В умовах війни правоохоронні органи можуть бути надто навантажені або дезорганізовані, що сильно ускладнює боротьбу з корупцією. Своєю чергою, довіра громадян до влади значно знижується, а це ускладнює процес відновлення економіки та соціальних структур після війни. Гуманітарна допомога, яка надходить під час війни, часто стає предметом корупційних схем та відмивання грошей, оскільки контроль за її розподілом може бути обмеженим або неефективним.

Варто погодитися зі словами Пастух К. В., яка у своїй праці зазначає: “Задля забезпечення сталого розвитку територіальних громад важливим є забезпечення стратегічного планування, фінансування розвитку цих громад, підвищення інституційної спроможності органів публічної влади, взаємодія між органами публічної влади, громадськості тощо.” [1, с. 148].

Таким чином, війна породжує соціально-економічні проблеми, які вимагають швидкого та відповідального підходу для їх вирішення. Напруга в суспільстві внаслідок загрози безпеці призводить до погіршення якості життя та психологічного стану населення. В боротьбі з цими проблемами необхідно вдосконалювати правову систему, підвищувати ефективність правоохоронних органів та створювати антикорупційні механізми. Спільні зусилля влади, громадського суспільства та міжнародних партнерів є необхідною складовою сталого розвитку громади в умовах війни.

Список використаних джерел

1. Пастух, К. В. "УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД." *Редакційна колегія збірника матеріалів конференції*: 147.
2. Територіальна громада: управління розвитком : монографія / за заг. ред. Ю. О. Куца. Харків. Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2013. 540 с.
3. Маліновська О.Я. Теоретичні основи ефективності функціонування органів місцевого самоврядування /Маліновська О.Я., Ревуцький А.І. //Науково-практичний журнал Збалансоване природокористування №3 2022 м. Київ С.70-78.

Мешал О.Ю., Ринок парфумерно-косметичних товарів та їх якість

О.Ю. Мешал, магістр

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

РИНОК ПАРФУМЕРНО-КОСМЕТИЧНИХ ТОВАРІВ ТА ЇХ ЯКІСТЬ

Відповідно до Української класифікації товарів ЗЕД [1] досліджувані товари включено до групи 33, де розрізняють парфумерні і косметичні засоби. За товарною структурою

роздрібного товарообороту підприємств обсяг продажів рахується за групою Косметичні товари [2]. Динаміку товарообороту косметичних товарів за 2017-2021 рр. подано на рис. 1.

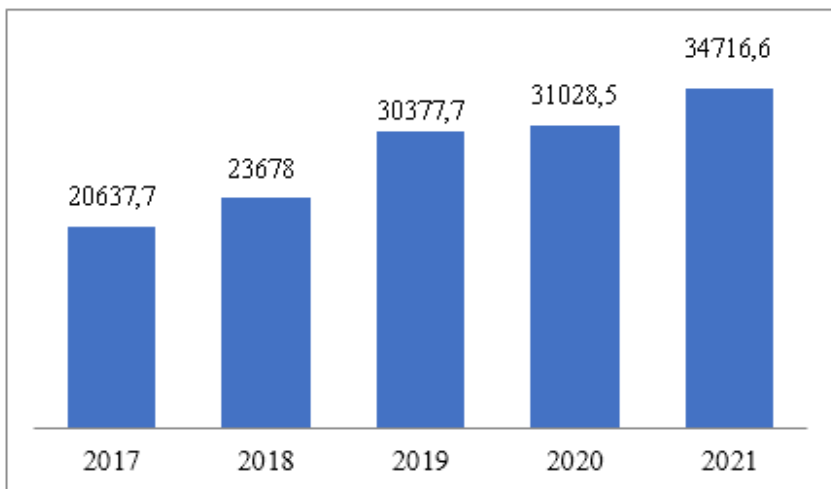

Рис. 1. Динаміка роздрібного товарообороту косметичних товарів за 2017-2021 рр., млн грн

Як видно з рис. 1, спостерігається щорічне зростання товарообороту косметичних товарів. Зокрема, у 2021 р. порівняно з 2017 р. він зріс на 68%, а порівняно з 2020 р. – на 12%. В той же час, частка групи в роздрібному товарообороті підприємств роздрібної торгівлі практично не змінюється (становить від 3,3% до 3,8%). Оцінка роздрібного товарообороту у фактичних цінах не враховує впливу зростання цін на його обсяг, а тому важливим є дослідження фізичного обсягу косметичних товарів.

На підставі наведеного вище можна дійти висновку, що досліджуваний ринок розвивається стабільно і наповнюється вітчизняною й імпоротною продукцією. Для збереження зазначеної тенденції важливою є пропозиція якісних товарів, а, відтак, захист споживачів від фальсифікату та недоброчесних виробників.

Одним з інструментів виступає товарознавча експертиза, для проведення якої нами у фірмовому магазині відібрано зразки туалетної води французького бренду «Ів Роше». Метою є визначення відповідності/невідповідності обраних зразків вимогам

нормативних документів, підтвердження походження та безпечності товарів (табл. 1).

Таблиця 1

Органолептичні та фізико-хімічні показники досліджуваних зразків

Показники	Comme une Evidence L'Eau	EAU FRAICH E Cerisier	Naturelle L'Eau de Toilette	Стандартні вимоги [3]
Група	Eau de toilette (Туалетна вода)			Згідно класифікації
Зовнішній вигляд	Прозора рідина			
Колір та запах	Відповідає кольору та запаху продукції даного найменування			
Стійкість запаху, годин	45	39	48	40
Прозорість	Відсутність помутніння при температурі +3°C			+3°C
Пакування	Скляний флакон під закупорку пульверизаційним клапаном			–
Об'ємна доля спирту, %	80,0	80,0	80,0	Не менше 75%
Сума масових часток запашних речовин, %	6,0	6,0	6,0	Не менше 4%

Як показують дослідження за органолептичними та фізико-хімічними показниками, зразки відповідають встановленим вимогам, що підтверджує їх якість та безпечність споживання.

Список використаних джерел

1. Українська класифікація товарів ЗЕД. URL: <https://qopro.com.ua/uk/uktzed>
2. Статистична інформація. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. ДСТУ 2472:2006. Продукція парфумерно-косметична. Терміни та визначення. URL: https://dnaop.com/html/62422/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_2472_2006

Миколенко І.Г., Кучіна А.О., Витрати підприємства та управління ними

І.Г. Миколенко, д.е.н., доцент

А.О. Кучіна, магістр

Полтавський державний аграрний університет

ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА ТА УПРАВЛІННЯ НИМИ

Управління витратами є багатограним, комплексним, ціленаправленим процесом формування витрат, який забезпечує досягнення стратегічної мети господарської діяльності підприємства. Управління витратами орієнтоване на досягнення мети управління, тобто на практичний кінцевий результат підприємства – отримання прибутку. З тим щоб досягнути мети управління витратами необхідно: мінімізувати суми витрат, знижувати суми витрат, забезпечення перевищення суми доходів над витратами і зростання рівня віддачі від витрат.

Для пошуку резервів зниження витрат на підприємстві в першу чергу, необхідно здійснити структурний аналіз витрат у розрізі найвагоміших статей. Аналізуючи динаміку витрат на досліджуваному підприємстві, слід відмітити, що упродовж останніх п'яти років у складі витрат на виробництво продукції рослинництва відбулися певні зміни (рис. 1). Зокрема, питома вага витрат на оплату праці зменшилася на 4,4 в.п. до 5,1 %, відповідно відрахування на соціальні заходи – на 2,4 в.п. і становить 1,1 %. При цьому частка матеріальних витрат з кожним роком зростає і дорівнює 68 %, а питома вага інших витрат збільшилася на 3,8 в.п. за рахунок збільшення суми плати за оренду землі.

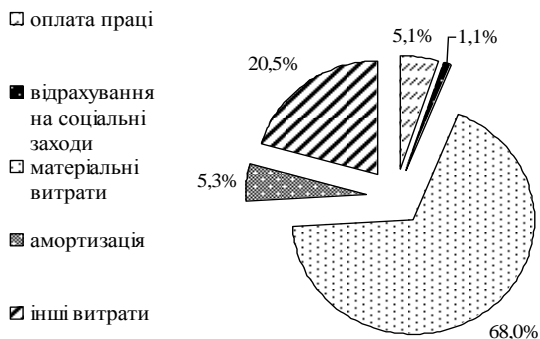

Рис. 1. Структура витрат на виробництво продукції рослинництва на підприємстві

Джерело: розраховано авторами

У структурі витрат на виробництво продукції тваринництва на підприємстві спостерігається збільшення частки матеріальних витрат (рис. 2).

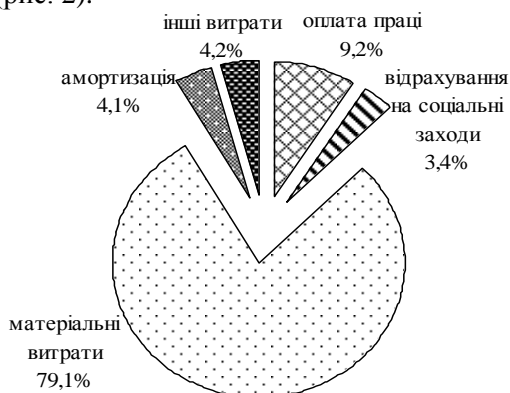

Рис. 2. Структура витрат на виробництво продукції тваринництва на підприємстві

Джерело: розраховано авторами

У ринкових умовах успіх кожного конкретного виробника залежить від того, наскільки ефективно він може виробляти, насамперед від того, наскільки добре можна задовольнити потреби суспільства з найменшими витратами. Однак сьогодні сільське господарство перебуває у скрутному становищі.

Ефективність виробництва є широкою економічною категорією, через яку вона втілює роль об'єктивних економічних законів і

свідчить про ефективність виробництва. Діагностика існуючих проблем у сфері контролю та формуванню витрат на підприємстві зводиться до виявлення причин недостатньої ефективності обліку, відсутності дієвих критеріїв оцінки діяльності щодо управління витратами, удосконалення системи мотивації. Підприємство повинно використовувати такий механізм формування витрат виробництва, який дасть змогу отримати повну інформацію про витрати на виготовлення продукції. Саме така інформація є гарантом успіху підприємства в конкурентному середовищі.

Список використаних джерел

1. Ляшенко Г., Овсяннікова В. Витрати підприємства та управління ними. *Економіка та суспільство*, (45). 2022. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-27>
2. Олійник Т., Зайцева К. Система управління витратами підприємства. *Молодий вчений*, 11 (75), 2019. 563-566. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-120>
3. Фінансово-статистична звітність підприємства

Мочонов Д.В, Інвестиційна діяльність Китаю на зовнішніх ринках

*Мочонов Д.В, магістр
КНУ імені Тараса Шевченка*

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ КИТАЮ НА ЗОВНІШНІХ РИНКАХ

Перехід Китаю від основного реципієнта іноземних інвестицій до глобальної держави, яка активно стимулює вихідні ПІІ, суттєво змінив ландшафт міжнародних інвестицій за останні роки. Цей зсув став свідченням значного економічного зростання Китаю та його зростаючої ролі як ключового гравця у світовій економіці. З впровадженням таких стратегічних ініціатив, як Ініціатива "Один пояс, один шлях" (B&R), вихідні інвестиції Китаю вийшли за межі географічних кордонів і традиційних секторів, охопивши безпрецедентну диверсифікацію в передові технології, сучасне виробництво і трансформаційні послуги. Процвітаючий приватний сектор країни, підкріплений динамізмом її технологічних гігантів та когортою інноваційних стартапів, що швидко зростає, перебуває в авангарді цього поштовху зовнішніх інвестицій, використовуючи

свою фінансову спроможність для створення стратегічних партнерств, здійснення гучних придбань та заснування спільних підприємств на різних континентах. В&R, виступаючи каталізатором цього значного зрушення, не лише розширив геополітичний вплив Китаю, але й сприяв створенню складної мережі глобальних інвестицій, починаючи від розвитку інфраструктури та енергетичних проєктів і закінчуючи телекомунікаційними та цифровими інфраструктурними ініціативами. Розуміння тонкощів інвестиційної діяльності Китаю на зовнішніх ринках є важливим не лише для економістів і політиків, а й для всіх, хто зацікавлений у глибокому впливі цього економічного гіганта на світову арену.

У 2022 році економіка Китаю, як і світова економіка, зіткнулася з багатьма викликами, пов'язаними зі зростанням геополітичної складності, такими як енергетична криза та інфляція. Китай відчув на собі тиск більш м'якої економіки, на що вказує ослаблення споживання, імпорту та експорту. Статистичні дані свідчать, що загальний обсяг прямих зовнішніх інвестицій Китаю у 2022 році становив 146,5 млрд доларів США, що на 0,9% більше, ніж у попередньому році. Нефінансові прямі іноземні інвестиції Китаю у 2022 році склали 116,9 млрд доларів США, що на 2,8% більше, ніж у попередньому році. Відносно швидко зростали вихідні інвестиції в деякі галузі, такі як оптова та роздрібна торгівля, переробна промисловість, а також лізинг та бізнес-послуги - на 19,5%, 17,4% та 5,8% порівняно з аналогічним періодом минулого року відповідно.[1]

Станом на кінець 2022 року китайські внутрішні інвестори створили потужну глобальну присутність, налічуючи 47 000 офшорних підприємств у 190 країнах і регіонах світу. Серед цих підприємств понад 60% розташовані в Азії, 13% - у Північній Америці та 10,2% - в Європі. Варто також звернути увагу на той факт, що близько 16 000 закордонних підприємств, або близько 34%, створені в країнах, які приєдналися до ініціативи "Один пояс - один шлях".[2]

В останні роки ініціатива "Один пояс - один шлях", що охоплює понад 70 країн, відкрила величезні можливості для китайських інвесторів, що призвело до значного зростання кількості та вартості інвестицій у цих країнах. За даними China Daily, за перші вісім місяців 2023 року сукупний товарообіг у країнах-учасницях ініціативи досяг 72,44 млрд доларів США, що на 4,8% більше, ніж

за аналогічний період минулого року. Крім того, нещодавно підписані контракти досягли 99,23 млрд доларів США, що означає суттєве зростання на 5,6% порівняно з аналогічним періодом минулого року. Швидкими темпами також розширюється взаємодія Китаю з Латинською Америкою. Суттєвим каталізатором цієї експансії стала угода на суму 2,9 млрд доларів США у Перу, де China Southern Power Grid International придбала значну частину активів у Enel, найбільшої італійської компанії з надання комунальних послуг. Латинська Америка стала важливим центром угод зі злиття та поглинання для китайських підприємств.[3]

У 2022 році ПІІ Китаю охопили 18 основних економічних категорій, включаючи лізинг та бізнес-послуги, виробництво, фінанси, оптову та роздрібну торгівлю, гірничодобувну промисловість і транспорт. За вартістю угод 55% від загального обсягу інвестицій у 2022 році було зосереджено в секторах технологій, медіа та телекомунікацій, охорони здоров'я та медико-біологічних наук, а також нерухомості, гостинності та будівництва. Гірничо-металургійний сектор також відзначився 33-відсотковим зростанням порівняно з аналогічним періодом минулого року до 3,5 млрд доларів США, особливо у видобутку літію та золотих рудників.[3]

У цьому аспекті також були помітні регіональні особливості розподілу. Наприклад, 75% угод у сфері охорони здоров'я та медико-біологічних наук було укладено в Північній Америці, 64% інвестицій у споживчі товари припадає на Азію, а 32% - на Океанію. Крім того, приблизно 80 відсотків вихідних інвестицій в енергетику та комунальні послуги, здійснених китайськими підприємствами, припадає на Азію, переважно на сектор відновлюваної енергетики. Крім того, незважаючи на 53-відсоткове падіння інвестицій у переробну промисловість і мобільність, спостерігалось помітне зростання в Північній Америці (178%) і Європі (43%), особливо в транспортну інфраструктуру, автомобілі, супутні компоненти і хімічну промисловість.[4]

Новизна дослідження полягає в комплексному аналізі стратегій інвестування, які Китай використовує для розширення свого впливу, охоплюючи не тільки традиційні сектори, але і передові технології, медіа, телекомунікації та інші. Крім того, висвітлення важливості Латинської Америки як стратегічного партнера для Китаю і виявлення впливу політичних та економічних обмежень на інвестиційні рішення китайських компаній в США вносить

унікальний внесок у розуміння геополітичних та економічних взаємозв'язків.

Список використаних джерел

1. Chow L. Overview of China outbound investment of H1 2022 [Електронний ресурс] / Loletta Chow // EY. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://www.ey.com/en_cn/china-overseas-investment-network/overview-of-china-outbound-investment-of-h1-2022.
2. Wu Y. China's Outbound Investment: Recent Developments, Opportunities, and Challenges [Електронний ресурс] / Y. Wu // China-Briefing. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.china-briefing.com/news/chinas-outbound-investment-odi-recent-developments-opportunities-and-challenges/>.
3. China's outward foreign direct investment flow to non-financial sectors in 2022, by region of origin [Електронний ресурс] // Statista. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.statista.com/statistics/722518/china-outward-non-financial-fdi-flow-by-region-of-origin/>.
4. Zhang, X. The socioeconomic geography of Chinese outward foreign direct investment in Latin America. *GeoJournal* 84, 961–982 (2019). <https://doi.org/10.1007/s10708-018-9902-3>

Павлова В.А., Роль бізнесу у розвитку національної економіки

В.А. Павлова, д.е.н., професор

Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро

РОЛЬ БІЗНЕСУ У РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Для розвитку національної економіки, зміцнення фінансової системи важливим є обсяг виторгу бізнесу, який входить до показників ділової репутації компаній різних видів діяльності. Для підтримання цієї гіпотези використаємо інформацію Опендатабот щодо топових вітчизняних підприємств [1]. Оцінка бізнесу в розрізі галузей та регіонів дозволяє виокремити можливості і перспективи розвитку економіки та визначити вплив на цей процес провідних компаній. Останні дослідження [1] надали змогу ознайомитися з компаніями різних видів діяльності, що входять до ТОП-10 за критерієм їх обороту (табл. 1).

Таблиця 1 – ТОП-10 компаній за обсягом обороту

Вид діяльності	Обсяг обороту, млрд грн	Частка у загальному підсумку, %
Енергетика	742,1	23,6
Оптова торгівля	458,9	14,6
Роздрібна торгівля	398,7	12,7
Добувна промисловість	295,1	9,4
Переробна промисловість	240,5	7,7
Наукова та технічна діяльність	224,8	7,2
Банки	200,9	6,4
Інше	578,5	18,4
Разом	3139,5	100,0

Джерело: узагальнено на основі [1]

Як видно з табл. 1, формуючими економіку бізнесами є енергетика (23,6% у загальному підсумку оборотів виділених топових компаній), оптова (14,6%) та роздрібна торгівля (12,7%). Це підтверджується статистичними даними за обсягами постачання первинної енергії й кінцевого споживання та оптового й роздрібного товарообороту підприємств [2].

Визначені [1] ТОП-10 компаній впливають на структуру бізнесу на мезорівні (регіональна структура). Зокрема, 63,6% обороту приходить на топові компанії, розташовані в м. Києві; 13,1% – в Дніпропетровській області; 3,9% – в Київській області; 3,8% – у Львівській області; 3,5% – в Одеській області. Отже, зазначені вище компанії за видами економічної діяльності впливають на розвиток кожного регіону та національної економіки в цілому й формують її структуру.

В свою чергу, макроекономічна ситуація в Україні впливає на характер очікування бізнесу щодо змін у обсягах виробництва і реалізації продукції, товарів та послуг [3]. Індикатор економічних настроїв у 3 кварталі 2020-2023 рр. становив 96,5%, 110,3%, 85,5% та 108,6%, відповідно. За виключенням підприємств торгівлі (зростання на 13% порівняно з 3 кварталом 2022 р.), очікування інших видів діяльності залишаються негативними. Баланс

відповідей у досліджуваному періоді за індикатором ділової впевненості в переробній промисловості становив мінус 6,7%; в будівництві – мінус 44,2%; у сфері послуг – мінус 5%. Не зважаючи на реалістично-песимістичні настрої бізнесу, Опендатабот, досліджуючи економічний фронт, констатує, що з липня 2023 р. кількість замовлень у підприємців почала інтенсивно зростати й досягла позначки 100%, а у серпні порівняно з липнем приріст становив 7% (дані SaaS-платформи для управління бізнесом RemOnline). Топ сегментами бізнесу була оптова й роздрібна торгівля. Найбільш суттєве зростання активності виділено в Харкові, Києві, Львові та Дніпрі [1].

Тож, можна констатувати, що поступово нарощуються потужності виробництв, спостерігається зростання обсягів продажів, як у великих компаніях, так і малого та середнього бізнесу. Про це свідчить і динаміка відкриття бізнесів в умовах воєнного стану. Зокрема, у вересні 2023 р. зареєстровано 35587 ФОП у сфері торгівлі, послуг, громадського харчування, що на 41% більше порівняно з вереснем 2020 р., на 27% – з вереснем 2021 р. та на 77% – з вереснем 2022 р. Наведене вище підтверджує виняткову роль бізнесу у розвитку національної економіки.

Список використаних джерел

1. Опендатабот опублікував індекс топових підприємств України. URL: <https://opendatobot.ua/analytics/opendatobot-index>
2. Статистична інформація. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Тенденції ділової активності. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/tda.htm

Павлюк Т.І., Система державної соціальної підтримки населення у формі субсидій

*Т.І.Павлюк, кандидат економічних наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ*

СИСТЕМА ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ НАСЕЛЕННЯ У ФОРМІ СУБСИДІЙ

Система державної соціальної підтримки населення є важливим елементом соціальної політики держави. Її завданням є забезпечення гідних умов життя та соціальної підтримки для людей

різних верств населення, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Утворення державної політики України щодо соціального захисту та соціального забезпечення залежить від багатьох актів, прийнятих Верховною Радою України, Президентом та Кабінетом Міністрів України. Аналізуючи ці нормативно-правові акти, варто пам'ятати, що зазначені державні органи влади мають вплив на політику в Україні щодо сфери соціального захисту та соціального забезпечення, так само як і в інших галузях, на основі розподілу владних повноважень, визначеного Конституцією України.

Сутність системи державної соціальної підтримки полягає в наданні соціальної допомоги людям, які потребують допомоги з боку держави. Це може бути матеріальна, медична допомога, житло, їжа, одяг, стипендії для навчання, пенсії та інші форми підтримки. Основні функції системи державної соціальної підтримки населення полягають в забезпеченні соціальної справедливості, зменшенні економічної відстані між бідними та багатими, забезпеченні доступу до соціальних послуг та підтримки, а також підвищенні якості життя людей.

Право на соціальний захист включає право на допомогу у випадках, коли громадяни не можуть самі забезпечити собі достатні умови життя, такі як: повна, часткова або тимчасова втрата працездатності, втрата годувальника, безробіття з незалежних від них причин, а також у старості і в інших випадках, передбачених законом[1].

Це право на соціальний захист забезпечується через загальнообов'язкове державне соціальне страхування, яке фінансується страховими внесками громадян, підприємств, установ і організацій, а також через бюджетні та інші джерела соціального забезпечення. Крім того, держава створює мережу державних, комунальних та приватних закладів по догляду за непрацездатними особами. Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, які є основним джерелом існування, повинні забезпечувати життєвий рівень, який не буде менший за прожитковий мінімум, встановлений законодавством.

Необхідність наукового дослідження соціального захисту та організації відповідальних органів в цій сфері вимагає розбудови високорозвиненої соціальної держави в Україні та формування послідовної системи організаційно-правового забезпечення

населення. Система надання субсидій є однією з дуже важливих форм цієї системи.

Субсидії є ефективним інструментом адресної допомоги населенню від держави, що дозволяє надавати допомогу українським сім'ям, які дійсно потребують підтримки. Вони представляють собою механізм адресної соціальної допомоги для конкретних цільових груп. Відповідно до програми житлових субсидій, сім'ї можуть платити за житло та комунальні послуги не більше ніж визначений Кабінетом Міністрів України обов'язковий відсоток від свого доходу в межах установлених нормативів використання житлової площі та нормативів за споживання житлово-комунальних послуг. У разі, якщо нарахована плата перевищує встановлену державою частку доходу, сім'я може отримати субсидію, яка компенсує цю різницю [2].

Загалом вчені виділяють різні визначення поняття «житлових субсидій», їх тлумачення залежить від країни походження та використання, поширеності та основних задач, які субсидії вирішують.

В Україні програма житлових субсидій була заснована у 1995 році Урядом країни щоб допомогти малозабезпеченим родинам оплачувати житлово-комунальні послуги. Ця програма є основним механізмом соціального захисту населення в умовах зростання цін на житлово-комунальні послуги вже понад 20 років.

Залежно від розміру середньомісячного сукупного доходу на одну особу в домогосподарстві, малозабезпечені громадяни сплачують лише частину вартості житлово-комунальних послуг. Таким чином, чим менший дохід в домогосподарстві, тим менший платіж за житлово-комунальні послуги є обов'язковим. Контролюють призначення субсидій та їх цільове використання органи соціального захисту населення у районах, містах Києві та Севастополі, а також виконавчі органи рад.

Згідно з Положенням про Міністерство соціальної політики України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.06.2015 № 423, Мінсоцполітики є важливим органом виконавчої влади, який відповідає за реалізацію державної політики у сфері соціального захисту. Вони організовують призначення та виплату державної соціальної допомоги, а також забезпечують надання субсидій для оплати житлово-комунальних послуг, скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива, а також

компенсацію додаткових витрат на комунальні послуги в умовах зростання цін і тарифів на послуги в державі [3].

Житлова субсидія надається тим, чия оплата житлово-комунальних послуг перевищує соціальну норму житла та соціальні нормативи користування житлово-комунальними послугами, і ця різниця визначає обов'язкову плату, яка розраховується згідно з установленим порядком Кабінетом Міністрів України. Оформлення житлової субсидії здійснюється в органах соціального захисту населення за місцем реєстрації громадянина. Для цього потрібно подати заяву та документи, які підтверджують доходи та склад сім'ї. Рішення про надання або відмову у наданні житлової субсидії приймається протягом 10 робочих днів з моменту подачі заяви.

Тому житлова субсидія - це соціальна допомога, яка адресно та систематично надається особам, що не можуть самостійно забезпечити себе житлом через різні причини. Фінансування цієї допомоги здійснюється за рахунок Державного бюджету України та є безповоротною. Вона призначена виключно на оплату житлово-комунальних послуг відповідно до правових актів, з чітко встановленим порядком надання. Мета житлової субсидії - забезпечення соціальної підтримки та гідного рівня життя для отримувачів.

Список використаних джерел

1. Положення про порядок призначення житлових субсидій : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 1995 р. № 848. *Офіційний вісник України*. 2018. № 37. С. 110
2. Синчук С.М. Правові ознаки соціальних пільг у сфері соціального забезпечення. *Держава і право. Юридичні і політичні науки: Зб. наук. пр.* 2012. Вип. 56. С. 305.
3. Бабич О. В., Щербина О. В. Житлова субсидія як фінансовий інструмент адресної допомоги населенню. URL: <http://surl.li/hhajz>(дата звернення: 12.09.2023).

Панько А.Ю., Кононенко Ж.А., Формування фінансових ресурсів підприємств

А.Ю. Панько, здобувачка першого бакалаврського рівня вищої ОПП 051 Бізнес-економіка

*Науковий керівник: Ж.А. Кононенко, к.е.н., доцент,
Полтавський університет економіки і торгівлі*

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ

Підприємства вступають у фінансові відносини з метою формування та використання фінансових ресурсів, належна забезпеченість якими, оптимальна структура та ефективне використання яких є умовою успішного функціонування будь-якого підприємства.

Фінансовим ресурсам підприємств притаманні такі властивості:

- фінансові ресурси мають стадію утворення;
- фінансові ресурси відображають відношення до власності;
- фінансові ресурси мають джерела формування і цілі використання;
- від джерел формування та напрямів використання залежить структура фінансових ресурсів підприємства [2].

Різні класифікаційні дефініції фінансових ресурсів у економічній літературі дають змогу сформулювати власне їх визначення, а саме, фінансові ресурси підприємства – це наявні в розпорядженні підприємства кошти, які поділяються за двома ознаками:

- за їх видами та складом;
- за джерелами їх виникнення (формування) [1].

Основним джерелом фінансових ресурсів на діючих підприємствах виступає вартість реалізованої продукції (наданих послуг), різні частини якої в процесі розподілу виторгу приймають форму грошових доходів і нагромаджень. Фінансові ресурси формуються головним чином за рахунок прибутку (від основного й іншого видів діяльності) і амортизаційних відрахувань. Також джерела класифікують за наступними характеристика (табл. 1).

Таблиця 1

Джерела формування фінансових ресурсів

Приватні	Міжнародні	Державні	Внутрішні
Фінанси бізнесу	Прямі іноземні інвестиції	Гранти та позики (офіційна допомога розвитку)	Податкові надходження
Неурядові організації	Міжнародні недержавні організації	Інші офіційні потоки	Неподаткові надходження

Результатом формування фінансових ресурсів є збереження, набуття, фінансові надходження. Вони призначені для здійснення витрат на розширене відтворення, виконання фінансових зобов'язань перед фізичними та юридичними особами, економічного стимулювання [3].

Отже, фінансовим ресурсам підприємства властиві певні ознаки, що виражають грошові відносини, залежать від первинного розподілу вартості валового внутрішнього продукту, формування та використання грошових доходів і децентралізованих фондів. Здатність виконувати функцію платіжного засобу та рівень ліквідності активів є визначальними ознаками віднесення їх до складу фінансових ресурсів. Можна виділити основні ознаки, які притаманні фінансовим ресурсам, відповідно до яких: формування та використання фінансових ресурсів здійснюється відповідно до правового та нормативного забезпечення, фінансові ресурси можуть належати суб'єктам господарювання різних організаційно-правових форм бізнесу, або бути зосереджені у суб'єктів фінансового ринку (банківських установах, інвестиційних фондах, компаніях спільного інвестування, тощо). Формування фінансових ресурсів підприємств знаходиться в прямій залежності від особливостей їх виробництва, що впливають на організацію внутрішніх процесів.

Список використаних джерел

1. Боднар О. А., Кучер В. А., Особливості формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах. Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics», № 6, 2017. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/osoblyvosti-formuvannia-finansovykh-resursiv-silskohospodarskykh-pidpriemstv/>

2. Гайбура Ю.А. Концептуальні засади формування фінансових ресурсів підприємств за сучасних умов. Агросвіт. № 6. 2020. С.14–21. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/6_2020/4.pdf

3. Герман М. Управління фінансовими ресурсами підприємства та їх вплив на його фінансовий стан. Вісник Хмельницького національного університету. № 5, Том 1. 2022. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/11/2022-310-29.pdf>

Педченко Н.С., Побшибна В.Д. Екологічний рейтинг як детермінанта інвестиційного розвитку регіонів: аналіз та перспективи (на прикладі Полтавської області)

Н.С. Педченко д.е.н., професор, перший проректор, професор кафедри бухгалтерського обліку та аудиту

Полтавського університету економіки і торгівлі

В.Д. Побшибна студентка групи ФК м-21 (Ж), спеціальності «Фінанси і кредит»

Полтавського університету економіки і торгівлі

ЕКОЛОГІЧНИЙ РЕЙТИНГ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ: АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ (НА ПРИКЛАДІ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Анотація. Дослідження спрямоване на визначення та аналіз важливості екологічних чинників у прийнятті інвестиційних рішень та надає практичні рекомендації для інвесторів та регіональних урядів щодо поліпшення екологічної стійкості інвестиційних проектів та регіонів. Дослідження проведене на прикладі Полтавської області, що дозволило визначити практичні заходи стимулювання інвестиційного розвитку регіону на основі виявлення актуальних проблем екологічної безпеки регіону.

Екологічні питання та стан навколишнього середовища стають все більш актуальними у світлі глобальних змін клімату та зростаючої турбулентності на світових фінансових ринках. Нові підходи до оцінки інвестиційної привабливості регіонів враховують не лише економічні показники, але й фактори навколишнього середовища. Останні події та розвиток світових подій змушують інвесторів, корпорації та уряди уважніше досліджувати та враховувати екологічну стійкість регіонів у процесі прийняття інвестиційних рішень.

Зростає публічна обізнаність щодо проблеми зміни клімату, забруднення довкілля та використання природних ресурсів, що підсилює тиск на компанії та уряди створювати сталі та екологічно стійкі рішення. Так, наукові дослідження останніх років звертають все більшу увагу на важливість екологічної складової інвестиційного розвитку регіону та необхідність її покращення. Квасній Л. Г., Волошанська С. Я., Колос В. О., Поясник О. С., Сисин

Г. досліджують еколого-економічні аспекти розвитку. Як стверджує колектив авторів, взаємозв'язок між економікою та екологією стає все більш очевидним і вимагає комплексного підходу до розв'язання цієї проблеми [3]. Струк Н.П., проводячи ретроспективний аналіз соціально-економічного розвитку регіонів в Україні, приділяє особливу увагу моніторингу та оцінці екологічної складової цього розвитку [5]; Обиход Г.О., Омельяненко Т.Л. стверджують, що екологічні проблеми суттєво обмежують соціально-економічний розвиток суспільства, котрий знаходиться у безпосередньому взаємозв'язку з якістю навколишнього природного середовища. Розвиток збалансованої системи раціонального природокористування, у поєднанні з адекватною структурною перебудовою промислового потенціалу, що враховує мінімізацію антропогенного навантаження і забезпечення соціальної захищеності людини стане основою забезпечення і стабільного суспільного розвитку держави [5].

Метою дослідження є проведення аналізу впливу екологічного рейтингу на інвестиційний розвиток регіонів, з основним фокусом на Полтавській області. Дослідження спрямоване на визначення важливості екологічних показників у формуванні інвестиційної привабливості регіону та виявлення потенційних перспектив для покращення стану довкілля та залучення інвестицій.

Екологічний рейтинг є важливим показником для визначення інвестиційної привабливості регіону, оскільки він відображає стан довкілля та рівень його збереження. Він дає системний аналіз основних факторів формування інноваційного потенціалу регіону, оцінює системоутворюючі галузі та обґрунтовує їх вплив на підвищення інноваційного потенціалу регіону [6]. Рейтинг також допомагає виявити сильні та слабкі сторони економіки регіону, визначити рівень інвестиційної активності та оцінити ефективність реалізації інноваційного потенціалу регіону. Крім того, рейтинг може бути використаний для залучення інвесторів, підвищення конкурентоспроможності регіону та забезпечення високих показників соціально-економічного розвитку в рейтингу серед регіонів країни.

Економічний рейтинг регіонів є важливим інструментом сприяння інвестиційному розвитку та покращенню соціально-економічного стану регіону. Полтавська область, займаючи 17 місце в Екологічному рейтингу областей України 2022 року (табл. 1).

Таблиця 1 – Екологічний рейтинг областей України 2022 року

Область	Викиди забруднених речовин в атмосферу, т./кв, км	Балі в із 10	Утворення відходів I-IV класів небезпечки, т./кв, м,	Балі в із 10	Кількість випадків захворювання на злоякісні новоутворення	Балі в із 10	Загалом
Житомирська	1,80	4,77	33,5	4,81	2,6	1,36	20,57
Чернівецька	2,60	3,86	-	5	1,9	4,55	19,46
Закарпатська	2,90	3,52	101,9	4,42	1,8	5	18,84
Волинська	1,80	4,77	34,7	4,8	2,5	1,82	16,25
Рівненська	2,00	4,55	34,9	4,8	2,2	3,18	16,09
Хмельницька	2,80	3,64	33,9	4,81	3,2	- 1,36	15,76
Чернігівська	1,60	5	15,7	4,91	3,5	- 2,73	14,5
Одеська	3,70	2,61	75	4,57	2,2	3,18	13,69
Тернопільська	2,70	3,75	600,4	1,59	2,7	0,91	13,23
Вінницька	4,90	1,25	45,3	4,74	2,9	-	12,99
Черкаська	5,00	1,14	33,5	4,81	3,3	- 1,82	11,01
Кіровоградська	2,00	4,55	24,4	4,86	4	-5	10,7
Луганська	2,00	4,55	194,8	3,89	3,1	- 0,91	9,28
Івано-Франківська	17,00	- 2,26	359	2,96	2,6	1,36	8,25
Херсонська	2,00	4,55	804,6	0,44	3,6	- 3,18	8,21
Київська	7,80	- 0,37	209,8	3,81	2,9	-	7,8
Полтавська	4,10	2,16	998,3	-0,11	3,5	2,73	4,57
Миколаївська	2,20	4,32	1 366,70	-0,45	3,2	- 1,36	4,52
Запорізька	8,30	- 0,47	584,9	1,68	3,1	- 0,91	4,4
Харківська	5,80	0,23	1 012,10	0,12	3,2	- 1,36	3,65
Львівська	6,80	- 0,16	55	4,69	2,8	0,45	2,36
Сумська	2,50	3,98	6 218,50	-5	3,5	- 2,73	-0,21
Донецька	30,30	- 5,00	5 479,50	-4,31	2,3	2,73	-9,39
Дніпропетровська	20,70	- 3,02	811	0,4	3,1	- 0,91	-10,98

Джерело: складено на основі даних [2]

Полтавська область стикається з кількома серйозними проблемами, що впливають на її екологічний статус та інвестиційну привабливість:

1) сортування сміття. Область генерує незвичайно багато відходів, кількість яких у більш ніж чотири рази перевищує середнє значення по Україні. В області немає жодного сміттепереробного заводу, а полігонів лише два. Однак місцева влада розробляє стратегії та програми поводження з відходами, співпрацює з громадськістю в цьому питанні.

2) знищення природних екосистем. Водночас в експертному середовищі Полтавщини велике занепокоєння викликає розораність території, особливо те, що під рілля віддають природні комплекси лук чи заплав річок, зокрема із природно-заповідного фонду. Влада забирає території з дикої природи, вони стають місцями індустриального фермерства, що знищує природні екосистеми, отруєє річки, куди потрапляють добрива та отрутохімікати. У довгостроковій перспективі відбувається зниження родючості земель і виникне ризик проблеми з харчовою безпекою.

3) незаконна вирубка лісу. Полтавські екологи звертають увагу також на таку проблему, як знищення лісосмуг, про що офіційних даних майже немає. Макуха та його колеги в 2021 році організували дослідження в Градижській та Новоселівській ОТГ на Полтавщині й виявили, що в цих громадах за час незалежності України знищено 5% і 10% лісосмуг відповідно, які повинні стримувати пилові бурі, запобігати ерозії ґрунту та сприяти врожайності. Зараз для відновлення лісосмуг необхідні зусилля й гроші, яких у громад не вистачає [2].

При цьому дослідження взаємозв'язку інвестиційного розвитку (визначеного за індикатором) та екологічного рейтингу, показали значну кореляцію між показниками (рис. 1).

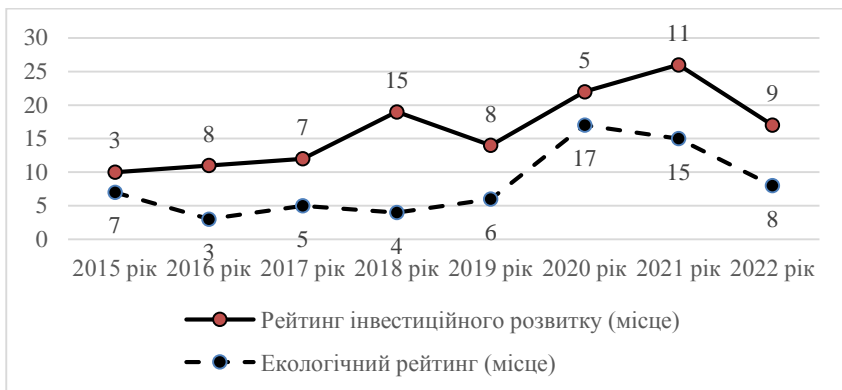

Рисунок 1 – Динаміка екологічного рейтингу та інвестиційного розвитку Полтавської області у 2015-2022 роках

Джерело: складено на основі даних: [4; 2]

Отже, вплив екологічного рейтингу на інвестиційну привабливість Полтавської області є значущим. Низьке місце в рейтингу свідчить про наявність проблем в екологічній сфері, які можуть вплинути на стійкість розвитку регіону та привабливість для інвесторів. Для покращення цієї ситуації важливо реалізувати програми з управління відходами, збереження природних екосистем та збільшення контролю над лісовими ресурсами. Це дозволить підвищити екологічний статус регіону та зробити його більш привабливим для інвестицій та сталого розвитку.

Як зазначає Дерев'яно А., від початку війни росії проти України пошкоджено, зруйновано або захоплено окупантами щонайменше 412 підприємств та заводів. Більшість із них – великі промислові підприємства, розташовані на сході та півдні країни. Заводи, що вціліли або не зазнали ушкоджень, працюють із завантаженням на рівні 30-50% від своєї потужності або тимчасово зупинили діяльність. Орієнтовно обсяги викидів від промисловості скоротилися більш ніж на 45% від довоєнного рівня. Оскільки виробничий потенціал зменшився, викиди від промисловості та енергетики не є основною проблемою для довкілля [1]. Незважаючи на це, у період післявоєнного відновлення доцільно приділити більше уваги інвестиціям в екологічну модернізацію, оскільки на їх обсяг може негативно вплинути відсутність можливості кредитування у фінансовому секторі, безпекова ситуація,

спрямування всіх коштів підприємств на збереження вцілілого майна та підтримку персоналу тощо.

Серед рекомендацій щодо удосконалення екологічної політики та інвестиційної привабливості Полтавської області слід виділити наступні:

- створення ефективного моніторингу довкілля, який дозволить вчасно виявляти проблеми та впроваджувати заходи для їх вирішення;

- стимулювання інвестицій у зелені технології шляхом посилення регіональної підтримки ековідповідальних суб'єктів підприємництва;

- залучення громади та експертів при прийнятті рішень з питань екології та інвестицій;

- розширення програм екологічної освіти для громади та підприємств, що сприятиме підвищенню свідомості та відповідальності у сфері довкілля.

Впровадження цих заходів допоможе Полтавській області покращити екологічну ситуацію, залучити інвестиції та зробити регіон більш привабливим для інвесторів і підприємств, сприяючи сталому розвитку та підвищенню якості життя громадян.

Список використаних джерел

1. Дерев'яно А. Дерегуляція екологічного законодавства під час війни та реформи задля європейської інтеграції. URL : <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analilyka/> (дата звернення: 06.09.2023)
2. Екологічний рейтинг регіонів України 2022. URL : <https://focus.ua/uk/ratings/504721-ekologicheskyy-reyting-oblastey-ukrainy-2021> (дата звернення: 31.08.2023)
3. Квасній Л. Г., Волошанська С. Я., Колос В. О., Поясник О. С., Сисин Г. Еколого-економічні аспекти розвитку Прикарпаття. *Acta Carpathica I. № 1* (2023):
4. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіону за 2015-2021 роки. URL : <https://dei.kyivcity.gov.ua/content/rezultaty-shchokvartalnoi-ta-shchorichnoi-ocinky-socialnoekonomichnogo-rozvytku-regioniv-shcho-provodytsya-minregionom-ukrainy.html> (дата звернення: 06.09.2023)
5. Обиход Г. О., Омеляненко Т. Л. Методичні підходи щодо оцінювання рівня екологічної небезпеки регіонів України.

6. Струк Н. П. Ретроспективний аналіз проведення моніторингу та оцінки соціально-економічного розвитку регіонів в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. № 3. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7719> (дата звернення: 06.09.2023)

Педченко Н.С., Копошинська М.С. Міжбюджетні відносини України в умовах воєнного стану

Н.С. Педченко д.е.н., професор, перший проректор, професор кафедри бухгалтерського обліку та аудиту Полтавського університету економіки і торгівлі
М.С. Копошинська студентка групи ФК м-21 (Ж), спеціальності «Фінанси і кредит» Полтавського університету економіки і торгівлі

МІЖБЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. Розглядається важливість забезпечення стійкості державних та місцевих бюджетів та реалізації ефективних міжбюджетних відносин в умовах воєнного стану в Україні. Визначається необхідність залучення додаткових джерел доходів, ретельного управління бюджетними видатками та співпраці з міжнародними партнерами для отримання фінансової допомоги. Підкреслюється, що успішність управління бюджетами в умовах війни залежить від гармонійної координації всіх учасників бюджетного процесу та прозорого використання ресурсів.

В умовах воєнного стану, коли бюджетні надходження зменшуються, а витрати значно зростають, вельми важливим є забезпечення належного виконання державних та місцевих бюджетів, пошуку додаткових джерел доходів та дотримання жорсткої економії витрат на бюджетні кошти. У ситуації обмежених фінансових можливостей перед державою виникла необхідність забезпечити ефективне функціонування бюджетної системи, перерозподіливши кошти, які були виділені в бюджетах на 2022 рік, для підтримки соціальних виплат громадянам, збільшення витрат на оборону держави, перегляду джерел наповнення бюджету та залучення міжнародної фінансової допомоги. Успішність

досягнення і підтримання фінансової стійкості державного та місцевих бюджетів, а також уникнення виникнення макроекономічних дисбалансів залежить від гармонійної та результативної координації всіх учасників бюджетного процесу.

Необхідність ефективних міжбюджетних відносин України в умовах воєнного стану активізували науковий інтерес українських вчених до цієї проблематики. Піхоцька О. М. та Ющик Ю. В. досліджують стан та особливості виконання державного та місцевих бюджетів в період воєнного стану [5]; Чугунов І., Пасічник М., Нікітішин А. розглядають особливості формування доходів бюджету в умовах воєнного стану та визначають основні заходи фіскального стимулювання та консолідації [7]; Ржеутська Л. визначає особливості держбюджету України в умовах воєнного стану [6]; бюджетний потенціал регіонів та специфіка міжбюджетних відносин знаходиться у центрі уваги наукових досліджень Педченко Н. С. та Стрілець В. Ю. [4]. Однак питання створення ефективної комунікації та взаємодії у формуванні бюджетів різних рівнів потребує більш ґрунтовного дослідження.

Відповідно Бюджетного кодексу України метою регулювання міжбюджетних відносин є забезпечення відповідності повноважень на здійснення видатків, закріплених законодавчими актами за бюджетами, та фінансових ресурсів, які мають забезпечувати виконання цих повноважень [2, ст. 81]. В умовах воєнного стану особливості міжбюджетних відносин можуть бути значно змінені через надзвичайні обставини, що впливають на фінансову систему країни. Серед ключових особливостей, що є характерними для міжбюджетних відносин в умовах воєнного стану слід виділити підвищення обсягу оборонних витрат для забезпечення національної безпеки, скорочення соціальних витрат (зокрема, зменшення соціальних програм та видатків на освіту, охорону здоров'я та інші сфери, що зазвичай є пріоритетами в мирний період), зміни в розподілі компетенцій і влади.

Вторгнення росії на територію України та активні бойові дії спричинили серйозні негаразди для української економіки, що різко вплинуло на виконання поточних бюджетів. З метою забезпечення стабільного функціонування життєво важливих аспектів національної економіки, Уряд прийняв першочергові заходи, відповідно до яких бюджети країни були перерозподілені на підтримку військових потреб та невідкладних соціальних витрат, спрямованих на підтримку населення. З моменту початку

повномасштабної війни, країна відмовилася від усіх видатків, спрямованих на капітальне будівництво та розвиток, враховуючи зростаючий тиск військових та соціальних витрат, що призвело до збільшення обсягу бюджетного дефіциту.

У 2022 році Уряд реалізував 52 програми державної регіональної підтримки розвитку територій, на які було виділено більше 150 млрд гривень [3]. Всі ці фінансові ресурси держава спрямовувала на місцевий рівень, щоб створити умови для динамічного і збалансованого розвитку територій (рис. 1).

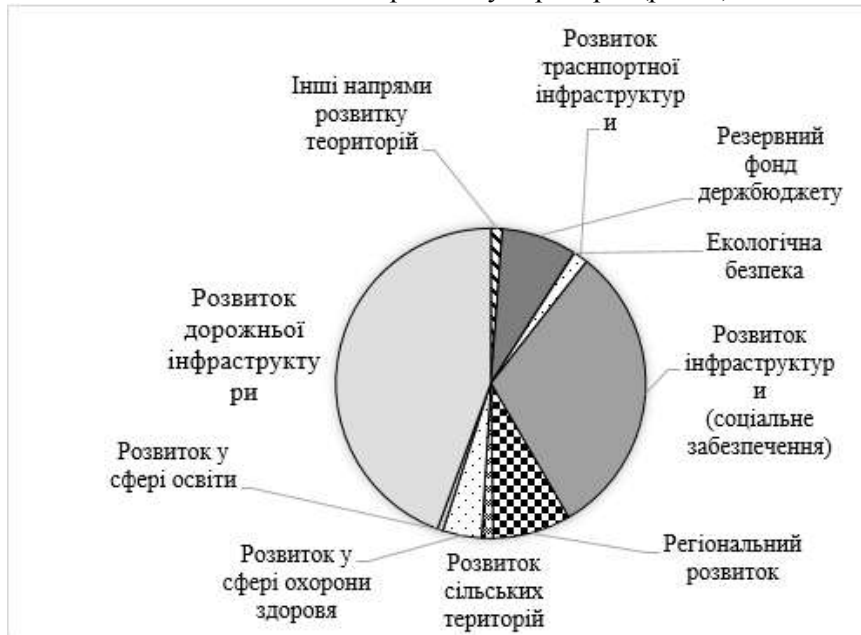

Рисунок 1 – Державна фінансова підтримка на розвиток громад та розбудови інфраструктури у 2022 році

Джерело: складено на основі даних [3]

Вторгнення спричинило масовий відтік населення та паралізувало підприємницьку діяльність, внаслідок чого відбулося значне зниження фінансових показників бюджетних систем. Практично кожна четверта громада, що знаходилася в зоні вторгнення РФ, збирала щонайменше на 50% менше доходів в порівнянні з довоєнними планами. Серед об'єднаних територіальних

громад, які знаходились поза зоною бойових дій, дві третини також відзначили падіння доходів. Найбільш уразливими виявилися такі статті доходів як податок на доходи фізичних осіб, акцизи та податок на нерухоме майно. Як наслідок, громадам довелося зіткнутися з необхідністю забезпечувати фінансування освіти, медицини та житлово-комунального господарства при падінні надходжень до 70%, що призвело до серйозного дисбалансу у їх фінансах [8].

Таблиця Тенденції змін у доходах громад у 2022 році (станом на травень)

Структурні зміни	ОТГ поза зоною бойових дій, %	ОТГ у зоні бойових дій, %	ОТГ, що постраждали від російської окупації, %
Зменшення на 0-9%	23	12	13
Зменшення на 10-29%	21	26	17
Зменшення на 30-49%	8	23	30
Зменшення на 50-69%	3	20	22
Зменшення на понад 70%	1	3	4
Не змінилися	44	15	13

Джерело: складено на основі [8]

Під час внесення змін до державного бюджету, Урядом здійснено деякі корективи до трансфертної політики, що призвело до значного зниження субвенцій з державного бюджету порівняно з показниками минулого року. Ці субвенції коливались від 7 до 19 млрд грн щомісячно. Протягом 2022 року до місцевих бюджетів надійшло 555,1 млрд грн доходів. Серед усіх надходжень найбільшу частку становили податкові надходження в розмірі 393,5 млрд грн, що складало 70,9% від загальних надходжень. Офіційні трансферти також мали значний внесок, становлячи близько 25% від усіх надходжень [3]. Також важливо відмітити, що протягом 2022 року

зросла частка доходів місцевих бюджетів у загальному бюджеті країни (рис. 2).

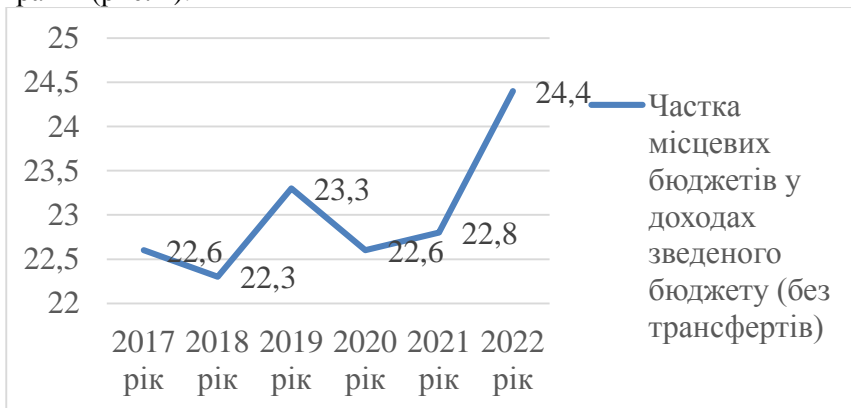

Рисунок 2 – Частка місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету (без трансфертів) за 2017-2022 роки, %

Джерело: складено на основі даних [3]

Варто зазначити, що ситуація з виконанням бюджетів в окремих громадах суттєво відрізняється, тому вимагає негайного реагування. Проте, громади продемонстрували свою здатність ефективно управляти та збільшувати отримані фінансові ресурси, гідно реагувати на непередбачувані виклики та забезпечувати високий рівень надання послуг в будь-яких умовах, а також швидко пристосовуватися до нових умов. Громади продемонстрували, що бюджети місцевого самоврядування складають основу стійкості місцевих фінансових ресурсів. Повномасштабна війна показала, що місцеве самоврядування здатне гідно протистояти будь-яким викликам, у тому числі й у фінансовій сфері. Саме громади сьогодні формують економічний фронт країни. З перших днів вторгнення російської федерації органи місцевого самоврядування забезпечують захист безпеки населення, функціонування бюджетної сфери і комунальних підприємств, діяльність територіальної оборони, здійснюють розміщення та надають допомогу внутрішньо переміщеним особам, надають допомогу ЗСУ [1].

Отже, міжбюджетні відносини в умовах війни в Україні вимагають особливої уваги та можуть призвести до збільшення видатків на оборону, збільшення міжбюджетних трансфертів, збільшення ролі місцевих органів влади та підвищення ефективності використання коштів. Умови воєнного стану супроводжуються складними фінансовими викликами, що вимагають від держави

ефективних заходів для забезпечення стійкості бюджетної системи та здійснення відповідних корекцій у фінансовому плануванні. Для формування належних міжбюджетних відносин важливо вжити наступні заходи:

- залучення додаткових джерел доходів. Зважаючи на зменшення бюджетних надходжень, слід активізувати пошук нових джерел доходів. Це може включати в себе податкові реформи, стимулювання економічної активності та приватних інвестицій;
- ефективне управління бюджетними видатками. Важливо встановити пріоритети в розподілі коштів, звернувши увагу на оборону та життєво важливі потреби населення. Слід зменшити витрати на менш пріоритетні напрямки, які можуть бути відкладені до більш сприятливого економічного періоду;
- міжнародна фінансова допомога. Для підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану важливо активно співпрацювати з міжнародними партнерами та організаціями для отримання фінансової допомоги та кредитів;
- скорочення соціальних витрат з обережністю. При необхідності зменшення соціальних витрат, слід враховувати можливі наслідки для населення. Важливо забезпечити, щоб не було порушено основні соціальні потреби громадян;
- гармонійна координація. Забезпечення успіху бюджетного процесу в умовах воєнного стану потребує гармонійної та результативної координації між всіма учасниками – державними органами, органами місцевого самоврядування та міжнародними партнерами;
- прозоре використання ресурсів. Важливо забезпечити, щоб виділені кошти використовувалися ефективно та прозоро, з урахуванням національних потреб та запобігання корупції.

Отже, Україна стикається з серйозними викликами внаслідок вторгнення Росії та активних бойових дій. Дії уряду щодо перерозподілу бюджетних ресурсів на підтримку військових потреб та соціальних витрат населення відображають намагання забезпечити стійке функціонування важливих сфер життя країни в умовах невпевненості та кризи. Важливо продовжувати раціонально управляти фінансами та забезпечувати динамічний розвиток територій, спираючись на обґрунтований фінансовий план та широкий спектр заходів.

Список використаних джерел

1. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 2022 рік. URL : <https://www.decentralization.gov.ua/news/16105?page=32> (дата звернення: 15.08.2023)
2. Бюджетний кодекс України: Закон України від 8 липня 2010 року № 2456-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 15.08.2023)
3. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/> (дата звернення: 15.08.2023)
4. Педченко Н. С., Стрілець В. Ю. Бюджетний потенціал регіону: оцінка та перспективи розвитку : монографія. Полтава: ПУЕТ, 2014. 220 с
5. Піхоцька, М., Ющик Ю. В. Аналіз виконання бюджетів в період воєнного стану. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична. 2022. № 35. С. 25-32.
6. Ржеутська Л. Особливості держбюджету України в умовах воєнного стану. URL : <https://www.dw.com/uk/osoblivosti-persogoderzbudzetu-ukraini-v-umovah-voennogo-stanu/a-63150054> (дата звернення: 15.08.2023)
7. Чугунов І., Пасічник М., Нікітішин А. Доходи Державного бюджету в умовах воєнного стану. Фінанси та банківська справа. 2022. № 5. С. 124-136
8. Як змінилися бюджети громад під час війни. Економічна правда. URL : <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/7/693539/> (дата звернення: 15.08.2023)

Перебийніс В.І., Вітрюк Н.М., Управління енергетичною ефективністю торговельних підприємств

В.І. Перебийніс, д.е.н., професор

Н.М. Вітрюк, аспірант

Полтавський університет економіки і торгівлі

УПРАВЛІННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЮ ЕФЕКТИВНІСТЮ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Поняття «енергетична ефективність» згідно Закону України «Про енергетичну ефективність» [1] означається як кількісне

співвідношення між роботою, послугами, товарами або енергією на виході та витраченою енергією на вході.

Проведеними нами дослідженнями [2] встановлено, що для управління енергетичною ефективністю підприємств властиве наявність двох стадій.

Перша стадія - розподіл та обмін енергоресурсів між попереднім і наступним їх власником. Хоча під час придбання енергоресурси не змінюють своєї натурально-речової форми (змінюється лише їх власник на відповідному енергетичному ринку), втім розподілені енергоресурси виводяться з обігу і не можуть вже бути на той час використані іншими енергоспоживачами.

Друга стадія - споживання енергоресурсів у процесі виробництва продукції (послуг) та її збуту.

Функціонально процес управління енергетичною ефективністю торговельних підприємств включає такі складові:

- оцінку наявних енергоресурсів;
- розподіл їх між енергоспоживаючими об'єктами і робочими місцями;
- споживання енергоресурсів у процесі реалізації товарів.

До інструментарію управління енергетичною ефективністю торговельних підприємств варто віднести такі функції управління, як планування, організування (організацію), мотивацію, контроль.

Планування енергозабезпечення та енерговикористання має здійснюватися з урахуванням цілей торговельного підприємства та методів їх реалізації.

Можна виділити два блоки планування діяльності торговельного підприємства, пов'язаних з енергоресурсами.

Перший блок планування руху енергетичних потоків охоплює визначення потреби в певних видах енергоресурсів, окреслення напрямів раціоналізації енергоспоживання.

До цього відноситься таке: оптимізація внутрішнього середовища торговельного підприємства, удосконалення його організаційної структури, уточнення цілей і завдань, використання інноваційних технологій, розвиток мотивації персоналу.

При формуванні виробничої програми торговельного підприємства, як правило, здійснюється розрахунок обсягу енергоресурсів, що планується використовувати, та обсягу запасів. Такі розрахунки варто здійснювати на підставі результатів енергетичної оцінки, плану оптимізації енерговикористання,

зокрема, оновлення основного капіталу чи енергоощадної модернізації основних фондів.

Другий блок планування руху енергетичних потоків має передбачати процес розробки стратегії енергозабезпечення, оптимізації поведінки торговельного підприємства на енергетичних ринках. При цьому, зокрема:

1) аналізуються джерела енергозабезпечення, діяльність енергопостачальників (існуючих та потенційних);

2) обґрунтовується верхня межа цін на енергоресурси, що може забезпечити плановий рівень прибутковості наданих послуг;

3) вивчаються транспортно-логістичні коридори, можливості транспортних та транспортно-експедиційних підприємств, логістичних і енергетичних хабів для доставки енергоресурсів згідно згідно принципу логістичного міксу.

Організаційну структуру торговельного підприємства варто удосконалювати з урахуванням принципу Чандлера («стратегія визначає структуру») [3].

З огляду на зазначене доцільні такі підходи:

1) врахування прийнятого торговельним підприємством підхід до делегування повноважень (в контексті розвитку внутрішнього середовища, трансформування управління енергетичними потоками);

2) оцінка стану зовнішнього середовища, зокрема, тих його елементів (енергопостачальники, банківські установи, перевізники та ін.), з якими торговельному підприємству доводиться повсякчас взаємодіяти, забезпечуючи свої потреби в енергоресурсах.

Рівень централізації управління енергетичними потоками залежить від багатьох чинників: обсяги та номенклатура товарів, зовнішнє середовище та ін.

Так, для торговельних підприємств, що мають великі структурні одиниці, різноманітні підрозділи з суттєвими обсягами реалізації товарів, значну їх номенклатуру, численні джерела енергозабезпечення, доцільно мати децентралізовану структуру управління енергетичними потоками. На середніх і малих торговельних підприємствах з невеликим штатом апарату управління доцільно мати централізовану структуру управління енергетичними потоками.

Мотивація персоналу, рівень його кваліфікації, організаційна культура відіграють неабияку роль в управлінні енергетичною

ефективністю, зокрема, при постачанні, транспортуванні, складуванні та управлінні запасами енергоресурсів, їх використанні.

Ефективна мотивація персоналу, який займається енергозабезпеченням та енерговикористанням, щодо заохочення енергозаощадження може бути забезпечена за наявності системи енергетичного контролю.

Як інструмент управління енергетичною ефективністю енергетичний контроль має ґрунтуватися на методології інформаційно-управлінського контролю, що реалізується торговельним підприємством, і враховувати специфіку обліку витрат різних видів енергоресурсів – рідких, твердих, газоподібних, а також електроенергії.

Запропоновано [4] таку структуру системи енергетичного контролю:

1) адміністративний контроль енерговитрат, який передбачає моніторинг бізнес-процесів з метою фіксування поточного стану енерговитрат;

2) технологічний контроль енерговитрат, що включає операційний контроль;

3) енергетична ревізія, яку здійснюють відповідні служби підприємства, чи/та енергетичний аудит, що проводять енергоаудиторські фірми (при цьому вивчається і аналізується стан енергогенерації й енергоспоживання, оцінюється потенціал енергозбереження, розробляються заходи з його реалізації).

При цьому важливо забезпечити логічну послідовність попереднього, поточного та підсумкового контролю енергетичних потоків. Так, попередній контроль енергетичних потоків ґрунтується на оцінках ймовірного забезпечення планових показників надходження енергоресурсів за їх видами.

Поточний контроль енергетичних потоків, який полягає в співставленні фактичних енерговитрат з нормативними, ґрунтується на енергетичному нормуванні, тобто встановленні енергетичних стандартів витрат зазначених ресурсів. Такий контроль в системі управління енергетичними потоками базується на зворотному зв'язку – від робочих місць (енергоспоживаючих об'єктів) до органів управління (відповідних служб).

При встановленні певних відхилень у енергоспоживанні від нормативного рівня поточний контроль енергетичних потоків дозволяє вживати оперативні заходи щодо усунення існуючих перебоїв у енергозабезпеченні, порушенні технічних умов

зберігання запасів енергоресурсів, недоліках в експлуатації енергетичних установок та енергоспоживаючих агрегатів, недотриманні технологічних вимог.

Після завершення певних планових періодів надходження і використання енергоресурсів, виконання укладених угод з постачання певних видів енергоресурсів здійснюється підсумковий контроль енергетичних потоків. Цей вид контролю полягає у співставленні фактичних показників енергозабезпечення та енергоспоживання з плановими (проектними). Одержана під час підсумкового контролю інформація аналізується і використовується для подальшого планування та прогнозування енергетичних потоків.

З'ясовані у процесі аналізу тенденції руху енергетичних потоків можуть бути використані для коректування енергетичної та корпоративної стратегій. Результати енергетичного контролю є підставою для мотивації енергозаощадження та заохочення відповідного персоналу торговельного підприємства.

Одним із завдань управління енергетичною ефективністю є оптимізація енергетичних потоків, що передбачає пошук енергоефективних варіантів надходження енергетичних ресурсів та використання енергоспоживаючих технічних засобів.

Оптимізація енергетичних потоків може передбачати такі заходи:

- 1) вибір енергопостачальних підприємств за критерієм мінімуму витрат на придбання і доставку енергоресурсів, з дотриманням принципу «точно вчасно»;
- 2) маршрутизація доставки енергетичних ресурсів;
- 3) обґрунтування енергооптимальних розмірів і структури транспортного парку торговельного підприємства;
- 4) оптимізація складських запасів енергоресурсів та управління ними за такими системами, як система з фіксованим розміром замовлення, система з фіксованою періодичністю замовлення, система із заданою періодичністю поповнення запасів до встановленого рівня, система "мінімум-максимум", система оперативного управління запасами.

Список використаних джерел

1. Про енергетичну ефективність: Закон України від 21 жовтня 2021 року № 1818-IX / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1818-20>

2. Перебийніс В. І., Рогоза М. Є., Безрук Д. І., Вітрук Н. М. Економіко-управлінські аспекти енергетичної ефективності суб'єктів господарювання в територіальних громадах. Вісник економічної науки України. 2023, №1.

3. Chandler, Alfred D. Strategy and structure: chapters in the history of the industrial enterprise. 1962. 490 p.

4. Перебийніс В. І., Федірець О. В. Енергетичний фактор забезпечення конкурентоспроможності продукції : монографія. Полтава : ПУЕТ, 2012. 190 с.

Перебийніс В. І., Безрук Д. І., Енергетична ефективність бізнес-процесів

В. І. Перебийніс, д.е.н., професор

Д. І. Безрук, аспірант

Полтавський університет економіки і торгівлі

ЕНЕРГЕТИЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ

Енергозабезпечення з початку енергетичної кризи 70-х років ХХ ст. відіграє ключову роль у глобальному розвитку.

Сьогодні перед світовою спільнотою стоїть завдання щодо усунення енергетичної бідності, задоволення зростаючого попиту на енергію та забезпечення доступної енергії при одночасному скороченні викидів.

Зазначене обумовлює доцільність поглибленої розробки програм та стратегій енергозаощадження не лише в державі, але й в окремих суб'єктах господарювання на рівні бізнес-процесів.

Тому у даний час актуалізується необхідність досліджень подальшого розвитку економічних та управлінських підходів щодо підвищення енергетичної ефективності.

Свого часу з'ясовано [1], що економічна категорія «енергетична ефективність» відображає виробничі відносини стосовно раціонального використання енергоресурсів на виробництво продукції (виконання робіт, послуг).

Поряд з поняттям «енергетична ефективність» у науковому обігу використовується й термін «енергоефективність».

На переконання О. В. Суходолі [2], енергоефективність – стан системи, при якому досягнення цілей та виконання її функцій забезпечується при мінімальних затратах енергії.

Енергоефективність, як вважає О. О. Веремеєнко [3], - це ефективне (раціональне) використання енергетичних ресурсів.

Схоже тлумачення належить Н. В. Пришляк. У своїй праці [4] вона розглядає енергетичну ефективність як раціональне використання енергетичних ресурсів (традиційних та альтернативних), що є основою формування енергетичної незалежності.

Інший підхід [5] передбачає, що енергоефективність – характеристика обладнання, технології, виробництва або системи загалом, яка показує ступінь використання енергії на одиницю кінцевого продукту.

У Директиві ЄС з енергетичної ефективності (Директива ЄС 2012/27/EU) [6], зазначається, що енергоефективність означає співвідношення між вихідною кількістю отриманих результатів діяльності (продуктивності), послуг, товарів або енергії та вхідною спожитою енергією.

Енергоефективність промисловості, на думку І. В. Міняйленко та Ю. І. Позняк [7], - це система засобів і методів, що застосовуються разом або окремо, результатом впровадження чи застосування яких є досягнення оптимального рівня енергоспоживання, балансу між витратами енергії та досягнутими виробничими потужностями.

Сутність поняття «енергетична ефективність» окреслена у законодавчих актах.

Так, згідно Закону України «Про енергетичну ефективність» [8] енергетична ефективність означається як кількісне співвідношення між роботою, послугами, товарами або енергією на виході та витраченою енергією на вході.

У Законі України «Про енергетичну ефективність будівель» [9] використовується термін «енергетична ефективність будівлі» як властивість будівлі, що характеризується кількістю енергії, необхідної для створення належних умов проживання та/або життєдіяльності людей у такій будівлі.

Слід зауважити, що при вивченні питань енергетичної ефективності бізнес-процесів були використані матеріали власних досліджень [10].

Загальний критерій енергетичної ефективності бізнес-процесів суб'єкта господарювання, на наш погляд, полягає у мінімізації рівня його енерговитрат у кінцевому споживанні з розрахунку на одиницю виробленої продукції (послуг).

Логічно стверджувати, що із загального критерію мають впливати часткові критерії енергетичної ефективності виробництва певного виду продукції (послуг):

а) фактична енергетична ефективність як співвідношення фактично виробленої продукції (послуг) та фактичних витрат енергоресурсів;

б) потенційна нормативна енергетична ефективність, що вимірюється співвідношенням потенційних обсягів виробництва продукції (послуг) та нормативних витрат енергоресурсів.

Варто розмежовувати такі рівні енергетичної ефективності бізнес-процесів суб'єктів господарювання:

1) мінімальний рівень енергетичної ефективності бізнес-процесів суб'єктів господарювання, коли приріст енерговитрат забезпечує порівняно менший приріст виробництва продукції/послуг);

2) максимальний рівень енергетичної ефективності бізнес-процесів суб'єктів господарювання – це найвища ефективність енерговитрат, яку можна досягти при повному використанні потенціалу суб'єктів господарювання.

Поряд з економічною категорією “енергетична ефективність” використовують категорію “енергетичний ефект» [1], що визначається як позитивні результати у вигляді зменшення питомих витрат енергоресурсів на виробництво продукції (послуг).

Енергетичний ефект бізнес-процесів суб'єкта господарювання доцільно визначати шляхом порівняння з тими технікою та технологіями, що замінюється,

Управління енергетичною ефективністю бізнес-процесів включає інформаційне забезпечення, яке здійснюється в процесі одержання, обробки і передавання відповідної інформації.

Інформаційний потік (як супутній енергетичному потоку) має собою сукупність повідомлень, необхідних для управління енергетичним потоком, що циркулює з одного боку в суб'єкті господарювання як системі, а з іншого - між господарюючим суб'єктом (системою) й зовнішнім середовищем.

Варто зазначити, що інформаційний потік є результатом енергетичного моніторингу.

Згідно урядового документа [11] під енергетичним моніторингом розуміється система збору, накопичення, обробки та відображення даних щодо обсягів споживання енергії/енергетичних ресурсів та комунальних послуг будівлями.

Очевидно, що інформаційне забезпечення енергетичної ефективності можливе за наявності інформаційної системи управління енергетичними потоками як складової корпоративної інформаційної системи суб'єкта господарювання.

Отже, проведеними дослідженнями обґрунтовано: загальний критерій енергетичної ефективності бізнес-процесів суб'єкта господарювання; мінімальний і максимальний рівні енергетичної ефективності бізнес-процесів суб'єктів господарювання; енергетичний ефект бізнес-процесів суб'єкта господарювання; інформаційне забезпечення управління енергетичною ефективністю бізнес-процесів.

Список використаних джерел

1. Гришко В. В., Перебийніс В. І., Рабштина В. М. Енергозбереження в сільському господарстві (економіка, організація, управління). Полтава: Полтава, 1996. 280 с.

2. Суходоля О. В. Енергоефективність економіки у контексті національної безпеки: методологія дослідження та механізми реалізації: монографія. Київ : Вид-во НАДУ, 2006. 424 с.

3. Веремеєнко О. О. Основні цілі та інструменти підвищення енергоефективності на підприємстві. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2018. Т. 29(68), № 3. С. 64-67. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2018_29_3_15

4. Пришляк Н. В. Організаційно-економічний механізм виробництва біопалив із агробіомаси : теорія, методологія, практика : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03. Вінниця, 2021. 468 с.

5. Енергетична ефективність України. Кращі проектні ідеї [електронне видання] : Проект «Професіоналізація та стабілізація енергетичного менеджменту в Україні» / Уклад.: С. П. Денисюк, О. В. Коцар, Ю. В. Чернецька. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2016. 79 с. URL : <https://files.nas.gov.ua/Offices/Publications/BookContent/2016/190123124216393-5810.pdf>

6. Директива Європейського парламенту і Ради 2012/27/ЄС від 25 жовтня 2012 року про енергоефективність, внесення змін до директив 2009/125/ЄС і 2010/30/ЄС та про скасування директив 2004/8/ЄС і 2006/32/ЄС/ Міжнародний документ в редакції від 01.01.2021. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_017-12

7. Мінняйленко І. В., Позняк Ю. І. Енергоефективність виробництва та її роль у створенні конкурентоспроможної

економіки регіонів України. Ефективна економіка. 2014. № 11. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3579>

8. Про енергетичну ефективність: Закон України від 21 жовтня 2021 року № 1818-IX / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1818-20>

9. Про енергетичну ефективність будівель: Закон України від 22 червня 2017 року № 2118-VIII / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-19>

10. Перебийніс В. І., Рогоза М. Є., Безрук Д. І., Вітрук Н. М. Економіко-управлінські аспекти енергетичної ефективності суб'єктів господарювання в територіальних громадах. Вісник економічної науки України. 2023, №1.

11. Про впровадження систем енергетичного менеджменту: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2021 р. № 1460. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1460-2021-%D0%BF#Text>

Пилипенко О.В., Соціально-економічні проблеми малого та середнього підприємництва і розвитку кооперацій в Україні та світі

О.В. Пилипенко, студентка 3-го курсу спеціальності 073 Менеджмент, Національний університет «Києво-Могилянська академія»

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА І РОЗВИТКУ КООПЕРАЦІЙ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Соціально-економічні проблеми малого та середнього підприємництва і розвитку кооперацій можуть включати в себе різні аспекти, такі як несприятливі умови законодавчої бази, ведення деякими підприємцями «брудного» бізнесу, нерівність доходів, недостатність висококваліфікованих працівників, високий рівень податкового навантаження, економічна нестабільність в державі, високий відсоток за кредитом, військові дії та багато інших. Ці проблеми можуть варіюватися залежно від регіону та країни. Розв'язання цих проблем часто вимагає комплексного підходу та спільних зусиль громади, уряду та інших зацікавлених сторін.

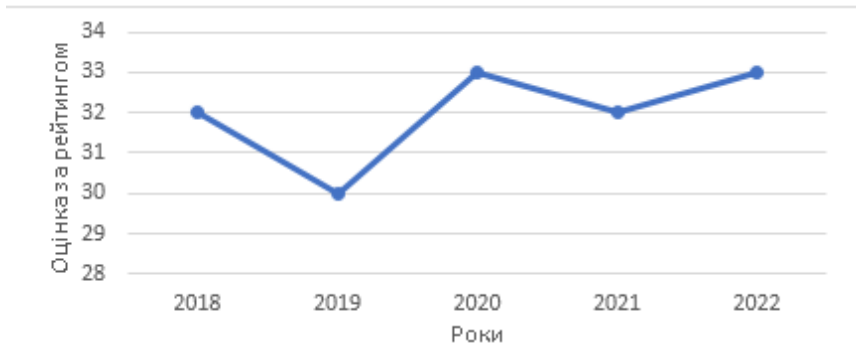
Останнім часом у світі спостерігається збільшення в структурах економічних систем малих та середніх підприємств. З досвіду країн, де малі та середні підприємства є найдинамічнішими,

на їх розвиток впливає якість бізнес-середовища та взаємозв'язок із державою. Малий бізнес у розвинутих країнах виконує такі важливі функції: залучення до економічного обороту матеріальних, фінансових, інформаційних та людських ресурсів. Завдяки малим, середнім підприємствам та коопераціям, великі компанії працюють ефективніше. На ринку продукції врівноважується врегулювання попиту та пропозиції, з'являються додаткові робочі місця, пом'якшується соціальна напруга в суспільстві [1].

Проблема розвитку малого та середнього бізнесу пов'язана з високим рівнем тінізації економіки країн світу. Україна є третьою державою світу за рівнем тінізації економіки після Азербайджану та Нігерії. Станом на 2017р. в Україні 1 трлн. 98 млрд.грн.(46,12% від ВВП) не були оподатковані, що призвело до значного скорочення доходів державного бюджету країни та негативно позначилося на макроекономічній ситуації в державі [2, с. 229].

Ще однією причиною соціально-економічних проблем для малого, середнього підприємництва та кооперацій – корупція. Індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index) - глобальний індекс, який оцінює рівень корупції в різних країнах світу. Він є одним із ключових інструментів для вимірювання корупції в громадському секторі. CPI оцінює рівень корупції в різних країнах на шкалі від 0 до 100, де 0 означає дуже високий рівень корупції, а 100 - дуже низький рівень корупції. Індекс базується на даних та опитуваннях, які проводяться серед експертів і бізнес-спільноти і відображає сприйняття рівня корупції в країні.

За результатами дослідження CPI (рис. 1), Україна протягом 2018-2022 років отримувала оцінку 30-33 за рейтингом по шкалі до 100. Високий рівень корупції в Україні свідчить про неефективну політику уряду у боротьбі з корупцією. Наслідком цього може стати зменшення привабливості країни для іноземних інвесторів та складнощі розвитку в малого та середнього підприємництва.

Рис. 1. Динаміка зміни позицій України за даними СРІ на 2018-2022 роки

Джерело: складено автором на підставі даних [3]

Негативним фактором тінізації економіки є зменшення прибутку підприємств, що працюють легально та неможливість збільшувати виробництво у тих обсягах, що й компанії, які ведуть «брудний» бізнес. Адже суб'єкти господарювання, які ведуть свою діяльність у тіншовому секторі економіки не сплачують податки, тому можуть отримувати прибуток навіть при встановленні ціни на вироблений товар або продукцію значно менше за ринкову.

Однією з основних проблем малого та середнього підприємств в Україні є велике податкове навантаження, що під час вторгнення країни агресора на територію України було спрощено. На початку війни були прийняті перші правки, зокрема було надано пільги для платників податків, що перебувають на спрощеній системі оподаткування; для осіб, які сплачують єдиний податок 3-ї групи ставка єдиного податку становить 2%; для 3-ї групи платників не застосовується обмеження щодо обсягу доходу на рік; суб'єктам господарювання, які здійснюють діяльність з роздрібною торгівлі алкогольні напої, тютюнові вироби, нафтопродукти тощо, з видобування підземних та поверхневих вод та надання послуг централізованого водопостачання, додано можливість перебування на спрощеній системі оподаткування [4].

Соціально-економічні проблеми розвитку кооперацій зазвичай мають фінансові та ресурсні обмеження, недостатні навички керівництва та управління, конкуренція з приватними підприємствами, технологічними змінами та доступом до ринку й

набуттям торговельних зв'язків. Розвиток кооперативного руху в Україні залежить від програм державної підтримки, проте їх кількість та якість не дозволяють брати участь підприємствам з незначними резервами фінансових ресурсів, а процес отримання такої державної допомоги є досить складним [5; 6].

У світі існує ряд дієвих прикладів організації фінансової допомоги, зокрема GIZ, DOBRE, Usaid та Міжнародний фонд «Партнерство за сильну Україну».

Отже, для вирішення основних проблем соціально-економічного розвитку малого та середнього бізнесу, а також кооперацій в Україні можна запропонувати зменшити податковий тягар, паралельно роблячи більш жорстким покарання за несплату податків. Реальні кроки у боротьбі з корупцією і бюрократизацією економіки дозволять покращити бізнес-клімат держави та підвищити довіру інвесторів. Використовуючи приклад розвинутих країн світу можуть бути розроблені нові державні заходи, які допоможуть позбавитися високого податкового навантаження, нерівності прибутку та економічної нестабільності в сфері малого та середнього бізнесу.

Список використаних джерел

1. Фліссак Н. Малий бізнес в Україні: проблеми та перспективи розвитку. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0117697-04#Text>
2. Ремінський М.М., Глущенко Я. І. Тенденції і проблеми розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2019. №16. С. 225–232.
3. CORRUPTION PERCEPTIONS INDEX. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2022/index/ukr>
4. Податки під час війни. Державна податкова служба України. URL: <https://tr.tax.gov.ua/media-ark/local-news/print-581820.html>
5. Kuzhelev M. A. Analytical Processing and analysis of financial information. *Finansy, uchet, banki*. 2001. № 5, pp. 36–41.
6. Kuzhelev M. A. Corporate governance: essence and elements. *Ekonomika i organizaciya upravlinnya*. 2008. vol. 3, pp. 51–58.

Помаза-Пономаренко А.Л., Стратегування розвитку громад у напрямку забезпечення безбар'єрного розвитку туризму

А.Л. Помаза-Пономаренко, доктор наук з державного управління, старший дослідник, Національний університет

СТРАТЕГУВАННЯ РОЗВИТКУ ГРОМАД У НАПРЯМКУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

Вивченню проблем державної політики у туристичній сфері присвячені наукові праці О. Ахмедової, О. Білотіла, С. Домбровської, Є. Козловського, Н. Леоненко, І. Парубчака, М. Поколодної, О. Поступної, С. Сисоєвої, Д. Тюріної, В. Шведун, Е. Щепанського та ін. [1; 3]. Не применшуючи здобутків учених, можемо відзначити, що існує необхідність у комплексному науковому дослідженні як теоретичних, так і практичних аспектів стратегування розвитку громад у напрямку забезпечення безбар'єрного розвитку туризму з позиції того, що він є об'єктом публічного управління.

Безбар'єрність розвитку найважливіших сфер суспільної життєдіяльності – це філософія держави, суспільства й окремо взятих громадян. Починаючи з 2021 року, в Україні активізувалися питання щодо забезпечення безбар'єрності в таких сферах: освітній, інформаційній, цифровій, економічній тощо. Ці пріоритетні сфери визначені у Національній стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року [4]. Стратегія була прийнята на вимогу Президента України у 2021 році.

Перед тим (у 2017 році) в Україні була схвалена Стратегія розвитку туризму і курортів на період до 2026 року [5]. Вона передбачає важливість забезпечення безбар'єрного туризму, насамперед, для осіб з інвалідністю. У той же час, поза увагою залишаються інші категорії осіб. Проте рівність прав громадян і їхній захист мають гарантуватися для всіх людей незалежно від їхньої статі, віку, рівня добробуту та ін. Дана ситуація склалася через те, що останніми роками проблематика безбар'єрності розглядалася з позиції захисту прав саме маломобільним особам. І це притаманно було і для країн з високим рівнем соціально-економічного розвитку, і для України. У той же час, Всесвітня організація туризму визнала, що безбар'єрність розвитку туризму включає більш широкий спектр «доступних» послуг для населення.

Через повномасштабну агресію проти України зростає кількість військових і цивільних людей, які потребують лікування й оздоровлення. Реалізація відповідних прав громадян сьогодні та в найближчій перспективі буде одним із найактуальніших питань для

нашої держави. Зважаючи на це, її головним завданням є дієва реалізація державної соціально орієнтованої політики на всіх рівнях управління – центральному, регіональному та місцевому. Безбар'єрність – це безперешкодний і рівний доступ громадян до державних послуг, що надаються на місцях. Рівень громади є стратегічним, адже саме він передбачає персоніфікацію механізмів реалізації можливостей місцевих мешканців щодо забезпечення власного соціально-економічного розвитку. Проте перед тим, як докладати зусиль на рівні громади для забезпечення її безбар'єрного розвитку, у т.ч. у туристичній сфері, слід оновити вітчизняне законодавство в цій сфері:

- 1) Закон України «Про туризм» (1995 р.);
- 2) Стратегія розвитку туризму і курортів на період до 2026 року [2; 5].

Зрозуміло, що розробники загально державного стратегічного плану розвитку туризму не могли спрогнозувати вплив позасистемних факторів, але повинен був містити вимогу щодо забезпечення його безпековості та доступності.

Після вдосконалення Стратегії розвитку туризму і курортів на період до 2026 року доцільно забезпечувати сталий розвиток туристичної сфери в громадах, що має відобразитися в оновлених стратегіях регіонального розвитку. Аналіз чинних стратегій регіонального розвитку в Україні дає підстави стверджувати, що на її теренах ще не напрацьована повсюдна управлінська практика щодо забезпечення безбар'єрності на місцях. Відтак, місцевим органам державної влади необхідно змінювати підходи до управління соціально-економічним розвитком у бік забезпечення його безпековості та безбар'єрності. Це необхідно зробити ще й з огляду на європейську тенденцію щодо збільшення кількості людей похилого віку та осіб з інвалідністю, не є виключенням в цьому й Україна.

Тому важливо зменшувати протистояння між площиною теорії управління та площиною її практичної реалізації через застосування наукових підходів, що дозволять унеможливити поширення на практиці проблем, що можуть трансформуватися в соціально-політичні кризи.

Щодо туристичної сфери України, то в її межах останнім часом набули поширення протистояння «теорія – практика», зокрема, зумовлені впливом позасистемних факторів. Свідченням цього впливу є фінансова-економічна криза (2008 р.), революція та

зовнішня агресія проти України (2014 р., 2022 р.), виникнення та поширення пандемії COVID-19 (2019–2022 рр.) тощо. У межах фундаментальної науки розроблено концепт, зокрема, щодо важливості забезпечення принципу «людиноцентризму» в усіх сферах суспільної життєдіяльності. На жаль, у туристичній сфері України цей принцип був певною мірою проігнорований, як результат, акцентувалася увага на комерціалізації зазначеної сфери. Зрозуміло, що туристична індустрія передбачає впровадження такого головного правила бізнесу: отримання прибутку в найкоротші терміни за найменших витрат. У той же час, реалії засвідчують, що не можна все комерціалізувати та прагнути оперативного отримання ефекту без забезпечення стратегічності розвитку туристичної сфери загалом і туристичної індустрії зокрема. Така стратегічність, на наш погляд, передбачає забезпечення соціальної орієнтованості державної політики та діяльності бізнесу. Зважаючи на те, що туристична сфера відноситься до невиробничих сфер економіки, регулювання такої сфери має відзначатися ліберальним підходом і застосуванням непрямих методів державного впливу. На цій підставі вважаємо, що ці методи повинні бути стимулюючо-мотиваційними (наприклад, надання податкових пільг суб'єктам підприємницької діяльності в туристичній сфері за умови, якщо вони забезпечують безбар'єрний розвиток туризму в окремо взятому регіоні).

Отже, соціальна орієнтованість і безбар'єрність у туристичній сфері вимагає забезпечення розвитку відповідних її видів (туризму людей похилого віку, осіб з інвалідністю, маломобільних осіб, вагітних жінок, лікувального туризму, оздоровчого туризму, пізнавального туризму, екологічного туризму, сільського зеленого туризму, е-туризму та ін.).

На жаль, ці види туризму з вищевказаних залишилися без уваги управлінців у забезпеченні їхнього розвитку. Тому ці види, як і необхідна для них інфраструктура, були занедбані та подекуди втрачені. Як результат, сьогодні Україна та її громадяни стикнулися з проблемою відсутності належно функціонуючих соціально орієнтованих доступних видів туризму, а, відтак, з неможливістю здійснити належне лікування й оздоровлення людей.

Отже, наступна Стратегія розвитку туризму та курортів України має визначати, що всі державні та недержавні програми, заходи, інструменти тощо повинні бути спрямовані на «людину», а також на безпечний і безбар'єрний її відпочинок, лікування, оздоровлення

тощо. Уже сьогодні необхідно створити модель, з одного боку, антикризового управління в туристичній сфері, а з другого – стратегічної модернізації зазначеної сфери на рівні регіонів. При цьому безбар’єрність має бути ключовою як за антикризового управління, так і за стратегічного. На цій підставі зазначимо, що подальші наукові розвідки повинні бути присвячені зазначеному напрямку.

Список використаних джерел:

1. Домбровська С., Помаза-Пономаренко А., Рибальченко Н. Туризм і право на нього в контексті гарантування безпеки: монографія. Харків, 2022. 272 с.
2. Закон України «Про туризм». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
3. Леоненко Н.А. Державне регулювання туристичної сфери: теорія, методологія, практика: монографія. Х.: НУЦЗУ, 2021. 325 с.
4. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар’єрного простору в Україні на період до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 року № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>.
5. Стратегія розвитку туризму і курортів на період до 2026 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text>.

Ракуха А. М., Осіпова Л. В. Проблеми міграції та трудової міграції українців

А. М. Ракуха, здобувач вищої освіти

*Л. В. Осіпова – науковий керівник, канд. екон. наук, доцент
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ*

ПРОБЛЕМИ МІГРАЦІЇ ТА ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ

Трудова міграція робочої сили є важливим аспектом міжнародних економічних відносин. На рубежі ХХ - ХХІ століть, проблеми, пов'язані із трудовою міграцією, загострились в усьому світі. Політики, експерти та вчені докладають багато зусиль для вирішення проблем зовнішньої міграції. Ця проблема є актуальною

так як Україна виступає як одне із головних джерел трудових мігрантів для країн ЄС.

Дослідженню проблеми міжнародної міграції робочої сили присвячено чимало праць вітчизняних та зарубіжних авторів. Значний внесок в вивчення цієї проблематики внесли такі науковці, як О. О. Дженіс та інші. Але незважаючи на чималу кількість праць проблему не вичерпано і є простір для подальших досліджень.

Основними причинами, які спонукають українців до виїзду за кордон, є високе безробіття, відсутність роботи за фахом на батьківщині, низький рівень оплати праці в престижних галузях, таких як ІТ, медицина, інженерія тощо, а також зменшення або відсутність певних галузей виробництва і економічна недорозвиненість окремих регіонів а також низька середня заробітна плата (вона залишається однією з найнижчих у Європі: Німеччина – 2 700 євро, Франція – 2 580 євро, Італія – 1 780 євро, Україна – 362 євро) [1, с. 3].

В процесі трудової міграції, в країну можуть мігрувати як висококваліфіковані спеціалісти, так і некваліфіковані. Якщо країна зосереджується виключно на низько кваліфікованих працівниках, це сприяє розвитку низькооплачуваних робочих місць та призводить до її відсталості на міжнародній арені. Тому країни повинні обирати правильну політику трудової міграції, оскільки ці міграційні процеси можуть мати як позитивний вплив (задовольняють потреби у робочій силі), так і негативні наслідки (мігранти мають низьку кваліфікацію, більшість із них незаконно перебувають на території країни, провокують різні міжнаціональні конфлікти тощо) [2, с. 75].

Станом на 2021 рік основними країнами, куди вирушали українські трудові мігранти були: Польща (40,76%), росія (17,81%), Угорщина (10,45%), Молдова (7,4%), білорусь (5,95%), Румунія (2,94%), Туреччина (2,31%), Єгипет (1,51%), Німеччина (1,26%), Об'єднані Арабські Емірати (0,59%), Ізраїль (0,56%), Італія (0,5%), Австралія (0,46%), Греція (0,46%), і інші країни (3,84%) [3, с. 126].

Інформаційно-аналітичне забезпечення цих питань з українського боку здійснює Державна міграційна служба України, Державна прикордонна служба України, Державна служба статистики України та інші структури [4, с. 20].

На рисунку 1 представлено розподіл трудових мігрантів України за професійними категоріями [2, с. 75].

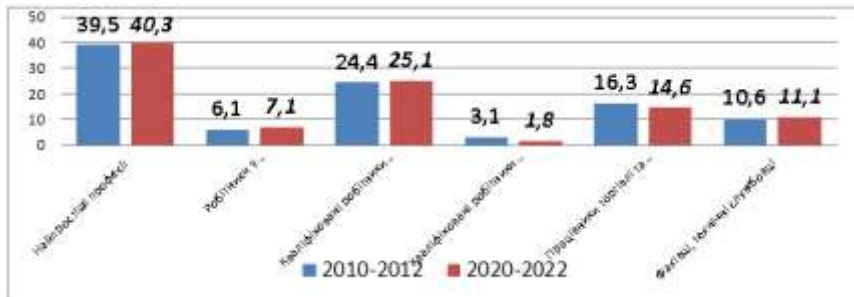

Рисунок 1 - Розподіл трудових мігрантів України за професійними групами у 2010–2022 роках, %

Протягом досліджуваного періоду не відбулося суттєвих змін у сфері професійної діяльності. Відбулося невелике зростання кількості працівників у категоріях, які включають працівників найпростіших професій, робітників, що обслуговують машини, кваліфікованих працівників з інструментами і фахівців. Зафіксовано зменшення кількості кваліфікованих робітників сільського господарства та працівників у сфері торгівлі та послуг. З цього можна зробити висновок, що будь-яка національна економіка в різній мірі взаємодіє з міжнародними міграційними процесами [2, с. 75].

У 2022 році перед Європою виникла нова проблема щодо організації та контролю пересування громадян України через російське повномасштабне вторгнення. Питання еміграції з України до країн Європи стало надзвичайно актуальним, оскільки станом на 1 червня 2022 року було зруйновано 116 тисяч житлових будинків, в яких проживали близько 3,5 мільйона громадян України [5, с. 38]. УВКБ ООН зафіксувало майже 8 мільйонів українських біженців у країнах Європи станом на кінець січня 2023 року [6, с. 21].

За даними Організації Об'єднаних Націй у справах біженців (УВКБ ООН), більше дев'яти мільйонів громадян України вже перетнули міжнародні кордони України [7, с. 6]. Найбільше з них знаходяться в Німеччині, Польщі та Чехії [5, с. 38].

Протягом цього короткого періоду, країни Європи повинні були створити всі необхідні умови для належного прийому такої великої кількості людей. Незважаючи на політичну ситуацію, в якій країни Європи стояли перед вибором сторони між Україною та росією, вони намагалися забезпечити найкращі умови для українців,

незважаючи на всі негативні наслідки. Це показує, що прийняття рішень щодо міграційної політики не завжди ґрунтується виключно на економічних вимірах. Раптовий приїзд такої великої кількості українців може вплинути на зменшення кількості біженців з інших країн в найближчі роки [5, с. 38].

У результаті повномасштабного вторгнення росії в Україну, уряди США та Канади розробили спеціальні програми для українців, які перебувають в пошуках прихистку. Зокрема, у Канаді була запроваджена програма CUAET (Canada-Ukraine authorization for emergency travel), яка стала доступною для українців з 17 березня. Ця програма дозволяє громадянам України подавати безкоштовні візові заявки та перебувати в Канаді протягом 3 років із правом на працевлаштування. Також уряд США розпочав реалізацію гуманітарної програми "U4U" (Uniting for Ukraine) для українців, яка розпочала свою діяльність з 26 квітня [7, с. 6].

Отже, сучасна еміграційна ситуація в Україні порушує національні інтереси. Значна кількість міграцій може призвести до зменшення чисельності населення країни, збільшити навантаження на залишених працездатних громадян, а також, з урахуванням економічної, політичної ситуації та військового конфлікту на сході держави, ускладнює повернення українців на батьківщину.

Список використаних джерел

1. Дзеніс О. О. (2022). Міжнародна міграція робочої сили в сучасних умовах та її вплив на міграційну політику держави. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1195/1152>
2. Сидорук Б. В. Інтергація України у світовий ринок праці. (2023). URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/46_2023ua/15.pdf
3. Ткачук Ю. В. (2021). Зовнішні міграційні процеси трудових ресурсів та міграція як аспект проблеми зайнятості. URL: http://politicus.od.ua/1_2021/19.pdf
4. Осіпова Л. В. (2021). Міграція робочої сили з України до ЄС на прикладі Польщі: ключові тенденції та проблемні аспекти в контексті євроінтеграції. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/12/2021-5t1-03.pdf>
5. Петренко К. В. Вплив глобалізації на міграційні процеси у світі та Європі. (2022). URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/50662/1/EV-2022-23_p34-39.pdf

6. Оцінка впливу війни на людей. (2023). URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/otsinka-vplyvu-viyny-na-lyudey>
7. Іжевський П. Г. Міжнародна трудова міграція робочої сили та її вплив на внутрішній ринок праці України. (2022). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1915/1843>

Рогоза М. Є., Гермаш В.О., Кулак А.М., Кузуб С.В., Підходи формування промислової політики в умовах розвитку економіки знань

Рогоза М. Є., д.е.н., професор,
ORCID 0000-0002-5654-7385;

Гермаш В.О., студент ОП «Економічна кібернетика»
Полтавський університет економіки і торгівлі;

Кулак А.М., студент ОП «Економічна кібернетика»
Полтавський університет економіки і торгівлі,

Кузуб С.В., студент ОП «Економічна кібернетика»
Полтавський університет економіки і торгівлі

ПІДХОДИ ФОРМУВАННЯ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ

Промислова політика визначає орієнтири розвитку економічних об'єктів, регіонів, економіки в цілому [1]. Розуміння процесів формування промислової політики в умовах війни та перспектив вступу до ЄС є запорукою успіху та рушієм стабільно стійкого розвитку економіки [2]. Ефективність промислової політики забезпечується умовами формування та реалізації стратегій smart спеціалізацій та формування інноваційних стратегій [3].

Основними показниками проблем у розвитку промислового виробництва за даними джерела [4] є: значний рівень зменшення промислового виробництва; значний рівень інтенсифікації процесу імпортозаміщення та зниження експорту; проблема відновлення промислового виробництва на існуючих засадах – втрачання часу відставання у технологіях; відсутність необхідного рівня інвестицій та інновацій у виробництві нових товарів; відкриття нових підприємств на сировинній основі та дешевій робочій силі; відсутність зі сторони держави кредитної політики, направленої на забезпечення кредитування промисловості; одиничні виробництва, які важливі для впровадження політики імпортозаміщення, за рядом

причин зупинили виробничу діяльність або вона знаходиться в незадовільному стані; існуюча структура та форма власності не сприяють розвитку та підтримці промислового виробництва на державному рівні через суто ринкове бачення економічних процесів та корупційна складова, яка стоїть як перешкода з обох сторін.

У сучасних умовах сформувались процеси у глобальному ланцюгу створення вартості, які стають дедалі складнішим на загальній тенденції посилення конкуренції з боку нових ринків [1]. Дослідниками відзначається втрата світових ринків європейськими виробниками через посилення конкуренції з боку азійських країн, які піднімають рівень промислового розвитку та його державної підтримки [1].

Крім відзначених проблем у промисловому виробництві необхідно підкреслити особливості, які пов'язані із структурною слабкістю економіки, її неефективної спеціалізації на сировині та низькотехнологічних виробництвах [3].

Вплив процесів, пов'язаних із “..насадження реформ Вашингтонського консенсусу в Україні, які передбачають реалізацію неоліберальної економічної політики, відкриття ринку та заборону прямої підтримки державою національних виробників, призвело до передчасної деіндустріалізації економіки (*premature deindustrialization*) [5]”, що має наслідки зниження обсягів промислового виробництва, скорочення зайнятості у промисловості та її внеску у ВВП, фізичне та моральне знецінення обладнання й інфраструктури, брак інвестицій, погіршення товарної структури експорту та сповільнення інноваційних процесів [3].

Таким чином, у нинішніх умовах війни та повоєнного відновлення, рівень зростання інтересу до промислової політики має ступінь надважливості.

Серед завдань та цілей промислової політики дослідниками виділяються необхідність адаптації промисловості до структурних змін, створення сприятливого середовища для створення умов ініціювання та розвитку підприємництва. Особливої уваги заслуговує мотивація та створення сприятливих умов для співробітництва між підприємницькими структурами економічного регіону, в тому числі і використання промислового потенціалу політики в інноваційній діяльності та досліджень [1]. У використанні підходів для формування промислової політики, в першу чергу, дослідниками пропонується передбачати спрямованість політики підвищення конкурентоспроможності

промисловості на основі використання інструментів для розвитку підприємництва, малого та середнього бізнесу [1].

Вивчення комплексного підходу до планування заходів промислової політики, який запропоновано у комюніке «Здійснення Лісабонської програми Співтовариства: Концепція політики ЄС із укріплення переробної промисловості з метою вироблення більш комплексного підходу до промислової політики» (СОМ (2005) 0474) та у комюніке «План дій в області сталого споживання та виробництва і сталої промислової політики» (СОМ (2008) 0397), стає одним із ключових моментів при використанні досвіду формування промислової політики у її послідовності в області внутрішнього ринку, інфраструктури та сприяння цифровим трансформаціям в промисловості [6].

Серед важливих проблем у визначенні підходів формування промислової політики необхідно відзначити підходи у частині участі формування кадрів на основі розвитку форм співпраці ЗВО і бізнесу з урахуванням вирішення завдань:

- необхідності формування державної політики для створення умов побудови системи стимулювання та заінтересованості бізнесу і суб'єктів економіки промисловості у участі підготовки кадрів для промисловості;

- мотивації бізнесу державою до проведення політики участі у підготовці фахівців (дуальної освіти та практико-орієнтованого навчання);

- підняття престижності якісного фахівця потребам промисловості та економіки;

- формування мотивації науково-педагогічних кадрів та зниження темпів відпливу їх із ЗВО.

Отже, дослідження наукових публікацій із вирішення проблем формування промислової політики надає можливості розуміння дієвих інструментів у підвищенні рівня інноваційності, інтелектуалізації, підготовки кадрів для промисловості та знанневості економіки.

Практична значущість результатів дослідження визначається знаннями про підходи формування промислової політики, про існуючі процеси піднятих проблем у нинішньому стані економіки та надає розуміння про визначення орієнтирів розвитку економіки, які також формують процеси розвитку економіки знань.

Список використаних джерел

1. Промислова політика як ключовий інструмент стратегії розвитку : науковоаналітична доповідь / за ред. д-ра екон. наук Дейнеко Л.В. ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – Електрон. дані. – К., 2019. – Режим доступу : <http://ief.org.ua/docs/sr/304.pdf>.

2. Заяць О.І., Ярема Т.В., Сучасна промислова політика та інноваційна стратегія Європейського союзу. – Вісник ОНУ імені Мечникова. 2022. Т.27. Вип. 2(92).-С. 8-12. - <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/46271/1/%D0%A1%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D1%82%D0%B0%20%D1%96%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B8%D0%CC%86%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F%20%D0%84%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B8%D0%CC%86%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%A1%D0%BE%D1%8E%D0%B7%D1%83.pdf>.

3. Пропозиції щодо розвитку промисловості: науково-аналітична записка підготовлена колективом Інституту економіки промисловості НАН України до засідання Антикризисового штабу стійкості економіки в умовах воєнного стану (27 вересня 2023 року) (лист-звернення Українського союзу промисловців і підприємців від 14.09.2023 р.№ 02-1-390)./ Авторський колектив: чл.-кор. НАН України Ю.С. Залознова, д.е.н., проф. В.І. Ляшенко, д.е.н. І.Ю. Підоричева, д.е.н., проф. В.П. Антонюк, д.е.н., проф. М.С. Рогоза, к.е.н. І.П. Петрова, асп. К.В. Радченко, асп. О.В. Ліщук, асп. А.І. Лук'янов, асп. В.П. Уткін.-К., 2023. – 25 с.

4. Головін Р., Розвиток промисловості. Нова промислова політика. – Електр. Ресурс. - https://lb.ua/blog/roman_holovin/423465_rozvitok_promislovosti_nova.html.

5. Rodrik, D. (2016). Premature deindustrialization. *Journal of Economic Growth*, 21(1), 1-33. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10887-015-9122-3>.

6. Gouardères F. General principles of EU industrial policy. Fact Sheets on the European Parliament. May, 2019. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/61/general-principles-of-eu-industrial-policy>.

Романюк І.А., Сучасні виклики та можливості у соціально-економічному аспекті туристичного бізнесу

*І.А. Романюк, доктор економічних наук, доцент
Криворізький державний педагогічний університет*

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ АСПЕКТІ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

У світі, де туризм стає не лише джерелом розваг, але і важливим сегментом економіки, соціально-економічні аспекти туристичного бізнесу стають предметом інтенсивного обговорення. Сучасне суспільство стикається з численними викликами та можливостями, пов'язаними з розвитком туризму, які впливають на обидві сфери.

Одним з основних викликів є збалансування економічного вирашу від туризму з урахуванням соціальних наслідків. Зростання потоків туристів може призвести до надмірної туристичної активності, що впливає на якість життя місцевого населення, збереження природних ресурсів та культурної спадщини. Забезпечення сталого розвитку туристичного бізнесу вимагає уваги до соціальної відповідальності та взаємодії з місцевою спільнотою. З іншого боку, туризм створює безліч можливостей для соціально-економічного розвитку [1, с. 74]. Розвиток інфраструктури, створення нових робочих місць, підтримка місцевих підприємств та розвиток культурної сфери – це лише деякі переваги, які може принести туризм. Важливо об'єднати зусилля галузі та громадськості для забезпечення взаємовигідного партнерства та підтримки соціальних ініціатив.

Ми живемо в епоху, коли технології революціонізують туристичний бізнес, створюючи нові можливості та виклики. Впровадження цифрових технологій, таких як штучний інтелект та блокчейн, може поліпшити якість обслуговування туристів та оптимізувати управління туристичними підприємствами. Однак це також ставить перед нами завдання забезпечити доступність та безпеку цих технологій для всіх верств населення та зменшення можливих соціальних нерівностей. Зокрема, важливо враховувати глобальні тенденції та виклики, такі як зміни клімату, пандемія та воєнні дії, які суттєво впливають на туристичний бізнес [2, с. 49]. Адаптація до нових умов вимагає не лише технологічних рішень,

але й стратегій управління кризовими ситуаціями та гнучкості в реагуванні на зміни.

Однією з ключових можливостей є розвиток сталого туризму, спрямованого на збереження природи та збалансовану участь місцевого населення. Це передбачає впровадження екологічно ефективних технологій, відповідальний маркетинг та етичні підходи до вивчення нових туристичних напрямків. В Карпатах, зокрема у Закарпатті, спостерігається зростання популярності еко-туризму. Місцеві господарства активно впроваджують екологічно чисті практики, сприяючи збереженню природи. Крім того, розвиток сільського туризму дозволяє місцевим громадам отримувати дохід від туристів та представляти свою культуру.

Важливо також звертати увагу на розвиток громадського та культурного туризму, який сприяє взаєморозумінню та культурній взаємодії [3, с. 58]. Сприяння творчим індустриям, включаючи місцеве мистецтво та ремесла, може збагатити туристичний досвід та стимулювати економічний розвиток. Львів активно розвиває культурний туризм, пропонуючи різноманітні мистецькі події, фестивалі та екскурсії. Тут важливу роль відіграє взаємодія місцевих художників, майстрів ремесел та громадських ініціатив із туристами, що сприяє не лише розвитку туристичної індустрії, але й збереженню та популяризації місцевої культурної спадщини.

З огляду на соціальний аспект, важливо забезпечити рівні можливості та включеність усіх верств населення у туристичний процес. Ініціативи для зменшення соціальних нерівностей та підтримки місцевих спільнот можуть стати ключовим елементом сталого розвитку туризму. Загалом, сучасний туристичний бізнес стикається з комплексом викликів та можливостей, що вимагає комплексного підходу та взаємодії всіх зацікавлених сторін. Лише шляхом спільної роботи ми можемо забезпечити сталість та позитивний вплив туризму на суспільство та економіку.

На шляху до розвитку соціально-економічного аспекту туристичного бізнесу важливо вдосконалювати систему освіти та навчання, спрямовану на підготовку кадрів для галузі туризму. Розвиток професійної експертизи та лідерства дозволить створити кадровий потенціал, який зможе ефективно вирішувати виклики галузі та впроваджувати інновації [4, с. 200]. Ще однією важливою сферою є взаємодія міжнародних та місцевих туристичних ініціатив. Розвиток партнерств та обмін досвідом між країнами та регіонами може стати ключовим чинником покращення соціально-

економічного становища та вирішення спільних викликів.

Необхідно також активно включати туристів у процеси сталого розвитку. Популяризація екологічно чистих та соціально відповідальних практик серед туристів може стати джерелом підтримки для тих туристичних підприємств, які вживають заходи для збереження навколишнього середовища та підтримки місцевих громад.

Успіх соціально-економічного аспекту туристичного бізнесу залежить від глибокого розуміння взаємозв'язку між економічними та соціальними факторами [5, с. 88]. Прийняття інновацій, підтримка місцевих ініціатив, розвиток технологій та навичок – це лише кілька напрямів, які можуть сформувати позитивну та стійку трансформацію туристичного бізнесу в епоху сучасності. У Києві спостерігається використання технологій для поліпшення туристичного досвіду. Мобільні додатки та онлайн-платформи дозволяють туристам зручно ознайомлюватися з історією міста, знаходити цікаві події та ресторани. Це не лише залучає нових відвідувачів, але і сприяє розвитку місцевого бізнесу.

Загалом, виклики та можливості у соціально-економічному аспекті туристичного бізнесу потребують системного підходу, де сталий розвиток та суспільна відповідальність стають основними принципами. Лише відкритий та співпрацюючий підхід може визначити новий шлях для туризму, який не лише приносить економічні вигоди, але і сприяє покращенню якості життя та збереженню культурної спадщини для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Яровий В.Ф. Соціально-економічна ефективність функціонування підприємств сільського зеленого туризму та галузі туризму загалом. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2017. № 4(40). С. 72-75.

2. Квятко Т. М., Мандич О. В., Севідова І. О., Бабко Н. М., Романюк І. А., Вітковський Ю. П., Микитась А. В. Маркетингові дослідження: навч. посібник. Харків: ХНТУСГ, 2020. 163 с.

3. Романюк І.А. Державна підтримка та регулювання розвитку малих підприємств сільського зеленого туризму. *Економіка і менеджмент культури*. № 1. 2017. С. 56-60.

4. Мандич О.В. Удосконалення рекламних та маркетингових продуктів для розвитку підприємств сільського зеленого туризму. *Боголібські читання: матер. I Всеукр. конф.*, 18

вересня 2020 р., Переяслав : ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2020. С. 200-201.

5. Бабко Н.М., Квятко Т.М., Дузькратченко В.В., Микитась А.В. Особливості маркетингової діяльності компанії в умовах пандемії коронавірусу. *Університетські наукові записки*. 2020. № 3-4(75-76). С. 86-92.

Руденко А.А., Кононенко Ж.А., Вплив державної підтримки виробництва товарної продукції

А.А. Руденко, ЗВО ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»

Ж.А. Кононенко, доцент, к.е.н.

Полтавський університет економіки і торгівлі

ВПЛИВ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ВИРОБНИЦТВА ТОВАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Важливим фактором сприяння розвитку товарного виробництва є державна підтримка, яка реалізується в реальному секторі економіки через призму встановлення системи факторів взаємодії та їх впливу на результати виробництва. Напрямами державної підтримки можна сформувані у окремі спеціалізовані групи, але їх впровадження відбувається одночасно і має неподільний характер:

1) фінансово-економічне спрямування:

- фінансова допомога та податкові пільги можуть значно підвищити конкурентоспроможність місцевих виробників;

- податкові пільги для підприємств, що реалізують інноваційні проекти, можуть стати стимулом для впровадження нових технологій та збільшення виробництва;

- податкові пільги для компаній, які використовують відновлювані джерела енергії для виробництва товарів, могли б підняти галузь і збільшити виробництво;

- державна підтримка у вигляді страхових гарантій зменшує ризики для компаній та сприяти зростанню виробництва;

- підтримка малих і середніх підприємств через кредити та консультативну допомогу може сприяти їхньому зростанню та збільшенню виробництва;

- податкові пільги для менш розвинених територій можуть залучити інвесторів і стимулювати розвиток місцевого виробництва;

- інвестиційні програми та субсидії дозволяють компаніям розширювати виробництво та впроваджувати нові технології;

- заохочення ефективного використання ресурсів через податкові пільги для компаній, які практикують збереження сировини, позитивно впливає на виробництво.

2) інноваційного спрямування:

- державна підтримка наукових досліджень та інновацій може стати джерелом нових технологій і методів виробництва, тим самим підвищує продуктивність, сприяє розвитку інноваційних галузей, які мають потенціал збільшення виробництва;

- підтримка інфраструктури для розробки та тестування прототипів слугує впровадженню нових продуктів і збільшенню виробництва;

- створення інноваційних кластерів та об'єднань підприємств сприяє спільному виробництву та збільшенню обсягів виробництва.

3) логістичного спрямування на рівні держави:

- стимулювання експорту через фінансову допомогу та міжнародне лобіювання може сприяти розширенню виробництва;

- програми державних закупівель можуть слугувати додатковим стимулом для бізнесу нарощувати виробництво;

- програми підтримки експортерів можуть допомогти компаніям розширити території збуту та збільшити обсяги виробництва.

4) дотримання стандартів:

- фінансова підтримка впровадження стандартів якості та сертифікації підвищує довіру та попит на продукцію;

- дотримання екологічних стандартів через фінансову підтримку підвищує довіру споживачів і ринку до продукції;

- встановлення стандартів і норм безпеки на виробництві, що покращує умови праці та стимулювати виробництво;

- фінансова підтримка у сфері освіти та навчання працівників може покращити кваліфікацію робочої сили та покращити якість виробництва;

- фінансова підтримка для підвищення якості робочої сили через освіту та навчання може мати позитивний вплив на виробництво.

5) техніко-технологічного спрямування:

- створення спеціалізованих індустріальних парків та промислових зон приваблює виробництво та сприяє зростанню підприємств;

- державна підтримка у сфері інфраструктури (транспорту, зв'язку) сприяє та здешевлює транспортування вантажів, тим самим впливаючи на зростання виробництва;

- надання доступу до сучасних технологій та обладнання через державні програми підвищує конкурентоспроможність виробництва;

- державна підтримка «зелених» технологій та екологічно чистого виробництва може сприяти розвитку галузі та збільшенню обсягів виробництва.

Отже, створення механізмів моніторингу та оцінки ефективності державної підтримки допомагає проаналізувати вплив на виробництво та скоригувати політику підтримки. Державна підтримка у вигляді грантів та проектних конкурсів мотивує підприємства до вдосконалення та розширення виробництва. Державна підтримка впровадження систем управління якістю, фінансово-економічне спрямування, інноваційного спрямування, логістичного спрямування на рівні держави, техніко-технологічного спрямування та іншого може підвищити конкурентоспроможність підприємств та їхньої продукції.

Список використаних джерел

1. Гречко А. В. Дослідження факторів впливу на прибутковість підприємства та пошук резервів збільшення прибутку. Ефективна економіка. 2017. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5862>

2. Огляд державної підтримки в АПК України 2021. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/10/State-support-review-20211009.pdf>

3. Урядовий квартал. Відновлення та розвиток економіки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/24-buh/2022/2022.pdf>

4. Широкий Г., Гавриленко Н. Динаміка й тенденції зовнішньої торгівлі України за підсумками 7 місяців 2022 р. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-09/ztu-za-7m-2022_pdf.pdf

Худько Т.Р. Економіка сьогодні: проблеми моделювання та управління

ЕКОНОМІКА СЬОГОДНІ: ПРОБЛЕМИ МОДЕЛЮВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ

Розглядаючи сучасну економіку, стикаємось з численними викликами у її моделюванні та управлінні. Одним з основних аспектів є нестабільність, що часто важко передбачити через різноманітні глобальні та місцеві фактори, такі як політичні конфлікти, зміни в торговельних відносинах та природні катастрофи. Такі несподівані події можуть значно вплинути на економіку і ускладнюють розробку точних моделей.

Технологічні інновації є ще однією ключовою сферою, яка перетворює економіку. Швидкі темпи розвитку технологій можуть призвести до радикальних змін у виробництві, зміні споживчих вподобань та ринкових умовах. Адаптація економічних моделей до цих змін стає складним завданням.

За оцінками НБУ, під час військового стану економіка держави втрачає 55 % «невиробленого» ВВП. Це означає, що кожен сім діб коштують національній економіці понад 50 млрд грн, не рахуючи завдані руйнування та втрати. Багато підприємств опинилися в областях активних бойових дій і були змушені евакуюватися у більш безпечні міста та області або ж припинити свою діяльність. Для усіх підприємств в Україні робота щодня стає ризикованою, відповідно втрачається їх капітал, а попередні способи й методи прийняття рішень часто практично втрачають сенс, адже управління потрібно реалізовувати в умовах щоденних змін, загрози окупації та небезпеки для життя в загальному розумінні. Багато підприємств є ураженими і для майбутньої оцінки впливу війни на їх здатність працювати необхідно окреслити коло факторів, що можуть впливати на зміну ситуації. Для українських підприємств та їх капіталу, безумовно, є потенціал та шляхи розвитку, адже з'являються новітні покращені умови виходу на міжнародні ринки збуту. Окрім цього, варто встановити, що завдяки переходу на віддалений формат роботи й продажів для багатьох перспективних галузей, в яких це можливо, підприємства здатні здійснити суттєвий розрив прибутків та витрат, мінімізуючи видатки на персонал (наймаючи персонал з регіонів з нижчою оплатою праці) та максимізуючи доходи (продаючи свої товари чи послуги в регіонах з високою доданою

вартістю та високою купівельною спроможністю споживачів). Зазначений метод ведення бізнесу не є позитивним у довгостроковому періоді та в мирний час, проте, для виживання підприємства та збереження його 158 капіталу в умовах кризи застосування такого методу може мати досить позитивні наслідки.

Поглиблення глобалізації і зростання міжнародної конкуренції також відіграють важливу роль. Підприємства та країни змушені швидко реагувати на зміни у міжнародній сфері, забезпечуючи свою конкурентоспроможність.

Управління економікою у таких умовах потребує гнучкості, швидкості реакції та використання новітніх методів аналізу та передбачення.

Розв'язання цих проблем вимагає комплексного підходу, що об'єднує традиційні методи з новими стратегіями управління та інноваційними підходами до моделювання економіки.

Сучасна економіка, охоплюючи нестабільність, технологічні зміни та глобальну конкуренцію, створює складні виклики для моделювання та управління. Нестабільність викликає несподівані зміни, ускладнюючи передбачення і потребує більш гнучких стратегій управління. Технологічні інновації, які швидко змінюють умови гри, потребують постійного адаптивного моделювання для відображення їхнього впливу. Глобальна конкуренція стимулює необхідність швидкої реакції та пошуку нових шляхів підвищення конкурентоспроможності.

Вирішення цих проблем потребує інноваційних підходів у моделюванні та стратегіях управління. Гнучкість, швидкість реакції та використання передових аналітичних інструментів є ключовими для успішного вирішення економічних викликів. Інтеграція традиційних підходів з новими стратегіями управління стає важливим елементом успішного управління економікою у сучасному світі.

Отже, ефективне моделювання та управління в сучасній економіці вимагають поєднання традиційних методів з інноваційними підходами, постійного вдосконалення стратегій управління та готовності до адаптації до швидкозмінних умов.

Список використаних джерел

1. Olga Malinovska ANTI-CRISIS MANAGEMENT: GLOBAL TRENDS AND NATIONAL PECULIARITIES / Olga Malinovska, Uliana Motorniuk, Marta Terebukh – Kaunas, Lithuania : Vytautas

Magnus University, 2022. – 16 p. – ISBN ISBN 978-9934-26-272-2.
<http://lvbaltijapublishing/omp/index.php/bp/catalog/book/311/8594/17959-1>.

2. Трансформація моделей управління освітою в територіальних громадах: стан, проблеми перспективи: колективна монографія / За заг. ред. Клясен Н. Л., Пушкарьова Т. О. // Київ : ТОВ НВП «Росток А. В. Т.», 2022. 428 с. Маліновська О. Я., Вітчизняні моделі управління розвитком освітніх програм: правові аспекти (підрозділ 2.2., розділ 2, С. 71 – 89). ISBN 978-617-512-299-0
<https://www.airo.com.ua/transformacziya-modelej-upravlinnya-osvitoyu-v-teritorialnih-gromadah-stan-problemi-perspektivi/>

3. Kornieieva, T., Malinovska, O., Sokolik, L., Bortnikova, M. (2022). SMART management of sustainable development of the region in the context of globalization. International Journal of Sustainable Development and Planning, Vol. 17, No. 6, pp. 1765-1772.
<https://doi.org/10.18280/ijstdp.170610>

4. Маліновська О.Я. Сучасні технології вдосконалення процесів управління даними — пілотні дослідження серед польських та українських підприємств /Маліновська О.Я. Нестерак Я., Височанська М.Я.//Науково-практичний журнал Збалансоване природокористування №4 2022 м. Київ С.47-61.

<https://journals.uran.ua/bnusing/article/view/275032>

5. Маліновська О.Я. Теоретичні основи ефективності функціонування органів місцевого самоврядування /Маліновська О.Я., Ревуцький А.І. //Науково-практичний журнал Збалансоване природокористування №3 2022 м. Київ С.70-78.
<https://journals.uran.ua/bnusing/issue/view/15967>

Чешко, В.А. Формування маркетингу відносин на підприємстві

*В.А. Чешко, магістрант з маркетингу
Сумський національний аграрний університет*

ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГУ ВІДНОСИН НА ПІДПРИЄМСТВІ

Багато підприємств отримують конкурентну перевагу, розвиваючи партнерські відносини з потенційними та існуючими клієнтами. Саме побудова успішних маркетингових відносин має вирішальне значення для діяльності підприємства.

Маркетингові відносини (або відносини з клієнтами) - це сфера маркетингу, що спрямована на побудову та утримання позитивних взаємин між підприємством та його клієнтами. Цей аспект маркетингу розглядається як стратегічний підхід до управління відносинами з клієнтами (CRM), що базується на взаєморозумінні, взаємодії та довірі [3 с.5].

Мета формування маркетингу відносин на підприємстві полягає в побудові і підтриманні позитивних зв'язків з клієнтами, потенційними клієнтами та іншими зацікавленими сторонами. На кожному окремому підприємстві може бути сформована специфічна мета щодо формування взаємовідносин із клієнтами, але, зазвичай, вона має дотичні лінії, серед яких слід виділити залучення та утримання клієнтів, підвищення лояльності клієнтів, створення та підтримка позитивного іміджу підприємства, збільшення обсягів продажу, ефективне управління взаємовідносинами та удосконалення даного процесу, максимізація вартості клієнта, підвищення конкурентоспроможності та збільшення частки ринку, розвитку довгострокових відносин [2].

Для реалізації поставленої мети щодо формування маркетингу відносин, підприємству необхідно вирішити ряд послідових завдань, які представлені в таблиці 1.

Таблиця 1 – Завдання маркетингу відносин

№ з/п	Завдання	Задача, яка реалізується	Дія
1	2	3	4
1	Аналіз аудиторії та сегментація	Визначення цільової аудиторії та її подальша сегментація	Аналіз демографічних, географічних, психографічних та поведінкових характеристик клієнтів
2	Розробка стратегій комунікації	Створення ефективних стратегій для взаємодії з клієнтами	Визначення каналів комунікації, створення повідомлень та контенту для ефективної комунікації
3	Впровадження програм лояльності	Створення та впровадження програм, що сприяють лояльності клієнтів	Розробка бонусних програм, знижок, подарунків для залучення та утримання клієнтів.
4	Використання технологій CRM	Використання систем CRM для збору та аналізу даних клієнтів	Впровадження CRM-систем для ефективного

№ з/п	Завдання	Задача, яка реалізується	Дія
			управління відносинами та підтримки клієнтів
5	Моніторинг та аналіз результатів	Постійний моніторинг результатів маркетингових кампаній та стратегій відносин з клієнтами	Аналіз ефективності та внесення коректив для досягнення мети
6	Взаємодія з клієнтами на всіх етапах життєвого циклу	Забезпечення ефективної взаємодії з клієнтами від періоду приваблення до утримання постійних відносин	Розробка стратегій для кожного етапу відносин, надання якісного обслуговування
7	Розвиток та управління контентом	Створення цікавого та корисного контенту для клієнтів	Розробка інформаційних матеріалів, блогів, відео для забезпечення цікавості та взаємодії
8	Стратегії взаємодії на соціальних мережах	Ефективне використання соціальних мереж для взаємодії та залучення клієнтів	Активний присутній на платформах соціальних мереж, створення відгуків та взаємодія з клієнтами
9	Розвиток персоналу	Навчання та розвиток персоналу для надання високоякісного обслуговування	Організація тренінгів, розвиток навичок для покращення взаємодії з клієнтами
10	Створення позитивного іміджу та бренду	Забезпечення стійкого та позитивного іміджу компанії	Управління репутацією, розробка стратегій для створення позитивного враження про бренд

* джерело: систематизовано автором на основі [1 с.170, 2, с.8]

Представлені завдання спрямовані на досягнення цілей маркетингу відносин і створення сталого та взаємовигідного партнерства з клієнтами, але для їх реалізації підприємству важливо використати різноманітні інструменти для забезпечення ефективності даного процесу:

1. CRM-системи (Customer Relationship Management) - спеціалізовані системи для управління відносинами з клієнтами, які дозволяють збирати, аналізувати та використовувати дані про клієнтів.

2. Програми лояльності - бонусні системи, знижки, подарунки та інші інcentиви для стимулювання лояльності клієнтів.

3. Email-маркетинг - використання електронної пошти для взаємодії з клієнтами, надсилання інформації про новинки, розпродажі, спеціальні пропозиції.

4. Соціальні мережі - використання платформ соціальних мереж для взаємодії з аудиторією, публікація контенту, відповіді на коментарі та відгуки.

5. Блогінг та контент-маркетинг - створення цікавого та корисного контенту для привертання уваги клієнтів та встановлення експертності.

6. Аналітика та вимірювання результатів - використання інструментів аналітики для вимірювання ефективності маркетингових кампаній та взаємодії з клієнтами.

7. Контактні форми та онлайн-чати - можливість надавати швидкі відповіді на запитання клієнтів через форми зворотного зв'язку та онлайн-чати.

8. Відеомаркетинг - використання відео для представлення продукції, надання інструкцій, розповіді про бренд.

9. Організація подій та вебінарів - проведення офлайн та онлайн заходів для взаємодії з клієнтами, демонстрація продукції, надання експертної інформації [1 с.170, 2, с.8].

Отже, було встановлено важливість формування маркетингу взаємовідносин на підприємстві, мету та основні завдання даного процесу, а також визначено перелік основних інструментів, за допомогою яких є доцільним формувати та удосконалювати відносини зі споживачами на підприємстві.

Список використаних джерел

1. Решетілова Т.Б., Куваєва Т.В. Маркетинг партнерських відносин промислового підприємства. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2018. № 2. С. 167–173.

2. Стадник В.В., Іжевський П.Г., Головчук Ю.О. Маркетинг взаємодії в розвитку інноваційного та ринкового потенціалу підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. № 2. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6101> (дата звернення 12.11.2023).

3. Ткачова Н.П., Косенко С.А. Теоретико-методична сутність маркетингу взаємовідносин. *Вісник НТУ «ХПИ» (економічні науки)*. 2023. Вип.2. С. 3-9.

Секція 5 Соціально-економічні проблеми малого та середнього підприємництва і розвитку кооперації.

Ананьїн Д.С., Аналіз поточного стану венчурних інвестицій

Д.С. Ананьїн, студент

Навчально-науковий Інститут міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Нанавов А.С.

АНАЛІЗ ПОТОЧНОГО СТАНУ ВЕНЧУРНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Венчурний капітал є динамічним; основа існування індустрії – це здатність передбачати та адаптуватися до нових тенденцій. Однак, щоб передбачити, куди ми рухаємося, звичайно, важливо розуміти минулі закономірності та тенденції. У цьому звіті проаналізовано раунди венчурного фінансування за 3 квартал 2023 року.

Дивлячись на дані за 3 квартал 2023 року, стає зрозуміло, що поточні економічні умови – від зростання відсоткових ставок до боротьби з інфляцією – вплинули на фінансування. Цифри показують меншу кількість раундів фінансування та зниження загального обсягу залученого капіталу.

Загальна кількість раундів фінансування та сума залучених коштів

Спостерігається значне звуження венчурного ландшафту: на 38% порівняно з минулим роком зменшився обсяг фінансування у всіх раундах фінансування та на 36% зменшилася кількість раундів фінансування.

Розподіл за типами інвестицій: Загальна кількість раундів фінансування та сума залучених коштів

Венчурне фінансування скоротилося в річному обчисленні на всіх стадіях. У порівнянні з попереднім кварталом спостерігається змішана картина: на Seed стадії відбулося незначне зростання на 4,29%, тоді як на інших стадіях, таких як Pre-Seed, Series-A, Series-B та Series-C, спостерігалось зниження як кількості раундів, так і залучених сум.

Найбільш різке скорочення кількості раундів фінансування відбулося на стадіях Pre-Seed та Series-A, зменшившись на 26,42% та 17,25% у порівнянні з попереднім кварталом, відповідно, в той час як сума залученого фінансування на стадії Series-A різко зменшилася на 21,77% у порівнянні з попереднім кварталом, що свідчить про те, що для стадії Series-A все ще залишається складним середовищем.

Штучний інтелект: Загальна кількість раундів фінансування та залучена сума

З моменту презентації ChatGPT у листопаді минулого року спостерігався величезний стрибок інтересу до штучного інтелекту. Це призвело до появи на ринку багатьох нових продуктів і стартапів у сфері штучного інтелекту.

Якщо поглянути на цифри, то фінансування ШІ збільшилося на 16% порівняно з минулим роком. Це позитивний знак, особливо коли загальне фінансування зменшилося на 38%. Але дивно бачити, що кількість раундів фінансування стартапів у сфері AI зменшилася на 11% порівняно з минулим роком.

Штучний інтелект, розподіл за типами інвестицій: Загальна кількість раундів фінансування та сума залучених коштів

Дані показують, що на стадії Seed кількість раундів інвестування зросла на 21,13% у порівнянні з минулим роком, а загальна сума інвестованого капіталу – на 61,77% у порівнянні з минулим роком.

З серією B ситуація дещо інша. Незважаючи на те, що раундів фінансування серії B було менше, загальна сума інвестованих коштів зросла на 44,57%, завдяки раунду Genesis Therapeutics на суму \$200 млн, очолюваному a16z, раунду фінансування Imbue на суму \$200 млн та Enfabrica з обсягом фінансування \$125 млн.

Розміри раундів

Розміри раундів на пізніх стадіях

Якщо говорити про розміри раундів, то середній розмір раунду для Серії A становить \$12,5 млн, для Серії B - \$27 млн, а для Серії C - \$50 млн.

Розміри раундів на ранніх стадіях

Розміри раундів на ранніх стадіях зросли. Це може бути пов'язано з тим, що фонди, які перебувають на більш пізніх стадіях, тепер беруть участь у посівній стадії, або ж стартапи на посівній стадії залучають більші раунди, щоб досягти етапу Серії А за нинішніх макроекономічних умов. Незалежно від цього, середній розмір раунду Seed зараз становить \$3 млн; Pre-Seed - \$1,5 млн.

Показники переходу зі стадії Seed до Серії А

Показники переходу з посівної стадії в Серію А слугують мірилом здоров'я та небезпеки для екосистеми Seed і відображають здатність стартапів на посівній стадії досягати своїх віх, які дозволять залучити подальші інвестиції.

У 2020 році приблизно 23% стартапів на посівній стадії перейшли на стадію Series-A протягом двох років. У 2022 році ринок виглядає інакше. За останні 20 місяців з початку 2022 року відсоток випускників знизився до 5%. Це може бути відображенням того, що компанії відкладають залучення фінансування до більш пізнього виходу на ринок, або ж менша кількість компаній досягає етапу Серії-А – або ж і те, і інше.

У які сектори інвестують?

Наведені нижче дані показують відсоток фінансування за секторами в рамках Seed, Серії А та Серії В. Згідно з цими даними, штучний інтелект становить 18% від загального обсягу фінансування Seed у 3 кварталі 2023 року, 16% від загального обсягу фінансування Серії А та 21% від обсягу фінансування Серії В.

Категорія	Seed	Серія А	Серія В
Штучний інтелект	18,42%	16,12%	21,21%
Біотехнології	16,73%	19,79%	27,56%
Інформаційні технології	16,22%	17,74%	14,64%
Медицина	13,78%	15,90%	17,04%
Охорона здоров'я	13,72%	24,21%	26,79%
Фінансові послуги	6,01%	7,16%	4,00%
SaaS	5,64%	5,13%	7,67%
Терапевтика	5,58%	8,68%	10,44%
Фінтех	5,56%	5,16%	3,82%
Генетика	4,88%	1,39%	0,94%

Машине навчання	4,72%	9,91%	9,46%
Фармацевтика	4,50%	2,55%	2,41%
Аналіз	4,31%	4,36%	5,12%
Блокчейн	4,22%	1,64%	0,08%

Біотехнології та охорона здоров'я складають більшу частину загального фінансування для Серії В, ніж для Seed та Серії А. Це може означати, що ці сектори є більш зрілими.

І навпаки, в деяких секторах, таких як блокчейн, спостерігається зниження частки фінансування в загальному обсязі фінансування, що відповідає уявленню про те, що ця категорія все ще є дещо новою

Список використаних джерел

1. Pitchbook. US VC Valuations Report / Pitchbook. – 2023.
2. Dealroom. Global Tech and VC – Q3 2023 / Dealroom. – 2023.
3. Crunchbase Database [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.crunchbase.com>.

Василенко К.С., Чугаєв О.А., Практичний досвід формування і розвитку промислових кластерів азійського регіону

***Василенко К.С.**, студентка*

Навчально-науковий Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

***Чугаєв О.А.**, д.е.н.*

Професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Навчально-наукового Інституту міжнародних відносин

ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ КЛАСТЕРІВ АЗІЙСЬКОГО РЕГІОНУ

За останні три десятиліття відбулося динамічне зростання значення та популярності кластерів як бізнес-моделі організації економічної діяльності, так і інструменту економічної політики держави. Позитивні приклади створення конкурентоспроможних кластерів у багатьох регіонах світу спонукають органи державної влади до формування стратегій та інструментів економічної

політики, спрямованих на розвиток кластерних структур, які розглядаються як спосіб подолання структурних труднощів і підвищення інноваційності та конкурентоспроможності економіки. Зокрема успішним і стрімким є формування кластерів у Азійському регіоні, де станом на 2021 рік було приблизно 186.1 млн малих та середніх підприємств [1], які об'єдналися у понад тисячу кластерів [2], і роблять вагомий вклад у ВВП своїх держав. [3] Досвід цього регіону може бути актуальним для швидкого повоєнного відновлення України та формування урядової стратегії щодо розвитку кластерів у державі.

Згідно з класичним визначенням, введеним Портером, кластери — це «географічне зосередження взаємопов'язаних компаній, постачальників, фірм у суміжних галузях та пов'язаних установ (наприклад, університетів, агентств зі стандартизації та торговельних асоціацій), зокрема підприємств які конкурують, але й співпрацюють». [4]

Зростаюча популярність кластерів відображена в концепції кластерної політики економічного розвитку сформульованій на форумі ОЕСР у 1999. Кластерний економічний розвиток розуміється як комплекс заходів та інструментів, запроваджених органами влади різних рівнів для підвищення економічної конкурентоспроможності шляхом стимулювання розвитку існуючих кластерних систем або шляхом створення нових систем, насамперед на регіональному рівні. Відповідно до цієї концепції ОЕСР, уряди використовують різні моделі державного втручання у формування кластерів, причому домінуючими моделями кластерної політики є «знизу вгору» (з місцевих ініціатив до урядових) та «зверху вниз» (з урядових до місцевих) або поєднання обох. [5]

Азійська модель розвитку кластерів багато в чому відрізняється з точки зору практики, яка спостерігається в країнах з розвиненою ринковою економікою, таких як Європейський Союз і США. Зокрема, відмінними рисами є: сильна роль ПП, які займають центральне місце в кластерній структурі; сильна роль уряду, який використовує підхід до кластерної політики «зверху вниз»; інструменти кластерної політики, спрямовані головним чином на залучення ПП, такі як звільнення від податків або спрощені процедури для іноземних інвесторів, які подібні до інструментів, які традиційно використовуються в спеціальних економічних зонах (СЕЗ); відсутність кластерної організації, яка б координувала

спільні дії та зазвичай була прямим бенефіціаром громадської підтримки (як наприклад, у країнах-членах ЄС). [4]

Окрім того, у багатьох азійських кластерах фірми працюють у різних виробничих сегментах, а також у сфері супутніх послуг, утворюючи таким чином ефективно функціонуючі ланцюжки створення вартості та виробничі мережі з ефективним розподілом праці.

Оскільки виробничий процес технічно поділений, кожне мале та середнє підприємство (МСП) охоплює окрему фазу виробництва та об'єднане спеціалізованими мережами операцій для координації міжфірмової співпраці. Такі ланцюжки створення вартості та виробнича спеціалізація зменшують операційні витрати та значно підвищують продуктивність і ефективність усіх видів діяльності в кластерах. Крім того, дослідження окремих кластерів у Китаї також показує, що кластеризація поглиблює поділ праці та спеціалізацію та допомагає знизити технологічні та капітальні бар'єри для нових учасників, дозволяючи великій кількості малих підприємницьких фірм увійти в галузь, зосередившись на вузько визначеній стадії виробництва. Така спеціалізація потребує значно менших капіталовкладень. Всі ці фактори значно підвищують шанс на успіх для малих фірм. [6]

Аналізуючи азійську модель розвитку кластерів, можна підсумувати її як частково відмінну від моделі, запропонованої ОЕСР. Так, у Сінгапурі та Південній Кореї, які є одними з найбільш інноваційних країн у світовій економіці, кластерна політика значною мірою є частиною інноваційної політики, зосереджуючись на сприянні мережевим зв'язкам і співпраці між наукою та бізнесом, передачі технологій та розвитку технологій ключового економічного значення. У Китаї та Таїланді сильніша роль прямих іноземних інвестицій, які займають центральне місце в кластерній структурі. Однак однією спільною характеристикою моделей розвитку кластерів у більшості азійських країн є підхід зверху вниз, де кластери виникають і розвиваються переважно в результаті урядових рішень і державних програм. [7]

Для України можуть бути корисні урядові підходи до визначення кластерів на основі концентрації підприємств, політичні важелі приваблення залучення ПІІ для розвитку кластерів, механізми створення технопарків та науково-дослідних інститутів, підхід до інтернаціоналізації кластерів, а також потенціал створення спеціальних економічних зон.

Список використаних джерел

1. Estimated number of small and medium-sized enterprises (SMEs) worldwide from 2000 to 2021, by region [Електронний ресурс] // Statista – Режим доступу до ресурсу: <https://www.statista.com/statistics/1261598/global-smes-by-region/>.
2. Beyond Europe [Електронний ресурс] // European Cluster Collaboration Platform – Режим доступу до ресурсу: <https://clustercollaboration.eu/>.
3. Comrades or Competitors?: Trade Links Between China and Other East Asian Economies [Електронний ресурс] // IMF Finance and Development – Режим доступу до ресурсу: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2000/06/loungani.htm>.
4. Kowalski A. Towards an Asian Model of Clusters and Cluster Policy: The Super Cluster Strategy / Kowalski. // Journal of Competitiveness. – 2020. – №4. – С. 74–90.
5. Verbeek H. Innovative Clusters [Електронний ресурс] / Verbeek // OECD. – 1999. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.oecd.org/sti/inn/2098804.pdf>.
6. Pessoa A. Regional cluster policy: The Asian model vs. the OECD approach [Електронний ресурс] / Pessoa // Munich personal RePec Archive. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: https://mpra.ub.uni-muenchen.de/42024/1/MPRA_paper_42024.pdf.
7. Kowalski A. Commonalities and Differences of Cluster Policy of Asian Countries; Discussion on Cluster Open Innovation / K. A, M. M. // Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity. – 2021. – №1.

Гавриш Є.О., Основні етапи та методи планування на підприємстві

Гавриш Є.О., студентка

Вінницький торговельно-економічний інститут

ОСНОВНІ ЕТАПИ ТА МЕТОДИ ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Планування - це процес визначення цілей та способів їх досягнення. Воно є важливою складовою процесу управління підприємством, оскільки дозволяє:

– Зосередити зусилля підприємства на досягненні конкретних цілей.

– Упорядкувати діяльність підприємства та уникнути плутанини.

Планування є стратегічним інструментом управління, оскільки воно дозволяє підприємствам визначити свою довгострокову перспективу та розробити план дій для її досягнення.

Методи планування на підприємстві можна класифікувати на: математичні, графічні, експертні та комбіновані [1].

В сучасних умовах ринкової економіки, що характеризується високою динамікою та невизначеністю, планування є особливо актуальним для підприємств. Воно дозволяє підприємствам: успішно конкурувати на ринку, адаптуватися до змін зовнішнього середовища, збільшити свою прибутковість.

Ефективне планування дозволяє підприємствам досягти таких результатів:

- Збільшення обсягів продажів.
- Підвищення якості продукції та послуг.
- Зниження витрат.
- Підвищення конкурентоспроможності [2].

Отже, планування є важливим інструментом управління підприємством, який дозволяє забезпечити його ефективну діяльність.

Планування є основою управління підприємством, оскільки забезпечує його цілеспрямованість, узгодженість дій і ресурсів, ефективність використання потенціалу [3].

В умовах ринкової економіки планування стає надзвичайно актуальним, допомагаючи підприємствам конкурувати, адаптуватися до змін та забезпечувати ефективну діяльність.

Основними етапами планування на підприємстві є: стратегічне планування, тактичне планування та оперативне планування [4].

Його результативність виявляється у збільшенні обсягів продажів, підвищенні якості продукції та послуг, зниженні витрат і підвищенні конкурентоспроможності. Отже, планування визнається ключовим інструментом для досягнення успішних підприємницьких результатів.

Одним із відомих прикладів ефективного планування є успіх японської компанії Toyota. Toyota є одним із найбільших виробників автомобілів у світі, і її успіх багато в чому пов'язаний з ефективним плануванням. Toyota розробила систему планування, яка називається Lean Manufacturing. Lean Manufacturing - це система, яка

спрямована на зниження витрат і підвищення ефективності виробництва. Вона ґрунтується на принципах ефективного використання ресурсів, мінімізації втрат і безперервного вдосконалення. Система Lean Manufacturing дозволила Toyota досягти значних успіхів у виробництві автомобілів. Компанія має один із найвищих рівнів продуктивності у галузі, і її автомобілі є одними з найдоступніших на ринку [3].

Планування є важливим інструментом управління підприємством, який дозволяє забезпечити його ефективну діяльність. Воно є особливо актуальним в умовах ринкової економіки, яка характеризується високою динамікою та невизначеністю. Тому, для того, щоб підприємство було успішним, необхідно приділяти велику увагу плануванню. Ефективне планування дозволить підприємству досягти своїх цілей і забезпечити свою ефективну діяльність.

Список використаних джерел

1. ОDOTYOK I.B. Особливості впливу вітчизняного інноваційного розвитку на рух економічних суперечностей глобалізації та локалізації. *Ефективна економіка*. 2023. №10. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2294>
2. BOGACHKA H. M. Особливості оцінки конкурентоспроможності підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/75.pdf
3. VASHENKO A.A. Організація виробництва в умовах мінливого внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування машинобудівних підприємств. *Ефективна економіка*. 2015. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4121>
4. NECHIPORENKO A.V. Фінансове планування та прогнозування в системі управління підприємством. 2022. №10. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/653/660>

Гладун Ю. І., Самарічева Т. А., Економічний зміст та ознаки фінансових ресурсів підприємств

Ю. І. Гладун, спеціальність Фінанси, банківська справа та страхування

Науковий керівник - Т. А. Самарічева, к.е.н, доцентка, доцентка кафедри фінансів, банківської справи, страхування та фондового

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ТА ОЗНАКИ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ

Матеріальним носієм фінансових відносин є фінансові ресурси, які перебувають у повному користуванні підприємств і націлені на задоволення виробничих та інших потреб, забезпечуючи їх безперерйне функціонування та розвиток. У сучасних умовах господарювання, що характеризуються високою конкуренцією та динамічним розвитком економіки, ефективне використання фінансових ресурсів є запорукою успіху підприємства.

Фінансові ресурси - це грошові кошти, що є у розпорядженні підприємства та призначені для здійснення поточних операцій та дій з розширеного відтворення, стимулювання підприємств та задоволення економічних потреб. Фінансові потужності спрямовуються також на розподіл на утримання та розвиток об'єктів невиробничої сфери, споживання, накопичення у спеціальні резервні, інвестиційні фонди [1].

Економічний зміст фінансових ресурсів підприємства визначається їхньою роллю та внеском у забезпечення його діяльності, стійкості і розвитку. Фінансові ресурси представляють собою грошові та матеріальні активи, які підприємство використовує для реалізації своїх стратегічних цілей та завдань.

Відтак, економічний зміст фінансових ресурсів підприємства полягає в тому, що вони:

- є матеріальною основою фінансової діяльності підприємства;
- забезпечують його поточну та інвестиційну діяльність;
- є джерелом формування фінансових результатів підприємства.

Також слід зазначити, що фінансові ресурси підприємства є результатом розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту. Вони формуються з різних джерел, як внутрішніх, так і зовнішніх.

Внутрішні джерела формування фінансових ресурсів підприємства включають:

- прибуток від реалізації продукції (послуг);
- амортизаційні відрахування;

— інші внутрішні надходження.

В свою чергу, зовнішні джерела формування фінансових ресурсів підприємства включають:

- кредити банків;
- інвестиції;
- інші зовнішні надходження.

Загалом, можна зазначити, що раціональне та ефективне використання фінансових ресурсів підприємства може забезпечити безперервний та результативний процес на підприємстві.

Ознаками фінансових ресурсів є [2]:

- Грошова форма - фінансові ресурси підприємства існують у грошовій формі, тобто вони виражаються в грошових одиницях.
- Мобільність - фінансові ресурси підприємства є мобільними, тобто вони можуть бути швидко переведені з одного виду в інший.
- Цільове призначення - фінансові ресурси підприємства мають цільове призначення, тобто вони використовуються для забезпечення певних потреб підприємства.

Таким чином, фінансові ресурси підприємства визначаються як грошові та матеріальні активи, які використовуються для забезпечення функціонування та розвитку підприємства. Економічний зміст фінансових ресурсів включає їхню роль у забезпеченні ліквідності, фінансуванні інвестицій, здійсненні операційної діяльності, мінімізації ризиків та інших аспектах економічної діяльності підприємства. Ознаки фінансових ресурсів розкривають різноманітні аспекти цих ресурсів. Коректне управління та раціональне використання фінансових ресурсів стає ключовим фактором для досягнення фінансової стабільності та конкурентоспроможності підприємства в умовах сучасного ринкового середовища. Урахування цих аспектів сприяє не лише оптимізації внутрішньої економічної діяльності підприємства, але й його успішній взаємодії з економічним середовищем загалом.

Список використаних джерел

1. Бражник Л. В. Фінансові ресурси підприємства: їх формування та використання. *Економіка і суспільство*. 2022. Вип. № 14. С. 778-783.

2. Лісовий, А. В. Аналіз фінансових ресурсів як базис формування фінансового потенціалу. *Бізнес-навігатор*. 2020. Спецвип. 21. С. 96-101.

Гудовський Р., Основні умови легітимації Діяльності підприємства в Україні

Р. Гудовський, студент

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ОСНОВНІ УМОВИ ЛЕГІТИМАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В УКРАЇНІ

Важливість теми дослідження полягає в тому, що в сучасних умовах соціально–економічного розвитку сектору підприємництва є стратегічною потребою зростання політичної, економічної та соціальної стабільності держави. Підприємництво сприяє зростанню бази оподаткування для бюджетів усіх рівнів; воно знижує безробіття загалом, а також підвищує наповненість ринку різними товарами та послугами. Сфера підприємництва впливає на економіку, сприяючи її розвитку і процесам стабілізації. Також мають важливі значення ефективність діяльності підприємництва, а також зростання виробництва й інвестицій [1].

Для реалізації права на підприємницьку діяльність передусе обов'язковий етап державної реєстрації — легітимація —, що є загальною передумовою легалізації діяльності будь–якого суб'єкта, який веде господарство, будь то фізична чи юридична особа.

Легітимація — стан або процес створення законності і суспільну прийнятності діяльності підприємства серед його зацікавлених сторін, таких як споживачі, інвестори, партнери, регулятори і громадські організації. Це важливий аспект у бізнесі, оскільки він впливає на довіру і підтримку підприємства в суспільстві, його репутацію та можливості отримання фінансової підтримки, пільг тощо.

Державна реєстрація, згідно зі статтею 1 Закону «Про державну реєстрацію», представляє собою офіційне визнання державою факту створення або

припинення юридичної особи, громадського формування, яке не має статусу юридичної особи. Ця процедура також передбачає

засвідчення факту наявності відповідного статусу громадського об'єднання, професійної спілки, її організації або об'єднання, політичної партії, організації роботодавців, а також об'єднань організацій роботодавців і їхньої символіки. Державна реєстрація також включає засвідчення факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, зміни відомостей, які містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб–підприємців та громадських формувань. Також передбачається проведення інших реєстраційних дій, які передбачені цим Законом [3].

Щоб провести державну реєстрацію юридичної особи у сфері підприємницької діяльності, потрібно подати такі документи:

1. Рішення власника (власників) майна або уповноваженого ним (ними) органу щодо створення юридичної особи (за винятком приватного підприємства). У випадках, коли власників або уповноважених органів є два або більше, це рішення може бути становчим договором, а також протоколом засідання засновників (конференції) у випадках, передбачених законодавством.

2. Статут (якщо необхідно згідно з організаційною формою підприємництва).

3. Реєстраційна картка встановленого зразка, яка одночасно є заявою про державну реєстрацію.

4. Документ, що підтверджує сплату власником (власниками) внеску до статутного фонду суб'єкта підприємницької діяльності у розмірі, визначеному законом.

5. Документ, що свідчить про сплату внеску за державну реєстрацію [2].

Процедура державної реєстрації охоплює різні етапи, такі як створення нових суб'єктів підприємництва, зміни їх правового статусу (внесення змін до установчих документів та інформації у відповідному реєстрі), а також припинення діяльності (ліквідація юридичної особи та припинення діяльності фізичної особи–підприємця). Особливістю є процедура державної реєстрації реорганізації юридичної особи, яка включає як створення, так і припинення юридичної особи, а також зміни їх правового статусу. Важливо зауважити, що цей закон застосовується до всіх юридичних осіб, незалежно від їх організаційно-правової форми, форми власності та підпорядкування, а також до фізичних осіб–підприємців [2].

У цілому, легітиміація діяльності підприємства в Україні

ґрунтується на комплексі факторів, що включають законність, етичність та економічну стійкість. Забезпечення цих умов сприяє позитивному сприйняттю підприємства в громадськості та його успішному функціонуванню в умовах конкурентного бізнес-середовища [3].

Список використаних джерел

1) Інтернет–джерело: «Легітимація діяльності підприємства»: <http://surl.li/lyuop>

2) Інтернет–джерело: «Створення підприємства в Україні. Реферат»: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_pidpr/21171/

3) Науковий вісник: «ЛЕГІТИМАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: СУТНІСТЬ ТА ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ»: <http://surl.li/lyuuk>

Дідківська Л.В., Потенціал кооперації для повоєнного відновлення сільських територій та аграрного виробництва України

*Дідківська Л.В., кандидатка економічних наук,
старша наукова співробітниця відділу економічної історії
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»*

ПОТЕНЦІАЛ КООПЕРАЦІЇ ДЛЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ТА АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ

Відродження вітчизняних сімейних господарств в Україні є основою повоєнного відновлення громад, сталого розвитку сільських територій, збереження екосистеми, продовольчого самозабезпечення громади якісними екологічними продуктами, залучення місцевих ресурсів для розвитку агробізнесу з урахуванням традицій і особливостей регіону, посилення інклюзивності підприємництва та його соціального вектору. Це актуалізує звернення до апробованих практик і вивчення урядової політики країн у вирішенні завдань повоєнного відновлення сільських територій та аграрного виробництва, зокрема у Західній Європі після Другої світової війни з метою аналізу та визначення можливості імплементації позитивного досвіду з урахуванням національних традицій та сучасних трендів сільського розвитку та аграрного підприємництва, а також історико-економічного обґрунтування шляхів вдосконалення державної політики,

спрямованої на комплексний розвиток кооперації сільськогосподарських товаровиробників.

Потужним чинником розвитку європейського аграрного виробництва після Другої світової війни стало формування стабільного ринку приватного капіталу у сільському господарстві. Незважаючи на масове переміщення робочої сили із сільської місцевості у європейські міста, завдяки аграрним реформам, упровадженню новітніх методів ведення сільського господарства, його механізації на основі удосконалення сільськогосподарської техніки (у 1930-1961 рр. у Франції кількість тракторів, що використовувалися у сільськогосподарському виробництві зростає з 30 000 до 700 000 [1]), спеціалізації сільськогосподарського виробництва, мобілізації наукових досліджень та поширенню спеціалізованих освітніх програм для фермерів було суттєво підвищено продуктивність фермерських господарств [2, с.131], відбулася соціальна трансформація сільськогосподарських товаровиробників. Для прикладу за 1958–1968 рр. виробництво продуктів сільського господарства Франції зросло на 66%. Продуктивність праці сільськогосподарського товаровиробника також непинно зростала (якщо у 1960 р. фермер годував п'ятнадцять людей, то на початку 2000-х – в середньому понад шістдесят [3]).

Історичний досвід повоєнного відновлення сільських територій і розвитку аграрного виробництва на основі підтримки фермерства та малих сімейних господарств засвідчив ефективність таких заходів: субсидування систем підтримки цін на сільськогосподарську продукцію; стимулювання капіталовкладень фермерів у власні господарства, зокрема в технічну модернізацію аграрного виробництва; соціальний захист фермерів і осіб, зайнятих у сільському господарстві; об'єднання фермерських і дрібних сімейних господарств у кооперативи; розширення ринків збуту сільськогосподарської продукції та формування організованого аграрного ринку на загальноєвропейському рівні. Зокрема успішність політики формування стійкого ринку приватного капіталу у сільському господарстві Франції забезпечили нововведення щодо оренди земель сільськогосподарського призначення (1946), заохочення фермерів шляхом регулювання земельного ринку до укрупнення господарств, об'єднання фермерів у кооперативні та інші некомерційні структури, високий рівень бюджетної підтримки аграріїв, стимулювання капіталовкладень за

допомогою субсидій. Кооперативи об'єднали фермерські господарства з метою розширення сфери їх діяльності та підвищення ефективності виробництва за рахунок спільного збуту продукції та придбання засобів виробництва. Уряд стимулював об'єднання фермерів у кооперативи такими конкретними заходами, як передача кооперативам безоплатно або в довгострокову оренду з викупом на пільгових умовах нерухомих, виробничих і адміністративних об'єктів державної і муніципальної власності, зокрема молокопереробних заводів у гірських і депресивних районах. Крім того, було створено прозору заготівельно-збутову інфраструктуру на засадах кооперації та інтеграції з торгівлею, підприємствами харчової і переробної промисловості [4, с. 21].

Основними проблемами на шляху розвитку фермерських господарств поставала потреба у підключенні, інтеграції невеликих сільських господарств до внутрішніх ринків збуту продовольчої продукції та забезпечення таких господарств агропромисловою технікою, придатною для використання в умовах дрібного виробництва. Вказані проблеми вирішувалися за рахунок розбудови спеціальної ринкової інфраструктури, здатної акумулювати для дрібних сільськогосподарських виробників необхідні фінансові ресурси та інструменти (короткострокові кредити, лізинг агропромислової техніки, страхування ризиків, притаманних сільськогосподарському виробництву), створення механізмів збуту, а також системи надання консалтингових послуг правового, технологічного та економічного характеру. Таким чином вагому роль відіграла і державна підтримка кооперативів, налагодження тісної кооперації самих виробників для досягнення ефекту масштабу та розширення ринкового охоплення. У межах аграрних кооперативів створювалися умови для оптимізації витрат виробництва, пришвидшення збуту, зменшення ризиків неприбутковості, ширшого впровадження інновацій та технологічних новинок. Європейський досвід засвідчує можливість поєднання національних господарських традицій із передовими технологіями сільськогосподарського виробництва.

Значний потенціал для сільського розвитку України мають традиційні форми громадської самоорганізації, притаманні національній господарській культурі (кооперація, толоки, волонтерство, добродійність). Кооперативна система організації як успішна форма національного господарського солідаризму та соціально відповідального підприємництва є узвичасною для

українських селян, оскільки максимально відповідає національному характеру та ментальності українців – насамперед працелюбству, ініціативності та підприємливості, ощадливості, господарському індивідуалізму, прагненню до особистої свободи й добробуту, намаганням підвищити культуру землеробства, навичкам самоорганізації, самодопомоги та участі у всіх видах кооперації. Більше того, історичний досвід підтвердив, що українці особливо в кризових ситуаціях за давньою традицією демократичного самоврядування активно включаються в мережі об'єднаних асоціативних груп.

Для повоєнного відновлення українського села загалом і сільськогосподарського виробництва зокрема рушієм можуть стати сучасні світові тренди розвитку солідарної економіки: диверсифіковані напрями кооперації (енергетичні, орендні, житлово-комунальні кооперативи), організаційні господарські форми шерінгової економіки (економіка спільного використання ресурсів). Перспективним для розвитку сільських територій України є запозичення та впровадження локальних екологічних, енергозберігаючих, соціальних та освітніх громадських ініціатив, що можна втілити завдяки синергії міжнародних і вітчизняних неурядових організацій та органів місцевого самоврядування. В умовах значного пошкодження російською федерацією енергетичної інфраструктури України об'єднання громад навколо енергетичних кооперативів могло б забезпечити їх енергетичними ресурсами (від твердого палива для обігріву домогосподарств до електроенергії для агробізнесів). Основною перешкодою до створення енергокооперативів в Україні є відсутність знань про світовий досвід, технічне та економічне забезпечення таких кооперативів, а також регулювання енергетичної сфери низкою обмежень. Для подолання цих викликів необхідно спростити регулювання діяльності таких кооперативів, що дасть змогу підтримати їх діяльність з боку держави та органів місцевого самоврядування. Розвиток енергетичних кооперативів має великі перспективи в Україні та може сприяти реалізації мети, націленої на забезпечення потреб суспільства та економіки в паливно-енергетичних ресурсах у технічно надійний, безпечний, економічно ефективний та екологічно прийнятний спосіб для гарантування поліпшення умов життєдіяльності суспільства. В умовах глобального потепління та змін клімату Україна також

потребуватиме будівництва системи іригації, що також потребує кооперації зусиль і ресурсів.

Новітні напрями господарської діяльності значною мірою пов'язані з традиційними формами. Зокрема, станом на теперішній час сільськогосподарська кооперація в країнах з розвиненим аграрним сектором має суттєве значення в забезпеченні виробництва та реалізації продукції. Для прикладу, через сільськогосподарську кооперацію реалізується 80% аграрної продукції Скандинавії, 65% – Нідерландів, 50–52% – Німеччини, Іспанії та Франції. В тому числі, частка в загальному обсязі збуту молока та молочних продуктів становить від 65% у Бельгії до 100% у Норвегії, овочів і фруктів – від 32% у Німеччині до 80% у Нідерландах, свинини – від 15% в Італії до 96% у Данії, зерна – від 20% у Великобританії до 70% у Франції. У структурі переробленої продукції також домінують сільськогосподарські кооперативи. Зокрема, частка кооперативів у переробці молока в скандинавських країнах становить 90–100%, зернових у Швеції, Нідерландах, Франції – 60%, більше половини загального обсягу переробки овочів і фруктів у Данії, Бельгії, Нідерландах, Франції, Німеччині. Кооперативи країн «старої» Європи забезпечують 45–50% обсягу продукції харчової промисловості [5].

Для досягнення та зміцнення продовольчої безпеки України кооперація сільськогосподарських товаровиробників у змозі посилити спроможності промислового сектору переробки аграрної сировини, упроваджувати новітні методи ведення сільського господарства, стимулювати використання удосконаленої сільськогосподарської техніки, мобілізувати наукові дослідження для підвищення продуктивності сільського господарства, залучити фермерів до спеціалізованих освітніх програм, надавати гранти для фінансової та матеріально-технічної підтримки пріоритетних галузей агровиробництва, залучати неурядові міжнародні та вітчизняні інституції до розвитку сільських громад та місцевого агропідприємництва з урахуванням традицій і особливостей регіону. Для відбудови сільських територій доцільним є державне сприяння розвитку несільськогосподарського підприємництва в межах сільських громад. Такі заходи знизять рівень безробіття та ризик урбанізації, посилять соціальний захист сільських мешканців, забезпечать сталий розвиток сільських територій.

Таким чином, кооперативний рух, як традиційна форма громадської самоорганізації, притаманна національній

господарській культурі, є комплементарним до сучасних трендів розвитку солідарної економіки: диверсифіковані напрями кооперації (енергетичні, орендні, житлово-комунальні кооперативи), організаційні господарські форми шерінгової економіки (економіка спільного використання ресурсів). Розбудова інституційного середовища сільськогосподарської кооперації, розвиток енергетичних кооперативів на засадах розподіленої генерації, формування культури солідарного землеробства, шерінгові форми ресурсного забезпечення формують потенціал повоєнного відновлення сільських територій та аграрного виробництва.

Список використаних джерел

1. Bye P. Mécanisation de l'agriculture et industrie du machinisme agricole: le cas du marché français. *Économie rurale*. 1979. vol. 130, n 1, p. 46–59.
2. Fouilleux Ève et Goulet Frédéric. Firmes et développement durable: le nouvel esprit du productivisme. *Études Rurales*. 2012. № 190. P. 131–146.
3. Desriers M. L'agriculture française depuis cinquante ans: des petites exploitations familiales aux droits à paiement unique. *INSEE Références. L'agriculture française et l'Europe*. 2007. P. 17–30. URL : <https://www.insee.fr/fr/statistiques/1372289?sommaire=1372309>.
4. Cleary M.C. Peasants, Politicians, and Producers: The Organization of Agriculture in France since 1918. 1989. Cambridge: Cambridge University Press.
5. Небрат В.В. Сільськогосподарська кооперація в Україні та фінансові механізми її державної підтримки в контексті зарубіжного досвіду / В.В. Небрат, Л.В. Дідківська. *Агросвіт*. 2010. № 16. С. 8–16. http://www.agrosvit.info/pdf/16_2010/3.pdf

Дундар Д.С., Проблемні аспекти обліку та оподаткування активів на тимчасово окупованих територіях

Д.С. Дундар, студентка

Державний торговельно-економічний університет

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ АКТИВІВ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Від початку повномасштабного вторгнення економічна ситуація в Україні опинилася на межі критичного її стану. Запровадження воєнного стану тягне за собою низку серйозних викликів для українських підприємств: починаючи від складнощів у забезпеченні безпеки для своїх працівників, закінчуючи перебоями в постачанні сировини та матеріалів, скороченням виробництва, втратою ринків збуту та нестабільністю в економічному плані загалом. Через погіршення купівельної спроможності населення попит на продукцію, а відповідно і прибуток підприємств, різко знижується. У відповідь на це підтримка українського бізнесу з боку держави стає все більш суттєвою, адже економіка є своєрідним тилом, що забезпечує необхідні ресурси та підтримує функціонування суспільства. На сьогодні для збереження стійкості країни в умовах воєнного стану вкрай важливо мати стабільні економічні механізми для забезпечення життєвих потреб населення, виробництва продукції та послуг для потреб оборони, а також готовності країни до воєнних дій. Нові економічні обставини вимагають внесення змін та адаптації облікових механізмів, що забезпечили б найбільш оптимальні умови діяльності підприємств.

Усі ці економічні перетворення обґрунтовують актуальність теми дослідження та надають їй визначального характеру.

Варто почати з того, що існує щонайменше два вектори впливу на діяльність підприємств в умовах дії воєнного стану:

1) Орієнтація діяльності на забезпечення функції оборони країни та спрямування наявних потужностей на військові потреби, гуманітарну та благодійну допомогу населенню.

2) Значне обмеження, а часто і неможливість діяльності підприємств у зв'язку з розташуванням їх потужностей на окупованих територіях чи місцях проведення активних бойових дій.

Вищеперераховані фактори визначають безпосередній вплив на облік та звітність, обумовлюючи внесення корективів до облікових оцінок та фактів фіксування господарської діяльності підприємств. З точки зору характеру явища воєнного стану такі економічні умови слід розглядати як дію непереборної сили – форс-мажор.

Однією з найбільш складних ситуацій для бізнесу стала тимчасова окупація територій. Що робити з потужностями, що залишилися там, як обліковувати активи, контроль над якими відсутній, що відображати в балансі і за якою вартістю? Саме ці питання зумовлюють актуальність теми мого дослідження.

Оскільки перші окуповані території у цій жорстокій війні з'явилися ще у далекому 2014 році, саме тоді державні контролюючі органи почали висловлювати свою позицію та надавали коментарі з приводу методології обліку активів, що перебувають у зоні окупації. Міністерство фінансів України та Податкова служба України одноголосно відзначають наявність результатів інвентаризації, представлених інвентаризаційними описами, актами інвентаризації, обов'язковою вимогою списання з балансу суб'єкта господарювання будь-якого активу. Таким чином, роз'яснювальний лист листи №31-11420-08-10/558 від 12.01.2015 року визначає, що списання пошкодженого/втраченого майна, яке знаходиться на окупованій території, можливе лише після відновлення фізичного доступу до таких активів та проведення інвентаризації. Інвентаризація має бути проведена станом на 01 число місяця, що настає за місяцем, у якому зникли перешкоди доступу до активів, первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку. Лист з аналогічною позицією був виданий Державною податковою службою і в травні 2022 року, із врахуванням форс-мажорних обставин, пов'язаних із введенням воєнного стану в Україні. Таким чином, облік усіх активів, що перебувають на тимчасово окупованих територіях має проводитись і фінансова звітність повинна містити дані про ці активи.

Головним питанням для дискусій постає неспівставність цих роз'яснень з чинними вимогами Міжнародних стандартів фінансової звітності та Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку. Зазначена нормативно-правова база визначає одним з основних критеріїв визнання ресурсу активом - можливість контролю над ним. У той час як відсутність фізичного доступу до активів, що залишаються на окупованих територіях, виключає можливість реалізації законних прав на нього, а отже є втратою контролю.

На практиці суб'єкти господарювання використовують три основних методики обліку активів, що знаходяться на тимчасово окупованих територіях: адаптований облік з врахуванням позиції державних органів, списання через втрату статусу активу та облік на балансі у звичайному порядку.

З метою мінімізувати супротив роз'яснювальному листу контролюючих органів, суб'єкти господарювання практикують наступний варіант обліку таких активів: після оцінки фінансового впливу військового стану та окупації визнаються втрати від

зменшення корисності активів. Таким чином, активи й надалі обліковуються на балансі, проте за нульовою вартістю. Така схема відповідає вимогам Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 36 «Зменшення корисності активів» та Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 28 «Зменшення корисності активів» і водночас не суперечить вимогам Положенням №879. Після відновлення фізичного доступу і проведення відповідних перевірок підприємство проводить відновлення корисності таких активів або ж їх списання.

Другий варіант обліку, а саме списання активів, що знаходяться на окупованих територіях через втрату статусу активу задовольняє вимоги Міжнародних стандартів фінансової звітності та Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, проте суперечить вимогам Положенням №879. Окрім того, таке списання матиме податкові наслідки, адже до прикладу ліквідація основних засобів або запасів згідно з Податковим кодексом України є еквівалентною постачанню товарів. Єдина умова, за якої ПДВ не нараховуватиметься – наявність документального підтвердження знищення або зруйнування такого активу, що є нереальним за обмеженого фізичного доступу. Отже, податок на додану вартість буде нарахований щонайменше на залишкову вартість активу.

Підхід, що передбачає подальший облік на балансі активів, що перебувають на окупованих територіях ґрунтується на юридичному праві власності над ними, що є свідченням наявності контролю. За таких умов основні засоби не виводяться з експлуатації, а значить нарахування амортизації продовжується. Такий підхід відповідає вимогам державних органів, проте при першій же перевірці аудитор визнає помилкою заниження активів у звітності.

Підсумовуючи: у розрізі представлених підходів до обліку активів на окупованих територіях перший є найбільш компромісним та економічно обґрунтованим. Реакцією суб'єктів господарювання на безперервний та непередбачуваний вплив військового стану має бути постійний аналіз змін економічного середовища та готовність приймати коректні управлінські рішення максимально оперативно. Реальністю українського бізнесу сьогодні є щоденні виклики, перемога над якими є запорукою великої перемоги України.

Список використаних джерел

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 36 «Зменшення корисності активів» URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IAS%2036_ukr_2018.pdf;
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 28 «Зменшення корисності активів» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-05> ;
3. Наказ № 879 від 02.09.2014 Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань» URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14> .

Дятлова В.В., Маліч Л.А., Механізм антикризового управління: нові підходи до формування

В.В. Дятлова, д.е.н., професор

Л.А. Маліч, к.е.н., доцент

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

МЕХАНІЗМ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ: НОВІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ

У ринкових умовах господарювання будь-який суб'єкт може опинитися в кризовій ситуації через чинник невизначеності та ризику. Українські підприємства протягом останніх п'ятнадцяти років функціонують в нестабільних економічних умовах, які в останні роки обтяжені воєнними діями.

Практична реалізація антикризового управління передбачає формування ефективного механізму. Здебільшого науковці під механізмом антикризового управління розуміють сукупність заходів, методів, важелів та інструментів. На наш погляд, вірним є використання системного підходу до розуміння його сутності, а саме, механізм є тим, що використовується для впливу суб'єкту управління на об'єкт. Звідси, у механізмі, як системі, є певні складники (нормативно-правовий, організаційний, економічний, інформаційний, комунікаційний і ін.) і елементи (принципи, способи, методи, важелі, інструменти, заходи) [1].

Механізм антикризового управління на підприємствах може змінювати акценти залежно від стану економіки, що характеризує його особливості, зокрема:

за стабільного – моніторинг факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, аналіз і оцінка поточного фінансового

стану, ідентифікація ризику виникнення кризових явищ на підприємстві;

за нестабільного – запровадження системи цільового регулювання грошових потоків та оптимізацію цінової політики;

за кризового – реалізація заходів з реструктуризації діяльності підприємства або досудової санації (оздоровлення);

за банкрутства – заходи з усунення неплатоспроможності, відновлення фінансової стійкості підприємства і розробку ефективної антикризової стратегії з подолання банкрутства.

Загалом механізм антикризового управління реалізується за таким алгоритмом [2]: по-перше – усунення неплатоспроможності за рахунок скорочення поточних потреб і окремих видів ліквідних активів; по-друге – відновлення фінансової стійкості, перш за все, приріст власних фінансових ресурсів; по-третє – підтримання фінансової рівноваги в довгостроковому періоді за рахунок реалізації необхідних складових і елементів механізму.

Враховуючи сучасні політичні й економічні умови господарювання в Україні, в антикризовому менеджменті потрібно використовувати новітні підходи в управлінській, виробничій, фінансовій та маркетинговій діяльності, базисом яких є інновація. Антикризове управління на базі інновацій дозволяє сформувати ефективну політику нововведень, що сприяє функціонуванню промислових підприємств, яке уникає кризові ситуації, посідає лідируючі позиції на внутрішньому та зовнішніх ринках.

Запровадження таких видів інновацій в управління промислових підприємств націлено на використання й комерціалізацію результатів наукових досліджень, зумовлює виробництво і випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг. Однак є нагальна потреба у розбудові інноваційної інфраструктури в Україні, зокрема функціонуванні таких державних і приватних установ та організацій, як технопарки, інноваційно-технологічні центри, лабораторії в складі великих корпорацій, бізнес-інкубатори, інноваційно-технологічні та інжинірингові фірми, позабюджетні, венчурні, страхові фонди, кредитно-гарантійні організації небанківського сектора, банки та фінансово-промислові групи, орієнтовані на інноваційно-технологічну діяльність, центри експертизи та інші [3].

Розвиток інноваційної інфраструктури в Україні має стати організаційно-матеріальною, фінансово-кредитною та інформаційною базою для створення умов, що сприятимуть

комерціалізації наукових ідей і науково-технічної продукції з високою конкурентоспроможністю, посиленню конкурентних позицій на внутрішньому і зовнішніх ринках в майбутньому. Це обумовлює той факт, що управління інноваційною діяльністю, як специфічна складова загального менеджменту підприємств, повинне теж бути врахованим в антикризовому механізмі.

Досвід з подолання кризових ситуацій підприємствами багатьох країн, зокрема Європейського Союзу, дозволяє сформувати базис системи державного антикризового управління в Україні. Актуальним в цій системі управління є включення інноваційних напрямів, які дозволяють виявити резерви і методи підвищення прибутковості та ліквідності підприємства. Інноваційні напрями в контексті реалізації механізму антикризового управління можуть стати основою для створення антикризової програми промислового підприємства в довгостроковому періоді [3].

Механізм антикризового управління підприємством повинен включати інноваційну складову, в якій пропонуються такі компоненти, як: відшкодування частини витрат на сплату відсотків за кредитами з технологічного переоснащення; надання тимчасових інвестиційних податкових пільг на придбання нових матеріальних активів та капітальні інвестиції; зниження процентної ставки за кредитами з метою фінансування інвестицій та оборотного капіталу; введення податкових пільг для високотехнологічних досліджень з урахуванням їх екологічної спрямованості та інші. Запропоновані інноваційні компоненти механізму антикризового управління на підприємствах спрямовані, перш за все, на реалізацію антикризових заходів з фінансового забезпечення інноваційного процесу щодо техніко-технологічної складової підвищення рівня конкурентоспроможності продукції, яка виробляється, застосовуваних технологій, а, отже, і підприємства загалом.

Отже, запропоноване розуміння механізму антикризового управління з точки зору системного підходу, що дозволило визначити певні його складники (нормативно-правовий, організаційний, економічний, інформаційний, комунікаційний і ін.) і елементи (принципи, способи, методи, важелі, інструменти, заходи). Особливості механізму залежать від стану економіки, зокрема стабільного, нестабільного, кризового, банкрутства. Новий підхід до формування антикризового механізму базується на включенні інноваційної складової та відповідного управління в його компоненти для забезпечення інноваційного процесу.

Список використаних джерел

1. Дятлова В.В., Вознюк С.В. Система технічного регулювання в Україні: етапи і механізми трансформації. Вісник Донбаської державної машинобудівної академії. 2013. Вип. 2. С. 144–148.
2. Маліч Л.А., Гашутіна О.Е. Інноваційні аспекти реалізації механізму антикризового управління на сучасних підприємствах України. Проблеми та перспективи забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку: Зб. наук. праць Донецького державного університету управління. 2019. Серія «Економіка». Том XX. Вип. 311. С. 76–84.
3. Солідор Н.А., Дятлова В.В., Єрохіна Д.О. Інноваційний розвиток промисловості: управлінські орієнтири для металургійної галузі в повоєнний період. Формування ринкових відносин в Україні. 2023. Вип. 4 (263). С. 34–41.

Іванов О. І. Овсієнко Н. В. Використання стратегії диференційованих цін на ринку фіскальної техніки в умовах економічної нестабільності

Іванов Олександр Іванович

*здобувач вищої освіти факультету економіки та менеджменту
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський
Університет», м. Київ*

Науковий керівник: Овсієнко Наталія Василівна

*канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту та маркетингу
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський
Університет», м. Київ*

ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЇ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИХ ЦІН НА РИНКУ ФІСКАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Через незалежні від України зовнішні чинники (пандемія COVID-19, введення військового стану у країні тощо) темпи зростання економіки України суттєво скоротилися. Як наслідок цього, значно знизився попит на фіскальну техніку (касові апарати та фіскальні регістратори), що виробляються на підприємствах України, а також знизилася кількість нових робочих місць у сфері

торгівлі, громадського харчування та послуг. Все це дозволяє зробити висновок, що найближчим часом не буде значних коливань попиту на товари. Це означає, що для збереження стійкого економічного стану підприємств потрібно шукати нові шляхи удосконалення їх діяльності в сфері реалізації своєї продукції.

Одним із напрямків забезпечення стабільності підприємств може бути удосконалення системи управління ціноутворенням та реалізації товару.

В науковій літературі описано достатню кількість різноманітних стратегій ціноутворення, однак не всі вони можуть бути успішно застосовані у поточний період. Враховуючи існуючу ситуацію в сфері торгівлі, громадського харчування та послуг, для досягнення економічного благополуччя підприємств найбільш прийнятним шляхом є використання витратного методу ціноутворення з елементами стратегії диференційованих цін.

Суть **витратного методу ціноутворення** полягає в тому, що підприємство розраховує ціну виходячи із суми власних витрат. Визначається собівартість продукції, тобто матеріальні витрати, витрати на оплату праці працівників, соціальні відрахування, амортизація тощо. До цих витрат додаються загальноцехові, загальнозаводські витрати й розмір чистого прибутку, який прагне отримати підприємство, а потім – податки та обов'язкові відрахування, що не ввійшли до собівартості; зрештою визначається кінцева відпускна ціна. Розрахована ціна порівнюється із ринковою, і на основі результатів порівняння доходять висновку про доцільність виробництва певного продукту [1].

В основі **стратегії диференційованого ціноутворення** лежить факт різних потреб та можливостей у різних сегментах покупців, а також різноманітні змінні, такі, як, наприклад, попит та конкуренція. Головним завданням диференційованого ціноутворення є стимулювання конкретного клієнта до здійснення покупки, пропонуючи ідеальну для нього ціну на товар [4]. Використовуючи стратегію диференційованих цін, ми очікуємо отримати **наступні переваги**:

- збільшити клієнтську базу та підвищити загальний прибуток підприємства;
- покращити імідж підприємства;
- удосконалити взаємовідносини між підприємством та споживачами.

При використанні наведеної цінової стратегії слід забезпечувати регулярний моніторинг цін на споживчому ринку.

Слід зазначити, що ринок фіскальної техніки має свою специфіку, яка обумовлена чітким державним законодавством [2, 3], що регулює використання фіскального обладнання, та наявністю двох головних учасників цього ринку. Це підприємства-виробники фіскального обладнання та центри сервісного обслуговування (ЦСО), які є посередниками між виробником та кінцевим споживачем. Взаємовідносини між виробниками та ЦСО регулюються законодавством та договірними відносинами. Це означає, що ЦСО грають одну із найважливіших ролей у ринковій діяльності підприємств. Отже, при розробці цінової стратегії особливе значення слід приділити їх взаємовідносинам із підприємствами.

Для успішного використання приведеної цінової стратегії необхідна наявність деякого позитивного балансу підприємства, який можна використовувати для коригування цін.

Реалізація запропонованої цінової стратегії для підприємств здійснюється шляхом створення нового чи модернізації вже існуючого сайту підприємства або створення спеціального мобільного додатку.

Цей сайт повинен містити загальну інформацію про підприємство (продукція, ПЗ, технічна документація, перелік партнерів, рекламна інформація, контакти підприємства тощо) та окремий розділ, в якому буде безпосередньо реалізовано запропоновану цінову стратегію для підприємства. Він призначений для встановлення чітких взаємозв'язків ЦСО із виробником. Даний розділ складається із наступних вкладок: статистика, ціни, бонуси, акції, заявки та FAQ.

Вкладка «Статистика» містить статистичну інформацію, що використовується для розрахунків індивідуальних знижок для певного зареєстрованого ЦСО.

Вкладка «Ціна» містить актуальні персональні прайз-листи з інформацією про поточні ціни (із врахуванням діючих знижок).

У вкладці «Бонуси» пропонується ввести накопичувані преміальні бонуси, в залежності від вартості придбаного обладнання.

Вкладка «Акції» містить поточні рекламні акції або пропозиції для певного користувача. Наприклад, можна запропонувати додаткову знижку для ЦСО певного регіону України,

у якому ще недостатньо розповсюджена фіскальна продукція. Слід зазначити, що індивідуальні знижки та акції можуть бути диференційованими для різних ЦСО, наприклад, за регіональним або іншим принципом.

Вкладка «Заявки» містить інформацію про передбачені майбутні покупки нової продукції та їх терміни.

Вкладка «FAQ» використовується для більш тісних взаємодій підприємства із ЦСО. Окремим пунктом слід реалізувати можливість прийому та реєстрацій відгуків, скарг та пропозицій.

Використання диференційованих гнучких цін є одним із головних методів стимулювання конкретного клієнта до здійснення покупки, пропонуючи прийнятну для нього ціну на товар. Грамотне використання стратегії диференційованих цін може призвести до значного покращення головних економічних показників підприємства, розширення ринку, збільшення прибутку, зміцнення взаємодій із партнерами та більш активного залучення нових клієнтів.

Запропоновані вище методи удосконалення цінової політики підприємств, використання сучасних ІТ-технологій та активне застосування рекламних кампаній з великою долею вірогідності зможуть забезпечити стабільність економічного положення підприємства та його розвиток, рост іміджу та популярності підприємства навіть в умовах зниження росту економіки.

Дана методика ціноутворення може бути запропонована і для інших підприємств, діяльність яких пов'язана із наявністю розвинутих мереж посередників в реалізації продукції.

Список використаних джерел

1. Конспект лекцій із дисципліни "Маркетингове ціноутворення" для студентів денної та заочної форм навчання галузі знань 0305 «Економіка і підприємництво» напряму підготовки 6.030507 "Маркетинг" / Укл. О. П. Бурліцька – Тернопіль: ТНТУ ім. І. Пулюя, 2015 р. – 126 с.

2. Закон України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 28, ст. 205)

3. Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 14, ст. 96)

4. Що таке стратегія диференційованого ціноутворення:
<https://allrival.com/post/articles/chto-takoe-strategiya-differencirovannogo-cenoobrazovaniya>

Kravchenko S.A., Credit support for the development of business entities in agriculture in wartime conditions

*S.A. Kravchenko, Sc.D., professor,
NSC "Institute of Agrarian Economics" NAAS*

CREDIT SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF BUSINESS ENTITIES IN AGRICULTURE IN WARTIME CONDITIONS

In 2023, about UAH 1 billion is expected for state support of business entities in agriculture, in particular: support for farms and other producers of products - UAH 796 million from a special fund; Financial support for business entities in agriculture – UAH 205 million from the general fund. Since the beginning of 2023, 11.6 thousand business entities in agriculture of Ukraine have received UAH 60.1 billion in bank loans. Under the state program "Affordable Loans 5-7-9%", 9 thousand business entities were financed for UAH 34.8 billion. Since the beginning of 2023, banks have issued 21 thousand loans to businesses for UAH 75 billion. Since the beginning of the program (February 2020), 74 thousand loans worth UAH 241.9 billion have been issued, the Ministry of Economy of Ukraine said in a statement. Most of all, entrepreneurs took anti-crisis loans - UAH 60.2 billion and loans for anti-war purposes - UAH 54 billion [1, p. 131].

As of early October 2023, 235 entrepreneurs received loans under the government program "Affordable Loans 5-7-9%" for a total of UAH 1.3 billion. UAH 28.1 billion was issued for refinancing of pre-received loans, UAH 36.7 billion for replenishment of working capital, and UAH 18.9 billion for investment purposes. Commodity producers received UAH 35 billion of loans to support their activities, trading companies took UAH 4.5 billion of loans to replenish working capital. 45 banks take part in the program, the largest number of loans was issued by Privatbank (34.2 thousand), Oschadbank (10.9 thousand) and Raiffeisen Bank Aval (5.4 thousand). At the beginning of 2022, the share of participation of business entities in agriculture in the program was 53%.

The European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) is launching strategic cooperation with PrivatBank with a €60 million risk sharing instrument that will support the provision of new €240 million in loans to businesses in agriculture and other critical sectors of Ukraine. The guarantee, consisting of two parts, will cover up to 50% of the credit risk on new loans of PrivatBank, but not more than 50% of the portfolio. With the conclusion of this agreement, the total amount of new financing supported by the European Bank for Reconstruction and Development since the beginning of the war has increased to €708 million. At least 80% of the guarantees are provided under the Resilience and Livelihoods Programme, which the European Bank for Reconstruction and Development is implementing for Ukraine and neighbouring countries in response to Russia's military actions. Up to 20% (€48 million) of risk coverage will be used for loans that will support long-term investments by agricultural business entities in green technologies in accordance with European Union standards [2, p. 13].

Preferential financing conditions for business entities in agriculture are provided by PrivatBank thanks to the JCB FINANCE program. Within the framework of the JCB FINANCE program, it is possible to purchase JCB equipment with conditions from 0.01% per annum in hryvnia without the risks of currency fluctuations. A simplified model of consideration of applications is adopted with the amount of financing up to UAH 10 million for legal entities and up to UAH 2 million for individual entrepreneurs, provided that there is a sufficient level of solvency, a positive credit history and an impeccable business reputation. Advantages of the JCB FINANCE program: preferential financing rate from 0.01% per annum; financing in hryvnia without the risk of currency fluctuations; advance payment from 20%; financing term up to 5 years; no hidden fees; An opportunity to get a quick decision due to a simplified analysis of applications [3, p. 55].

More than 70% of PrivatBank's loan portfolio is dominated by financing of business entities in agriculture (2022-2023). It was possible to increase the amount of funding through state guarantees and support programs. If the volume of financing of fixed assets in 2021 amounted to UAH 2.3 billion, then in 2022 it was already UAH 2.4 billion. For 10 months of 2023, the purchase of equipment for UAH 3.9 billion was financed.

From October 1, 2023, entrepreneurs can receive financing under the state program "Affordable Loans 5-7-9%" for the entire model range of CLAAS equipment without commissions. In Oschadbank, the minimum

contribution from the client is 20%, the loan term is up to 60 months. The main advantages of the program: reduced time for making a decision on lending; a simplified list of financial documents; preferential interest rate under the program without commissions; there are no requirements for appraisal and notarial registration of pledged property for the purchase of new and used equipment; the possibility of receiving part of the reimbursement of the cost of equipment from international donors; Prompt communication with a personal manager at the regional level [4, p. 77].

Thus, credit assistance in the development of business entities in agriculture corresponds to the conditions of the wartime system, but enterprises need to increase the volume of capitalization of production.

References:

1. Kravchenko S., Malik M., Shpykuliak O., Diuk A. (2023). Adaptive approach in the system of management and marketing research of business entities in agriculture. *Methods of improving the economy, tourism and management* : collective monograph / Andrushchak I., Chudovets V., Rechun O., etc. International Science Group. USA, Boston: Primedia eLaunch, p. 126-136. DOI: 10.46299/ISG.2023.MONO.ECON.1.3.3. URL : <https://isg-konf.com/methods-of-improving-the-economy-tourism-and-management/>.
2. Malik M., Kravchenko S., Diuk A., Malik L., Nechyporenko M. (2023). Development of micro-entrepreneurs in agriculture in wartime conditions. *Ekonomika APK*. 2023. Vol. 31, №. 2. p. 10-23. URL : <https://eapk.com.ua/uk/journals/tom-30-2-2023/rozvitok-sub-yektiv-mikropidpriyemnitstva-u-silskomu-gospodarstvi-v-umovakh-voyennogo-chasu>.
3. Kravchenko S., Malik M., Shpykuliak O., Malik L. (2023). Supporting the development of family farming in wartime conditions. *Scientific directions of research in educational activity* : collection of works. Osaka : Japan, p. 54-56. URL : <https://www.isg-konf.com/uk/scientific-directions-of-research-in-educational-activity/>.
4. Kravchenko S., Malik M., Shpykuliak O. (2023). Ensuring sustainable development of rural households in wartime conditions. *Basics of learning the latest theories and methods* : collection of works. Boston : USA, p. 76-78. URL : <https://www.isg-konf.com/uk/basics-of-learning-the-latest-theories-and->

methods/?utm_source=eSputnik-
promo&utm_medium=email&utm_campaign=UA-
Sbornik_materialov_konferencii_dostupen&utm_content=1487908
645.

Маліновська О.Я., Крит Д.Р., Формування стратегії розвитку підприємництва в умовах сьогодення

О.Я. Маліновська, к.е.н., доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

Д.Р. Крит, здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освіти Львівський національний університет імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

У контексті воєнного стану, малі підприємства стають вразливими перед рядом негативних чинників, що вимагає ретельного формування стратегій для збереження та розвитку бізнесу. Важливо визначити ефективні шляхи адаптації малого підприємництва до складних умов та забезпечення його стійкості та сприяти економічному оздоровленню країни. Керівникам підприємств, що діють у цих складних обставинах, необхідно вдосконалювати методи й інструменти управління.

Стратегія - це системний план, який визначає чітку послідовність дій і активно використовує аналітичні інструменти та методи для досягнення поставлених цілей у стратегічному управлінні [1].

Розробка та впровадження ефективних систем безпеки та ризик-менеджменту є важливим аспектом для забезпечення функціонування підприємства в умовах невизначеності. Охоплюючи розробку планів дій у випадку кризових ситуацій (розробка планів евакуації, навчання персоналу, впровадження заходів кібербезпеки) забезпечення інформаційної безпеки (застосування шифрування для захисту конфіденційної інформації в системах зберігання та передачі даних) та впровадження заходів для мінімізації можливих загроз (проведення регулярних аналізів ризиків для ідентифікації можливих загроз та визначення їхнього впливу на діяльність підприємства, укладення страхових полісів для покриття можливих фінансових втрат внаслідок непередбачуваних

подій, розробка планів відновлення бізнесу для мінімізації перерв у роботі підприємства внаслідок кризових ситуацій).

Залежність від конкретного сегмента ринку може бути небезпечною в умовах воєнного стану.

Диверсифікація продуктів та послуг, а також розширення географії збуту можуть стати стратегічними кроками для зменшення ризиків та забезпечення стійкого розвитку.

Диверсифікація продуктів: виробництво різноманітних товарів, якщо компанія спеціалізується на виробництві товарів для цивільного населення, то вона може розглядати можливість виробництва або розробки товарів, які можуть бути важливими або потрібними в умовах воєнного стану [2].

Розширення ринкових можливостей: міжнародний експорт - підприємства можуть розглядати можливість розширення експортних ринків для своїх товарів та послуг. Збільшення кількості країн, де продається продукція, може зменшити залежність від ринку в одній країні.

Підприємства можуть укладати стратегічні партнерства з іншими підприємствами у регіонах – це може допомогти розширити збут, зменшити ризики та забезпечити більшу стабільність в умовах нестабільності.

Інтеграція сучасних технологій може стати важливим кроком для підвищення конкурентоспроможності. Впровадження автоматизації, використання аналітики даних та інших інноваційних підходів може покращити ефективність та еластичність підприємства.

На стан розвитку підприємств малого і середнього бізнесу впливають, зокрема такі фактори: підвищення цін на сировину, матеріали, паливо, зниження купівельної спроможності населення, а в кінцевому результаті втрата клієнтів.

Тому для підприємств малого та середнього бізнесу активний пошук клієнтів стає нагальним завданням, оскільки їхня успішність значною мірою залежить від подолання труднощів у логістиці експорту, подолання валютних обмежень та адаптації до зменшення обсягу імпорту комплектуючих товарів і напівфабрикатів.

Для великих компаній першочерговими завданнями стає розв'язання логістичних проблем, пошук постачальників сировини і матеріалів. До позитивних чинників, які дозволили українському бізнесу швидше адаптуватися в складних умовах, слід віднести деякі зміни щодо зменшення податкового тиску.

Зміни в оподаткуванні передбачають зниження: з 20% до 10% – податку на додану вартість, з 18% до 10% – податку на прибуток підприємств [3].

Надзвичайно актуально, щоб підприємства та приватний бізнес, які наголошують увагу на соціальній відповідальності, активно підтримували наших героїв – військовослужбовців і члени їхніх сімей.

Для великих корпорацій та компаній для корпоративної соціальної відповідальності може бути розробка та впровадження спеціальних програм навчання й фінансування для малих бізнесів. Такі ініціативи повинні не лише забезпечувати фінансову підтримку, а й передбачати передачу підприємцям ключових навичок управління бізнесом, маркетингу, фінансового планування та інших. Важливо, щоб ці програми були доступні в умовах війни, оскільки саме в такий період підтримка стає найбільш критичною.

Деякі підприємці пробують поєднати нові напрями діяльності, спрямовані на задоволення потреб під час війни та продовження свого звичайного виробництва. Подальший розвиток підприємств планується здійснювати з використанням: унікальних ділових зв'язків, партнерства, технологічних інновацій, бізнес-інновацій: спроби впровадження новаторських підходів у бізнес-моделі, товарах чи послугах [4].

Виходячи з вище сказаного можна зробити висновок, що у кожній вибудованій стратегії розвитку в

умовах воєнного стану важливо пам'ятати, що підприємство опиняється в невизначеному середовищі.

Оптимальний підхід передбачає комбінацію заходів, що охоплюють фінансову стійкість, маркетингову діяльність, соціальну відповідальність та управління персоналом.

Гарантування безпеки бізнесу, диверсифікація та створення стратегічних партнерств стають ключовими елементами в успішному формуванні стратегії розвитку. Використання інновацій та передових технологій може стати каталізатором для перетворення викликів у можливості, а створення мереж співпраці допоможе підтримати сталість та витривалість малого підприємництва в умовах нестабільності. Малі та середні підприємства, враховуючи всі внутрішні та зовнішні фактори, в основному відіграють ключову роль у поповненні державного бюджету, в створення нових робочих місць, що покращить економічний стан держави у період воєнного конфлікту.

Список використаних джерел

1. Olga Malinovska ANTI-CRISIS MANAGEMENT: GLOBAL TRENDS AND NATIONAL

PECULIARITIES / Olga Malinovska, Uliana Motorniuk, Marta Terebukh – Kaunas, Lithuania : Vytautas

Magnus University, 2022. – 16 p. – ISBN ISBN 978-9934-26-272-2.
<http://lvbaltijapublishing/omp/index.php/bp/catalog/book/311/8594/17959-1> .

2. М.О. Багорка, І.А. Білоткач Диверсифікація як фактор підвищення ефективності діяльності підприємств в сучасних умовах. // Режим доступу:

http://www.investplan.com.ua/pdf/10_2009/6.pdf

3. Kornieieva, T., Malinovska, O., Sokolik, L., Bortnikova, M. (2022). SMART management of sustainable development of the region in the context of globalization. International Journal of Sustainable Development and Planning, Vol. 17, No. 6, pp. 1765-1772.
<https://doi.org/10.18280/ijstdp.170610>

4. Маліновська О.Я. Сучасні технології вдосконалення процесів управління даними — пілотні дослідження серед польських та українських підприємств /Маліновська О.Я. Нестерак Я., Височанська М.Я.//Науково-практичний журнал Збалансоване природокористування №4 2022 м. Київ С.47-61.
<https://journals.uran.ua/bnusing/article/view/275032>

Кучеровська В.О., Соціально-економічні проблеми розвитку малого та середнього підприємництва у сучасних умовах

*В.О. Кучеровська, здобувачка ступеня бакалавра
Київський університет імені Бориса Грінченка*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Соціально-економічні аспекти розвитку малого та середнього підприємництва представляють собою важливу й актуальну проблематику в сучасному світі. В силу складності сучасної глобальної економічної ситуації подібні питання набувають

критичного значення для подальшого розвитку країн і підвищення рівня життя громадян.

Малі та середні підприємства (далі – МСП) відіграють важливу роль у сучасному світі, адже вони є джерелом нових робочих місць та сприяють зростанню внутрішнього обігу коштів, сприяючи забезпеченню економічної стабільності. Завдяки своїй гнучкості та інноваційному підходу, малі підприємства сприяють й конкурентоспроможності національних економік та стимулюють розвиток нових технологій. Крім того, МСП забезпечують соціальну стабільність, створюючи робочі місця для населення та підтримуючи територіальні громади. Вони сприяють й регіональному розвитку, у т.ч. через механізм реалізації інвестиційних програм [1].

Важливу роль відіграє й інклюзивність, адже МСП можуть залучати до підприємницької діяльності різні соціальні групи, включаючи жінок, молодь та мігрантів, що сприяє розширенню можливостей для розвитку суспільства.

Враховуючи зазначені вище аспекти, можна визначити, що МСП є необхідною складовою будь-якої сучасної економіки, тому підтримка та стимулювання цього сектору має велике значення для досягнення економічного розвитку та соціального благополуччя в країні в умовах глобальної нестабільності [2].

Однак, на сучасному етапі є ряд викликів та перешкод, що значно стримують розвиток МСП в Україні. Передусім, надзвичайним викликом сьогодення є воєнний стан в країні, що був введений в країні після 24 лютого 2022 року, й мав суттєвий вплив на усі сфери життєдіяльності, зокрема й на ведення бізнесу.

Крім того, однією з серйозних проблем, з якими зіштовхуються МСП в Україні, є фінансові обмеження. Обмежений доступ до фінансування є однією з найбільших перешкод для розвитку цього сектору. Високі відсоткові ставки, складність процедур отримання кредитів та обмеженість доступу до ризикового капіталу роблять фінансування для МСП досить складним. Умови високого ризику та нестабільності також ускладнюють залучення фінансування. А для успішної діяльності малого чи середнього підприємства необхідні фінансові ресурси, а також слід раціонально управляти й процесом формування фінансових ресурсів [3].

Розвиток альтернативних джерел фінансування, таких як венчурний капітал та інвестиції, стає все більш важливим, але їхній розвиток все ще поки обмежений. Покращення доступу до

фінансування для МСП в Україні є критично важливим для стимулювання економічного зростання й підтримки інноваційного розвитку. Для досягнення цієї мети необхідно системно впроваджувати комплексні заходи, включаючи спрощення банківських процедур, розвиток альтернативних механізмів фінансування МСП тощо.

Створення сприятливих умов для малих та середніх підприємств в Україні є надзвичайно актуальним завданням з ряду причин. Як уже зазначалося, МСП відіграють ключову роль у розвитку країни, сприяючи створенню нових робочих місць та водночас підвищенню конкурентоспроможності. Важливо стимулювати інноваційну активність МСП, що сприяє розширенню різних сфер економіки, а також забезпечує функціонування фінансового ринку під впливом трансформацій, обумовлених глобальними викликами [4].

Досягнення конкурентоспроможності МСП вимагає не лише створення сприятливих зовнішніх умов, але й підвищення їхньої внутрішньої потужності для здійснення успішного управління бізнесом, впровадження інновацій та покращення кадрового забезпечення. Адже це впливає на формування їхньої інвестиційної стратегії. Основою для формування інвестиційної стратегії є загальна концепція економічного розвитку підприємства [5]. Також важливо забезпечити конкурентоспроможність української продукції, включаючи діяльність МСП, через поступову інтеграцію України на внутрішній ринок ЄС, подолання технічних бар'єрів у торгівлі між Україною та ЄС та зміцнення позицій на світовому ринку завдяки визнанню системи технічного регулювання на європейському та міжнародному рівні. Створення сприятливого бізнес-середовища також спонукає МСП до впровадження інновацій та залучення інвестицій.

Таким чином, розвиток малого та середнього підприємництва є стратегічно важливим для України як з економічного, так і з соціального погляду, однак нині є ряд проблем та викликів, які потребують вирішення.

Список використаних джерел

1. Кужелев М. О., Нечипоренко А. В. Механізм реалізації регіональних інвестиційних програм як фінансовий інструмент стимулювання регіонального розвитку. *Схід*. 2017. Вип. 6 (152). С. 22–27.

2. Горбовий А. Ю. Інноваційна модернізація менеджменту в умовах глобальної нестабільності : монографія / за заг. ред. А. Ю. Горбового ; М. О. Кужелев, С. В. Онишко, В. І. Куценко, А. А. Олешко, М. В. Гусятинський, А. А. Халецька [та ін.]; УДФСУ. Ірпінь-Білосток, 2018. 305 с.

3. Нечипоренко А. В., Рибалкіна А. О. Теоретичні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. №11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8361>

4. Онишко С. В. Регулятивний потенціал фінансового ринку в умовах глобальних викликів : монографія / за заг. ред. д.е.н., професора С. В. Онишко. Ірпінь: Видавництво Національного університету ДПС України, 2016. 452 с.

5. Пінчук А. В. Формування інвестиційної стратегії підприємства. *Механізми економічного зростання і конкурентоспроможності національного господарства* : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 8 грудня 2018 р. ГО «Київський економічний науковий центр». К., 2018. Ч. 1. С. 103–105.

Levkovets N.P., Anti-crisis management of mte at the level of management

*N.P. Levkovets, candidate of economic sciences, associate professor
National Transport University*

ANTI-CRISIS MANAGEMENT OF MTE AT THE LEVEL OF MANAGEMENT

The problem of enterprise management in crisis situations, both in the system of the regional and national economy as a whole, is extremely important and relevant, since management itself, as one of the integral functions of any organized system, is designed to ensure the preservation and development of this system and requires the adaptation of each individual enterprise to a new environment. One of the important tasks of the exit of a motor transport enterprise (MTE) from a crisis situation is the choice of such an optimal management structure that would best meet the goals and objectives of the MTE.

In any enterprise, at any stage of its life cycle, the issue of personnel management is one of the most significant, since the achievement of strategic, tactical and operational tasks depends on the

personnel, their cohesion, productivity, motivation, nature of response to managerial influences. in front of the company.

Anti-crisis personnel management is a set of purposeful actions of the company's management, aimed at social protection, creation of proper conditions for effective use and development of personnel potential of the crisis company. [1]

Anti-crisis personnel management involves solving the following range of management tasks:

- reduction of social and psychological tension in the team, anti-stress training of personnel before passing through the crisis period;
  - conducting an organizational and personnel audit (assessment of the available personnel potential);
  - restructuring of the existing personnel potential of the enterprise: optimization of the number of personnel, dismissal or transfer of the excess number of employees of the enterprise;
  - preserving the core of the company's personnel potential, that is, employees who have the highest value for the company, its survival and restoration of viability, whose knowledge and skills are the intellectual strategic resource of the company;
  - choosing a method of personnel management (determining the type of behavior of managers in a crisis situation);
  - conducting personnel marketing;
  - finding and attracting new personnel whose quantitative and qualitative characteristics meet the tasks of the enterprise's anti-crisis program;
  - improvement of the system of motivation and stimulation of personnel in accordance with the tasks and limitations of the crisis period.
- [2]

One of the reasons for the onset of a crisis at an enterprise is the incompetence of the enterprise's management, which is unable to recognize and eliminate the causes of the crisis in a timely manner and to make a timely decision to overcome it. Decision-making in the process of anti-crisis management must meet the general requirements for any management decisions. Decisions must be justified, purposeful, quantitatively and qualitatively determined, legitimate, optimal, timely, complex, flexible, appropriately designed, etc.

Only under the conditions of compliance with these principles, the adopted decisions will perform managerial (promoting the achievement of set goals), coordinating (coordinating individual actions, decisions,

activities of individual specialists and divisions) and mobilizing (activation of executors and personnel) functions.

First of all, the manager must first develop his own opinion, a personal conceptual model of MTE management. For this, the manager needs to set the goal of the strategic development of MTE, taking into account the effective use of its potential.

The purpose of MTE activities is to ensure the organizational potential of the enterprise, which consists of a set of resources:

- management personnel resources (the ability to set operational and strategic goals and form optimal management solutions that ensure the achievement of these goals);

- resources for the technical equipment of management work (reliability of a complex of technical means, which ensures the uninterrupted functioning of the management system and quick response to changes in the goals of activity);

- information support resources (providing management personnel with reliable information in full at the required time and the required place for the development of optimal management decisions).

The manager must provide management of the organization, that is, 2/3 of the working time is in contact with subordinates (guide, manage, train, change, etc.). He spends the rest of his time performing auxiliary management functions: planning, financial analysis and control.

The manager must have a sufficient number of subordinates under his command: their excess leads to inefficient management, and the lack - to the fact that the manager begins to look too closely at the work of each employee. [3]

Strive to minimize the number of management links, which provides savings in the payment of managerial labor and contributes to the growth of labor productivity of grassroots performers. Performers should be engaged in a clearly limited range of tasks, and not spread out and not spend energy on doing too many things at the same time.

There should be no duplication of functions of departments, which occurs due to improper distribution of functions. All decisions to improve the management system are made on the basis of a systemic approach, that is, all improvements must take into account economic, technical, social consequences, impact on competitiveness and efficiency.

Effective implementation of changes in the management structure during a crisis at the enterprise is possible only with the active participation of the entire team. For this, it is necessary to provide timely information and promote the expediency of the introduced changes.

Thanks to coordinated management decisions and active anti-crisis measures, enterprises will be able to reduce and optimize their costs, reduce payables, increase the level of motivation and loyalty of personnel and reduce the consequences of the crisis for the enterprise as a whole.

Among the priority tasks that the management of the enterprise should set before itself is the acquisition of new rolling stock, improvement of the quality of service, development of the enterprise and, accordingly, the route infrastructure of the city.

REFERENCES

1. Pepa T.V. Management of financial rehabilitation of enterprises: training. village / T.V. Pepa, V.O. Fedorova. - K.: Center of Educational Literature, 2018. - 440 p.
2. Blagodyeteleva-Vovk S. L. Management of financial rehabilitation of enterprises: [scholarship. manual] / S. L. Blagodyeteleva-Vovk – K.: Nika-Center, 2016 - 248 p.
3. Levkovets, N., Ilchenko, V., Boiko, S., Masalitina, V., Tesliuk, N. (2023). Risk-Oriented Approach to Financial Security of Motor Transport Enterprises. In: Alareeni, B., Hamdan, A. (eds) Explore Business, Technology Opportunities and Challenges After the Covid-19 Pandemic pp. 1078–1094.

Макаревич Д.М., Муха Р.А., Удосконалення процесу обслуговування гостей в закладах готельної індустрії

Д.М. Макаревич, здобувач вищої освіти

II курсу спеціальності «Готельно – ресторанна справа»

Р.А. Муха, к.е.н., викладач відділення сфери послуг

Галицький фаховий коледж імені В'ячеслава Чорновола

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ОБСЛУГОВУВАННЯ ГОСТЕЙ В ЗАКЛАДАХ ГОТЕЛЬНОЇ ІНДУСТРІЇ

Сьогодні галузь готельного господарства є однією з тих галузей сфери послуг, що найбільш динамічно розвивається, темпи зростання якої випереджають багато інших галузей народного господарства. Проте, дана сфера є чи не найбільш ризиковою та нестабільною на ринку, оскільки важливою складовою функціонування закладів цього напрямку є постійне покращення та забезпечення високих стандартів якості послуг з обслуговування

гостей. В умовах важкого економічного середовища виникає необхідність знаходити нові варіанти вдосконалення процесу обслуговування гостей готельних підприємств і надання послуг для успішного функціонування на готельному ринку. Основні напрямки вдосконалення можуть включати впровадження інноваційних маркетингових рішень, підняття стандартів обслуговування тощо.

Управління якістю обслуговування у сфері готельного бізнесу завжди було однією з найбільш складних проблем тому, що результат проявляється через певний проміжок часу та є нематеріальним. Готельні послуги мають ряд особливостей, що дозволяють змінювати їх якість, маневруючи між зниженням та підвищенням рівня обслуговування в залежності від категорій споживачів, їхніх потреб та купівельної спроможності. Якість послуг неможливо перевірити заздалегідь, оскільки їх надання і споживання відбуваються одночасно; послуги не можна зберігати, вони характеризуються мінливістю, невідчутністю, невіддільністю виробництва і споживання послуг.

Якість обслуговування представляє собою комплексну категорію, яку можна розглядати як важливий показник ефективності готельних підприємств, що є важливим при плануванні та управлінні готельним підприємством [1, с.16].

Розуміючи, що персонал відіграє ключову роль в забезпеченні якості надання послуг, а, отже, в задоволенні потреб гостя в готелі, закладам необхідно здійснювати певні дії, зокрема:

1. Проведення тренінгів з ефективною комунікації та навичок обслуговування шляхом реалізації різноманітних рольових ігор, ситуаційних вправ та задач. Кожен працівник служби до якої звертається гість, зобов'язаний вкласти максимум зусиль для задоволення його прохань. Кожна служба готелю повинна знати як комунікувати з гостем та вирішувати проблемні ситуації;

2. Розробка програми бонусів для персоналу задля зберігання високого рівня мотивації та підтримки продуктивності працівників;

3. Забезпечення обміну досвідом, зокрема, організація лекцій, семінарів, де досвідчені працівники могли б ділитися своїм досвідом, знаннями та порадами щодо комунікації з гостями;

4. Навчання персоналу новим технологіям – забезпечення працюючих необхідними навичками для роботи з сучасними технологіями, наприклад, інструктування з використання готельного програмного забезпечення на всіх рівнях.

Наступним ключовим елементом в покращенні процесу обслуговування гостей в готелях є технологічні вдосконалення, які будуть спрямовані на поліпшення та підвищення якості обслуговування, а відповідно забезпечення комфорту проживаючих. Впровадження технологій є необхідним для того, щоб відповідати високим стандартам вимог сучасного споживача.

Основними напрямками удосконалення процесу обслуговування гостей в готелі зі сторони технологічних удосконалень можуть бути:

1. Електронні ключі, використання яких зробить проживання гостей більш безпечним та комфортним;

2. Уніфікована система управління готелем – автоматизація управління такими системами, як освітлення та кондиціонування в номері, дасть змогу відчути гостю комфорт [2, с.52];

3. Високорозвинені інтелектуальні системи безпеки в готелі такі, як: системи виявлення пожежі та витoku газу, що забезпечить життя гостей, а система відео-нагляду забезпечить надійний захист проживаючих та їхнього майна;

4. Інтерактивні екрани і табло в лобі готелю дадуть змогу гостям отримувати актуальну інформацію про події, вечірки, ресторани, додаткові послуги готелю та основні правила перебування, а ,отже, гостям не потрібно тратити час на очікування адміністратора;

5. Онлайн-система для реєстрації полегшить та прискорить процес заселення, забезпечить зручність для гостей готелю.

Окрім інноваційних заходів можна розглянути додаткові новітні заходи, які можуть відіграти важливу роль в удосконаленні процесу задоволення потреб гостя та забезпечення його максимального комфорту. Ці додаткові заходи спрямовані на створення глибшого зв'язку з гостями у полягають у наступному:

1. Система зворотного зв'язку із гостем, яка дасть змогу довідатись про зауваження гостей до готелю, якості обслуговування та роботи персоналу, та в майбутньому сприятиме можливості виявити усі вподобання споживача послуг;

2. Створення електронної мережевої картотеки гостей, яка дасть змогу працівникам вносити дані щодо уподобань своїх споживачів, їхніх уподобань та специфічних рис характеру, щоб в майбутньому якомога краще задовільнити їхні потреби.

Отже, удосконалення процесу обслуговування гостей допоможе залучити нових покупців послуг, підвищити лояльність та задоволеність постійних споживачів. Високий рівень обслуговування дасть можливість готельному підприємству бути

конкурентним та займати лідируючі позиції на ринку серед інших готелів.

Список використаних джерел

1. Лисюк Т., Терещук О., Пасічник М. Удосконалення якості послуг у готельно - ресторанному господарстві. *Economy and Society*. 2022. С.15-18. URL: <https://turizmliriol.wordpress.com>
2. Мацко. В., Дейнега О., Удосконалення управління процесом надання послуг. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. № 21. С.50-55. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/>

Маліновська О.Я., Соціально-економічні виклики для малих та середніх підприємств в умовах війни в Україні

О.Я. Маліновська, к.е.н., доцент,

Львівський національний університет імені Івана Франка

Х.Ю. Очич, здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освіти

Львівський національний університет імені Івана Франка

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

В історії кожної країни є періоди випробувань, які визначають її характер та стійкість. Сучасна Україна не є винятком, і конфлікт, який відбувається на її території визначає новий вектор розвитку, вимагаючи від громадян та інституцій найвищого ступеня витримки та адаптації.

Одним із найбільше вразливих секторів у контексті війни є малі та середні підприємства (МСП) - стовпи економіки, які традиційно є джерелом інновацій, зайнятості та стабільності.

Так, до прикладу, за даними Державної служби статистики України, у 2023 році МСБ (малі та середні підприємства) генерували 58,3% ВВП України. Це на 1,9% більше, ніж у 2022 році.

У 2023 році МСБ виробили 57,1% промислової продукції, 62,3% будівельної продукції, 56,4% продукції сільського господарства, 54,2% продукції торгівлі та послуг.

МСБ також є основним джерелом зайнятості в Україні. У 2023 році на підприємствах МСБ працювало 63,5% всіх зайнятих в економіці [1].

Важливо зазначити, що в умовах війни МСБ в Україні зіткнулися з серйозними проблемами. У червні 2023 року було проведено дослідження Advanter Group, у якому взяли участь 753 власники та СЕО підприємств МСБ [2].

За результатами опитування, найбільшою проблемою для бізнесу є відсутність достатньої кількості платоспроможних клієнтів. Це пояснюється тим, що внаслідок війни багато людей втратили роботу, а їхні доходи значно знизилися. Також, через війну, багато підприємств були знищені або пошкоджені, що призвело до скорочення пропозиції товарів та послуг.

Другою за значимістю проблемою є непрогнозованість розвитку ситуації в Україні та на внутрішньому ринку. Це пов'язано з тим, що війна триває, і її наслідки для економіки України важко передбачити. Це створює невизначеність для бізнесу, що ускладнює його планування та діяльність.

На третьому місці у рейтингу проблем бізнесу є непередбачувані дії держави, що можуть погіршити стан бізнесу. Це пояснюється тим, що в умовах війни уряд України приймає нові закони та постанови, які часто мають значний вплив на бізнес. Однак, ці зміни часто вносяться без належного консультування з бізнесом, що ускладнює їхнє виконання.

Інші проблеми, які заважають бізнесу розвиватися, включають відсутність достатнього капіталу, перешкоди з боку регуляторних та/чи фіскальних органів, високі податки та збори, а також недоступність кредитних коштів.

Варто також більш детально розглянути фінансові проблеми. Війна призвела до значного падіння доходів підприємств МСБ, що спричинило фінансові проблеми. Зокрема, підприємства МСБ зіткнулися з такими проблемами:

– Зниження обсягу продажів та надання послуг. Війна призвела до значного скорочення попиту на товари та послуги, що надаються підприємствами МСБ. Це пов'язано з такими факторами, як:

- а) Зниження рівня доходів населення;
- б) Руїнування інфраструктури;
- в) Зміни в логістичних ланцюжках;
- г) Підвищення рівня невизначеності та ризиків.

– Порушення логістичних ланцюжків. Війна призвела до руїнування та пошкодження інфраструктури, що є важливою

складовою логістичних ланцюжків. Це спричинило підвищення витрат на логістику та ускладнення постачання товарів та послуг.

– Збільшення витрат на виробництво та обслуговування. Війна призвела до зростання цін на сировину, матеріали та енергоносії. Це призвело до збільшення витрат на виробництво та обслуговування для підприємств МСБ.

– Неможливість доступу до кредитних ресурсів. Війна призвела до погіршення фінансового стану банків, що ускладнило доступ підприємств МСБ до кредитних ресурсів.

Фінансові проблеми мають серйозні наслідки для підприємств МСБ, зокрема:

– Зниження інвестиційної активності. Фінансові проблеми ускладнюють для підприємств МСБ проведення інвестицій, що необхідно для розвитку та зростання.

– Зниження продуктивності праці. Фінансові проблеми можуть призвести до скорочення персоналу та зниження продуктивності праці.

– Зниження конкурентоспроможності. Фінансові проблеми можуть призвести до зниження конкурентоспроможності підприємств МСБ, що може призвести до їх банкрутства.

Рекомендації щодо вирішення фінансових проблем

Для вирішення фінансових проблем підприємств МСБ необхідно здійснити такі заходи:

– Запровадження програми фінансової підтримки підприємств МСБ, яка включатиме надання грантів, відстрочок по кредитах, податкових пільг тощо.

– Розробка механізмів залучення інвестицій у малий та середній бізнес.

– Створення умов для доступу підприємств МСБ до кредитних ресурсів.

Реалізація цих заходів допоможе зменшити негативні наслідки фінансових проблем для підприємств МСБ та сприятиме відновленню української економіки.

Наступною проблемою, яка потребує більш детального розгляду – проблема з персоналом. Війна призвела до значного виїзду працівників із зони бойових дій та внутрішньої міграції. Це спричинило проблеми з персоналом для підприємств МСБ, зокрема:

– Нестача робочої сили. Війна призвела до значного скорочення доступної робочої сили. Це пов'язано з такими факторами, як:

- Виїзд працівників із зони бойових дій.
- Внутрішня міграція працівників до безпечніших регіонів.

- Залучення працівників до лав Збройних Сил України та інших військових формувань.

- Збільшення витрат на заробітну плату. Війна призвела до підвищення рівня інфляції, що призвело до збільшення витрат на заробітну плату для підприємств МСБ.

- Зниження продуктивності праці. Нестача робочої сили може призвести до зниження продуктивності праці для підприємств МСБ.

Проблеми з персоналом мають серйозні наслідки для підприємств МСБ, зокрема:

- Зниження обсягу виробництва та надання послуг. Нестача робочої сили може призвести до зниження обсягу виробництва та надання послуг підприємствами МСБ.

- Зниження конкурентоспроможності. Нестача робочої сили може призвести до зниження конкурентоспроможності підприємств МСБ.

- Збільшення ризиків. Нестача робочої сили може призвести до збільшення ризиків для підприємств МСБ, зокрема, ризиків пов'язаних з безпекою, якістю продукції та послуг, а також дотриманням норм трудового законодавства.

Для вирішення проблем з персоналом підприємств МСБ необхідно здійснити такі заходи:

- Розробка механізмів залучення внутрішньо переміщених осіб до праці.

- Запровадження програм перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників.

- Запровадження дистанційної роботи та інших гнучких форм організації праці.

Реалізація цих заходів допоможе зменшити негативні наслідки проблем з персоналом для підприємств МСБ та сприятиме відновленню української економіки.

Проблеми з інфраструктурою. Війна призвела до руйнування інфраструктури в багатьох регіонах України. Це спричинило проблеми з інфраструктурою для підприємств МСБ, зокрема:

- Зниження доступності до ринків збуту;

- Збільшення витрат на логістику;

- Зниження конкурентоспроможності.

Для вирішення проблем з інфраструктурою необхідно здійснити такі заходи:

- Відновлення пошкодженої інфраструктури. Цей захід є пріоритетним для органів державної влади. Він включатиме відновлення доріг, мостів, залізничних шляхів, аеропортів, портів та інших об'єктів інфраструктури.

- Розвиток альтернативних логістичних маршрутів. Цей захід необхідний для забезпечення доступності до ринків збуту в умовах, коли традиційні логістичні маршрути можуть бути заблоковані або небезпечні.

- Залучення інвестицій у розвиток інфраструктури. Цей захід необхідний для забезпечення довгострокового розвитку інфраструктури в Україні.

Заходи, що реалізуються, знизять негативний вплив проблем з інфраструктурою на діяльність підприємств малого та середнього бізнесу, а також сприятимуть відновленню економіки України.

Також війна призвела до зростання рівня небезпеки для підприємств МСБ, зокрема:

- Ризики пошкодження або знищення майна;
- Ризики для життя та здоров'я працівників;
- Ризики для фінансової безпеки.

Ці ризики можуть призвести до значних фінансових втрат, зниження обсягу виробництва та надання послуг, а також до банкрутства підприємств МСБ.

Згідно з дослідженням, про який згадувалося раніше, найбільш важливими завданнями, які мають бути вирішені владою для створення сприятливого бізнес-середовища в Україні, є:

- Знищення корупції.
- Проведення судової реформи.
- Покращення доступу до кредитних ресурсів, здешевлення кредитів.
- Посилення мораторію на перевірки бізнесу з боку ДПС, БЕБ.
- Впровадження Антикорупційної податкової реформи "10-10-10".

Ці завдання є важливими, оскільки вони безпосередньо впливають на інвестиції та економічне зростання. Корупція є серйозною перешкодою для бізнесу в Україні, оскільки вона збільшує ризики та витрати. Судова реформа є необхідною для забезпечення рівних умов для всіх учасників бізнес-середовища. Доступ до кредитних ресурсів є важливим для розвитку малого та

середнього бізнесу. Мораторій на перевірки бізнесу з боку податкових органів є необхідним для зменшення адміністративного навантаження на бізнес. Антикорупційна податкова реформа є важливим кроком для боротьби з корупцією в податковій сфері.

На основі вище викладеного можемо констатувати, що бізнес в Україні стикається з серйозними проблемами, які заважають його розвитку. Ці проблеми пов'язані в основному з війною, а також з недосконалістю регуляторного середовища в Україні, відповідно до цього економічне середовище розвинуте на не достатньому рівні. Для подолання цих проблем необхідні системні реформи, спрямовані на створення сприятливого бізнес-клімату.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України
[Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Дослідження стану бізнесу в Україні
[Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://drive.google.com>
3. Olga Malinovska ANTI-CRISIS MANAGEMENT: GLOBAL TRENDS AND NATIONAL PECULIARITIES / Olga Malinovska, Uliana Motorniuk, Marta Terebukh – Kaunas, Lithuania : Vytautas Magnus University, 2022. – 16 p. – ISBN ISBN 978-9934-26-272-2.
[Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://lvbaltijapublishing/omp/index.php/bp/catalog/book/311/8594/17959-1>.

Олійнічук О.В., Дослідження цільових характеристик діяльності підприємства

*Олійнічук О.В., здобувач вищої освіти
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ*

ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІЛЬОВИХ ХАРАКТЕРИСТИК ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Тема дослідження цільових характеристик діяльності підприємства є актуальною в сучасних умовах ринкової економіки. У зусиллях досягнення конкретних результатів, підприємства повинні чітко визначити свої цілі та розробити стратегію для їх досягнення. Це є ключовим елементом ефективного управління ресурсами та отримання конкурентних переваг.

Різні вчені внесли свій вклад у вивчення цільових характеристик підприємств. Анрі Файоль, наприклад, класифікував цілі на технічні, економічні, фінансові, соціальні та організаційні [1]. Петер Друкер підкреслював роль цілей як основи стратегії підприємства, в той час як Майкл Портер виділяв конкурентоспроможність, зростання та прибуток як основні цілі. Кеннет Андерсон розробив методологію розробки цілей на основі дерева цілей.

Довгострокові цілі підприємств у стратегічному плануванні вже не є відображенням умов поточної діяльності окремих підприємств, а виявляються результатом аналізу змін у його зовнішньому й внутрішньому середовищі.

Фінансова діяльність підприємства спрямована на вирішення таких основних завдань, як: забезпечення фінансовими ресурсами поточної операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства; пошук резервів збільшення доходів, прибутків і рентабельності підприємства; забезпечення виконання фінансових зобов'язань перед діловими партнерами, бюджетом і цільовими фондами; фінансове забезпечення виробничого і соціального розвитку підприємства; контроль за ефективним розподілом і цільовим використанням фінансових ресурсів [2].

Слід також відзначити, що рівень цін по-різному впливає на цільові параметри діяльності – розмір прибутку, обсяг обороту, долю ринку, конкурентне положення на ринку [3].

Цільові характеристики є важливим чинником успіху підприємства, дозволяючи йому ефективно використовувати ресурси та досягати конкурентних переваг. Визначення та досягнення цілей вимагає від підприємства не лише чіткого розуміння його мети, але й розробки відповідної стратегії для їх реалізації. У контексті ринкової економіки, де конкуренція жорстка, правильне планування та визначення цілей стає критично важливим елементом успіху підприємства.

Список використаних джерел:

1. Басва О.В., Новальська Н.І. Менеджмент і адміністрування: Історія менеджменту. Теорія організацій: навч. посіб. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. 336 с. URL: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/men_adm_1.pdf

2. Нагорна Д.В., Богацька Н.М. Планування фінансової діяльності підприємства. *ΛΟΓΟΣ. ΟΝΛΑΙΝ*. 2020. №16. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/2663-4139/article/view/6209>
3. Руденко А.О. Ціни та методи ціноутворення в сучасних умовах господарювання URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/09/202.pdf>

Пономаренко М.О., Соціально-економічні проблеми малого та середнього підприємництва і розвитку кооперації.

*М.О. Пономаренко, студентка магістерської програми
Навчальний-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА І РОЗВИТКУ КООПЕРАЦІЇ.

Мале та середнє підприємництво (МСП) та розвиток кооперації в сучасному світі відіграють ключову роль у забезпеченні стабільності економіки та соціального розвитку. Ці сегменти господарства є джерелом новаторських ідей, забезпечують зайнятість населення та сприяють формуванню конкурентоспроможного бізнес-середовища. Однак існують численні соціально-економічні виклики, які стоять перед МСП та кооперацією.

1: Системні перешкоди для розвитку МСП

1.1. Фінансові обмеження

Найбільш поширеним фактором, який гальмує розвиток МСП, є недостатність фінансових ресурсів. Багато підприємців стикаються з високими відсотковими ставками та складністю отримання кредитів. Для подолання цього виклику, необхідно створити сприятливе фінансове середовище, включаючи доступ до низькодоходних кредитів та інвестиційних фондів.

1.2. Бюрократичні перешкоди

Надмірна бюрократія та складність адміністративних процедур є іншими проблемами, з якими зіштовхуються МСП. Зменшення адміністративних та регуляторних бар'єрів може сприяти розвитку підприємництва та зробити його більш доступним.

2: Розвиток кооперації як стратегічного інструменту

2.1. Взаємодія між МСП та кооперативами

Розвиток кооперативів може вирішити багато проблем, з якими стикаються МСП. Взаємодія між підприємствами у формі кооперації дозволяє об'єднувати ресурси, обмінюватися досвідом та отримувати доступ до нових ринків.

2.2. Підтримка держави та міжнародних організацій

Важливо визначити роль держави та міжнародних організацій у стимулюванні розвитку кооперації. Вони можуть надавати фінансову підтримку, створювати сприятливі умови для співпраці та розробляти стратегії по розвитку кооперативного сектору.

3: Інновації та Технологічний Прогрес у МСП

3.1. Цифрова трансформація та Інтернет речей (IoT): Використання сучасних технологій може значно полегшити операційні процеси МСП. Впровадження цифрових інструментів, таких як електронна комерція, облікові системи та Інтернет речей, сприяє підвищенню ефективності та конкурентоспроможності.

3.2. Інноваційні фінансові інструменти: Розвиток нових фінансових інструментів, таких як криптовалюти та блокчейн-технології, може створити нові можливості для залучення капіталу та забезпечити більше гнучкості у фінансовому управлінні МСП.

4: Соціально-економічні Вигоди від Розвитку МСП та Кооперації

4.1. Створення робочих місць та зменшення безробіття: Малі та середні підприємства є основним джерелом нових робочих місць. Розвиток цих секторів сприяє зменшенню безробіття та покращенню соціально-економічної ситуації на рівні спільнот та регіонів.

4.2. Локальний розвиток та підтримка місцевих громад: МСП та кооперативи можуть стати каталізаторами розвитку місцевих громад, сприяючи створенню інфраструктури, підтримці освіти та здоров'я, що в свою чергу призводить до збільшення якості життя.

Для посилення ролі малого підприємництва потрібно врахувати кращі світові практики регулювання цього сектору економіки та створити сприятливі умови, що дозволять розкрити його потенціал для розвитку України.

5: Перспективи та Рекомендації для Майбутнього

5.1. Створення інноваційних програм та заходів підтримки: Держави та міжнародні організації повинні активно впроваджувати

програми та ініціативи, спрямовані на підтримку інновацій в МСП та розвиток кооперації.

5.2. Освіта та розвиток навичок: Необхідно зосередитися на розвитку навичок підприємництва та підвищенні рівня освіти, щоб забезпечити підготовку кваліфікованих кадрів для МСП та кооперативного сектору.

Невирішені соціально-економічні проблеми, які стоять перед МСП та розвитком кооперації, вимагають комплексного та системного підходу. Інновації, технологічний прогрес, підтримка держави та сприяння міжнародних організацій можуть стати ключовими інструментами вирішення цих викликів. Вірю, що заходи, запропоновані у цих тезах, сприятимуть сталому розвитку МСП та розвитку кооперації, що в свою чергу призведе до поліпшення економічної ситуації та соціального благополуччя нації.

Список використаних джерел

1. World Bank Open Knowledge Repository (<https://openknowledge.worldbank.org/>);
2. International Labour Organization (ILO) - Small and Medium-sized Enterprises (<https://www.ilo.org/empent/areas/business-helpdesk/lang--en/index.htm>);
3. OECD - Small and Medium-sized Enterprises (<https://www.oecd.org/cfe/smes/>);
4. European Commission - Enterprise and Industry (https://ec.europa.eu/growth/smes_en);
5. Small Business Administration (<https://www.sba.gov/>).

Систак Д. В.Негода А.В.Соціально-економічні проблеми малого та середнього підприємництва і розвитку кооперації під час світової пандемії

Систак Дарина Вікторівна

Магістр, КНУ ім. Тараса Шевченка

Негода Анна Вікторівна

к.е.н., проф., КНУ ім. Тараса Шевченка

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА І РОЗВИТКУ КООПЕРАЦІЇ ПІД ЧАС СВІТОВОЇ ПАНДЕМІЇ

Соціально-економічні проблеми малого та середнього підприємництва та розвитку кооперації набули особливого актуальності під час світової пандемії. За цей період, підприємства цього розміру стали об'єктом значного тиску та викликів, які виходять за межі їхнього звичайного функціонування.

Остаточний вплив COVID-19 на сектор ММСП поки що неможливо визначити, оскільки пандемія триває, а обставини постійно змінюються. Одним із важливих барометрів є кількість закриттів підприємств, за допомогою якого намагаються виміряти кількість постійних і тимчасових виходів з ринку (тимчасові закриття зазвичай спричинені локдаунами).

Оціночна кількість закриття малих підприємств у світі не є достеменно відомою і, ймовірно, варіюється від країни до країни. Однак вона вже є значною, і принаймні деякі з них підтверджують попередні оцінки на початку пандемії, що від чверті до третини всіх ММСП можуть назавжди закритись унаслідок дезорганізації.

Кожна країна та регіон переживають свої особливості. Наприклад, у Латинській Америці, за оцінками ЕКЛАК, пандемія призведе до припинення діяльності 2,7 мільйона фірм, що залишить без роботи 8,5 мільйона працівників. За оцінками, мікропідприємства є найбільшою групою фірм, що закриваються, на них припадає до 96% усіх фірм, що припиняють свою діяльність. Найбільше закриття фірм відбувається в секторах оптової та роздрібною торгівлі, серед готелів і ресторанів, нерухомості та пов'язаних з нею видів діяльності, соціальних та персональних послуг, а також у малому виробництві. Ці сектори створюють близько чверті ВВП регіону і поглинають майже третину робочої сили.

Показовим прикладом є Чилі, де вплив COVID-19 на МСП був досить сильним з точки зору рівня зайнятості. 80 відсотків ММСП заявили, що мають серйозні проблеми з платоспроможністю через ізоляцію та соціальне дистанціювання. Тоді невідомо було, скільки з них виживуть, особливо в таких секторах, як туризм і будівництво.

В Африці Економічна комісія ООН для Африки та International Economics Consulting Limited (IEC Ltd) провели онлайн-опитування серед ММСП на континенті, щоб оцінити вплив COVID-19. Результати першого раунду опитування, проведеного у квітні 2020 року, показали, що африканський бізнес серйозно постраждав від кризи. Чотири п'ятих респондентів зазначили, що зазнали значного впливу, оцінивши його як дуже серйозний або серйозний. Основним

завданням ММСП було пережити кризу, спричинену COVID-19. Сектор послуг, як видається, постраждав від кризи менше, ніж сектор товарів, причому деякі дані свідчать про те, що підприємства сфери послуг фактично працювали на повну потужність, і повідомляють, що перебої з постачанням сировини та матеріалів вплинули на них значно меншою мірою.

У другому раунді опитування, проведеному в червні-липні 2020 року, ЕКА та ІЕС Ltd повідомили, що грошові потоки залишаються головною проблемою для мікропідприємств (що свідчить про їхні труднощі в роботі), тоді як для компаній інших розмірів це були або зменшення можливостей для залучення нових клієнтів, або падіння попиту. Проблеми з логістикою та доставкою продукції були значно вищими для підприємств, що працюють у секторі товарів, ніж у секторі послуг, особливо для ММСП (на відміну від великих компаній). Більшість респондентів відчували зміни на ринку, при цьому найбільш поширеною проблемою була змова між конкурентами.

Розподіл ринку збуту продукції та ексклюзивні контракти, що пропонуються конкурентам, є наступними важливими змінами для компаній, що працюють у сфері товарів та послуг, відповідно. Дивно, але менше третини респондентів висловлювали занепокоєння державним органам, які займаються питаннями конкуренції.

Майже половина компаній повідомили про наміри рухатися до інноваційних рішень через співпрацю/партнерство. Більше ММСП (50%), ніж великих компаній (40%) повідомили про наміри співпрацювати у сфері інновацій для ММСП, що, ймовірно, пов'язано з меншою спроможністю ММСП впроваджувати інновації власними силами.

Звіт про перспективи конкурентоспроможності МСП за 2020 рік, підготовлений ІТЦ, виявив, що менші компанії, як правило, сильніше постраждали від COVID-19, ніж більші компанії¹⁰⁸.

Однією з ключових проблем стало фінансове витримання підприємств, оскільки багато з них виявилися в уразливому становищі, втрачаючи прибуток через зменшення попиту та обмеження національної та міжнародної торгівлі. Брак доступу до фінансових ресурсів та кредитування став серйозною перепорою для подолання труднощів.

Також важливою проблемою є збільшення безробіття та зниження рівня доходів серед населення, що впливає на

платоспроможність споживачів та, відповідно, на можливість підприємств продавати свою продукцію чи послуги.

Розвиток кооперації став перспективним шляхом для вирішення цих проблем. Спільна діяльність та об'єднання малих та середніх підприємств може забезпечити більше ресурсів, обмін досвідом та взаємопідтримку. Однак існує необхідність в справедливому та стабільному законодавчому середовищі, що сприяє розвитку кооперації.

Важливо також врахувати соціальні аспекти, забезпечуючи заходи соціальної підтримки для робітників та підприємців, які зазнали втрат через пандемію.

Таким чином, вирішення соціально-економічних викликів малого та середнього підприємництва вимагає комплексного підходу, включаючи фінансову підтримку, розвиток кооперації та соціальних заходів для забезпечення стійкості та відновлення бізнесу.

Перелік літературних джерел

1. United Nations Economic Commission for Africa (2020) Reactions and Outlook To COVID-19 in Africa: African Business Survey Results, July [online] https://www.uneca.org/sites/default/files/PublicationFiles/COVID-19_africa_impact_survey_july_2020-enfinal.pdf (accessed 13 October 2020).
2. ILO (2020) The Impact Of The COVID On The Informal Economy in Africa And The Related Policy Responses, April, ILO Brief, 14 April, Geneva: International Labor Organization. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---africa/---ro-abidjan/documents/briefingnote/wcms_741864.pdf (accessed 25 August 2020).
3. Competition & Consumer Commission of Singapore (2020) Collaborations Between Competitors in Response To the COVID Pandemic <https://www.cccs.gov.sg//media/custom/ccs/files/legislation/ccs-guidelines/COVID19-business-collab-guidancenote-20-jul-20/cccs-guidance-note-on-the-collaborations-in-response-to-the-COVID-20-july-2020.pdf?la=en&hash=95EB090C890AB8604F651B3A65918BF157C15887> (accessed 25 August 2020).

4. References to specific country examples have been taken from World Bank (2020) Map of SME-Support Measures in Response to COVID

<https://www.worldbank.org/en/data/interactive/2020/04/14/map-of-sme-support-measures-in-response-to-COVID> (accessed 25 August 2020).

5. References to specific country examples have been taken from World Bank (2020) Map of SME-Support Measures in Response to COVID

<https://www.worldbank.org/en/data/interactive/2020/04/14/map-of-sme-support-measures-in-response-to-COVID> (accessed 25 August 2020).

Пучкова С.І., Проблеми кадрового забезпечення українського ритейлу в умовах війни

С.І. Пучкова, к.е.н, доцент

Національний університет «Одеська політехніка»

ПРОБЛЕМИ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО РИТЕЙЛУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Сьогодні безсумнівним є той факт, що підприємництво є драйвером соціально-економічного розвитку держави, і все частіше теоретики та практики стикаються з необхідністю визначити ключові компоненти, що стимулюють розвиток та підвищують ефективність підприємницької діяльності. За кілька десятиліть підприємницькі структури стали все більш і більш важливою частиною економіки, оскільки вони формують ситуацію на ринку праці та роблять великий внесок в економічне зростання країни.

Сектор торгівлі є одним із найпотужніших секторів економіки в Україні, що забезпечує зайнятість для понад 20% громадян. Протягом 2022 р. підприємства торгівлі стикались із значними труднощами, проте, за підсумками року можна констатувати, що сектор був одним із найбільш стабільних та успішних [1].

Зміни у макроекономічній ситуації в Україні під впливом наслідків пандемії та початку повномасштабної війни відобразилися на бізнес-процесах багатьох підприємств, у тому числі і зі сфери роздрібної торгівлі.

Продуктові мережі кількісно – найбільша галузь роздрібної торгівлі України. На початок війни кількість об'єктів дорівнювала

5226. Під впливом воєнних дій в Україні значно скоротилися темпи розширення торговельних мереж. Динаміка змін за перший рік війни була такою: навесні щомісяця відновлювали роботу близько 5% магазинів ритейлу; влітку показник стабілізувався на рівні 1-2% на місяць; восени сумарно відкрилося не більше 1% магазинів, що, серед іншого, обумовлено масованими ракетними атаками ворога на енергетичну інфраструктуру; за зиму позитивна динаміка знову прискорилося до показника 1% відкритих точок за місяць.

Найважчим місяцем для food-ритейлу був квітень 2022 року, коли компанії були вимушені закрити 24 % своїх торгових точок. Вже на початок квітня 2023 року функціонує близько 98% українських продуктових ритейлерів від показника довоєнного часу.

За даними компанії Ernst&Young в Україні, за підсумками 2022 року 70% компаній з ритейл-сектору скорочували персонал. За перше півріччя 2023-го лише 36% компаній повідомили про зменшення чисельності працівників і стільки ж – про збільшення.

У секторі оптової та роздрібної торгівлі простежується найбільший рівень плинності кадрів – 35%, тоді як у середньому по ринку – 14%. Водночас 33% керівників ритейлерів вказують утримання персоналу як один з ключових викликів зараз [2].

За даними опитаних в ході дослідження 853 компаній зі сфери торгівлі, які мають загалом близько 30 000 вакансій, динаміка ринку праці в ритейлі відрізняється від загальноукраїнської ситуації на ринку праці в тому, що уже починаючи з травня 2022 року кількість вакансій у сфері торгівлі неспинно зростала та досягла 31 липня 2023 року 89% від довоєнного рівня [3]. (рис.1)

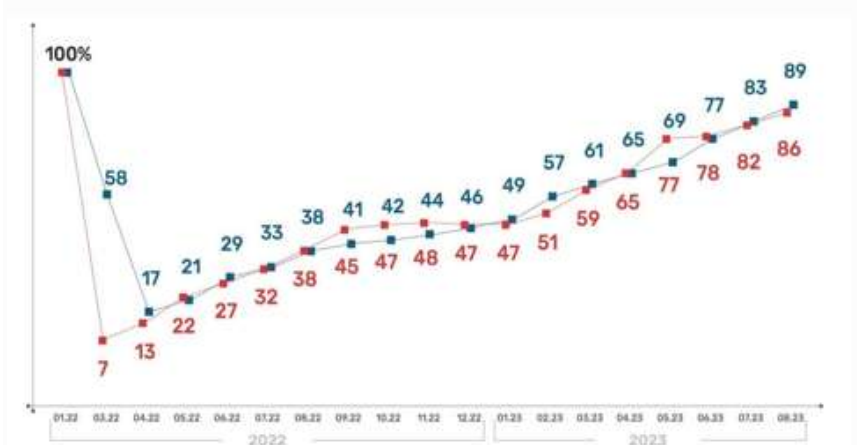

Рисунок 1 – Динаміка вакансій у ритейлі
Джерело: [3]

Найчисленнішими професіями в секторі є: продавець продовольчих товарів, продавець-консультант, продавець непродовольчих товарів, оператор заправних станцій, касир торговельного залу, водій автотранспортних засобів, менеджер (управитель) із збуту, комірник. Експерти відзначають, що процес підбору працівників за цими професіями доволі ускладнений, тому частина підприємств співпрацює із закладами освіти[1].

Серед основних причин дефіциту персоналу у сфері ритейлу можна виділити:

- релокація співробітників в інші регіони України та інші країни;
- незадоволення рівнем заробітної плати;
- незадоволення умовами праці;
- мобілізація працівників чоловічої статі до лав ЗСУ.

Оператори ринку організованого ритейлу, особливо оператори продовольчої торгівлі, вирішують завдання продовольчої безпеки держави. Тому на рівні держави було зроблено звернення від Міністерства економіки України до військових адміністрацій з пропозицією надавати відстрочки від призову працівникам ритейлу.

На рівні торговельних підприємств для вирішення проблем кадрового забезпечення необхідно запровадити такі інструменти роботи з персоналом:

- ✓ встановлення конкурентного рівня заробітних плат, впровадження ефективної системи мотивації працівників;
- ✓ надання персоналу можливості для професійного розвитку;
- ✓ впровадження гнучких графіків роботи, гібридного формату роботи;
- ✓ розвиток партнерських відносин з закладами вищої освіти, формування спеціалізованих стажувань для студентів;
- ✓ організація неформальних зустрічей поза робочим часом для обговорення життєво важливих, особистісних питань;
- ✓ діджиталізація навчання працівників для забезпечення зручного доступу до навчальних матеріалів і прискорення навчального процесу;

- ✓ підтримка у вирішенні кризових питань, пов'язаних з воєнними умовами.

Список використаних джерел

1. Ринок праці України 2022-2023: стан, тенденції та перспективи. URL: https://solidarityfund.org.ua/wp-content/uploads/2023/04/ebrd_ukraine-lm-1.pdf
2. Шаріпов О. У мереж магазинів проблема – дуже важко знайти нових працівників. URL: <https://forbes.ua/company/u-merezh-magaziniv-problema-duzhe-vazhko-znayti-novikh-pratsivnikiv-shcho-vigaduyut-naybilshiriteyleri-shchob-poboroti-kadroviy-golod-18102023-16640>
3. Єрмакова Я., Симоненко К. Спецпроект RAU і robot.ua: як змінився ринок праці в ритейлі з квітня-2022 по серпень-2023. URL: <https://rau.ua/novyni/rau-i-robot-ua-rinok-praci-2023/>.

Цетнар О. Б., Муха Р. А., Формування конкурентних переваг закладів ресторанного господарства

Цетнар О. Б., здобувач вищої освіти

ІІ курсу спеціальності «Готельно-ресторанна справа»,

Муха Р. А., к. е. н., викладач відділення сфери послуг

Галицький фаховий коледж імені В. Чорновола

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ЗАКЛАДІВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

Ресторанне господарство є однією зі сфер харчової промисловості, яка завжди привертає увагу як споживачів, так і підприємців. У сучасному світі, де швидкість та якість обслуговування, а також різноманітність кулінарних пропозицій відіграють важливу роль, здатність ресторанів забезпечити конкурентні переваги стає ключовою для їхнього успіху. Активна конкурентна боротьба на ринку ресторанних послуг призвела до того, що лише ті заклади, які ретельно розробляють та реалізують ефективні стратегії можуть залишитися на ринку та забезпечити стабільний прибуток.

В сучасному світі актуальність теми дослідження є очевидною, адже у споживачів зростають вимоги до якості послуг та продуктів, які вони споживають. Заклади харчування змушені постійно боротися та змагатися за увагу клієнтів, а для цього їм потрібно не

тільки пропонувати смачну їжу, але й надавати вишукане обслуговування, створювати неповторну атмосферу та бути в курсі нових тенденцій у гастрономії та гостьовій культурі. Ресторани, які розуміють важливість конкурентних переваг і вміють їх формувати, можуть досягти стійкого успіху в цій галузі. Ресторанне господарство – галузь, де наявна висока конкуренція і формування конкурентних переваг стає ключовою стратегією для досягнення успіху.

Саме поняття «конкурентна перевага» асоціюється з товарами та послугами підприємства ресторанного господарства, які роблять його кращим в очах споживачів, порівняно з конкурентами, [1, с.2].

Однією з основних складових конкурентної переваги в ресторанному господарстві є якість страв та кулінарна майстерність. Ресторани повинні пропонувати смачну та інноваційну їжу, щоб залучити нових та задовольнити смаки уже наявних гостей. Також ресторани можуть формувати конкурентні переваги, спеціалізуючись на кухнях різних народів, концепціях або обслуговуванні певних груп клієнтів, таких як вегетаріанці, вегани та інші.

Якісне обслуговування також є важливим фактором конкурентоспроможності. Сприяння гостьовій культурі та підходу "клієнт завжди правий" допомагають створити позитивне враження у клієнтів. У сучасному світі технології можуть допомогти ресторанам підвищити ефективність обслуговування, замовлення та організації маркетингу. Мобільні додатки, онлайн-замовлення та інші інновації також можуть посприяти ресторанам залучати нових клієнтів і полегшити обслуговування старих [2, с.5].

Наступним аспектом, що забезпечує конкурентну перевагу закладу ресторанного господарства є застосування ефективного маркетингу та брендуння. Ресторани повинні чітко розуміти конкурентну ситуацію в своєму регіоні та враховувати регулювання галузі. Знання конкурентів і законів ведення бізнесу може допомогти закладам ресторанного господарства розробити ефективні стратегії. Поєднання ефективної бренд-стратегії та якісної маркетингової стратегії грають важливу роль у привертанні уваги клієнтів. Сучасні ресторани повинні розробляти ефективні маркетингові кампанії та будувати сильний бренд, який відображає їхню унікальність та цінності. Спостереження та впровадження гастрономічних трендів та інновацій в ресторанному господарстві

може допомогти закладам залишатися в курсі сучасних вимог ринку та привертати увагу експериментаторів.

Зростає популярність використання місцевих продуктів та страв, що виготовляються з інгредієнтів, доступних в певний сезон. Це сприяє підтримці місцевих фермерів та розвитку сталого сільського господарства.

Збільшується кількість осіб, які обирають рослинну дієту чи включають більше рослинної їжі у свій раціон. Шеф-кухарі та кулінарні експериментатори використовують нові техніки та інгредієнти для створення неймовірних смакових вражень. Молекулярна гастрономія та використання неочікуваних комбінацій стали частиною цього тренду. Збільшується попит на продукти, які сприяють здоров'ю та добробуту. Це може включати продукти з доданими вітамінами, антиоксидантами та іншими корисними речовинами. В ресторанах з'являються нові технології, такі як автоматизовані системи замовлення, використання штучного інтелекту для вдосконалення обслуговування та впровадження інтерактивних меню.

Ресторани повинні постійно вдосконалювати свої послуги та реагувати на зміни в потребах клієнтів, щоб залишатися конкурентоспроможними. Специфічна атмосфера та дизайн ресторану можуть зробити заклад більш привабливим для клієнтів. Це створить образ, який клієнт буде згадувати кожного разу, коли той чутиме назву ресторану і який не дозволить сплутати його з жодним іншим закладом ресторанного господарства.

Цінова стратегія грає велику роль у привабленні та утриманні клієнтів. Ресторани повинні розробляти гнучкі та конкурентоспроможні ціни, які враховують якість страв та обслуговування. Ресторани, які концентруються на широкій масі та великому обсязі продажів, можуть обирати стратегію привабливих цін, пропонуючи доступні страви та напої. Деякі ресторани спрямовуються на клієнтів, які шукають вищу якість та ексклюзивність. Вони встановлюють високі ціни, але також надають високий рівень обслуговування та якості їжі. Використання динамічного ціноутворення, такого як знижки у певні години, дні тижня чи сезонні розпродажі, може стимулювати попит та збільшувати оборот. Пропонування пакетів або комплексних обідів може бути ефективним способом збільшення середнього чеку. Аналіз цін конкурентів та встановлення конкурентоспроможних цін може бути ключовим фактором для привертання клієнтів.

Пропонування програм лояльності, знижок для постійних клієнтів та програм винагород може стимулювати повторні відвідування та збільшення лояльності клієнтів.

Отож заклади ресторанного господарства повинні постійно вдосконалювати свої послуги, слухати клієнтів та реагувати на зміни в гастрономічних тенденціях. Розробка власної ідентичності бренду та впровадження технологій можуть допомогти ресторанам залишатися конкурентоспроможними. Важливо пам'ятати, що формування конкурентних переваг - це постійний процес, який вимагає аналізу, адаптації та інновацій.

Список використаних джерел

1. Бабенко О.М. Формування конкурентоспроможності підприємств ресторанного господарства та застосування лідерства в управлінні як конкурентної переваги. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. 2013. №4(60) С.100-108. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/326487453.pdf>

2. Сокирник І. В. Формування та реалізація стратегій підприємств ресторанного господарства в умовах цифрової трансформації економіки. Вісник Хмельницького національного університету. 2019. №3. С.165-171. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/01/37-16.pdf>

Шляховенко А.Ю., Богацька Н.М., Ресурсний потенціал підприємства

Шляховенко А.Ю., студентка

Богацька Н.М., к.е.н, доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних відносин

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА

Конкурентна боротьба на ринку, постійні зміни у вимогах споживачів та технологій вимагають від підприємств ефективного використання ресурсів для забезпечення успішності та виживання. Управління ресурсами, такими як людські, фінансові, матеріальні та інтелектуальні, стає стратегічною необхідністю для стійкості та конкурентоспроможності.

В економічній теорії та господарській практиці сформувалося досить чітке уявлення щодо складу економічних ресурсів підприємства. Існує низка теоретичних і методичних напрацювань щодо оцінки ресурсного потенціалу, його складників та ефективності використання. Однак визначення загальноприйнятої методики оцінки обґрунтовує появу труднощів, а отже, вимагає подальшого дослідження.

В основі категорії «ресурсний потенціал підприємства» знаходиться загальна категорія «ресурси», що за змістом характеризується як запас, джерело. По суті, ресурсами підприємства є: майно та грошові кошти, запаси та джерела сировини, матеріалів, праця [1].

Варто відзначити, що принциповою відмінністю між термінами «ресурси» та «ресурсний потенціал» є те, що ресурси існують незалежно від суб'єктів економічної діяльності, а потенціал є невіддільним від суб'єктів. Ресурсний потенціал, крім матеріальних і нематеріальних засобів, включає здібності працівника, колективу, підприємства загалом до ефективного використання наявних ресурсів [2].

Деякі автори розглядають структуру потенціалу підприємства як сукупність об'єктних і суб'єктних складових. Об'єктні складові ресурсного потенціалу пов'язані з матеріально-речовою формою потенціалу підприємства, суб'єктні – зі суспільною формою прояву, тобто вони не споживаються, а виступають як передумова, як загальноекономічний, загальногосподарський чинник раціонального використання об'єктних складових. До об'єктних складових відносять виробничий, інноваційний, фінансовий, інформаційний, інфраструктурний, кадровий потенціал. До суб'єктних – науково-технічний, управлінський, організаційний, маркетинговий, кадровий, логістичний потенціали [3].

Ресурсний потенціал підприємства визначає його можливості використовувати різні види ресурсів, такі як фінансові, людські, матеріальні та інтелектуальні, для досягнення стратегічних цілей. Управління ресурсами підприємства є важливим етапом стратегічного менеджменту, спрямованим на оптимізацію їх використання [4].

Ресурсний потенціал підприємства розглядається як система ресурсів, що забезпечує його функціонування та розвиток. Управління ресурсами в контексті стратегічного управління

дозволяє підприємству визначити свої переваги та покращити свою конкурентоспроможність.

Отже, ресурсний потенціал підприємства є ключовим фактором його ефективності та конкурентоспроможності. Аналіз ресурсів, які включають фінансові, людські, матеріальні, інтелектуальні та інші ресурси, є важливим етапом стратегічного управління підприємством. Оптимізація ресурсного потенціалу підприємства дозволяє досягти певних переваг, таких як підвищення ефективності виробництва, зменшення витрат, підвищення якості продукції або послуг, сприяння інноваційному розвитку та забезпечення конкурентної переваги на ринку.

Список використаних джерел

1. Богацька Н.М., Хачатрян В. В. Сучасний підхід до оцінки сутності ресурсного потенціалу підприємства. *Економіка і суспільство*. 2016. № 3. С. 134-139. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/3_ukr/24.pdf

2. Гевко О.Б., Шведа Н.М. Стратегічне управління: навч. пос. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2016. 152 с.

3. Вишневська О.М. Ресурсний потенціал підприємництва. *Економіка АПК*. 2008. № 12. С. 32-37.

4. Бутко М.П. Стратегічний менеджмент: навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2016. 376 с.

Matei V.V., Kononenko M.A. Challenges for smes in implementing ai in financial management

V.V. Matei, PhD in Economics, Associate Professor

M.A. Kononenko, student

Taras Shevchenko National University of Kyiv

CHALLENGES FOR SMES IN IMPLEMENTING AI IN FINANCIAL MANAGEMENT

Effective financial management is vital for small and medium-sized enterprises (SMEs), with artificial intelligence (AI) driven forecasting and cash flow optimization offering transformative benefits. Comprehending feasible challenges government shall encounter through

incentives and regulatory frameworks is essential for SMEs to harness AI's potential and ensure responsible adoption in financial processes.

Effective financial management for SMEs initiates with strategic financial planning. SMEs must forecast their financial needs, taking into account factors such as operating expenses, working capital requirements, and investment in growth. By crafting comprehensive financial plans, SMEs can better allocate resources, make informed decisions, and secure financing when needed. The latest AI advancements have revolutionized these procedures not only within multinational enterprises' operations but also within SMEs'. AI-powered financial software can analyze historical data, market trends, and economic indicators to create highly accurate financial forecasts. AI can assist SMEs in predicting sales trends and demand fluctuations, which is vital for resource allocation and investment decisions. According to a study by the management consultancy firm McKinsey & Company, enterprises that integrated AI into their planning managed to reduce administration costs (by 25-40 %), warehouse costs (up to 10 %), and errors in planning costs for the purchase of goods (by 20-50 %) [5].

Cash flow management is another critical for the survival of SMEs, with poor cash management accounting for 82 % of business failures in 2021 [1]. SMEs often have tight cash reserves, so it is crucial to monitor income and expenses carefully. Maintaining a positive cash flow ensures that they can meet their short-term obligations, pay suppliers on time, and seize opportunities for growth without relying on costly external financing. AI algorithms can monitor cash flow in real time, identifying patterns and anomalies. These algorithms offer suggestions for optimizing cash flow by adjusting payment schedules, reducing inventory, or providing incentives for early payments from customers. Additionally, AI plays a key role in aiding SMEs in making informed decisions about investment and growth. The technology assesses market conditions, analyzes customer behavior, and recommends optimal strategies. Thus, effective cash flow management and AI-driven solutions utilization are essential for the survival and success of SMEs, allowing them to maintain financial stability and make informed decisions for sustainable growth.

Nevertheless, AI deployment in financial management remains posing challenges for SMEs. One considerable issue is the availability and quality of data. AI relies heavily on historical data to make accurate predictions and forecasts. Many SMEs may not have access to the extensive datasets required for AI-driven predictions. Unlike large

corporations with years of transactional data (often referred to as data-opolies), SMEs might have limited historical financial data, which can hinder the training of AI models. The monopoly of large corporations in the possession of big data can force SMEs to appeal to them and buy access to databases. In developing countries, notably in Latin America and Asia, where the legal framework for the digital markets is poorly developed, and the activities of data-opolies are not limited, it results in a violation of fair competition principles [2]. Within this context, the quality of the available data is another concern since inaccurate or incomplete data can lead to flawed predictions, which, in turn, can have detrimental effects on financial planning and decision-making.

Another major challenge is the financial cost associated with implementing AI systems. While AI becomes more accessible over time, it is not without its financial demands. SMEs, often operating on limited budgets, may consider the initial investment in AI technology and infrastructure daunting. This cost includes not only acquiring AI software but also integrating it into existing processes and infrastructure. Generally, businesses should spend at least 30,000-50,000 U.S. dollars on software, 320,000 U.S. dollars per year for maintenance, and pay IT specialists 25-50 U.S. dollars per hour [4]. SMEs might also need to invest in new hardware, software licenses, and staff training to make effective usage of AI. Such expenses may raise questions about the reasonability of implementing AI in financial management.

It is worth noting that SMEs face data security issues when integrating AI into financial data processes. Handling sensitive financial data requires robust security measures to safeguard against cyber threats and data breaches. As AI systems often require access to a vast amount of financial and operational data, the risk of a security breach becomes more pronounced. Inadequate security measures can lead to unauthorized access, data leaks, or the compromise of sensitive information. If, for multinational enterprises, this issue can lead to elevated financial expenses, for SMEs, the risks are much drastic. In 2021, 61 % of all cyber-attacks targeted SMEs [6]. Data breaches can not only result in financial losses and operations shutdowns but can also lead to a complete termination of business activity (according to statistics, 75 % of SMEs could not continue operating after a ransomware attack). Therefore, SMEs must adhere to stringent data protection and security standards that might entail higher initial financial investments in AI implementation.

In this light, governments shall be proactive and take responsibility for creating the circumstances for the successful implementation of AI by

SMEs. First and foremost, governments should provide financial incentives, tax credits, or subsidies to SMEs looking to invest in AI technologies for their financial management processes. These incentives assist in offsetting the costs associated with AI implementation, making it more accessible to smaller enterprises. In Canada, the "Strategic Innovation Fund" offers financial support for SMEs to embrace advanced technologies. This initiative supports fund projects that drive innovation, such as the integration of AI into financial management systems. Following this model, governments worldwide can play a crucial role in fostering AI among SMEs, enhancing their competitiveness and contributing to economic growth.

Another strategy for governments is establishing clear regulatory frameworks for AI adoption, thus ensuring that ethical and legal considerations are addressed. Proper legislation provides SMEs with data privacy, security, and compliance guidelines, instilling confidence in AI technologies. In the European Union, where SMEs represent 99% of all businesses, the General Data Protection Regulation (GDPR) sets stringent data protection regulations, including those related to AI [3]. This regulation arranges guidelines for AI deployment within the EU, safeguarding consumers and instilling trust in AI-driven services. It underscores the imperative need for such policies to constitute a substantial part of the governments' agenda, fostering responsible AI adoption within SMEs in an increasingly digital landscape.

In conclusion, the integration of AI into SMEs' financial management processes is a transformative step towards increased accuracy, cost reduction, and operational resilience. AI-driven forecasting can significantly enhance the productivity of strategic financial planning, leading to reduced lost sales and product unavailability, lower warehousing costs, and streamlined administration processes. However, the challenges of data availability, implementation costs, and data security cannot be overlooked. Governments have a pivotal role in fostering this transition by offering financial incentives, providing access to data and infrastructure, and establishing regulatory frameworks.

References

13. AI Can Help Small Businesses Prepare for the Unexpected [Electronic resource]. URL: <https://www.wired.com/brandlab/2020/05/ai-can-help-small-businesses-prepare-for-the-unexpected/>

14. Filipe Da Silva, Georgina Núñez. Free competition in the post-pandemic digital era: the impact on SMEs. Project Documents (LC/TS.2021/15), Santiago, Economic Commission for Latin America and the Caribbean (ECLAC), 2021
15. Galia Mancheva. “European Union Regulatory Framework on Artificial Intelligence (SMEs)”. Journal of Development Studies. Volume 2, December 2021, Issue 1, pp 20-25.
16. How Much Does Artificial Intelligence Cost in 2023? | AI Development Cost [Electronic resource]. URL: <https://www.suffescom.com/blog/how-much-does-artificial-intelligence-cost>
17. Jorge Amar, Sohrab Rahimi, Zachary Surak, and Nicolai von Bismarck. AI-driven operations forecasting in data-light environments [Electronic resource]. URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/operations/our-insights/ai-driven-operations-forecasting-in-data-light-environments>
18. Komron Rahmonbek. 35 Alarming Small Business Cybersecurity Statistics for 2023 [Electronic resource]. URL: <https://www.strongdm.com/blog/small-business-cyber-security-statistics>

Маліновська О.Я., Олеськів С.В., Соціально-економічні проблеми малого та середнього підприємництва

О.Я. Маліновська, к.е.н., доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

С.В. Олеськів, здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освіти

Львівський національний університет імені Івана Франка

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

До основних соціально-економічних проблем бізнесу в Україні відносяться висока корупція, непередбачуваність законодавства, складні податкові умови, недостатня розвиненість інфраструктури, а також високі кредитні ставки та обмежений доступ до фінансування для підприємств.

Малий і середній бізнес – це створення нових робочих місць, а також альтернатива найманій праці. Розвиток малого й середнього

бізнесу є дуже важливим з погляду диверсифікованості структури економіки й формування середнього класу суспільства. На жаль, саме маленька частка сегмента малого і середнього бізнесу у ВВП (в Україні становить 11,4 %) свідчить про те, що держава не надає достатнього рівня підтримки підприємцям, а отже, не сприяє формуванню й зміцненню середнього класу. [2, 1с.]

Головними причинами гальмування розвитку малого підприємництва в Україні є: відсутність дієвого механізму реалізації державної політики щодо підтримки малого підприємництва; неймовірно важкий тягар оподаткування; низькі темпи та перекося в процесі реформування власності; відсутність належного нормативно правового забезпечення розвитку малого бізнесу; обмеженість або повна відсутність матеріальних фінансових ресурсів; недосконалість системи обліку та статистичної звітності малого підприємництва, обмеженість інформаційного та консультативного забезпечення. Лівова частка українських малих та середніх підприємств працюють або у сфері торгівлі, або у сфері надання послуг. Діяльність, яка пов'язана з розвитком інновацій, менш популярна серед підприємців. Труднощі виникають через наявну в країні систему стандартизації, яка потребує додаткових коштів на складання технічних характеристик продукту, що стане базою для створення новації. Треба звільнити малі підприємства від податків на інвестиції, ввезені технології, потрібні податкові пільги на період становлення малого підприємства. Цілком очевидна необхідність у диференційованому податковому підході до підприємств різного профілю діяльності. Представники малого та середнього бізнесу у своїй діяльності випробовують практично ті ж ризики, що й будь-яке велике підприємство, при цьому його захищеність від таких ризиків фактично набагато менша. [3, 2с.]

Світовий досвід розвитку малого підприємництва свідчить про те, що на відповідних етапах інноваційного процесу і в окремих галузях його інноваційна діяльність більш ефективніша, ніж великого. Інноваційна діяльність є особливим інструментом підприємництва, яка, по-суті, створює ресурси. Ресурс не стає ресурсом до тих пір, поки хтось не знаходить "чому-небудь існуючому в природі" застосування, тим самим надаючи йому економічну цінність. До цього моменту будь-яка рослина – не більше ніж бур'ян, а будь-який мінерал – просто камінь. Все це справедливо і в економічній, і в соціальній сферах. Не існує більш

вагомішого ресурсу в економіці, ніж „покупна спроможність”, а вона, в свою чергу, – винахід підприємця-новатора

Слід відзначити, що на сучасному етапі великі підприємства для підвищення ефективності власного виробництва стали використовувати принципи малого підприємництва у виробництві та управлінні. Так, на зміну лінійно-функціональним, функціональним структурам управління приходять більш простіші (лінійні, бригадні), що означає створення малих фірм всередині великих компаній.

На малих підприємствах створюються більш сприятливі умови для розвитку підприємницьких якостей. Відсутність складної комбінованої організаційної структури управління і, навпаки, наявність системи делегування повноважень в малій фірмі призводять до концентрації управлінської діяльності в одній особі – власнику підприємства, що сприяє, в свою чергу, підвищенню продуктивності праці, якості виконуваних робіт. Крім того, робота в невеликих фірмах приваблива для творчих, науковомислячих людей, оскільки відкриває безмежні можливості для власної ініціативи; тут розповсюджені гнучкі умови праці та найму, багато питань вирішуються у рамках певних домовленостей, що служить мотивуючим чинником для працівників. [3, 7с.]

Розвиток малого та середнього бізнесу має стати ключовим у плані розвитку економіки України, адже це є основний шлях до становлення ринково-інноваційної економіки, створення великої кількості робочих місць, зростання використання інформаційних технологій і т.д. Як наслідок, це забезпечить наповнення Державного бюджету та Пенсійного фонду країни. Прикладом щодо методів, інструментів та стимулювання розвитку малого і середнього бізнесу в Україні має стати досвід європейських країн.

Секція 6. Перспективи електронної освіти, освітніх програм підготовки фахівців

Almazova T., The main problems of implementing e-learning and its advantages in the educational process compared to traditional methods

*Tetiana Almazova, student
National Aviation University*

THE MAIN PROBLEMS OF IMPLEMENTING E-LEARNING AND ITS ADVANTAGES IN THE EDUCATIONAL PROCESS COMPARED TO TRADITIONAL METHODS

E-learning is education using electronic technologies, primarily the Internet. It allows you to take a distance education course, which makes it possible to study anytime and anywhere.

E-learning in Ukraine faces various challenges and prospects for development. Some of the aspects worth considering include theoretical and methodological approaches, problems of distance learning, digitalization of Ukrainian education, and prospects for the development of e-learning.

With the help of computers and electronic communication via the Internet, e-learning provides the possibility of a flexible learning schedule suitable for adults and working people. However, it also requires students to have computer skills and certain technical equipment.

The main problems of implementing e-learning in Ukraine include the following:

1. Limited access to the Internet and technical equipment: This makes it difficult to organize distance learning, especially for students from less affluent regions.
2. The need for computer skills and technical equipment: E-learning requires students to have certain computer skills and access to appropriate technical equipment.

3. Self-control and motivation: Independent learning of educational material requires strong motivation and self-control from students.
4. Limited personal contact: Distance learning limits students' personal contact with each other and with teachers, which can affect the quality of education.
5. Problems of "quarantine" education: Limited access to the Internet and technical equipment for students makes it difficult to organize distance learning, especially during quarantine.

These problems require attention and solutions for the further development of e-learning in Ukraine.

E-learning has a number of advantages over traditional teaching methods. The table represents all advantages, as indicated in the research.

Table 1

Advantage	Description
The ability to learn anytime and anywhere	E-learning provides students with the opportunity to study at a time and place that is convenient for them
Convenience for teachers	Teachers can attend to more students and work even when they are on a business trip or at a conference abroad
Development of students' skills and abilities with the help of modern technologies	The introduction of modern information and communication technologies contributes to the development of young people's skills in analyzing the reliability of information and applying critical thinking
Flexibility and individualization of learning	E-learning allows students to work through material at their own pace and use a variety of teaching methods, such as interactivity and visualization
Accessibility for emigrants and temporary migrants	E-learning provides an opportunity to obtain education and official documents even for those who are outside the country

Although e-learning has its advantages, it is also important to consider its disadvantages, such as the need for strong motivation and self-control to master the learning material independently, limited personal contact between students and teachers, and identification issues.

As for the prospects of development, the system of distance learning in Ukraine is still in its infancy, but if it uses international experience and combines advanced technologies, it can have a significant impact on national interests.

Based on the results of the study, it can be concluded that e-learning is relevant and widely used in educational institutions around the world. In advanced countries, such as the United States, the United Kingdom, and France, e-learning is one of the most developed industries, with a large number of students studying online.

However, in Ukraine, e-learning still needs to be further developed and improved, as there are challenges such as limited access to the Internet and technical equipment. It is also important to keep in mind that e-learning has its advantages, such as flexibility and individualization of learning, development of students' skills and abilities with the help of modern technologies, and accessibility for expats and temporary migrants.

References

1. Бабич Ю. Виклики для системи навчання: як українські школярі здобувають освіту в умовах сьогодення. 24 Канал. URL: https://24tv.ua/vikliki-dlya-sistemi-navchannya-yak-ukrayinski-shkolyari-zdobuvayut_n2195435.
2. Дія.Освіта. URL: <https://osvita.diia.gov.ua>.
3. Подоляк М. Порівняльний аналіз традиційного, дистанційного та змішаного навчання англійської мови у ЗВО. Ukrainian educational journal. 2023. № 4. С. 87–97. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-4-87-97> (дата звернення: 19.11.2023).
4. Krashevskaya S. Advantages and disadvantages of online education. Pedagogy of the formation of a creative person in higher and secondary schools. 2020. Vol. 2, no. 71. P. 123–126. URL: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.71-2.23> (date of access: 19.11.2023).

Кононец Н.В. Моніторинг ефективності навчальної діяльності студентів під час дистанційного та змішаного навчання

Кононец Наталія Василівна,

*доктор педагогічних наук, доцент; доцент кафедри економічної кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних систем Полтавського університету економіки і торгівлі,
orcid.org/0000-0002-4384-1198,*

МОНІТОРИНГ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО ТА ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Для організації дистанційного та змішаного навчання у Полтавському університеті економіки і торгівлі (ПУЕТ) створено й успішно функціонує *відкрите навчальне середовище* (ВНС) як штучно сформоване середовище, структура і складові якого сприяють досягненню цілей цифровізованого освітнього процесу. Складниками такого середовища виступають, в першу чергу, дистанційні курси. Сучасні освітні реалії засвідчили, що ВНС є потужним інструментарієм для організації дистанційної та змішаної форм освіти – нової організації освітнього процесу в університетах України, що базується на принципах гнучкості, адаптивності, мобільності, індивідуалізації навчання, свободи вибору, усвідомленої перспективи. ВНС позиціонується науковцями як множина інформаційних ресурсів у вільному доступі, котрі застосовуються в освітньому процесі завдяки розподіленим автоматизованим банкам даних і знань, а також обчислювальним ресурсам, що пропонуються і підтримуються в комп'ютерних мережах (Биков, 2010, Кононець, 2019).

Загалом, сучасне ВНС для дистанційного та змішаного навчання студентів у закладах вищої освіти (ЗВО) складається із таких компонентів: офіційних сайтів ЗВО та кафедр; електронної бібліотеки ЗВО; електронних освітніх ресурсів (електронні посібники й підручники, дистанційні курси, віртуальні класи); файл-серверів ЗВО; платформи для дистанційного та змішаного навчання (рис. 1).

Методика визначення ефективності навчальної діяльності студентів під час дистанційного та змішаного навчання

Студентам пропонується анкета (таблиця 1). «Прочитайте наведені далі речення у таблиці. Читати потрібно і ліве, і праве твердження. Визначте, яке з них точніше характеризує Вашу думку стосовно РОН. Потім обведіть тільки одну цифру (бал), яка показує ступінь визначеності даної характеристики. Чим ближче цифра до твердження, тим більше визначено цю характеристику.

Орієнтуйтеся на наступну шкалу: 1 – швидше переважає ця характеристика, чим протилежна; 2 – характеристику виразно визначено; 3 – характеристику визначено дуже сильно; 0 – важко сказати. Від’ємні значення – протилежно до додатних.

Таблиця 1

Анкета для студентів

«+» Характеристика навчання	Обведіть потрібну цифру	«-» Характеристика навчання
1. Учитися цікаво, захоплююся цифровізованим процесом навчання	+3 +2 +1 0 -1 -2 -3	1. Вчитися не цікаво, навчаюся без захоплення
2. Вчу дисципліни за власним бажанням, добровільно	+3 +2 +1 0 -1 -2 -3	2. Вчу дисципліни під зовнішнім тиском, за обов’язком
3. Вчусь старанно, наполегливо, систематично	+3 +2 +1 0 -1 -2 -3	3. Вчусь абияк, з лінню, не систематично
4. Мені подобається використовувати різні інформаційні ресурси Інтернету, працювати з цифровими освітніми ресурсами, користуватися дистанційними курсами	+3 +2 +1 0 -1 -2 -3	4. Мені не подобається використовувати різні інформаційні ресурси Інтернету, працювати з цифровими освітніми ресурсами, користуватися дистанційними курсами
5. На онлайн-заняттях я активний, мені цікаво	+3 +2 +1 0 -1 -2 -3	5. На онлайн-заняттях я пасивний, мені не цікаво
6. Ціль, обсяг і алгоритм виконання самостійної роботи в дистанційних курсах мені зрозумілі	+3 +2 +1 0 -1 -2 -3	6. Ціль, обсяг і алгоритм виконання самостійної роботи в дистанційних курсах мені незрозумілі
7. Мої оцінки власної роботи на заняттях збігаються з оцінками викладача	+3 +2 +1 0 -1 -2 -3	7. Мої оцінки власної роботи на заняттях не збігаються з оцінками викладача

8. Я умію шукати інформацію, аналізувати її	+3 +2 +1 0 -1 -2 -3	8. Я не вмію шукати інформацію, аналізувати її
9. Мені вдається швидко та якісно опрацювати знайдену інформацію	+ 3 +2 +1 0 -1 -2 -3	9. Мені не вдається швидко та якісно опрацювати знайдену інформацію
10. На онлайн-заняттях напружено працюють перш за все мої мислення та увага	+3 + 2 +1 0 -1 -2 -3	10. На онлайн-заняттях напружено працює перш за все моя пам'ять.
11. Мені подобається у навчанні використовувати соціальні мережі, веб-сайти, створювати ментальні карти, виконувати вебквести, працювати над мережними проєктами.	+3 + 2 +1 0 -1 -2 -3	11. Мені не подобається у навчанні використовувати соціальні мережі, веб-сайти, створювати ментальні карти, виконувати вебквести, працювати над мережними проєктами.
12. Мені зрозуміла важливість і перспективність цифрової освіти	+3 +2 +1 0 -1 -2 -3	12. Мені не зрозуміла важливість і перспективність цифрової освіти
13. Навчальна інформація в дистанційних курсах використовується для виконання практичних вправ, аналізу конкретних ситуацій, наближених до професійних	+3 + 2 +1 0 -1 -2 -3	13. Навчальна інформація в дистанційних курсах не використовується для виконання практичних вправ, аналізу конкретних ситуацій, наближених до професійних
14. Здобута навчальна інформація під час дистанційного та змішаного навчання зберігається у пам'яті на довгий час	+3 +2 +1 0 -1 -2 -3	14. Здобута навчальна інформація під час дистанційного та змішаного навчання не зберігається у пам'яті на довгий час
15. На онлайн-заняттях викладач використовує зручні методи та інтернет-сервіси, і мені це подобається	+3 +2 +1 0 -1 -2 -3	15. На онлайн-заняттях викладач використовує методи та інтернет-сервіси, і мені це не подобається
16. На онлайн-заняттях я не зможу, почуваю себе бадьорим, подобається цифровізоване навчання	+3+ 2 +1 0 -1 -2 -3	16. На онлайн-заняттях я зможу, почуваю себе знесиленим після занять, не подобається цифровізоване навчання
17. Для того, щоб добре вчитися, мені не потрібен постійний контроль з боку викладача	+3 +2 +1 0 -1 -2 -3	17. Для того, щоб добре вчитися, мені потрібен постійний контроль з боку викладача
18. На онлайн-заняттях у мене переважає гарний	+3 +2 +1 0 -1 -2 -3	18. На онлайн-заняттях у мене переважає поганий

настрій, почуваю себе впевнено		настрій, почуваю себе невпевнено
19. Відчуваю підтримку, повагу та розуміння з боку викладача	+3 +2 +1 0 -1 -2 -3	19. Відчуваю неповагу, відсутність підтримки та розуміння з боку викладача
20. Цифровізоване навчання позитивно впливає на мою професійну підготовку, стимулює бажання вчитися	+3 +2 +1 0 -1 -2 -3	20. Цифровізоване навчання негативно впливає на мою професійну підготовку, не стимулює бажання вчитися

Шкала оцінювання рівня ефективності навчальної діяльності студентів під час дистанційного та змішаного навчання подана у таблиці 2.

Таблиця 2

Шкала оцінювання

Значення коефіцієнта	Від +3 до +1,9	Від +1,8 до +0,6	Від +0,5 до -0,5	Від -0,6 до -1,8	Від -1,9 до -3
Рівень ефективності	Дуже висока	Висока	Середня	Низька	Дуже низька

Обробка результатів. У лівій колонці перелічені твердження, які характеризують ефективно організовану навчальну діяльність студента, у правій - твердження, які характеризують неефективно організовану навчальну діяльність. Бали, наближені до лівої колонки, мають знак "+", наближені до правої "-". Усі бали лівого та правого ряду складаються з урахуванням знаків. Кожна підсистема навчальної діяльності подана п'ятьма твердженнями. Для того, щоб обчислити коефіцієнт загальної ефективності навчальної діяльності, уся сума ділиться на 20 (кількість тверджень у бланку).

$$E_{заг} = \frac{\sum_{k=1}^{20} \text{балів}}{20}, \text{ де } k - \text{ номер твердження, } E_{заг} - \text{ коефіцієнт загальної ефективності}$$

Ефективність окремих підсистем навчальної діяльності обчислюється за сумою балів, які отримала кожна з них:

$$E_m = \frac{\sum_{k=1}^5 \text{балів}}{5} \quad E_o = \frac{\sum_{k=6}^{10} \text{балів}}{5} \quad E_l = \frac{\sum_{k=11}^{15} \text{балів}}{5} \quad E_p = \frac{\sum_{k=16}^{20} \text{балів}}{5}$$

$E_{заг}$ – коефіцієнт загальної ефективності, питання №№1-20; E_m – коефіцієнт ефективності мотиваційної підсистеми, твердження №№1-5; E_o – коефіцієнт ефективності операційної підсистеми,

твердження №№6-10; E_r –коефіцієнт ефективності інформаційної підсистеми, твердження №№11-15; E_p – коефіцієнт ефективності регуляторної підсистеми, твердження №№16-20.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю. (2010). Відкрите навчальне середовище та сучасні мережні інструменти систем відкритої освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 2 : Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*. №. 9. С. 9-15.

2. Кононец Н. В. (2021). Модель ресурсно-орієнтованого навчання майбутніх освітніх менеджерів для Нової української школи. *Моделі підготовки майбутнього вчителя до Нової української школи: колективна монографія* / І. В. Бабенко, В. В. Барбінов, А. В. Барбінова та ін.; за ред. проф. М. В. Гриньової. Полтава: Астрія, 2021. С. 251-279.

3. Тодорова І. С., Павленко В. І. (2011). Психологія і педагогіка. Київ : Центр учб. л-ри. 228 с.

4. Kononets N., Ilchenko O., Mokliak V. (2020). Future teachers resource-based learning system: experience of higher education institutions in Poltava city, Ukraine. *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE*. July 2020. ISSN 1302-6488 Volume: 21 Number: 3 Article 14. P. 199–220.

Наукове видання

**ЕКОНОМІКА СЬОГОДНІ:
ПРОБЛЕМИ МОДЕЛЮВАННЯ
ТА УПРАВЛІННЯ**

МАТЕРІАЛИ
XIII Міжнародної науково-практичної
інтернет-конференції